

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Cengiz Aytmatov

DİŞİ KURDUN RÜYALARI

Tercüme: Refik Özdek

ÖTÜKEN

YAYIN NO: 216

EDEBİ ESERLER: 107

1. Basım: 1990

2. Basım: 1991

3. Basım: 1993

ISBN 975-437-009-5

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.

İstiklal Cd. Ankara Han 99/3 80060 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 · Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Düzeni: Nur-Olcay Okan

Kapak Baskısı: Birlik Ofset

Baskı: Özener Matbaası

Cilt: Yedigün Mücellithanesi

İstanbul -1995

Birinci Bölüm

-1-

Gündüz hava, dağların güneşe dönük yamaçlarında, bir çocuk nefesi kadar yumuşak ve güzeldi. Ama bu hali pek kısa sürdü. Önce, ancak hissedilebilen bir yavaşlıkla değişmeye başladı. Sonra, buzullardan bir rüzgar esti. Acelesi olan alaca karanlık, yaklaşan gecenin soğuk, gri-mor rengini de ardından sürükleyerek, sessizce vadileri, boğazları kaplayıverdi.

Etraf bembeyazdı. Isık-Göl'ün kıyılarına kadar inen sıradağlar kalın kar yığınları altında kaybolmuştu. İki gün önce birden patlak veren ve sonra doğal güçlerin karşı gelinmez iradesiyle, büyük bir yangın gibi bir anda ortalığı kasıp kavuran bir fırtına getirmişti bu kar yığınlarını. Dağlar, gökyüzü ve bütün dünya, yitip gitmişti o müthiş fırtınanın karanlığında. Sonra fırtına dinmiş, her şey susmuş ve hava açılmıştı. Ölüler ve dirilerle ilgisini kesen dağlar, şimdi, donup kalmış bir sessizlik içinde ve ağır kar boyundurukları altında hareketsiz idiler. Yalnız, büyük bir helikopterin sürüp giden ve inalla yaklaşan gürültüsü bozuyordu sessizliği. Helikopter, günün bu ilerleyen saatinde, Uzun-Çatı kanyonundan, Ala-Mengü dağının rüzgarlı yüksek yamaçlarında saçaklanan bulutlarla puslanmış soğuk vadisine doğru uçuyordu. Her geçen dakika daha da yaklaşarak, homurtusunu arttırarak havayı şişiriyor, sonunda bütün gökyüzünü dolduruyor, zorba bir kükreyişle tepelerin, dorukların ve yalnız ses ve ışığın

ulaşabildiği ebedi kar yığınlarının üzerinden geçiyordu. Uğultusu, vadilere ve kayalara çarparak yankılanıyor, büyüyor, karşı gelinmez bir güçle yırtıp parçalıyordu gökyüzünü. Tıpkı deprem öncesindeki gibi korkunç bir olayın eşliğindeydik sanki...

Uğultu en yüksek noktasına ulaştığı bir anda olan oldu: Önce helikopterin geçtiği yerin aşağısında bulunan ve rüzgarın çıplak bıraktığı dik bir yamaçta, hafif bir göçme görüldü. Bazı kayalar ses şoku ile, donmuş parmaklara kan yürümesi gibi hafifçe kımıldamış ve hemen durmuştu. Ama az sonra, bu küçük sarsıntı, bu oynak arazide daha büyük bazı kayaların kopmalarına, gittikçe artan bir hızla yamaçlardan yuvarlanmalarına yetmişti. Yuvarlanan kayalar tozu dumana katarak, daha küçük taşları da sürükleyerek iniyorlardı aşağıya. Yamaç mermi yağmuruna tutulmuştu sanki. Sarıçalıları, aksöğütleri ezerek, kar yığınlarını çökerterek inen kayalar, kurtların barındığı büyük bir kovuğun üzerine gelip çarptı. Yarı donmuş bir derenin kenarında bulunan bu kovuğun ağzını, yöreye özgü bitkiler örtüyordu.

İnine taş yağın, çığ düşen dişi kurt Akbar, kovuğun dibine, karanlık dehlize doğru kaçtı. Yay gibi fırlamış, sonra durup tüylerini kabartmış, dövüşmeye, meçhul düşmanın üzerine atılmaya hazır bir durum almıştı. Karanlıkta ışıltısı artan gözlerinde vahşi şimşekler çakıyordu.

Akbar'ın korkusu boşuna idi. Helikopter ancak, kaçılacak ve saklanacak yeri olmayan düz ovada tehlikeli olabilirdi. Düz ovada onun peşini bırakmaz, yetişir, vınlaması ile onu sersemletir, iyice yaklaşıncı da mitralyöz ateşine tutardı. Bu durumda sinecek bir kuytu, sığınacak bir köşe bulamaz, postunu kurtaramazdı. Çünkü, kaçan bir yaratığın ayakları altında yer yarılmaz ve onu saklamazdı. Dağlarda durum başka idi. Kaçmak, tehlike geçinceye kadar saklanmak mümkündü. Onun için helikopter korkulacak bir şey olamazdı. Aslında dağlar helikopter için de tehlikeliydi. Ama korkunun mantığı yoktur; hele bu, daha önce yaşamış bir korku ise.

Helikopterin sesi yaklaşıncı dişi kurt inlemeye başladı. Bir top gibi büzülerek başını ayakları arasına aldı. Sonra sinirleri iyice gevşedi, acı acı uludu, uludu... Çaresizdi. Amansız, kör bir korkuya kapılmıştı. Dişlerini hiddetle, aynı zamanda umutsuzca gıcırdatarak kovuğun kapısına doğru süründü. O haliyle, kovuğun üzerinde homurdanıp duran ve kayaları bile söküp yuvarlayan madeni canavarı korkutup kaçırmak ister gibiydi.

Akbar gebe olduğu için eşi Taşçaynar daha çok dışarıda dolaşıyordu. O sırada çalılar arasına sinmişti. Akbarın acı acı uluduğunu duyunca, kalkıp inlerine doğru süzüldü.

Taşçaynar (taş çiğner) adını ona yöredeki çobanlar vermişti. Çünkü çenesi taşları çiğneyip ezecek kadar güçlüydü. Taşçaynar, korkma artık, ben geldim dercesine, yatıştırıcı bir homurdanma ile dişisine sokuldu. Dişi kurt da sıkı sıkı sarılır gibi ona süründü. Yavaş yavaş ürlemeye, homurdanmaya devam ediyordu. Gök'ün adaletsizliğine, bilinmeyen bir güce ve belki de korkunç kaderine karşı idi bu sızlanışlar, bu yakınmalar. Helikopter Ala-Mengü buzulunun gerisinde kaybolup gittiği ve gürültüsü bulutlar arasında boğulup duyulmaz olduğu halde, hala bütün vücudu titriyordu. Kendine gelmesi epey uzun sürdü.

Dağlar, sanki kozmik bir huzur çığı ile bir anda yeniden sessizliğe kavuşmuştu. Dişi kurt birden karnının büyüdüğünü, orada bir şeylerin canlandığını ve kımıldadığını hissetti. Akbar bu hissi, ergin çağının ilk günlerinde, bir sıçrayışta büyük bir tavşanı yakaladığı zaman da duymuştu: Tavşanın karnında görünmez yaratıkların kımıldadığını anlamış, bu tuhaf olay onu pek şaşırtmış, kulaklarını dikip, boğduğu dişi tavşana bir süre kuşku ile bakmıştı. Sonra da, yine kuşklar içinde, bu görünmez yaratıklarla, tıpkı kedinin yarı ölü fare ile oynaması gibi

oynamıştı. -Şimdi, o tür bir canlı ağırlığı kendi karnında hissediyordu. Varlığını böylece hissettiği o yaratıklar onun yavruları idi ve her şey uz giderse, on-onbeş gün sonra dünyaya geleceklerdi. Ama henüz doğmadıkları için şimdi onun vücudunun ayrılmaz bir parçası gibiydiler. Bunun için de, oluşma aşamasındaki bilinçaltılarında, annelerinin geçirdiği korku şokunu ve ümitsizliği onlar da hissetmişlerdi. Bu onların dış dünya ile, kendilerini bekleyen acı gerçeklerle ilk ve dolaylı karşılaşmalarıydı ve analarının acıları ile kıvranıp kımıldamaları bundandı. Onlar da korkmuştu ve bu korku onlara analarının kanı ile duyurulmuştu.

Akbar, kendi iradesi dışında oluşan bu yeni olay karşısında, şimdi daha kuşkulu idi. Kalbi heyecanla çarpıyor, cesareti, kararlılığı artıyordu: Karnında taşıdığı yavruları, herhangi bir tehlikeye karşı ne pahasına olursa olsun koruyacaktı. Artık, insan olsun, hayvan olsun, her düşmana tereddütsüz saldırabilirdi. Soyunu sopunu, dölünü döşünü koruma içgüdüğü uyanmıştı. Şimdiden, doğacak çocuklarını şefkatle okşamak, doğmuşlar gibi memelerini ağızlarına vermek ihtiyacı, özlemi içindeydi. Mutlu geleceği duyuran bir önsezi idi bu.

Dişi kurt gözlerini yumdu, sevinçle homurdandı. Karnında, kızaran ve süt toplayan memeleri iki sıra halinde kabarmıştı. Dar inin elverdiği ölçüde yavaşça ama büyük bir keyifle gerindi. Korkunun yerini mutlu gelecek umudu almış, iyice sakinleşmişti. Yeniden Taşçaynar'ın boz yelesine yaslandı. Taşçaynar güçlüydü. Kürkü kalın, yumuşak ve sıcaktı. Suskun, mağrur Taşçaynar da dişi kurdun hissettiklerini algılamış, içgüdüleriyle onun ana olacağını anlamış, heyecanlanmıştı. Kulaklarını dikmiş, büyük ve köşeli başını kaldırmış, yuvalarına iyice gömülü kara gözbebeklerinin durgun bakışlarıyla, gölge gibi, belli belirsiz bir şeyler görür gibi olmuştu. Soludu, öksürür gibi sesler çıkardı ve böylece durumdan memnun olduğunu, mavi gözlü dışısına nazlanmadan, homurdanmadan itaat edeceğini; onu koruyacağını anlatmış oldu. Büyük, sıcak ve ıslak diliyle Akbar'ın başını, gökmavisi parlak gözlerini ve burnunu yaladı. Akbar onun, kan hücumu ile birden yakıcı bir sıcaklık alan, yılan gibi çevik ve hızlı hareket eden dilini, şefkatle kendisine uzandığı zaman çok seviyordu. Önce biraz aldırılsız görünse de, onun tahrik edici sürtünmelerinden pek hoşlanırdı. Bol bol taze et yiyerek karınlarını doyurdıkları zaman huzurlu bir şekilde dinlenirken de çok seviyordu onun sulanan ve tatlılaşan dilini.

Bu çiftin kılavuzu, emir vereni, Akbar idi. Avı başlatma görev ve hakkı da ona aitti. Taşçaynar ise güvenliği sağlıyordu. Yenilmek bilmeyen gücünü kuvvetini ona adamıştı. Yorulmadan, yüksünmeden onun isteklerini sadakatle yerine getirirdi. Bu işbölümüne ikisi de tam olarak uyuyorlardı. Birbirlerine saygılıydılar.

Yalnız bir defa, tuhaf ve beklenmedik bir olay meydana gelmişti: Taşçaynar şafak vaktinde yuvadan ayrılmış, geç vakit, başka bir dişi kurdun kokusu vücuduna sinmiş olarak dönmüştü. Çok kızışan ve yörede dolaşan, kilometrelerce uzaktan erkek kurtları tahrik eden o yabancı dişi, onun da aklını başından almıştı. O kokuya dayanamayan Taşçaynar gidip onunla buluşmuş, sevişmişti. Akbar, vücuduna yabancı dişi kokusu sinmiş olarak dönen Taşçaynar'ı bağışlamamıştı. Ansızın saldırarak omuzunu dişlemiş, yuvadan kovmuştu. Günlerce yanına yaklaştırmamıştı o budalayı. Yalvaran ulumalarına cevap bile vermemişti. Taşçaynar sanki onun eşi değildi artık. Sanki hiç yoktu. Kendisini pohpohlamak, gönlünü almak için yaklaşıp olsa dövülecekti onunla. Bu uzaklardan gelmiş ikilinin boşuna mı başı olmuştu? Taşçaynar boşuna mı ayak olmuştu!

Ama şimdi, Taşçaynar'ın geniş ve sıcak böğründe hırıliyordu. Korkusunu paylaştığı ve güven verdiği için ona minnet duyuyor, okşamalarına, yalamalarına onun dudaklarını yalayarak karşılık veriyordu. Böylece, elinde olmadan arasına hala titremesi de kesilmişti artık. Şimdi, bütün varlığıyla

karnında gelişmekte olan yavrularını düşünüyordu. Yuvada tekrar rahatlıkla hareket etmeye başladı. Zaten soğuk geceler başlamış, dağlarda pek zorlu geçen kış, şimdilik el yordamıyla oralara geliyordu.

Dişi kurdun korkunç bir şok geçirdiği o gün, işte böyle sona erdi. Karşı gelinmez analık içgüdüleriyle o, yalnız kendisi için değil, yakında dünyaya gelecek yavruları için de endişelenmiş, korkmuştu. Öbek öbek koruların ardında, çığların ve fırtınaların topladığı taş ve ağaç yığınlarının gerisinde, çalılıkların ortasında, sarkık kayaların altında derin bir yarık olan bu yeri, onun için yuva seçmişlerdi.

Akbar ve Taşçaynar yörenin yabancıları idiler. Gözleri keskin olanlar, görünüşlerinin bile o yöredeki kurtlara benzemediğini hemen anarlardı. Bunların, bozkır kurtlarına özgü açık renkli bir yeleleri vardı. Bu yele, gümüş renginde kalın bir örtü gibi boyunlarını sarıyor, sonra omuzbaşlarına ve karınlarına iniyordu. Bu bozkırların ya da boz boyunluların boyları da Isık-Göl yaylalarında yaşayan kurtlardan daha büyüktü. Akbar'ı yakından görmeniz mümkün olsaydı, gözlerinin parlak mavisine ve yarı saydam oluşuna şaşıp kalırdınız. Çünkü böylesi pek nadir görülürdü ve belki de tek örneği Akbar idi. Yöredeki çobanların dişi kurda verdikleri ilk ad Akdalı (Akcdav) idi. Az sonra halkın dilinde bu isim Akbörü ye dönüştü. Daha sonra da ona, en ulu, en büyük anlamında Ekber yada Akbar dediler. O zamanlar bunun, çok başka bir geleceğin, bir kaderin, bir ayrıcalığın işareti olduğunu kimse anlamamıştı.

Bir yıl öncesine kadar, boz yeleli bu kurtları bu dağlarda bilen yoktu. Buraya gelişlerinden sonra da ortalıkta pek görünmemeye, uzak durmaya devam ettiler. Önceleri şurada burada dolaşıyor, daha çok bölge kurtlarının hakim olduğu arazinin berisinde, tarafsız bir bölgede konaklıyorlar, o yerlerin efendileriyle, başları ile, bir çatışmaya girmekten kaçınıyorlardı. Bazen düz arazideki tarlalara ve köylerin yakınına kadar sokuluyor, yiyecek bulmak için baskın yapıyor, böylece idare edip gidiyorlardı.

Akbar, yabancı sürüler arasında onlara boyun eğerek yaşayacak bir yaradılışa değildi. Hür ve bağımsız olmayı her şeyden üstün tutardı. Ama, zamana karşı gelinemezdi. Ve zaman, yöreye yeni gelen boz kurtlara, güçlerini, üstünlüklerini gösterme fırsatı verdi. Birçok amansız dövüşten sonra Isık-Göl dolaylarında fethettikleri toprakların kendilerine ait olduğunu kabul ettirdiler. Artık bu davetsiz konuklar bölgenin hakimi idiler ve diğer kurtların av sahasına girmeye cesaret edemiyorlardı. Şimdi talih onlara gülmüştü. Ama onların bir de geçmişi vardı. Eğer hayvanlarda geçmiş zamanı hatırlama duyusu varsa, bunu en iyi Akbar hatırlardı. Hafızası kuvvetli ve bütün duyu organları bilenmiş olan Akbar, zaman zaman geçmişini hatırlayarak o çok acı olayları yeniden yaşıyor gibiydi. Ara sıra, durup dururken homurdanıp inlemesi belki bundandı.

Şimdi, onların yitirdiği başka bir alemde, uzakta, ucu bucağı olmayan Mujunkum bozkırında avlanarak, sayısız sayga sürüsünün peşinde koşarak yaşıyorlardı. Sayga denilen bozkır geyikleri veya antilopları da hatırlanamayacak kadar eski çağlardan beri orada yaşıyor, bu bölgelerde yetişen ve saksavul denilen kuru ağaçcıkları yiyerek besleniyorlardı. Buraların zaman kadar eski sakinleriydi onlar. Yorulmak nedir bilmezlerdi. Kısacık hortumlarıyla, okyanusta dalgaları pompalayan balinalar gibi havayı adeta hızla pompalar, böylece kendi hızlarını daha da artırır, güneşin doğuşundan batışına kadar hiç dinlenmeden koşarlardı. Peşlerinden gelen ezeli ve ayrılmaz düşmanları kurtlardan kaçarken rastladıkları başka bir sürüyü, sonra öbür sürüleri de ürküttükleri için, kaçan sürü büyür de büyür, bozkırın bütün sürüleri panik içinde koşmaya başlar, düzü bayırı aşarak sel gibi akarlardı. Toynakların dövdüğü toprak yerinden oynar, şiddetli sağnaklardan önce, toz bulutları ve şimşekler arasında uğul uğul yükselen hortumlar gibi, müthiş bir gürültü çıkarırlardı.

Bu frensiz koşuda, bu ölüm-kalım savaşında, yoğun bir ter kokusu da karışırdı havaya. Onları kovalayan, bütün kasları gerilmiş kurtlar, sürüyü kuşatır, pusuya düşürmeye çalışırlardı. İlerde, saksavulların arasına sinerek pusuya yatmış başka kurtlar beklerdi onları. Bunlar, yakınlarından geçen hayvanın üzerine atılır, onunla birlikte yere yuvarlanır, bir anda sayganın boğazını dişleyerek kaçamaz hale getirir ve sonra hiç vakit kaybetmeden diğerlerini kovalamaya devam ederlerdi. Ama saygalar da kurtların nerelerde pusu kuracaklarını bilir, öyle bir yere geldikleri zaman birden yön değiştirirlerdi. Koşu ve kargaşa başdöndürücü bir hızla sürüp giderdi. Kaçanlar ve kovalayanlar aslında bütün canlıları birbirine bağlayan amansızlık zincirinin birer halkası idiler. Bu can pazarında, damarları çatlayıncaya kadar devam eden bu sonsuz koşuda, yenmeye, ama yenilmemeye, hayatta kalmaya çalışıyorlardı. Ancak Tanrı durdurabilirdi onları.

Bu hıza ayak uyduramayan, buna dayanamayan, kavga yarışı için yaratılmamış olan kurtlardan bazıları, nefesleri kesilip düşüyor, hortum hortum savrulan toz bulutu altında yarı ölü yatıyorlardı.

Ölmez de ayağa kalkarlarsa, karınlarını doyurmak için, kaçmasını bile beceremeyen koyun sürülerine saldırırlardı. Ama, bu defa da başka ve daha büyük bir tehlike bekliyordu onları: Koyunların yanında insanlar da vardı. O hayvanların hem esiri, hem ilahı olan insanlar!

İnsanların kendileri yaşıyor, ama başka canlıların, özellikle de onlara bağımlı olmadan yaşamak isteyen ve buna hakları olanların yaşamalarını istemiyorlardı...

İnsanlar, ilah-varlık'lar! Mujunkum bozkırında onlar da sayga avlıyordu. Önce at sırtında gelmişlerdi buralara. Üzerlerinde deri elbise, ellerinde yay ve ok vardı. Sonra ateşli silahlarla geldiler, şimşek gibi çakan ve yıldırım püskürten silahlar!

Bağrışarak atlarını dörtnele sürüyor ve saygalar her yöne kaçışıyordu. Uçsuz bucaksız bozkırın çalılıklarında onları bulup vurmak yine de zordu. Ama bir gün, bu ilah-insanlar, arabalarla sürekle avı düzenlemeye başladılar. Tıpkı kurtlar gibi, antilopları yorgunluktan düşüp bayılıncaya kadar kovalıyor, sonra vuruyorlardı. Şu son zamanlarda ise helikopter kullanmaya başladılar. Önce havadan sürünün yerini keşfediyor, sonra nişancılar arabalarla oraya hareket ediyor, saatte yüz kilometreden fazla hız yaparak saygaların kaçmasını engelliyorlardı. Arabalar, helikopterler ve hızlı ateş eden filintalar, Mujunkum bozkırındaki denge ve düzeni altüst etmişti...

Av sürüsünün peşinde koşmaya başladıkları zaman mavi gözlü dişi kurt Akbar henüz tam ergenliğe ulaşmamıştı. Gelecekteki eşi Taşçaynar ise ondan biraz daha büyüktü. Önce öbür kurtlara ayak uydurmakta biraz güçlük çektiler. Yaptıkları şey, yaralı saygaların üzerine atılıp onların işini bitirmektir. Sonra, yavaş yavaş, güç ve dirençte, nice tecrübeli kurtları, özellikle de kocamış kurtları geride bıraktılar. Her şey tabii gelişim içinde devam etseydi, az sonra sürübaşı olacakları kesindi.

Ama her şey yolunda gitmedi... Hayat şartları yıldan yıla değişiyordu. O bahar mevsiminde sayga sürülerinin sayısında büyük bir artış görüldü. Dişilerin çoğu iki yavru doğurmuştu. Çünkü geçen sonbaharda, kurtların saldırısı başladığı zamanlarda, havalar sıcak ve yağışlı geçmiş, otlar iki defa canlanıp yeşermiş, bol besin saygalarda doğumu arttırmıştı. Doğum sırasında, buzların çözülmeye başladığı günlerde, saygalar, Mujunkum'un kumlu bölgelerindeki kuytulara, kar düşmeyen yerlere sığınırldı. Kurtlar buralara gelmezdi. Gelseler de, kumullarda antilopları yakalamaları mümkün değildi. Ama saygalar bozkırda kalabalık sürüler halinde göçe başladıkları zaman kurtlar bu fırsatı kaçırmaz, sayısız av yakalarlardı. Tabiat kanunlarına uygun olarak paylarını işte o zaman

alırlardı.

Yazın, özellikle en sıcak günlerde, kurtlar antiloplara (saygalara) saldırmaya gerek görmezlerdi. Çünkü o dönemde kolayca elde edecekleri başka avlar çoktu: Bütün kış uyuyan köstebekler meydana çıkar, bozkırı doldurur, başka hayvanların bir yılda yaptıklarını onlar bir yazda yapmak ve geç kaldıkları için arayı kapatmak için koşuşur dururlardı.

Bu telaşla tehlikeyi unuttur, bundan yararlanan kurtlar da paylarına düşeni alırlardı.

Her avın bir mevsimi vardı; kışın köstebekleri yakalamak mümkün değildi. Yılın bu döneminde kurtların menüsünde başka hayvanlar, kuşlar, özellikle keklikler de yer alırdı. Asıl besinleri olan saygaları ise yalnız sonbahardan kış sonuna kadar olan dönemde avlardı. Olayların bu şekilde akışı değişmiyordu. Zaman ve tabiatın ortaya koyduğu bu düzenin sağlam bir mantığı da vardı. Mujunkum bozkırında hayatın bir değişmez akışını ancak beklenmedik bir facia ya da insanoğlunun işe karışması bozabilirdi.

-2-

Şafağın ilk ışıklarından az önce hava hafifçe serinlemişti. Şimdi atmosfer daha az boğucu idi ve savanın sakinleri nihayet rahat bir nefes alıyorlardı. Ağır ve sıkıcı gecenin sona ermesiyle, az sonra tuzlu toprağı kavuran bir sıcakla gelecek yeni gün arasındaki bu zaman günün en güzel saatidir. Gökyüzünde dolunay büyük bir sarı top gibi parlıyor, tatlı mavi bir ışıkla dünyayı aydınlatıyordu. Bozkır her yönde uçsuz bucaksız uzanıyor, yeni yeni açılmaya başlayan ufuk yerle göğü birleştiriyordu. Ama, Mujunkum'un sessizliği cansız değildi. Yılanlardan başka diğer bütün yaratıklar da bu geçici serinlikten nasiplerini almak için koşuşturmaktaydılar.

En erken uyanan kuşlar ılgın ağaçları arasında kanat çırparak cıvıldaşıyor, kirpiller öteye beriye koşuyor, bütün gece öten ağustosböcekleri şimdi boğazlarını yırtarcasına bağırıyor, uyanan köstebekler inlerinden çıkıp yere düşen saksavul tanelerini toplamak için harekete geçmeden önce, sağa sola göz atıyorlardı. Yassı kafalı, gri renkli büyük bir gecekusu, tüyleri büyümüş beş yavrusunu gezintiye çıkarmış, uçmayı öğretiyordu onlara. Bir çalıdan ötekine geçen yavrular, gözden kaybolmak korkusuyla cik cik ötüyorlardı. Yeni günün eşliğinde daha birçok hayvan savanı doldurmuştu...

Mevsim yazdı. Saygaları kovalarken yorulmazlıklarını ve Mujunkum'un en güçlü çifti olduklarını kanıtlamış olan Akbar ve Taşçaynar'ın birlikte geçirdikleri ilk yaz. Yarı çöl olan bu bölgede, öteki hayvanlara göre daha çevik, daha yetenekli yaratılmış olmaları onlar için bir şanstı (Hayvanların da az çok şanslı doğduklarını kabul etmek gerekir). Tabiat onlara güçlü bir refleks, av sırasında işlerine çok yarayan bir sezgi gücü ve bir çeşit strateji duyusu vermişti. Fizik bakımından az rastlanır derecede güçlü, hızlı, takiplerde inatçı ve dayanıklı idiler.

Onları büyük avların ve zorlu bir hayatın beklediğini her şey gösteriyordu. Şimdilik Mujunkum bozkırını kimseyle paylaşmadan hüküm sürmelerine bir engel yoktu. Çünkü o güne kadar insanların düzenledikleri akın ya da baskınlar belli zamanlarda ve belli yerlerde oluyordu ve Akbar ile Taşçaynar o güne kadar hiç insan görmemişlerdi. Onların, bütün hayvanlarla birlikte, yarın aç kalma endişesi duymadan, günün gününe yaşamak gibi bir ayrıcalıkları, ayrıcalık değilse bile bir avantajları vardı. Çünkü tabiat onları ileriye düşünmek gibi bir sıkıntıdan kurtarıyor, her şeyi veriyordu.

Yine de, Mujunkum sakinlerini, görünüşteki bu huzurun ardına gizlenmiş bir facia beklemekteydi. Ama aralarından hiçbirinin bundan haberi yoktu. Uçsuz

bucaksız görünen bu bozkırın Aşağı Asya da bir adacıktan ibaret olduğunu hiçbirini bilemezdi.

Burası haritalarda sarıya boyanmış tırnak kadar küçük bir yer olarak belirleniyordu. Çevresinde ekime açılan topraklar yıldan yıla artıyor, sayısız evcil hayvan sürüleri daha da çoğalıyor ve bunlar artezyen kuyuları boyunca bozkırda yeni otlaklar arıyorlardı. Ülkede yeni yapılan en büyük gaz boru hatlarından biri sayesinde de, sınır boylarındaki yol ve kanal ağları gittikçe sıklaşıyordu.

İnsanlar artan bir hırsla ve gittikçe daha uzun süreler kalarak bölgeyi istila ediyorlardı. Mükemmel teknik donanımlarıyla, çarkları, motorları, radyo bağlantıları ve yedek su depolarıyla, her çölün, her savanın ve özellikle de Mnjunkum'un en uzak köşelerine gidebilirlerdi. Bunlar, keşif yapma tutkusu ile yola çıkmış zararsız bilinler değildi. Herkesin yapabileceği işleri yapan ve bu işleri bitirmeye çalışan insanlardı. Elbette, bu değerli Mnjunkum bozkırının sakinleri de insanların iyi ve kötü en kaba faaliyetleri burada gösterdiklerini, onları çalıştıranların iyi niyetlerine rağmen, yapanın da bozanın da yine onlar olduğunu bilemezlerdi. İnsanların karşılaştıkları güçlükler hakkında hiçbir bilgileri yoktu hayvanların. Oysa insanlar düşünen yaratıklar olarak ortaya çıkışlarından beri kendilerini daha iyi tanımaya çalışmışlar, ama bütün çabalarına rağmen şu soruya bir cevap verememişlerdi: Kötü, hemen hemen her defasında, niçin iyi'den daha güçlü olarak ortaya çıkıyor?..

Mnjunkum'daki hayvanlar tabiatlarıyla, içgüdüleriyle ve tecrübeleriyle bu tür meselelerle ilgilenecek yaradılıştan değillerdi. Zaten şimdiye kadar onların yaşama biçimini ciddi şekilde bozan olmamıştı. Bu yarı çöl halinde uzayıp giden ovalarda ve kavrulan tepelerde, başka yerlerde bilinmeyen, çeşit çeşit ılgınların yetiştiği bu bozkırda, hayatlarının böylece sürüp gitmesini engelleyecek hiçbir tehlike yok gibiydi. Yarı ot, gövdeleri taş gibi sert, deniz kabukları gibi bükülmüş bu çalılar, kum saksavullarının, dikenlerin ve özellikle de gün ışığında olduğu gibi ay ışığında da yaldızlı ve hayaletimsi bir parıltı ile çorak bölgeleri süsleyen buğdaysıların varlıkları devam edip gideceği benziyordu. Bu bitkiler arasında, sık bir suda olduğu gibi yürüyebilirdiniz. Köpek iriliğindeki herhangi bir hayvan bu bitkiler arasında dolaşırken çevresindeki her şeyi görür ve her şey tarafından görülürdü.

Akbar ve Taşçaynar işte böyle bir yerde yaşıyorlardı. İlk yavruları burada dünyaya gelmişti. Doğurmak ve üremek, hayvan hayatının tabii ve asıl olayı idi. O unutulmaz ilkbaharda, Akbar üç yavru doğurmuştu. Yarı kurumuş bir ılgın öbeğinin yakınında, gövdesi çürümeye yüz tutmuş ihtiyar bir saksavulun dibinde idi yuvaları. Yavrular burada av için ilk sınavlarını geçirebilirlerdi. Şimdilik birbirleriyle oynasırken kolayca devriliyorlardı.

Ama kulakları dikleşmişti, düşmeden yürüyebiliyorlardı. Herbirinin kendine özgü bir karakteri vardı. Artık sık sık ana babalarıyla geziye de çıkabiliyordu.

Onları yuvalarından epeyce uzaklaştıran gezilerden biri az daha bir facia ile sonuçlanacaktı. Akbar, bir sabah erkenden bütün aileyi toplayarak bozkırın uzak bir bölgesine gitmişti. Orada, özellikle sel yataklarında ve çukur yerlerde bitki çoktu. Hele iri boylu, hoş kokulu bazı otlar pek çekiciydi. Bunların aralarında polenlerini teneffüs ederek uzun süre dolaşan hayvan çok keyiflenir, oynamak, yerlerde yuvarlanmak isteğine kapılırdı. Sonra ayaklarına hafif bir uyuşukluk gelir, uyumak isterdi.

Akbar, ta gençliğinden beri biliyordu bu bölgeyi. Her yıl bir defa, bu sarhoş edici bitkilerin çiçeklendiği zaman buraya gelirdi. Bir yandan bölgede yaşayan küçük hayvanları avlarken, öte yandan hoş kokular arasında dolaşmak, hafifçe sarhoş olmak, bir süre uçar gibi koşmak, sonra da kendinden geçip yatıp uyumak

çok hoşuna giderdi.

Bu defa Taşçaynar'dan başka üç yavrusu da vardı yanında. Yavrular uzun ayaklarıyla henüz yalpalayarak yürüyorlardı. Ama bu gezilerde, gelecekte sahip olacakları toprakları olabildiği kadar yakından ve iyi tanımak zorundaydılar. Ana kurdun onları götürdüğü kokulu ova o toprakların sınırındaydı. Oradan öteye gitmek tehlikeli olurdu. Çünkü insanlar vardı ötede. Yine oralarda, bazen, lokomotiflerin sonbahar rüzgarlarının uğultusunu andıran uzun uzun kükremeleri duyulurdu. Kısacası o meçhul yerler kurtlar için tehlikeli bir dünya idi. Akbar ailesini işte bu bölgenin kıyısına kadar getirmişti.

Taşçaynar dişi kurdun peşinden geliyordu. Yavrular sağa sola koşuşarak bazen annelerinin önüne geçmek istiyorlardı ama, Akbar buna izin vermiyor, hiçbirinin kendi önüne geçmesini istemiyordu.

Önce kumlu bir yerden geçtiler. Güneş, saksavul öbeklerinin ve pelin kümelerinin üzerinden yükselip tepelerine yaklaşıyor, havanın açık ama kavurucu olacağını belli ediyordu.

Akşam üzeri bozkırın ucuna gelmişlerdi. Vaktinde gelmiş sayılırlardı, çünkü hava henüz kararmamıştı. O yaz otlar çok büyümüşü ve yetişkin kurtların omuzbaşlarına kadar çıkıyorlardı. Bütün gün güneş altında kaldıkları için de, tüylü sapların ucundaki çiçekler şiddetli bir koku yayıyordu. Çalılar arasında daha da yoğunlaşıyordu bu korku.

Uzun yolculuktan sonra; Akbar ve Taşçaynar biraz dinlenmek için bir çukura uzandılar. Yorulmak bilmeyen yavrular ise, onlarda merak uyandıran her şeye yakından bakarak, koklayarak çevrede koşuşmaya devam ettiler. Herhalde geceyi de orada geçireceklerdi. Beşinin de karnı aç olduğu için, yağlı yağlı köstebekleri ve tavşanları yakalayarak, birçok kuş yuvasını bozarak karınlarını doyurmuşlardı. Vadinin ta aşağısında akan bir kaynaktan bol su içerek susuzluklarını da gidermişlerdi.

Ama beklenmedik bir olay onları bu bölgeden süratle uzaklaşmak zorunda bıraktı. Geldikleri yöne dönerek ve bütün gece yol yürüyerek yuvalarına döndüler.

Bakın ne gelmişti başlarına: Akbar ve Taşçaynar, birden bire yakınlarında bir insan sesi duydukları zaman, çalıların gölgesine uzanmış yatıyorlardı. O kokulu otlar yüzünden çakır keyif olmuş, biraz dalgın gibiydiler. İnsanı, önce çukurun kenarında oynayan yavru kurtlar görmüşlerdi. Adam hemen hemen çıplaktı. Üzerinde sadece bir slip, başında, aslında beyaz olduğu halde ter ve yağdan kararmış bir panama şapka, elinde de bir sepet vardı. Sarhoşluk veren otların arasında, kendi kendine konuşarak bir o yana bir bu yana koşup duruyordu. Doğrusu çok tuhaftı koşması. Kokulu otların en sık öbeklerine bir baştan girip öbür baştan çıkıyor, sonra aynı yerleri enlemesine katediyor ve bu coşkulu hareketlerinden büyük bir zevk alıyor, eğleniyor gibiydi. Yavru kurtlar önce hafifçe ürkmüş, şaşırarak ontarın arasına sinmişlerdi. Hiç böyle bir yaratık görmemişlerdi o güne kadar. Ve adam, otların arasında deli gibi koşmaya devam ediyordu.

Yavruların merakı korkularından üstün geldi ve cesaretlendiler. Otların arasında daireler çizerek koşan çıplak vücutlu bu tuhaf hayvanla oynamak arzusu uyandı içlerinde. Doğrulup adama sokuldular. İşte bu sırada adam da onları gördü. Şaşılacak şey, onları görünce çekineceği, korkacağı yerde, çok sevindi ve elini onlara uzatarak konuşmaya başladı:

-Bakın hele, bakın, kimler var burada! dedi öteki eliyle alnından şıpır şıpır akan terleri silerek. Kurt yavruları galiba! Yoksa topaç gibi döndüğüm için gözlerim mi karardı, yanlış mı görüyorum? Yoo, yanılmıyorum, üç küçük kurt

yavrusu! Ne şirin şeyler! Pek de küçük sayılmazlar ha! Ah sevgili hayvancıklar, nerden çıkageldiniz, nereye gidiyorsunuz? Ne işiniz var buralarda?

Ben gırtlığına kadar çamura batmış bir insanım, ama bozkırın ortasında bu pis otların arasında sizin ne işiniz var? Haydi, korkmayın, gelin gelin sevimli hayvancıklar!

Yavru kurtlar henüz pek saftılar ve bu tatlı sese kapıldılar. Küçük kuyruklarını sallaya sallaya, neşe ile yere sürüne sürüne adama yaklaştılar. Hiç kuşkusuz onunla kovalamaca oynamak istiyorlardı.

Ama işte o anda, Akbar, yattığı yerden bir ok gibi fırladı. Tehlikeyi anında sezmişti. Çıplak vücudu bozkırın batmakta olan güneşiyle pembe pembe ışıldayan adamın üzerine, kulakları sağır eden bir kükreyişle atıldı. Bu hamlesiyle bir anda onun boğazını yırtması ya da karnını deşmesi hiçtendi. Neye uğradığını şaşırان adam bir an kendini kaybetmiş, sonra başını elleri arasına alarak olduğu yere çömelmişti. Onu işte bu hareketi kurlardı. Akbar, o hücum anında birden fikir değiştirdi, bir dişlemede yere sereceği bu savunmasız insanın üzerinden atlayıp geçti. Bu arada onun korkudan donmuş yüzünü ve gözünü yakından görmüş, kokusunu da almıştı. Birden geri dönüp, bu defa aksi yöne, yavrularına doğru olmak üzere adamın üzerinden bir kere daha atladı.

Yavrularını, kızgın homurtularla azarlayarak ve kuyruklarını ısırarak önüne kattı. Bu sırada adamı görür görmez kaslarını gererek atılmaya hazır duruma geçen Taşçaynar'a da çarptı ve ona bir ısırik atarak hücumdan vazgeçirdi. Aile bir anda oradan uzaklaşmış, gözden kaybolmuştu. Zavallı adam başına geleni işte o zaman anlamış, olanca hızıyla, ardına bakmadan, nerdeyse soluk bile almadan, bozkırdan kaçmaya başlamıştı.

Akbar ve ailesinin insanla ilk karşılaşmaları işte böyle oldu... Daha sonra neler olacağını kim bilebilirdi ki?..

Güneş, bütün gün acımasız bir şekilde toprağı yakıp kavurduktan sonra, şimdi, kızıl ışınlarını yayararak batmak üzereydi. Güneş ve bozkır, iki ebedi varlık, iki ebedi değer idiler. Birincisi ikincisinin sınırsız büyüklüğünü ölçüyor ve onu aydınlatıyordu. Bozkır göğünün ölçüsü de çaylakların uçuşundan anlaşılıyordu. Günün bu alaca karanlığında beyaz kuyruklu birçok çaylak uçuşuyordu. Mujunkum göklerinde.

O yüksekliklerde her zaman hüküm süren serinlikle ve hafifçe kararan ama bulutsuz havada görünüşte amaçsız süzülüyorlardı. Birbiri ardından daireler çizerek süzülen çaylaklar, her şeyden azade, bu gök ve yerin değişmez sonsuzluğunu belirleyen canlı bir sembol idiler sanki. Kanatları altında uzayıp giden bozkırı sessizce gözetliyorlardı. Olağanüstü görme yetenekleri sayesinde (onlarda işitme duyusu ancak ikinci derecede rol oynar) bu mağrur yırtıklar çok uzun süre havada kalabiliyor ve bu gözyaşı vadisine ancak yemek ya da uyumak için iniyorlardı.

Günün bu saatinde, çok yüksekten, ana kurdu, baba kurdu ve üç yavruyu çok iyi görebiliyorlardı. Kurt ailesi, parlak buğdaysılar ve ılgınlar arasında bulunan bir tepecikte, dillerini sarkıtarak dinlenmekteydiler. Burasını mola için seçmişlerdi ve çaylakların onları gözetlediğinden haberleri yoktu. Taşçaynar her zamanki duruşundaydı: Yarı uzanmış, ön ayaklarını kavuşturmuş, başı dik. Kalın yelesi ve iri gövdesiyle kolayca ayırd ediliyordu. Akbar, eşinin yanında, bol tüylü kuyruğunu ayaklarının altına alarak oturmuş, mermerden yontulmuş bir heykel gibi duruyordu. İnce, dik ön ayaklarına sağlamca dayanmıştı.

Ak göğüslüydü. Memeleri hala hafifçe kabarıktı ama artık karnı düzleşiyor, inceliğini, çevikliğini, arka tarafının da güçlü olduğunu belli ediyordu. Yavru kurtlar ise her zaman olduğu gibi ana ve babalarının yanında koşuşup

duruyorlardı. Ana ve babaları onların hareketlerinden endişe duymuyor, rahatsız da olmuyorlardı. Hareketlerini hoşgörü ile karşılıyor, ama gözden de irak tutmuyorlardı. Varsın eğlensinlerdi biraz...

Çaylaklar, rahat uçuşlarına devam ediyor, batmakta olan güneş altında, Mujunkum'daki hayatı sessizce seyrediyorlardı... Kurtların bulunduğu yerin yakınında, ılgınların sık olduğu bir yerde otlayan bir sayga sürüsü vardı. Onun az ötesinde başka bir sürü, onun da ötesinde daha büyük bir sürü rahat rahat otlamaktaydılar. Kurtlar karaçaylaklarla ilgilenseydiler, sayga sürülerinin pek kalabalık olduğunu anlarlardı. Yarı çöl halindeki bu yerlerde binlerce sayga bir aradaydı. Çünkü burada yayılarak otlayacakları güzel otları her zaman bulurlardı. Şimdi, yörede az bulunan kaynak başlarına gidip su içmek için akşam karanlığının çökmesini ve havanın hafifçe serinlemesini bekliyorlardı.

Büyük sürüden ayrılan bazı gruplar su yolunu tutmuşlardı bile. Yol epeyce uzundu çünkü.

Sürülerden biri kurtların bulunduğu küçük tepenin o kadar yakınından geçti ki, kurtlar, güneşin son ışıklarıyla parlayan otların arasından, kara boynuzlu, başları eğik ama iri gövdeli erkek saygaları kolayca farkediyorlardı. Her zaman koşmaya, kaçmaya hazır olan saygalar, havanın direncini azaltmak için başları öne eğik olarak yürürlerdi. Tabiat onlara böyle bir yetenek vermişti ve bu hayvanların tehlike karşısında en büyük silahları hızları idi. Onları tehdit eden hiçbir şey olmadığı zamanlarda bile çok defa koşarak ama düzenli bir şekilde hareket eder, kurtlardan başka hiçbir canlıya geçit bırakmazlardı. Bu durumda güvenliklerini çok kalabalık oluşları sağlıyordu.

Koşan saygalar şimdi, kendi kokuları ile de doldurdukları bir toz bulutu kaldırarak, Akbar ve ailesinin bulunduğu tepeliğin yakınından geçiyordu. Yavru kurtlar tepenin üzerinde sağa sola koşuştular. İçgüdüleriyle hareket ediyor, havayı kokluyor, heyecanlanıyorlardı. Bütün duyarları ile tetikteydiler. Henüz niçin olduğunu bile anlamadan müthiş gürültünün geldiği tarafa yöneliyor, arasından birçok hayvanın büyük bir hızla geçtiğini tahmin ettikleri otlara doğru koşma isteği duyuyorlardı içlerinde. Fakat büyükleri aldırış etmiyor, en küçük bir harekette bulunmuyorlardı. İsteselerdi iki sıçrayışta sürüye yetişir, onları amansız şekilde takip eder, bir ölüm-kalım kovalamacasında, yer gök birbirine karışırdı. Keskin bir dönemeçte artık yorgun düşen saygaların üzerine atılır, iki-üç saygayı boğazlayabilirlerdi. Bu mümkündü, ama bazen saygalara yetişemedikleri de olurdu.

Akbar ve Taşçaynar'an ayaklarına kadar gelen saygalara saldırmak niyetleri yoktu ve yerlerinden kıdılamadılar bile. Kendilerine özgü gerekçeleri vardı: O gün karınlarını iyice doyurmuşlardı, dolu mide ile bu boğucu sıcakta amansız bir koşuya girmek anlamsızdı. En önemlisi de yavruları henüz böyle bir kovalama yapacak yaşla değillerdi ve bu yarış onlar için tehlikeli olabilirdi. Eğer bu kovalamacada yavrular saygaların gerisinde kalır ve onları yakalayamazlarsa, artık cesaretleri kalmaz ve hiçbir zaman büyük av peşine düşmezlerdi. Onlar büyük ava ancak kışın katılabilirlerdi. O zaman bir yaşında genç kurtlar olacak, güçlerini, dirençlerini göstereceklerdi. Şimdilik, sonu iyi bitmeyebilecek bir yarışa girmektense, hiç yerlerinden kıdılamamaları iyi olurdu.

Akbar, yırtıcılık içgüdüleriyle rahatsızlık vermeye başlayan yavrularının yanından azıcık uzaklaşarak yer değiştirdi. Bu arada, su başına doğru koşan sayga sürülerinden de gözünü pek ayırmıyordu. Saygalar, gümüş refleli otlar arasında vücutları birbirine değerek süzülüyor, bu halleriyle, yumurtlama mevsiminde hepsi nehrin yukarisına doğru yüzen bir boy balıkları andırıyorlardı.

Ana kurdun dikkatli bakışları anlam doluydu: Saygalar varsın bugün uzaklaşsınlar. Büyük av günü artık uzak değildi. Bugüne kadar bozkırda olan yine bozkırda kalırdı.

Yavru kurtlar, her zaman suskun duran Taşçaynar'ı da kendileriyle birlikte harekete zorlayarak rahatsız etmeye başlamışlardı.

Akbar birden kışın geldiğini, bir sabah uyandıklarında ucsuz bucaksız toprakların bembeyaz olduğunu görür gibi oldu. Geceleyn yağın kar ancak bir gün dayanır, sonra erirdi. İşte bu, kurtlar için ilk büyük avların işaretiydi. O zaman onların asıl işi saygaları kovalamak olacaktı: Hafif bir sis alçakları kaplayacak, mahzun bir şekilde ağaran otları ve karların altında bükülen ılgınları bir de kırağı örtecek, yarı kapalı bir güneş aydınlatacaktı bozkırı.

Ana kurt o günleri öylesine belirgin gördü ki sanki soğuk bir hava teneffüs ediyormuş, yumuşak tabanı ile karlara basıyormuş gibi ürperdi. Kendi yıldızmsı izlerini, büyüyen, güçlenen ve herbiri tabii özelliklerine kavuşmuş yavrularının izlerini, onların yanında da Taşçaynarın kocaman izlerini görüyordu sanki. Onun tırnakları, yuvalarından başlarını kaldıran yavruların gagaları kadar belirgindi. Zaten kurtların ayakları kara iyice gömülür ve kar üzerinde en belirgin izleri onlar bırakırdı.

Taşçaynar büyük, ağır ve güçlüydü. O, ailenin koruyucu gücü, saygaların boğazını kesen bıçağı idi. Peşinden yetiştiği hiçbir sayga pençesinden kurtulamaz, kızıl kanları beyaz karların üzerine akar, bir kuşun kana boyanmış kanatları gibi çırpınırdı. Onun kanı akacaktı ki bir başkasının kanını besleyebilsin. Her şey ta başından beri olagelmışti ve başka türlü de mümkün değildi. Bu olayı yargılayan yoktu. Çünkü mesele suçlu ya da suçsuz, kurban ya da canı olmak değildi. Tanrı, bir canlıyı bir başka canlıya yem olarak yaratmıştı (Yalnız insanın kaderi değişikti. O, ekmeğini alinteri akıtarak, hayvan besleyerek, böylece tabiatı kendi yararına kullanarak yaşamasını da bilirdi).

Mujunkum'un ilk karları üzerindeki ayak izlerinin büyük yıldız biçiminde olanlarıyla, onlardan biraz daha küçük olanları, sisli havalarda, ta sık çalılara kadar devam edecekti. Rüzgarlı küçük bir vadiye geldiklerinde, kurtlar, aralarından bazılarını pusuda bırakarak keşfe çıkacaklardı...

Akbar, sabırla beklediği an geldiği zaman, karnını, donmuş otlara değecek kadar yere alçaltarak, nefes bile almadan yavaşça ilerleyecek, saygalara iyice sokulacaktı. O kadar yakınlarına gelecekti ki, onların hiçbir şeyden kuşkulandıktan sonra sakın sakın bakışlarını görecekti. Sonra, gölge gibi düşecek, atılacaktı üzerlerine. Ve, kurtların beklediği an gelmiş olacaktı!

Akbar, bu ilk büyük avı, yavruları için ilk büyük deneme, ilk sınav olacak bu büyük seferi, gözlerinde öylesine canlandırdı ki, ah çeker gibi, özlem dolu bir inilti çıktı ağzından ve kendini olduğu yerde zor tuttu.

O karlı bozkırda ne kadar güzel ve ne müthiş bir kovalama olacaktı o! Sayga sürüleri, havaya kaldırdıkları karların arasında kara bir karık bırakarak yangından kaçır gibi kaçacaklardı. İlk saldıran, kovalamayı başlatan, ilk sıçrayan Akbar olacaktı. Onun hemen ardından yavruları, kaderin onları bu av için doğurduğu ilk üç yavrusu, sonra yenilmez gücüyle baba Taşçaynar geleceklerdi. Bir tek amaçları olacaktı: Saygaları mümkün olduğu kadar süratle pusuya düşürmek ve çocuklarına gerekli dersi vermek. Amansız bir takip olacaktı bu! Akbar'ın büyük bir özlem duyarak hayal ettiği bu takipte önemli olan yakalayacağı kurban değil, avlanma olayının kendisiydi. Bu av yakında olacak ve o, rüzgar kanatlı bir kuş gibi uçacaktı saygaların peşinde... Bu onun hayatının aslı idi...

Ana kurt işte bunları hayal ediyordu. Bunlar ona tabiatın, kimbilir belki daha yüce bir gücün telkiniydi. Ama gelecekte bu hayalleri defalarca, acılar içinde kıvrılarak hatırlayacaktı. Bu umutların bedeli gelecekte döküleceği gözyaşları

olacaktı. Çünkü, hayalden doğan umutlar, genellikle zaman içinde kırılıp giderler, temelleri yoktur. Tıpkı köksüz bazı ağaçlar ve çiçekler gibi... Hayallerin trajik kaderi budur. Ama yine de hayalsiz yapamayız. İyiyi ve kötüyü tanıyacağımız yolda yürüyebilmek için hayaller gereklidir...

-3-

Mujunkum'a kış gelmişti. Bir gün kar yağdı. Bu kurak iklim için oldukça kalın bir kar. Her yer bembeyaz oldu. O sabah manzara tertemiz, kıyıları olmayan bir okyanus gibi göründü. Coşkun dalgalar birden donmuştu sanki, rüzgar ve onunla birlikte devedikenleri durdurak bilmeden, hiçbir engele çarpmadan yuvarlanıp gidiyorlardı. Ebedi uzay sessizliği gibi bozkır da sessizdi şimdi. Çünkü sert kum nemi emmiş, daha yumuşak olmuştu ve gürültüyü boğuyordu...

İlk karın düşmesinden az önce, yaban kazları dizi dizi Himalaya'ya doğru uçmuşlardı. Kuzey denizlerinden ve nehirlerinden gelen bu kazlar, güneye, anayurtları olan İndus ve Brahmaputra'ya gidiyorlardı. Öyle yüksekten uçuyor ve öyle bağırsıp çağırıyorlardı ki, bozkır sakinlerinin kanatları olsaydı hepsi onlara karşılık verir ve peşlerine takılıp giderlerdi sanırsınız... Ama her yaratığın ayrı bir cenneti vardır. Kazlar kadar yüksekten uçan çaylaklar bile onların yolundan çekilmekten başka bir şey yapmadılar.

Akbar'ın yavruları büyümüşü. Çocukluktan sıyrılmış, hala biraz acemi iseler de, güçlü genç kurt olmuşlardı. Dişi kurt onlara birer ad veremezdi. Tanrı'nın takdirinin tersine yapamazdı elbet. Ama, koku almada insanlara göre çok üstündü. Bu yeteneği ve daha başka farklı duyularla, yavrularını birbirinden kolayca ayırıyor, içlerinden herhangi birini ayrı olarak çağırabiliyordu. En büyüğünün, Taşçaynar'ın gibi geniş bir alını vardı ve ona ad verebilse Kocabaş diyebilirdi. İkincisi de boylu boslu idi ve ayakları çok uzundu, iyi bir sürücü olabilirdi.

Herhalde ona da Hızlı adını verirdi. Üçüncüsüne gelince, o, tıpkı annesi gibi mavi gözlü, oyunu çok seven bir dişi idi. Yine annesinin gibi, kısığında beyaz bir leke vardı. Akbar en çok onu seviyordu. Ana kurdun gözünde o bir Gözde idi. Erginliğe ulaştıktan sonra, nice erkek kurtlar ona sahip olmak için birbirleriyle öldüresiye dövüşeceklerdi...

İlk kar gece yağmış ve yağarken kimse farketmemişti. Sabahleyin uyandıkları zaman bir bayram sevinci yaşadılar. Genç kurtlar bilmedikleri bu şeyin görünüşü ve kokusu karşısında biraz şaşırdılar. Bu beyaz şey görünümü tamamen değiştirmişti. Kar serinliği hoşlarına gitti. Birbirlerini kovalayarak çevrede koşmaya başladılar. Sonra da hırıltılar çıkararak, uluyarak zevkle yuvarlandılar karın üzerinde. Onlar için kış böyle başladı. Kış sonunda ana babalarından ayrılacak, kendi başlarına avlanmak için herbiri bir tarafa gidecekti.

Akşama doğru kar yine yağdı ve ertesi sabah, güneş henüz doğmadığı halde, ortalık aydınlanmış gibiydi ve hava gündüz gibi açıktı. Ortalığı bir sessizlik ve barış kaplamıştı. Ama, soğğun da etkisiyle açlıktan karınları kazanıyordu. Şimdi büyük ava çıkmanın zamanı gelmişti. Çevreye kulak verdiler. Akbar, geyiklerin peşine düşmek için öbür kurtların da gelip kendilerine katılmalarını bekliyordu, ama onların hiçbirini görünmüyordu ortalıkta. Hepsi bir işaret beklemekteydiler. Kocabaş oturduğu yerde sabırsızlanıyor, kaslarını kasıyor, büyük avın güçlüklerini düşünmüyordu henüz. Hızlı da hazır. Gözde, ateşli ama candan bakışlarını annesinden ayırmıyordu. Aslında onlara hükmeden, emir veren açlık idi, midelerinin kazanmasıydı.

Akbar kararını verip yerinden kalktı ve yavaş yavaş koşmaya başladı. Bütün aile düştü peşine. Daha fazla sabredemezlerdi. Her şey, ana kurdun yavruları henüz küçükken hayal ettiği gibi başladı. Bozkırda büyük takip mevsimiydi ve

az sonra kurtlar da büyük sürüler halinde toplanacak, kış sonuna kadar toplu olarak avlanacaklardı.

Akbar ve Taşçaynar yavrularını nihayet büyük sayga avına çıkarmış bulunuyorlardı: Bu onlar için ilk çıraklık ve güçlerini gösterecekleri ilk sınav olacaktı.

Yürüyerek, yavaş koşarak, bozkırın engebesine, göre hızlarını ayarlayarak ve basılmamış kar üzerinde kendi izlerini bırakarak ilerliyorlardı. Onların gücünün ve ortak iradelerinin işaretiydi bu izler. Çalılar geçerek yukarılara tırmandılar, gölge gibi süzöldüler. Şimdi her şey onlara, onların şansına bağlıydı...

Akbar, çevreye göz atmak için yolu üzerindeki bir tümseğe çıktı ve başını kaldırarak durdu. Gökmavisi gözlerini uzaklara çevirdi ve havayı kokladı. Mujunkum uyanıyordu. Taa uzaklarda, ince sislerin ötesinde, sayısız saygalarından oluşan bir sürü otlamaktaydı. Yaşlı saygaların arasında, büyük sürüye ilk kez katılan yavru saygalar da vardı. Geçen mevsim saygalar için verimli olmuş, çok yavru doğurmuşlardı. Bu durum kurtlar için de iyi bir mevsim olacağını gösteriyordu.

Ana kurt, rüzgara göre hangi açıdan ve yönden saldırırsa daha iyi olacağını anlamak için otlu tümsek üzerinde biraz oyalandı. İşte tam bu sırada, fırtınaya, boraya benzeyen tuhaf bir uğultu duyuldu yukarılardan. Tamamen yabancı oldukları bu korkunç gürültü gittikçe yaklaşıyor, artıyordu. Taşçaynar koşup Akbar'ın yanına gitti. Sonra ikisi birden ürkererek geri çekildiler. Gökyüzünde bir şeyler oluyordu. Dev gibi ses çıkaran acayip bir kuş gördüler bozkır semalarında. Gagasını yere eğmiş, yanlamasına uçuyordu. Onun biraz ilerisinde ilkin benzeyen ikinci bir yaratık daha görüldü. Sonra ikisi de uzaklaştılar, sesleri azaldı ve görünmez oldular.

Helikopterler idi bu acayip kuşlar.

İki helikopter, ırmakta yüzen balıklar gibi, hiç bir iz bırakmadan Mujunkum'dan geçip gitmişlerdi. Bozkırda bir şey değişmedi. Ama bu uçan araçlar keşif için gelmişlerdi ve pilotların radyo mesajları dalga dalga yayılmış, gözlem sonuçlarını yer belirterek bildirmiş, yerdeki jeplere, kamyonlara tutacakları yolu söylemişlerdi...

Kurtlar, ürüntüleri geçtikten sonra helikopterleri hemen unuttular ve saygaların otladığı yere doğru ilerlemeye devam ettiler. Bütün bölge sakinlerinin, nerdeyse tek tek sayıldığından, bulundukları yerlerin harita üzerinde küçük karelerle belirtildiğinden, toplu şekilde imhalarının programlandığından, onları mahvedecek birçok motorlu aracın kendilerine doğru yaklaşmakta olduğundan, hiç mi hiç haberleri yoktu.

İnsanların, kendi beslenme programlarını uygulamak için onların en sevdikleri av hayvanlarını toptan öldüreceklerini, bunun için sabırsızlandıklarını nereden bileceklerdi? Beş yıllık planın son üç ayına girdikleri halde bu bölge insanların durumu hiç de iyi değildi. Plan hedeflerinin çok gerisinde kalmışlardı ve yerel yönetimin açık göz memurlarından biri Mujunkum'daki tabii kaynaklara başvurulmasını teklif etmişti. Bu dahiyane fikre göre önemli olan, etin kalitesi değil, miktarı idi. Bu teklif, halk nazarında, ciddi ciddi sorgulamalar karşısında, utanılacak duruma düşmekten, aşağılanmaktan kurtulmak için tek çıkar yol olarak görünmüştü.

Bozkır kurtları, yerel yönetimlerin telefon üstüne telefon emri aldıklarını, onlardan plan hedeflerinin gerçekleşmesi için ne pahasına olursa olsun et bulmaları istendiğini nasıl bilebilirlerdi?

Çok geride kaldınız, tembellik ediyorsunuz, yakında yeni beş yıllık plan

yapılacak, işçilere ne diyeceğiz? Plan nerde kaldı, et nerde? Mutlaka yapılması gereken bir iştir bu! diyordu merkezdekiler. Yerel organlar da cevap veriyordu:

Ne pahasına olursa olsun planda öngörülen işler yapılacak, on gün içinde sonuç alınacaktır, yeterli kaynaklarımız vardır, tedbir alınmıştır...

Kurtlar, Akbarın rehberliğinde, tehlikeden habersiz, yanlardan dolanarak, karlara usulca basarak, görünmeden saygalara sokuluyorlardı. Az sonra, kaskatı donmuş otların arasına, hücumu başlatacakları yere gelip sindiler. Şimdi onlar da uzaktan kara çalılara benziyorlardı. Kendileri görünmeden her şeyi görebilirlerdi buradan. Dünya dünya olalıberi renkleri değişmeyen büyük bir sayga sürüsü, sırtları kara, karınları beyaz olan bu geyik türleri, ılgın ağaçlarıyla kaplı büyük vadide otlamaktaydılar. Kendilerini bekleyen tehlikeden habersiz, toz halindeki bir karla örtülü ağaçcıkların ince dallarını iştahla yutuyorlardı.

Akbar hala bekliyordu. Güçlerini konsantre etmeleri, en uygun anda hepsinin birden fırlaması için bu bekleyiş gerekiyordu. Bundan sonraki manevraları amansız takibin kendisi tayin edecekti. Genç kurtlar sabırsızlanıyor, sinirli bir şekilde kuyruklarını sallıyor, kulaklarını dikeye, genel olarak çok sakin olan Taşçaynar bile, bir an önce keskin dişlerini avının boğazına geçirmek için yerinde duramıyordu. Ama dişi kurt hala emir vermiyor, başarı şansını arttırmak için en uygun anı kolluyordu.

Birden, gök gürlemesini andıran sesleriyle helikopterler çıkageldi. Bu defa alçaktan ve çok hızlı uçuyor, dosdoğru sayga sürüsünün üzerine geliyorlardı. Bu canavarların üzerlerine doğru gelmesi onları şaşkına çevirdi ve bozgun halinde kaçmaya başladılar: Olay, başdöndürücü bir hızla geliyordu. Yüzlerce sayga paniğe kapılarak sürübaşlarına bakmadan ve hangi yöne gideceklerini bilemeden rastgele koşuyorlardı. Kimseye zarar vermeyen bu hayvanların gökten gelen bir hücumu karşı koyacak halleri yoktu.

Helikopterler, istedikleri paniği meydana getirdikten sonra alçak uçuşla saygaları yakınlardaki başka bir sürüye doğru sürdüler. Sonra, bunları da sürüden sürüye koşturarak birleştirdiler. Şimdi önlerinde gittikçe büyüyen dalgalar halindeydi şaşkın saygalar.

Sakinlerinin üzerine çöken böyle bir felaketi o güne kadar hiç görmeyen Mujunkum bozkırı cehenneme dönmüştü. Yalnız saygalar değildi felakete uğrayanlar. Onların ayrılmaz yoldaşları ve aynı zamanda ebedi düşmanları da aynı durumdaydılar.

Akbar ve ailesi helikopterlerin baskını ile karşılaşır karşılaşmaz önce otların arasına sindiler, sonra korkuya kapılarak bu lanetlenmiş yerden olabildiği kadar uzaklaşmak için fırladılar. Kurtulmak için çok uzaklara kaçmalı, tehlikeden koruyan bir sığınak bulmalıydılar. Ama, kaderleri başkaymış. Hücum noktasını henüz terketmişlerdi ki korkunç bir gürültü ile yer sarsıldı: Sayısız denecek kadar çok sayga onların peşinden bulut gibi, fırtına gibi ve korkunç bir hızla geliyordu. Helikopterler sürüyordu onları bu yöne. Kurtlar uzaklaşacak zamanı bulamadılar. Bir an durmaları mahvolmaları için yeterdi. Korkunç bir hızla peşlerinden akan o kalabalığın ayakları altında ezilir giderlerdi. Hiç kimse durduramazdı o hızla koşan saygaları. Yalnız, korkunun uyardığı bir refleks, onları bir anda ezilip yok olmaktan kurtardı: Koşmaktan vazgeçip yavaşlamak yerine hızlarını arttırmışlardı. Böylece, bu çılgın yarışın içinde buldular kendilerini. Akıl alacak bir şey değildi bu. Çünkü avlayanla avlanan, kurtlarla onların az önce parçalamak için üzerlerine atıldıkları saygalar birleşmişlerdi. Şimdi, hepsini tehdit eden o korkunç tehlikeden yanyana kaçıyorlardı ve bu acımasız kader karşısında eşit durumdaydılar.

Mujunkum bozkırı o güne kadar, en büyük yangınlarda bile, kurtlarla geyiklerin böyle yanyana, tek sürü halinde kaçtıklarını hiç görmemişti. Akbar, birkaç defa fırlayıp o büyük dalganın dışına çıkmak istedi ama çıkamadı. Azıcık geride kalacak olsa, etrafını dolduran saygaların ayakları altında ezilecekti. Bu Malstrom burgacında kurtlar az çok gruplarını koruyorlardı ve ana kurt gözucuyla, korkudan gözleri fırlamış yavrularının sürünün içinde koşmaya devam ettiklerini görüyordu. Onları takipte en çok zorlanan, güçlük çeken Gözde idi ve her geçen dakika gücünü iyice yitiriyordu. Kocabaş ve Hızlı'nın yanında Taşçaynar koşuyordu. Mujunkum'un biçkini, bütün bozkıra dehşet salan Taşçaynar da panik içindeydi.

Dişi kurdun hayalleri sönüp gidiyordu: Daha ilk avlamada -saygalarla birlikte onlar da kaçıyor, sele kapılmış çöpler gibi akıp gidiyorlardı... Önce Gözde can verdi. Gücünü yitirip düşünce korkunç bir çığlık attı, sonra bu çığlık, toprağı döven binlerce toynak altında boğulup gitti...

Hayvanları kışkıırlayan helikopterler sürünün iki yanında uçarak telsizle haberleşiyor, işlerini ustaca yapıyorlardı. Sürünün dağılmasını önüyor, gittikçe artan bir çılgınlıkla daha hızla koşmaya mecbur ediyorlardı. Aşağıda, dinleyicileri kulaklarına geçirmiş görevliler durmadan konuşuyorlardı: Yirmiyi arıyorum, Yirmi! Yirmi, duyuyor musun? Biraz daha sür aynı yöne, haydi sür! Pilotlar, karlı bozkırda kudurmuş dalgalar gibi akan geyikleri çok iyi görüyor ve aşağıdakilere cevap veriyorlardı: Alo, Yirmi... Yirmi konuşuyor! Tam gaz gidiyorum! Heey, şuraya bakın! Sürüde kurtlar da var! Ne matrak! Haydi yaramazlar, işiniz bitik artık!.

Pilotlar neşe içinde hayvanları sürmeye, onları iyice bitkin hale düşürmeye, böylece aldıkları emri yerine getirmeye devam ediyorlardı. Hesapları da doğru çıkmıştı.

Saygalar geniş bir düzlüğe çıktıkları zaman avcılarının, daha doğrusu kasapların önüne düştüler. Zaten helikopterlerin görevi de bu idi. Bu kasaplar, açık jeepleriyle derhal saygaların içine dalıp makineli tüfekle yaylım ateşini başlattılar. Nişan almaya bile gerek görmeden aralıksız ateş ediyor, ot biçer gibi, sıra sıra yere seriyorlardı hayvanları. Peşlerinden gelen römorklu kamyonlardan atlayan adamlar da çok ucuza mal edilen bu bol ürünü vakit geçirmeden devşirmeye başladılar. İşlerini süratle yapan güçlü kuvvetli adamlardı bunlar. Hala canlı olan saygaların işini hemen bitiriyor, bazen koşup yaralıları yakalıyorlardı. Ama hiç durmadan asıl yaptıkları iş, onları kanlı bacaklarından tutup römorklara yüklemektir. Korkunç bir manzaraydı. O güne kadar sakın bir hayat yaşamış olan bozkır, şimdi, çok kanlı, çok korkunç bir şekilde, kamyonlar dolusu sayga vererek bunun bedelini ödüyordu ilahlara.

Katliam devam ediyordu. Jeepler yorgun sürünün içine dalıyor, bu araçların geçtiği yerlerin iki yanı yere serilmiş avlarla doluyordu. Terör uç noktasına varmış, kıyamet kopmuştu sanki. Akbar, müthiş patlamalardan sağır olmuştu, bütün dünya sağır olmuştu, kaos sürüyordu. Sessiz ışınlarını bozkıra salan güneş bile bu çılgın avın kurbanı olmuş gibi selameti kaçışta buluyordu. Mujunkum'un üzerinde dolanıp duran helikopterlerin de gürültüsü duyulmuyordu. Onlar sessiz dev çaylaklar gibiydiler gökyüzünde... Katillerin araçlardan yaptıkları yaylım ateş kaçırmıştı sanki onları yükseklerle.

Saygalar çıldırmış, büyük seslerin yok olduğu bir aleme atılıyor, sonra, sağır edici kurşunların altında kanlarını akıtarak, ralantiye geçmişler gibi, usulca yere düşüyorlardı. Dünyanın sonunu andıran bu sessizlikte, dişi kurt birden bir insan yüzü gördü. O kadar yakınında ve o kadar korkutucu idi ki, az daha kendisini hemen yanından geçen jeepin altına alacaktı... Adam ön tarafta oturuyordu ve yüzüne rüzgarlık taktığı için kırmızı-mavi renkte görünüyordu. Kara ağzına bir mikrofon dayamış, araçtan biraz öne sarkmış, bağırıp duruyordu. Akbar onun ne söylediğini anlayamazdı tabii. Herhalde bu adam, avı yönetiyordu. Dişi kurdun

kulağı o müthiş gürültüden sağır gibi olmasaydı ve insanların dilini anlaysaydı, onun şu sözleri kustuğunu duyacaktı: Sürünün ortasına değil, yanlarına ateş edin! Yanlarına ateş edin, sersemler!

Adam, vurulup devrilen saygaların, sürünün ayakta kalanları tarafından çiğnenip parçalanmasından korkuyordu. Adam birden, arabanın çok yakınında ve saygaların arasında bir kurdun koştuğunu, sonra onu başka kurtların da takip ettiğini farketti. Ani bir hareketle ve kötü bir etki bırakan gür bir sesle bir şeyler söyledikten sonra, hoparlörü bırakıp tüfeğini kaptı ve nişan aldı. Akbar çaresizdi. Siperlikli adamın kendine nişan alacağını da anlayamadı. Bu çılgın koşuda ne uzaklaşabilir ne de olduğu yerde durabilirdi. Adam hala nişan alıyordu ve onu kurtaran da belki bu gecikme oldu. Birden ayakları dibinde bir şey patladı ve yere yuvarlandı, ama ezilmemek için hemen kalktı. An kadar kısa bir süre sonra da, yavrularının en irisi olan Kocabaş'ın yerden havaya fırladığını, sonra kanlar içinde usulca karnı üzerine düştüğünü, çırpındığını gördü. Kocabaş belki can havliyle bir de çığlık atmıştı ama Akbar onu duymadı. Yalnız, adamın silahını indirip, büyük bir kahramanlık yapmış gibi elini havaya kaldırdığını gördü.

Dişi kurt yavrusunun cansız vücudu üzerinden atladı, ama aynı anda av gürültüsünü yeniden duydu. Ardsız aralıksız patlamalar, arabaların keskin klaksonları, insanların haykırışları, can çekişen saygaların hırıltıları, helikopterlerin uğultuları birbirine karışıyordu. Birçok sayga yere yuvarlanıp kalıyor, ayaklarını havaya dikip çırpınıyor, kaçanların soluğu kesiliyor, yürekleri dayanamıyordu artık. Toplayıcılar ellerindeki kocaman bıçaklarla hayvanların boğazını kesiyor ve hayvan son nefesini vermeden kaldırıp kamyonu atıyorlardı. Kana bulanmış bu insanların görüşleri de korkunçtu...

Keskin bir göz uzaydan dünyamıza baksaydı, neler olup bittiğini görür, Mujunkum'u ağlatan, yakıp yıkan, mahveden o av faciasını seyreder, ama daha sonra olacakları bu tabiatüstü gözlemci bile göremez, anlayamazdı...

Katliam, kaçan ve kovalayanların enerjilerini tüketmesinden, akşam karanlığının bozkıra çökmesinden sonra durdu. Ama hemen ertesi sabah, helikopterler üslerinden benzin alıp döndükleri zaman tekrar başlayacaktı. Organizatörler bu avı üç dört gün daha sürdürmek niyetindeydiler: Havadan yapılan gözlemlere göre, yöneticilerin el atılmamış mahalli kaynaklar diye adlandırdıkları pek çok sürü vardı. Bunlar Mujunkum'un batısında, en kumlu bölgelerde olmalıydılar. Madem ki böylesine zengin kaynaklar vardı, bunları da bir an önce beş yıllık plana sokmalıydılar. Bu, bölgenin yararına olacaktı. Mujunkum seferini gerçekleştiren resmi görüş buydu. Ama çok iyi bilinir ki her resmi görüşün ardında, olayların yarattığı bazı özel sebepler bulunur. Bu sebepler, bu durumlar da her zaman insan faktörüne dayanır. Oysa insanlar kendi çıkarlarına, kendi hırslarına, kendi kusur ve erdemlerine göre hareket ederler. Bu açıdan bakınca, büyük bozkırın uğradığı faciayı bir istisna sayamayız. Mujunkum geceleyin, isteyerek ya da istemeyerek, bu katliamı yapanları da barındıracaktı.

Grupta sağ kalanlar yalnız Akbar ve Taşçaynar idi. Av sahasından olabildiği kadar uzaklaşmak için bozkırda koşmaya devam ettiler. Çok zor hareket ediyorlardı. Karınları, apış araları, hemen hemen bütün kürkleri çamur, ayakları ise kan içindeydi. Bitiktiler. Yanıyorlardı sanki. Attıkları her adım dayanılmaz acılar veriyordu onlara. Tek istedikleri şey sığınaklarına ulaşmak, beklenmedik bir zamanda, beklenmedik bir şekilde üzerlerine çöken bu felaketi unutmak için biraz uyumaktı.

Fakat bu hayalleri de boşa çıktı. Yuvalarının bulunduğu mağaraya yaklaştıkları zaman yeniden karşılaştılar insanlarla. İlerinin yanında, bodur ılgınların arasında büyük bir kamyon vardı. Kamyonun çevresindeki insanların sesleri yankılanıyordu karanlıkta.

Kurtlar bir an duraladılar, sonra sessizce yollarını değiştirip bozkıra doğru koşmaya devam ettiler. Tam bu sırada, rastlantı eseri, kamyonun farları yandı ve güçlü ışık füzeleri karanlığı yırttı. Işığın uzandığı yön onların gittiği yön değildi ama, iki hayvanın yeniden korkuya kapılmaları için yetiyordu. Sekerek, topallayarak ama dosdoğru koştular. Akbar'ın ön ayakları onu taşıyamayacak kadar halsizdi ve dişi kurt iyice topallıyor, ayaklarını soğutmak için karlı yerlere basıyor, silikleşen tabanları ile kar kalıntıları üzerinde izler bırakıyordu. Yavruları ölmüştü. İnsanlar işgal ettiği için inini de terketmek zorunda kalmıştı...

Şoförü de sayarsak altı kişiydiler: İş icabı bir araya gelmiş, ölü hayvan toplayıcısı altı kişi. Sabahleyin çok erken saatlerde işe başlayabilmek için geceyi bozkırda geçiriyorlardı. İş karlıydı: Hayvan başına elli kopik. Üç kamyonu tıka basa doldurdıkları halde vurulan veya ayakları altında kalıp ölen daha pek çok sayga vardı. Şafakta bu hayvanları toplayacak, kamyonu dolduracak, sonra da daha ileride bulunan koca römorklara taşıyacaklardı. Hayvan ölümlerini Mujunkum'dan çıkaracak olan örtülü yüksek römorklar özel olarak bu iş için hazırlanmışlardı.

O akşam dolunay vardı ve ufukta çok erken göründü. Hala yer yer karlı olan ve gökmavisine çalan bozkırın her yerinden görünüyordu dolunay. Ay ışığı bazen küçük tepeleri, dereleri, ağaççıkları iyice belli ediyor, bazen de karanlığa düşürüyordu onları. Ama, kurtların bu insansız bölgede o güne kadar hiç görmedikleri kamyonun büyük karaltısı pek belliydi ve o yüzden kaçmaya devam ediyorlardı. Her arkalarına bakışta onu görüyor ve kuyruklarını arka ayaklarına sıkıştırıp koşuyor... koşuyorlardı. Hiç durmuyor değillerdi, ara sıra bir an durup inlerinin yanında neler olup bittiğini, insanların oraya gelip yerleşmelerinin sırrını anlamaya çalışıyor, belki de birbirlerine bu korkunç şeyin bütün gece orada kalıp kalmayacağını soruyorlardı.

Kamyon bir MAZ idi. Her arazide giden askeri tipte bu kamyonun kocaman tekerlekleri sanki yüz yıl dayansın diye yapılmıştı. Geride, römork örtüsünün altında, on kadar saygayı ertesi gün şehre götürmek için ayırmışlardı. Bu hayvanların arasına bir adam da uzanmıştı. Tıpkı bir savaş esiri gibi elleri bağlıydı adamın. Çevresindeki cesetler yavaş yavaş soğuyup katılaşsa da, onu ısıtıyordu. Bu cesetler olmasaydı bozkır gecelerinin ne kadar soğuk olduğunu anlardı. Örtünün arasından dolunaya, boşluğa bakar gibi bakıyor, soluk yüzünde ısrırap okunuyordu.

Bundan sonra bu adamın akıbeti öteki adamların insafına kalmıştı. O ana kadar, arkadaşlarının, kendisi gibi kolay para kazanmak için katıldıklarını sanıyordu bu süre avına.

Varlığımızın tanımını yapmak zordur. Sayısız ilişkiler arasında yine sayısız kombinezonlar kurulur. İnsanların karakterleri o kadar karmaşıktır ki, en gelişmiş, en hassas bir bilgisayar, en normal insanlar arasında bile ortak bir davranış eğrisi çizemez. Ama bu altı adam, daha doğrusu altı kişiden beşi, yukarıdaki tanımın dışında kalan bir istisna oluşturmuyorlardı. Altıncı adam olan Kepa şofördü. Aralarında evli olan, aile hayatı yaşayan yalnız o idi (yine de diğer beş kişiyle aynı kategoride sayılırdı ve onu arkadaşlarından ayırmak pek zordu). Kısacası, bu altı kişinin ortak yanlarını oluşturan bir eğri çizilebilirdi ve bunun için basit bir bilgisayara bile ihtiyaç yoktu. Bu bile Allah'ın işine akıl sır ermediğini göstermeye yetiyordu. Ve Allah, Mujunkum'a gelen bu altı adamı, huyu suyu bir olarak yaratmıştı. Şaşılabilece derecede birbirlerine benziyorlardı...

Kepa dan başka hepsi evsiz barksız serserilerdi. Üçü karıları tarafından terkedilmişti. Altısı da hayatta bir başarı sağlayamamış, bir baltaya sap olamamışlardı. İçlerinden yalnız birinin, en genç olanının özel bir durumu vardı. Adı Abdias idi bu gencin. Tuhaf bir ad! Eski Ahid'den alınmış. Pskov civarında

bir diyakosun (Papaz çömezinin) oğlu olan bu delikanlı, kilisenin ileri gelenlerine göre, ilerisi için çok şey vaadediyormuş; anasının ölümünden sonra, Papaz Okuluna girmiş. İki yıl sonra da mezhepten saptığı gerekçesiyle kovulmuş. Boss'un (patronun) deyimi ile asilikten yargılanmak üzere eli kolu bağlanarak kamyonu atılan ve hayvan ölülerinin arasında uzanıp yatan adam işte o idi.

Ekipte, Abdias dışında herkes alkolik, ya da, kendilerinin pek hoşlandığı bir deyimle profesyonel ayyaş idiler. Kepa onlardan bu tanımda da ayrılıyordu. Çünkü o bir sürücü idi ve sürücü belgesini kaybetmek istemiyordu. Hem, karısı içtiğini anlayacak olsa gözlerini oyardı. Ama o gece öbürleri gibi o da sarhoş olmuştu. Abdias'a gelince, onun içmesine görünürde bir engel yoktu. Bekardı, araba kullanmak gibi sorumluluk isteyen bir iş yapmıyordu. Ama küçük bir yudum içmeyi bile reddetmişti. Bu inat Boss'u çileden çıkardı.

Boss (Patron) bu isimle çağrılmasını kendisi emretmişti. Ordudan atılmadan ve bu ölü hayvan toplayıcısı çete ile buraya gelmeden epeyce önce disiplinli bir bölüğün kumandanlığını yapmış bir teğmendi. Ordudan kovulunca, onun bu durumuna üzülen bazı insanlarla arkadaş oldu. Bunlar onun aşırı gayretinden dolayı cezalandırıldığına inanıyor, kendisi de olayı böyle kabul ediyor, büyük bir haksızlığa uğradığını söylüyor ve buna çok üzülüş görünüyordu. Ama, ordudan çıkarılmasının asıl sebebini hiç anlatmıyordu. Asıl adı Kandalov ya da Handalov idi, ama hiç kimse durmuyordu bu ayrıntı üzerinde. Boss, kelimenin tam anlamıyla boss idi.

Cuntanın ikinci üyesi Mişaş idi. (Oybirliğiyle çetenin adına cunta demişlerdi. Bu isme yalnız Hamlet lakabı ile anılan Galkin itiraz etmişti. Galkin, bölge tiyatrolarının birinde aktörlük yapmıştı. İşte bu Hamlet-Galkin, Cunta mı, boşversenize! demişti, ben cuntaları sevmem, biz safariye (büyük sürek avına) çıkıyoruz, bize uygun düşen isim Safari'dir. Ama Safari adını kimse benimsemedi. Herhalde bu isim pek ukalaca gelmişti onlara. Cunta daha iyi, daha erkekçe bir isimdi).

Mişaş'ın asıl adı ya da lakabı da Mişa Şabaşnikl idi. Bu iki isim birleştirilmiş, kısaltılmış Mişaş olmuştu. Mişaş boğa gibi kuvvetli, saldırgan ve kötü idi. İsterse Boss'a karşı çıkar ve boss bile olabilirdi. Ağzından orospu sözü hiç düşmez, her cümlenin sonunu, nokta koyar gibi orospu kelimesiyle bitirirdi. Abdias'ın kollarını bağlayıp kamyonu atma fikri de ondan çıkmış; cunta da oybirliğiyle kabul edip, yerine getirmişti.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Hamlet-Galkin'in bu topluluktaki yeri en geride idi. Ayyaşlığı yüzünden sahneden pek erken ayrılmak zorunda kalmıştı, bulabildiği küçük işleri yaparak geçiniyordu. Son olarak da kendini, hiç beklemediği ama derhal kabul ettiği bu kazançlı işte bulmuştu: Pek alaya aldığı, adını ve nerden geldiğini bile bilmediği hayvan ölülerini kamyonu doldurmak, birkaç günde öbür işlerden bir ayda zor kazanabileceği kadar para kazanmak; üstelik boss'tan bir kasa votka da cabadan! (Votkanın parasını aslında ortaklaşa ödüyorlardı).

Grubun en zararsız, en yumuşak başlısı, o bölgenin yerlisi olan, Mujunkum yakınlarında doğmuş, Uzubbay adında biriydi. Ona daha çok Yerli diye hitap ederlerdi. En belirgin ve beğenilen özelliği, hiçbir şeyi izzetinefis meselesi yapmayı, özsaygısının bulunmayışı idi. Ne denirse kabul eder, her teklife uyar, bir şişe votka için Kuzey Kutbuna bile giderdi. Basit bir geçmişi vardı: Eskiden traktör sürücüsü imiş, ama içkiye kaptırmış kendini. Çok sarhoş olduğu bir gece, traktörü yolun tam ortasında bırakıp gitmiş. Hızlı gelen bir araba bu traktöre çarpmış ve arabanın sürücüsü hemen orada ölmüş. Bizim yerli iki yıl hapse mahkum olmuş. Cezasını çekerken, karısı, çocuklarını da alıp terketmiş onu. Hapisten sonra, sürücülük belgesi de alındığı için, işsiz kalmış. Bir mağazada hamallık yapıyor, her sandığı indirşte, binanın koridoruna geçip kafayı çekiyormuş. Boss onu o halde bulmuş, teklifini yapmış ve Uzubbay da hiç

tereddüt etmeden takılmış peşine. Kaybedecek bir şeyi yokmuş zaten.

Kandalov, işine yarayacak adamları bulmakta gerçekten becerikliydi. Bu bakımdan onu hiç yanıltmayan bir sezgisi vardı. Mujunkum avı için oluşturduğu bu yaman ekibin üyelerini de işte bu sezgi gücü ile seçmiş, toplamıştı.

Burada, genel olarak kaderin akıl ermez bir akışı, özel olarak da herkesin ayrı ayrı kaderi ve olayları meydana getiren sayısız durumları üzerinde biraz düşünmek yerinde olacak. Çünkü Allah bu durumların sahibi ve hakimidir: Eğer Abdias Papaz Okulunda başarılı olsaydı, Kiliseye hizmet ederek kendini gösterse ve rahipliğe terfi etseydi, Boss'un onunla hiçbir meselesi olmayacaktı. Eski okul arkadaşları aynı yolu seçtikten sonra, daha akıllı davranmış, o bir diyakosun oğlu olmasına rağmen ondan daha iyi çalışmış, sebat göstermişlerdi. Böylece teolojiyi bitirip, diyanet mesleğinde adım adım yükselerek hak ettikleri mevkilere gelmişlerdi. Abdias da onlar gibi olsaydı (başlangıçta en parlak öğrencilerden biriydi ve öğretmen rahipler tarafından çok beğeniliyordu) Kandalov'la hiç karşılaşmayacaktı. Bu sabık teğmen ise papazları samimi olarak çağırdığı görüyordu ve hayatı boyunca, merak saiki ile de olsa, bir kilisenin kapısından içeri adımını atmamış.

Tabii; olsaydı... bilseydi... gibi şartlarla, gelecekte olacakları kimse önceden bilemez. Kaderi okumak mümkün değildir. Bu konuda en basit bir işçi için bile ayrıntılı bir fiş dolduramayız. Şimdi yaptıkları iş de diğer işlerden farklı değildi. Hayvan ölüsü yerine patates toplamaya da gidebilirlerdi pekala. Aradaki fark pek büyük sayılmazdı. Yumru yerine avda öldürülen hayvanları topluyorlardı şimdi. Eğer Boss garda rastladığı bu boşgezerin bir kaçık, bir akıl hastası olduğunu bilseydi, şimdi ondan, az daha kuvvetini ve otoritesini hiçe indirecek olan bu tehlikeli kaçıkları zahmetsizce kurtulma yolunu aramak zorunda kalmazdı. Çünkü Boss, amirlerinin özünde yeniden itibar kazanacağını da umuyordu. Beklenmedik ve saçma bir sebeple işlerin bu noktaya geleceğini kim bilebilirdi? Kandalov'un düşünceleri daha çok içmek ve fitil gibi sarhoş olmak arzusu uyandırıyorlardı onda. İçmek, çok hızlı yapabildiği bir şeydi: Önce yarım kadeh votkayı bir solukta içerdi, sonra bir daha ve bir daha, derken, her şeyi kıpkızıl görmeye başlardı. Şuurunu kaybeder, kendini tutamazdı... Sonra, işin sonunu getirmek için, kalan bütün içkiyi içerdi... Ama şimdi bunu yapmaya cesaret edemiyordu, sonu kötü olurdu çünkü...

Ah bu Abdias! Ne işi vardı onun bu Allahın cezası yerde! Kader işte. Yine kader! Bütün olaylar bir araya geliyor kaderi tamamlamak için. Nice zamandan beri, çok uzak bir bölgede, bütün bu meseleler askıya alınmıştı...

Dinde reform yapmak gibi aşırı isteğinden dolayı kapıdışı edildikten sonra, Abdias, Genç Komünistler adlı mahalli bir gazetede yazarlık yapmıştı. Papaz okulunun bu eski öğrencisi halkın ilgisini çekecek, onları heyecanlandıracak makaleler yazabilirdi.

Eski bir din adamı olarak, din aleyhindeki propagandaları için ondan çok iyi yararlanabilirlerdi. Abdias ise bu işi, gençlere hitap eden bir yayın organında dini meselelere temas etmek ve fikirlerini yaymak için bir fırsat saymıştı. Aslında onun düşünceleri, didaktik propagandalardan, bölge basınına kaplayan toplumu azarlayıcı yazılardan usanmış her yaşta okurun ilgisini çekiyordu. Başlangıçta yöneticiler de, Abdias da karşılıklı çıkarlarına saygı gösterdiler. Ama, bu genç sapkının ard niyetini kendisinden başka kimse anlayamamıştı. O, yazı işlerinde gittikçe yerini kuvvetlendirmeyi, yeni fikirlerini yayma fırsatı bulmayı umuyordu. Ona göre, modern dünyada Tanrı ve İnsan anlayışı günün en önemli ve heyecanlı konusu olacaktı. Böylece o, bazı ideolojik uygunsuzlukların da yardımıyla ve ustaca ifadelerle, eski teolojinin dogmaları ile çelişen kendi doktrinini ortaya çıkaracaktı.

Abdias'ın bu hayal ve umudu gülünçtü. Çünkü karşısında iki kuvvet,

fethedemeyeceği iki büyük ve sağlam kale vardı. Bu kuvvetler de birbirleriyle uyuşmazlık içindeydiler: Bir yanda Kilisenin asırlık öğretileri bulunuyordu ki, bu kale, dinin saflığını her türlü sapmalara karşı kıskançlıkla koruyordu. Öte yanda ise, dini tamamen inkar eden bilimsel materyalizm ve ateizm kalesi vardı. Zavallı Abdias, iki değirmen taşının arasında kalmış gibi bu devlerin arasında çırpınıyor, ama yine de ümidini yitirmiyordu. Er veya geç İnsanların tarihi gelişimiyle Tanrı anlayışının gelişmesi üzerine olan görüşlerini açıklama fırsatını kaderin ona vereceğine inanıyordu. Gittikçe artan insan potansiyelinin yakında kritik bir aşamaya ulaşacağını ve o zaman insanların bu endüstri sonrası çağda kendileriyle Yaradan arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamak gereğini duyacaklarını düşünüyordu. Fikirleri henüz pek iyi açıklanamamıştı: Bu fikirler şimdilik geçiş aşamasında ve tamamen polemik konusu durumundaydılar. Ama dinin resmi muhafızları bu kadarcık şüpheyi bile bağışlamıyorlardı. Bağlı bulunduğu piskoposluğun yetkilileri de onu, fikirlerini inatla savundğu için kovmuşlardı okuldan.

Abdias dik alınlı, soluk yüzlüydü. Kendi neslinden olan birçok insan gibi o da saç sakal bırakmıştı ve saçları omuzlarına kadar düşüyordu. Kara sakalı onu güzelleştirmiyordu ama, ağırbaşlılık veriyordu.

Kara gözleri ıslık ıslık parlarsa da, ruhen tatminsizlik içinde olduğunu da belli ediyorlardı. Hiçbir zaman canlılığını yitirmeyen fikirleri onun için hem ısırdı, hem de neşe ve umut kaynağı idi. İyi niyetle yaklaştığı bütün insanlar devamlı şekilde acı veriyorlardı ona...

Genellikle kareli bir gömlek ya da süeterle jean türü bir pantolon giyerdi. Kış için de oldukça kötü durumda bir pantolon, bir de babasından miras kalan bir kalpağı vardı. Mujunkum'a da bu kıyafetle gelmişti.

Eli kolu bağlı olarak kamyonunda bulunması acı acı düşüncelere sokmuştu onu. O anda en dayanılmaz acısı da yalnızlığı idi. Doğulu bir şairin yarısını unuttuğu bazı sözlerini hatırladı: Kalabalığın içinde insan tektir, kendi kendine kalınca yapayalnızdır. Yine de acı ile, bir süreden beri aklından hiç çıkmayan bir insanı getirdi gözlerinin önüne. Bu, dünyada ona en yakın insandı, çünkü artık onu kendi varlığından ayıramıyordu.

Şu güç saatlerde de ondan kopamazdı. Bütün duyuları ile uzanıyordu ona. Telepati olayı gerçekten varsa, çok kritik bazı anlarda insanın sevdiği ile duyu ötesi bir güçle bağlantı kurması mümkün ise, onun sevdiği insan da bu gece bir felaketin geldiğini duyuyor, endişe ediyor olmalıydı.

Aynı şairin eskiden ona inanılmaz gibi gelen paradoksal bir formülünü de şimdi çok iyi anlıyordu: Kalbi sevmek için yaratılmış olan, hiç aşık olmamalı. Ne saçma söz! Ama o bugün karanlıklar içinde sevdiğini düşünerek sessizce gözyaşı döküyor, keşki onu hiç tanımasaydım, bu kadar derin ama umutsuz bir aşkla, ölürken insanın kendi canını sevmesi gibi sevmeseydim, diyordu. Öyle bir aşkla sevmeseydi, şu anda böylesine şiddetli bir acı, böylesine kara bir sıkıntı çekmeyecek, dayanılmaz ve korkunç derecede anlamsız bir arzu ile, bir anda bağlarını koparıp, bozkırda hiç durmadan, geceler boyu kilometrelerce yol alarak Calpak-Saz'a doğru koşmak istemeyecekti. Calpak-Saz, kıtalararası demiryolunun üzerinde, bozkır sınırında yitlik bir istasyondur. Onun evceğizi de orada, hastahane binasına bitişikti. Eskiden olduğu gibi orada sadece bir saat kalabilmek için neler vermezdi... Abdias, bulunduğu durumdan kurtulamadığı için, belki de hiç ihtiyacı olmayan bu aşka neredeyse lanet okuyordu. Asya'nın bu topraklarına o kadın yüzünden gelmemiş miydi? Mujunkum'da eli kolu bağlanmış, saldırıya, hakarete uğramamış mıydı?

Ama bu düşünceler kalıcı değildi, gelip geçiyor, yüreğindeki ateşi daha da körüklüyor, kavuşma ne kadar imkansız görünüyorsa, o da yalnızlığa karşı o kadar metin olduğunu hissediyordu. Bununla beraber, boğucu sıkıntılar ona

Allah'a olan inancının ne kadar güçlü ve içten olduğunu da hissettiriyordu. Yüce Yaradan'ın insana dünyevi aşklar vererek, onun var olmasının en büyük sevincini de yarattığını keşfediyordu. Tanrı'nın lutfu akıp giden zaman kadar sonsuzdu, çünkü her aşk ayrı ve tekti...

Gözlerini dolunaya çevirerek:

-Yüce Yaradana hamdolsun, diye mırıldandı, bir de kalbimizi aşka açan Allah'ın lutfunun ne büyük olduğunu anlayabilseydi bu ay...

Birden kamyonun yanında ayak sesleri duyuldu. Biri, hıklılıya hıklılıya araca tırmanıyordu. Mişaş idi bu. Az sonra Kepa'nın da başını gördü. İyice sarhoş oldukları anlaşılıyordu, çünkü keskin bir votka kokusu sarmıştı etrafı.

-Dinlendiğin yeter, kalk bakalım orospu çocuğu, papaz bozuntusu, Boss kilimin olduğu yere gelmeni istiyor, sana nasıl davranacağını öğretecek! dedi Mişaş. Sayga cesetlerinin üzerinde aç kalmış bir ayı gibi yalpalayarak yürüyordu.

Kepa da alaylı alaylı sırıtarak:

-Kilimde oturacağını sanma ha, yere, kışının üzerine oturacaksın, dedi.

Mişaş, iki hıçkırık arasında boğuk bir sesle devam etti konuşmaya:

-Bir de halı gerek ha! Orospu! Seni bunun için Sibirya'ya sürmeli... Bizi lafla tavlama istediğin için... Evet, tavlama istiyor orospu! Papaz olmak istemiyoruz diye mi?: Yanlış adres seçtin orospu!

-4-

Abdias, İnga Fedorovna'ya birçok mektup yazmış, o da cevaplarını post-restant'a yollamıştı: Çünkü Abdias'ın belli bir yeri yoktu. Annesini kaybettiği zaman pek küçüktü. Hem dini hem de diğer konularda oldukça geniş kültürlü ve çok iyi yürekli bir insan olan babası Kallistratov ise, olanca varlığı ve gücü ile kendini iki evladının eğitimine adanmıştı. Abdias'tan üç yaş büyük olan ablası bir pedagoji enstitüsüne girmek istemiş ve bu amaçla Leningrad'a gitmişti. Ama sosyal durumu yüzünden enstitüye kabul edilmemişti. Din işlerinde çalışan bir babanın kızı olması, eğitimle ilgili her işi yasaklıyordu ona. Bir mühendis okuluna girmek zorunda kalmış, sonra endüstri desinatörü olarak bir iş bulmuş, sonunda Leningrad'a yerleşmiş ve burada evlenmişti. Abdias ise din adamı olmak istemişti. Asıl arzusu bu idi. Barbara'nın karşılaştığı durumu dikkate alan babası da aynı şeyi istemişti Abdias için. Oğlu papaz okuluna girince çok sevindi, gurur duydu. Hayalinin gerçekleşmekte olduğunu düşünerek mutlu oldu. Tanrı dualarını kabul etmişti. Oğlunun eğitimi için harcadığı emekler boşa gitmeyecekti.

Ama, diyakos, oğlunu papaz okuluna soktukten az sonra öldü. Belki, ölmesi iyi bir şanstı. Çünkü kendini, yerküre gibi ebedi olarak insanlara şaşmaz ve değişmez şekilde verilmiş o iman gücünün ve gerçeklerinin araştırmasına verdiği bir sırada, oğlunun kafasında gelişen şeytanca düşüncelere, onun mezhep sapkınlığı içinde mahvolup gitmesine herhalde dayanamazdı.

Abdias gazetede bir iş bulunca, kendini bildi bileli babasıyla birlikte oturdukları diyakosluğa ait küçük daire, yeni atanan bir papaza verildi ve Abdias'tan bu daireyi bir an önce boşaltması istendi. Çünkü artık onun kilise ile en küçük bir ilişkisi kalmamıştı.

Abdias ablasına bir mektup yazdı, ondan hatıra olarak saklamak istediği bir şey varsa gelip almasını istedi. Saklanacak gibi şeyler daha çok aileye ait ikonalar ve

bazı eski tabloları.

Bunları Barbara aldı. Abdias ise babasının kütüphanesini tercih etti. Bu, iki kardeşin son buluşmaları oldu. Çünkü kader onları ayırmıştı ve artık hiç görüşemeyeceklerdi. Ama araları iyiydi. Herkes kendi yolunda gidiyordu ve Abdias da o zamandan beri özel mülklerde kira ile oturuyordu. Önceleri birkaç odalı ev tutmuş, sonra, parasızlık yüzünden, birçok kişinin bir odada yattığı yerlerde kalmaya başlamıştı.

Yazdığı mektuplarda adres bildirmeyişi, post-restant'lara yazılmasını isteyişi işte bundandı. Orta-Asya'ya, beyaz zehir kaçakçılarıyla ilgili bir röportaj yapmak üzere işte o dönemde gitmişti. Kendisinden çıkmıştı bu fikir: Mujunkum ve Çuisk bozkırlarında yetişen ve Avrupa gençleri arasında kullanımı gittikçe artan haşhaş kaçakçılığının hangi yollardan yapıldığını araştırmak ve yazmak istiyordu. Bu haşhaş, onun benzeri olan marihuana gibi, yaban kenevirinden başka bir şey değildi. Yaprakları, özellikle de çiçekleri ve polenleri, insana tuhaf hayaller gösteren bir güce sahipti. Onu içen önce neşelenir, hayali bir mutluluk duyar, sonra, dozunu arttırdığı ölçüde bir dermansızlık hissederek, daha sonra da saldırgan olur, çevresi için tehlikeli olabilecek çılgınlıklar yapar...

Abdias Kallistratov Gezi Notları başlığı ile gezisini anlatmıştı. Bu notların arasında bir kurt ailesiyle karşılaştığını, heyecan ve korku dolu anlar yaşadığını da yazmıştı. Başından geçen bu olayın onu allak bullak ettiği anlaşılıyordu. Fakat, önceleri yazışları tarafından heyecanla karşılanan röportajı daha sonra ertelenmiş ve sonunda askıya alınıp unutulmuştu.

Kaderin karşısına çıkardığı İnga onun için dünyanın en değerli, en sevgili insanıydı. Varlığını devam ettirmek için gerekli gücü veren, onun dertlerini paylaşan tek kişiydi. Ona yazdığı mektuplarda başarısızlıklarını, endişelerini, her şeyi anlatıyordu. Az sonra, bu genç kadınla mektuplaşmasının hayatının en önemli işi, belki de var oluşunun gerçek sebebi olduğunu anlamıştı.

Bir daha mektubu gönderdikten sonra yazdığı konularda düşünmeye devam eder, kendi kendine bir çeşit yorum yapardı. Uzaktan bağlantı kurmanın tuhaf bir şekliydi bu: Düşünceleri, acı çeken ruhundan, zaman ve uzay içinden sürekli olarak yayılan işinlardı sanki.

... Son mektubunun ilk kelimeleri üzerinde uzun uzun düşündüm: Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adı ile cümlesi, belki sizi şaşırtmıştır. Ben, bu sözlerin çok önem taşıdığı bir geleneğe göre yetiştim. Bu sözler benim için bir ruh diapazonu gibidir. Bir murakabeye dalabilmek için her ciddi konuşmaya bu sözlerle başlamak benim için bir alışkanlık oldu. Benim kilise ile ilgili geçmişimi ve papaz okulundaki maceramı bir kere daha hatırlatması pahasına da olsa, bu kuraldan vazgeçmek istemedim.

Size karşı beslediğim duygular, bana özgü bazı hususları saklamaktan beni menediyor. Benim hakkımda bilmediğiniz hiçbir nokta kalmasın istiyorum. Beni çok meşgul eden bir başka şey daha var... Mektuplarımda siz diye hitap ediyorum, oysa birbirimizden ayrılırken senli benli konuşmaya başlamıştık.

İsrarla beni affetmenizi istiyorum, sizden ayrılalı pek az bir zaman geçmesine rağmen bana bir şeyler oldu. Biraz kaprisli, biraz değişken olan her insan, davranışları için mazeret bulur. Bu da basit bir gözlem. Uzaktan siz diye hitap ederek yazmama izin verin. Siz diye hitap etmek benim için gerçekten daha kolay oluyor. Tekrar görüşmemiz nasip olacaksa, ki benim en değerli, en gizli hayallerimin kaynağı budur (bu hayaller benim çocuklarım gibidir. Onları besliyor, beşiklerini sallıyorum, bundan asla vazgeçmiyorum. Onları hayalen bu kadar çok seviyorsak, gerçek çocukları kimbilir nasıl çok seveceğimizi ve bunun

ne büyük bir mutluluk olacağını da düşünüyorum) ve böyle hayal ettiğim zamanlar, ruhum yavaş yavaş, sonsuz derecede özlenen, o sınırsız ilahi güzelliğe doğru yükseliyor ve kendimde olmadan hiçliğin, yokluğun tehdidine karşı koyacak gücü bulabiliyorum.

Belki aşk ölümün antitezi olduğu içindir bu; bizim için doğuş esrarını izleyen hayatın esasını oluşturan bir andır. Bütün bu düşünceler bende, tekrar buluşmamız için bir yakarıya dönüşüyor. Eğer duam kabul olursa, sizi hiç sıkıntıya sokmamaya ve yine sen diye hitap etmeye söz veriyorum... Ama şimdi o kadar çok söyleyeceklerim var ki...

Hatırlarsınız İnga Fedorovna, seyahatimle ilgili yazılarım yayınlanır yayınlanmaz size gönderecektim, bu hususta anlaşmıştık. Bu genç haşhaş kaçakçıları hakkında öğrendiklerimden pek emin değilim. Modern dünyamızın karşılaştığı bu acıklı uyuşturucu meselesini çeşitli yönleriyle ele alan yazılarımın yakın bir gelecekte yayınlanacağından da emin değilim. Modern dünya diyor, çünkü, yaban keneviri bilinmeyecek kadar eski zamanlardan beri bozkırda yetişiyor ama onbeş yıl öncesine kadar, yerli halkın dediğine göre, bu pis bitkiyi, uyuşturucu kullananların deyimi ile bu ot'u, ne içmek için, ne de başka bir amaçla toplayan hiç yoktu (Bunu size hatırlatmam tamamen yersiz, çünkü siz bu alanda uzmansınız, ama beni bağışlayın İnga Fedorovna, başladığıma göre bitirmeliyim ve özellikle de size anlatmalıyım, böylece bu seferim bir işe yaramamış olur). Evet, bu hastalık çok yenidir ve bunda Batının etkisi çok büyük olmuştur:

Şimdi bana, sözde uzman yetkililere sunmak için basit bir rapor yazmamı teklif ediyorlar. Gerçekten akıllı almaz bir şey! Budalaca bir sansürden başka anlamı yok bunun. Yersiz bir endişe bu. Onlara göre, uyuşturucunun gençlerimizi kırıp geçirmesinin açıklanması prestijimize indirilen bir darbe olacakmış.

Çok gülünç, isyan ettirici bir iddia bu! Tam devekuşu politikası dedikleri şey! Bu kadar pahalıya, böylesine büyük bir bedele mal olacak o sözde prestijin ne yararı olacak?

Bu satırları okurken, hoşgörülü gülümsemenizi görür gibi oluyorum. Evet, saf yürekli öfkelenmem karşısında, kaşlarınızı çatmıyorsanız, mutlaka gülüyorsunuzdur. Kaşlarınızı çattığınız zaman da çok sevimli oluyorsunuz. Surat astığınız zaman yüzünüz daha da saflaşıyor ve ilahi sırrı anlamaya çalışan genç bir rahibe gibi ilham dolup nurlanıyor. Çünkü İsa'nın gelinlerindeki bütün bu güzellik, onu canlandıran, hareket ettiren ruhun nefesindedir. Bu sözleri yüksek sesle, özellikle de başka insanların yanında söyleseydim, aşırı bir iltifat sayarlardı. Ama, daha önce de yazdığım gibi, ben sizinle, nasıl düşünüyorum ve duyuyorsam öyle konuşuyorum, hiçbir şeyi abartmaya ya da küçültmeye gerek görmüyorum. Endişeli olduğunuz zaman yüz hatlarınız bana bir Rönesans madonnasını hatırlatır. Bende böyle bir çağrışım yapmasını, benim sanat ya da artistik bilgimin kıtlığına verin. Her ne ise, umarım benim gönüller dolusu samimiyetime inanıyorsunuzdur...

Zaten aramızda her şey böyle başladı: Siz bana daha ilk konuşmamda inandınız ve o gün benim hayatımda yeni bir dönemin başlangıcı oldu...

Bugün, röportajımla ilgili haberleri öğrenmek için gazeteye döndüm: Değişen hiçbir şey yok, yakında yayınlanacağına dair en ufak bir ümit ışığı yok, önce büyük hayranlıkla kabul edilen gezi notlarımın şimdi hiç kimseyi niçin ilgilendirmediklerini az çok mantıklı bir şekilde anlatan da yok. Oysa beni ne coşkuyla, ne vaatlerle karşılamışlardı! Yazışmaları müdürü vebadan kaçır gibi kaçıyor benden. Telefonla konuşmak da imkansız. Sekreterinin dediğine göre, bir anlık boş zamanı yokmuş. Toplantıda, konferansta ya da sekreterin üstünü basa basa söylediğine göre üstleriyle görüşmelerde bulunuyor her zaman.

Şimdi yine çok iyi bildiğim caddeleri arşınıyorum, doğup büyüdüğüm şehirde bir yabancı gibi hissediyorum kendimi. Sanki ben burada doğmadım, burada büyümедim. Ruhum öylesine boş ve soğuk! Eski arkadaşlarımdan bazıları bana selam bile vermiyorlar: Onlar için ben sabık bir kudas, bir sapkın, papaz okulundan kovulmuş bir papaz eskisiyim. Yalnız, kalbimi ısıtan tek şey, kafamdan çıkmayan, beni terketmeyen tek bir düşünce var: O kadınla yazışmalarım. Yürürken ona ne yapacağımı, onu neyin ilgilendireceğini, düşüncelerimi onunla paylaşmak için gelecek mektubumda neler söyleyebileceğimi düşünüyorum hep. Bir gün, varoluş sebebimi, bir kadını düşünmek ve ona ateşli mektuplar yazmak şeklinde özetleyeceğime hiç inanmazdım. Onunla ilk karşılaştığım bu yerde yeniden buluşma fırsatını bekliyor, sabırsızlanıyor ve bunu düşünmekten başka bir şey yapamıyorum. Benden başkaları da şüphesiz böyle anları yaşamış, aşk onlara hayatlarının asıl amacı, tek sevinç kaynağı olarak görünmüştür. Ben onlardan farklı olarak ölünceye kadar hep seveceğim ve bu sevgide ben, varlığımın en yüce anlarını bulmak, görmek istiyorum...

Röportajımı yaz başlarında yazdım, ama şimdi bulvardaki ağaçlar yapraklarını dökmeye başladılar bile. Gazetede projemi önce çok iyi karşılamışlardı, bir an önce gitmem için tahrik etmişlerdi beni, ama röportajı yazdıktan sonra, böyle birden bire sönmüverecekleri hiç aklıma gelmezdi. Onların yayın organları sadece iyi haberler vermelidir şeklindeki zırva prensibine ve bunun ne işe yarayacağına hiç aklım ermiyor.

O zamanlar beni asıl düşündüren o meçhul diyarlara yapacağım yolculuktu. Benim gibi mütevazı bir taşralı için çok çekici olan bu yerlere nihayet gidebilecektim. Fikirlerim de orijinaldi, basit bir gözlemci olarak gitmeyecektim oraya. Kaçakçıların arasına sızacak ve onlardan biri gibi görünecektim. Gerçi ben o genç satıcı ve müşterilerin çoğundan biraz daha yaşlıyım ama, aradaki fark şüphe uyandıracak kadar değildi. Yazışlarındaki arkadaşlarım da eski jean pantolonum ve yine eskimiş spor ayakkabılarımla tıpkı onlardan biriymiş gibi görüneceğimi söylemişlerdi. Yalnız sakalımı tıraş etmeliydim.

Ben de bu tavsiyeye uydum ve hareketimden az önce tıraş oldum. Hafızama güvenerek, notlarımı yazacak kağıt bile almadım yanıma. Giriştiğim bu işte başarılı olmak hayali bir önem taşıyordu:

Bu çevreye bizzat girmeli, bu çocukların gerçek kimliklerini, onları bu yola iten kolay para kazanma dışındaki gerçek sebeplerin neler olduğunu öğrenmeliydim. Bu konudaki sosyal, ailevi ve özellikle psikolojik faktörlerin hepsini anlamalıyım. Bu faktörler varsa, olayları içinden görüp yaşayarak incelemek gerekiyordu.

Mayıs ayında bütün hazırlıklar bitti. Kenevir tam bu ayda çiçeklenmeye başlar ve kaçakçılar da bunları toplamak için Asya bozkırlarına akın ederler. Küçük şehrimizin lisesinde tarih öğretmeni olan bir arkadaşım, Viktor Nikiforoviç Gorodetski, bana gerekli olan bilgileri temin etmişti. Nikiforoviç ablamın eski arkadaşlarından biridir ve oldukça gençtir. Başbaşa sohbetlerimizde bana Papaz Abdias diye hitap ederek takılırdı. Onun yeğeni olan Paşa bir uyuşturucu olayına karışmıştı. Bu facia ortaya çıktığı güne kadar, ailesi, dayısı ve herhangi bir kimse hiç şüphelenmemiş ondan.

Nikiforoviç, güzel bir gün, izin alıp Riazan'a gitmişti. Dedesi orada oturduğu için hep giderdi Riazan'a. Hareketinden beş gün sonra, Nikiforoviç'e bir telgraf geldi. Kazakistan'ın uzak bir istasyonundan, Caslıbekov (Caslıbey Oğlu) adında biri tarafından gönderilmişti telgraf. Mahalli mahkemede sorgu yargıcı olan Caslıbekov'un Nikiforoviç'e bildirdiğine göre ablasının oğlu Paşa bir trende uyuşturucu madde ile yakalanmıştı.

Viktor, yargıcın neden Paşa'nın babasına değil de kendisine başvurduğunu hemen anladı. Paşa babasından çok korkuyordu. Çok kaba ve sert bir adamdı babası. Telgrafı alır almaz Alma-Ata'ya giden ilk uçağa atladı, sonra da trenle bir gündüz ve bir gece yol alarak, çağrıldığı yere ulaştı. Paşa, bitkin, çaresiz ve umutsuzdu. Bu durumlarda uygulanan usule göre davası hemen görülecek ve en az üç yıl gençlere ait çalışma kampında ve sıkı bir gözetim altında kalmaya mahkum edilecekti. Delikanlı tam suçüstü yakalanmıştı ve mahkumiyet kesin görünüyordu. Nikiforoviç dili döndüğü kadar yasaların pek açık olduğunu, cezadan kurtulmasının imkansız olduğunu anlatmaya çalışmış ona. Ayrıca mahkeme huzurunda çok saygılı davranmasını, anne ve babasına olayı kendisinin anlatacağını, ara sıra kampa onu görmeye gideceğini de söylemiş. Bu görüşme Caslibekov'un huzurunda yapılmış. Caslibekov, bu görüşmeden sonra birden kararını açıklamış:

-Bakın Viktor Nikiforoviç, demiş, sorumluluğu üzerinize alır, yeğeninizin bu işlere bir daha bulaşmayacağına dair söz vererseniz, onun sizinle gitmesine izin veririm. Nedendir bilmiyorum ama, sizin onu doğru yola sokacağınıza inanıyorum. Bununla beraber, bir gün yine haşhaşla yakalanırsa, bir sabıkalı olarak yargılanacaktır. Karar sizin.

Nikiforoviç böyle bir teklife çok sevinmiş ve Paşa'nın sorumluluğunu üzerine almıştı. Hele yargıç aşağıdaki konuşmayı yapınca ona nasıl teşekkür edeceğini bilememişti:

-Bize yardım ederseniz çok memnun olacağım Viktor Nikiforoviç.

Bir eğitimci olarak basında bir kampanya başlatırsanız, herhalde etkili olur. Biz bu tür suçlarla ancak suç işlendikten sonra ya da işlenirken uğraşabiliyoruz. Ama bu çocukları suça iten, onların kötü kişilerle, hatta gözü dönmüş canilerle böyle bir maceraya atılmalarının asıl sebebini anlayamıyoruz. Ama yine de onları yargılamak ve mahkum etmek zorundayız. Sizin ve diğer bazılarının telgrafım üzerine hemen harekete geçmeniz gerçekten bir şanstır. Ailelerin gelmesi işimizi çok kolaylaştırıyor. Ama bazıları, hatta büyük çoğunluk, kalkıp gelmek zahmetine katlanmıyorlar. Bu yüzden de onbeş yaşında çocuklar, çalışma kamplarında, zor şartlar altında bulunuyor. O kamplarda ne oluyor? Ne öğreniyorlar? Oradan çıktıkları zaman gönülleri kırık oluyor ve hayatları boyunca öyle kalıyorlar. Çok iyi anlarsınız ki, hapsetmek çare değildir, hapishaneler hiç bir yere götürmez. Bunları görmek insanın içini karartıyor; inanır mısınız ki yalnız geçen sene bu gençlerden yüz kadarını, bizim yargı sınırlarımız içinde kalan demiryolunun bir bölümünde tutuklayıp yargıladık. Yakalayamadıklarımız da kimbilir kaç tanedir? Durmadan çoğalıyorlar, Arkhangelsk'ten Kamçalka yarımadasına kadar her taraftan geliyorlar. Öyle çoklar ki... Ama, herkesi mahkum edemeyiz ya. Sistemleri pek mükemmel ve kılavuzları da var. Kılavuzların bazıları buralı.

Onları kenevirlerin bulunduğu yerlere kadar götürüyorlar. Tabii kılavuzları da yargılamak zorundayız. Bir de trenleri durdurmaları var! Marşandiz katarlarını bozkırın ortasında durduruyorlar. Yolcu trenlerine binseler hemen yakalanırlar çünkü. Tuhaf bir madde, bir karışım bulmuşlar, barut gibi bir şey. Bunu rayların üzerine döküyorlar. Lokomotifin ışığı bu tozun üzerinde vurunca, yangın varmış gibi alev alev parlıyor. Bunu gören kondüktör de bozkırda yangın çıktığını sanıyor. Gerçekten de bu bölgede sık sık yangın çıkar. Tabii hemen treni durduruyor ve inip bakıyor.

Bu sırada, yol boyunca gizlenmiş kaçakçılar, uyuşturucu dolu çantalarıyla vagonlara tırmanıyorlar. Yük katarı çok uzundur, bazen bir kilometre boyunda olur. Onun için her vagonu gözetlemek mümkün değildir. Vagonlara giren çocuklar rahatça oraya yerleşiyor ve merkez istasyonlarından birine kadar gidiyorlar. Orada inip tren bileti alıyorlar. Yolcular o kadar kalabalık ki aralarında kaybolup gidersiniz! Birkaç yıldan beri polis, uyuşturucuyu meydana

çıkarmak için eğitilmiş köpekleri kullanıyor. Sizin yeğeniniz de bu köpekler sayesinde yakalandı...

Viktor Nikiforoviç sorgu hakiminden daha birçok bilgiler almış, bunları bana aktarmıştı. Arkadaşımla bu konuda konuşmamızdan önce doğrusu ben kendimi iyice hazırlanmış sanıyordum. Uzun zamandan beri, çağdaşlarımın kalplerine ve kafalarına ulaşabilmek için yeni yollar aramıştım. Kendimi toplumun hizmetine vermek istiyordum. Böyle demekle, bunu bir ilahi takdir gibi görmekle, belki biraz kendini beğenmiş oluyordum ama, bu isteğimde samimi idim. Sanırım bunda geçişimin de etkisi vardı.

Bazı yazılarımda, genel deyimleri kullanarak da olsa, konuya yaklaşma fırsatını bulmuş, gençler arasında alkolizmin yaygınlaşması meselesine eğilmiştim. Batıdaki acı gerçekleri ortaya koyarak uyuşturucunun zararları konusunda da bazı yazılar yazmıştım. Ama yazdıklarım hep ikinci elden aldığım bilgilere dayanıyordu. Meseleyi daha somut, daha inandırıcı bir şekilde ele almak, sonunda kendi düşüncelerimi, herkesin bildiği ama birçoklarının da batıllanmış bir inançla gizlemeye çalıştığı, gençler ve özellikle yeni yetmeler arasındaki uyuşturucu belasını ciddi olarak ortaya çıkarmak istiyordum.

Uyuşturucunun kişiliği allak bullak etmesinden sadistçe cinayetlere sürüklemesine kadar her şeyi anlatacaktım. Ama bunun için verilere ihtiyacım vardı ve bunu içinde yaşayarak öğrenecektim.

İşte, Viktor Nikiforoviç o bela ile yüzyüze geldikten sonra bana endişelerini, genel bir umursamazlık ve çaresizlik karşısında üzüntülerini, o günlerde anlatmıştı. Paşa'yı o çevreden çekip almak, onu uyuşturucu satan arkadaşlarından tamamen ayırmak için, ailesi göç etmek zorunda kalmıştı. Kendi büyük dairelerini, uzak bir şehirdeki daha küçük bir daire ile değiştirmişlerdi. Viktor buna da çok üzülmüştü.

Bu büyük seyahati yapmaya onun bu hikayesini dinledikten sonra karar verdim.

Moskova'ya öğleden sonra geldim. Oradan trenle yaban kenevirlerinin yetiştiği bölgelere gidecektim. Kendilerine kolgezer diyen gruplar Kazan garında toplanıyorlardı. Daha sonra da öğreneceğim gibi pek çok ve değişik şehirlerden geliyorlardı bunlar: Kuzeyden, Baltık ülkelerinden. Büyük bir bölümü Arkhangelsk veya Klaipedadan idiler. Herhalde oralarda haşhaşı dış ülkelere giden gemicilere satmak daha kolaydı.

Kaçakçılarla temas kurabilmek için önce, bu muazzam garda 87 numaralı hamalı bulacak, ona Paşa'nın eski arkadaşlarından birinin adını verecektim. Adını bir yere yazmıştım bu adamın. Hamalın gişe personelinden görüştüğü kimseler vardı ve kenevir ya da haşhaş toplamaya gidenlere yardım ediyordu. Tabii karşılığında para da alıyordu.

Bütün bu işlerin nasıl organize edildiğini hemen anlayamazdım. Herhalde operasyonun iplerini gizlice ellerinde tutan biri vardı. Kolgezerlere bileti Ütü temin ediyor ve onlar da hepsi aynı trene ama tercihen ayrı vagonlara biniyorlardı. Daha geniş bilgi topladıktan sonra öğrendim ki bunların mutlaka uydukları ilk kural birbirlerini ihbar etmemek, adlarını vermemek, dolayısıyla da halk arasında mümkün olduğu kadar az konuşmaktı.

Ben trenden Yaroslav garında inmiş ve az sonra kendimi çok iyi bildiğim meydana bulmuştum. Başkent'in üç büyük garı bu meydana açılır. Her seyahatimde bu meydana geçirim. Moskova her zaman kalabalıktır, ama buradaki kalabalık özellikle garların içinde ve metroda korkunçtur: Her taraftan sarılır, itilir, adeta ezilirsiniz. Kendinize bir yol açmak çok zordur. Her an, gelen ve gidenlerin oluşturduğu sel sizi rastgele bir yöne iter. Buna rağmen

Moskova'yı severim, şehrin daha az kalabalık olan merkezinde dolaşmaktan, sahafları ziyaret etmekten, afişlere bakmaktan, vakit bulursam Tretiakov galerisine ya da Puşkin Müzesi'ne gitmekten hoşlanırım.

İnsan seli beni gideceğim yere doğru iterken, başkente daha önce gelişlerimde ne mutlu bir insan olduğumu ama bunu o zamanlar anlayamadığımı düşündüm. O zamanlar canımın istediği tarafa gider, keyfimce dolaşır, hiçbir endişem olmadan, kimse tarafından rahatsız edilmeden gezer dururdum. Bugün ise, karınca yuvası gibi kaynayan bu muazzam Kazan garında, o meşhur 87 numaralı hamalı bir an önce bulmam gerekiyordu. Bu hamallar, daha doğrusu şaryolarla eşya taşıyıcılar ne kadar da çoktu. Benimkinin numarası 87 olduğuna göre en az yüz kişiydiler.

Bu kalabalıkta Ütü'yü bulmam imkansız gibi görünüyordu. Ama yarım saat kadar bütün şaryo duraklarını dolaştıktan sonra onu başkent treninin yanında buldum. Bir yolcunun eşyalarını vagona çıkarıyordu. Valizleri, karton kutuları taşırken kontrolörlere laf atmaktan, onlarla şakalaşmaktan geri kalmıyordu. Garlarda çok bilinen şu şakasını duydum: Param varsa Kazan trenine binerim, param yoksa yaya olarak Çeşma'ya giderim.

Biraz uzağında durdum. Nihayet yolcular kompartımanlarına yerleştiler, akraba ve dostlar pencere önlerine toplandı. Hamal soluyarak trenden indi ve o sırada elindeki bahşişi cebine aktardı. Kızıl saçlı, uzun boylu, kurnaz bakışlı biriydi. Yanına sokuldum. Alışkanlıkla az daha özür dileyerek ve siz diye hitap ederek büyük bir gaf yapacaktım, bereket versin hemen uyandım:

-Merhaba Ütü, nasılsın? dedim olabildiği kadar tabii bir tonla.

-Yuvarlanıyoruz, dedi, büyük bir bey olabilmek için bir arabası olmak yeter diyorlar Polonya da.

Beni eskiden beri tanıyormuş gibi neşe ile, cevap vermişti.

-Sen de bir bey sayılırsın, dedim şaryosunu kastederek.

-Ne yani! biz de biliriz mangırın nereden geldiğini. Ne istiyorsun? Taşınacak eşyan mı var? Derdin bu ise kolay.

-Taşıma işimi kendim yaparım, dedim şakacı bir tonla, buraya iş için geldim ben.

-Anlat bakalım nasıl bir işmiş?

-Burada olmaz, daha sakın bir yere gidelim.

Perona çıktık. Bu sırada tren hareket etmiş, uzun pencereler dizisi halinde geçiyordu yanımızdan. Pencerelerin gerisine insanlar yığılmıştı. Aynı anda yandaki perona başka bir katar giriyordu. Birçoğu da bekliyor ve bunların etrafını telaşlı bir kalabalık doldurmuş bulunuyordu. Başımızın üzerindeki hoparlörlerden de her dakika gelen ve giden trenler anons edilmekteydi. Ütü şaryosunu تنها bir yere çekti ve çevreye ihdiyatlı bir göz attı. O zaman ona Paşa'nın, asıl adı İgor olan ama kaçakçılar tarafından Mors lakabıyla anılan arkadaşının selamını söyledim.

-Yaa, Mors nasıl? dedi Ütü.

-Hapı yuttu, dedim, ülseri var ve midesi yok sayılır artık.

-Söylemiştim ona böyle olacağını! dedi hamal. Eliyle kafasına vurmuş, üzüldüğünü belirten bir tonla konuşmuştu, ama tahmininde yanılmadığı için

övünen ince bir belirti de vardı sesinde. Devam etti: Ona söylemiştim, aptallık etme, sonu fena olur, demiştim. Her zaman bir ekstra alırdı, tabii ipin ucunu kaçırmıyordu!

Mors'a acımış gibi -bir tavır takındım. Doğrusunu söylemek gerekirse ekstranın ne olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. Votka mıydı ya da ona benzer başka bir zehir mi bilmiyordum.

Tanrı'ya şükür, bunun ne olduğunu ona sormak gafletinde bulunmadım. Daha sonra öğrendiğime göre, ekstra, kenevir poleninden çıkarılan bir madde imiş, uyuşturucular ona macun ya da kil diyorlarmış. Bundan Viktor Nikiforoviç de söz etmişti. Bu kilden elde edilen ekstra, haşhaş pazarında en çok aranan madde imiş, çünkü etkisi afyonun etkisine benziyormuş. Kimya laboratuvarlarında ekstra toz haline getiriliyor, sonra eroin gibi vücuda şırınga ediliyormuş. Bu maddeyi son şekliyle elde edemeyen Mors gibi küçük satıcılar onu (ekstrayı) somurarak, çiğneyerek, votka ile yutarak ya da ekmek diliminin üzerine sürerek alırlarmış. Buna da Gözde şimşekler çaktıran diyorlarmış. En ucuzu ve en basiti doğrudan doğruya ya da biraz tütüne karıştırarak kenevir içmekti. Çok içilince, dumanın etkisi daha uçucu olsa da Gözde şimşek çaktıran kadar etkili olurmuş.

Bütün bu ayrıntıları ve daha birçoklarını Salkın-Göl'e yaptığım seyahatte öğrendim. Kolgezerlerin dilinde bu kelime, kenevirin yettiği yer anlamına gelir. Bunu bilmediğim için az daha yine açık verecektim.

-Pek ala ahabap, sen de mi Salkın-Göl'e (Moğolistan'ın doğusunda akan bir nehirdir.) gideceksin? dedi. Ütü, pek önem vermiyor gibi görünerek. İlk anda ne cevap vereceğimi bilemedim. Sonra tahmin yürüterek verdim cevabımı:

-Şey... bir bakıma evet... oraya gideceğim.

-İyi... dinle öyleyse: Bilet meselesini dert etme, ben hallederim.

Sonrası dönüşünde, otu getirdiğin zaman halledilir: Zaten o zaman ben karışmam, o iş Dog'un...

Tabii ben, dönüşümde güvenmem gereken kişi olan Dog'u da tanımıyordum. Zaten onunla hiç görüşmeyecektim. Hamal bana hareketin ancak bir gün sonra olacağını bildirdi. Çünkü kolgezerlerin hepsi henüz toplanmamıştı. İçlerinden ikisi Murmansk'tan gece treni ile, nereli olduğunu bilmediğim üçüncüsü de sabahleyin gelecekmiş. Bu gecikme beni hiç rahatsız etmedi. Moskova'da bir gün geçirmek hiçbir zaman fena olmazdı.

Ertesi gün tam vaktinde garda buluşmak üzere ayrıldık (Aslında benim geç kalmam imkansızdı, çünkü bütün geceyi garda geçirmeye mecburdum). Bir sırt çantam ve topladığım otları koyacak naylon torbalarım olup olmadığını sordu bana (Küçük valizimin içine gerekli her şeyi koymuştum). Polenleri koymak için küçük bir plastik kutu ya da kavanoz almamı da tavsiye etti:

-Az bir gayretle birkaç gram kil getirebilirsin, hiç fena bir iş olmaz. Ben onlara hiç gitmedim, ama gidenler anlattı. Lekka adında bir çocuk tanırım, iki mevsimde bir araba satın alacak kadar para kazandı. Şimdi önemli bir kişiymiş gibi bütün Moskova'yı arabayla dolaşıyor: Bunun için en çok on gün çalıştı...

Bundan sonra birbirimizden ayrıldık. Ben de hafif çantamı emanete bırakarak gezintiye çıktım. Moskova'da yaz öncesi günler en güzel günlerdir. Sonbaharın başında, havanın berrak olduğu, altın yaprakların gelip geçen gözlerinde bile yansıdığı günler de fena değildir. Ama ben en çok ilkbaharın son günlerini severim: O dönemde hep aydınlık olan sokaklarda, alaca akşam karanlığının tan

ağarınca kadar devam ettiği, şehri ve gökyüzünü aydınlattığı zamanlarda, gezip dolaşmak ne güzeldir.

Bir an önce açık havaya çıkmak istiyordum, ama hatırladım ki şehrin merkezine gitmek için en kestirme ve basit yol yine metroya binmekti. Tekrar kalabalığın arasına karışmak zorunda kaldım. Yer altında, şükürler olsun ki henüz büyük kalabalık yoktu, ard arda gelen karanlık ve ışıklı yerlerden geçerek süratle gideceğim yere ulaştım.

Sverdlov Meydanında, çok sevdiğim o küçük parka da uğradım. Burası çimenlerle ve çiçek adacıklarıyla doludur. Çevresinde her yöne gelip gidenler ve sıra sıra binalar vardır. Sonra, gayri ihtiyari, yayalar dalgasına kapıldım. Manej'e doğru yürüyordum. Burada bir sergi bulacağımı ümid ediyordum ama salon kapalıydı. Eski üniversitenin ve Paşkov'un evi önünden geçip, Puşkin Müzesi yönünde Volkhonka'ya kadar yürüdüm. Meydandan ayrıldıktan sonra, Kremlin'in tuğla duvarlarının dağ sırası gibi hakim olduğu şehrin bu bölümünde, tuhaf bir şekilde kendimi mutlu, huzurlu hissediyordum. Belki sokakların henüz sakin olmasından idi bu. Ne olaylara tanık oldu bu duvarlar ve daha nelere tanık olacaklar diyordum kendi kendime. Sakalımı kestiğimi unutarak, gayri ihtiyari birçok defa çenemi okşadım.

Moskova'da bulunuşumun gerçek sebebi aklımdan çıkmıştı ve birden bire Kazan garının ortasına yuvalanmış o rahatsız edici şeyi düşünmekten vazgeçtim.

Hayır, kader boş bir kelime değildir: İyi olsun, kötü olsun, bütün olayları o belirler. Beni de sokağın köşesinde umulmadık bir şans bekliyordu. Müzeye doğru yürüyor, orada bazı yenilikler göreceğimi umuyordum. Yeni şeyler yoksa bile, eski izlenimlerimi tazelemek için aşına olduğum salonlarını bir defa daha ziyaret etmiş olurdum. İşte bu sırada, müzenin parmaklıkları dibinde önüme çıkan bir çift beni durdurdu:

-Hey, bakar mısın, bilet almak istemez miydin'? dedi çocuk.

Çocuğun ayağında yeni ve portakal renkli bir çift ayakkabı vardı ve görünüşe göre ona çok küçük geliyordu. Onun ve arkadaşının yüzünde büyük bir sabırsızlık ve bundan dolayı da bir rahatsızlık seziliyordu.

-Niçin? Artık satmıyorlar mı? dedim şaşırarak. Çünkü girişte kuyruk yoktu.

-Müze için değil, konser için, ama bilet iki kişilik, ikisini de almalısın.

-Ne konseri var?

-Tam olarak bilmiyorum ama kilise korusu galiba.

-Müzenin içinde mi?

-Alıyor musun, almıyor musun? Sana üç rubleye bırakırız iki bileti.

Uzatılan iki bileti aldım ve müzeye doğru hızlı hızlı yürüdüm. Müzede konser verildiğini hiç duymamıştım. Ama doğruymuş. Burada son zamanlarda bir çeşit klasik müzik klübü açmışlar. Ünlü müzisyenler geliyor, oda müziği konseri veriyorlarmış. O gün -benim için mucize gibi bir şeydi- Küçük İtalyan Sarayı denilen salonda, Bulgar Kilisesi eski korosunun bir resitali vardı. Umulmadık bir şanstı bu. Ortodoks litürjisinin kurucu rahibi Jean Koukouzeles'in eserleri de çalınacak mıydı acaba? Maalesef yönetici kadın bu konuda fazla bir şey bilmiyordu. Yalnız konsere önemli kişilerin, bu arada Bulgar büyükelçisinin geleceğini söyledi. Babamdan övgüsünü çok işittiğim bu koroyu dinleme fırsatı bulduğum için heyecanlandım.

Tehlikeli seyahatimin öncesinde bu bana Allah'ın bir lutfu, bir armağanı idi. Konserin başlamasına daha yarım saat vardı. Müzede oraya buraya bakmak yerine heyecanımı yatıştırmak ve biraz hava almak için dışarı çıktım. Moskova! Moskova! Moskova'da, bu şehri çevreleyen yedi tepeden birinin üzerindeydim. Mayısın o öğleden sonrasında şehir bana derin ve düşündürücü bir armoni dolu, neşe dolu görünüyordu. Çünkü kalbimi rahatsız eden hiçbir mesele yoktu ve o gün sebebini bilemediğim bir huzur vardı içimde. Ciğerlerimi şişire şişire nefes alıyordum. Gökyüzü temiz, hava çok tatlı idi ve ben müzenin demir parmaklıkları boyunca bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordum.

Birden, belki iki biletim olduğu için, beklediğim hiç kimse olmadığını düşünerek üzuldüm. Birini beklemek ne kadar iyi ve tabii olurdu. Her an karşımda görünebilirdi beklediğim kadın. Onun, caddenin karşı tarafında, geç kalmış olmanın telaşı içinde bu tarafa geçmeye çalıştığını görebilirdim. Ben de hemen korkuya kapıldım, düşüncesiz, tedbirsiz bir hareketle arabaların arasında koşmasını istemezdim. Durması için ümitsizce el işaretleri yapardım ona. Bütün o kalabalığın içinde bana mutluluk veren tek kişi o olurdu. Ne düşündüğümü anlar, bana gülümser, onun bu tarafa geçmesinden önce ben atılırdım o tarafa. Çevik olduğum için hiçbir şeyden korkmadan, arabaların arasından geçip yanına varır, gözlerinin içine bakar, elini elime alırdım.

Düşündüğüm, hayal ettiğim sahneyi aynen görür gibi oldum ve kendimde bir aşk hasretinin uyanmakta olduğunu hissettim. Bir kere daha, nasibim olacak kadına henüz rastlamadığımı düşündüm. Böyle birisi gerçekten var mıydı? İşi yokuşa sürmekten kurnazca bir zevk alarak, bütün ayrıntılarını işleye işleye bu durumu kendim yaratmış değil miydim? Konu üzerinde defalarca düşündüm ve her defasında yalnızlığımdan bizzat sorumlu, müşkülpesent bir insan olduğum sonucuna vardım. Şüphesiz, genç bir kızın ilgisini çekecek özelliğim de pek yoktu. Her ne ise, yaşıtlarım arasında tanıdıklarımın büyük bir çoğunluğu benden belirgin bir şekilde daha şanslı ya da daha becerikli idiler. Tek hafifletici mazeretimin, papaz okulunda geçen günlerimin beni gençliğe özgü yaşama modasından uzak tutmuş olmasıydı. Benim kovulmuş olmam durumu düzeltmiyordu.

Bütün kalbimle sevebileceğim kadın şu anda karşıma çıksaydı, ona, bizi duygu ve düşüncede birleştirsın diye, bu dini müzik resitalini dinlemek üzere benimle gelmesini teklif edecektim. Ama, birden yine şüpheye kapıldım. Belki bu koro onun için can sıkıcı, monoton, anlaşılmaz gelebilirdi. Hele kilisede değil de bir konser salonunda, değişik arzu ve çıkarlar peşinde koşan bu topluluk huzurunda böyle bir konser hiç hoşuna gitmeyebilirdi. Bu konser, mesela Bach'ın eserlerinin bir stadda ya da asker yürüyüşüne alışmış bir paraşütçüler kışlasında çalınması gibi anlamsız bir etki yapmaz mıydı?

Pırıl pırıl arabalar gelmeye başladı. Hatta bir de İntourist otobüsü geldi. Konser saatinin iyice yaklaştığını belli ediyordu bu durum. Salonun önünde de kalabalık artmıştı. İnsanlar birlikte aynı olayı beklerken, birbirlerine aynı ailedenmiş gibi görünürler. Ben de öyle görüyordum onları. Birkaç kişi orada bilet bulmaya çalıştı. İleri derecede miyop olduğu anlaşılan bir öğrenciye fazla biletimi vermek istedim, vermek istedim ama az sonra da buna pişman oldum. Çünkü herkesin içinde parasını vermeye kalktı, bozuk paralarını düşürdü, güçlükle topladı... Ona, parasını ödemeye gerek olmadığını, bu biletin bana hediye edildiğini söyledim ve salona doğru yürüdüm ama, kabul etmedi, peşimden koşup bilet parasını cebime soktu. Elbette bu paraya ihtiyacım vardı, düzenli geliri olan bir insan değildim, ama...

Canımı sıkan bir şey daha vardı: Herkes duruma uygun bir şekilde resmi kıyafetliydi. Ben ise eskimiş bir jean pantolon, hafif bir ceket ve kocaman yol ayakkabılarımla idim. Üstelik sakalımı da kesmişim ve sakalsız çeneme bir türlü alışamıyordum. Çünkü ben konsere gitmek için değil, kenevirlerin bittiği

meçhul steplere doğru, haşhaş kaçakçılarıyla birlikte yolculuk yapmak için hazırlanmıştım. Ama bu ayrıntıların pek önemi yoktu aslında... Tavanı iki kat yüksekliğinde olan İtalyan Sarayı'nda sergilenen her eser kendi asıl yerinde duruyor gibiydi. Sadece salonun ortasına sık sıralar halinde konulan sandalyeler sonradan getirilmişti. Sahne, mikrofon, perde... hiçbir şey yoktu. Peykenin bulunması gereken yerde küçük bir kürsü vardı. İki dakika içinde bütün yerler doldu, bir grup da giriş yerinde ayakta kaldı. Görünüşe göre birçokları birbirini tanıyordu. Hararetli konuşmalar yapıyor, fikirlerini bildiriyorlardı. Yalnız bendim olduğu yerde sessizce duran. Kürsünün bulunduğu yere iki kadın geldi. Müze sorumlularından olan bu kadınların birincisi, öteki kadını, Sofya'da, Alexandra Nevski katedrali müzesinde çalışan meslektaşısı olarak takdim etti. Salondakiler sustular. Genç Bulgar kadın ciddi görünüşlüydü... Parlak saçlarını arkaya doğru taramıştı ve çok güzel ayakkabıları vardı. Niçin bilmem, bacaklarının güzel oluşu da dikkatimi çekti. Hafif fûme renkli ve kocaman camlı gözlüğünün üzerinden bakarak bizi selamladı ve sonra oldukça düzgün bir rusça ile açılış konuşmasını yaptı.

Müzenin dini mimarisi, burada yer alan eski el yazmaları, ikonalar ve eski basma hazinelerinin yanında, başka hazineleri de sergilemek için, bu ölü mahzenlerde (bunu gülümseyerek ifade ediyordu) konserler düzenlediklerini söyledi. Bu konserler Orta-Çağ ezgileriydi ve Crypte adını alan bir koro tarafından yorumlanacaktı. Bu koro bu akşam buraya Puşkin Müzesi'nin daveti üzerine kendi repertuarını dinletmek için gelmişti. Ve alkışlar arasında:

-İşte Crypte! diye takdim etti koroyu.

Korocular salona halkın girdiği yerden girdiler. On kişiydiler ve hepsi genç, hemen hemen aynı yaşıydılar. Üzerlerinde suare kıyafeti vardı: Siyah elbise, beyaz gömlek, papyon kırıvat ve parlak derili ayakkabılar. Yukarıda da dediğim gibi, mikrofon, ses ekipmanı, peyke ve hiçbir müzik aleti yoktu. Işıklandırma da özel değildi. Sadece hafifçe kısılmıştı ışıklar.

Dinleyicilerin bu şan koral hakkında bir ön bilgileri olduğundan eminim, ama yorumcuların durumunu pek anlamıyordum. Kalabalık dinleyicilerin arasında, daha çok gürültü patırtı içinde elektronik çalgılar dinlemeye alışmış gençler de vardı. Bu korocular ise bana, savaş alanında silahsız dolaşan askerleri hatırlatıyor, o izlenimi veriyorlardı.

Yanyana dizilerek yarım daire oluşturdular. Sakin, konsantre olmuş, endişesiz idiler. Tuhaf şekilde birbirlerine benziyorlardı. Belki de bu, ortak uğraşılarının bir sonucudur. Aynı şekilde giyinmiş, aynı bekleyişte, aynı duyguda idiler. Normal zamanlardaki şahsi endişeleri ne kadar büyük olursa olsun, şimdi bunları bir parantez içine almış görünüyorlardı: Tıpkı savaş anında herkesin sadece zaferi kazanma çarelerini düşünmesi gibi.

Konseri düzenleyen kadın yönetici, fûme gözlüklerinin üzerinden bakarak, ağır başlı, ciddi bir tavırla, kilise müziğinin tarihçesini anlattı. Bulgar milli ezgisinin karakterlerini belirten bazı noktalarda özellikle durdu. Sonra konserin başlayacağını bildirdi.

Korocular hazırıldı. Birkaç saniye daha nefeslerini ayarlar gibi beklediler. Sonra birbirlerine dokunacak kadar sıklaştılar. Salonda tam bir sessizlik vardı. Sanki o kalabalık uçup gitmişti oradan. Herkesin gözü korocuların üzerindeydi şimdi. Herkes kendi kendine umduklarını bulup bulamayacağını soruyor olmalıydı.

Korocuların başı olduğu anlaşılan soldan üçüncüsü hafifçe başını eğince, sesler önce yavaş yavaş, altın tekerlekli ilahi bir arabanın sessizliğe doğru kalkışı gibi, sonra da görünmez dalgalara kapılarak yükseldi. Tükenmeyen ve hep yenilenen bir coşku ile, ardında uzun bir zafer izi bırakarak salondan taşıtı. Daha ilk anlarda açıkça belli oldu ki, bu koro, on kişinin bir araya gelmesiyle, yetenekleri ne

olursa olsun, hemen hemen ulaşılamayacak derecede bir uyum içindeydiler.

Eğer, çağımız müzik aletlerinden oluşan bir orkestra onlara eşlik etseydi, on sesli sütuna dayanan bu eşsiz yapı, yıkılıp giderdi. Şartların istisna şeklinde bir araya gelmesi bir mucize yaratmıştı: İlahi damga vurulan bu on kişi, aynı anda doğmuş, yaşamış ve birbirlerini bulmuşlardı. Vaktiyle hayal edilip de ulaşılamayan ve ruhtan ayrılmayan Tanrı sevgisini kalplerinde yaşatmış atalarına karşı ödevlerini yapmak duygusuyla dolu idiler. Gerçekten tarif edilemeyen ve vecd halindeki koroyu, ancak böyle bir ruh haleti açıklayabilir. Sanatlarının gücü sevgiden, her yerde var olan bir heyecan ile yüklü bu seslerin sarhoşluğundan geliyordu. Bilinçli olarak öğrenilen dini metinler sadece bir bahane, bir araçtır. O'na apaçık hitap etmenin bir yoludur. Gerçekte insan kalbi ilk yeri alıyordu ve kendi yüceliğinin tepelerine doğru yükseliyordu.

Fethedilmiş, büyülenmiş olan dinleyici derin hayaller içindeydi. Herbiri, yüzyılların ötesinden gelen bu ışık ve gölge ezgileriyle bütünleşiyordu. Sürekli olarak kendini arayan ve hataları içinde yüzen, pek nadir olarak da bulup üste çıkan bir ruhun, eskiden yaptığı bir atılımla meydana getirdiği ezgilerdi bunlar. Her dinleyici aynı anda kulağını, bu sesi derinleştiren, bu ezgilerde birçok ruhu kaynaştıran Tanrı'ya veriyordu. Ve, herbirinin hayali onu, başka bir aleme götürüyordu: Bütün hayatın örgüsünü oluşturan neşe ve ızdırabın, kaygı ve pişmanlıkların, hayal ve hatıraların oluşturduğu, insanların ebedi ve acılı bir arzu ile amaçladıkları aleme.

Bana ne olduğunu, niçin düşünce ve heyecanlarımın bu on korocu üzerinde yoğunlaştığını anlamıyor, doğrusunu söylemek gerekirse anlamak da istemiyordum. İlk bakışta bunlar tamamen normal insanlardı, ama söyledikleri ilahi sanki benim kalbimden, benim nefeslerimden çıkıyor, benim kaygılarımdan, korkularımdan ve bugüne kadar ifadesini bulamadan birikmiş zavallı sevinçlerimden çıkıp yayılıyordu. Ve işte şimdi açılıvermişim. Varlığım yeni bir ışıkla dolmuştu. Korocuların sanatında ilahilerin ilk ve asıl anlamını apaçık anlıyordum. Bu ilahiler hayatın çılgılığı idi. Kaderini iyice yöneltmek, dünyanın engin alanlarında bir dayanak noktası bulmak ihtiyacındaydı insanoğlu. Bu evrende Tanrı'dan başka güçlerin bulunabileceğini ümit etmek gibi feci bir yanılmanın çılgılığı! Çok büyük bir yanılığ! Çünkü insanın kendini Yüce Tanrı'ya duyurmak arzusu da çok büyüktür. İnsan, imanını açıklamak, tövbekar olduğunu bildirmek için ne enerjiler harcamış, ne kadar çok düşünmüştür! Damarlarında akan ateşli kana, asi yaradılışlı oluşuna, ezeli isyan arzusuna, yenileşmeye susamış olmasına, daima itiraz eden bir mizaca sahip bulunmasına rağmen, imanını ispat için neler yapmamıştır! Ve bu noktaya gelmek için ne korkunç zahmetler çekmiştir! Ne veda'lar, ne mezarlıklar, ne büyüler, ne ilahiler, ne şamanlıklar yapmıştır! Yüzyıllar boyu ne dualar, ne yakarıklar yapmıştır. Bütün bunlar birden maddileşecek olsa, taşan okyanuslar gibi dünyayı kaplardı. İnsanın kalbinde insani acıların, insanlığın doğuşu ne kadar zor olmuştur...

On korocu ilahi söylüyor, bilinçaltındaki çalkantılı denize dalabilelim, geçmiş bizde canlansın, onu ve eski nesillerin sıkıntılarını hatırlayalım diye, Tanrı bu korocuları bir'miş gibi bütünleştiriyordu. Sonra bizi kendimizden ve alemden kurtarmak, var olmanın güzelliğini ve anlamını duyurmak, harikulade güzel düzeninde sevgiyi buldurmak için yapıyordu bunu. İlahilerini öyle candan, belki de bilinçaltı dürtmesiyle öyle bir vecd ile söylüyorlardı ki insanın ruhunda en yüksek coşkuyu uyandırıyorlardı: Normal zamanlarda, günlük kaygılar arasında, dünyanın hay-huyu içinde pek gösteremedikleri, duyamadıkları coşkuyu...

Dinleyicilerin hepsi tam bir coşkunluk içindeydi. Yüzlerinden de belliydi bu. Bazılarının gözlerinden yaş geliyordu. Gönlüm sevinçle dolu olarak, bana böyle bir bayram sevinci gösterdiği için kaderime şükrettim. Zaman ve mekandan soyutlanmış gibiydim. Geçmiş ve şimdiki zaman, geleceğe yönelik hayallerim, bütün bilgilerim ve bütün duyularım, düşünceler denizinde birleşiyordu. Ve, bir

kere daha kendime hiç aşık olmadığımı söyledim. Damarlarımda yanan aşk özlemi uygun anını bekliyordu. Bu özlem, birden bire, göğsümü delerek geçen bir acı ile çıktı ortaya.

Kim olacaktı o kadın? Neredeydi? Aşık olmam ne zaman ve nasıl gerçekleşecekti? Birkaç defa elimde olmadan kapıya baktım: Ya buradaysa, duvarın öbür tarafında duruyorsa, hatta salondaysa ve koroyu dinliyorsa!.. Onun bulunmayışına çok üzülüyordum. Bu eşsiz anda hayalimi besleyen ama sıkıntı da veren ve yeniden duyduğum heyecanı paylaşmak isterdim onunla. Bir gün onunla karşılaşsam, sonradan huzursuzluk ve pişmanlık duyarak hatırlayacağım bir şey yapmamaya söz verdim kendime...

Birden annemi hatırladım... ve ilk çocukluk yıllarımın açık bir sabahı canlandı gözümde: Bulvara hafiften kar yağıyordu ve annem küçük küçük mantosunun düğmelerini ilikliyordu.

Gülümseyerek bakıyordu. Bana bir şeyler söylüyor, ben koşmaya başlıyorum ve o yine gülümseyerek beni takip ediyor... Bu sırada bir çan sesi duyuluyor şehrin yukarısında. Bu ses, babamın o anda ayin yaptığı küçük tepenin üzerindeki kiliseden geliyor... Babam... Sarsılmaz bir iman sahibi olan bu taşra diyakosu, şimdi inanıyorum ki, her şeye rağmen, Tanrı için ve Tanrı adına insanın nasıl dua edeceğini ve ayin yapacağını kesin olarak biliyordu... Ben ise, evladı olarak ona derin saygı duyuyor isem de, onun bana çizdiği yoldan apayrı bir yol tutmuştum...

Babamın öbür dünyaya huzur içinde göç ettiğini, ama o sıralarda benim ruh bakımından bazı sıkıntılara düştüğümü hatırlayarak, büyük bir üzüntü duydum. Artık eskidiğini sandığım bir inanış şeklini reddetmekle beraber, onun büyük geçmişine, eski muhteşem fikirlerine hayranlık duymaktaydım. Yüzyıllar boyu bu fikirler, her kıtada ve bütün adalarda, her yıl artan sayıda insanın kalbini fethetmişti. Böylece nesilden nesile insan zihnini, tıpkı paratonerin yıldırım toprağa yöneltmesi gibi, ezelden beri var olan şüphelerden kurtarmaya çalışmıştı. İman ve şüphenin ikisine de teşekkür etmeli, çünkü bunlar hayatın akışını sağlayan asıl kuvvetlerin mayasıdır.

Ben, şüphe güçlerinin artarak büyüdüğü, iman gücünü bastırdığı bir dönemde dünyaya geldim. Ben o dönemin bir ürünüyüm. Teorilerim yüzünden her yandan itilmiş olan ben, tarihin bir çeşit oyuncağı idim ve kader intikamını benden alıyordu...

Geçmiş, yaşanmış bir zamanın yankıları gibi, korocular İncil'den alınan trajik epizodları çalmaya devam ediyorlardı: Akşamın Kurbanı, Masumların Öldürülmeleri, Meleklerin Ağlaması gibi, iman kurbanlarının çektikleri ızdırabı anlatan dokunaklı ve ağır metinlerdi bunlar. Kelimelerin çoğunu önceden biliyorsam da, yorumcuların onları başka türlü söyleyişleri beni büyülemişti: Sanatlarının tılsımı onları tamamen farklı bir zamanda takdim ediyordu.

Yüzyıllar boyu toplumların tarihi ve ruhu ile işlenmiş, yoğrulmuş, acı tecrübelerle sınanmış bir sanattı bu... Çünkü dünyada çok çeken, çok bilir... Kendi ilahilerinin sihrine kapılmış vecd içindeki bu insanları dinlerken, birden farkettim ki, soldan ikincisi şaşılacak derecede bana benziyor. Kendimi ikizimin karşısındaymış gibi hissettim. Arkadaşlarının aksine onun cildi ve saçları açıktı. Gözleri gri, omuzları dardı (O da benim gibi çocukluğunda raşitik olmuştu sanki). Elleri de benim ellerim gibi boğum boğumdu. Belki söylediği ilahi yüzünden kendini sakın tutuyordu.

Ben de, sık sık, kendime hakim olmak için konuyu değiştirir, bana hiç yabancı olmayan dini konulara girerdim. Bir genç kızla tanışınca birden en ciddi konulara geçtiğimi söylersem ne kadar gülünç duruma düştüğümü de anlarsınız.

Bu korocu gerçekten benim bir kopyamdı: Yanakları çukur, burnu hafifçe kambur, alnında ise enlemesine iki çizgi vardı. Sakalı da, kesmeden önceki sakalıma benziyordu. Elimde olmayarak parmaklarımı şimdi çıplak olan çeneme götürdüm ve o anda bir gün sonra yapacağım seyahatı ve uyuşturucu kaçakçılığı konusunu hatırladım. O anda bu fikre kendimi tekrar alıştırmakta biraz güçlük çektim: Bu macera neye yarayacaktı, o kadar uzakta ne işim vardı. Gerçekte bu kutsal ezgilerle, istasyon peronlarındaki Ütü çetesini cezbeden o pis otun uğursuz dumanı arasında çok büyük bir zıtlık, bir çelişki vardı. Heyhat, gerçek hayat, iyi ve kötü yanlarıyla hep mabedlerin dışında seyreder, bu bakımdan bizim çağımız da asla bir istisna teşkil etmiyor...

Gözlerimi ikizimden ayıramıyordum. Ona dikkatle bakıyor, keskin notalarda çehresinin uzadığını, ağzının kocaman açıldığını görüyordum. Kendimi ona o kadar yakın hissediyordum ki sanki onun yerinde ben vardım ve o benim kişiliğimin bir başka cisimde görünüşü idi. Onun aracılığı ile ben ilahi söyleyenlere katılıyor, onların arasında yer alıyordum. İlahiler içimde söyleniyordu ve ben, bir kardeşliğin, bir yüceliğin, birlik olmanın gözyaşına kadar o koro ile kaynaşıyor, bütünleşiyordum. Sanki uzun zamandan beri yitirdiğim yakınlarıma kavuşmuştum, birlikte çıkan seslerimiz güçlenmiş, en görkemli şekilde göklere yükseliyordu. Ayağımızı bastığımız yer çok sağlamdı. İstedığımız kadar ilahi söylemek, hep söylemek bizim elimizdeydi...

Kalbim işte böyle, on korocu ile tam bir uyum içinde ilahiler söylemişti. Ben, bir zamanlar, Gürcü şanlarını dinlerken de böyle olağanüstü bir değişiklik hissetmişim. Zaten, ruhumun havalara uçması, öylesine sade ve güçlü ama ahenk bakımından öylesine az bulunan sanatlarının dokularımın her birinde titreşim meydana getirmesi için, üç Gürcü'nün bir araya gelip şarkı söylemeleri yeter. Belki bu onlara doğuştan verilmiş bir yetenektir ya da kültürlerinin özelliğinden gelmektedir. Belki de sadece bir Tanrı vergisi. Şarkıda neler söylediklerini hiç anlamam, ama her dinleyişte ben de onlarla birlikte söylüyormuşum gibi gelir bana.

Birden, bir şey keşfettim: Çok eskiden okuduğum bir Gürcü hikayesindeki derin anlamı kavrayıverdim o anda. Bu hikayenin adı Altı Adam ve Yedincisi idi. Sanat dergilerinde çok görülen kısa hikayelerden biriydi ve o zamanlar hiçbir önemli tarafını görememişim. Daha çok romantik masal türünde bir hikaye idi ve psikolojiye pek yer vermiyor, ya da bana öyle geliyordu. Ama sonu o kadar etkileyici idi ki hiç unutamadım.

Yazarının adını hatırlamıyorum. Uzun ve hatırlanması güç bir isimdi ve ünlü de değildi. Konu, balad şeklinde yazılmıştı ve o da pek acemice idi. İşte hikaye: Devrim yürüyordu. İç savaş ülkeyi kan ve ateş içinde bırakmıştı. Yeni rejim iyice yerleşmek için son savaşlarını vermekteydi ve başka yerlerde olduğu gibi Gürcistan'da da direnişçiler bozguna uğramak üzereydi. Zafer üzerine zafer kazanıyordu Sovyet kuvvetleri. Karşı devrimciler köyleri birer birer terkederek en uzak siperlere çekilmişlerdi. Bu durumlarda her zaman görüldüğü gibi, çok basit bir kural uygulanıyordu: Teslim olmayanı yok etmek. Yine kaçınılmaz bir kader de korkunç bir acımasızlığın hüküm sürmesiydi.

Karşı devrimcilerden bir grup Guram Çohadze adında bir reisin kumandasında, çok kanlı bir direniş gösteriyordu. Bölgeyi çok iyi bilen eski bir yılkı çobanıydı bu Çohadze. Sınıf kavgasının büyük çalkantıları arasında yakınları da tanınmadığı için, ele geçmez bir çetebaşı olup çıkmıştı. Ama yine de günleri sayılıydı ve birkaç defa bozguna uğramış bulunuyordu.

İşte o günlerde bir çekist'e onun çetesine sızma görevi verildi. Bu çekist, bütün zorluklara rağmen çeteye sızabildi. Çohadze'nin gözüne girdi ve onun en güvendiği yardımcılardan biri oldu. Bir gün, çok kan dökülen bir savaştan sonra, bir nehri geçerlerken çekist, çeteyi pusuya düşürerek ortadan kaldırmaya karar

verdi. Atlılar dörtnala kıyıya yaklaşip birer birer nehre girerlerken, eyeri kaymış gibi attan düştü ve çalıların arasına girip saklandı. Bütün çete suyun tam ortasına geldiklerinde, derenin iki yanından iki mitralyöz birden ateşe başladı ve ortalık karıştı. İki ateş arasında kalan çete neye uğradığını anlayamadı. Çoğu vurulup düştü ve azgın sulara kapılarak boğuldular. Guram Çohadze'nin talihi varmış: Yara almadan kurtulmuş, güçlü ve hızlı atı sayesinde nehirden uzaklaşmıştı.

Birkaç sadık adamı da peşinden geldiler. Bunların arasına, hareketin tam başarıya ulaşmadığını gören çekist de saklandığı yerden çıkıp katılmıştı. Bu çarpışma Çohadze çetesinin sonu sayılırdı, çünkü savaşacak kuvveti kalmamıştı artık.

Guram Çohadze, kovalayanlardan epeyce uzaklaştıktan sonra, soluk soluğa kalan atını durdurdu. O zaman gördü ki kendisi dahil sadece yedi kişi kalmışlar. Aslında altı kişiydiler, yedincisi bu hikayeye adı verilen çekist Sandro idi. Sandro, ne pahasına olursa olsun karşı devrimcilerin başını yok etmek için emir almıştı. Zaten bu çete reisinin başına büyük bir ödül de koymuşlardı. Ama o anda ödülü değil, işi nasıl bitireceğini düşünüyordu Sandro. Artık Çohadze'nin hiçbir çalışmaya girmeyeceği belliydi. Öyleyse onu kendini belli etmeden vuramazdı. Üstelik artık yalnız kalan reis tuzağa düşmüş bir hayvan durumundaydı ve kendisinden başka kimseye güvenemezdi. Çok dikkatli, çok tedbirli olacağı kesindi. Olanca gücüyle hayatını korumaya, gerektiğinde son nefesine kadar dövüşmeye hazırды...

Bu işin sonu, o gece orada alınacaktı...

Dağdaki geçitleri çok iyi bilen Guram, bozgun akşamı, Türkiye sınırı yakınında, girilmesi ve çıkılması zor bir ormanda mola verdi. Atlarından iner inmez bitkinlikten yere yıkıldılar. Beş kişi hemen yattı ve taş gibi uyudu. Ama ikisi uyanıktı. Çekist Sandro işini bitirmek için uyumamıştı. Guram Çohadze ise, çetesinin bozulmasıyla sonuçlanan o korkunç faciadan sonra yatıp uyuyamıyor, adamlarını kaybettiği ve kendi sonunun da yaklaştığını anladığı için gözüne uyku girmiyordu. Devrimin birbirine düşman yaptığı bu iki insanın kafasından daha nelerin geçtiğini yalnız Allah bilir.

Yukarıda, biraz sağda, dolunay ormanı aydınlatıyor, ormandan gecenin korku veren hışırtısı duyuluyor, aşağılarda ise nehir, taşlı yatağında homurtularla akıyordu. Çevreyi kuşatan dağlar madeni bir sessizlik içinde donup kalmış gibiydiler. Guram bir ses duymuş gibi birden fırladı:

-Uyumadın mı Sandro? diye sordu hayretle.

-Hayır. Sen niçin kalktın?

-Hiç. Uyuyamadım. Belki burasının durumundan. Ay çok parlak. Ama yine de bir kovuğa girip biraz uzanacağım... Paltosunu, silahını ve yastık gibi kullandığı eyerini aldı.

Uzaklaşmadan önce şunları da söyledi: Ne yapacağımızı yarın konuşuruz. Artık vaktimiz çok değerli.

Gidip bir kayanın kovuğuna girdi. Bir yılki çobanı olduğu günlerde sadece soğuktan ve yağmurdan korunmak için orada birçok defa yatmıştı. Ama bugünkü kaygıları başkaydı ve bunlara karşı yalnız olmak istiyordu. Belki de oraya sığınmasını bir önsezi fısıldamıştı kulağına. Orada ona baskın yapamazlardı. Sandro biraz endişelendi. Bu hareketini nasıl yorumlayacaktı? Bu bir tedbir miydi? Guram kendisinden şüphelenmiş miydi yoksa? Akşamı öyle geçirdiler. Sabahleyin reis adamlarına atları eyerlemelerini emretti. Onun niyetlerini, ne yapacağını henüz kimse bilmiyordu. Altı kişi atlarını dizginlerinden tutup önünde sıralanınca derin bir iç çekti ve şu açıklamayı yaptı:

-Ülkemizi bu şekilde terketmek doğru değil. Bugün ana vatanımıza, bizi nice zamandan beri beslemiş olan bu topraklara veda günümüz, son günümüz olmalı. Bundan sonra birbirimizden ayrılacağız, herkes kendi yoluna gidecek. Ama bu son günde kendimizi evimizde hissedelim.

İki atlı şarap ve yiyecek getirmeleri için en yakın köye gönderildi. Orada hala taraftarları vardı. Sandro ve diğer bir çete ateş yakmak için odun toplamakla görevlendirildi. Guram da kalan diğer iki kişiyle ava çıktı. Belki veda ziyafeti için eti yenir bir kuş, hatta bir karaca vurabilirlerdi.

Sandro kendisine söyleneni yaptı. Aldığı emri yerine getirmek için uygun anı beklemekten başka yapacağı bir şey yoktu. Ve o an bir türlü gelmiyordu. O akşam altı kişi ve yedincisi-tekrar bir araya geldiler. Ormanın kıyısında büyük bir kovuğun yakınında kocaman bir ateş yakmışlardı. Köyden, kahraman Guram Çohadze'ye son bir saygı ve bağlılık gösterisi olarak bol miktarda şarap, ekmek, tuz ve daha birçok yiyecek göndermişlerdi. Alev alev yanan ateşin etrafında bağdaş kurup oturdular. Guram adamlarına sordu:

-Atları eyerlediniz mi, harekete hazır mısınız? Hepsi sessizce evet anlamında başlarını salladılar.

-Bak Sandro, dedi Guram, topladığın odunlar pek mükemmeldi, ama onları niçin o kadar uzak bir yere yığdın?

-Dert etme Guram, ateşle ben meşgul olurum, sen bize söyleyeceklerini söyle. Çohadze şu konuşmayı yaptı:

-Arkadaşlar, biz bu savaşı kaybettik. Her savaşta bir kazanan, bir de kaybeden vardır. Kavga zaten bunun için yapılır. Çok kan döktük, bizim kanımız da çok aktı. Her iki taraftan ölenler çok. Artık geri dönülemez. Ben bu savaşta ölen dostlardan da düşmanlardan da özür diliyorum. Savaşta ölen bir düşman artık hasım olmaktan çıkar. Bugün at üstünde, birliğimin başında olsaydım, artık hayatla olmayanlardan af dilemezdim. Şans aleyhimize döndü ve bu yüzden milletimizin çoğunluğu bizden desteğini çekti. Doğup büyüdüğümüz bu topraklar bile bizi daha fazla barındırmak istemiyor. Vatanımız bizi istemiyor artık. Kimse bize merhamet etmez. Eğer en kuvvetli ben olsaydım düşmanlarımı affetmezdim. Bugün bizim için tek çıkış yolu kalıyor: Hayatımızı kurtarmak için yabancı bir ülkeye kaçmak. Şu dağın hemen ötesinde Türkiye var. Şu tarafta, ayın ışıdığı tepenin ardında ise İran. Herkes yolunu seçsin. Ben seçtim. İstanbul'a gideceğim. Orada bir liman işçisi, dog işçisi olarak çalışacağım. Siz de şimdiden kararınızı veriniz. Yedi kişiyiz. Az sonra yedi ayrı yöne gideceğiz. Bu son görüşmemizdir, bir daha bir araya gelmeyeceğiz. Birbirimize, memleketimize veda edelim. Bu ekmeğe, bu tuza, bu şaraba veda edelim. Artık Gürcistan bizim dudaklarımızı ıslatmayacak. Birbirimize elveda diyelim, çünkü ebediyen ayrılacağız ve beraberimizde hiç bir şey, bir avuç Gürcistan toprağı bile götürmeyeceğiz. İnsanın vatanını birlikte götürmesi imkansızdır. Onun sadece acı ve özlemini duyacağız. Eğer vatan bir çanta gibi taşınabilseydi, beş para etmezdi... İçelim dostlarımız, son bir defa birlikte içelim ve bir ağızdan çok sevdiğimiz şarkıları söyleyelim...

Ve tulumlardan şaraplar aktı. Bu, yer ve göğün esansını birleştiren bir çoban şarabı idi. Az sonra sarhoş oldular. Herbiri diğerlerinin üzüntüsünü paylaşmak arzusuyla doluydu. Zoraki bir neşe gönülleri kemiren kaygılarla mücadele ediyordu şimdi. Sonra, dağın kayalarını delip fışkıran, geçtiği yolları yeşerten, çiçekler açtıran kaynak gibi bir şarkı doldurdu havayı. O kaynak gibi kendiliğinden fışkıran eski bir ilahi önce yavaş yavaş, sonra gürleşerek, suyun kaya oyuklarını dövmesi gibi, bütün benliklerini harekete geçirerek, coşturarak aktı. Çok güzel söylüyorlardı.

Zaten, bu tür şarkıları söylemekte usta olmayan bir Gürcü yoktur. Herbirinin sesi kendi gücüne göre, ama pek ahenkli çıkıyordu. Gür ve aydınlık sesleriyle çevresinde oturdukları ateşi andırıyorlardı.

Yedisi birden, diyoruz, ama doğrusu altı kişi ve şarkı söylerken de bir dakika bile aldığı emri unutmayan yedincisi. Bu yedinci adama göre, onların hiçbirisi ve özellikle de Çohadze yabancı bir ülkeye kaçamayacaktı. Bu adamları, cezalarını vermeden salıvermeye hakkı yoktu.

Bir ezginin ardından bir başkası geldi ve şarap su gibi aktı... Gittikçe daha kolay içilen, gittikçe artan bir şekilde kalpleri közleştiren, onlara daha çok içmek, daha çok şarkı söylemek arzusu veren şarap... Ayakta halka olmuşlardı, birbirlerini omuzlarından tutuyorlardı. Kollarını bazen aşağı indiriyor, bazen yukarı kaldırıyor, böylece sanki, o görünmez, yenilmez, her şeyi gören ve bilen Kudret'ten yardım istiyor, yakarıyorlardı. Öyleyse, niçin her şeyi bilen ve gören Tanrı onları vatanlarından çıkarıyordu? İnsanlar birbirleriyle niçin dövüşüyor, niçin kan ve gözyaşı dökülüyor, niçin herkes kendini haklı; karşısındakini haksız görüyordu? Gerçek olan neydi? Bir kimse çıkıp tetiği çekenin yalnız kendisi olduğunu iddia edebilir miydi?

Dünyaya hakemlik edebilecek bir kimse yoktu! Eski şarkılar esrarlı çağrılarını salıyorlardı gökyüzüne. Bu milletin kutsal geçmişinde kayıtlı bir çağrı idi bu. Eskiler onda iyi ve kötünün bilincine varınca, ona ebedi güzellik özünü verince, yüzyılların karanlığında çekilen bütün bu ızdıraplar müziğe dönüşüyordu. Her şarkı bir başkasını doğuruyor ve yedi adam halkayı bozmuyordu. Yalnız Sandro ayrılıyordu arada sırada ateşi beslemek için. Yakılacak odunları ateşin uzağında bir yere yığmış olması sebepsiz değildi. Ateşi yakma, odun taşıma işine de önem veriyor, özen gösteriyordu. Bununla beraber şarkı söylemeye içtenlikle, bütün kalbiyle katılıyordu. Çünkü şarkılar herkes içindi. Bunda kralın, sokaktaki basit adamdan daha fazla hakkı yoktu. Şarkı söyle, oyna, neşelen, istersen kendini kaygılara bırak ve ağla! Hayatta olduğun süre insani olan her şey elinin altındadır: Kalbin çarparak beklediğin ve seni terkeden kadın, verdiği acılar yüzünden son şarkını dinlettikten sonra ölmek isteyişin... Henüz küçük bir çocukken annenin şefkatli okşayışı, babanın ölümü, dostların kanlı bir dövüşe girişmesi... Temiz ve içten bir anlatımla ruhunu açtığın ilahlar... Tabiatın sırrı ve seni hiç terketmeyen ölüm ve öldükten sonra da onun seni terketmeyeşi... Her şey, her şey şarkılardadır.

Hayat, bütün hiçliklerden daha kuvvetlidir ve dünyada ondan daha kutsal bir şey yoktur. İşte bunun için insan öldürülemez, bunun için öldürmemek zorundayız: Ama düşman gelip senin toprağını işgal etmişse, dövüşülür, savaşılır. Ve, sevgilinin şerefi de, insanın anavatanı gibi korunmalıdır. Ayrılık acısı taşınamayacak kadar ağırdır, omuzlarına çöken bir dağ gibidir. Çünkü o sevgili olmadan güzellik yoktur, renkler yoktur, ışık, neşe ve gelecek gün yoktur... İşte bunlardır şarkılar. İnsan bütün şarkıların içeriğini sayıp dökemez.

O anda, o yedi kişi kadar hiçbir insan topluluğu birbiriyle böylesine bütünleşmiş, kaynaşmış değildi. Şarkıları havayı dolduran, coşkulu, uzak yolun, dönüşsüz yolun eşliğinde olan o yedi insan...

Onları müziğin nefesi bağlıyordu birbirlerine: Ataları böyle nice gerçek şiirler, ezgiler yaratmışlardı, sonra, hayat mücadelesinin meyvası olan bu şiirleri ebedi bir ahenk vererek evlatlarına bırakmışlardı. Bir kuşu uçuşundan nasıl tanırsanız, bir Gürcü de kendi vatandaşını on kilometre mesafeden şarkısının yankılarıyla öyle tanırdı. Onun kim olduğunu, nereden geldiğini, yüreğinde neler taşıdığını, bir toy düğüne katılıp katılmadığını, nasıl bir üzüntüsü olduğunu, hiç yanılmadan derhal söylerdi size...

Yeryüzü iyice göğe yükselmiş tatlı ay ışığında yıkıyor, rüzgar altındaki orman yaprakları hisirdatarak karanlık tepeleri yokluyordu sanki. Sıvı bir gümüş

gibi parlayan ve vadiler arasında kayıp giden nehrin boğuk mırıltısı da duyuluyordu uzaktan. Gece kuşları yedi adamın üzerinden bir gölge gibi uçup gidiyor, eyerlenmiş atlar hassas kulaklarını dikerek sabırla binicilerini bekliyor ve ateşin alevleri onların gözlerinde oynayıyordu. Onlar için de yaklaşıyordu toynaklarıyla yabancı toprakları çiğneme saati...

Fakat şarkılar bitecek gibi değildi. Guram şarkılarla bütün içini boşaltmak istiyordu: Çalın arkadaşlar, çığırın, bu şaraptan kana kana için, bir daha bir araya gelemeyecek, böyle bir halka oluşturmayacağız, hiçbir Gürcü melodisi kulaklarımızı okşamayacak... Ve şarkı söylemeye devam ediyorlardı. Bazen ayrı ayrı, bazen koro halinde... Birbiri ardından ve kendilerinden geçerek oynuyor, oynarken de şarkı söylüyor ve sanki o halleriyle ölüme hazırlanıyorlardı. Sonra yedisi birden, daha doğrusu altı kişi ve yedincisi, yeniden halka oluşturuyor, sonra yine şarkı, yine oyun...

Sandro ara sıra gidip odun getiriyor, ateşi besliyordu. Ateş büyüdü, büyüdü...

Son bir şarkı daha diyorlardı, ama son olması gereken o şarkı biter bitmez bir yenisine başlıyorlardı. Tekrar birbirlerine sokuluyor, gözlerini yere diyor, düşünceli olduklarını belli eden ve yer yarıklarından çıkan gürlemeler gibi gür sesleriyle söylüyor, söylüyorlardı...

Sandro, ateş çok iyi yandığı halde, odun getirmek için bir daha uzaklaştı. Durumu iyi değerlendirmiş, indireceği darbenin hesabını iyi yapmıştı. Altı arkadaşı ateş başında, ayakta çok iyi görünüyorlardı. Kendisi ise karanlıkta kalacaktı. Ağır mavzeri sakladığı yerde dopdolu duruyordu. Artık ök almak, cezalandırmak zamanı gelmişti onun için. Yere uzanıp tüfeği sol eliyle destekledi ve sonra namluyu doğrultup bastı tetiğe! İlk hedef Guram Çohadze idi. Çohadze, söylediği şarkının heceleri dudaklarında donarak düştü ve hemen öldü. Sandro, çok hızlı hareketlerle ateşe devam etti. Öteki beş kişi de neye uğradıklarını anlamadan vurulup düştüler. Halkayı oluşturanlar kanlar içindeydiler şimdi. Akıttıkları kanların bedelini hayatlarıyla ödemişlerdi. İnsan hayatını yönlendiren kanunların hesaba dayanan bir mantığı yoktur. Uzay boşluğunda dönüp duran dünyamız da kanlı dramların gösterildiği sahneden başka bir şey değildir... Bu dünya güneşin etrafında döndüğü sürece ve taa kıyamete kadar kan dökülmesi mi gerek?

Sandro iyi nişan almıştı. Altı adamdan yalnız bir tanesi yeniden doğrulmaya çalıştı, ama Sandro fırlayıp ensesine sıktığı bir kurşunla işini bitirdi... Atlar silah sesinden ürkmüştü, ama az sonra bir şey olmamış gibi sakinleştiler. Çekistin yüzü karanlıkta pek solgun görünüyordu, kendine gelip sakinleşmesi de kolay olmadı. İçinde hala şarap bulunan bir tulumu ağzına götürerek, yerlere akıta akıta içti. Sanki bu hareketiyle ruhunu yakan korları söndürmek istiyordu. Nefes alışları normalleşince, alevlerin ışığında her biri ayrı bir pozda duran altı cesedin etrafında yavaşça dolaştı. Silahlarını toplayarak eyerlerin başlarına bağladı. Sonra atları çözdü, yularlarını çıkardı, kendi atı da dahil olmak üzere salıverdi. Atlar, Kızılderililerin çıplak atları gibi, vadideki köylere doğru koştular... Çok iyi bilinir ki atlar hep insanlara, insanların bulunduğu yerlere doğru giderler. Az sonra nal sesleri de kesildi ve atlar alacalı ay ışığında görünmez oldular. Her şey bitmiş, görev yerine getirilmişti. Sandro, altı cesedin çevresinde bir kere daha dolandı ve sonra biraz açılarak mavzerin namlusunu kendi şakağına dayadı. Tek bir kurşun sesinin kısa yankısı duyuldu dağlarda. Şimdi o, öteki altı kişiden ayrı değildi.

Onlarla hiç ayrılmayaşıya beraberdi artık. Şarkısını bitirmişti.

Gürcü hikayesinin sonu işte böyle bitiyor. Eski mezamirleri söyleyen Bulgar korocularını dinlerken birdenbire hatırlamıştım o hikayeyi. Eskiden bu koroyu oluşturanlar, yüzyılların karanlığında, coşku ile, kendilerinden geçerek Yüce

Yaradan'a sesleniyorlardı. Kendi kafalarında O'nu canlandırıyorlardı. Gerçekte olmayan, bilmedikleri görüntüsü onlarda ruhani bir gerçek haline gelmişti. Bir anda geçmişe dâlabilen, zaman ve mekan sınırlarını aşabilen düşüncenin hızı yanında, ışık hızı hiç kalır.

Devrimin yolları korkunç izlerle doludur. İç savaş bir millet için daima bir faciadır. Bir yanda tarihteki yeniliklere karşı koyanlar, öte yanda, var olanı kökünden sarsarak kendi akımlarını hızlandırmak için sabırsızlık gösterenler vardır. Başka türlü olsaydı, bu Gürcü baladının sonu da başka olurdu. Fakat ödenen bedel, olayların, eylemlerin teminatıdır. Yedinci adam ölmeyebilir ve zaferinin meyvasını yiyebilirdi, ama anlaşılmaz sebeplerden dolayı öyle olmuyor: Bunu herkes kendine göre yorumlayabilir. Bu saf ruhun beyaz yelkenleriyle donatılmış kilise ezgileri gemisiyle varlık okyanusunun sonsuzluğuna açılan benim için, bu hikayenin sonu, yedi adamın bir ağızdan söyledikleri o şarkıların derin anlamına, hepsinin aynı dinden oluşlarına çok uygun düşmektedir.

İnsan kendinde önemli bir şey keşfederse, huzura kavuşuyor ve ruhu aydınlanıyor. O koronun karşısında, gergin yüzleri ter içinde kalan koroculara bakarken, ben, onlara gıpta ediyor, onların yerinde bulunmayacağıma üzülüyordum. Kutsal ilahilerle yüz değiştirmiş olarak benzerimin yerinde olmayı çok isterdim.

Ard arda gelen ve beni saran bu görüş açıklığından sonra birden kendi kendime insan kalbini dolduran müziğin, duanın ilahilerin başlangıcını, çıkış noktalarını sordum. Bunların zarureti nereden geliyordu? Belki burada sallantılı varlığımıza hükmeden trajik duygu tezahürü sözkonusudur. Sallantılı varlığımızda hiç bir şey bize daima bizde kalması için verilmemiştir. Her şey bir burğaça kapılır, bazen görünür, bazen kaybolur, yeniden meydana çıkar ve sonra yine silinir. Bunun içindir ki hislerimizi damgalayarak, ebedileştirerek değişmez bir şekilde ifade yollarını arıyoruz. Çünkü her şey bitince, belki birkaç milyar yıl sonra beklenen gün de gelince, her şey kül olunca, gezegenimiz yokluğa karışınca, ötelerin ötesinden evrensel bir bilinç gelecektir. Bu bilinç, boşluğun ortasında ve sonsuz sessizlik içinde, her zaman canlı olan müziğimizi kesinlikle duyacaktır. Bizde, fırtınaların, medlerin de yok edemediği bir arzu, bir özlem vardır: Öldükten sonra dirilmek arzusu.

İnsan, ne pahasına olursa olsun, öbür dünyada da var olmaya devam edeceğine inanmak istiyor, prensipte bunun mümkün olmasını istiyor. Şüphesiz geride sürekli olarak çalabilen bir müzik aleti bırakacağız. Bu alet insan kültürünün en seçkin, en güzel eserini hep çalacaktır.

Çok uzak bir gelecekte, bu ilahileri dinleyecek kişi ya da kişiler, yeryüzünde yegane düşünen varlık olan insanların ne kadar çelişkili, nasıl hem dahi hem kurban ya da şehit olduklarını anlayabileceklerdir. Koroyu dinlerken bunu düşünmekten ve bu düşünceye inanmaktan büyük bir zevk alıyordum.

Hayat, ölüm, aşk, merhamet ve özlem... müzikle duyulabilir. Çünkü müzik sayesinde, bilinç sahibi olduğumuzdan beri ve tarihimiz boyunca elde etmek için mücadele verdiğimiz hürriyetin en yüksek derecesine ulaşma imkanı verilmiştir bize. Hürriyetin bu yüksek derecesine başka hiçbir şeyle ulaşamayız. Her yüzyıla özgü dogmaların ötesinde sürekli olarak geleceğe uzanan ve ulaşan tek şey müziktir... Kelimelerle ifade edemediğinizi onun duyurabilmesi de bundandır.

Gözucuyla saatime baktım, çünkü konserin bitivermesinden korkuyordum. Az sonra burayı terketmek, Kazan Garı gibi apayrı bir dünyaya gitmek korkusu girmişti içime. Kazan Garı bir sınırdı ve o sınırdan sonra bambaşka bir hayat başlayacaktı benim için. Bulanık suyu girdap girdap akan, kutsal şarkıların söylenmediği ve hiçbir anlam taşımadığı, apayrı bir hayat... Ama, oraya

gidişimin, yerimin orası oluşunun sebebi de bu idi...

-5-

Vakit öğleden sonrası idi ve tren Volga bölgesini geçiyordu. Kompartıman yolcuları olabildiği kadar rahat yerleşmişlerdi yerlerine. Günlerce sürecektir bu yolculukta, geçici hayat şartlarına uydurmuşlardı kendilerini. Abdias'ın da bulunduğu kompartımansız vagonlarda ise tam bir ortak yaşayış vardı. Her tipte, her niyette insan bulunuyordu buralarda. Bu uzak yolculuk için hepsinin gerekçesi ayrıydı ve bu gerekçeleri karşılıklı olarak hepsi kabul ediyordu. Abdias, amacı haşhaş kaçakçılığı olan çok özel bir gruba mensuptu artık. Tahminine göre bu trende en az on kişiydiler. Şimdilik o sadece ikisini tanıyordu. Bu iki kişiyle onu hareket sırasında Ütü tanıştırmıştı. Murmansk'tan gelen iki arkadaştı bunlar. Adı Petruha olan büyüğü yirmi yaşlarında, daha genç olan Lenka ise 16 yaşında idi. Yani henüz bir çocuktuk, ama daha önce de böyle bir sefere çıkmıştı ve bundan gurur duyuyor, kendini bir kıdemli gibi göstermeye çalışıyordu. Bunlar önce biraz ihtiyatlı davrandılar. Adını Abdas diye telaffuz ettikleri Abdias'ın da kendilerinden biri olduğunu, onun da güvenilir kişilerin tavsiyesiyle kolgezer'ler arasına katıldığını biliyorlardı ama iş konusunda açıkça değil de ancak dolaylı, imalı şekilde konuşuyorlardı.

Konuşmaları daha çok sigara içmek için çıktıkları sahanlıkta oluyordu. Çünkü havası ağır, yolcusu çok olan vagona sigara içilmesine izin verilmiyordu. Abdias'ın sigarasını kendilerinden biri gibi değil de çok acemice tuttuğunu ilk farkedenden Petruha oldu:

-Baksana Abdası dedi, sen hiç sigara tütürmedin mi, nedir bu halin? Görenler seni duman yutmaktan korkan bir aftos sanacak!. Abdias yalan söylemek zorunda kaldı:

-Vaktiyle içiyordum, sonra bıraktım...

-Belli belli. Ben çocukluğumdan beri içerim. Bizim Lenka ise bir lokomotif gibidir, kurt denizciler gibi içer. İçki içmesini de bilir ha! Şimdilik alkolden sakınmamız gerek, ama dönüşte kafayı iyice çekeriz.

-Ama Lenka daha çok küçük!

-Küçük mü? Lenka mı küçük? Tamam, yaşlı sayılmaz ama, baksana kocaman dişleri var. Sen daha bu işe ilk defa giriyorsun. Bu iş öyle küçük bir şey sayılmaz ha! Lenka bütün yolları, işin püf tarafını çok iyi bilir.

-Peki, ot da alıyor mu, yoksa sadece satmakla mı yetiniyor?

-Lenka mı? Elbette herkes gibi o da alıyor. Ama ipin ucunu kaçırmadan. Bazıları durmasını bilmiyor ve zıbarıncaya kadar alıyor, tabii işin keyfini de çıkaramıyorlar. Bu yollarda ot almak bütün işi berbat edebilir. Ot dediğin neşe vermeli, cennete götürmeli insanı...

-Nasıl oluyor bu?

-Diyelim ki küçük bir derenin kıyısındasın, bir adım atsan karşıya geçeceksin, o dere sana kocaman bir nehir, bir okyanus gibi görünür. Hayranlıkla seyrederdin onu. Mutlu olay değil mi? Her yerde bulamazsın öyle şeyleri. Ekmek istersen, elbise istersen satın alabilirsin. İstersen ayağına papuç da alabilirsin. Canın votka istiyorsa herkes gibi sayarsın parayı, çekersin kafayı. Ama içip mutlu olmak başka şeydir. Tabii ol çok pahalıdır, ama iyi keyif verir. Rüya görür gibi olursun. Her şey karşında, yanıbaşındadır. Tıpkı sinemada gibi. Sinemada yüzlerce, binlerce insan seyreder aynı perdeyi, ama ot aldığın zaman o güzel hayaller, o görüntüler yalnız senin içindir. Senin gördüklerin yalnız sana

aittir. Eğer biri canını sıkacak olsa, patlatırsın çenesine. Çünkü senin işine burnunu sokamaz!

Bir an sustu, sonra, babacan bir tavırla, göz kapaklarını hafif kırıştırarak bir teklifte bulundu:

-İstersen sana biraz ot verebilirim, kendim için biraz zula etmiştim. İç de biraz ayakların havalansın!

-Kendim toplayıncaya kadar beklemeyi tercih ederim.

-Haklısın, senin için öylesi daha iyi.

Biraz durduktan sonra ilave etti: Bu işin püf tarafı uyanık olmak, tedbirli olmaktır. Çünkü çevrendekilerin hepsi düşmandır. Saf görünüşlü bir kadın, madalyalı bir eski asker ya da herhangi bir emekli seni ele verebilir. Hepsinin kafasında tek şey vardır ve o da bizi yargıcın huzuruna çıkarmak: sonra kodese göndermektir, bizden söz edildiğini hiç duyamayacakları kadar uzak kamplara sürmektir.

Dikkat çekmemek asıl kuralımızdır bizim. Payını almadıkça herhangi bir insan gibi davranmalısın. Cebin mangırla dolunca istediğin gibi yaşarsın. O zaman hak senindir. Ama yakayı ele verdiği zaman, arkadaşlarına ihanet etmektense geber daha iyi. Yaa, böyle işte!

Zaten dilin çözülürse yandın demektir. Köpek gibi gebertirler seni. Kampa, hapisaneye kadar gelip bulurlar, işini bitirirler. Hikaye değil bu anlattıklarım ha!..

Abdias, Petruha'nın öteki mevsimlerde tersanelerde çalıştığını, her yaz Mujunkum'a gittiğini de öğrendi. Kenevirin yetiştiği yerleri avucunun içi gibi biliyormuş. Daha çok dere boylarında, bütün dünyaya yetecek kadar, baştan başa kenevir dolu tarlalar varmış. Alkolik yaşlı annesiyle oturuyormuş bu delikanlı. Ağabeyleri uzak kuzeyde, her biri bir tarafta gazodük inşaatında çalışıyorlarmış. Petruha'nın deyimi ile onlar bazen buz gibi havalarda çalışarak, bazen sivrisineklere yem olarak kazanıyorlarmış mangırlarını. Ama kendisinin bütün bir yıl parmağını kimildatmadan, tükürüğü oldukça her şeye tükürerek oturması için, Asya'ya, Sarı'ların arasına küçük bir seyahat yapması yetiyormuş. Arkadaşı Lenka'nın ailevi durumu daha da kötüydü. Annesini hiç tanımamış ve üç yaşına kadar Murmansk'ta yetimler yurdunda kalmış. Sonra çocuksuz bir çift kurallara uygun olarak onu evlat edinmiş. Koca, Küba taraflarına uzun seferlere çıkan bir geminin kaptanıymış. Beş yıl sonra ailenin durumu bozulmuş, kaptanın karısı genç sevgiliyle Leningrad'a kaçmış, kocası ise limanda kendini içkiye verince başka bir işe aktarılmış.

Çocuk da okulda başarılı olamamış, üvey babasının halası ile muhasebeci erkek kardeşi arasında bocalayıp kalmış. Muhasebecinin karısı tam bir cadaloğ imiş. Sonunda çocuk zaptedilemez hale gelmiş ve bu aileyi terketmiş. Şimdi bir harp malulünün yanında oturuyormuş. Bu eski denizaltı eri iyi bir insanmış ama çocuğun üzerinde hiçbir otoritesi yokmuş. Lenka canının istediği gibi hareket ediyormuş. Zaman zaman ortalıktan kayboluyor, sonra yine meydana çıkıyormuş. Geçen yıl ot toplamaya gitmiş ve Petruha'nın dediğine göre uyuşturucu da alıyormuş... Ama henüz onaltı yaşındaydı ve bütün bir hayat vardı önünde...

Abdias, böylesine acıklı bir hikayeyi dinlerken taş gibi katı olabilmek için olanca gücünü, soğukkanlılığını toplamıştı. Bu işin esasını, gençleri gittikçe daha çok ağına düşüren bu olayın en ince ayrıntılarına kadar her yönünü öğrenmek idi amacı. Konu üzerinde düşündükçe, bir çeşit gizli akımın, görünüşte çok sakın bir denizin derinliklerinde seyrettiğini daha iyi anlıyordu.

Bu çocukları uyuşturucu kullanmaya iten bütün özel sebeplerin ötesinde, topluma bağlı bazı başka sebepler de vardı ki, modern dünyanın bu ağır yarayı almasının asıl sebepleri bunlar olabilirdi. Damar damar oluşan, çok sıkı bir ağ şeklinde örgütlenen, hastalığı toplumun bütün organizmasına bulaştıran bu faktörler kolayca anlaşılır gibi de değildi...

Bu karmaşık düğümü tek ve özel bir noktadan hareket ederek incelemek pek az bir şey öğretir, hatta yararsız da olabilirdi. En azından büyük bir sosyoloji kitabı yazmak gerekirdi bunun için.

Ama, daha iyisi, basında ve televizyonda bu konuda bir araştırma açmaktı. Abdias'ın, bu aleme yeni girmiş bir zırzopun saçma düşünceleri, budalaca arzusu bu idi! Gerçekten de o, papaz okulundaki geçmişi, pratik hayata dair bilgisizliğiyle dünya dışında yaşayan bir yaratıktı: Sonunda durumu kabul etmek zorunda kaldı: Bu tür bir tartışmanın kamuoyuna götürülmesinde hiç kimsenin çıkarı yoktu. Çünkü bu, sözde Sovyet toplumunun bir prestij meselesiydi. Gerçekten, daha yüksek mevkilerde bulunanların fikrine ve mizacına tabi olan hiçbir sorumlu kendi kariyerini tehlikeye atmak istemiyordu. Öyle görünüyordu ki, yönetim sisteminde bir bozukluk olduğunu bildirecek alarm zilini çalmak için, insanın birçok meziyetleri yanında, kendi aleyhine olacak şeylerden de korkmaması gerekirdi. Abdias Kallistratov'un bu tür utanç verici bir endişeye tamamen yabancı olması, onun için hem çok iyi, hem de çok kötü bir durumdu. Şimdilik o, böyle durumların olabileceğini bile düşünemiyordu.

O sadece gerçeğin gizli cephesine bir adım atmıştı, yitik insanlara acıdığı için ve belki de onlardan bazılarının kurtulmalarına yardım edebilmek umuduyla, esrarı anlamak, çözmek istiyordu. Bunu onlara bir ahlak dersi vererek, suçlayarak ve mahkum ederek değil, bizzat olayı yaşayarak, örnek vererek yapacaktı. Onun amacı, tek kurtuluş yolunun, herkesin ruhen yenileşmesi, içinde bir çalkantının olması ile açılacağını göstermekti. Gömüldükleri bu iğrenç, yüzkarası durumdan onları ancak bu yol kurtarabilirdi. Onun cesaret ve iyi niyetlerle dolu bu fikirlerinin ona nelere malolacağından da henüz hiç haberi, en küçük bir şüphesi yoktu.

Gençti. Genç olmak çok şeyi açıklar... Papaz okulunda iken Hz. İsa'nın hayatını incelemek için ne yürekli bir çaba göstermişti! O'nun bütün acılarını kendinde duymuştu. O kadar ki Gelhsemani bahçesinde Yahuda'nın ihanetini anlatan bölümü hıçkırığa hıçkırığa ağlamadan okuyamıyordu. Ve, Hz. İsa'nın, paskalyanın o sıcak gününde Golgotha tepesinde çarmıha gerilmesi, evrende görülen faciaların en korkuncu olarak görünüyordu ona. Bu genç saf adam, Abdias, insanları en saf fikirleri, en asil özlemleri için sistemli bir şekilde cezalandıran trajik bir yazgının, bir kaderin bulunduğundan da habersizdi.

Belki şunu da sormak gerekirdi: Şehit olmak, böyle fikirlerin ortaya çıkması, engelleri aşması için, zulüm görmek ve ölmek tek yol değil miydi? Şüphesiz, zaferin bedeli ve onu değerli yapan da bu değil miydi?

Abdias bu meseleyi daha önce Viktor Nikiforoviç Gorodetski ile de tartışma fırsatını bulmuştu. Aralarındaki yaş farkı çok az olmasına rağmen soyadı ile hitap ederdi ona. Konuşmaları Abdias Kallistratov'un papaz okulundan kesin olarak ayrılmaya karar vermesinden az önce olmuştu. Bir çayını içmeye gittiği arkadaşları şunları söylemişti ona:

-Ne dememi istiyorsun yani? Bak çocuk peder (böyle dediğim için başışla ama bu lakap sana çok uyuyor) açıkça görülüyor ki sen bu papaz okulunu terkedeceksin, ya da büyük bir ihtimalle kovulacaksın. Eminim ki öğretmen papazlar seni dinledikten sonra kendiliğinden çekip gitmeni beklemeyecekler... Hele senin kilise tarafından kabul edilmesi çok zor olan o müstesna düşüncelerini öğrendikten sonra! Bir haksızlığa uğramadın, sızlanman için

somut bir gerekçen de yok. Bir çekişme, yanlış anlama ve yanlış anlaşılma da söz konusu değil. Kilise gerçekten seninle ilgili bir hata yapmamış... Eğer onunla bir uyuşmazlığa düşeceksen, bu tamamen senin dini inançların ve anlayışın yüzünden olacak.

-Çok haklısın Viktor Nikiforoviç, somut sebepler yok. Zaten öylesi de pek basit olurdu. Söz konusu olan benim kendi durumum değildir. Mesele, kilise geleneklerinin çağımıza ters düşmesidir. Eski zamanlarda, bir toplumun henüz doğuş halindeki bilincine uygun düşen bir doktrini bugün ciddiye almak mümkün değildir.

Teolojinin varlığını koruyabilmesi için tek çare, dünyadaki bütün inançların odak noktası, merkezi olarak yeni bir Tanrı anlayışının ortaya çıkmasıdır. Bu Tanrı bizim çağdaşımıza olacaktır. Günün ihtiyaçlarına cevap veren başka bir iman anlayışı. Ortodokslukla benim aramdaki tek uyuşmazlık, benim Ortodoksluktan kopmamın tek sebebi, işte budur.

-Evet, anlıyorum, dedi Gorodetski hoşgörölü bir gülümseme ile çayından bir yudum daha alarak. Sonra devam etti: İlk bakışta bu görüşün pek şaşırtıcı. Ama, senin teorine gelmeden önce, rahat rahat çayımızı yudumladığımız şu anda, Orta-Çağ'da, sevgili papaz çocuk, koyu Katolik Avrupa'da, mesela İspanya'da veya İtalya'da, sen böyle bir çılgınlığa cesaret ettiğin, ben de seni dinlediğim için, önce aforoz edilir, sonra diri diri yakılırdık odun ateşinde. Kemiklerimiz kül olur, rüzgarda savrulurdu. Aziz Inquisition'a yapılan işkenceleri ve cellatların sevincini çok iyi hayal ediyorum! O devirde bir masumun, sadece Meryem Ana'nın cinsi ilişkide bulunmadan hamile kalması olayını, azıcık manalı bir tebessümle dinlemesi, diri diri yakılmasına yeterdi. İnsan bunu bilince...

-Affedersin, sözünü kesiyorum Viktor Nikiforoviç, ama, diye itiraz etti Abdias. Aynı anda sinirli bir şekilde öğrenci cübbesinin düğmelerini yeniden iliklemeye başlamıştı. Devam etti: Buna çok gülmeni anlıyorum, ama şaka bir yana, bugün engizisyon hala uygulanırsa idi, bu sapkınlığım yüzünden beni hemen yarın ateşe atacak olsaydılar bile, söylediklerimin bir tek kelimesini dahi inkar etmezdim.

-Bundan eminim, dedi Gorodetski başını sallayarak.

-Ben bu görüşe tesadüfen, öyle birden bire gelmedim, Hristiyanlık tarihini inceleyerek ve modern dünyayı gözlemleyerek geldim. Ve, yeni bir görüş atmak istiyorum ortaya. Tanrı anlayışını çağdaş yapmak istiyorum, bütün çabalarım başarısızlıkla sonuçlanacak olsa bile...

Viktor onun sözünü kesti:

-Konuyu tarihe getirmiş olmana sevindim. Şimdi sana söyleyeceklerimi dinle biraz. Senin Yeni bir Tanrı fikrin soyut bir teoriye dayanıyor. Aydınların diliyle söylemek gerekirse, bazı yerlerde söz konusu edilse bile, bu böyle. Vaktiyle dedikleri gibi, senin bütün görüşlerin, ruh üzerine yapılan katıksız bir spekülasyondur. Sen Yaradan programlamak istiyorsun, ama O, ne kadar çekici ve inandırıcı olursa olsun, basit bir kavrama sığmaz, buna boyun eğmez. Baksana, eğer İsa çarmıha gerilmeseydi; asla bizim peygamberimiz olamazdı. Evrenin iyiliğini düşünen bu müstesna insan önce vahşi bir şekilde öldürüldü, sonra başka bir çehreye büründü, ona gözyaşı döküldü, ululandı ve nihayet, onun acıları ve bizim vicdan azabımızla yeniden yaratıldı. Başlangıçta Hristiyan inancı bir tapma ve kendini cezalandırma şeklindeydi, umut ve pişmanlıktı, ceza ve mağfiret idi ve elbette gelecek sevgisiydi. Eğer bu bazıları tarafından kendi çıkarları için saptırılmışsa, başka mesele.

Bu da dünyanın bir kaderi. Düşünsene: En kuvvetli olan, en büyük saygı

uyandıran, en büyüleyici, çekici olan kim? İşkenceler içinde kıvranan, bir prensip uğruna çarmıha gerilerek ölümü kabul eden bir Mazlum-Şehit, Kurban-Peygamber'mi, yoksa, soyut bir idealden başka bir şey olmayan modern zihniyette, yüce ve mükemmel bir varlık mı?

-Bunu da düşündüm Viktor Nikiforoviç, haksız değilsin. Ama Yüce-Yaradan hakkındaki eski anlayışı değiştirme zamanının geldiği fikrimden vazgeçemem. Bu fikir kökleşmeyebilir, dünyadaki bilgilerimize ters düştüğü de doğrudur. Yine de aşık! Her ne ise, bu konuda seninle bir polemige girmek istemiyorum. Gerçekten soyut bir düşünceden hareket etmiş ve imkansızın peşine düşmüş olmam pek mümkün, ama bunun hiç önemi yok. Benim düşünce tarzım kilise hukuku ile uyuşmuyor. Bu hususta bir şey yapamam. Ama biri bana hatamı gösterebilse gerçekten çok sevinirim.

Gorodetski hak verdi:

-Seni anlıyorum Papaz Abdias. Her şeye rağmen tedbirli olmanı tavsiye ederim sana. Bir başka Tanrı aramak, kiliseye karşı işlenmiş en ağır, en bağışlanmaz suç sayılır. Kilisenin ileri gelenleri için senin bu fikrin, evreni altüst etmek anlamına gelir.

-Bunu biliyorum.

-Ama bu tür bir teşebbüs, kilise dışında daha da ağır bir ceza, bir hüküm getirir. Bunu da düşündün mü?

-Ama bu söylediğin bir paradoks, bir çelişki.

-Bunu anlamakta gecikmeyeceksin.

-Nasıl olur? İki ayrı konum bu noktada mı birleşecek?

-Tam öyle değil. İşin doğrusu şu ki, bu tür bir olaya hiç kimse iyi gözle bakmaz.

-Tuhaf, sana göre insanlar kendileri için zaruri olanı reddederler...

-Çok büyük güçlüklerle karşılaşacaksın, bunu istemiyorum. Ama cesaretini kırmak da istemiyorum, dedi Gorodetski tartışmaya son vererek.

Abdias, Viktor'un bu uyarılarında çok haklı olduğunu anlamakta gecikmeyecekti.

Birkaç gün sonra papaz okulunun ileri gelenleri, garda, önemli bir kişiyi törenle karşıladılar. Peder Dimitri, dini kurumlarla papaz okulları arasında koordinasyonu sağlamaktan sorumluydu.

Ona, Koordinatör Peder diyorlardı. Orta yaşlı, çok ihtiyatlı, saygıdeğer bir insandı ve mevkiine çok yakışıyordu. Alışılmamış bir olay sebep olmuştu o gün onun gelişine. Huzuru bozan suçlu ise, en yetenekli öğrencilerden biri olan Abdias Kallistratov idi: Kutsal Kitabı yeniden yazmak, Çağdaş Tanrı gibi şüpheli bir görüşü yaymak hatasını işlemiş, yoldan sapmıştı.

Koordinatör Peder, tabii bir uzlaşma sağlamaktan, ayrılan kuzuyu tekrar sürüye katmaktan, onu doğru yola çekmekten yana idi. Yani, skandal duyulmasın diye, onu Kilise camiasında bırakmak istiyordu ve buna yetkisi vardı. Bu konularda kilise, laik kurumlardan farklı hareket etmiyor, ailenin kirli çamaşırlarını başkalarına göstermek istemiyordu. Abdias'tan daha tecrübeli olan Peder Dimitri, böyle hareket edecek, onu babaca azarlayacaktı biraz.

Ama Kallistratov onu tamamen yanlış anladı, bu da pederin planını bozdu.

Peder genç adamı öğleye doğru kabul etmiş ve konuşmaları en az üç saat sürmüştü. Koordinatör ona önce binanın salonlarından birinde bulunan küçük kiliseye gitmelerini teklif etti:

-Tahmin edersin ki seninle çok ciddi bir konuşma yapacağız. Ama bu tür işlerde acele etmek pek yarar sağlamaz. Onun için istersen önce Tanrı'nın evine gidelim, her şeyden önce birlikte dua etmemiz gerektiğine inanıyorum.

Böyle derken hafifçe kızarmış, gözkapaklarını kırıştırarak Abdias'a bakmıştı.

-Tanrı sizi korusun Mon Senyör, dedi Abdias, ben hazırım. Benim için dua, ruhumdan hiç çıkmayan Yüce Yaradan üzerinde devamlı düşüncelerimin bir ezgisi, bir kontrapunktudur. Çağımız Tanrısı düşüncesinin beni hiç terketmediğine de inanıyorum.

-Biraz sabırlı ol evladım. Önce dua edelim, dedi Koordinatör, uzlaşıcı bir tonla. Böyle derken koltuğundan kalktı. Delikanlının dine karşı küfür sayılacak Çağımız Tanrısı, kontrapunk gibi deyimlerini bile duymazlıktan gelecek kadar alttan alıyor, yakınlık gösteriyordu. Tartışmayı daha başında tatsız bir havaya sokmak istemediği belliydi. Devam etti: Bu dünyada var olduğum günden beri, Tanrı'nın lutuf ve bağışlamalarını her gün artan bir hayranlıkla hissettiğimi söylemeliyim. Buna dua yoluyla ulaştığımızı, duanın bizi biraz kendimizin dışına götürdüğünü anlamaktan da mutluluk duyuyorum. Tanrı'nın mağfireti, bağışlaması sınırsızdır, O'nun bize olan sevgisi sonsuzdur. Dualarımız belki O'nun için çocuk cıvıltısı gibidir ama, bunlar bizim O'nun Kişiliği ile şaşmaz şekilde birleştiğimizin göstergeleridir.

Kapı önünde ayakta duran Abdias:

-Haklısınız monsenyör, dedi.

Çok tecrübesiz, çok da sabırsız olduğu için; susma taktiği gösteremedi ve bütün düşüncesini atıverdi ortaya:

-Söylemekte sakınca görmüyorum, anlayışlarımıza göre Tanrı ezeli ve ebedidir. Ama, insanın bilgisi arttıkça düşüncesi de geliyorsa, Tanrı anlayışının da gelişme kavramının dışında kalmaması mantıklı görünüyor. Bu hususta ne düşünüyorsunuz monsenyör?

Koordinatör bu soruyu kolayca geçiştiremezdi.

-Bu ne coşku evlat! diye bağırdı. Sonra öksürüp aksırarak, zaten düzgün olan cübbesini düzeltmeye çalışarak, devam etti: Tanrı'dan bu şekilde söz etmek, aşırı bir dalgınlık söz konusu olsa bile, uygun düşmüyor... Bize Tanrı'yı anlama yetisi verilmemiştir. O bizim anlayabileceğimizden daha uzakta, dışımızdadır. Materyalistler bile bizim kavrama gücümüzün dışında bir alem olduğunu kabul ederler. Yüce Tanrı sözkonusu olunca bu hüküm daha da doğru olur.

-Beni bağışlayın monsenyör, olayları olduğu gibi ifade etmek gerekir: Bilincimizin, vicdanımızın dışında bir Tanrı yoktur.

-Emin misin?

-Evet, bunun için söylüyorum zaten.

-Pek ala, i'lerin üzerine noktaları koymadan önce biraz durup düşünelim. Sen ve ben teoloji konusunda bir konuşma yapacağız, ama duamızı yaptıktan sonra. Şimdi, az önce de söylediğim gibi, beni kiliseye götürmeni istiyorum.

Bu din büyüğünün onu kendisine refakat etmeye daveti, Abdias tarafından bir iyi niyet gösterisi olarak yorumlanabilirdi, ama kovulma tehdidi altında bulunan bir öğrenci, sivililikleri törpülemek, keskin uçları yassıltmak için bu durumdan yararlanmak istemiyordu.

Koridoru geçtiler. Koordinatör önde, Abdias da yarım adım kadar geride yürüyordu. Peder Dimitri dik vücutluydu ve emin adımlarla ilerliyordu. Etekleri yerlere kadar sarkan kara cübbesi bir ulu kişi görünümünü veriyordu ona. Delikanlı da onu süzerken, bu adamda yüzlerce yıldan beri saygı duyulan kurallardan aldığı güce inanmış ama onu kendi çıkarları için koruyan bir kişilik görüyordu. Varlık gerçeğini arama isteği bugün onu, böyle muazzam ama atıl bir kuvvetle karşı karşıya getiriyordu. Ama şimdilik ikisi de O'na inandıklarına doğru gitmekteydiler. Her biri kendi tarzında, O'nun adına, dünya ve dünyada aldıkları yer hakkında ortak fikirleri sokmak zorunda olduklarını hissediyorlardı. Her ikisi de umutlarını O'na bağlamışlardı. Çünkü O her yerde hazır ve nazır idi ve bağışlaması boldu...

Günün o saatinde küçük kilise boştu. Bu da onu olduğundan biraz daha büyük gösteriyordu. Daracık oluşunun dışında, hemen hemen kaba bir yapıydı. Nişteki İsa'nın yüzü kupkuru bir şekilde siyah saçlarla çerçevelenmiş gibiydi. Sabit ve ciddi bakışlıydı ve beyaz çizgilerle taranmış bu yüz biraz fazlaca aydınlıktı. Yüksek rütbeli papazla vicdan hürriyetini terketmek istemeyen genç dönme ya da sapkın, yanyana diz çöktüler. Bakışlarını ve ruhlarını O'na yönelttiler. Herbiri O'nunla özel bir dialog ümid ediyordu. Çünkü O, aynı zamanda çok kişiyle konuşabilirdi. Gündüzün ve gecenin her saatinde, kendisine hitap eden herkesi, sayısız kişiyi, dinleyebilirdi. O, bu dünyada herhangi bir insanla, yerkürenin herhangi bir noktasında konuşabilirdi. O her yerde hazır ve nazır idi ve Kadir-i Mutlak oluşu da bundandı.

İki adamın duaları onları sıkıntıdan, üzüntüden kurtaracaktı. Herbiri dualarında O'na duydukları sevginin buyurduğu amel ve hareketlerinin doğruluğunu görmek istiyorlardı. Kendilerini; an kadar kısa bir süre için işgal ettikleri yerde, evrenin bir parçası olarak görüyorlardı. Haçın ışığında onları bu dünyaya getirdiği için Yaradan'a şükrediyor, O'ndan, O'nun adını söyleyerek ölmeyi nasip etmesini istiyorlardı.

Sonra büroya döndüler ve burada ilk karşılaşma başladı.

-Evet evladım, sana bir ahlak dersi vermeye kalkışmayacağım, dedi

Koordinatör meşin koltuğuna rahatça gömülürken. Abdias onun karşısında bir sandalyede oturuyordu. Genç öğrenci, ellerini zayıf ve titrek ellerinin üzerine koymuş, saygılı, dikkatle dinleyen bir durum almıştı. Çetin bir tartışma beklediği için, Peder Dimitri'nin bakışlarında bir hiddet ya da kötü niyet görmeyince pek şaşırdı. Peder Dimitri, onun düşündüğünün tam aksine çok sakin görünüyordu.

-Dinliyorum efendim, dedi Abdias itaatli bir sesle.

-Tekrar ediyorum, seni azarlayacak ya da sana yemin ettirecek değilim. Bu kadar ilkel bir usule önem vereceğini de sanmıyorum. Fakat, ileri sürdüğün fikirler, pek kabul edilir şeyler değil. Farketmiş olmalısın ki seninle iki eşit insan olarak konuşuyoruz. Üstelik oldukça zekisin. Ben de samimi olacağım. Kilisenin çıkarı, zekanın onun öğretilerine karşı çıkmamasını gerektirir. İlahi kurallara, dinin hizmetine kayıtsız şartsız kendini vermeni ister. Görüyorsun ya apaçık konuşuyorum... Ama, bir baba gibi senin kulaklarını çekmeye de hakkım var. Çünkü ölen babanı, Diyakos İnnokenti Kallistratov'u çok iyi tanırdım. O ve ben aynı inançta idik. Yüksek, erdemli bir Hristiyan'dı o, çok da geniş kültürlüydü. Şimdi kader beni seninle, dinin sadık hizmetkârı olan o kişinin oğlu ile,

karşılaştırdı. Ve hangi şartlarda? Önceleri senin hakkında çok güzel, yankılı şeyler duyduğumu gizleyecek değilim. Beni buraya getiren sebep ise gerçekten üzücü. Bana dediklerine göre dinde reform yapmak istiyormuşsun. Oysa bu konuda sen daha pek toysun, bir çömez sayılırsın. Senden duyabildiğim birkaç sözün, sendeki bu görüş ayrılığının, bu kopmanın asıl sebebi, yaşının küçük olmasıdır, gençliğindir. Umarım bu tahminimde yanılmam. Birçok sebeplerden dolayı gençliğe özgü atılganlık ve kendini beğenmişlik, çok çeşitli şekilde ortaya çıkar. Herkesin mizacına ve aldığı terbiyeye göre değişir. Sen hiç, nice nice sınavlar geçirmiş yaşlı bir insanın, o ileri yaşında birden bire dininden çıktığını ya da kutsal dogmaları kendine göre yorumlamaya kalkıştığını gördün mü? Hiç sanmam. Birkaç örnek olsa bile, pek azdır. Çünkü dini öğretinin aslı derinlemesine olarak ancak zamanla, yaşla öğrenilir. Zaten Avrupalı filozoflar ve özellikle de Fransız ansiklopedileri de devrim öncesinde dine saldırmaya kalkışmışlardı. İki yüz yıldan beri de bu düşüncelerini yaymaya çalışıyorlar. Bunların hepsi gençti. Doğru değil mi?

-Evet efendim, gençtiler.

-Görüyorsun işte. Bu, gençlerin aşırılık tutkusunu gösteren ayrı bir delil.

-Aşırılık ya da extremism, şu günlerde moda olan bir deyim

-Aşırıcılık, çocukluk hastalığından başka bir şey mi?

-Belki öyledir, ama bu genç adamların size göre extremism yakalanan bu gençlerin, sağlam esaslara dayanan, çok iyi hazırlanmış, özümlemiş fikirleri de var ki, bunları da söylemek gerek.

-Elbette, elbette, ama bu ayrı mesele. Ne de olsa onlar kilise adamları değillerdi ve din hakkındaki bilgileri yalnız kendilerini ilgilendiriyordu. Ama sen gelecekte papaz olacaksın, senin için durum bambaşka.

Abdias söze karıştı:

-İşte bunun için ya insanlar bana tam olarak güvenmek isteyecekler...

-O kadar hızlı gitme bakalım, dedi koordinatör kaşlarını çatarak, senin iyiliğin için kafana sokmak istediğim şeyi anlamak istemediğine göre, biraz daha açık konuşmaya çalışacağım. Önce şunu söyleyeyim ki, iman dağıtını tırmanıp da kendi çelişkisinin kurbanı olan insanların sen ne ilkinin ne de sonuncusu olacaksın. Kilise böylelerini çok gördü. Büyük davalar kayıp vermeden kazanılmıyor ve bu yoldaki kazalar da kaçınılmazdır. Ama senin durumunda olanlar için bir tek alternatif vardır: Ya yanlış yola sapan, bütün şüpheleri atarak doğru yola döner, kesin olarak ve bütün gücüyle gerçek imanı kabul eder, ona coşku ile ve artan bir enerjiyle sarılır, böylece büyükleri tarafından affedilir; ya da, inatla yanlış yolda gitmeye devam ettiği için bir sapık olarak kiliseden kovulur, aforoz edilir.

Üçüncü bir yol olmadığını iyice anlıyor musun? Fikirlerin hoşgörü ile karşılanamaz. Yeterince açık anlatabildim mi?

-Evet monsenyör, ama ben de çok açık bir şekilde bu üçüncü yolun zarureti inaniyorum, bu yalnız benim için değil, dinin selameti için de zaruri görünüyor.

-Haydi canım sen de!

Peder alay eder gibi başını salladı ve devam elti: Gerçekten fikirlerin çok şaşırtıcı. Zahmet olmazsa bana Hristiyanlığı selamete çıkaracak bu üçüncü yolun ne olduğunu anlatır mısın? Yoksa, bu da yeni bir tür devrim mi olacak? Koordinatör bu sözleri sinsice söylemişti. Ama Abdias cevap vermekte

gecikmedi:

-Bu yüzlerce yıllık uyuşukluktan silkinip kurtulmak, dogmatizmi unutmak ve insana Tanrı'yı kendi özünün doruğu olarak görme hürriyetini tanımak gerek...

-Yeter! Yeter! diye bağırdı peder, gururun seni kör ediyor ve çok gülünç bir duruma düşürüyor!

-Pekala monsenyör, madem ki insana düşünme hakkı tanımıyorsunuz, daha uzun tartışmanın bir yararı yok!

-İşte bu doğru!

Koordinatör hiddetle yerinden kalktı. Birden sesi titremeye başladı ve konuşmasını şöyle sürdürdü: Gözlerini iyice aç delikanlı! Gururunu bir yana at! Seni mahvedecek bir yol seçmişsin kendine! Zavallı! Tanrı'nın sadece senin hayalinin bir ürünü olduğunu sanıyorsun. İnsanın da, tek gerçek Tanrı'nın üzerinde hemen hemen bir Tanrı olduğunu söylüyorsun! Bilinç yalnız İlahi Kudret'in iradesiyle vardır. Sana ait doktrinin gelişmesine izin verilecek olsa, yakında bu doktrin bütün prensipleri alaşağı eder, iman yasalarını koruma uğrunda, bunca insanın nesiller boyu mücadele verdiği, acı çektiği bütün kutsal yasakları yıkar. Sen dogmatizmi atmak derken bunları istiyorsun. Bizim dogmalarımız İlahi Hikmet'in meyvalarıdır. Kilisenin varlığını sürdürebilmesi için yeni doktrinlere hiç ihtiyacı yok, ama bu doktrinler iman kuvveti olmadan meydana gelmez. Madem ki bu noktaya geldik, şunu da hatırla: Dogmatizm, ne olursa olsun bütün otoritelerin, bütün iktidarların desteğidir. Sapık düşüncelerle Tanrı kavramını ıslah etmek istiyorsun, gerçekte sen onu hiç bilmiyorsun. Senin istediğin şey, kendini O'nun yerine koymaktır! Ama, şükürler olsun ki Tanrı gerçeği ne senin, ne de senin gibilerin isteğiyle vardır. Senin küfrün ancak seni mahveder. Tanrı ezeli ve ebedidir! Amin!

Bu tirad süresince Abdias, Peder Dimitri'nin yanında, ayakta, dudaklarını ısırarak beklemişti. Onun hakaretlerine dayanmak çok güç geliyordu ona. Ama bir adım geri çekilmeye de niyeti yoktu:

-Özür dilerim monsenyör ama, sadece bizden gelen bir şeyi niçin ilahi güce bağlıyorsunuz? Tanrı, biz yaratıklarını, birbirine zıd olan iyi ve kötü güçlerden kurtarabilecekken, niçin bu kadar kusurlu yaratmış olsun? Bizi, kendisiyle olan münasebetlerimize varıncaya kadar birçok hususta, şüpheyi kötülüğe, ihanete düşürsün? Siz kendi doktrininizin mutlak değerinde olduğunu, şaşmazlığını söylüyorsunuz, dünyanın ve ruhumuzun özünün bize bir defa ama bütün zamanlar için verildiğini kabul ediyorsunuz. Ben bunda hiçbir mantık görmüyorum. Hristiyanlığın iki bin yıllık geçmişinde, bu kadar eski bir zamanda söylenmiş olana; nasıl olur da biz hala ilave edecek bir şey bulamayız? Siz, gerçek tekeli bırakmamak için mücadele ediyorsunuz, ama, en iyi hallerde bile tavrınız bir körlüğün eseridir. Görmüyorsunuz. İsterse ilahi çıkışlı olsun, gerçeği sonuna kadar yalnız kendi elinde tutacak bir öğreti yoktur. Kendisinin böyle olduğunu iddia eden bir doktrin, modası geçmiş bir doktrindir, artık kullanılır olmaktan çıkmıştır.

Abdias sustu. Bir süre sessizlik oldu. Sonra birden, yakındaki başka bir kilisenin çan sesleri duyuldu. İnsanlarla Tanrı arasındaki bağın bu sesli sembolü o kadar yakından geliyordu ve o kadar ona aşına idi ki, Papaz Okulu öğrencisi Abdias oradan hemen kaçmak, tıpkı o çan sesleri gibi ta uzaklara uçup gitmek, kaybolmak, sonsuzlukta erimek isteğine kapıldı...

-Gerçekten çok ileri gidiyorsun delikanlı, dedi koordinatör soğuk ve birden bire durgunlaşan bir sesle. Sonra devam etti: Seninle bu teolojik tartışmaya girişmemeliydim, çünkü bu konudaki bilgilerin henüz çok eksik ve hatta şüpheli. Sana bunları ilham eden bizzat şeytan olmasın? Her ne ise, konuşmayı bitirmek

için sadece bir şey daha söyleyeceğim: Bu fikirlerinle sen pek ileriye gidemezsin. Temel dogmalarla uğraşanları laikler de istemez ve aralarından atarlar. Çünkü her ideoloji esas olarak yalnız ve yegane gerçeğe kendilerinin sahip olduklarını iddia ederler. Bunu, çok acı bir tecrübe ile öğreneceksin. Şunu da bilesin ki laik hayat, ilk bakışta sanıldığından daha katıdır. Düşüncesizliğinin, yanlış hesaplarının bedelini ödeyecek ve benim bu sözlerimi de hatırlayacaksın. Bu kadar yeter. Okulu terketmeye, hiç dönmemesiye Tanrı'nın evinden kovulmaya hazır ol!

-Benim mabedim her zaman benimle olacak, dedi Abdias inatla, çünkü ben kendimin kilisesiyim, başka bir kilise de tanımıyor, kabul etmiyorum. Papazları da, hele bugünkü halleriyle hiç kabul etmiyor, tanımıyorum.

-Pekala evlat, Tanrı seni ıslah etsin. Ama bir şeyden emin olabilirsin: Dünya, sana itaat etmeyi öğretecektir. Artık ekmeğini kendin kazanmak zorunda kalacaksın, senin milyonlarca benzerin böyle yapıyor.

Abdias Kallistratov, bundan sonra, bu son uyarıları sık sık hatırlayacağı günleri görecek. Bununla beraber, asıl misyonu, varoluşunun bir çeşit en üst düzeyde taçlandırılması olan misyonu, henüz gelecekte görünüyordu ona. Bu misyon bir ufuk gibi belirecek ve aradaki bütün maceralar geçici engellerden başka bir şey olmayacaktı. Kitlelerin onu örnek alacağı gün gelecekti. Orada, hayatının amacını görüyordu.

Kaçakçılar treni, bozkıra doğru, geniş ve ıssız alanları geçerek ilerliyordu. Bakışları cama saplanmış olan Abdias kuşkular içindeydi. Pekala, diyordu kendi kendine, işte şimdi gerçekten yapayalnızsın. Hareketlerin tamamen serbest, röportajını yazmaktan başka ne bağların var, ne de zorunlulukların. Peki, bu sıkıntılarla dolu yolda ne öğrendin? Gerçek hayata dalıyorsun, ona cepheden bak. Tıpkı yüz yıl kadar önce olduğu gibi, bir tren, insanları bir yerden başka bir yere götürüyor. Sen de yolculardan birisin. Kaçakçılar da herkes gibi birer yolcudur. Bir farkla ki onlar bir tehlike de oluşturmuyorlar, çünkü en korkunç suçlardan birini işliyorlar. Görünüşte pek zararsız olan ve duman olup savrulan bu ot, sarhoşluktan başka bir şey vermiyor ve insanda insanlık olarak ne varsa onları yok ediyor. Bu geçici zevk için kendiliklerinden sunak taşına koşanları nasıl koruruz? Bu kötülüğün, bu hastalığın çıkış noktasını, kaynağını biliyor musun? Hayır, hiç bir şey bilmiyorsun, meseleye çözüm getirmek için hangi ucundan tutacağını bile bilmiyorsun.

Daha yakın bir geçmişte, papaz okulunda, hayat akıntısına kapılarak az da olsa onu daha iyiye götürmek için sabırsızlanıyor, çırpınıyordun. Arkadaşların sana idealist diyorlardı ve haksız da değillerdi. Daha şimdiden bu çocukların sana ihtiyaçları olup olmadığını, işlerine karışmanın gerçekten gerekli olup olmadığını sormaya başladın. Aslında onlar için ne yapabileceksin ki? Onları kendi yoluna sokup hayatlarını mı değiştirebilirsin? Sen kendini yeyip bitirirken, onlar, içleri rahat, belli bir amaca doğru gidiyor ve ne istediklerini biliyorlar. Hiç olmazsa, onları yalnız uyuşturucu ve paranın mutlu edeceğine inanmışlar. Onları bunun aksine nasıl inandıracak, doğru yolu nasıl göstereceksin? Araya girmezsen ergeç yakalanıp ceza kamplarına gönderilecekler. Ama kendilerini o kadar suçlu görmeyecek, bunu sadece şanssızlık sayacaklar. Ah onları kötü yoldan bir döndürebilseydin! Pişmanlık ruhlarını temizlerdi, suç işlemekten gönüllü olarak vazgeçer ve gerçek sevinci yaşarlardı. Harika bir şey olurdu bu! Ama, mutluluk olarak onlara başka ne verebilirdin?

Bugün toplumumuzun değer olarak benimsediği şeyler aslında tamamen bozulmuş, topa tutulmakta... Tanrı kavramına gelince, çocukluk çağlarından beri onlar Tanrı'yı; ihtiyaç bunakların dillerine pelesenk ettikleri tekerleme gibi görürler. Hem sonra, kolay kazanılan paranın yanında güzel sözlerin ne değeri olur? Şu günlerde herkesin tekrarladığı gibi, büyük bir teşekkür hiçbir şeye yaramaz, ama para, nereden gelirse gelsin, at keseye! Hem, yalnız bizden

almıyorlar bu parayı, kazançlarının bir kısmı, yabancı ülke kaçakçılarına yapılan satışlardan sağlanıyor. Çoğunun Murmansk, Odesa... gibi limanlardan ya da Baltık şehirlerinden gelmeleri bundan olsa gerek. Uzak-Doğu'dan gelenler bile var. Bütün bu haşhaşlar, polen ekstreleri nereye gidiyor? Önemli olan ise nerelere gittiği değil, olayın, kaçakçılığın kendisidir...

Bütün dünyaya karşı kendisinin en iyi sosyal sistem olduğunu, kötülöklere karşı bağışıklı bulunduğunu iddia eden bir idarede, bütün bunlar nasıl oluyor? Ah bir başarabilsem! Gördüklerimin, yazacaklarımın birçoklarına ibret olmasını diliyorum Allah'tan. İnsanların bu olaya, evleri tutuşmuş gibi, felakete kendi çocukları maruz kalmış gibi tepki göstermeleri gerek. İyi kullanılan bazı kelimeler koro halinde bütün toplum tarafından tekrar edilirse, bunun paradan daha güçlü olduğu anlaşılır, böylece kötölöklör önlenabilir! Eğer her şeyin çıkışı Allah'tan ise, insan bu çıkışa, bu ilk kudrete tutunmak gücüne de sahiptir.

Başarmayı ne kadar isterdim! Yine Sana sesleniyorum Tanrım: Paraya, altına çarparak dönen kelimelerin değeri nedir? Yer altında işlenen kötölöğe karşı vaızlar ne yapabilir? Bana, sonuna kadar dayanma gücü ver Allahım. Bu çabalarımnda, bu mücadelede beni yalnız bırakma. Ben yalnızım. Yapayalnızım. Onlar ise çok kalabalık.

Tren Saratov'u geçmişti ve iki günden beri geniş Kazak ovasında ilerliyorlardı. Bu bölgeyi ilk defa görüyordu Abdias. Vaktiyle Rusya tarafından zaptedilen ve göz alabildiğine uzanan bu toprakların genişliği, muazzam oluşu çok etkiliyordu onu.

Sibirya'yı da sayarsak, bu geniş topraklar yarıkürenin hemen hemen yarısını kaplıyor. Çok az yerinde sadece bazı noktalara yerleşmiş insanlar... Şehirler, kasabalar, büyük ve küçük istasyonlar, çiftlikler ve tek tek evler çok nadir görünüyor yol boylarında. Tıpkı geniş bozkırdan oluşan bir tualin üzerindeki pek seyrek renk damlacıkları gibi... boyanmaya hazır iken, monoton grilikteki tabii görünümüne bırakılmış... Otlar yeşermiş, çiçeklenmişti. Kısmen daha iyi ve koyu olan bitkiler manzarayı daha da güzelleştiriyordu. Ama birkaç gün sonra güneş üzerlerine kurşun gibi inecek, otlar sararacaktı. Bu kısa süreli ilkbaharı görmek için uzun bir yıl daha beklemek(gerekecekti)...

Yolcular, vagonların yarı açık pencerelerinden giren bol kokuları kokluyorlardı. Ovada, her tarafı boş küçücük bir istasyonda durdukları zaman daha çok duyuyorlardı bu kokuyu. O zaman herkeste, içinde bulundukları vagonun boğucu havasından kurtulmak için, oradan kaçmak, sıcak havaya serinlik veren bitki özsularının ve insanı sarhoş eden kokuların arasında koşmak arzusu uyanıyordu.

Ne kadar tuhaf diyordu Abdias kendi kendine, bu lanet haşhaşın bu kadar güzel kokması ve bu kadar bol yetişmesi ne kadar tuhaf! Kaçakçıların dedikleri doğruysa, en belirgin özelliği ve etkili tarafı bu koku imiş. Gevezelikleri sırasında birçok şey öğretiler bana.

Şimdi biliyorum ki yaban keneviri diğer otlardan sapının uzunluğu ile ayrılır, insan boyunda olanları vardır ve her yerde yetişmez. Nerelerde bulunduğunu bilmek gerek. Böylesine zararlı bir zehirin her yerde kolayca bulunmaması bir bakıma çok iyi... Ama bu güçlüğe rağmen onu bulmak için bu yola çıkanlar çok. Her taraftan gelen bu insanlar, bu büyüleyici otu bulmak için kıtayı baştan başa katederler... Ama haşhaş çayırlarına giden yol daha çok uzun ve orada neler olacağını kimse bilemez...

Abdias zaman zaman seyahat amacını unutuyor, kendisini gördüğü manzaralara kaptırıyor, aşır gittiği bu toprakların ve orada yaşayan insanların bilebildiği geçmişini, tarihlerini hatırlamaya çalışıyordu. Henüz lise çağındayken okuduğu bazı kitapları, seyrettiği bazı filmleri getiriyordu aklına.

Şurada burada gördüğü kısmen unutulmuş bir geçmişin izlerini görmek de memnun ediyordu onu: Bozkıra yayılan kara deve sürüleri bozkırda terkedilmiş şehirler gibiydi. Müslüman mezarlıkları, yurt denilen çadırlardan oluşan geleneksel obaları, bazen dünyadan kopmuş gibi tek başına duran bir çadırı görüyor, o tek çadırda yaşayan insanları düşünerek kalbi sıkışıyordu. Bazen bir veya birkaç atlı geçiyordu trenin yakınından. Bunların bazılarının başlarında eskiden olduğu gibi sivri külahlar vardı. Atlarının dizgin, eyer gibi takımları da değişmemiş, eskiden nasılsa şimdi de öyleydi... Bu ücra ve susuz yerlerde nasıl yaşıyordu bu insanlar? Gün batınca, uzayın çıplak yüzü kapkara olunca, içlerine çöken sıkıntılara nasıl katlanıyorlardı? Sonsuz evrende kaybolmuş gibi, uçsuz bucaksız bozkırda ne düşünüyor, ne hissediyorlardı?

Herhalde trenler burada hoş karşılanıyor ve onların gürültüsü büyük şehirlerdeki gibi kimseyi rahatsız etmiyordu. Belki de görkemli gece bu insanlara soyluluk dolu, yücelik dolu şiirler ilham ediyordu. Şiir, kendilerini duyurmak, dünyaya kabul ettirmek isteyen insanların bir zeka ürünü değil miydi?

Ama bu düşünceler uzun sürmüyor, az sonra kendi gerçek durumunu hatırlıyordu. Gerçekten zordu bu suçlularla bir arada yaşamak. Şimdilik buna dayanmaya çalışıyordu. Röportajını yazabilmek için bu deneyi sonuna kadar sürdürmeliydi. Ama, bunu düşündükçe üzerine soğuk sular dökülüyor, midesi ağrıyor, tarifsiz sıkıntılarla ürperiyordu. O da gerçekten bu iğrenç satıcılardan biriydi sanki. Böylece, çok küçük de olsa, bilinçli olarak bir suç işleyen kimsenin hareketlerini nasıl şartlandığını, duygularını nasıl etkilediğini, başkalarıyla olan ilişkilerini nasıl bozduğunu, yeni izlenimlerle, görüntülerle duyulacak sevincin nasıl engellendiğini de keşfetmiş, öğrenmiş oluyordu.

Abdias, yol arkadaşları üzerinde gözlemler yaparken, onları konuşturmaya çalışırken edindiği ilk izlenimden emin olmak istiyordu: Kendilerinden emin görünmelerine rağmen bu kolgezerler cezalandırılmak korkusu içinde, ağır bir rahatsızlığın baskısı altındaydılar. Öyle değilse, kabadayı tavırları, anlaşılabilir argoları, içki ve kumar tutkuları, bu tehlikeli işe böbürlenerek atılmaları başka nasıl izah edilir? Başka türlü hareket edebileceklerini düşünemiyorlardı. Abdias onları bu uğursuz boyunduruktan kurtarmayı, gözlerini açmayı, kendi kendilerine vurdukları zinciri koparmayı, derilerine sinmiş ve soludukları havayı bile zehirleyen korku ve kokudan arındırmayı hayal ediyordu. Bu asil görevi yerine getirebilecek çareyi bulmak için, sınırlı ama o kadar da az olmayan bütün hayat tecrübelerine, bilgilerine, ümitle, coşkuyla sarılıyordu.

Papaz okulundan ayrılmakla Tanrı yolunda yürümekten, doğru yola çağrı yapma eğiliminden de ayrılmış değildi. Kendi anladığı şekilde doğruları söyleyecekti, resmi Kilise ile bağımlı olmadan iyiye ve doğruya çağıracaktı insanları. Bu misyonu yerine getirmek için papaz olmaya gerek yoktu. Bunun için, inançlarına bağlı olması, davasında samimi olması yeterdi. Bütün iyi niyetlerine rağmen, cesaretinin onu ittiği bu işi henüz bütün genişliğiyle kavramaktan uzaktı.

Güzel düşünceler içinde yüzmek, insanları doğru yola getirmeyi hayal etmek, bunları gerçekten başarmaktan daha kolaydı. Ceplerini doldurmaktan başka bir şey düşünmeyen o insanlar, kendileri gibi bir kaçakçı görünen Abdias adındaki bu insanın çağırdığı yola öyle kolayca gelirler miydi! Abdias'ın asil görüşleri, tatlı sözleri onları niçin etkilesindi? Işığa doğru yürümek için en ufak bir arzu yoktu onlarda. Abdias anlıyordu ki bir bakıma Tanrı Kelamıdır. Tam ve saf doğruyu söyleyen kelimeler ilahi bir etki yapabilirlerdi, ama henüz kötü'nün, iyi'ye karşı çıktığını, suçluların yararına bile olsa iyi'ye karşı direndiklerini bilmiyordu.

Yolcular uisk ve Mujunkum vadilerine yaklaştıklarını anladılar. Ama, geçici ilk işaretilerdi bunlar. Tren bozkır içlerine dalınca dağ kolları da görünmez oldu. Ufuktan yükselen güneş ışıkları kapladı her yeri. Bir ışık huzmesi de birbirlerine hiç benzemeyen yolcuların dolduğu vagonları aydınlattı. Sonra yol hafifçe dikleşti ve sisli bir bölgeye girdi. Burada tepeler sisten görünmüyordu.

Kaçakçılar Calpak-Saz'da trenden inecek, dağılacak, herbiri kendi imkanlarıyla kendi yoluna, o belalı yerlere gidecekti. Ama aslında, onları kollayan, görevlendiren, gölge ardında gizlenen meçhul şefin emrinde birleşmişlerdi. Bu esrarengiz şefin kimliğini ancak çok alçak sesle, kapalı kelimelerle, dolaylı olarak söylüyorlardı. Abdias'ı en çok şaşırtan olaylardan biriydi bu.

Calpak-Saz'a sadece üç saatlik yolları kalmıştı. Kaçakçılar uyanmış, hazırlıklarına başlamışlardı. Petruha tuvalete gitti ve öbür yolcuların kuyrukta beklerken homurdanmalarına hiç aldırmadan uzun bir süre kaldı orada.

Akşamdan kalma sarhoşluğunu gidermek, kendine gelmek için başını musluğun altına sokmuş, yıkanıyordu. Akşam arkadaşlarıyla kafayı çekmiş, körkütük sarhoş olmuştu çünkü. İştahlarını açmak için önce birkaç kadeh şampanya içmişlerdi. Şampanya onların gözünde limonatadan farklı bir içki değildi. Sonra, daha ciddi bir içki içmek için votkaya başlamışlardı. Ve o sabah, karışık içmenin bütün etkileri görüldü. Lenka kütük gibiydi ve Abdias onu güçlükle ayağa kaldıracaktı. Calpak-Saz'a yaklaştıklarını duyunca nihayet başını kaldırmış, ince ve kir içindeki boynu üzerinde sarkık tutarak kuşete oturmuştu. Bu çocuğun uyuşturucu satarak para kazandığına ve daha gencecik iken hayatının mahvolduğuna kim inanırdı!

Bozkırda ilerleyen bu trenin bir yerinde şef de bulunuyordu. Petruha onun emirlerini almaya gitmeden önce, iyice uyanık olmak, kendine gelmek için katran kadar koyu bir çay içti. Şef, çok alkol almasından hoşlanmazdı. Abdias şefi henüz uzaktan bile görememişti. Yüzlerce yolcunun arasında nasıl tanısındı onu? Bir şeyden emindi: Çalılıklar arasına sinmiş bir hayvan gibi tedbirliydi bu adam ve yolculuk boyunca kimse onu tanıtacaktı bir şey yapmadı, ihanet etmedi.

Petruha az sonra Şefin yanından döndüğü zaman dayak yemiş bir köpek gibiydi. Aşırı şekilde kafayı çektiği için iyi bir zılgıt yediği belli oluyordu. Operasyonun asıl safhası tren hedefe varır varmaz başlayacaktı ve bu Petruha budalası da o derece sarhoş olduğu için bir hafta baş ağrısından kurtulamazdı. Sanki bu duruma düşmesinden Abdias sorumlu imiş gibi ona hiddetle baktı ve

-Seninle konuşmamız gerek! dedi.

Sahanlığa çıkıp sigaralarını yaktılar. Tren gürültüsü seslerini boğuyordu. Petruha, pis nefesiyle Abdias'ı zehirler gibi ona iyice sokuldu:

-Bak, bu çok önemli bir mesele!

Abdias onun pis nefesinden korunmak için başını öteye çevirerek cevap verdi:

-Pekala, söyle bakalım.

-Niye yüzünü öteye beriye kaçırıyorsun, kendini ne sanıyorsun sen! dedi, Petruha alınganlık göstererek.

Abdias onu sakinleştirmeye çalıştı:

-Haydi Piotr, haydi, canını sıkmaya gerek yok. Sen içiyorsun, ben içmiyorum, hepsi bu. Ama bunun ilişkilerimizle, arkadaşlığımızla ne ilgisi var? Mesele mi edineceğiz? Sen bana Calpak-Saz'a varınca ne yapacağımızı söyle.

-Şef ne demişse onu yapacağız.

-Onu soruyorum işte, şef ne dedi?

-Takma kafana. Acemi olduğun için, Lenka ve benimle geleceksin, üçümüz beraber gideceğiz yani. Ötekiler de birer ikişer dağılacaklar.

-Peki, nereye gideceğiz?

-Bu beni ilgilendirir, sen bizi takip et yeter. Mujunkum sovhozuna kadar otostop yapacağız. Sonra kimseye rastlamayız. Yürüyeceğiz.

-Yaya mı.?

-Elbette. Ne sandın! Özel arabayla mı götürecektik seni? Oralarda kendini belli edersen işin biter. Araba ya da motorla gitmeye kalkarsan hemen enselenir, hapı yutarsın.

-Yaa? Peki. Şef yalnız mı yoksa başka biriyle mi gidiyor?

-Bundan sana ne? Niçin hep ondan söz ediyorsun? Onun işine burnunu sokma. Belki hiç gitmeyecek, sana rapor mu versin yani!

-Yoo, diyordum ki, madem ki bizi yöneten odur, bulunduğu yeri bilsek fena olmazdı.

-Hayır, bilmemek daha iyi, dedi Petruha böbürlenerek, bu işe karışma. Sana ihtiyacı olursa, dünyanın öbür ucunda olsan bile işaretini çıkar, sen de tıpış tıpış gelirsın.

Petruha bir an sustu. Söylediklerinin Abdias üzerinde ne etki yaptığını anlamak istercesine tepeden bakıyordu. Sonra ilave etti:

-Şef dedi ki, işini iyi yaparsan her zaman bizimle gelirsın, ama bir gaf yaparsan, senin kaltaklık ettiğini çıkarsa, ya da kalleş, gevşek biri olduğunu anlarsa, şimdiden çekip gidebilirsin. İstasyonda trenden inince arkana bakmadan usul usul düş yoluna! Sana kimse bir şey yapmaz. Ama bizimle gelirsın bir daha geri dönemezsin. Pes etmeye kalksan bile kurtulamazsın, anladın mı?

-Tabii, çok iyi anladım. Aptal değilim.

-İyi öyleyse: Bunları iyice kafana sok. Sonra gelip bana sızlanma. Seni uyardım, aksini söyleyemezsin!

-Tamam Piotr, tamam, aynı şeyi yüzlerce kere söylemene gerek yok. Ben de omuzlarımin üstünde bir baş taşıyorum. Ne yaptığımı, neleri göze aldığımı biliyorum. Şimdi sen dinle beni: Bugünden itibaren Lenka'ya içki içirme, o bir palaz daha. Sen de içmezsen iyi olur. Hele bu sıcakta fitil olursan, hiçbir şey yapamaz, hiçbir yere varamayız.

-Tamam, bunda haklısın. Söz! Bir damla bile içmeyeceğim. Lenka da içmeyecek.

Bu pazarlıkta anlaştıktan sonra sustular.

Calpak-Saz bir kruazman istasyonu idi ve burada trenin lokomotifi de, kondüktörü de değişecekti. Yolcuların çoğu bagajlarını toplamış, inmeye hazırlanıyorlardı. Sahanlığa Lenka da geldi. Yüzünden başının ağrıdığı pek belliydi ve kuşkulu kuşkulu bakınıyordu:

-Ne kaynatıyorsunuz, dedi, bir saat sonra varıyoruz, eşyaları hazırlamak gerek...

-Dert etme, dedi Petruha. Hazırlayacak eşyamız yok bizim. Sırt çantalarımızı alıp gideceğiz.

-Gel Lenia, yaklaş, dedi Abdias, başın ağrıyor mu? Sorudan rahatsız olan Lenia başıyla hayır işareti yaptı.

-Piotr ve ben karar verdik, bugünden itibaren içki yok. Tamam mı?

Lenia sessizce kabul etti.

-Biz de hemen geliyoruz. Daha vakit var, telaş etme, dedi Abdias.

-Evet, daha bir saatten fazla var, dedi Petruha saatine bakarak. Lenka gittikten sonra da konuşmaya devam etti: Lenka konusunda haklısın, bu it hep içmek ister, sonra da ayakta duramaz. Ama artık tamam. İş iştir. Akşam, yolu kısaltmak için biraz kafayı çektik. Hem sonra onun parasıyla içtiğimi sanma ha! Kafayı iyice bulmasından da sorumlu değilim. Tamamen onu ilgilendirir bu. Kafa çekecek kadar param var benim.

-Benim endişem o değil, yalnız bu çocuğa yazık oluyor da...

-Tabii, dedi Petruha içini çekerek ve acır gibi.

Bu konuşma onda nice zamandır içini kemiren bir kuşkusunu uyarmıştı:

-Baksana Abdias, dedi birdenbire. Sen bizimle gelmeden önce ne yapıyordun? Karaborsacılık mı? Söyle bana. Çünkü artık bundan sonra iki şey olabilir; ya ikimiz bir restoranda işi kutlarız, ya da bir hapishanede buluşup birlikte yüznumara temizleriz.

Abdias dürüst olmak istedi:

-Hiç karaborsacılık yapmadım. Saklayacak bir şeyim yok. Daha önce ben seminerde, yani papaz okulunda iken... Petruha her şeyi beklerdi de, bunu beklemezdi.

-Ne dedin, ne dedin! Papaz mı olmak istiyordun yani?

-Evet ya.

Petruha'nın gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Şaşkınlığını belirten bir ıslık çaldı. Sonra devam etti: Peki kendin mi ayrıldın, kapı dışarı mı ettiler?

-İkisi de oldu, orada kalmadım sonunda.

-Çok tuhaf! Demek Tanrılarını seninle paylaşmak istemediler ha?

-Öyle diyebiliriz.

-Söylesene, sen çok şey biliyorsundur... Tanrı gerçekten var mı?

-Zor bir soru sordun Piotr. Bazıları için var, bazıları için yok. Kişisine göre değişiyor. Zaten insanlar var oldukça, onları Yaratan'ın da var olup olmadığını hep soracaklar.

-Peki, diyelim ki var. Nerede bulunuyor?

-Düşüncemizde ve sözlerimizde...

Petruha bir süre hiçbir şey söylemeden düşündü. O sırada vagon tekerleklerinin gürültüsü daha çok duyulmaya başladı. Çünkü biri, vagonların birleştiği yerdeki kapılardan birini açık bırakmıştı. Petruha gidip onu kapadı. Bir süre daha kulaklarını o sağır edici gürültüden ayıramadı. Sonra sordu:

-Demek öyle. Bana göre Tanrı yok. Peki sen ne diyorsun Abdias, sana göre var mı?

-Evet var, hem de var olması şart.

Petruha şaşırmış, şoke olmuştu:

-Yaa, hiç anlamıyorum. Eğer Tanrı'ya ihtiyacın var idiyse, bizimle ne halt etmeye geldin?

Abdias, yer ve zamanın bu konuyu tartışmaya uygun olmadığını düşünerek kaçamak ve uzlaşıcı bir cevap verdi:

-Ee, çünkü benim de paraya ihtiyacım var.

-Tamam, mangırla Tanrı arasında bir seçim yapman gerekiyordu, sen de mangırı seçtin.

-Bir bakıma evet, şimdilik...

Bundan sonra Abdias Petruha ile yaptığı bu konuşma üzerinde çok düşündü. Şefin çok ihtiyatlı bir insan olduğunu anlamıştı. Hesabını iyi bilen ve şüphesiz acımasız bir insandı.

Eğer bir şeyden şüphelenirse, intikam almak ya da postunu ve ortaklarını kurtarmak için yapamayacağı şey yoktu. Zaten bir süreden beri uyuşturucu kaçakçılığının çocuk oyunu olmadığını çok iyi biliyordu. Petruha ve onun bazı arkadaşlarıyla yaptığı bu ve başka konuşmalarda apaçık konuşarak bu çocuklar üzerinde daha etkili olacağını da anlamıştı. Tanrı'nın yarattığı insan olarak onun görevi, eski zamanlarda Hz. İsa'nın vaizlerini, hayatları pahasına Afrika vahşilerine yaymaya çalışan misyonerlerin yaptığını yapmak değil miydi? Bütün tehlikelere rağmen onlar gibi yapmalıydı. Çünkü, amacı ruhları kurtarmak olanın kendini buna adanması gerekirdi. İnsan ancak kendi çıkarını unutarak başkalarının kalbine girebilirdi.

Tren, Calpak-Saz'a, öğleden önce saat onbir sularında girdi. Burası bir aktarma istasyonu idi. Yolcuların bu sabah gördüğü dağlara doğru uzanan iki yolun hareket noktası olduğu için, telaşlı bir kalabalık vardı istasyonda. Bu da kaçakçıların görünmeden sıvışmalarını kolaylaştırıyordu. Trenden iniş pek zor olmamıştı. Abdias bu kolaylığa ve kaçakçıların istasyon lokantasına pek rahat ve aldırıksız dalmalarına şaşıp kalmıştı. Kendisi dahil oniki kişi kadar olduklarını tahmin ediyordu.

Bunlar birbirlerini tanıımıyormuş gibi görünerek, ama asla gözden de kaçırmayarak ayrı ayrı masalara oturdular. Tatil başlangıcı olan bu günlerde onların yaşındaki Avrupa'lı ve Asya'lı gençler de çoktu istasyonda. Onun için o kalabalık arasında onları farketmek mümkün değildi. Bütün gar gibi lokanta da polisin gözetimi altındaydı, ama kaçakçılar bundan hiç rahatsız olmuşa benzemiyorlardı. Yemeklerini çabucak yiyerek, masalarını kumanyadan bıkan başka yolculara bıraktılar. Sonra, gizlice verilen işarete uyarak yavaş yavaş dağıldılar. Bazısının sırt çantası, bazısının valizi, bazısının da sadece ufak el çantası vardı. Ekmek, konserve, diğer gerekli bazı şeylerle dolu idi bu çantalar.

Bozkıra doğru yol aldılar ve az sonra geniş arazide görünmez oldular.

Hala görünmeyen ama varlığı ve otoritesi pek belli olan Şefin emrine göre, Abdias bozkırın uzak bir bölgesinde Mujunkum savanının sınırlarında, Petruha ile Lenka'yı takip ediyordu. Şef Petruha'ya bir miktar para da vermişti. Yirmi beş ruble karşılığında, bir kamyon onları Uçkuduk Sovhozuna kadar götürmeyi kabul etli. Tedbir olsun diye bir de battaniye almışlardı kendilerine. Böylece serbest çalışan işçilere benziyorlardı. Abdias kendisinin dülger olduğunu söyleyecekti. Dülgerlik bu bölgede en çok aranan ustalıklardan biriydi. Abdias'a da uygun düşüyordu. Çünkü bir zamanlar babası ona dülgerlik dersi de vermişti. Trenden inmeden az önce Petruha ona, nereden bulduysa bir rende, bir makas, bir de balta vermişti. Kendisi ve Lenka için birer teknik lise öğrencisi kimliği tedarik etmişlerdi. Sözde biri alçı ustası, öteki boyacı olacaktı. Şimdi, tatil dolayısıyla, kendilerine ev yapmak isteyen çiftçilere yardım ederek biraz para biriktireceklerdi.

Sıcak kavuruyordu. Ama onlar aracın örtüsüz arka tarafında oturmalarına rağmen hafif, serin bir rüzgar alıyor ve müthiş sıcaktan fazla etkilenmiyorlardı. Yol korkunçtu. Bütün uzun yollarda görüldüğü gibi bu yol da çukurlarla doluydu.

Yolun durumuna göre kamyon biraz fren yapacak olsa kalın bir toz bulutu kalkıyor ve üç yolcu boğulacak gibi oluyorlardı. Yolun tek iyi yanı, geniş arazide değişen manzaralardı.

İnsan bunları seyrederken uçuyor gibi hissediyordu kendini. Şoför kabinine dayanmış vaziyette ayakta duran Abdias hayal içinde yüzüyordu yine: İnsan burada gezegenimizin ne kadar büyük olduğunu anlıyor, diyordu kendi kendine. Ama yine de insan kendini, yer ve yiyecek bulamamak, benzerleri tarafından rahatsız edilmek korkusuyla sıkışmış hissediyor. Korku, kin ve önyargı, o geniş alemleri bir stad kadar küçültüyor ve bu stadın ortasında iki zorlu ekip atom bombasıyla bir maç yapıyorlar. Seyirciler rehinelerdir. Hırsın kör ettiği taraftarlar ise ısrarla avaz avaz bağıyorlar: Gol! Gol! Gol!. Bununla beraber her birimizin bir görevi var: Tarih akışını devam ettirsin diye, bugün, yarın ve her zaman insan kalmak. Biz üç kişi nereye gidiyoruz? Bazıları, kendilerinin ve kendileriyle birlikte daha pek çok insanın yitip gitmesine sebep olacak bir zehri devşirmek için çaba harcıyor. Niçin, ne adına yapıyor bunu? Onları, varoluşlarının en değerli şeyini yitirmeye nasıl bir güç itiyor?

Dünyanın bir ucunda, Allah tarafından unutulmuş gibi görünen Uçkuduk köyünde, iki günlük bir iş buldular. Bu, bir çobana ait evin eksik kalan marangozluk ve badana işlerini tamamlamaktan ibaretti. Çoban sürüleri ve ailesini alıp yaz otlaklarına gitmiş, evin tamamlanma işini yakınlarda oturan bir akrabasına bırakmıştı. Mevsim boyu iş arayan usta ya da işçiler gelirlerdi nasıl olsa. Bu iş, bizim üç kolgezere nasip oldu. Onların buralarda bulunmalarının asıl sebebini gizleyecek çok güzel bir alibi, bir kılıf idi bu.

Hava sıcaktı. Evin çatısı zaten çıkmış bulunduğu için bir odasına girip yerleştiler. Avluda bulunan bir ocağı da mutfak yaptılar kendilerine. Doğrusu, istekle, hararetle koyuldular işe. Daha ilk günden Petruha arkadaşlarını erkenden uyandırdı ve akşama kadar çalıştılar. Akşam yaktıkları ateşin başında bir araya gelince, dinlenirken, sohbet etmeye de başladılar.

-Hey Abdias, dedi Petruha çalışmaktan pek memnun görünüyorsun. Tabii mangır da var işin ucunda. Ama bu işten alacağımız para dişimizin kovuğunu doldurmaya bile yetmez. Bu işi çevrede şüphe uyandırmamak için yapıyoruz. İş biter bitmez, o güzel çiçekleri, tutam tutam, kucak kucak toplayabileceğimiz bir yere gideceğiz. Bütün bir yıl altının üzerine yatmak için bir tek gün iflahımız kesilecek, o kadar! Tıpkı bir bakan gibi. Hey Lenka, sen bu işleri bilirsin, söyle ona!

Buraya gelişlerinden beri hemen hemen hiç ağzını açmayan Lenka nihayet konuştu:

-Evet, ben daha önce de geldim, bilirim. Petruha onları uyarıyordu:

-Çocuklar, çok uyanık olun ha! Hiç kimseye bir şey söylemeyin. Ne komşularla ne de herhangi bir kimseye, çok mert insanlar olsalar bile, hiç gevezelik etmeyin, konuşmayın onlarla. Hele biri size bazı sorular sormaya kalkışırsa, ağzınızı bile açmayın ha! Abdias, ağzını açmak zorunda kalırsan hiçbir şeyden haberin olmadığını söyleyeceksin, öğrenmek istediklerini ekip başına, yani bana sormalarını söyleyeceksin. Ya da hiç konuşmayacaksın, dudakların kilitli, dikişli duracak. Tamam mı?

Abdias'ın itiraz edecek hali yoktu. Bu uyarıya uymanın daha iyi olacağını düşündü. Zaten ona asıl zor gelen susmak değil, kirli para ile ceplerini doldurmak için kendilerini mahvolmaya götüren bir yola sapmış bu iki genci etkileyecek, kurtaracak bir şey yapamamak idi. Onları sadece ikna kabiliyetiyle etkileyerek, ahlak dışı davranışları üzerinde düşündürmek, birden bire vicdanlarının sesini dinler olmaya yöneltmek ve hayat tarzlarını köklü bir şekilde değiştirmek istese, bunu başaramazdı. Çünkü bu çocuklar buna asla cesaret edemezlerdi. Grubun öteki üyelerine verdikleri sözle elleri kolları bağlıydı. Bu sözden çıktıkları zaman onlar da korkunç şekilde cezalarını verirdi. Peki bu suç paktını nasıl bozacaktı?

Üzüntülerini, sıkıntılarını biraz hafifleten tek şey asil bir dava peşinde olmasıydı. O, kaçakçıların faaliyetini öğreniyordu ve bunu basın yoluyla bütün topluma duyuracaktı. Bu şekilde nihayet halkın gözünü açacak, gayesi yitik gençleri, bu kötü yola sapan kimseleri kurtarmak olan bir ahlak yoluna çağrı kampanyasını başlatacaktı. Bu kaçakçılığa bizzat katılmış olmasına dayanma gücünü, yalnız bu ışıklı perspektif veriyordu ona.

Üçüncü gün küçük bir olay oldu, ama bu küçük olay Petruha'yı pek endişelendirdi. Petruha, bir komşu ile birlikte at arabasıyla sovhozun merkez binasına gitmişti. Yaşlı bir harp malilü idi komşusu. Oradan şeker, konserve, sigara gibi şeyler alacaklardı. Ertesi gün üç kolgezer erkenden kalkıp sözde başka bir iş bulmak için yola koyulacaklardı.

Lenka iç duvarların badanasını bitiriyor, Abdias da hangar kapılarını düzeltiyordu. Tam bu sırada birden bir motor sesi duyular. Abdias daha iyi görmek için elini başının üzerine götürüp siper yaptı ve büyük bir motosikletin evin önünde durduğunu gördü. Sürücü çevik bir hareketle yere atlayınca bunun genç bir kadın, belki de genç bir kız olduğunu görüp şaşırdı. Bu kötü yolda böyle ağır bir motoru nasıl kullanabiliyordu bu kız? Geniş siperli kasketini ve rüzgardan korunmak için taktığı gözlükleri çıkarmış, bir baş hareketiyle gür saçlarını omuzlarına atmış, sonra güzel dişlerini gösteren bir gülümseme ile elbisesinin tozlarını silkmış ve konuşmuştu:

-Ne müthiş bir sıcak... Ne de çok toz var! Merhaba! Abdias'ın hafifçe canı sıkılmıştı. Çünkü Petruha'nın tenbihleri epeyce etkilemişti onu: Bu kızın kimliğini, bu ücra yerde ne aradığını pek merak etmişti:

-Merhaba!

-Ev sahibi burada mı? dedi kadın gülümseyerek.

-Sahibi mi? A ev sahibini soruyorsunuz değil mi?

-Tabii.

-Burda değil, sanırım meraya gitmiş.

-Ama onu görmüş olmalısınız?

-Hayır, şey... evet. Şöyle bir geçerken. Az önce geçti ama onunla konuşmadım.

-Tuhaf! Onunla hiç konuşmamışsınız ama evini bilirmişsiniz bile!

-Affedersiniz, ev sahibi ile gerçekten konuşamadım, sanırım çok acelesi vardı. Bizim ekibin şefi ile anlaştılar, şefin adı Piotr, az sonra gelecek buraya...

-Sağ ol, ama şefinizi görmeye ihtiyacım yok benim. Ben Orhan'la görüşmek istiyordum. Çoban olduğundan beni ilgilendiren birçok şeyi biliyor o. Yeni evi yolumun üzerinde olduğu için, geçerken şöyle bir uğradım. Burada olduğunu sanıyordum. Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim.

-Hiç rahatsız etmediniz.

Genç kadın maskesini taktı, motoru çalıştırdı ve başıyla Abdias'a Allahaismarladık işareti yaptı. Abdias da karşılık olarak el salladı ona. Bu beklenmedik ziyaret zihnini karıştırmıştı. Hareketlerinden bir gün önce çıkagelen bu motosikletli kadının kendilerinden şüphelenmiş olabileceği değildi onu düşündüren. Tozu dumana katarak giden motosikletli gözden kaybolunca, onu gözlerinde olduğu gibi canlandırmıştı, sanki hafızasına nakşedecekti. Beklenmedik bir zamanda olan bu karşılaşma onu hem şaşırtmış hem de sevindirmişti. Güzel vücutluydu. Ortadan biraz daha uzun boylu, mütenasip, sevimli bir dişi. Hayır, olamaz, diyordu kendi kendine. Kelimenin tam anlamıyla güzel bir kadın bu. Ben kadını hep böyle hayal ettim. İnce hatlarını, ilham veren yüzünü, ıslıl ıslıl parlayan kara gözlerini, omuzları üzerinde pervasız dalgalanan ve gözleriyle zıtlık teşkil eden ve ona ayrı bir sevimlilik veren saçlarını ayrıntılarıyla hatırlamak ne büyük bir zevkti. Her şeyi güzeldi, hatta sol yanağındaki küçük yara izi, (herhalde çocukken düşüp yaralanmış ve bu iz o yaradan kalmıştı), sade kıyafeti bile güzeldi. Üzerinde bir ceket, ayağında bir jean pantolon ve üst kısmı hafifçe indirilmiş eski çizmeler vardı. Büyük bir güvenle sürüyordu motoru. Oysa kendisi bisikleti bile zor kullanabiliyordu. İyi ama, ev sahibini soran o kadının kendisini böyle saçma bir sıkıntıya sokması nedendi? Bu soruya bir cevap bulamıyordu. Çocuk gibiydi.

Bu görüşme çok kısa ve görünürde hiç bir önemli sonuç doğurmamış olmasına rağmen, o genç kızı aklından çıkaramıyordu. Onun kim olduğunu, bu ücra yere niçin geldiğini sorup duruyordu kendi kendine. Elbette bir yerlerden gelmiş olmalıydı.

Petruha, o motosikletli kızı kendisine söz edilince çok huylandı, büyük bir kuşkuya kapıldı ve Abdias'ı baktıracak kadar uzun bir soru yağmuruna tuttu. Kızın ne dediğini, onun ne cevap verdiğini soruyor, aralarındaki konuşmayı kelimesi kelimesine tekrar ettiriyordu ona. Sonunda endişeli bir tavırla başını salladı:

-Hiç hoşuma gitmedi. Bir bit yeniği var bu işte. Yazık ki burada değildim, olsaydım bütün numarasını çakardım. Abdias, sen çok okumuşsun ama, bu durumlarda ben çok daha iyi idare ederim. Onun kim olduğunu, ne istediğini öğrenmeliydim. Ama sen ona vurulmuşsun, çok iyi anlaşıyor bu. Oysa seni uyarmıştım!

-İşi bu kadar kötüye yormakta yanılıyorsun. İnan endişelenecek bir şey yok.

-Aynasızların, av köpeklerinin peşimize düşmüş olmaları pek mümkün. Belki onu bizi izlemesi için göndermişlerdir.

-Bırak bu saçmalıkları!

-Parmaklıkların ardına düştüğün, ya da Şefe hesap vermek zorunda kaldığın zaman ne diyeceksin pek merak ediyorum. Seni temin ederim ki Şef polisten daha beter eder seni. Diri diri yüzer derini. Ya da bitirir işini. Anlıyor musun, gebertir yani!

-Sakin ol Piotr, ne olacaksa olacak. Bunu önceden düşünmemiz gerekirdi. Şu Lenka'yı al mesela. Daha bir çocuk, kim soktu onu bu arı kovanına? Ya sen? Kaç yaşındasın daha. Yirmi, belki daha küçük. Bir köle gibisin. Şefi korkutacak bir kelime söylerim diye ödün patlıyor. Biraz da geleceğini düşün, daha sonra ne yapacağını düşün. Seni temin ederim ki bunu düşünmeye mecbursun. Abdias'ın bu çıkışı, hiçbir fayda vermediği gibi Petruha'nın sinirlenmesine sebep oldu:

-Bırak bu martavalı Abdas, Lenka'ya da dokunma artık. Papaz olmak istediğin günleri unutsan iyi edersin. Papazlığı çıkar kafandan artık. Parlak sözlerinle göz boyamaya kalkma. O laflarla zengin olamazsın. Şef sayesinde kazanıyoruz biz parayı. Anlıyor musun? Lenka bir yetim, kimse istemiyor onu. Ama parası olursa onu da adam sayarlar, önem verirler. Ne isterse yapsın. Senin kafa ütülen bir işe yaramaz, nefes bile aldırılmaz insana. Ben arkadaşlarla şöyle bir dolaşmaktan söz etmiyorum. Şenlikten, şölenden söz ediyorum. Sahnede insanın başını döndürerek, yüreğini oynatarak şarkı söyleyen yosmaları seyredeceğin ziyafetten. Mangırın olmazsa bunları hayal bile edemezsin. Bak, benim kardeşlerimi getir gözünün önüne. Kan ter içinde kalarak köleler gibi çalışıyorlar bir ruble kazanmak için. Bir rublenin benim için hiç mi hiç değeri yok. Onunla ancak kıcımlı silerim ben. İnsanın mangırını sevmemesi için cansız olması gerek! Öyle değil mi Lenka?

-Elbette, dedi Lenka mutlu bir sırıtişla. Halinden onu tamamen onayladığı belli oluyordu.

Abdias bu dialoğu, fırsat bulursa daha uygun bir zamanda devam ettirmeye karar verdi. O anda daha ileri gitmemesi iyi olurdu. Yoksa zengin olmak hırsıyla kaçakçılık yaptığının numara olduğunu anlarılardı.

Ertesi gün şafak vaktinde kalktılar. Güneş ufuktan henüz başını kaldırıyordu ve civardaki evlerde herkes uykudaydı. Bizim üç kolgezer sebze bahçelerinin arasından usulca bozkıra doğru yol alırken, köpekler bile havlamadı. Petruha'ya göre gidecekleri yer artık yakındı ve buraları çok iyi bildiğini söylüyordu. Haşhaşa rastlar rastlamaz bunun nasıl bir bitki olduğunu Abdias'a göstermeye söz vermişti.

O anı çok beklemediler. Kenevir denilen ve onları Avrupa'dan Asya'ya koşturan bu ot, dik ve uzun saplı, oldukça sert, çiçekli bir bitkiydi. Abdias, görünüşte pek zararsız duran bu bitkiye bakarak Aman Tanrım, dedi, herhangi bir çiçekten farkı yok bunun, çok çekici, onun için kendilerini feda edenlere ne menem bir sarhoşluk veriyor! Ama buralarda kendiliğinden bol bol yetişiyor işte!

Güneş epeyce yükselmiş, sıcak kavurmaya başlamıştı. Üçü birden, bu ıssız, ağaçsız bozkırın ortasında, ayakta durarak yabani kenevirin baş döndürücü kokusunu soluyor, parmaklarıyla çiçeklerini ezer gibi tutuyorlardı. Ona tutkun olanlara asırlar boyu ne hayaller göstermişti bu bitki! Abdias, sadece kitaplardan öğrendiği eski Şark pazarlarını canlandırmaya çalıştı gözlerinde. Hindistan'da, Afganistan'da, Türkiye'de ve daha başka yerlerde, mesela İstanbul ve Ceypur'da haşhaş denilen bu bitkiyi, eski surların dibinde ya da harikulade güzel sarayların önünde serbestçe satarlarmış. Alıcılar da sokakta, meydanlarda serbestçe kullanır, herkes kendi yapısına göre hayaller içinde yüzermiş. Bazıları kendilerini bir haremde görür, orada her türlü zevki tadar, diğer bazıları da altın

koşumlu bir filin üzerinde, raca gibi bir tahta kurulmuş, halkın alkışları arasında ve şatafatlı borazancıların ardında ilerlerken görürmüş kendini. Dipsiz bir yalnızlık uçurumuna yuvarlananlar, donmuş bilinçlerinin karanlığında çıldırır, her şeyi tahrip etmek için korkunç, karşı gelinmez bir istek duyarlarmiş içlerinde. Bunlar bütün dünyayı mahvetmek, kan ve ateşe boğmak isterlermiş. Uyuşturucu, eskiden pek ileri olan doğuyu kemire kemire geriletip, mahveden gizli hastalıklardan biri değil miydi? Kurak topraklarda alabildiğine yetişen bu basit otun böylesine mahvedici bir akıbete sürükleyen özelliği oluşuna inanmak zordu doğrusu.

Petruha, bozkırı kucaklar gibi kollarını açarak, sevinçle tekrarlıyordu:

-İşte bu, güzel, küçük sevgilinin ta kendisi! Bütün bu gördüklerin haşhaştır işte. Ama yine de yeteri kadar değil, buradan toplamayacağız. Sizi öyle bir yere götüreceğim ki gözlerinize inanamayacaksınız!

Bir saat kadar sonra haşhaşın çok gür olduğu araziye geldiler. O kadar gürdü ki, kokusundan hafifçe sarhoş oldular. Bundan güzel bir yer hayal edemezlerdi. Hemen yaprak ve çiçek toplamaya başladılar. Topladıkça bir yere yayıyor, kurutuyorlardı. Petruha'ya göre kurumaları en çok iki saat alacaktı. İş iyi gidiyordu... Her şey yolunda görünürken birden bir helikopter vınlaması duyular. Bozkırın üzerinde çok alçaktan uçuyor ve sanki onlara doğru geliyordu.

Lenka çocuk gibi sevinerek ve zıplayarak:

-Heliko! bir heliko! diye bağırdı. Ama Petruha daha akıllıydı. Ağır bir küfür savurarak hemen yere yatmasını, hiç kımıldamamasını emretti ona.

Üçü birden otların arasına sindiler. Herhalde pilot onları görmemişti. Çünkü epeyce uzaklarından geçti. Petruha uzun zaman sakinleşemedi. Ağzına geleni söyledi Lenka'ya. O, bu helikopterlerin kaçakçıları takip etmek üzere gönderildiğini düşünüyordu.

-Yukarıdan her şey görünür, insanın gülüşü bile. Bizim gibi aptallar da yüz kilometre uzaktan farkedilirler. Birini görür görmez telsizle polise haber verirler. Bozkırda hiçbir yere saklanamazsın. Otomobile atlayıp gelirlerse hapı yutarsın. Teslim bayrağını kaldırmaktan başka bir şey gelmez elinden!

Bir süre sonra bütün dikkatini haşhaşa verdiği için olayı unuttu. Yine o gün Abdias daha büyük bir tehlike atlattı. Az daha hayatından olacaktı. Kurtlarla burun buruna geldiği gündü o.

Bir şeyler atıştırmak için mola verdikleri sırada Petruha şöyle dedi:

-Bak Abdas, artık bizden sayılırsın, yani gerçek dost. Onun için sana bir numara söyleyeceğim, böylece kurallara uymuş olacaksın. Senin gibi yenilerin uyması gereken bir adet vardır. İlk defa haşhaş toplamaya gelenler Şefe küçük bir hediye vermek zorundadır. Buna istersen vergi de diyebilirsin.

-Hediye mi? Nasıl bir hediye?

-Öyle aval aval bakma da beni dinle. Belki sen mağazalardan bir hediye satın alacağını zannedersin. Öylesi değil, öylesi iyi de değil! Yapacağın şey biraz macun toplamak. Otların arasında dolaşip kolayca toplarsın. Bir kibrit kutusunu dolduracaksın o kadar. Sana öğretirim. Sonra onu, Şefle görüştüğün zaman usulca sıkıştıracaksın eline. Bir dostluk jesti yani. Hem, aptal değilsin ya, her şeyi yönetenin, ayarlayanın o olduğunu anlarsın. Ona itaat edeceksin, onun da sana güvenmesi gerek...

Abdias, bu karara uymanın iyi olacağını düşündü. Şefe bir armağan sunmak, ona yaklaşmanın en iyi yollarından biriydi ve o bunu çok istiyordu. Kimbilir, belki onu konuşturabilirdi de. Böyle önemli birini tanımak ve onu tanık etmek herhalde çok yararlı olurdu. İktidar kavramının insan yapısından ne derece ayrılmaz olduğunu düşünerek gülümsedi:

-Tamam, dedi, bunu yaparım. Ama Şefi ne zaman göreceğim? Garda mı?

-Bilmem, belki yarın rastlarsın ona.

-Yarın mı, nasıl olur?

-Yakında döneceğiz. Epeyce ot topladık. Yarın ayın 21'i. Saat dörtten önce buluşma yerinde bulunmak emrini aldık.

-Buluşma yeri mi? Neresi o?

Petruha, arkadaşlarından daha çok şey bilmenin gururuyla:

-Gittiğimiz zaman görürsün, 330. kilometrede, dedi. Abdias daha fazla sormadı. Bunun demiryolu üzerinde bir yer olduğunu anlamıştı.

Ot toplama usulleri basit, ilkel görünse de oldukça yorucuydu. Hemen hemen çıplak bir vaziyette haşhaşların arasında koştu. Böylece polenler vücuduna yapışacaktı. Hayatında hiç bu kadar koştuğunu hatırlamıyordu. Ama polenler çok küçüktü ve çıplak gözle zor görünüyordular. Renksiz de oldukları için yeterli miktarda toplamak gerçekten çok zordu. Kurşun gibi çöken güneşin altında koşarken, o meşhur şefe karşılaşmak için buna katlanmak, kaçakçılık hakkında bütün gizlilikleri öğrenmek zorunda olduğunu düşünüyor ve bu yüzden katlanıyordu o zahmetli işe. Çünkü ancak o zaman onun alarm çılgılığı kamuoyunda gerektiği kadar kuvvetli bir ilgi ve ülke çapında bir yankı uyandırabilirdi.

Abdias, haşhaşın daha gür olduğu yerleri bulmak için arkadaşlarından epeyce uzaklaşmıştı. Az sonra tuhaf bir şekilde hafiflemiş hissetmeye başladı kendini. Sanki toprağın üzerinde uçuyordu. Bu uçuşun hayal mi, gerçek mi olduğunu da anlayamıyordu bir türlü. Güneş ışınları yoğun, hava sıcaktı. Kuşlar cıvıldaşarak oradan oraya uçuyor, toygarların sesi göğe yükseliyordu. Birçok kelebek, çeşitli sesler çıkaran birçok böcek de vardır. Burası bir yeryüzü cennetiydi sanki ve Abdias Kallistratov, zayıf ve Kuzeylilere özgü bembeyaz vücuduyla, üzerinde sadece bir slip, elinde bir sepet, gözlerinde gözlük ve başında bir panama ile, bu cennette her yöne bir deli gibi koşuyordu. Etrafında bulut gibi yükselen polenlerden sarhoş olmuştu. Bir süre sonra olmayan şeyler görmeye, koşmaya devam ederek hayaller kurmaya başladı. Özellikle bir görüntü, gözünden ve aklından hiç çıkmıyordu: Bir gün önce karşılaştığı meçhul genç kızla bir motosiklette gidiyorlardı. Bir erkek olarak motosikleti kendi kullanacağına, genellikle kadınların oturduğu yer olan portbagaja oturmuştu ve bundan hiç rahatsız olmuyordu. Başka türlü de olamazdı zaten, makine denen nesneden hiç anlamazdı. Onunla birlikte giden basit bir yolcu olmaktan çok mutluydu. Kızın kaskından taşan saçları rüzgarda dalgalanıyor, gözlerini ve boynunu okşuyor, harikulade güzel duygular veriyordu ona. Kız arada sırada geriye bakıp ışıltılı gözleriyle tatlı tatlı gülümsüyordu... Hiç bitmemesini istiyordu o yolculuğun...

Karşısına üç yavru kurt çıkıverince bu hayalden birden uyandı. Nerden gelmişti bu kurt yavruları? Gözlerine inanamadı bir süre. Oyunsever hayvancıklar kuyruklarını sallaya sallaya, yaklaşmak ister gibi yapıyor ama çok sokulamıyorlardı, kaçamıyorlardı da. Ayakları uzun, kulakları henüz yarı sarkık, burunları sivriydi. Gözleri o kadar canlı ve güven vericiydi ki, her şeyi unutarak onlara dokunmak, tatlı ve okşayıcı seslerle kendine çekmek istedi. Çok sevmişti

bu harika yaratıkları. Sonra birden karşısında beyaz bir şimşek gördü: Bu, üzerine atlamak üzere olan bir dişi kurdun dişleriydi... Şaşkınlık ve korku ile çakılıp kaldı olduğu yere. Sonra ayaklarının çöktüğünü bile hissetmeden olduğu yere oturarak başını elleri arasına aldı. Hayatını, elinde olmadan yaptığı bu harekete borçluydu. Ona üç adım kala hayvan olanca gücüyle atılmış ve onu aşır geçmişti. Saniyenin bilmem kaçta kaçı kadar bir an gözgöze gelmişlerdi ve hayvanın kokusu yüzüne vurmuştu, gözleri şaşılacak kadar maviydi, korkunç şekilde parlıyordu. Dişi kurt ikinci defa atlayıp geçti üzerinden ve sonra yavrularının yanına gitti. Onları kuyruklarından ısırarak önüne kattı. Dişi kurdun önünde yavruları, hemen ardında bir çukurdan fırlayıp gelen, yelesi kabarmış büyük erkek kurt, bir fırtınanın rüzgarına kapılmış gibi hemen oradan uzaklaştılar.

Abdias, korkudan bağıra çağıra uzun zaman koştu. Baş dönüyor, toprak ayaklarının altından kayıyor ve birden ağırlaşan vücudunu bacakları çok zor taşıyordu şimdi. Biraz uyuyabilmek için orada yığılıp kalmaya da razıydı ama, hem daha fazla gidemiyor, hem de duramıyordu. Birden içi bulandı, midesinde müthiş sancılar duydu ve kusmaya başladı. Artık son saatinin yaklaştığını düşünmeye başladı. İki defa duraklayıp ve ikiye katlanır gibi eğilip kusmasına rağmen, koşmaya devam etti. Cehennem azabı çekiyor gibiydi. Organizması vücuduna sinen polenleri şiddetle reddediyor, bu acılar içinde kıvrandıırıyordu onu. Kendi kendine mırıldanmaya, inlemeye başlamıştı: Allahım yeter artık, yeter! Artık asla haşhaş toplamam! Dayanamayacağım, kurtar beni, al bu kokuyu üzerimden Allahım... Merhamet! Merhamet!

Nihayet midesi eski haline geldi ve elbiselerini aramaya koyuldu. Tam o sırada Petruha ve Lenka da göründüler. Bunlar onun başından geçenleri öğrenince epeyce etkilendiler. Hele Lenka iyice paniğe kapılmıştı. Petruha kızdı:

-Bu kadar korkacak ne var? Altın arayıcıları da birçok tehlike ile karşılaşır, ama altın aramaktan vazgeçmezler... Ya sen Abdias, sadece kurtlar korkmana yetiyor. Korkma; çok uzaktalar artık!

Lenka biraz sustuktan sonra:

-Altın aramak aynı şey değil, dedi.

-Ben bir fark göremiyorum. Abdias bunu fırsat bildi:

-Bir fark var Piotr, büyük bir fark. Altın da birçok fenalıklara sebep olur, ama onu bulup çıkarmak serbesttir, haşhaş ise bir zehirdir. Bunu denedim ve denediğim yerde ölüp kalıyordum az daha. Bozkır benim kusmuklarımla kirlendi...

-Kapa çenenin. Alışkın olmadığın için seni biraz rahatsız etti. Bunda kimsenin kabahati yok, seni kim mecbur etti gelmeye. Sık sık Tanrı'dan, iyi ve kötüden söz ederek kafa şişirmekten başka birşey yapmıyorsun. Niye durmadan karıştırıyorsun aklımızı? Ama paran olması için kendini kurtların ağzına atmakta tereddüt etmedin değil mi!

Abdias başlangıçta hiç niyeti olmadığı halde geliş sebebini açıklamak istedi.

-Kimsenin kafasını karıştırmak istemiyorum, tam aksine... Sen zeki bir çocuğa benziyorsun Piotr, herhalde suç işlediğini anlıyorsundur.

-Yaa, peki sen ne yapıyorsun?

-Ben buraya sizi kurtarmaya geldim.

Petruha sinirlenmişti:

-Bizi kurtarmaya mı? Daha nesi? Nasıl kurtaracakmışsın bizi, biraz anlat bakalım!

-Herşeyden önce Allah ve insanların huzurunda nedamet getirmek, yani pişman olduğunuzu söylemeniz gerek.

Abdias iki arkadaşının onun bu teklifi karşısında katıla katıla güleceklerini sanmıştı ama öyle olmadı. Petruha, ağzında pis bir şey varmış gibi yere tükürdü:

-Sen ne halt edersen et, pişmanlık getir, günah çıkar, tövbe et! Biz kesemizi dolduracağız. Mangıra ihtiyacımız var bizim, anlıyor musun, mangıra! Eğer bunları gülelim diye, eğlenmek için söylemişsen bir dahaki sefer daha iyi şeyler söylemeye çalış. Senin hangi laflarla kafa ütölediğini Şef duyacak olsa belanı bulursun. Söylemedin deme. Sırf iyilik olsun diye uyarıyorum seni. Cesaretimizi kırmaya çalışma. Bizim için para herşeyden önce gelir! Lenka, söyle şuna, sen Tanrı'yı mı istiyorsun, parayı mı?

-Parayı! dedi Lenka.

Abdias bu noktada susmaya, tartışmayı daha sonra, daha uygun bir zamanda yapmaya karar verdi. Hiçbir şey söylemedi.

Petruha daha sakin ve uzlaşıcı bir tonla:

-Pekala, dedi, bu kadar çene çalmak yeter, yakında döneceğiz. Peki hiç mi macun toplamadın?

-Toplayamadım maalesef, o dişi kurt üzerime atılınca kendimi tamamen kaybettim. Elbisemi nereye bıraktığımı bile bilmiyorum. Gidip bulmalıyım...

-O kadicık şey için sıkma canını, o eski çullar bir yere kaçmaz. Ama artık macun toplamaya da vaktin yok. Neyse, başına geleni söyleriz, anlayış gösterir. Anlamak istemezse gelecek yıl verirsin...

Gece yarısına kadar demiryoluna doğru yürüdüler. Çantaları sıkıştırma sıkıştırma doldurdıkları halde pek ağır değillerdi, ama öyle keskin bir kokuları vardı ki, naylon örtüler de önleyemiyordu bu kokunun yayılmasını. Üçünün de başı dönüyor ve dayanılmaz bir uyuma arzusu duyuyorlardı. Nihayet bozkırın ortasında biraz kestirmek için durdular. Gün doğar doğmaz yola devam edeceklerdi.

Yürürken uykusuzluktan gözleri kapanacak gibi olan Abdias, yattıkları zaman bir türlü uyuyamadı. Lenka kurtlardan korktuğu için ikisinin arasına uzanmıştı. Bu, Abdias'ı hem şaşırttı hem duygulandırdı. Ama sonunda yine de pek normal buldu bunu. Ne de olsa Lenka henüz bir çocuktı. Ne var ki, kötünün gücü çok daha büyüktü, körpe dimağlara yanlış olanı daha kolay kabul ettirebiliyordu, o kadar ki, karanlıktan korkan bu küçük çocuğa bile, paranın onu Tanrı dan daha çok ilgilendirdiğini söyletebiliyordu. Oysa Tanrı burada doğru ve yaşamağa değer bir hayatın sembolü gibi anlaşılmalıydı.

Bozkır geceleri çok güzel olur. Önce mutlu bir sessizlik çöker ortalığa. Yerin ve göğün sonsuzluğu sanki bu sessizliği daha da arttırır. Yumuşak hava ot kokularıyla dolar. Sayısız yıldızlarla donanmış gökyüzü ile gözümüz arasında, en ufak bir sis, bir bulut, bir buhar gölgesi bile yoktur. Hiçbir yıldız kaçırmaz bu daveti, ay da büyüü bir biçimde aydınlatır bozkırı. Mutlak ve esrarlı bir duruluk içindeki bu görüntü pek görkemlidir. Günlük sıkıntılardan biraz kurtulduğu o nadir anlarda insan düşünceci bu muazzam görüntüye, bu muazzam etkiye kaptırır kendini ve düşünür... Ama bu zamanlar çok kısadır.

Buraya kadar Abdias'ın planı çok iyi yürümüştü. Fazla bir sıkıntı çekmeden, kaçakçılarla seyahat etmiş, kendisinin de içinde yer aldığı operasyonun nasıl yürütüldüğünü az çok anlamıştı: O da elini sokmuştu bu işe. Ama operasyonun en güç tarafını görmemiş, öğrenmemişti daha. Uyuşturucuyu trenle nakletmek, işin en riskli yanı idi. Çünkü polis Asya garlarında çok daha titiz idi. Konvoy bir defa Rusya'ya girince işler kolaylaşırdı. Hele bir Moskova'ya varsalar, o yoğun trafikte, artık işi kotarmış sayılırlardı. Az sayıdaki kişilerin bu başarısı, aslında evrensel bir kötülüğün, bir facianın zaferiydi!..

Kötünün, kötülüğün galebe çalmasını düşünmek dayanılmaz şekilde canını sıkıyordu Abdias'ın. Ama yine de bir afete karşı koyacak, yalnız suçun işleniş tarzını ortaya çıkarmakla kalmayıp, kaçakçıları da etkileyerek onları doğru yola çekmek için mücadele gücünü yitirmiş değildi. Şimdi karşısında son derece güçlü bir hasım vardı: Şef dedikleri, bozkırın bir yerinde durup ipleri ellerinde tutam adam. Abdias da onun kontrolü altındaydı. Bu adam, sefere çıkanlara tek başına hükmeden bir mini diktatör idi ve bu kadırgaya gezgin bir keşiş gibi binen, haydutlar çetesini takip eden bizim idealist de, oldukça gülünç hareket ediyordu. Ama Tanrı yolundan ayrılmayan bu keşiş, şartlar ne olursa olsun başka türlü hareket edemezdi... Abdias, kaderine razı olmaktan başka birşey yapamazdı...

Bozkırda uğradığı o tuhaf olayı, atlattığı o büyük tehlikeyi hatırladı. İnsanoğlunu zararsız, masum, oyun oynayabilecekleri bir yaratık zanneden, saf, tecrübesiz yavru kurtları, sonra mavi gözlü o kızgın dişi kurdun ani saldırısını getirdi aklına. Bu olayı bu kadar ucuz atlatmasına bir kere daha şaşır kaldı. Yoluna çıkan çıplak, savunmasız bir budalayı bu kurdun paramparça etmesi hiçtendi. Ama niçin öyle yapmamıştı da üzerinden atlayıp geçmişti? O kadar savunmasızdı ki, üzerinde bir slip ve başında bir panamadan başka birşey olmayan soytarıdan farksızdı. Ama kader onu iki yırtıcıdan korumuştur ve belki bu onun daha bir süre hayatta kalması gerektiğini gösteren ilahi bir işaret idi. Yavrularını kurtarmak için öfkeyle saldırırken ne kadar güzeldi o dişi, o tuhaf kurt! Şüphesiz hayvan kendi açısından ona saldırmakta haklıydı. Abdias, kendisi de masum olmasına rağmen, canına kıymadığı için ona kendisini minnettar hissediyordu. Önceki gün karşılaştığı motosikletli kızın onun kurtlarla karşılaştığı zamanki gülünç durumunu görseydi nasıl eğleneceğini düşünerek hafifçe gülümsedi. Sonra birden korkuya kapıldı: Ya o kızın motosikleti bozkırın ortasında arıza yapar ve karşısına da kurtlar çıkıverirse! Batıl bir inançla da olsa, kurda yönelik bir dua yaptı içinden:

Beni duy, beni anla ey bu yerlerde yaşayan güçlü ana kurt! Buralarda kendi kanunlarına göre hareket edebilirsin, ama bir gün motoru bozulur da yolda kalırsa, Allah aşkına, vahşi hayvanların da saygı duyduğu kutsallıklar aşkına, sevgili yavrularının aşkına, ona kıyma! Ona bir kötülük yapma! Ama eğer, iki tekerlekli bineğinin üzerinde harikulade güzel duran o kıızı hayranlıkla seyretmek istersen, ona görünmeden yol boyunca koş. Yine ona görünmeden kanatlan, uç. Belki o zaman budistlerin dediği şey olur, onun, insan kılığına girmiş kendi kız kardeşin olduğunu anlarsın! O bir kadın, sen de bir dişi kurtsun, ama ikiniz de kendi biçiminizde güzelliğin simgesisiniz. Sana itiraf ediyorum. Onu bütün kalbimle severdim. Ama ne yazık ki ben koca bir budaladan başka birşey değilim. Ancak aptallar böyle şeyleri hayal ederler. Şu anda o benim neler düşündüğümü bilseydi, gülmekten ölürdü. Ve ben, bana güldüğü için hiç üzülmezdim.

Petruha arkadaşlarını uyandırdığı zaman, bozkırı örten karanlık yavaş yavaş açılmaya başlamıştı. 330. kilometreye bir an önce varmak istiyorlarsa, yola koyulmanın zamanıydı. Öbür gruplar da gelecekti aynı yere. Burada, kendilerinden yana bir kuşku uyandırmadan bir marşandiz trenini durdurmaya çalışacaklardı. Calpak-Saz'a ulaştıktan sonra da başka bir trene bineceklerdi. Trene biniş seyahatin en tehlikeli yanıydı, ama Şef bu işi ayarlamış olmalıydı. Petruha, Şefin onları orada bekleyeceğine ya da onun da oraya geleceğine dair

hiçbir şey söylememiştir. Belki söylemek istemiyor, belki o da bilmiyordu.

Sırt çantalarını yüklenerek Petruha'nın peşine düştüler. Onun topoğrafya hafızası ve yön bulma duyusunun kuvvetine Abdias hayret ediyordu. En ufak bir çukurla, en küçük bir kaynağın yerini önceden çok iyi kestiriyor, hiçbir engebe ona yabancı gelmiyordu. Böyle bir yeteneğin kötü amaçlar için harcaması çok yazık! Çok seyrek devrelerde katettiği bu bozkırı bütün ayrıntılarıyla biliyordu. Ona göre bu yeteneği aslen köylü oluşundan ileri geliyordu.

Petruha'nın anlattığına göre oraya iki yüz kilometre mesafede Mujunkum bozkırı başlıyordu ve orası sayga, yani antiloplarla doluydu. İnsanlar oraya resmi arabalarla ta Orenburg'tan gelip av düzenliyorlarmış: Arabalarında her türlü içecek bulunur. Sürüye rastladıkları zaman rasgele ateş ederler. Tam krallara layık bir av olur. Ama onlar için de bir risk vardır, arabaları arıza yapınca ellerinden birşey gelmez, yollarını yitirir, açlıktan ve susuzluktan geberirler. Mevsim kış ise, çok şiddetli fırtınalar olur ve yalnız kemikleri bulunur. Bir gün bu durumda kalan heriflerden biri kafayı da tam üşütmüş. Kendisini kurtarmaya gelen bir helikopteri görünce kaçmaya başlamış. Görünmemek, yakalanmamak için saklanmaya çalışıyormuş. Uzun zaman aramışlar onu. Buldukları zaman adamın konuşmayı unuttuğunu görmüşler. O arada karısı da başkasına kaçmış. Bir darbe de ondan yani! Hepsi orospu onların. Ben hiç evlenmem. Şehirde bir aftosum var. Kıyak bir şey. Biraz mangır verdin mi, senden iyisi olmaz. Hem çocuk yapma derdi de yok. Zaten kesin söz verdi. Sonra benim bir de motorum var. Çekoslovak malı bir Spartak. Şimdi bir Jigouli istiyorum. Bu, dert çıkarmaz. Tabii aslında son model bir Volga almak isterdim. Mercedes'e benzeyen radyo kasetli bir şey. Basıyorsun düğmeye, çalışıyor. Amma da kıyak olur ha! Tabii tanıdıkların olması gerek, herkese haraç vereceksin. Böyle bir aracın olsa onu ağabeylerime göstermek için ta Vorkonta'ya giderdim. Karıları kıskançlıktan çatlardı. Portbagajını her çeşit yabancı içkiyle doldururdum. Tabii votka da olurdu, en iyisi votkadır çünkü. Benim gibi sürüden ayrılan koyunun cepleri para dolu olarak geldiğini görünce sarılık olmasınlar da ne olsunlar!.. Ben kolgezerliği bunun için yapıyorum işte. Sizi buralara getirmişsem, siz de mangır kazanasınız diye... İnsan fırsatlardan yararlanmasını bilmeli, bilmeyenler sürünürler...

Abdias, yolu biraz daha kısaltmaktan başka bir işe yaramayan bu boş lafları dinlerken yine kendi düşüncelerine dalıyordu. Aslında Petruha'nın söyledikleri onun düşüncelerini de doğruluyordu. Petruha, zengin olma tutkusunu aklından çıkaramayan, sınırsız bir övüngeçlik ve maymun gibi en olmaz şeyleri taklide kalkışan insanlardan biriydi. Zaten, kötü olan ne varsa, yüzyıllardan beri ve evrensel olarak zayıflara dayanak teşkil eden sütunlar işte bu üç şeyde idi. Suni, temelsiz fikirler, insanlığı sarsan, yıkan dar görüşler hep bunlardan doğuyordu. Eski Filistinliler'in aşağılık ideolojisine ve kuvvetine galebe çalacak bir güç bu dünyada nasıl bulunacaktı? Nice soylu ve cesur düşüncelerin çarparak kırıldığı bu hissiz, biçimsiz engele karşı din bile ağırlığını koyamıyordu. Ve o, Abdias, iyi niyetin para kazanma hırsı karşısındaki çaresizliğini simgeleyen tam bir örnekti. Ama azimliydi ve kaderinin çağırdığı yöne, görmeden gidiyor, Şefle görüşmeye, onunla mücadele için kuvvetini toplamaya hazırlanıyordu.

330. kilometreye geldikleri zaman saat ikiyi biraz geçiyordu. Vaktinden önce gelmişlerdi. Yol boyunca uzanan yükseltiye gelince Petruha onlara sırt çantalarını saklamalarını, özellikle tren geçerken hiç göstermemelerini tenbih etti. Şimdi talimat bekleyeceklerdi.

Uzun yol onları yormuştu. Onun için tüylü kongövdelerin yabani adaçaylarıyla karıştığı bir düzlükte, taze otların üzerine zevkle, istekle uzandılar. Ta uzaktan duyulan tren sesleri gittikçe artıyor, sonra uzun katarlar geçerken ağır tekerlekler rayları sarsıyor, mazot ve demir kokusu yayılıyordu. Nihayet gürültü yavaş yavaş azaldı ve yerini bir sessizlik denizine terketti.

Yolcu trenleri her iki yöne gidiyordu. Bunlardan ilki geçerken Abdias az daha ayağa fırlayacaktı. Çocukluğundan beri geçen trenleri seyretmekten, camların arkasındaki yüzlere, silüetlere bakmaktan hoşlanır, onlarla beraber gitmeyi hayal ederdi. Bu defa bu çocuksu zevki tadamayacak, ardına gizlendiği çalıktan başını bile kaldıramayacaktı. Onun için en ağır gelen şey, katarlardan birini durdurmaya girişeceklerin suç ortağı ya da tanığı olmaktı. Gerçi bir soygun söz konusu değildi ama bu manevra ile onlar, uyuşturucu dolu çantalarıyla birlikte gizlice vagonlara bineceklerdi.

Durmadan gelip geçiyordu vagonlar. Sonra birden sesler kesildi, hiçbir şey duyulmaz oldu. Ama Abdias uykuya dalmak üzereydi ki keskin bir ısıklık sesi duyuldu. Islığa kulak veren Petruha da ısıklık çaldı ve yine ısılıkla cevap aldı.

-Tamam, dedi Petruha, beni burada uslu uslu bekleyin. Benim gitmem gerek. Kılınızı bile kıpırdatmadan duracaksınız, tamam mı? Bir treni durdurmak öyle kolay iş değildir. Her şeyin yolunda gitmesi için beyin çalıştıracağız şimdi. Petruha yarım saat kadar sonra geri geldiği zaman yüzü tuhaftı. Sebebi anlaşılmayan bir değişiklik vardı bakışlarında. Abdias'la göz göze gelmemeye çalışıyordu. Abdias, kendisiyle ilgili olabilecek bir kuşkuyu dağıtmak, silmek istedi kafasından. Belki arkadaşının bir ağrısı vardı. Çok sakın bir sesle sordu:

-Pekala Piotr, haberler nasıl?

-Şimdilik işler tıkrında, yakında yapacağız o işi.

-Bir tren mi durduracağız?

-Elbette! En iyisi marşandiz trenleridir. İdeali de istasyona gece ortasında varmak ve garaj yoluna girmektir.

-Sahi mi?

Bir sessizlik oldu. Bu sırada Petruha bir sigara yaktı, sonra pek aldırıyor görünmeye çalışarak:

-Arkadaşlardan birinin ayak bileği incinmiş. Adı Grişan. Onu gördüm. Kötü durumda, hiç bir şey de toplayamamış bir değnekle ancak yürüyebiliyor. Şanssızlık işte. Aramızda konuştuk. Hepimiz bizim otlardan ona biraz vereceğiz, kendini kurtarsın.

-Elbette, dedi Abdias, Lenka uyuyor, ama sanırım o da razı olur.

-Pöh, Lenka bizden, ama sen gidip Grişan'la konuşmalı, ona otları vermelisin. Nasıl olduğunu da sorarsın. Bunu yapamayacak kadar kafasız değilsin, belki ona moral da verirsın...

-Peki, ya Şef? O da orada mı?

-Yahu Şef seni ne ilgilendirir? Niçin hep onu soruyorsun? Ne bileyim ben nerededir? Ben sana Grişan'dan söz ediyorum. Sen Şefle aklını bozmuşsun. Hiç merak etme, sana ihtiyacı olursa hemen bulur. Seni görmek istemiyorsa hiç üzerinde durma. Ondandır ne istediğini bir türlü anlayamıyorum.

-Tamam, tamam. Öylece sordum işte. Sinirlenmene gerek yok. Peki bu Grişan nerde?

-Şu tarafa dosdoğru gideceksin. Orda çalışanların içinde. Haydi git.

Abdias, söylenen tarafa gitti ve az sonra buluşacağı kişiyi gördü. Adam portatif bir sandalyeye oturmuştu. Elinde bir baston, başında alnını gizleyen bir kasket

vardı. Abdias ona doğru birkaç adım atmıştı ki adam sert bir hareketle başını çevirdi ve hafifçe öksürdü. Yanında, otların üzerine oturmuş iki çocuk daha vardı. Onları görür görmez Abdias sezgi gücü ile o bastonlu adamın Şeffen başkası olmadığını anladı. Adımlarını hemen yavaşlattı. Ürpermiş, tüyleri diken diken olmuştu. Yüreği korkudan tıp tıp atıyordu.

İkinci Bölüm

-1-

-Yaralıyı selamlarım, geçmiş olsun, dedi Abdias.

En tabii ses tonuyla ve çok sakın görünerek konuşmaya çalışıyor, böylece, içini parçalayan müthiş sancıları da durdurabileceğini umuyordu.

Kıyıda balık avlayanların çok kullandığı küçük bir sandalyeye tünemiş olan Grişan, gözlerini kısarak baktı. Bastonu ile oynamaya devam ederek:

-Selam almak her zaman iyidir, dedi, ama bu selamın kimden geldiğini de bilmek gerek.

Abdias zoraki gülümsedi:

-Önce senin sağlık durumunla ilgilenen birinden geliyor.

-Yaa, öyle mi? Teşekkür ederim, gerçekten çok teşekkür ederim, basit bir söz başlangıcı olsa da çok iyi bir şey bu. Bozkırın ortasında böyle bir ilgi insanı duygulandırıyor. Hay Allah! Ee, ne de olsa insanız işte!

Adamın dili oldukça uzun, diye düşündü Abdias, üstelik kültürlü de, böylesi daha tehlikeli olur. Beklenmedik bir şey bu. Böyle olacağını hiç bilmiyordum. Herhalde geveze görünerek kendisini maskeleyemeyi istiyor. Amacı ne ola? Her zamanki hali olabilir mi? Bu adamın görünürde belirgin bir özelliği olmadığını da sezmiş, anlamıştı. Görünüşünde tuhaf olan hiç bir şey yoktu: Saçları kumral, boyu ortadan az büyük, zayıfça ve kendi yaşındaki gençler gibi giyinmişti.

Ayağında bir jean pantolon, üzerinde fermuarlı bir gömlek, başında ise gerekince katlayıp cebine sokabileceği bir kasket vardı. Kullanmak zorunda olduğu boğumlu bastonu saymazsak, gerçekten bir özelliği yoktu ve herhangi bir kalabalığın arasında kolayca kaybolur giderdi. Hatırlanabilecek tek yanı herhalde kara ve kaçak bakışlı gözleriydi. Ama bunun için de gözlerine bir süre dikkatle bakmak gerekirdi. Bakışlarındaki ifade durmadan değişiyordu.

Gözlerini kısarak yan bakışlarının, durmadan göz kırpmasının ve kaşlarının hemen hemen renksiz durumunun kendisi bile farkında değildi belki. Köşeye sıkıştırıldığı için üzerinize atlamak isteyen ama buna cesaret edemediği için farfarlık edip sizi korkutmaya çalışan bir hayvan gibiydi: Ağzını açtığı zaman farkedilen bir kırık dişi de bu görünümünü pekleştiriyordu. Abdias, kendi kendine, onun bu kırık dişi pekala kaplayabileceğini, ama bu altın dişin tanıtıcı işaret sayılacağı için bunu yapmadığını düşündü.

-Ayağına ne oldu? İncindi mi? Herhalde bir kazadır? dedi nezaketle.

Öteki hafifçe başını salladı:

-Biraz incindi diyebiliriz. Kaza tabii, sen de bunu hemen anladın Abdias. Adın Abdias idi değil mi?

-Evet.

-Nadir rastlanan bir isim. Kutsal Kitap'tan alınma bir isim...

Grişan, kelimeleri uzata uzata, tadını anlamak istercesine üzerlerine basa basa konuşuyordu. Devam etti: Evet, Abdias, kilise kokan bir isim. Vaktiyle insanlar Tanrı'ya inanarak yaşarlardı. Onun için de Rusya'da Preçistinki'ler, Bogolepov'lar Blugovestov'lac (dine ve Tanrı'ya bağlılığı gösteren sıfat-isimler) vardı. Sanırım senin soyadın da bu tür bir şey olsa gerek?

-Soyadım Kallistratov.

-Evet, dediğim gibi. İkiyi iyi uyuyor. Benim adım çok basit, bir proleter ismi. Beni Grişan diye çağırırlar. Ama bunun önemi yok. Evet, yanılmıyorsam Abdias Kallistrov, dikkat etmedim ve ayağımı incittim. Bundan çıkan acı sonuç şu: İnsan tam bir aptal değilse, yürüdüğü yeri bilmeli, ayağını bastığı yere iyi bakmalıdır. Kafa ve bacaklar hikayesi işte. Kafa iyi çalışmazsa, bacaklar da iyi yürümez. Gördüğün gibi sakatlandım işte. Neyse, olağan dışı bir hal değil.

-Peki sonuç ne?

Abdias, Petruha'nın teklifini düşünmüştü. Ama Grişan birden kuşkulandır gibi oldu:

-Ne demek istediğini anlamadım.

-Demek istiyorum ki, bu olay ürün toplamanı etkilemiştir, yani ben öyle anladım da...

Grişan yine birden değişti ve saflık numarasını bıraktı.

-A, o iş başka! Sen işten söz etmek istiyorsun ve bunda çok haklısın. Ama bu konuda kafamı kurcalayan bir şey var, sen de merak edersin, yoksa bu gevezeliğe gerek görmezdim. Ben çene çalarak vakit geçirmeyi sevmem. Kısacası şu ki, ben burda bir çeşit organizatörlük yapıyorum. Takım kumandanı gibi bir şey. Bana göre asıl mesele, hiç kayıp vermeden cepheyi delip geçmektir.

-Ben nasıl yardımcı olabilirim? Belki bunu konuşmamız gerek, merak ediyorsan söyleyeyim ki ben de kayıp vermek istemem...

-Çıkarlarımız uyuşursa, bu basit bir konuşma olur, ama gerçek bir tartışma söz konusu, zaten lafı buraya getirmek istiyordum. Sana önce bir soru sormak istiyorum. Tamamen aramızda kalacak...

Şef bu sözleri kurnaz bir tavırla söylemişti. Biraz sustu, sonra birden, yakınında hiç bir şey demeden oturan iki çocuğa emir verdi:

-Hey; siz, dalga geçmeyi bırakın da hareket için gerekli hazırlıkları yapın bakalım!

Çocuklar sessizce kalktılar ve herhalde daha önce aldıkları talimatı uygulamak için bir yerlere gittiler. Grişan saatine bir göz attı:

-Operasyon bir saat sonra başlıyor. Nasıl hareket edildiğini göreceksin. Burada önemli olan disiplindir. Her şey tıpkı ordudaki gibi titizlikle hazırlanmıştır. Çünkü bu kendisini vatana adanmış gerçek bir taburdur. Vatani büyük harfle söyleyebilirsin. Sen de emirlere uygun hareket etmek zorundasın. Hiç numara yapmak yok! Herkes vazifesini tam yaparsa akşama Calpak-Saz'da oluruz.

Manalı ve uyumlu bir sessizlikten sonra Grişan sert bir bakışla Abdias'a döndü ve kırık dişini göstererek sırttı:

-Şimdi esas meseleye gelelim: Seni bizimle gelmeye zorlayan sebeplere. Hemen cevap verme, vaktin var. Senin, bazılarının Suçlular imparatorluğu dediği dünyadaki durumun, haşhaş toplayıcısı olmaktır. Bu konuda çok şey öğrendim. Ama bu dünyaya girişin esrarengiz yollardan olmuş, bunu daha sonra da konuşma fırsatı bulacağız. Görünüşe bakılırsa hiç de aptal değilsin, ama yine de bu arı kovanına kendin girdin. Şimdi, sana güvenmemizin bedeli olarak hakkım olan parayı vermek nezaketini göstereceksin.

-Ne demek istiyorsun?

-Tahmin ettiğinden eminim...

-Tahmin başka, açıkça söylemek başka.

Bu sırada yaklaşan bir trenin gürültüsü duyuldu. Tren geçinceye kadar sustular. Bu arada ikisi de bir söz düellosuna hazırlanıyorlardı ve belki daha sonra düello başka türlü devam edecekti. Abdias, insanlar arasındaki ilişkilerin gerçekten çok tuhaf olduğunu da düşündü o sırada. Eşit olmaları gereken bu bozkırın ortasında, yakalandıkları zaman hepsinin yargıç karşısına çıkmaları, başardıkları zaman ise benzer şekilde zengin olmaları söz konusu iken bile, insanlar, kağıda değil de kanlarına yazılmış, zaman aşımına da uğramayan kanunlara uyuyorlardı. Bu kanunlara göre, mesela Grişan, tartışmasız şekilde emretmek hakkına sahipti. Çünkü o Şef idi.

Tren gürültüsü geçince söze Grişan devam etti:

-Demek açık konuşmamı istiyorsun. Pekala, dedi tereddütlü bir sesle. Sonra birden lafı değiştirerek ve sinsice sordu: Kurtların saldırısına uğradığın doğru mu?

-Evet, doğru.

-Bak Abdias Kallistratov, kader seni, kurtların pençesinden benim sorularıma cevap vermen için kurtarmış olamaz mı? Sana öyle gelmiyor mu?

Şef, tekrar kırık dişini göstererek ve ağzını iyice açarak sırttı:

-Öyle olabilir.

-Kıçının üzerinde dönüp durma da dinle. Bana burada hiç vakit kaybetmeden, iki küçük arkadaşını niçin baştan çıkarmaya, akıllarını çelmeye çalıştığını açıklayacaksın!

-Doğru değil bu.

-Nasıl doğru değil, bana yalan mı söylüyorlar yani?

-Onları baştan çıkarmaya çalışmadım, tam tersine, doğru yola çekmeye çalıştım.

-Bırak martavalı. Bak yoldaş Kallistratov, herkesin kendine göre bir doğru yolu vardır. Matrak geçmenin, zırvalamanın zamanı değil şimdi. Dinle. Çok Muhterem Peder, asıl amacın ne? Elde etmek istediğin şey ne?

-Yani kişisel çıkardan mı söz ediyorsun?

-Elbette, başka neden olacak?

Grişan kollarını açıp bir kere daha sırttı. Alaycı ve zaferi kazanmış havasındaydı.

-Ben kendim için bir şey istemiyorum, hiç bir şey istemiyorum, dedi Abdias.

-Aman ne iyi!

Şef bu sözleri adeta sevinçle söylemişti. Devam etti:

-Bundan alasını düşünmezdim. Demek ki sen o sersem aydınlar soyundansın ve kendini bir...

-Yeter, ne diyeceğini biliyorum.

-Demek öyle. Kendini haşhaş toplayıcısı göstererek Mujunkum'a gelmen, bizim gruba katılman, bizden biri olman, İsa kadar kuvvetli gördüğün paraya kendini kaptırmandan değil demek! Papaz okulundan kovulduktan sonra gidecek bir yerin olmadığı, seni kimse istemediği için de değil, öyle mi? Ama papazların yerinde olsam ben de kovardım seni. Papazların bile senin gibi birine ihtiyaçları yok. Onlar asırlardır bu oyuncaklarıyla eğlenip dururken, sen de her şeyi ciddiye almaya kalkışıyorsun...

-Evet, çok doğru. Senin de beni ciddiye almanı isterim:

-Nasıl olacakmış bu! Belki seni anlamadığımı sanıyorsun, aksine seni çok iyi anlıyorum. Zavallı bir kaçıkınsın sen. Bir fanatiksin, kendi geri zekana hayransın. İşte bunun için buradasın. Bizimle gelmene başka ne sebep olabilir? Bizim gözümüzü açmak, yasaklanmış uyuşturucu vurgunculuğu yapan, ot toplayan, bunların kaçakçılığı ile zengin olan bizleri doğru yola çekmek gibi asil niyetli bir Mesih gibi geldin aramıza! O yüce, kurtarıcı fikirlerini yaymak istiyordun. Bir bok çuvalı gibi kokusu üç kilometre öteden duyulan fikirlerini! Bizi kötü yoldan ayırmaya geldin! Sanıyordun ki pişmanlık getirip hayata yeniden doğacağız, senin hayran olduğun ahlak standartlarına dört elle sarılacağız. Evet evet, Batıda da herkesin aynı şekilde düşünmesini istiyorlar.

Grişan çevik bir hareketle sandalyesinden kalktı. Ayağı incinmiş bir insanın bunu yapabilmesi çok şaşırtıcıydı. Abdias'a doğru bir adım attı ve onun kan vurmuş yüzüne kendi yüzünü yaklaştırdı. Sonra devam etti: Bana bak ey Tanrı elçisi! Nasıl güçlerle mücadele edeceğini düşündün mü bari?

-Düşündüm, zaten bunun için buradayım ve seni uyarıyorum: Ben bu mücadeleden ne pahasına olursa olsun asla vazgeçmiyeceğim, sizin iyiliğiniz için yapacağım bunu, buna sakın şaşma.

-Bizim iyiliğimiz için mi! Merak etme, hiç şaşmam. Niçin şaşacakmışım? İnsanlığın öteki Kurtarıcısı, hani şu çarmıha gerilen kaçık da öyle biri değil miydi zaten? Delinmiş kollarını açtı, boynunu büktü ve güzel bir şehit numarası yaptı: Sonra da asırlar boyu ona hayranlık duymaları, ağlamaları, övgü düzmeleri gerekti insanların. Bazı küçük kurnazların bizi kendimizden korumamız için uydurduğu kıyak bir numara bu! Söylesene bana: Bu dünyada herhangi bir şey ya da herhangi bir kimse kurtarılabildi mi hiç? Cevap ver bakalım! Haçtan evvel her şey nasıl idiyse bugün de öyle, değişen hiç bir şey yok. İnsan hep aynı. Bir kıl kadar gelişmedi. Biz zavallı günahkarlar birinin gelip bizi kurtarması için beklemeye devam ediyoruz. Bir sen eksiktin Kallistratov. Sen de nihayet geldin işte. Kendini bir çiçek gibi getirdin! Hoşgeldin ey yeni İsa! (Böyle derken alaylı bir şekilde ciddileşti).

-Benim için ne istersen söyle, ama İsa'nın adını rahat bırak! Benim burda olmama şaşıyor ve öfkeleniyorsun. Burada şaşılabacak bir şey yok. Bir gün mutlaka karşılaşacağımız yazılmadı mı? Ben olmasam başkası gelecekti senin düşüncelerine karşı çıkmak için. Böyle bir karşılaşma olacaktı...

-Yani benimle karşılaşacağını da kestiriyordun?

-Tabii, seninle de görüşmemiz kaçınılmazdı. İşle bu amaçla ben buraya, senin deyişinle, bir çiçek gibi geldim.

-Hımm, çok mantıklı: Birbirimizden ayrılamayız değil mi? Bu da o saçma denge hikayelerinden biri. Ama o kadar çabuk sevinme Kurtarıcı Kallistratov, pratikte senin teorin beş para etmez. Senin mizacın daha çok eğitmek olsa da, oldukça felsefe yaptık. Hakkında yeteri kadar bilgim var! Sana çok iyi bir tavsiyede bulunacağım: Hala postunu kurtaracak zamanın var, def olup gidebilirsin, sana kimse bir şey yapmaz; bozkırdan topladıklarına gelince, onları ne istersen yap. Başkalarına dağıt, yak, havaya savur... Canın nasıl isterse... Ama seni uyarıyorum: Bir daha hiç karşılaşmazsak çok iyi olur!

Bastonunu çok imalı bir şekilde bir taşa vurdu.

-Ama şimdi gidemem, hiç yapamam bunu!

-Hay lanet şey! Seni gerçekten kapatmak gerek! Peki ne engel oluyor gitmene?

-Artık aranızdan her biri Tanrı huzurunda ve benim önümde... Ama anlayabileceğini hiç sanmıyorum.

-Yoo, çok iyi anlıyorum! dedi Grişan hiddetle sesini yükselterek. Benim anam babam tiyatrodaki aktör idiler. Senin numaranı da çok beğendim. Ama biraz kendini fazla kaptırmış olmayasın? Gösteri olağanüstü olsa bile, perdeyi indirmenin zamanı gelir. Bizim içinde bulunduğumuz durumda ise, Yoldaş Kallistratov, perde tek bir seyirci önünde kapanacak. Kaçınılmaz olana rıza göstermeyi öğrenmelisin. Beni fazladan bir günah işlemeye mecbur etme. Vakit geçmeden def olup git buradan.

-Fazladan bir günah, demekle neyi ima ettiğini anlıyorum, eğer burada işlenen suçlara müdahale etmeden kaçarsam, en büyük suçu işlemiş gibi utanç duyarım. Fikrimi değiştirmeye çalışma. Çünkü, küçük Lenka'nın, Petruha'nın, bu gruptan olan bütün çocukların başına geleceklere karşı ilgisiz kalamam. Senin başına geleceklere karşı bile.

-Benim başımın bedeli gerçekten ödenemez. Ama kimin adına ve hangi hakla işimize burnunu sokuyorsun? Herkes dilediği gibi hareket etmekte serbesttir. Seni ilk defa görüyorum. Kim oluyorsun da başımıza gelecekle ilgili oluyorsun? Bana ve başkalarına hükmetme gücü mü verdiler sana? Kaderi değiştirmeye kalkışma! Tam bir kaçık olduğuna göre rahatça gidebilirsin. Sen olmadan da çok iyi idare ederiz kendimizi. Anladın mı?

-Ama ben sizi bırakamam! Sen bir güçten söz ediyorsun. Hiç kimse bana bir vekalet vermiş değil. Ben yalnız vicdanımdan emir alır, onun dediğini yaparım. Hoşuna gitmezse beni hesaba katmıyabilirsin, ama ben vicdanıma uymak zorundayım. Sen kendi kaderinin hakimi olduğunu iddia ediyorsun, bunu anladık. Ama kaderler birbirinden ayrı değildir. Doğum ve ölüm dışında onları hiçbir sınır ayıramaz. Hayatımız bu ikisi arasında bir kumaşın ipleri gibi birbirleriyle iç içe, üst üstedir. Sen ve senin kumanda ettiklerin bu haşhaşla pek çok kişiye felaket, yıkım getireceksiniz. Zengin olmak için bozkırdan topladığınız işte budur. Geçici bir zevk verdiğiniz insanları, yıkıma ve umutsuzluğa sürüklüyorsunuz.

-Ve şüphesiz sen de kendinde bizi yargılama hakkını buluyorsun değil mi? Nasıl yaşamamız, ne yapmamız gerektiğini senden mi öğreneceğiz?

-Ben yargıç değilim, sadece içinizden biriyim, yalnız:

-Yalnız ne?

-Yalnız biliyorum ki üzerimizde bir Tanrı vardır. Kalbimizin, muhakememizin asıl ve en büyük düzenleyicisi O'dur.

-Yine Tanrı ha! Ne demek istiyorsun?

-Tanrının iyiliği bizim irademizle ifadesini bulur. O bizim içimizdedir. Bize vicdan yoluyla tesir eder.

-Bu saçmalıklar neye yarayacak, ne çıkacak bunlardan, bunlarda nasıl bir avantaj bulunabilir?

-Nasıl bir avantaj da ne demek? İnsan kendisine muhakeme gücüyle hakim olur. Tıpkı Tanrı gibi. Kötülüğün gerçek anlamı, bizde olan Tanrı düzeyinde iç mahkumiyet değil de nedir? Özümüz hakkında yeni yaklaşımı biz kendimiz belirtiyoruz.

-Peki bu yaklaşımın kitle vicdanından farkı nedir? Biz başkaları gibi olmak istemiyoruz, sürü ya da sürüden olmak istemiyoruz. Biz başkayız, kimseye bağımlı değiliz.

-Yanılıyorsun. Hürriyet yalnız kanundan korkmayanlar için vardır. Başka deyişle senin hürriyetin bir kurgudan ibarettir ve sürekli olarak, göreceğin cezanın tehdidi altındadır.

-Peki, bundan sana ne? Bu yolu biz kendimiz seçtik, sen değil.

-Evet, gerçekten bu senin seçimin, ama yalnız seni ilgilendirmiyor. Çıkmazdan kurtulmanın da bir yolu olduğunu anla artık. Vakit varken, nedamet getirin. Bozkırda, gökyüzüne karşı, kaçakçılık işine tamamen son vereceğinize yemin edin, bu haranı kazancı terkedin, içinize çöreklenen kötülüğü çıkarıp atın: Kendinizle ve vicdanları birleştiren Tanrı ile barışın...

-Ya sonra?

-Sonra yeniden ve tam anlamıyla insan olacaksınız.

-Çok iyi söyledin. Çok da basit görünüyor!

Yükseltinin altından bir tren daha geçti. Grişan, kaşlarını çatarak ve bastonu ile oynayarak trenin geçmesini, sessizliği bekledi. Gürültü tamamen uzaklaşınca zavallı Abdias'ın yüzüne sert, aynı zamanda alaylı bir şekilde baktı:

Söylemek istediğin her şeyi sabırla dinledim. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç olmazsa merakım yüzünden dinlemeye değerdi. Ama seni hayal kırıklığına uğratacağım için üzgünüm. Eğer kendi iç dünyanda Tanrı ile yalnız kendinin konuşabildiğini sanarak gururlanıyorsan, bunun pek sayın kişiliğine tanınmış bir ayrıcalık olduğunu düşünüyor ve benim gibi bir insanın da Tanrı ile temas kurabileceğini aklın almıyorsa, tam anlamıyla çuvallıyor, saçmalıyorsun.

-Hiç de öyle düşünmüyorum. Yalnız temas kelimesini biraz yadırgadım. Tam aksine senden bu sözleri duymak sevindirdi beni. Belki içinde bir kıpırdanma oluyor, birşeyler değişiyordur.

-Asla, değişen bir şey yok! Saf kuruntun o senin! Şunu bil ve sakın küçük dilini yutma, Kallistratov, benim Tanrı'ya giden ayrı bir yolum var. Ben O'na varmak için servis merdivenini kullanıyorum. Senin Tanrı dediğin, sandığın kadar ulaşılması zor bir şey değil...

-Peki, servis merdiveniyle Tanrı huzuruna çıkınca ne elde ediyorsun?

-Seninle aynı şeyleri, insanların mutlu olmalarına, uyuşturucu sayesinde, Tanrı'ya ulaşmalarına yardım ediyorum. Sizin bütün o vaiz ve dualarınızla veremeyeceğiniz şeyleri veriyorum onlara... Tanrıya en etkili şekilde yaklaşmalarını sağlıyorum.

-Onları, ulaşmak için sana peşin ödeme yaptıkları bir Tanrı'ya mı yaklaşıtıyorsun? Otları mı? Uyuşturucu sayesinde mi? Senin için Tanrı'yı tanımak, O'na ulaşmak sevinci bu mu?

-Niçin olmasın? Sen bunu bir küfür, kutsal şeylere bir hakaret mi sayıyorsun? Evet, evet! Benim laflarımı duymak bile sana pisliğe gömülmek hissi veriyor! Bir rakip çıktı karşına, senin sahana girmeye cesaret eden bir rakip. Evet, işin aslı öyle: Sözkonusu olan, esas olan, para ve uyuşturucudur. Çünkü herşeyi yöneten, herşeye hükmeden paradır. Sanıyor musun ki sen Tanrı'nın parayla hiç ilgisi yok? Kiliselerde ve başka yerlerde parasız bir şey yapabiliyor musunuz?

-Her şeyi birbirine karıştırıyorsun!

-Bırak bu masalları! Hayatta, Tanrı dahil, her şeyi satabilir ve satın alabilirsin. Ben insanları hiç olmazsa biraz havalara çıkarıyorum, sizin iki dünyada sadece vaadettiklerinizi, ben vaatetmiyorum, veriyorum. Uyuşturucu, gerçek zevki veren tek şeydir, sana huzur verir, zaman ve mekandan kurtarır. Uzun sürmese, gerçek olmasa, sadece hayalden ibaret olsa bile, yine de bir mutluluktur ve bu mutluluğu yalnız uyuşturucu sağlar. Ve, sözde pek dürüst olan sizler, yapışmak, tutunmak için, böyle bir serapa bile sahip değilsiniz.

-Serap demekle gerçekten haklısın.

-Düşünebiliyor musun? Beş kopeke sana gerçeği gösterebileceklerini hayal edebiliyor musun? Bu mümkün değildir pek Sayın Peder! Çünkü gerçek mutluluk yoktur. Onun yerini acı bir şekilde uyuşturucu alıyor.

-Peki, aslında olmayan bir şeyin yerini başka bir şey nasıl alır, buna ne gerek var? Tam bir kokuşmuşluk bu!

-Yavaş ol bakalım Kallistratov! Eğer iyi düşünürsen ben kurulu düzenin en esaslı yardımcısıyım.

-Nasıl oluyor bu?

-İşte böyle oluyor ve olması da pek tabiidir. İlk yaratıldığı günden bu yana insana ne olmayacak vaadlerde bulundular, hakaret ve saldırıya uğradığı zaman ne masallar anlatılar ona! Tanrı'nın cennetine gideceğini, demokrasiyi, eşitliği, kardeşliği, kolektif hayattaki ve komünlerdeki mutluluğu vaadettiler ona. İstediyin gibi yaşayacaktın ve uslu olursan bunun ödülü cennete gitmek olacaktı. Aslında bütün bunlar havada kalan laflardır! Ben ise, mutsuzlara, talihsizlere bütün sıkıntılarını unutturma fırsatını veriyorum. Ben bir yıldırımsavar gibiyim. Onları, ulaşılmaz denen Tanrı'ya, küçük kapıdan götürüyorum.

-Sen, benim tahmin ettiğimden de daha tehlikeli imişsin. Sana güç verseler, iktidar verseler, dünyanın altını üstüne getirirsin. Belki küçük bir Napolyon olursun.

-Daha yukarılara çık. Niçin daha büyük olmayayım? Dilediğim gibi hareket edebilsem, neler neler yapardım. Mesela, ülkenin batısında gösterirdim asıl gücümü. Ve orada sen benimle tartışmaya cesaret edemezdin, iyi ve kötüyü ben nasıl görmeni istiyorsam öyle görürdün...

-Bundan hiç şüphem yok. Ama beni korkutamazsın. Bütün bu söylediklerinde

hiç yeni birşey yok. Sen insanların inancını yitirmesinden yararlanıyorsun, bu durumda bir parazit olarak yaşamak kolay oluyor. Her şey kötü, herkes yalan söylüyor, böyle olunca da uyuşturucudan başka dayanağın kalmıyor. Ama, mevcut değer yargılarını tamamen reddediyorsan, hiç olmazsa insanlara yardım için dünyayı bir başka açıdan görmeyi dene. Din bir afyon değildir. İman, birçok nesillerin çektiği ızdırabın sonucudur. İman, binlerce yıldan beri hergün gelişip özümlemektedir. Ve sen utanç verici küçük ticaretinle gündüzü, geceyi, bütün evreni ters yüz etmeye kalkışıyorsun. Her şeyin sonunu düşünmek gerek. Senin meziyetlerini pek övdüğün o uyuşturucu ile insan, insan ruhu, günden güne bozuluyor, sonunda iyice deliriyor, mahvoluyor. Bu gerçeği niçin saklıyorsun? Seninki bir tahrik unsuru sadece: Bu şekilde Tanrı'ya ulaştığını zannedenler kendilerini derhal şeytanın pençesinde buluyorlar. Buna ne cevap vereceksin?

-Sen kendini ne sanıyorsun? Bu dünyada karşılıksız, bedelsiz bir şey var mı? Bu da bedelsiz değildir. Hayatın da bedeli var. Yaşayan bunu ölümle öder. Bunu hiç düşünmedin mi? Nasıl, çenen kapandı değil mi? Yaa böyle işte. Benim anlayışım senin yobazlığınla pek bağdaşmıyor!

-Senin görüşlerin mi? Dinsizlik, İsa'ya karşı olmak görüşün mü? Elbette bağdaşmaz!

-Ha ha! İsa'ya karşı olanlar bulunmasa İseviliğin ne değeri olur. Varlığı için hiçbir sebep kalmaz ki. Bu yüzden ben gerekli bir insanım. Ben olmasam sizin gibiler fikirlerinin doğruluğunu kanıtlamak için kiminle mücadele edeceklerdi? Abdias gülümsemekten kendini alamadı:

-Çok kurnazsın doğrusu. Olayları ne kadar ustaca çarpılıyorsun! Gerekirse çelişkiler üzerinde oynamaya hazırsın. Ama senin güzel konuşma yeteneğin bir işe yaramıyor. İkimizin anlaşabileceğimiz bir alan yok. Biz birbirimizin zıddıyız, uzlaşamayız. Bunun için de benim gitmemi istiyorsun. Benden korkuyorsun. Ama ben yine de pişmanlık duymam, bu çocukları serbest bırakman için ısrara devam edeceğim. Kabul edersen, sana yardım etmek de isterim.

Grişan, beklenenin aksine hiç cevap vermedi. Asık suratla, bastonuna dayanarak bir aşağı bir yukarı yürümeye koyuldu ve neden sonra konuştu:

-Bak yoldaş Kallistratov, bana en ufak bir korku verdiğini sanıyorsan, tatlı bir hayal görüyorsun demektir. Böylesi hoşuna gidiyorsa hayaline devam et. Ama, şimdi trene binme vaktimiz geldi. Bunun için hazırladığımız küçük bir saldırı planını uygulayacağız.

-Buna demiryolu korsanlığı demek daha doğru olur.

-Sen öyle diyebilirsin. Ama işleri karıştırmamak gerek. Biz soygun yapmıyoruz. Sadece bir taşıma, nakil söz konusu. Ne yapalım, devlet bizim serbestçe bir yerden başka yere girmemizi yasaklıyor...

-Devleti karıştırma. Bana ne teklif ediyorsun?

-Tren durunca, senin kayıt kütüğünde bulunanların hepsi toplanacak (Grişan böyle derken baş hareketiyle yolu göstermişti). O zaman onları saptırmaya, bu küçük Lenka'ları, cesur Petruha'ları din yoluna sokmaya, ruhlarını kurtarmaya çalışabilirsin Büyük Mesih! Ben hiç karışmayacağım, ağzımı bile açmayacağım. Ben orada değilmişim gibi hareket edebilirsin. Eğer onları kendi safına çekebilirsen, senin Tanrı'nın cemaatine katabilirsen, ben çekip gideceğim. Yenilgiyi kabul edip kaçacağım. Çok açık değil mi? Nasıl, var mısın iddiaya, meydan okumaya?

-Kabul.

-Pekala, hamle senin. Aramızda geçen konuşmalara gelince, bunu öğrenmeye kimsenin ihtiyacı yok. Farzedelim ki havadan sudan söz ettik.

-Teşekkürler. Ama benim saklayacak bir şeyim yok.

-Nasıl istersen. Kutsal Kitapta yazıldığı gibi; Bunu sen söyledin.

Saat akşamın altısını geçiyordu. Fakat Mayıs'ın o son gününde, güneş hala parlak ve yakıcıydı. Sabahtan beri gökyüzünde pek silik uçuşan gümüş bulutlar şimdi ufukta, gittikçe koyulaşan bir hat oluşturarak tehdit edici bir renge bürünmüşlerdi. Onları gören Abdias birden kaygıya kapıldı. Çünkü fırtına yakın demekti.

Kuzeyden güneye, güneyden kuzeye trenler geçip gidiyor, ağır tekerlekleriyle yeri sarsıyor, çınlatıyorlardı. Ne büyük topraklar ve geniş ufuklar, hava ve ne bol ışık! Ama insan yine de hep şikayetçi, tatminsiz idi, her zaman bir eksiği bulunuyordu. En çok da hürriyete ihtiyaçları var diyordu Abdias, büyük bozkırı seyrederek. İnsan başkalarıyla beraber olmaktan vazgeçmiyor, aynı zamanda, birlikte yaşamak da pek zor geliyor ona. Peki, ben ne yapacağım şimdi? Grişan'ın ağına düşenleri Hak yoluna çekmek için ne diyeceğim onlara? Birbirlerine uyararak değil, karşı koymaktan korktukları için ya da yanlış yerde uyguladıkları bir dayanışma ve özellikle de uyuşturucu konusunda doktora yapmış bu Cizvit uzmanına karşı mücadele gücünü bulamadıkları için çıkamıyorlardı onun ağından. Ne korkunç bir adam! Kafasını kötülük yapmada kullanan en tehlikeli adamlardan biri. Ah nasıl davranacağımı bir bilsem!

Beklenen an yakındı. Hedef treni durdurmak için ikişer üçer gruplar halinde yol boyunca dağılmış, otlar arasına gizlenmişlerdi. İşaret bekliyorlardı. Tren uzaktan, rayların üzerinde kıvrım kıvrım giden bir yılan gibi görününce bir ısıklık sesi duyuldu ve hepsi hücumla geçmek için hazırlandılar. Haşhaş dolu sırt çantalarını ve valizlerini ellerine almışlardı. Abdias, Petruha ve Lenka ile birlikte yol onarımından arta kalan çakılların arkasına uzanmıştı. Şef, iki yardımcısıyla yakınlarında bulunuyordu. O iki çocuktan kızıl saçlısının adı Kolias; yassı burunlu, Kafkas şivesiyle konuşan ve çok çevik olanın adı ise Mohaç idi. (Herhalde Dağıstan'ın başkenti Mohaçkale'den gelmişti). Bilmediği iki-üç kişi de yakınlarında bir yere saklanmışlardı. Grişan iki kişiyi keşif için ileriye göndermişti. Bunlar, sözde, yolda yangın çıkaracak, daha doğrusu kondüktörün yangın zannedip durmasını sağlayacağı işi yapacaklardı. Epeyce uzakta, 330 km. levhasının bulunduğu noktaya yakın bir yerdeydiler. Burada demiryolu, ilkbahar sellerinin açtığı derin bir yatağın üzerine kurulmuş küçük bir köprüden geçiyordu. Kondüktörü yanıltacakları iş için ideal bir yerdi burası. Tren hızla yaklaşıyordu ve Abdias'ın da sinirliliği, heyecanı artıyordu: Süratle vagona tırmanacaktı ve başarısı kısmen trenin durumuna bağlıydı. Çünkü bu tren tamamen sarnıç vagonlardan oluşabilir, daha da kötüsü, asker nöbetçiler tarafından sıkı bir denetim altında bulunabilirdi:

Lenka, elleri titreyerek bir sigara yaktı. Ama Petruha hiddetle bağırdı ona.

-At onu sersem, yoksa değerim barsaklarını!

Suluk yüzü şimdi mora dönüşen Lenka sinirli bir şekilde duman çekmeye devam edince, Petruha üzerine atıldı ve müthiş bir yumruk indirdi kafasına. Lenka'nın kafasından kasketi düştü. Ama o da boş durmadı. Petruha'nın sırtına bir tekme indirdi ve beriki iyice hiddetlendi. Çingeneler gibi alt alta, üst üste dövüşmeye başladılar.

Abdias yattığı yerden hafifçe doğrularak:

-Hemen kesin kavgayı! Petruha, bırak onu, utanmıyor musun?

Petruha yatışmıyordu:

-Sen ne karışyorsun papaz bozuntusu! Zıbar orada! Her yerde ayağına dolanıyorsun insanın!

Böyle bağırıp onu paçasından çekti. Sonunda hepsi yere uzandılar hızlı hızlı soluyarak.

Tren iyice yaklaştı. Hem çok hızlı, hem çok yavaş geliyor gibiydi. Abdias'ın tüyleri diken diken oldu. Çünkü en tehlikeli anlardan biri olacaktı bu.

Abdias, çocukluğunda buharlı lokomotiflerin romantik geçişlerini hayran hayran seyrederdi. Keskin düdüğü sesleriyle, kıvrım kıvrım duman çıkararak geçerlerken büyük bir zevkle seyrettiği lokomotiflerin geçişini, bir gün büyük bir sıkıntı ile ona kaçak olarak binmek için, üstelik suç işleyerek bekleyeceğini, hiç aklına getiremezdi. O eski buharlı ağır lokomotifler savaştan sonraki yıllarda kaldırılmıştı. Bugün onların yerini güçlü dinsel lokomotifler almıştı ve bunların ikisi bu upuzun katarı çekmeye yetiyordu. Şimdi gözlerinin önünde, kulak delen gürültülerle sayısız tekerlek geçiyordu. Platformlardan, sarnıçlardan, tomruk yüklerinden, furgon ve konteynirlerden oluşan ve dev bir gücün çekişiyle hedefine doğru süzülen bu ağır katarın durdurulabileceğine inanamıyordu.

Vagonlar birbirini kovalıyordu ve yarısı geçmişti bile. Abdias, durdurma hareketinin başarısızlığa uğradığını, böyle ağır ve bu kadar hızlı giden bir şeyi durdurmanın mümkün olmayacağını düşünmeye başlamıştı ki tren birden yavaşladı, tekerlekler daha yavaş dönüyor, ama daha çok sarsıyorlardı vagonları, fren gıcırılırları da duyuluyordu. Az sonra iyice yavaşladı. Gözlerine inanamayan Abdias trenin tamamen durduğunu gördü. Tam o sırada biri ısıklı çaldı, bir diğeri ona karşılık verdi ve Petruha da emrini verdi:

-Haydi, ileri!

Çantalarını kavrayıp, vagonlara asıldılar. Her şey başdöndürücü bir hızla oluyordu: Pusudan çıkıp hücumla geçmişlerdi şimdi. Hiç beklemeden tren yeniden hareket etmeden karşılarına ilk çıkan vagona tırmanacaklardı. Sonra, tren hareket halindeyken vagonların damında yürüyüp en uygun yeri bulacaklardı. Abdias'ın karşısına tekerleklerden ve sonra tahtalardan oluşan bir duvar çıkmıştı ve bu duvara tırmanmak için tutunacak bir yer arıyordu. Her an hareket edebilecek olan bu muazzam kitle göklere kadar yükseliyormuş gibi geliyordu ona. Bir yandan da yüzüne keskin bir mazot kokusu vuruyordu. Her şeye rağmen, yüzlerini göremediği kişilerin de el uzatmasıyla bir vagona tırmanabildi. O da pek bilinçli olmayarak elini uzatıp bir başkasının tırmanmasına yardım etmişti.

Tren iki defa sarsıldı ve bir gıcırta daha duyuldu. Abdias birkaç defa tekerleklerin arasına düşme tehlikesi atlattı. Ama tren üçüncü defa sarsıldıktan sonra hareket etti, durup kaybettiği zamanı telafi için hemen hızlandı. İşte o zaman, Abdias kendisini, birbirlerinden hiç ayrılmayan Lenka ve Petruha ile boş bir vagonun içinde buldu. Grişan da orada idi. Yaralı ayağı ile bu trene nasıl atladığını yalnız Allah bilirdi. Mohaç ve Kolia da Grişan'ın yanında idiler. Hepsinin rengi sararmış, güçlükle soluyorlardı, ama başarıdan pek memnun oldukları anlaşılıyordu. Abdias, hareketin en tehlikeli safhasının bu kadar kolay gerçekleşmesine şaşıyor ve üzülüyordu.

Kaçakçılar şimdi Calpak-Saz'a doğru yol alıyorlardı ve oradan büyük şehirlere dağılacaklardı...

Yolculuk beş saat kadar sürecekti. Bulundukları vagonda, boşaltma sırasında orada bırakılan birçok boş sandık da vardı, bunların üzerine oturmuşlardı.

Grişan'ın tenbihlerine uyarak, dışarıdan görülmeyecek şekilde yerleşmişlerdi oraya. Kapılardan biri açık tutulmak şartıyla içeri si oldukça aydınlık oluyordu. Yukarıdaki kapaklardan birisini de açmışlardı vagonu havalandırmak için. İlk istasyonda kapıyı usulca kapadılar ve tren hareket edinceye kadar boğucu bir havada hiç ses çıkarmadan beklediler. Petruha dışarıya bir göz atmış, her şeyin yolunda olduğunu, civarda kimsenin görünmediğini söylemişti. Aynı istasyondan yolcu dolu bir başka tren de gelip geçti ve bundan sonra da onların treni hareket etti. Sonraki durakta Mohaç, bir yerlerden bulduğ u bir bidonla içecek su temin etti. Bundan sonra canları yemek de istedi ve kaçakçılar, sıcak yemeğ i daha sonra Calpak-Saz'da yiyeceklerini düşünerek, peksimet ve konserve den ibaret yemeklerini yediler.

Tren şimdi usk bozkırından geçiyor, dağlara doğ ru ilerliyordu. O ilkbahar akşamında hava hala pek kararmamıştı. Konuşma konusu daha çok yiyecek ve para üzerine idi. Petruha Murmansk'taki sevgilisinin gzelliğ ini anlatmaya başlayınca, Mohaç, Katkas argosu ve bozuk bir Rusça ile ona takıldı:

-Dostum Petruha, sen Murmansk'tan başka yerde karı bulamıyor musun ki! Biraz da Moskova'da aftosların olsun! Ha ha ha! Belki Moskova'da fahişe yoktur değ il mi!

Petruha kızdı:

-Küçük ve çok toysun, sen ne anlarsın ki, hem kaç yaşındasın daha!

-Hep yaşımı ileri sürersin! Kaç yaşında olursam olayım. Bizim Kafkasya'da benim gibilerin nice zamanlardan beri çocukları olur... hep... Ha!. ha! ha!

Bu konuşma herkesi neşelendirdi. Abdias bile gülümsemekten kendini alamadı. Ara sıra Grişan'dan tarafa bakıyor, Grişan da göz ucu ile onu szyordu. Ötekilerden biraz açıkta, yine katlanan sandalyesinin üzerinde oturuyordu Grişan. Bastonu da elindeydi. Tıpkı onlar gibi ucuz sigara içmesini bir yana bırakırsak, bütün tavırları ile ötekilerden çok farklıydı.

Keyifleri yerindeydi. Herkes vagona alışmıştı. Lenka bir köşede uyuyor, ötekiler de hafifçe kestiriyorlardı. Oysa güneş daha ufku aşıp kaybolmamış, alacakaranlık da henüz başlamamıştı. Sigara içerek önemsiz şeylerden konuşuyorlardı. Birden sustular, sonra şef'e bakarak fısıltı halinde birşeyler söylediler birbirlerine. Mohaç seslendi:

-Ey Grişan, biz düşündük ki bir şey yapmadan pineklemektense bir iki nefes eksek, diyoruz. Vaktimiz var değ il mi? Hem ben de öyle bir harman var ki sevgili şefim, hımm! Ağ zına layık. Böylesini ancak Bağ dat hırsız ı tttrebilmiştir!

Grişan Abdias'a baktı. Buna ne dersin? der gibiydi. Bir süre bekledikten sonra cevap verdi:

-Pekala, ekin bakalım!

Gözleri parlayan çocuklar hemen Mohaç'ın başında toplandılar. Mohaç, ancak Bağ dat hırsızına layık grdğ u meşhur haşhaş harmanını ceketinin gizli yerlerinden bulup çıkardı, büyük bir sigara sardı ve ilk olarak birkaç nefes çektikten sonra yanındakine uzattı. Yaprak halinde sarılan uyuşturucu böylece elden ele dolaşarak Petruha'ya geldi. O da gözlerini kapatarak büyük bir keyifle dumanı çektikten sonra Abdias'a uzattı:

-Al bakalım Abdias, sen de bizim gibi yap. Niye istemiyorsun, bırak gülünç olmayı!

-Hayır Piotr, içmeyeceğim, ısrar etme! dedi kesin bir şekilde.

Petruha'nın canı sıkılmıştı:

-Yaa, demek öyle papaz bozuntusu! Evet, gerçekten papaz bu! Sen dostluk elini uzatıyorsun, o yüzüne tükürüyor!

-Ben kimsenin yüzüne tükürmüyorum, böyle demekte haksızsın Piotr.

-Seninle tartışmak neye yarar ki!

Petruha ikinci bir nefes çektikten sonra sigarayı Mohaç'a uzattı çevik bir hareketle.

-Sıra senin, aziz Şefim, bize katılır mısın?

Grişan hiç bir şey söylemeden, kendisine uzanan eli itti. Mohaç üzümlere, başını salladı:

-Keyfiniz bilir, sen Şefsin, dedi.

Uyuşturucu sarması elden ele dolaşıyordu. Uyanan Lenka'da çekti bir nefes, sonra sıra kızıl saçlı Kolia'ya, Petruha'ya ve yine Mohaç'a geldi. Bir süre sonra değişmeye başladılar: Bakışları bazen dalgın, bazen ateşliydi, dudaklarına bir tebessüm yapışıp kalmıştı. Abdias'a kızgınlığı geçmeyen ve bunun için de mızımızlanıp duran yalnız Petruha idi. Onun burnunun dibinde hakaret sözleri mırıldanıyor, bütün papazların it olduğunu söylüyordu.

Küçük sandalyesinde oturan Grişan, hiçbir şey söylemeden sessizce seyrediyordu onları. Ama dudaklarında küçümseyici, alaycı bir tebessüm vardı. Kapının yanında, ayakta duran Abdias'a yukarıdan bakışı, bu küçük denemenin onu ne kadar memnun ettiğini gösteriyordu. Bu, genç adamın ruhunda herhalde sıkıntılar yaratıyor olmalıydı.

Abdias da bu sahnenin tamamen kendisi için düzenlendiğini anlamıştı. Şefin böyle bir uyuşturucu seansına izin vermesi, onun asil isteklerinin kötü ile mücadelede ne derece gülünç olduğunu göstermek içindi.

Grişan, gücünün tadını çıkarıyordu şimdi. Abdias ise, ilgisiz duruyormuş görünse de, bütün varlığıyla öğreniyordu durumdan. Şef'e karşı gelecek güçte olmadığı, bu çocukları onun lanet etkisinden kurtarmak için bir şey yapamadığı için de çok üzülmüyordu. Çıplak ayakla korların üstünde yürüyor gibiydi ve gittikçe kendini daha fena hissediyordu. Ve işte şimdi de Petruha, uyuşturucu sarmasının sarı kalıntısını burnuna sokarak bir kere daha neşelerine katılmasını istiyordu ondan. Azaldıkça sarı yeşil bir renk alan, tükürüğe boğulmuş izmarit tam bir zehirdi şimdi. Petruha'nın bunu zorla içirmeye çalışması, bardağı taşıran son damla oldu.

-Al bakalım, Abdias, tatsızlık etme, küçük papaz, iyi niyetle ikram ediyorum sana, sonu iyi olacak, al, kafanı dağıtır! diyordu Petruha.

-Beni rahat bırak! diye bağırdı Abdias öfkesini tutamıyarak.

-Ya, rahat bırakalım istiyor! Ben kardeşçe davranmaya çalışıyorum, sen ise hep surat asıyorsun!

-Pekala, ver onu bana! diye bağırdı Abdias. İzmariti yakaladı, öteki de iyice görsün diye başının üzerinden dışarıya attı. Bunu o kadar çabuk yapmıştı ki Grişan bile ilgisiz kalamamış, soğukkanlılığını yitirir gibi olmuştu. Bir sessizlik oldu. Bu sessizlik süresince tren tekerleklerinin sesi daha kuvvetli ve daha

korkutucu duyuldu.

-Gördün mü? dedi Abdias, Petruha'ya meydan okuyan bir sesle. Herkes ne yaptığımı gördü mü? Aynı şeyi hiç tereddüt etmeden yine yaparım!

Haşhaş toplayıcıları, hiç beklemedikleri bu durum karşısında, tepelerini attıran bu kaçık hakkındaki tepkilerini ve ne düşündüğünü anlamak için şeflerine baktılar.

Ama Grişan olaya alaylı bir tebessümle bakıyor, hiç aldırış etmiyordu. Mohaç sormak zorunda kaldı:

-Ey Şef, niye susuyorsun? Birden dilin mi tutuldu?

-Hayır, dilim tutulmadı! Bu adama hiç bir şey söylememeye söz verdim. Siz istediğinizi yapmakta serbestsiniz. Ben bu işe karışmayacağım...

Mohaç çok şaşırmıştı:

-Doğru mu bu? diye sordu Abdias'a.

-Evet, dedi Abdias, hepsi bu kadar da değil, bu şeytan karşısında gözlerinizi açmaya da yemin ettim. (Şeytan derken Grişan'ı göstermişti). Sizi lanetli duruma düşüren odur. Susmayacağım, çünkü gerçek benden yana!

Ne yaptığını kendisi bile anlamadan uyuşturucu dolu kendi çantasını kaptı. Herkes aynı anda ayağa fırlamış, bu zavallı papazın daha neler yapacağını merak ediyordu. Yalnız Grişan kımıldamıyordu.

-Bakın çocuklar! dedi, Abdias çantasını kaldırıp sallayarak. Bunun içinde taşıdığımız şey, kötülük getiren, baştan çıkaran bir zehirdir. Para hırsı ile gözleri kör olan sizler de bu zehri insanlara dağıtmak istiyorsunuz. Hepiniz, sen Piotr, sen Mohaç, sen Lenia, sen Kolia! Hepinizin yaptığı bu! Grişan'ı saymıyorum. Onu nasıl gördüğünüz belli!

Petruha üzerine doğru yürüdü:

-Hey dur biraz, ver o çantayı bana!

-Geri dur Petruha, yaklaşma! Bu iğrenç şeyi nasıl yok edeceğimi biliyorum ben.

Hiç kimsenin engel olmasına fırsat bırakmadan ani bir hareketle çantasını açtı ve vagonun açık kapısından haşhaşları savurmaya başladı. Yapraklar, sarı-yeşil petaller (gerçekten çoktu) rüzgara kapılıp, tıpkı sonbahar yaprakları gibi yol boyunca savruldu. Uçup giden bu yapraklar para idi. Binlerce ruble para! Kaçakçılar bu sahne karşısında bir an donmuş, büyülenmiş gibi hareketsiz kaldılar.

-Gördünüz mü! diye bağırdı Abdias, sonra çantasını alıp, içinde kalan haşhaşlarla birlikte dışarıya fırlattı. Ve devam etti: Siz de benim yaptığımı yapınız! Pişmanlık sevincini hep birlikte tadalım. Tanrı şefkatini esirgemeyecek, suçlarımızı affedecektir! Lenia, Piotr, haydi bu lanet haşhaşı atın, savurun rüzgarda!..

Petruha kudurmuştu sanki:

-Herif çıldırdı, aynasızlara gammazlayacak bizi! Tutun! Kırılım çenesini pis papazın!

-Durun, durun, beni dinleyin! diye bağırdı Abdias.

Onları akıl yoluna sokabileceğini umuyordu hala. Ama artık çok geçti. Uyuşturucudan sonra gözleri büsbütün karmış olan kaçakçılar kudurmuş köpekler gibi atıldılar üzerine. Petruha, Mohaç ve Kolia durmadan vuruyorlardı. Yalnız Lenka engel olmaya çalışıyordu onlara.

-Durun, yapmayın! diye etraflarında dönüyordu, ama öteki üç çocuğu durduramıyordu. Dövmeye devam ettiler:

-Haydi! Gebertin! Al sana! Atın vagondan dışarı! diye bağıırıyordu Petruha.

-Atalım! Gebertelim! diye kükrüyordu Mohaç.

Lenka sapsarı olmuş, titreyen elleriyle onlara asılıyor ama durdurmaya gücü yetmiyordu:

-Yoo, yapmayın! Öldürmeyin onu! diye yalvarıyordu. Kolia onu iterek:

-Bırak beni it! Yoksa seni de gebertirim! diyordu ona. Abdias bütün gücüyle karşı koyarak kapılardan uzaklaşmaya çalışıyordu, trenin hareketi de daha çok kapılara doğru itiyordu onları. Biraz önce mutlu görünüp gülümseyen bu uyuşturucu kurbanlarının, nasıl bir vahşet ve sadizm ile hareket ettiklerini tecrübe ile öğreniyordu şimdi.

-Artık işin ölüm kalım meselesi haline geldiğini de anlıyordu. Kuvvetler hiç de denk değildi. Azgın ve güçlü üç kişiye karşı tek başına idi. (Lenka küçük ve zayıf olduğu için hesaba katılmıyordu). Grişan ise hala yerinden kıınıldamıyor, ama keyifle seyrediyordu olanları. Bir tiyatroda ya da sirkteydi sanki.

-Hımm! Burada bir hareket var galiba! diye mırıldanıyordu oturduğu yerden. Bu durumu önceden görmüş, çok iyi hesaplamıştı. Ve şimdi, himaye ettiği kişilerin Abdias'ı öldürmesiye dövmelerini seyrederek keyifleniyor, başarısının meyesini topluyordu.

Cinayeti yalnız onun müdahalesi önleyebilirdi, ama bunun için Abdias'ın Grişan imdat! demesi gerekiyordu. Ama ne olursa olsun Abdias ondan yardım istemeyecekti. Yapabileceği, daha doğrusu yapabileceğini umduğu tek şey, mümkün olduğu kadar kapıdan uzak bir köşeye çekilmektir. Orada onu isledikleri kadar dövsünlerdi, bayıltsınlar, yeter ki trenden atmasınlar. Çünkü o zaman kesinlikle öldürdü...

Ama yumruk darbeleri altında bir köşeye çekilmek de çok zordu. Onu hep kapıya doğru itiyorlardı ve açık kapı da onu çekip almaya hazır. Olduğu yerde kıınıldamadan dursa da tereddüt etmeden atacaklardı onu trenden. Her yumruktan, her darbeden sonra doğrularak, sürünerek vagonun dibine gitmeye çalışıyor, belki cellatlarının akılları başlarına gelir ya da bıkarlar da bırakırlar diye ümitleniyordu.

Başına Kolia'dan bir yumruk yiyen Lenka bir kenara yığılıp kalmıştı. Meziyetleri yüzünden bu insanların düşmanlığını kazanan bu din adamına yardım edemezdi artık. Ve bu adamlar, akla sığmaz bir kudurganlıkla paralarını, muazzam uyuşturucu hazinesini koruyorlardı.

-Vurun! Gebertin! diye haykırıyordu Petruha. Abdias'ın kolunu kıvrıp sırtına yapıştırmıştı. Mohaç ise karnına müthiş bir yumruk indirdi. Abdias, acıdan kıvrılarak ve kan kusarak iki büküm oldu. O zaman onu üçü birden kapıya doğru sürüklediler, ama hala direniyordu. Kapıya gitmemek için döşemeye yapışınca tırnakları kırıldı. Pençelerinden kurtulmaya çalışıyor, kurtulamıyordu. Bu kötülüğü yaptıran Grişan ise, sandalyesinde ayak ayak üstüne atarak,

soğukkanlılıkla, zafer kazanmış edasıyla olayı seyrediyor, bastonunu yere vurarak anlamsız bir ıslık çalıyordu.

Abdias, hala aman dileyebilir, ondan yardım isteyebilirdi. O da o zaman belki işlenmekte olan bu cinayeti önleyebilirdi. Ama ağzını açmadı, yardım dilemedi. Kaçakçılar onu kapıya doğru sürüklediler. Başından akan kanın izi kaldı sürüklendiği döşemede. Kapıda da son yumruk darbelerini indirdiler. Kaçakçılar onu, kendileri de onunla birlikte düşme korkusuyla kaldırıp atamıyorlardı. Abdias birden, rüzgara kapıldı, ama düşeceği anda avucu ile dösemeye yapıştı ve bir ayağını basamağa koyabildi, böylece bir yere tutunup kaldı. Kendisini hiç bir zaman bu kadar güçlü, yaşamaya bu kadar istekli hissetmemişti. Saldırganlar onu orada rahat bıraksaydılar, belki tekrar vagona girmek için kuvvetini toplayabilirdi. Ama bırakmadılar, yüzünü gözünü tekmelemeye başladılar, her türlü küfrü savurarak futbol topu imiş gibi vuruyorlardı ona. Yine de ellerini sımsıkı yapıştığı yerden ayırmadı. Son anları çok korkunç olmuştu. Petruha, Kolia ve Mohaç, kudurganlıklarının en üst derecesinde idiler. Grişan bile daha fazla aldırışsız kalamadı ve Kurtarıcı Kallistratovun akıbetini görmek için kapıya yaklaşarak baktı, düşmesini sabırsızlıkla bekledi. Abdias'ı araya başkalarını sokarak öldürtmekle gerçekten büyük bir kurnazlık yapıyordu. Eğer yolda cesedini bulurlarsa ve dedektifler bunun bir kaza ya da intihar olmadığını anlarsa ve kendisi de yakalanırsa, suçsuz olduğunu rahatça iddia edebilecekti. Arkadaşlarının kavga ettiğini, kendisinin hiç karışmadığını, ama şanssızlıkla, içlerinden birinin yanlış adım attığını söyleyecekti.

Abdias'ın hatırladığı son şey, yüzüne inen darbeler oldu. Yüzüne vuran ayakların tabanı kıpkırmızıydı. Vücudu kurşun gibi ağırlaşmıştı ve tren, şiddetli yeller savurarak bozkırda hızla ilerliyordu. Aşağıya, korkunç ve insansız boşluğa doğru çekildiğini hissediyordu. Bir tek kişi yoktu onu görüp acıyacak, kaderine ağlayacak. Hayatı pamuk ipliğine bağlıydı artık. Ve; o bir türlü sonu gelmeyen günde batan güneşin son ışıkları, korkudan iyice açılan gözlerini yakıyor, tıpkı onun gibi hiçlikte yok oluyordu. Hala sıkıca tutunduğu yeri bırakmadığı için, Grişan'ın bastonunu kapalı Petruha, bununla vura vura parmaklarını kırdı Abdias'ın. Grişan tesadüfen imiş gibi onun eli altına getirmişti bastonunu.

Ve Abdias artık şiddetli acılardan ibaretti sanki. Kendinden geçti ve ne olduğunu anlamadan düştü. Yuvarlanıp, çalılırların üzerine gelmiş ve bu arada çarpan taşlardan ayağının kırıldığını hissetmemişti. Yoluna devam eden eski yoldaşlarını süratle götüren trenin sesini duymamıştı. Tekerlek sesleri de duyulmaz olmuştu zaten.

Az sonra güneş battı, karanlık çöktü. Batıda gökyüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Fırtına yakındı...

Demiryolu üzerinden başka katarlar gelip geçiyor, hayatı için merhamet dilemeyen kişi de bir çukurun dibinde uzanmış, hareketsiz yatıyordu. Coşkular içinde, gerçeği arama yolunda elde edebildiği ve inandığı her şey, şimdi onun dışındaydı ve yoktu. Kendisini kurtaracak tek şansı kullanmamakta haklı mıydı? Çok basit görünen Grişan, yardım et! sözlerini, hayatı söz konusu olduğu halde söylememekte haklı mıydı? Haklı ya da haksız, ağzını açıp yardım istememişti... Gerçekte Yüce Yaradan'ın paradoksları da sınırsızdır... Yüzlerce yıl önce bir defa daha tuhaf bir adam, susması gerektiğine inanmış ve bu yüzden hayatını yitirmişti. Kendini kurtaracak sözleri söylemeyi reddettiği için yitirmişti hayatını. O günden bu güne bin dokuz yüz elli yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen, bu olayı tartışmaktan, sayısız yorumlar yapmaktan ve kendi kendimize böyle bir şeyin nasıl olabileceğini sorarak yakınıp yakarmaktan vazgeçemedik. Ve bu olay bize dün olmuş gibi geliyor, çünkü meydana getirdiği şok dağılıp yok olmadı. O zamandan beri her nesilden pek çok kişi (ki sayısını bilemiyoruz) olay sırasında Golgotha Tepesinde olsaydım, Nasıralı'nın çarmıha gerilmesini engelledim, demiştir. Bugün, böyle bir engellemeyi yapabileceğine

inanmak birçok kimsenin hoşuna gidiyor. Ama o tarihte bu basit infazın muazzam sonucunu kim tahmin edebilirdi? Asırlar boyu her şeyin unutulacağını ama o günün unutulmayacağını kim söyleyebilirdi...

O gün de bir Cuma günüydü ve o adam da, hayatını kurtarmak için onların istediği şekilde konuşmayı, istenen kelimeleri söylemeyi reddetmişti...

-2-

O sabah Kudüs'te hava sıcaktı. Günün ilerleyen saatlerinde kızgın güneşin ortalığı daha da kasıp kavuracağı anlaşılıyordu. Vali Pontius Pilatus, koltuğunu, Herode Sarayının terasındaki kemerlerin altına koydurmuştu. Burada hafif bir hava akımı vardı ve bu, sandaletli ama çorapsız bacaklarına hoş bir serinlik veriyordu. Bahçede hafif hışırdayan piramid şeklinde budanmış kavak ağaçlarının yaprakları, vaktinden önce sararmışlardı o yıl.

Aşağıda, şehrin çevresi gökmavisi bir buharla kuşatılmıştı. Genel olarak pek açık olan ama o gün, gittikçe akkor haline gelen bu atmosferde, yörenin lekesiz çöl sınırı belli belirsizdi.

Şafak vakti tepenin üzerinden havalanan bir kuş, büyük bahçenin üzerinden düzenli aralıklarla ve sessizce gelip geçiyordu. Görünmeyen bir ipe asılmış gibi, kanallarını iyice açarak süzülen bu kuş bir kartal ya da bir çaylak olmalıydı. Çünkü başka hiçbir kanatlı o kadar uzun süre dönüp duramazdı o boğucu havada. İsa'nın bir an göz ucuyla bu kuşa baktığını farkedenden vali, bundan rahatsız olmuşçasına:

-Nereye bakıyorsun ey Yahudiler Kırallı? Üzerinde süzülen senin ölümündür, dedi.

-Hepimizin üzerinde süzülüyor, dedi Nasıralı İsa yavaş bir sesle ve kendi kendine konuşur gibi. Aynı anda, istek dışı bir hareketle, şişen gözünü korumak istercesine elini yüzüne götürmüştü. Sanhedrin'e (Kudüs Mahkemesine) götürülürken, yaşlıların ve din adamlarının kışkırttığı kalabalık üzerine atılmıştı. Dövmüşler, tükrüğe boğmuşlardı onu. Böylece o, başrahip Kayfe'yi tutanların kendisinden ne kadar nefret ettiklerini görmüş ve Kudüs Büyük Konseyi'nden hiç merhamet görmeyeceğini anlamıştı. Bu hazır kalabalığın vahşeti, kendisini bir serseriden başka bir şey olarak görmemeleri, onu çok şaşırtmıştı. Mabetlerde ve meydanlarda onun vaizlerini coşkuyla, hayranlıkla dinlemiş olanlar aynı insanlar değil miydi? Bir eşiğin üzerinde ve ardında eşiğin yavrusu ile Kudüs kapılarından içeri girerken, onu sevinç naralarıyla karşılayanlar, yoluna çiçek atanlar, umut dolu bir sesle Hosannah, kurtar bizi Ey Davud'un oğlu! En yüksek mertebelerde ol! diye bağırان insanlar değil miydi bunlar?

Şimdi; Vali Pilatus'un karşısında ayakta duruyor, ağırlığını bir o ayağına, bir bu ayağına veriyor ve olacakları bekliyordu.

Vali pek keyifsizdi, tereddütlerinden ve çok iyi hissettiği ama sebebini hiç anlayamadığı bu can sıkıntısı durumdan dolayı kendisine de kızıyordu. Roma ordusunda asker olarak geçirdiği zamanlarda ve vali olarak geçirdiği bunca yılda, böyle bir durumla hiç karşılaşmamıştı. Son derece gülünç ve saçma buluyordu bu durumunu. Aslında yapacağı şey, işi uzatmadan Sanhedrin'in mahkumiyet kararını onaylamaktan ibaretti: Cellatlarıyla hazır bekleyen başrahibi çağırır, karşısındaki adamı ona teslim eder, o da daha önce verdiği kararı uygulardı. Ama, böyle yapacağı yerde, bu sorgulamayı, sanki bir şey mani olacakmış gibi, uzattıkça uzatıyor, boş yere vaktini ve gücünü harcıyordu. Oysa, kendisini bu kadar sıkıntıya sokmaya değer biri değildi bu soytarı!

Ne çılgınlık! Kendinin Yahudilerin kırallı, Tanrı'nın sevgilisi, İsrailoğullarına Cennetin yolunu açmak için gönderilmiş olduğunu iddia diyordu bu adam! Bir alem ki orada Sezar'ın kudretine de, valilerine de ve onlara itaat eden sinagog

reislerine de yer yoktu. Söзде herkesin eşit olacağı ve ebedi mutluluğu tadacağı bir yerde orası. O güne kadar bu en yüksek makama göz diken nice nice kişilerin en beceriklisi, en kurnazı, şüphesiz bu idi. Eğer bu adam hükümetin dizginlerini ele geçirecek olsa, elbette onu kendi selefleri gibi idare ederdi. Çünkü hayat, kendisine ebedilik için açılmış yoldan başkasını takip edemezdi. Evet, evet! Bu sefil bunu çok iyi biliyordu ve Yeni Çağ vaatleriyle saf bir kalabalığın güvenini kazanarak, çok ustaca bir dolap çeviriyordu. Herkesin diğerini kendi anlayışı ve kudreti derecesinde algılaması doğru ise, Pontius Pilatus da bu kanundan yararlanmayı hayal edebilirdi. Çünkü İsa'da, gizlice özlemini duyduğu kudreti görüyordu, ama buna bir gün kavuşacağını ümid edemiyor, ummaya cesaret edemiyordu. Karşısındaki bu mahkuma kinle karışık bir ilgi duymasının asıl sebebi buydu işte.

Vali, bu baldırı çıplağın çevirdiği dolapları iyice anlamaya çalışıyor, bunu hayal ediyordu. Aslında amacı açıktı: Yeni bir çağın açıldığını ilan ederek, kendi çıkarına olacak bir düzeni kurmak için ülkede isyan çıkartacaktı. Ne küstahlık! Kudretli Roma İmparatorluğunun bütün Anadolu eyaletlerinin genel valisi Pontius Pilatus olarak, kendisinin bile dile getirmeye cesaret edemediği böyle bir tasarımı, bu sefil Yahudi'nin gerçekleştirmeye cüret edebileceğini kim düşünebilirdi?

Bu keskin görüşlü valinin kafasından geçenler işte bunlardı. İsa ile, kendini onun yerine koymaya çalışarak oldukça orijinal bir şekilde sürdürdüğü konuşma ilk izlenimini güçlendiriyor, yeni tür bir gasp saydığı bu duyulmamış derecede kendini beğenmişlik karşısında, öfkesi daha da artıyordu.

Pontius Pilatus, gittikçe artan bir merakla, birbirine zıd iki ruh haliyle tartışmayı devam ettirerek, bir yandan Kudüs duayenlerinin kararını bozmak, bir yandan da bu adamın niyet ve teşebbüsü sonunda Roma iktidarını kaçınılmaz şekilde sarsacak tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak çarelerini arıyordu kafasında...

Kuşa niçin baktığını sorduğu zaman İsa'nın verdiği samimi ama saygısız cevap hoşuna gitmemişti. Sustuğu ve onun merhametini kazanmaya çalışacağı yerde, ölümün herkesin üzerine kanat gerdiğini söylemek gibi kendini teselli eden saygısızca bir cevap vermişti. Bu adam öldürülmekten hiç korkmuyormuş gibi gerçekten kendini mahkum ettirmek istiyor galiba diye düşündü Pontius Pilatus.

-Konumuza geçelim. Sen bekleyenin ne olduğunu biliyor musun ey zavallı?

Boğuk bir sesle böyle derken, karışık ve terli yüzünü bilmem kaçınıcı defa silmişti. Sonra mendilini dazlak kafasında, kalın ensesinde dolaştırmış, İsa cevap vermekle gecikirken, kötü bir alışkanlıkla her zaman yaptığı gibi, birer birer parmaklarını çıtlatmıştı. Sorusunu tekrarlardı:

-Sana bir soru sordum: Seni neyin beklediğini biliyor musun?

İsa büyük bir nefesle iç çekti ve göreceği işkenceyi düşündüğü için yüzü sarardı. Sonra biraz zorlanarak cevap verdi:

-Evet, biliyorum, beni bugün idam edecekler.

-Biliyorum mu dedin! diye bağırdı vali alaylı bir şekilde sırtarak. Bildiğinden şaşmayan bu aksi peygambere kin ve nefret duyarak, aynı zamanda acıyarak bakıyordu.

İsa'nın dağınık saçları boynuna sarkmıştı. Elbisesi lime lime, ayakları çıplaktı. Sandallarını, vahşi kalabalık üzerine saldırdığı zaman düşürmüş olmalıydı. Bulunduğu yerin gerisinde, terasın parmaklıkları arasından sitenin tepeleri görünüyordu. Vicdansız şehir, pusuya yatmış avını bekliyordu. Çünkü bu yakıcı

hava onu kana susatmıştı. Kalabalık, karanlık içgüdü ile, sarhoş olup ulumak için büyük heyecanlar istiyordu. Libya çölünde bir arslanın bir zebrayı boğazladığını görerek ağızları sulanan ve cıyak cıyak ürüyen çakal sürüsü gibiydi o kalabalık. Vali, hayvanlar arasında da, insanlar arasında da böyle sahneleri görmüştü. Karşısındaki adamı da çarmıha gerilmiş gibi görünce dehşetten ürperdi ve biraz acıma duygusu da taşıyan bir ses tonuyla sordu:

-İdam edileceğimi biliyorum dedin. Bu tam doğru değil. Bunu ancak oraya vardığın zaman anlarsın.

-Evet, vali, oraya varacağımı sanıyorum ve bu düşünce beni ürpertiyor.

-Sözümü kesme ve öbür dünyaya gitmek için o kadar acele etme, daha vaktin var! dedi vali. Cümlesini bitirmemişti.

-Beni bağışla vali, sözünü isteyerek kesmedim, hiç acelem yok. Biraz daha yaşamayı isterdim.

-Peki, o saçma ve saygısız iddialarından vazgeçmeyi de düşünüyor musun? İsa, çaresizlik belirten bir hareket yaptı. Bakışları bir çocuğunki kadar saf ve yumuşaktı:

-İnkâr edecek hiçbir şeyim yok vali bey, benim sözlerim bana Tanrı Babam tarafından emredildi. Vazifem, O'nun buyruğunu yerine getirmek için bu sözleri insanlara iletmektir.

-Durmadan aynı şeyleri tekrarlıyorsun, dedi Pilatus hiddeti artarak. Kemerli büyük burunlu yüzünde, derin hatlarla çevrili ağzında, hor bakışları donup kalmış gibi bir ifade vardı. Devam etti:

-Çevirmek istediğin dolabı çok iyi anlıyorum. Bu numaraların, bu yapmacık davranışların sana hiçbir faydası olmayacak. Baba'nın sözlerini insanlara iletmekten kastının ne olduğunu biliyorum. Onları saptırmak, baştan çıkarmak istiyorsun. Halkı isyana teşvik ediyorsun! Ama, insanlara iletmek istediğin o meşhur sözleri belki bana da iletirsin. Ben insan değil miyim?

-Şu anda senin buna ihtiyacın yok vali bey, çünkü sen acı çekmiyorsun ve yeni bir düzen kurulmasını istemezsin. Senin Tanrın ve vicdanın sadece kuvvettir, sen de bu kuvvete sahipsin. Senin için bundan daha yüce bir şey yok.

-Doğru, Roma'nın kudretinden daha üstün bir şey yoktur. Umarım sen de bunu söylemek istedin?

-Bu senin düşüncen vali bey.

-Bu, bütün sağduyulu insanların düşüncesidir, dedi vali küçümseyen bir tavırla. Devam etti: Onun içindir ki Sezar Allah değildir, ama Allah Sezar gibidir demek adet olmuştur. Buna inanmıyorsan aksini ispat et bakalım! Ben, İmparator Tiberius adına onu temsil ediyorum. Zaman ve mekan içinde istediğimi yapmak ve olayları yönlendirmek imkanına sahibim. Ama sen, daha üstün bir kudret olduğunu, senin temsil ettiğin başka bir gerçek bulunduğunu iddia ediyorsun. Çok tuhaf, gerçekten çok tuhaf bu! Ben seni işte bunun için burada uzunca bir süredir tutuyorum, oysa seni şehirde, Sanhedrin'in hükmünü infaz için sabırsızlıkla bekliyorlar. Buna cevap ver bakalım!

-Ne dememi istiyorsun?

-Sezar'ın Tanrı'dan daha aşağı ve güçsüz olduğundan emin misin?

-O bir fanidir.

-Elbette o da ölümlüdür. Ama hayatta olduğu sürece, insanlar için Sezar'dan daha kudretli bir Tanrı olabilir mi?

-Dünyaya başka bir açıdan bakınca, böyle bir Tanrı var.

-Senin iddiaların çok gülünç, dedi vali kaşlarını çatarak ve sahte bir tehditle. Aslında bunlar gülünç fikirler bile değil, işte onun için de sen beni etkileyemezsin. Bazı insanların sana niçin inandıklarını anlayamıyorum.

-Onları bana, uğradıkları zulüm, ebedi adaletle susamışlık getiriyor. Böylece sözlerimin tohumu, ıstıraplarla verimli hale gelen, acı gözyaşlarıyla verimi artan bir toprağa düşmüş oluyor.

-Yeter! diye gürledi vali, seninle boş yere zaman kaybediyorum! İkisi de bir an düşüncelere dalarak sustular. İsa'nın solgun yüzü terden ıpsıladı. Ama, omuzdan tutturulmuş üstlüğüünün yırtık kolunu kaldırıp ya da avuç içiyle yüzünü silmiyordu. Çünkü boğazını sıkı keder bir çeşit tiksinti de veriyordu ona. Şimdi, olduğu yerde felçli imiş gibi hareketsiz duruyor, ter damlatan, zayıf ve boğumlu ayaklarının bastığı mermer zemine düşüyordu.

-Bütün bu söylediklerinden sonra, ben Roma Valisinden, seni serbest bırakmamı mı isteyeceksin? dedi vali boğuk bir sesle.

-Evet, iyi insan, bırak beni gideyim.

-Bırakırsam ne yapacaksın'?

-Dünyayı dolaşarak Tanrı'nın buyruklarını yayacağım.

Hiddete kapılan vali yerinden sıçrayarak gürledi:

-Beni aptal yerine mi koyuyorsun! Senin gerçek yerin bir haçtır, başka hiç bir yer değil. Yalnız ölüm gelir senin hakkından!

-Yanılıyorsun kudretli vali, ruh karşısında ölümün hiçbir gücü yoktur, dedi İsa, sakın ve emin bir sesle.

-Ne dedin? Ne dedin?

Böyle gürleyerek ona doğru bir adım attı. Öfke ve kinin kapladığı yüzünde kara lekeler belirmişti.

-İşittiğin şeyleri söyledim vali bey.

Pontius Pilatus derin bir nefes alarak, bir şey söylemek ister gibi kollarını göğsüne kaldırdı. Tam bu sırada sert ayak sesleri duyuldu ve silahlı bir lejyoner ona doğru ilerledi.

-Ne istiyorsun? diye bağırdı vali. Silahlı asker elindekini uzatarak:

-Şunu iletmemi istediler, dedi.

Valinin karısından bir mesaj getirmişti asker, mesaj şu idi: Vali, sevgili eşim, senden İsa denilen bu gezgine bir kötülük yapmamamı istiyorum. Herkes sana onun dürüst bir insan olduğunu, hiç kimseye en ufak bir fenalık yapmadığını, her türlü hastalıkları tedavi ettiğini söyleyecektir.

Onun, Tanrı'nın oğlu, bir Mesih ve hatta Yahudilerin kiralı olduğu yolundaki söylentiler belki kötü niyetlilerin uydurmasıdır. Buna karar verecek olan ben

değilim. Bu Yahudi halkının ne kadar fanatik ve rezalet çıkarmaya eğilimli olduğunu sen de bilirsin. Ya bir de bunlar doğru ise? Pleb (halk) ağzında dolaşan söylentiler çok defa sonunda doğrulanır. Eğer öyleyse, gelecekte lanetleyecekleri kişi sen olacaksın. Sinagoglardaki reislerin ve sitedeki başpapazların İsa'dan korktukları, halk onu dinlemeye başladığı için ondan nefret ettikleri, kıskançlık yüzünden ona iftira ettikleri ve halkı ona karşı kışkırttıkları söyleniyor. Bugün onu taşta tutan kalabalık, daha dün ayaklarına kapanıyordu. Bana öyle geliyor ki, bu zavallının mahkumiyetini onaylarsan, bu olayın sorumluluğu senin omuzlarına çökecek. Biz de hep bu ülkede kalacak değiliz. Şanıyla, şerefine Roma'ya dön. Senden rica ediyorum: Bu adamı bağışla. Nöbetçiler onu sana götürürlerken gördüm. Genç bir ilah kadar yakışıklıydı. Bir rüya da gördüm dün gece. Bu rüyayı sana anlatmalıyım. Çok önemli bir uyarı, bir kehanet bu. Uğursuzlukları kendinin ve soyundan gelenlerin üzerine çekme.

-Ey ilahlar! Size ne kötülük yaptım! diye mırıldandı Pontius Pilatus. Bir hayal peşinde koşan kaçık için onun sahte kehanetleriyle boş yere vakit kaybettiğini düşünerek, onu muhafızların önüne katıp, bir an önce, bahçenin arkasındaki tepede Büyük Konseyin kararını uygulamak için bekleyen cellatlara göndermediğine pişman oldu. Şimdi de karısı burnunu sokuyordu onun işlerine. İsa'yı destekleyen gizli güçler varsa, ölümüne bu ilahi güçler engel olmak istiyorsa, belki bu ona bir işaret sayılabilirdi. Ama her şeye rağmen, ilahlar yeryüzü meselelerine genel olarak çok sınırlı bir çıkar için müdahale ederlerdi. Karısına gelince, o politikadan ne anlardı? Niçin, ne adına, Roma'ya tabi olan Yahudilerin başpapazını ve bütün Kudüs oligarşisini karşısına alacaktı?

Sezar'ları eleştiren, hareketleri çok şüpheli bir serseriye kurtarmak için mi? Hem sonra, bu adamın genç bir ilah kadar yakışıklı olduğunu da nereden çıkarıyordu? Genç olmasına gençti ama, hepsi o kadardı işte. Her tarafı morarmıştı, çekici hiçbir tarafı yoktu ve daha çok, dayak yemiş bir köpeğe benziyordu. Onda ne buluyordu bu kadın?

Vali, mesajın içeriğini düşünerek, dalgın bir şekilde birkaç adım yürüdükten sonra derin bir iç çekti ve yerine oturdu. Bu sırada, sık sık hatırladığı bir fikir yine takıldı aklına: Gerçekte insanlar çok önemsiz, basit yaratıklardı. Hayatlarını, büyük ve küçük aptestlerini yapmakla, çiftleşmekle geçirirlerdi. Doğarlar, ölürlər, sonra yerlerini başkaları alır, onlar da ölürlər. Sayısız alçaklıklar yapar, sayısız suç işlerlerdi. Buna rağmen bütün bu iğrenç rezillerin arasından, durmadan zeka fışkırmaları olur, geleceği haber veren hayalciler çıkardı. Mesela şu karşısındaki, gözleri açıkken uyuyarak gördüğü rüyaları gerçek sanmıyor muydu, kendi kehanetine inanmıyor muydu?

Ama artık ona ayağını yere bastırmak ve bu işi bitirmek zamanı gelmişti. Vali kımıldamadan duran İsa'ya dönerek:

-Yine de bilmek istediğim bir şey var, dedi, farz edelim ki gerçekten samimisin, iyilik yapmak isteyen bir adamsın, çok güvenen halkın arasına girip onları isyana kışkırtmıyorsun, hatta bir adalet hükümranlığından söz ederken, Sezar'ın dünyaya hükmetmesini, dünyayı idare etmesini kabul etmiyorsun, diyelim ki ben de bunlara inandım. Öyleyse anlat bana, seni ölüme koşturan güç nedir? Sebeplerini say, açıkla. Eğer bu yolla İsrailoğullarına hükmetmeyi umuyorsan, seni elbette beğenecek, haklı görecektir değilim, ama hiç olmazsa anlayacağım. Bindiğin dalı niçin kesiyorsun? Sezar'ın iktidarını beğenmiyor ve yeriyorsan, sen nasıl Sezar olacaksın? Senin hayatını bağışlamak ya da ölümüne karar vermek yalnız bana ait bir şey değil, bunu çok iyi anlarsın. Niçin hiç bir şey söylemeden duruyorsun? Korkudan dilin mi tutuldu?

-Evet, işkenceden korkuyorum vali bey, ve Sezar olmaya da hiç mi hiç niyetim yok.

-Öyleyse bütün meydanlarda tövbe et, vaizlerinde söylediklerini geri al, yalan söylediğini, bir sahte peygamber olduğunu açıkla ve artık Yahudilerin Kırallı unvanını taşıma, onları, asla olmayacak yeni bir adalet hükümrancılığı gibi bir umutla aldatma ki artık plebler senin peşinden gelmesin. Çünkü tek doğru olan şimdi var olandır. İmparator Tiberius dünyaya hükmeder ve o ebedi bir düzenin koruyucusu, dayanağıdır. Çabuk aldanmış bir ayak takımını ayaklandırmak için ileri sürdüğün, iddia ettiğin Cennet, sadece bir laftır, boş bir laf: İyi düşün! Rahat durmasını öğren ve halkı da rahatsız etme. Hem, sen kimsin ki Roma İmparatoru senden korksun? Bir serseriden, şüpheli bir vaizden, bu Yahudi ülkesinde pek çok bulunan bir çarşı-pazar şarlatanından başka bir şey değilsin. Ama zararlı doktrinleriyle kargaşalığı yaydın, büyük din reisinizi endişeye düşürdün. Onun için söylediklerinin yalan olduğunu itiraf etmelisin. Sonra Suriye'ye veya uygun göreceğin başka bir yere gidebilirsin. Ve ben, Roma Valisi olarak, bunun için sana yardım edeceğim. Vakit varken bu teklifimi kabul et. Niye sustun yine?

-Senin ve benim çok farklı insanlar olduğumuzu düşünüyordum vali bey. O kadar farklı ki birbirimizi anlamak ihtimali pek az. Doğru olanı reddetmek pahasına, doğrunun zararına, sırf senin ve Sezar'ın çıkarı için, İlahi Kelam'ı niçin inkar edeceğim? İstemediğim halde niçin başka bir yere gitmek zorunda kalacağım?

-Her şeyi birbirine karıştırma. Roma'ya yararlı olmaktan daha doğru bir şey yoktur.

-Doğru olan gerçeğin kendisidir ve gerçek de yalnız bir tanedir: İki olamaz.

-Hala bana oyun yapmaya mı çalışıyorsun?

-Ben hiç kimseye asla oyun yapmadım, cevabım çok basit: Evvela gerçek adına söylenenin reddedilmesi hiç iyi bir şey değildir. Sen de benden samimi olmamı istemedin mi? İkinci olarak, insanın işlemediği bir günahı yüklenmesi ve bu iftiradan arınması için suçu kabul etmesi de iyi bir şey değildir. Eğer bir söylenti yalana dayanıyorsa, o zaten kendi kendine ölüp gider.

-Ama daha evvel sen öleceksin Yahudiler Kırallı! Seni kurtaracak çareleri elinin tersiyle itip ölümü mü seçiyorsun?

-Benim yolum, selamete, kurtuluşa götüren tek yoldur.

-Hangi selamet?

-Dünyanın selameti.

-Bırak artık bu saçmalıkları! Sen apaçık ölümünü mü istiyorsun?

-Evet, çünkü başka seçeneğim yok.

-Ey ilahlar: diye mırıldandı vali. Yorgundu. Elini derin kırışıklı alnının üzerine koydu. Ne kadar da sıcak, belki hava değişecektir diye, söylendi. Sonra kendi kendine kararını verdi: Bu tartışma neye yarar? Hayatı istemeyen bir insanın hayatını niçin kurtarayım? Gerçekten aptalım ben diye düşündü ve sonra yüksek sesle:

-Madem ki öyle, günah benden gitti, dedi.

-Nasıl istersen, dedi İsa başını eğerek.

İkisi de sustu. Sessizlik uğursuz bir hava ile büyüyor, muhteşem sarayın ve bahçenin duvarları ardında, Kudüs'ün sıcaktan kavrulan sokaklarında, her an bir

şeylerin patlak vereceğini her ikisi de hissediyordu. Şimdilik sadece, karışık, ancak duyulabilen bir uğultu geliyordu kulaklarına. Büyük pazarların olduğu yerlerde, insanların, binek ve yük hayvanlarının, türlü eşyalar arasında gelip gitmelerinden, bağrışmalarından geliyordu bu uğultu. Bu iki alem arasında, yani saray ve saraydakilerle, basit halkın bulunduğu şehrin arasında ise askerler vardı. Bunların görevi, plebler denilen ve vadilerle tepelerde yaşayan basit halkla saraydakileri birbirinden ayırmak ve asilleri basit halkın saldırısından korumaktı. Lejyonerler surların dibinde devriye geziyor, daha aşağılarda, küçük bir koruda, bir süvari birliği bulunuyordu. Terastan, sineklerden korunmak için durmadan kuyruk sallayan atları görmek mümkündü.

Vali, sorumluluğu üzerinden atmış, bu yüzden de biraz rahatlamış görünüyordu. Artık, mahkumu kurtarmak için elinden gelen her şeyi yaptığını söyleyebilirdi. İlahlar şahitti ki, savunduğu doktrine hayatından daha çok önem veren bu adamın inadından sorumlu olan asla o değildi. İddialarını, söylediklerini geri almadığına, inkar etmediğine göre, yapılacak başka bir şey yoktu. Aslına bakılırsa böylesi daha kolay, daha iyi olmuştu. Çünkü mahkum, kendi idamını kendisi imzalamış durumdaydı...

Pontius Pilatus karısına ne söyleyeceğini de biliyordu şimdi. Yan gözle İsa'ya baktı. İsa, dudaklarının ucunda belli belirsiz bir gülümseme ile akıbetini bekliyordu. Şu anda ne; düşünüyor acaba? dedi vali kendi kendine. O ukala teorileri için ödeyeceği bedelden dolayı bir pişmanlık mı duyuyordu? Kendi tuzağına düşmüştü. Nasıl kurtulacaktı buradan? Bütün ülkeler, bütün insanlar ve bütün zamanlar için bir tek Tanrı diyordu. Bir tek din, herkes için tek Cennet! Elbette böyle olmasını herkes isterdi ve onun da amacı bu idi. Ama hayatta bu tür hesaplar yapan ve ona göre dolap çevirenler her zaman cezalarını bulurlar. Hakkı olmayan bir saltanata göz dikenlerin sonu her zaman hüsrarla biter. O, çok yükseklere göz dikti. Pleb'i ayaklandırmak, Sezar'a karşı kışkırtmak, sonra bu kötülüğü toplumdan topluma, ülkeden ülkeye yaymak istedi! Bütün gelenekleri yıkmak, dünyanın altını üstüne getirmek istedi. Çılgın! Evet, gerçekten çılgın! Böyle bir deliyi sağ bırakmazlar. Ama, bu kadar acıklı halde görünen birinin, böylesine büyük boyutları olan, ancak çok yüksek bir zeka eseri olacak bir planı hazırlayabileceğine kim inanırdı?..

Pontius Pilatus, düşündükçe kendini haklı görüyor, böylece, Yahudi dininin başı Kayfa ile huzursuzluk verebilecek bir tartışmadan kurtulduğu için de seviniyordu. Kayfa, Sanhedrin adına, bu adamın idam edilmesini açıkça istemişti.

İsa, valinin aklından geçenleri okumuş gibi:

-Şüphelen olmasın ki bilge vali, dedi, vicdanın yatışacak ve yakında huzura kavuşacaksınız.

Vali alınganlık gösterdi ve kaba bir cevap verdi:

-Benim için endişe etme sen! Roma'nın çıkarı her şeyden önce gelir benim için. Sen kendini düşünsen daha iyi edersin!

-Beni bağışla güçlü vali, düşündüğümü yüksek sesle söylememeliydim.

-Evet, öyle. Ve, artık vaktin tamamen geçmiş olacağı bir anda pişmanlık duymayasın diye, düşünmen için biraz daha zaman bırakacağım sana. Şimdi yanından ayrılacağım, döndüğümde hala fikrini değiştirmemişsen, seninle bir işim kalmayacak artık... Kendini gerçekten Yahudilerin kıralı olarak görmekten, dünyanın direği sanmaktan vazgeç. Olayların akışı hiç de senin lehine değil. Senin vaktin çoktan geçti. Tatlı canını yalnız iddialarından, sözlerinden dönerek; inkar ederek kurtarabilirsin. Bunu iyice anladın mı?

-Evet vali bey.

Pontius Pilatus, koca kel kafası ve iri gövdesiyle ayağa kalktı, omuzlarındaki ihramın buruşuklarını düzelterek emin ve heybetli adımlarla oradan uzaklaştı. Terasta yürürken, Kudüs semalarında mağrur uçuşuna devam eden o kuşa takıldı gözleri. Bunun bir kartal olup olmadığını anlayamıyordu. Ama bu onu endişelendirecek bir ayrıntı olamazdı. Onu rahatsız eden, bu yırtıcı kuşa bir şey yapamaması idi. Bir Roma valisi olarak onun kudretinin bu kuş üzerinde hiçbir etkisi yoktu. Onu korkutamıyor, inişe mecbur edemiyordu.

Aşağıda olanlardan hiçbir kuşkuya kapılmadan, böylesine kaygısız ve rahat uçan bu yaratığa biraz da öfke ile bakmıştı. Sonra kendi kendine bu kuşun göklere hakim bir çeşit imparator olduğunu söyledi. Roma İmparatorluğunu simgeleyen, sivri gagalı, keskin gözlü ve demir kanatlı kartal, gelişigüzel seçilmiş bir simge olamazdı! Öteki insanların ulaşamayacağı yüksekliklerde süzölmeli, kendisiyle herhangi bir kimse arasında en ufak bir eşitlik söz konusu olmadan, her şeyi dilediği gibi yönetmeli, hükmetmeliydi... Bir imparatorun kendine özgü ilahları da olmalıydı. Sıradan ilahlardan çok farklı, basit ölümlülerle hiç ilgilenmeyen, onları hor gören özel ilahlar! Herkesin ondan korkması ve düzenin sapsağlam devam etmesi için, gerçek iktidar işte böyle esaslara dayanmalıydı. Ama ne görüyorduk? Bu Nasıralı, imparatorun en adi kölelere kadar herkesin eşit olacağı bir düzenden söz ediyor, Tanrı'nın tek olduğunu, herkes için olduğunu iddia ediyor, insanların tümünün eşit olacağı bir Cennet vaadediyordu! Dünyaya reform getirmek için halkı rahatsız etmekle sağladığı bütün kazanç, başlangıçta hayranı olanların sonunda yüzüne tükürmeleri, onu sahte peygamber, sahte kahin ve dolandırıcı olarak taşla tutmaları, dövmeleri... Ama, yine de çok tuhaf bir insandı. Bütün bu ümitsiz durumuna rağmen, mağlup olan kendisi değil de onu mahkum edenlermiş gibi davranıyordu...

İşte böyle düşünüyordu Roma İmparatorunun temsilcisi. Kendisi de hiç olmazsa dünyanın bu bölümünde yarı imparator değil miydi? İsa'yı birkaç dakika yalnız bırakmasının sebebi, ona ayakları dibindeki çukuru apaçık göstermek, hissettirebilmek istemesi idi. Onun iradesini kırmalı, başını eğmeye, tek Tanrı iddiasını ve insanlar arasındaki eşitlik masalını inkara, bu iddialarından dönmeye mecbur etmeliydi. Sonra da onu, yarı ezilmiş bir yılan gibi, İsrailoğullarının topraklarından atmalıydı. Başka yere gitsin ve uzaklarda ölsündü. Zaten sürüldükten sonra uzun yaşamazdı. Müridleri artık ona inanmaz ve bu yüzden de tutup öldürürlerdi...

Bilge Pontius Pilatus, içindeki şüpheleri yenmek için, en emin, en avantajlı yolları arıyor, ayaklanmayı daha niyet halinde, fikir halinde iken bastırmak istiyordu. Mahkumun yalnız kaldığı o anlarda aklını başına toplayacağını, nasıl korkunç bir akıbete gittiğini anlayarak ayaklarına kapanacağını, ondan merhamet dileyeceğini umuyordu. Ama, bu tuhaf adamın o sırada bu gibi düşüncelere değil, kendi hatıralarına dalıp gittiğini öğrenince pek şaşıracaktı... Geçmişini hatırlama yaşayanlara özgü değil midir? Hayata veda vakti geldiğinde insanın elinde kalan ve tadını çıkaracağı son varlıklar, son zenginlik değil midir? Vali yerinden ayrılır ayrılmaz, sanki İsa'nın kaçmasına en ufak bir ihtimal varmış gibi, köşelerinde bekleyen dört nöbetçi terasa geldiler. İsa, kendisine yakın nöbetçiye hitap ederek oturmak için izin istedi.

-Otur, dedi nöbetçi mızrağını yere vurarak.

İsa'nın beli bükülmüştü. Duvarın dibine ve mermerin üzerine kendisini bıraktı. Bir elini gözlerinin üstüne götürdü. Dağınık saçları solgun ve çukurlaşmış yanaklarına düştü. Su içmek ve bir derede yıkanmak isterdim diye düşündü. Çok net bir şekilde serin bir derenin, geçtiği yerleri, kıyısındaki otları sulayarak sakın sakın akışını canlandırdı gözünde. Derenin şırıltısını ve bir kayığın kürek seslerini duyar gibi oldu. Onu çok uzaklara götürmek için kendisine doğru gelen

bir kayıktı bu. Kayıkla gelen annesiydi. Yüreği kaygılarla, korkularla dolu olan annesi. Anne! diye mırıldandı işitilmeyen bir sesle, anne, bilsen kalbim ne kadar sıkışıyor! Geçen gece Gethsemani'de, Zeytin Dağı'nda, karanlık denizler gibi bir sıkıntı kapladı içimi, ruhum, kaçınılmaz akıbetinin korkunç azabıyla doldu. Sükunet bulamadım ve bütün vücudumu ter bastı. O gece, müridlerimle hiç uyumadan Tanrı'ya dua ettim: Baba, dedim, bu kupayı benden uzaklaştır. Ama yine de benim değil, senin dediğin olsun. İşte o kupa şimdi hemen hemen dudaklarıma geliyor. Ağzına kadar dolu ve önlenemez bir şekilde daha da yaklaşıyor. Yakında senin sezdiğin şey olacak anne! Sen ki bana hayal nefesini verensin, kaçınılmaz akıbetimi biliyordun da, yıllar yılı sessizce bu acıya nasıl dayandın? Yazgısı bu büyük günü görmek olan beni hangi düşüncelerle, hangi umutlarla büyüttün? Bundan daha korkunç bir şey olamaz. Çünkü bir adam için kendi ölümünü aşan bir felaket yoktur, ama bir ana, karnında besleyip doğurduğu evladının ölümüne tanık olunca, onun acısı iki kat daha fazla olur. Anne, beni bağışla, senin kaderini tayin eden ben değilim, onu tayin eden Tanrı Babam'dır. Onun için bakışlarımızı O'na çevirelim, hiç şikayet etmeyelim ve O'nun takdirini kabul edelim!

Annesini hatırladığı o anlarda henüz beş yaşındayken yaşadığı bir macera da geldi aklına. O zamanlar Mısır'da yaşıyorlardı. Çocuğun hayatına kıymak isteyen Herodes'ten kaçarak ailece buraya gelmişlerdi. Herodes, falcıların sözüne uyarak vermişti çocukları öldürme kararını. Bu tuhaf olay meydana geldiği zaman büyük bir nehir kıyısında yaşıyorlardı (Belki bu Nil idi, çünkü çok geniş ve derin bir nehirdi). Yöredeki birçok kadın gibi Meryem de sık sık bu nehre çamaşır yıkamaya giderdi. O gün de çocuğu ile nehir kıyısında bulunduğu bir sırada, kıyıya bir sandal yanaştı ve içindeki ihtiyar adam onlara selam verdi. Meryem de ondan çocuğu biraz sandala bindirip bindiremeyeceğini sordu.

Çünkü çocuk çok istiyordu sandala binmeyi. Evet Meryem, dedi ihtiyar adam, ben de bu kayıkla küçük İsa'yı gezdiresin diye geldim zaten. İhtiyar adamın adlarını bilmesi Meryem'i şaşırtmadı. Herhalde o da buralarda bir yerde oturuyordu. Ama, kürekleri çekmesini isteyeceği anda meçhul adam birden kayboluverdi. Buhar olup uçmuştu sanki. Bu, kadını sandala binmekten caydırmadı, çünkü çocuğu çok istiyordu. Kıyıda, sandalın yakınında koşup zıplıyor ve ona binmek için annesine yalvarıyordu. Bunun üzerine Meryem çocuğu sandala oturttu, kıyıya bağlanmış ipini çözerek biraz itti ve sonra kendisi de binerek İsa'yı kucağına aldı. Akıntıda usul usul gitmeye başladılar. Rüzgarın okşadığı sazlar ve renk renk çiçeklerle dolu kıyının yakınından, parlak suyun üzerinde kayıp gitmek ne güzeldi: Güzel renkli kuşlar çalıdan çalıya uçarak cıvıldaşıyor, ötüşüyor; ılık, sakın havada yiyecek arayan böcekler vızıldıyordu. Ne harika bir geziydi bu! Meryem mutluydu, çünkü yavrusunun çok eğlendiğini görüyordu. Ama, biraz ilerledikten sonra, sığ suda bir tomruk birden kırmıldayıverdi. Sonra suları yararak korkunç bir hızla onlara doğru yüzmeye başladı. Tomruk sandıkları şey kocaman bir timsah idi ve büyük gözlerini onlardan hiç ayırmıyordu. Çocuk korkup bağırmaya başladı. Meryem ise ne yapacağını bilemiyordu. Hayvan bir kuyruk darbesiyle hafif sandalı devireyazdı. Kürekleri bırakıp çocuğunu kucaklayan genç kadın dua etmeye başlamıştı:

Tanrım, bu Senin oğlun İsa! Kurtar onu, senin bana verdiğin çocuk o! Bırakma Tanrım, kurtar onu, kurtar!

O kadar korkmuştu ki gözlerini kapayıp Tanrı'ya, İsa'nın Tanrı babasına yalvarmaktan başka bir şey yapamıyordu. Bizi bırakma, Sana hizmet edecek ol diye bağıırıyordu durmadan. Kendi haline bırakılan sandal ise yön değiştiriyor, timsahın saldırılarıyla meydana gelen dalgalarda sallanıyordu.

Meryem nihayet gözlerini açıp bakmaya cesaret ettiği zaman rahat bir nefes aldı: Görünmez bir el sandalı kıyıya çekmiş, timsah ise yolunu değiştirmiş, süratle uzaklaşıyordu. Meryem, çocuğunu kaptığı gibi sandaldan atlamış, koşmaya başlamıştı. Hem ağlıyor, hem kurtuldukları için gülümsüyor, şükrediyordu. Bir

yandan da çocuğunu öperek durmadan konuşuyordu: İsa! İsa! Yavrum benim! Baban seni tanıdı, seni. O'nun sevgili oğlusun! Çok büyük bir bilge olacaksın sen. İnsanları eğiteceksin, gözlerini açacaksın onların! Ve onlar senin peşinden gelecekler. Onları hiç, ama hiç terketmeyeceksin! diyordu bütün kadınlar arasından seçilip kutsanmış olan o kadın.

Böyle konuşuyor ve Tanrı oğlunun bir mucize sayesinde kurtulduğunu görerek seviniyordu. Mısır'a çocuğun hayatını kurtarmak için gelen dülger Yusuf'un oğlu İsa'nın, gerçekte kim olduğunu insanlar öğrensinler diye, bu olayın Tanrı'nın bir işareti, bir uyanısı olduğunu hiç düşünmeden, konuşmuştu öyle. Meryem karaya ayak basar basmaz sandal nehre açılmış ve kaybolup gitmişti. Genç kadının çılgınlıklarını ilk duyanlar ve koşup gelenler, orada çamaşır yıkayan öteki kadınlardı ve bunlar daha sonra, Meryem oğlunu kucaklayıp koşarken, çocuğun başında altın renkli bir hale bulunduğunu da söylemişler, sevinç ve heyecandan hepsi gözyaşı dökmüşlerdi.

İsa, minik kollarıyla anasının boynuna sımsıkı sarılarak ve o çok hoş ana kokusunu içine çekerek şöyle demişti: Büyüdüğüm zaman, artık bizi hiç korkutmasın diye, bu timsahı kuyruğundan yakalayıp atacağım! Orada bulunanlar bu sözlerle gülmüşler, sonra birbirlerine o esrarengiz sandal sahibinin kim olabileceğini sormuşlardı. Az sonra, onlarda oralardan onu tanıyan kimse bulunmadığı da anlaşılmıştı. Yusuf, özür dilemek ve kayıp sandalın parasını ödemek için onu günlerce boş yere aramıştı...

Geçmişte, pek geride kalan bu olayı hatırladıktan sonra, İsa, tekrar annesini düşündü. Büyük acılar çekmesine sebep olduğu için özür dilemek istiyordu ondan: Anne, sana şimdi veda ediyorum, dedi, işkence sırasında seninle konuşma imkanı bulamazsam sakın gücenme. Ölümünden korkuyorum anne. Bugün hava çok sıcak olmasına rağmen ayaklarım dondu. Beni affet ve ben ıstırap çekerken kaderine isyan etme. Metin ol. Bana gelince, insanlar arasında gerçeğin hüküm sürmesi için tutacağım başka bir yol yok. Çünkü onlar Tanrı'nın en ağır yüküdür ve onları kendilerinden ancak benim ölümüm kurtarabilir.

İnsanlara ulaştırılan yol budur ve ben bu yoldan gideceğim. Elveda, beni affet anne! Yazık ki o timsahı kuyruğundan yakalayamadım. Çok uzun ömürlüymüş, insan ömründen iki-üç kat fazla yaşıyormuş. Ama, onu yakalamış olsaydım bile, serbest bırakırdım... Belki o sandalın sahibi, ihtiyar bir adam gibi görünen bir melek idi ve belki de ben onu yakında, öbür dünyada görebileceğim... Bu olayı hatırlayacak mıdır? Ayak sesleri duyuyorum: Pontius Pilatus'tur bu gelen, kendine rağmen celladım olan adam. Elveda anne, elveda!..

Vali, sert adımlarla terasa geldi. Nöbetçiler uzaklaştılar ve iki adam tekrar başbaşa kaldı. Pontius Pilatus, o gelirken ayağa kalkan İsa'ya manalı bir şekilde baktı ve onun herhalde tahmin ettiği gibi davranacağını düşündü, ama işi bir an önce sona erdirmesi daha iyi olurdu.

-Pekala, dedi yerine geçerken, fikrini değiştirdin mi?

-Hayır.

-Yanlış hareket ediyorsun. Biraz daha düşün!

-Hayır, diye başını salladı İsa, olması gereken ne ise olsun.

-Yanılıyorsun, dedi yine vali, ama bu defa pek emin değildi bu ifadesinde. Mahkumun kararlılığı onu sarsmıştı. Zaten hayatını kurtarmak için inkar ve tövbeyi kabul etmesini de pek yürekten istememişti. Ve İsa onun bu düşüncesini yüzünden okudu:

-Üzülme, dedi rahat bir şekilde gülümseyerek, senin samimiyetine inanıyorum,

seni anlıyorum. Elbette yaşamak isterdim. İnsan ancak ölümün eşiğine gelince hayatın değerini anlıyor. Çok sevdiğini ve hep seveceğim ama sevgimi tam olarak gösteremediğim anneme acıdım. Bununla beraber, vali bey, bilesin ki, sen bir insanın hayatını kurtarabilirdin ve bu da çok asil bir hareket olurdu. Ama benim kurtarmam gerekenler pek çok, bu çoklara bugünden sonra doğacaklar da dahildir.

-Nasıl kurtaracaksın onları? Burada olmayacaksın ki!

-Doğru, artık insanlar arasında olmayacağım.

-Neyse... Akıbetinden tek sorumlu sensin. Bu konuya artık dönmeyeceğiz. Ama son bir soruma daha cevap vermeni isterdim...

Daha fazla tartışmak istemeyen vali, böyle dedikten sonra sustu. Koltuğunun yanında, ayakta duruyordu. Sonra birden kaşlarını çatarak sordu:

-Önce bana konuşma yapacak durumda olup olmadığını söyle, değilsen, kendini boş yere zorlama, daha fazla tutmayacağım, Golgotha Tepesinde seni bekliyorlar.

-Seni dinliyorum vali bey, emrindeyim, dedi İsa.

Parlak mavi gözlerini valiye doğru kaldırdı. Vali, işkence gerçeğini inkar eder görünen bu bakıştaki güç ve kararlılık karşısında etkilenmişti.

-Teşekkür ederim, dedi beklenmedik bir şekilde. Bu durumda, sorumu soracağım. Basit bir merakım bu benim. Serbestçe konuşabiliriz. Söyleyeceklerin beni hiçbir şekilde bağımlı kılmayacak, kararımı etkilemeyecek, yakında karşılaşacağın durumu değiştirmeyecek, sen de hiç bir şeye ve kimseye bağımlı olmayacaksın zaten. Onun için çok samimi olabiliriz...

Vali koltuğuna oturarak konuşmaya devam etti:

-Müridlerine, sana inananlara (biliyorsun ben inanmıyorum) eğer seni çarmıha gererlerse, üçüncü gün dirileceğini, sonra, kıyamete yakın bir zamanda, bugün var olanları ve bundan sonra doğacakları yargılamak için dünyaya tekrar geleceğini ve bunun, senin ikinci gelişin olacağını söyledin mi?

Pontius Pilatus'un sözü nereye getirmek istediğini anlayan İsa, tuhaf bir şekilde gülümsedi. Yere basan çıplak ayaklarını hafifçe hareket ettirdi ve bu sorunun cevap vermeye değip değmediğini kendine sorar gibi bir süre düşündü. Sonra alaylı bir şekilde:

-Bütün bunları sana Yahuda'mı söyledi, dedi, ve bunlar seni bu kadar korkutuyor mu kudretli vali?

-Ben Yahuda'yı tanımıyorum, bunları söyleyenler sizin yaşlılarınız, son derece saygıdeğer insanlar. Yoksa bu sözler asılsız mı?

-Dilediğini düşünebilirsin vali bey, seni, aklının kabul etmediği şeye inanmaya kimse zorlayamaz.

-Ama ben ciddiym, alay etmiyorum. Yalnız düşünüyorum ki, sen ve ben, konuşmamız için başka fırsat bulamayacağız. Seni bir defa götürdüler mi, dönüşün mümkün olmayacak. Bir insanın öldükten sonra nasıl dirileceğini, hele bunun tabii bir doğum dışında nasıl gerçekleşeceğini ve sonra evrendeki bütün insanları nasıl yargılayacağını öğrenmek istiyorum. Bu yargılama nerede olacak? Gökyüzünde mi? Sana inananların ebedi huzura kavuşmaları için bu kadar uzun beklemeleri gerekecek mi? İzin verirsen evvela ben kendi görüşümü

açıklayayım, senin hesabın çok basit: Herkes sağlığında ve öldükten sonra kolay ve huzurlu bir hayatı ister. Sen de onların bu özleminden, bu isteklerinden yararlanıyorsun. İnsanlar ölümlü olduklarını bilmektedirler, buna alışmışlardır, ama çok arzulayıp elde edemedikleri de her zaman vardır. İşte, güzel sözlerle bu arzuları vaadederek onları cezbetmekten daha kolay bir şey olmaz. Seni, tıpkı sadık köpekler gibi ölünceye kadar takip ederler. Farzedelim ki senin söylediklerin, öğretilerin doğrudur. Ama yine de hayatının sonuna geldin, onu, benimle konuşarak uzatmazsın...

-Daha fazla uzatmak istemem.

-O tepeye soruma cevap vermeden gitmeyeceksin. Bana göre, soruma cevap vermeden gitmek senin için ölümden beterdir.

-Seni dinliyorum.

-Diyelim ki kehanetlerin doğrudur, peki, ikinci gelişin ne zaman olacak? Söyleyebilir misin? Bekleyiş uzun olacaksa, çok uzun olacaksa, o meşhur yargılama neye yarayacak? İnsanın ömrü kadar bir zaman içinde gelmeyen şeyin insanoğlu için büyük bir önemi yoktur. Hem sonra, doğrusunu söylemek gerekirse, böylesine inanılmaz bir şeyin gerçekleşebileceğini kabul etmek de çok zor. Körükörüne, olmayacak bir şeyi beklemek mi gerekiyor? Hiç mantığı yok, faydası da yok bunun.

-Şüphelerini anlıyorum, ama çok yüzeyde, çok basit düşünüyorsun. Senin Grek üstadların da böyle düşünüyorlardı. Bu tespitim canını sıkmasın. Karşında et ve kemik olarak durdukça, benimle tartışma imkanın var. Ama sen ve ben birbirimize hiç mi hiç benzemiyoruz. Ateşle su kadar farklıyız birbirimizden. Aynı şekilde düşünmüyor ve olaylara çok değişik açılardan bakıyoruz. Yine de seni düşündüren meseleye geleceğim: Haklısın, benim yeniden gelişim çok, çok uzun zaman sonra olacak. O günün ne zaman geleceğini kimse bilemez. Dünyanın geleceğinde, onun Yaratıcısı tarafından belirtilmiş bir gündür o. Bizim için binlerce yıllık bir süre, belki O'nun gözünde bir anlık bir zamandır. Ama, önemli olan bu da değil. Yaradan bize, var olabilecek en değerli şeyi vermiştir. Bu en değerli şey akıldır. Kendi irademize göre hareket ederek yaşama hürriyetini de vermiştir bize. İşle bundan dolayı, tarihin akışı, insanlığın O'nun bu lutfunu değerlendirmesine bağlıdır. Şunu inkar edemezsin ki, vali bey, insanın varoluş sebebi ruhunu olgunlaştırmak, mükemmel hale getirmektir. Hayatta bundan daha yüce bir amaç olamaz. Hayatın güzelliği de buradadır: Ruhu en üst düzeye götüren sınırsız basamakları birer birer çıkmak. İnsan için en güç olan, her gün insan olarak kalmasıdır. Sana doğrusunu söyleyeyim: Benim dünyaya yeniden gelişime kadar geçecek süre, ki sen buna inanmıyorsun, tamamen insanların kendilerine bağlıdır.

Poutius Pilatus şaşırdı, ayağa kalktı:

-Sahi mi'? Dur, dur bakalım biraz! Böyle bir olayın gerçekleşme tarihi insanlara bağlı olamaz! Senin doktrinini kabul etmeyen ben, bunu da kabul edemem. Eğer biz, böylesine ilahi bir olayın tarihini öne almak ya da geriye atmak gücüne sahip olsaydık, ilahlara benzemez miydik, onlar gibi olmaz mıydık'?

-Bunda kısmen haklısın, ama, gerçekte söylentileri birbirinden ayırmak gerek. Maalesef söylentiler, dedikodular, gerçekleri daima değiştirir. Söylentiler, içine su konan bir kap gibidir. Bu kap, bir süre sonra büyük bir göl olur. İnsanların iyiliği için ıstıraplardan doğmuş en ışıklı, en asil fikirler, ağızdan ağıza dolaşmaya başlayınca kaçınılmaz şekilde değişikliğe uğrar ve bu da ilk çıkışındaki gerçeğin büyük ölçüde zararına olur. İşte bundandır ki, vali bey, benim doktrinimle ilgili olarak duydukların, aslından sapmış yankılardan ibarettir. Gerçek başka yerde.

-Bana bu gerçeği söyleyebilir misin?

-Evet, deneyeceğim bunu. Tartışmadan korkmuyorum. Zaten bu da öğretilerim için son fırsattır. Şunu bil ki vali bey, ilahi irade asla; bir gün açık bir havada birden patlayan fırtına gibi, insanlığın başına son yargıyı getirmek değildir: Genel anlamı bu ise de, meydana gelecek olay bunun tersidir. Aslında aranızda dönecek olan, şehri geçip Golgotha ya gidecek kadar zamanı bulunan ben değilim, ama, çok uzak gelecekteki nesiller boyunca, adalet ve ahenk içinde, İsa kanunlarına göre yaşamayı öğrenmek için, siz bana geleceksiniz. Benim gelişim işte böyle olacak. Başka bir deyişle, ben, çekeceğim ıstıraplardan sonra, insanların kalplerine gireceğim. Yeniden gelişimi onların ruhlarında, onların şahsında kutlayacağım. İşte benim öğretilerim. Ben sizin geçmişinizde doğan geleceğinizin olacağım, bu zamana kadar da binlerce yıl geçecek. Doruk noktası iyi ve Güzel olan kaderine insanın bu yolla yükselmesi için Yüce Yaradan'ın iradesi budur. İşte gerçek budur. Söylentilere gelince, bunlar, en halis niyetleri bile bayağılaştıran masallardan başka bir şey değildir. Ama, insanların takip edeceği bu yoldan daha uzun, daha meşakkatli bir yol yoktur ve bu yüzden senin endişelerin de yersiz değildir. Bu yola girmek için ilk adım, bu kader gününde, Tanrı'nın oğlunun öldürülmesinden sonra atılmış olacaktır. Bundan sonra gelecek nesiller vicdan azabı çekecek ve herbiri, insanların günahını üzerine almak, onların gözlerini açmak ve onlarda bulunan ilahilik vasfını uyarmak için ödeyeceğim bedeli gözlerinin önüne getirerek ürperecekler. Gerçekte ben dünyaya onlara ebedi bir örnek olmak için geldim. İçlerindeki kötülükle her gün mücadele ederek, yürekleri Tanrı sevgisiyle, yakınlarının sevgisiyle, insanlık sevgisiyle dolu olmadığı zaman ruhlarını saran kötülüğü, şiddeti, zulmü söküp atmak için ıstıraplarıyla bana gelsinler. Benden umsunlar, beni örnek alsınlar...

-Tanrı ve insanlar bir bütündür demek istiyorsun gibi geliyor bana?

-Bir bakıma öyle. Denebilir ki bütün insanlık Tanrı'nın bu dünyadaki bir imajı, bir görüntüsüdür. İnsanlık Tanrı'nın bir hypostase'ı (cevheri) dir. İnsanlık bir Gelecek-Tanrıdır. Yaradılıştan beri sunulan sonsuz imkanların Tanrısıdır. Herhalde sen de farketmişsindir ki, vali bey, arzuların hep geleceğe yöneliktir. İnsan bugün kendini olduğu gibi kabul eder, ama onun tabiatında yarın başka biri olmak vardır. Çok iyi yaşıyorsan bile, yarın çok daha iyi yaşamayı istersin. Çünkü umut hep bizimledir, bizden ayrılmaz. O, Tanrı'nın ışığı gibidir ve hiç sönmez. Gelecek-Tanrı sonsuzdur. Her şeyin esası, insanlığın bütün özlemlerinin, bütün faaliyetlerinin sonucudur. Bundan dolayı da O'nun tabiatı, iyi ya da kötü, merhametli ya da zalim, yani insanlar ne yapar, nasıl yaparsa, öyle olacak. Ne ekerlerse onu biçecekler. Gelecek Tanrısı budur. İçlerinden her biri Hakk'ın bir parçası olduğu için, dünya tamamen onların ellerindedir. Böyle bir görüş yalnız kabul edilebilir değil, aynı zamanda zaruridir. Bu, insanlara dünyanın kaderini tayin etme hürriyeti veren Yüce Yaratan'ın iradesine de uygundur. İnsanlar, bütün günlerinin, bütün amellerinin tek sorumlusu ve yargıcıdır.

-Öyleyse, haber verdiğin o korkunç 'son yargı' ne oluyor?

-Son yargı... Hiç düşünmedin mi vali bey, son yargı çoktan başlamıştır ve devam etmektedir!

-Bütün hayalimizin son yargıdan başka bir şey olmadığını mı söylemek istiyorsun?

-Gerçeğe yaklaşıyorsun bay vali, Adem'in işlediği günahın bu yana, tarih, maddi ve manevi ıstıraplarla akıp gidiyor. Yüzyıllardan beri insanlar birbirlerine zarar vermek için dövüşüp duruyorlar. Kötü kötüyü, yalan yalanı doğuruyor. Bu da, şu güneş altında yaşayan ya da yaşamış olanlar için az bir yük sayılmaz. Cennetin kapıları kapanalı beri sayısız belaların kapıları açılmadı mı? Nice nice

savaşlar, haksızlıklar, işkenceler, katliamlar, adaletsizlikler ve saldırılara maruz kaldılar. Dünyanın yaradılışından beri evrensel 'İyi'ye indirildi bütün bu darbeler, eşyanın tabiatına aykırı olarak işlenen suçlar, herhangi bir son yargının verebileceği cezadan daha mı azdır? Tarihin ilk hedefi akıl yolunda, her şeyi sevgi ve merhametten oluşan ilahi yüceliklere yaklaştırmak değil miydi? Ama insanlar yüzyıllar boyu pek çok sıkıntılar çektiler ve daha çok uzun zaman çekecekler. Çünkü kötülük beldesi, sayısız dalgaları olan deniz kadar büyüktür. Öyleyse hayat cehennemi hayal edilebilen dehşetlerin en büyüğü değil midir?

-Pekala Nasıralı İsa, sen bu kötülük tarihini durdurabileceğini sanıyor musun.?

-Tarihi durdurmak mı? Kimse durduramaz onu. Benim istediğim, insanların düşünce ve hareketlerinden kötüyü söküp çıkarmaktır. Benim tek amacım budur.

-O zaman tarih de olmayacak.

-Hangi tarih? Seni endişelendiren tarihten mi söz ediyorsun vali? Maalesef o tarihi kolektif hafızadan çıkaramayız, ama bugün hiçbir zaman olmadığı kadar Tanrı'ya yakın olabiliriz.

-Senin görüşünü anlıyorum, ama gerçek tarih, insanlığın ruh atılımının tarihi, henüz yayılmadı.

-Şimdilik benim görüşümü, görüş açımı bir yana bırakalım. İnsanları bu amaca nasıl ulaştıracağını sanıyorsun?

-Sezarların kudretine hiç ihtiyaç olmayan bir Adalet Saltanatı'nın kurulacağını ilan ederek.

-Bu yeterli olur mu?

-Herkes isterse yeterli olur...

-İşte bu çok ilginç. Pekala, senin nutkunu dikkatle dinledim Nasıralı, çok uzak görüşlü olduğunu da söyleyebilirim. Fakat, kendinden biraz fazla emin görünmüyor musun? İnsandaki imanın sağlamlığını hayal ediyor ve kalabalığın içgüdülerini unutuyorsun. Sitenin surlarından dışarı çıkar çıkmaz bunu hatırlayacaksın. Hayır, tarihin akışını değiştiremezsin, bunu kimse yapamaz. Ama yine de bir nokta zihnimi hala işgal ediyor: Üzerinde ilk defa senin yanacağın bir ateşi niçin tutuşturuyorsun? Sezarlar olmadan evren de olamaz, birinin kudreti, öbürünün itaati şarttır. Senin yeni bir düzen kurma ve yeni bir tarih meydana getirme çabaların boşunadır. Sezarların kendilerine ait ilahları vardır. Onlar senin Müstakbel-Tanrı ya da Gelecek Tanrısı dediğin soyut, belirli konturları olmayan, sonsuz geleceklerde oturan ve ayırım yapmadan herkese ait olan ve demek ki kimseye ait olmayan bir Tanrı'ya tapmazlar. Teneffüs ettiğimiz hava gibi olan bir Tanrı'nın değeri nedir ki? Herkese eşit şekilde dağıtılan bir şeyin değeri yoktur ve kimseyi ilgilendirmez. İşte bunun içindir ki Sezarlar dünyayı idare eder ve kanunlarını kabul ettirirler. Yeryüzünde hüküm süren bütün monarklar arasından yüce Tiberiüs'e ilahlar ayrıcalık tanımışlardır. Çünkü onun imparatorluğu, yani Roma İmparatorluğu, hepsinden daha büyüktür. Ve ben, Tiberiüs'ün himayesinde, Yahudi ülkesinde hüküm sürüyorum ve bunu varlığımın amacı sayıyorum, vicdanım da rahat. Çünkü, yenilmez büyüklükteki Roma'ya hizmet etmekten daha büyük şeref yoktur!

-Senin durumun bir istisna değil vali bey. Herkes, ya da hemen hemen herkes, iktidar sahibi olmak; başkalarına, kendi benzerlerinden bir tek kişi üzerinde olsa bile, hükmetmek ister. İşin fena tarafı da bu zaten. Dünyanın böyle kurulduğunu, başka türlü olmadığını söyleyeceksin. Kötü bir şey için her zaman mazeretler bulunur, ama kudret sahibi olma isteğinin, insan türünde ilk uğursuzluğu, ilk felaketi oluşturduğunu pek az kişi düşünür. Ve, pazarlardaki çöpçübaşından en

kudretli imparatorlara kadar hepsi yakalanır bu hastalığa. İşte bu fenalık, fenalıkların en büyüğüdür ve insanlık bir gün bunu çok pahalı ödeme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Daha üstün, en üstün olmak ve yeni topraklar edinme susamışlığını dindirmek için mücadele eden bütün milletler mahvolup gidecekler, birbirlerini mahvedeceklerdir...

Pontius Pilatus sinirli bir şekilde birden sözünü kesti:

-Yeter! Ben hiç bir şey söylemeden seni dinleyecek müridlerinden, hayranlarından biri değilim! Bu kadar yeter! Kırallıkları lafla devirmek kolaydır. İstedğin kehanette bulunabilirsin, fikirlerin hükümsüz sözler olarak kalacaktır. Dünya her zaman bir kuvvetler topluluğu olmuştur ve bu hiç değişmeyecektir: Kuvvetli zayıfa hükmedecek, gelecekte de kuvvetli olanlar hükmetmeye devam edeceklerdir. Bu, değişmez bir kanundur, gökte parlayan yıldızlar kadar değişmez bir kanun. Onların konumunu kimse değiştiremez. İnsanların kaderi için bunca sıkıntıya katlanmakla ve onları hayatın pahasına kurtarmaya çalışmakla hata ediyorsun. Tapınakta söylenen hiçbir vaiz, hatta göklerde yankılanan hiçbir ses, onlara bir şey öğretemez! Çobanın peşinden giden sürü gibi yine Sezarların peşinden gideceklerdir. Yine zenginliği, kuvveti onurlandıracak, yine en acımasız, en otoriter olanı sayacaklardır. Generallere övgüler düzecek, seller gibi kan akan savaşlardan sonra galiplerin zaferini, mağlupların aşağılanmasını kutlayacaklardır. Başka hangi başarılar ruhları böylesine tutuşturabilir? Bundan daha güzeli yoktur ve bunun şöhreti de nesillerden nesillere aktarılacaktır. Ve her zaman bayraklar rüzgarda dalgalanacak, boru sesleri yankılanacak, kalpler daha hızlı, daha heyecanlı çarpacaktır. Herkes düşman önünde bir adım gerilememek için yemin edecek, millet adına savaşlar kutsal ilan edilecek ve çocuklar vatan düşmanlarına karşı nefret duygusuyla yetiştirileceklerdir. Hepsinin amacı kendi şeflerini mutlu etmek, başkalarının şeflerini mahvetmek, onlara diz çöktürmek ve milletleriyle birlikte onları köle etmek, topraklarını ele geçirmek olacaktır. İnsanlar her zaman bunun için yaşamış, bunun için ölmüşlerdir. Bunlar hayatın tadı ve manasıdır. Ve sen ey Nasıralı, sen bunları kabul etmiyor, lanetliyor, yoksul ve zayıflara saygı duyuyorsun. Bütün insanların iyi olmasını istiyorsun. Ama bizim avını kendi yakalayan canlılar olduğumuzu, çatışmadan duramayacağımızı, kan dökme zevkimizin ta içimize işlediğini ve yerleştiğini unutuyorsun. Ne büyük hatalar, yanlışlar içinde olduğunu bir düşün: Zeytin Dağı'na çıkmadan önce bunları düşünmen için son fırsattır bu. Ve sana veda niyetine şunu söyleyeceğim: Bütün kötülüklerin kökünü bizim vazgeçilmez iktidar hırsımızda ararken, milletleri tutsak edip topraklarını zor kullanarak fethetmemizi kınarken, suçunu arttırmaktan başka bir şey yapmıyorsun. Çünkü kuvvete karşı ayaklananlar yine bir kuvvete dayanırlar. Yeni bir dünyanın kurulacağını haber verirken doğrudan doğruya Roma İmparatorluğuna saldırmış oluyorsun. Hareketimizi desteklemek, sınırlar aşırı topraklara yayılmamızı engellemek istiyorsun. Yalnız böyle bir tasarı için bile idamı üç defa hakkedersin!

-Çok cömertsin, iyi insan, sanırım bir tek idam bol bol yeter. Golgotha'da beni sıcaktan bunalarak beklemelerine rağmen bu tartışmayı biraz daha devam ettirmek isterdim. Bu defa son arzumu tatmin için konuşacağım. Evet, vali, güçlülerin elindeki gücün gerçek güç olduğunu anlamış bulunuyorsun. Gerçekte ben de bunu söyledim sana: Başka türde de bir güç var ve bu iyi'nin gücü, iyi güç. Şüphesiz bunu sezmek, anlamak daha zor, ama iyilik için mücadele de, kanlı savaşlara girişmek kadar cesaret ister. Beni dinle vali bey, beni son dinleyen sen olacaksın ve sana içimi açmak istiyorum. Yalnız, şefaati için en ufak bir ricada bulunacağımı sanma.

-Zaten şu andan sonra böyle bir şey çok gülünç olur.

-Ben de işte onun için önceden söylüyorum ki bu hususta için rahat olsun. Dün gece, önce anlamsız sandığım sıkıntılar kapladı ruhumu. Gethsemani'de hava pek boğucu değildi, zira hafif bir rüzgar esiyordu tepelerden. Ama rahat

edemiyordum, sıkıntı ve üzüntü bütün vücudumu sarmıştı. Kalbimden ölüm sesleri, yas sesleri çıkıp göğe yükseliyordu sanki. Müridlerim uyanık kalmak için ellerinden geleni yaptılar ama, onların yanımda oluşu da bana bir huzur getirmede. Kader saatinin yaklaştığını, ölümümün kaçınılmaz olduğunu biliyordum. Bu düşünce beni çok korkuttu... Çünkü bir insanın ölmesi onun için dünyanın sonu demektir.

Vali, İsa'ya, onda bir hoşnutsuzluk sezer gibi baktı:

-Nasıl olur? Peki, öbür dünyadaki hayatını ne yapıyorsun? Hayatın ölümden sonra da devam ettiğini söylemedin mi?

-Bir defa daha belli oluyor ki söylentilere çok kapılmışsın! Öbür dünyada ruh, tıpkı suların üzerinde kayan gölgeler gibi sessiz dolaşır. O, bizim maddi olmayan düşüncelerimizin bir yansımasıdır. Ama, anlaşılması pek güç olan o alemde, etten vücudun o boyutlarda var olması mümkün değildir. Orada zaman farklıdır ve o zamanın akışı bizim bildiğimiz zamanın akışına hiç benzemez. Ben sana yeryüzündeki hayattan söz ediyorum: Soyut, ölçülebilen bir hayattan, bu akşam Gethsemai'de yitireceğimi sezdiğim hayattan... Herkes tarafından terkedildiğimi hissediyordum, bir hayalet gibi şurada burada durup dinlenmeden dolaşıyordum. Sanki bu dünyada, düşünebilen tek yaratık bendim. Dünyanın üzerinde uçuyorum gibi geldi bana. Orada tek canlı bulamıyordum. Her canlı ölmüştü ve her yer muazzam yangınların külleriyle örtülmüştü. Bütün evren harabeden başka bir şey değildi. Ne ormanlar, ne tarlalar, ne deniz üzerinde gemiler... Hiç, hiç bir şey yoktu. Yalnız uzaktan uzağa, rüzgara takılmış bir inilti gibi, çok zor işitilen bir ses vınılıyordu. Toprağın derinliklerinden çıkarılan madenin yakınması gibi, kasvetli bir çan sesi gibi bir vınlama. Ben gökyüzünde ve müthiş bir önsezinin verdiği korkular içinde süzülüyordum. Kendi kendime dünyanın sonunun geldiğini söyledim. Sınırsız bunalımlar, acılarla kıvranıyordum. Nereye gitmişti bu insanlar ve ben nereye gidecektim? O zaman Tanrı'ya seslendim, ona acı acı yakardım: Herkesi bekleyen kaçınılmaz son demek, işte bu! İşte kıyamet! İşte düşünen yaratıkların sonu... Böyle bir şey nasıl olabilir? Niçin böyle son bireyine kadar yok oldular? Bütün gelecekleri ve onlardan gelecek nesiller niye tamamen yok oldular?... Birden içimde korkunç bir his belirdi: İnsanları sevmenin, onları kurtarmak için kendimi feda etmemin cezası idi sanki bu. Zalim insanlık, kızgınlıktan kendi zehirini akıtıp intihar eden akrep gibi mi mahvolmuştu. Bu korkunç son, toplum örgüsünü oluşturan sayısız uyumsuzlukların sonucu muydu? İnsanların kendi aralarındaki ve imparatorlukların sınırlar üzerindeki anlaşmazlıklarının, fikir uyumsuzluklarının, hırs ve gururdan gelen anlaşmazlıklarının sonucu muydu? Tepeden tırnağa silahlı, sahte şanlarla sarhoş ve körükörüne peşlerinden gelen sadık ordularıyla yapacakları amansız savaşta kazanacakları zafere susamış kudretli Sezarların, kendi aralarındaki anlaşmazlıklarının sonucu muydu? Yeryüzünde insanların varoluşlarını anlatan kitabın son sayfası böylece kapanmış ve onlar ilahi lutuf olan akılı da beraberlerinde götürmüşlerdi mezarlarına. Tanrım! Onlara niçin akıl ve konuşma kabiliyeti verdin!

Birden ıssızlaşan, sessizleşen evrende böyle iniliyor, gözyaşı döküyordum. Kaderimi lanetliyor ve şöyle sesleniyordum Tanrı'ya: Merhametinden dolayı, Senin kendi elinle yapmayacağın bir şeyi, insan kendi kendisine yaptı...

Evet, vali, bilesin ki dünyanın sonu gelecekse, bu, benim yüzümden olmayacak, kışkırtılan kızgın unsurlar yüzünden de olmayacak, size özgü iç savaşlar, büyük savaşlar yüzünden gelecek dünyanın sonu. Sizlerle o meşhur zaferlerin arası kin ve düşmanlık doludur, dünyanın sonu işte bunun için gelecektir. Ama sen, kudret seni kör ettiği için, bu zaferlere çok değer veriyorsun...

İsa derin bir nefes aldıktan sonra konuşmaya devam etti:

-Geçen gece Babam'ın bana gösterdiği görüntüler işte bunlardı. O gece gözümü kırpmadan dua ederek ruhumu güçlendirdikten sonra bunları müridlerime açıklamak istedim. Ama tam işte o sırada büyük bir kalabalık göründü. Yahuda da onlarla beraberdi. Bana yaklaştı, soğuk dudaklarını yüzüne değdirdi ve şöyle dedi: Sevin üstadım, sevin!. Daha önce, kendisiyle gelenlere, öpeceği kişiyi yakalamalarını söylemişti. Ve onlar da beni yakaladılar. Ve işte karşıdayım Romalı vali. Golgotha Tepesi'ne gitmem gerektiğini biliyorum. Bana nazik davrandın ve ben ölmeden önce, Gesthemani de gördüklerimi birine anlatabildiğim, duyurabildiğim için mutluyum.

-Bütün bu saçmalıklara inandığımı mı sanıyorsun?

-Bu seni ilgilendirir vali bey, inanır ya da inanmazsın. İnanmamış olman mümkündür, çünkü birbirimizden çok farklıyız. Ama beni sonuna kadar dinledin, hiçbir şey işitmediğini söyleyemezsin, söylediklerim üzerinde düşünmeden de edemezsin. Ben de, bu son vahyin benimle beraber kaybolmayacağını bilerek teselli bulacağım. Artık vicdanım rahat.

-Söyle bana Nasıralı, pazar yerlerinde hiç kışkırtıcılık yapmadığından emin misin?

-Hiç yapmadım, niçin sordun?

-Oynadığın oyunu anlamıyorum: İşkence ile gerçekten alay ediyor ve hiç korku duymuyor musun? Senin için bunları söylemek, seni dinleyecek birinin bulunup bulunmaması bu kadar önemli mi? Madem ki öleceksin, neye yarayacak bunlar? Bu bir övüngeçlik, hiç yararı olmayan bir serap değil midir?

-Öyle deme, asla övünme değil. Ölümün eşiğinde söylenmiş düşünceler doğrudan Tanrı'ya ulaşır. Başka yaratıklardan üstün yarattığı bir kimsenin ölmek üzere iken ne düşündüğü O'nun için önemlidir. Son düşünceler saf, samimi, riyadan uzak olurlar. Herkesin gerçeği yalnız onlardadır. Hayır, seni temin ederim ki vali, oyun oynadığımı sanıyorsan yanılıyorsun. Çocukluğumda oynadım, ama o kadar. İşkenceden korkup korkmadığıma gelince, bunu saklamaya hiç gerek görmüyorum: Sana daha önce de söylediğim gibi, acı çekmekten korkuyorum, çok korkuyorum! Ve Tanrı'ya, Rahim ve Rahman olan Babam'a, bana acılara dayanma gücü vermesi, bir hayvan gibi bağışlamamı önlemesi, beni bu utançtan esirgemesi için dua ediyorum...

Evet, vali, gördüğün gibi artık hazırım, senden, beni burada daha fazla tutmamamı rica ediyorum. Vakit geldi...

-Pekala, Golgotha Tepesi'ne gideceksin. Bana bir de kaç yaşında olduğunu söyler misin Nasıralı?

-Otuz üç yaşındayım.

-Ne kadar gençsin! Benden yirmi yaş daha küçüksün, dedi vali acıma ifadesiyle başını sallayarak. Sonra düşünceli bir tonla devam etti: Bildiğime göre evli değilsin, arkada yetimler bırakmayacağını bileceğiz...

Vali bir an durakladı, bir şey daha soracaktı ama fikrini değiştirerek susmayı tercih etti. Susmakla da iyi etti. İsa'ya, bir kadınla yatıp yatmadığını sormak istemişti çünkü. Bu soru onu mahcup ederdi. Onun çapında bir adamın böyle basit bir merakı olmamalıydı.

İsa'ya bir göz atınca, yüzünün ifadesinden, dile getirmedeği soruyu tahmin ettiğini anlamıştı ve sorulsaydı cevap vermeyeceği kesindi: Parlak gözleri birden kararmış, içe kapanmışlık belirten bir ifade almıştı. Çok sakın görünüyor, ama içinde ne müthiş bir kuvvet var diye düşündü vali. Sonra, ayağını tekrar düşen

sandalına soktu. Aklından geçen asıl soru imiş gibi, başka bir soru sordu:

-Pekala, galiba sen terkedilmiş bir çocuk imişsin?

İsa, güzel, parlak dişlerini göstererek alaylı bir şekilde gülümsedi:

-Bir anlamda öyle sayılır.

-Doğru mu, yanlış mı?

-Doğru.

Pontius Pilatus'un sesindeki öfkeyi anlamıştı. Çünkü bu gibi ayrıntılarda bir Roma valisini ilgilendirecek şeyler olamazdı. Devam etti:

-Evet, bir çeşit terkedildim: İlahi Babam tarafından Kutsal Ruh aracılığı ile anneme emanet edildim.

-İyi, yakında bu gibi saçmalıklarla kimse başını ağrıtmayacak, dedi vali yorgun bir sesle: Bari bana seni dünyaya getiren kadının kim olduğunu söyle.

-Adı Meryem'dir, Celile'de oturuyor. Bugün tam vaktinde geleceğini hissediyorum. Bütün gece yol yürüdü. Biliyorum bunu.

Vali, bu akıl hastası ile sürdürdüğü uzun konuşmayı noktalamak ister gibi:

-Oğlunun akıbetine hiç de sevinmeyecek, dedi.

Kalktı. Beyaz ihramlı uzun silueti, kemerlerin altında pek heybetli görünüyordu. Son defa, geniş suratını ve ciddi bakışlarını Nasıralı'ya çevirdi:

-Pekala, her şeyin kurallara uygun olması için karar zaptını yazabiliriz: Baba adı neydi? -Yusuf. Ana adı: Meryem. Doğum yeri: Nasıra. Otuz üç yaşında. Evli değil. Çocukları yok. Vaizleriyle halkı isyana kışkırttığına, Kudüs tapınağını yıkma tehdidinde bulunduğu ve onun yerine üç gün içinde bir başkasını yapmak istediğine, Yahudilerin kiralı olduğunu iddia ettiğine kanaat getirildi... İşte kısaca senin kimliğin.

-Artık benden söz etmeyelim. Hiç bir şey söylemeyeceğim. Pontius Pilatus, adın tarihe geçecek, dedi İsa sert bir şekilde gözlerinin içine bakarak, ve hiç silinmeyecek.

-Haydi canım! dedi vali, bu kehanet hoşuna gitmişti. Ama birden sesinin tonunu değiştirip ciddileşti: Tarihe geçip orada kalacak olan büyük imparator Tiberiüs'tür. Adı var olsun! Bana gelince, ben onun sadık temsilcilerinden sadece biriyim, başka bir şey değil.

-Yine de, yüzyıllar boyu anılacak olan sensin Pontius Pilatus, dedi Golgotha yolcusu.

Ve o kuş, kartal ya da çaylak, sabahtan beri bir şeyler bekler gibi sarayın üzerinde süzöldükten sonra, yavaşça Golgotha Tepesi'ne yönelmişti. Kalabalık bir atlı muhafız grubu da Yahudiye valisinin bizzat yargıladığı ve bunun için uzun zaman ayırdığı mahkumu, tehlikeli bir canı imiş gibi, elleri bağlı olarak oraya götürüyordu.

Pontius Pilatus, korku karışık bir şaşkınlıkla terasta öylece duruyor; konvoyu refakat etmek istercesine o tarafa yönelen o garip kuşa bakıyordu...

-Bunun neye işaret olduğunu merak ediyorum doğrusu... diye mırıldandı

endişe içinde.

-3-

Bozkırda uzun zamandan beri geleceğini belli eden yaz yağmuru, ufku karartmış, akşam üzeri gürlemesi duyulmayan şimşeklerle bulutlarını yoğunlaştırmış ve ancak geceyarısına doğru boşanmaya başlamıştı. Önce iri damlalarla kuru toprağı dövmüş, sonra da bora halini almıştı. Kendine gelen Abdias, hayata dönüşünün ilk armağanları gibi ağır damlaları hissediyordu alnında.

Yolun kenarındaki bir hendekte uzanıp kalmıştı. Trenden atıldığı zaman düşmüştü buraya: Nerdeyim? Yağmur yağıyor galiba... diye düşündü. Başı kurşun gibiydi. İnleyerek kımıldamak istediği zaman, böğründe müthiş bir ağrı duyarak tekrar bayıldı. Ama yağmur sayesinde az sonra yine kendine geldi. Bardaktan boşanırcasına yağıyor ve sular kabarıp hendekte birikiyordu. Abdias, suyun gittikçe yükseldiğini gördü, sürünerek ve canını dişine takarak, tehlikeli olmaya başlayan o yerden uzaklaşmaya çalıştı. İlk anlar son derece güç oldu, çünkü her yeri kırılan vücudunu oynatamıyordu. Ölmediğine de inanamıyordu bir türlü. Çok dövülmüştü ve trenden çok hızlı düşmüştü. Ama, hala hayatta olduğuna göre o müthiş felaketin pek önemi yoktu artık. Yaşıyordu ya, sürünerek de olsa hareket edebiliyordu ya! Ağrılı uzuvlarının şifa veren suda yıkandığını, uğuldayan ve ateşler içinde yanan başının şimdi bu suda serinlediğini hissediyordu ya! Gücü yettiği kadar uzaklaşmak istiyordu oradan: Yakında şafak sökecek ve sabahleyin yeni bir hayat başlayacaktı... O zaman ne yapacağına karar verirdi, şimdi önemli olan ayağa kalkabilmesiydi.

Yük katarları birbiri ardından, yağmuru ve karanlığı delerek, rayları sarsarak geçiyordu.

Katarların geçişi de bir sevinç kaynağı oldu onun için. Çünkü canlılar alemine ait her şey ona bu anlarda eşsiz güzellikte görünüyordu...

Sağnağın ona iyi geleceğini anlayarak önce korunmayı hiç düşünmedi. Önemli olan kol ve ayaklarının yerinde durması, kopmamış olmalarıydı. Yara berelere, ezik ve çiziklere, mızızlanmadan dayanacaktı. Korkunç acılar içinde sağa doğru kaydı ve bir tümseğe çıkabildi. Burada boğulma tehlikesi yoktu. Yaşamak için bütün gücünü toplayarak bu tümsekte hareketsiz bekledi...

Böylece yokluktan yüzeye, varlığa çıkmıştı. Paramparça olmuş elbisesini orasından burasından tutup toplamaya çalışırken, o anda dahi düşüncelerinin pek açık ve geniş olduğuna çok şaşıyordu.

Bir süre önce düşüncelerinde yaşattığı olaylara, o olaylarda kaldığı yere döndü yine. Pilatus'un yanından ayrılan ve Golgotha Tepesi'ne doğru giden İsa'ya seslendi: Efendim, buradayım! Seni kurtarmak için ne yapayım? Nasıl, nasıl kurtarabilirim ey Tanrım? Şimdi hayata döndüğüm şu an Senin için çok, çok korkuyorum!

Hayalden yoksun olmayan her insan, az çok tarihle eş zamanlı olabilir, geçici ve çeşitli zamanları bir başka kılık ve ortamlarda düşünce halinde yaşayabilir. Düşüncesinde yaşattığı bu zaman bazen yüzlerce, binlerce yıl uzakta da olabilir. Fakat, uzak bir geçmiş bir insanın kendi gerçeğine, gerçek durumuna çok yakınsa, çok uzak bir geçmişteki acı olayları bütün benliği ile benzer şekilde bizzat yaşamışsa; bu, ancak bir mazlumdur, zamanın trajik bir kurbanıdır, çünkü o olayların seyrini ve bütün sonuçlarını önceden bilmektedir. Hiç bir şeyi değiştiremeyeceği için de ona sadece ıstırap çekmek kalır.

Yaşanan o olaylarda asla gerçekleşmeyecek olabilir adalet kavramı için, kendi hayatını feda etmek kalır. Bununla beraber gerçeğin galebesini ta geçmişte bile

görmeyi istemek, bu susamışlık, kutsaldır. Büyük fikirler böyle doğar ve nesiller arasındaki ruhani bağ böyle kurulur, dokunur, örülür: Dünyanın mayası budur, bu sayede tecrübeler birikir ve sürekli olarak nesillere aktarılır. Ve bu sonsuz anıшта, iyi ve kötü insanlığın sınırlı zaman ve mekanında, aynı dalgalar üzerinde yüzer giderler...

İşte bunun için şöyle denmiştir: Dün yaşayanlar bugün olanları bilemezler ama bugün yaşayanlar dün olanları bilirler ve yarın, bugünküler dünküler gibi olacaklardır.

Şu da söylenmiştir: Bugünküler dün olanları yaşıyor, eğer yarınkiler bugün olanları unuttur, hatırlamazlarsa, bu herkes için büyük bir felaket olacaktır...

Abdias, paskalya arifesindeki o gün, son derece endişeli ve umutsuz idi. Şehrin aşağısında dolaşıyor, son yemeğin yendiği yeri bulmaya çalışıyordu. Bu son yemekte O, ekmeği bölüp havarilerine dağıtmış, bu benim etimdir demişti, onlara şarap vermiş bu benim kanımdır demişti. Belki daha sonra olacakları sezdiği için böyle yapmıştı. Çünkü Yahuda'nın ihanetini anlamış ve O'na bu tehlikeli yeri bir an önce terketmesi bildirilmişti. Abdias şimdi, kasvetli bir alacakaranlıkta dolambaçlı sokakları dolaşıyor, belki tanıdık bir simaya rastlarını diye, gelip geçenlere dikkatle bakıyordu. Fakat acele acele evlerine dönen ya da hala açık olan küçük dükkanlarda son alışverişlerini yapan insanlar arasında güvenebileceği hiç kimse yoktu. Bir çoğu İsa'nın adını bile duymamışlardı. Bu şehirde serseriler çoktu. Çok konuksever olan biri paskalyayı kutlamak için onu evine davet etti. Ama Abdias bu daveti kabul etmedi. Çünkü İsa'yı haberdar etmek için vaktinde yetişebileceğini ümit ediyordu. Müthiş sıkıntıdan başı da çatlayacak gibiydi şimdi. Hele pencerelerdeki bu ışıkların önünde, sıcak buhar yüklü havaya dağılan yemek kokuları arasında, başağrısı daha da artıyordu. Avlular ve sokaklar, hava biraz serinlenir umuduyla iyice sulanmıştı. Sıkıntıyı artıran belki bu idi. Kudüs'ün dışına çıktı, Gelhsemani'ye doğru yürüdü. İsa'yı buradaki zeytin bahçesinde havarileriyle dua ederken bulabileceğini düşünüyordu. Ama boş bir ümitti bu. Burada da kimseye rastlamadı. Çok geç olmuştu ve bahçe ıpıssızdı. Silahlı adamların İsa'yı yakaladıkları büyük incir ağacının altında hiç kimse yoktu. Havarileri de, kendisinin daha önce bildirdiği gibi kaçıp gitmişlerdi...

Uzak denizlerin ve karaların üzerinde ay ışığıydı. Vakit gece yarısını geçmişti. Kaçınılmaz kader günü yakındı. Bu günün olayı asırlarca anlatılacak ve bunun sayısız sonuçları insanlık tarihinde yankılanmaya devam edecekti. Ama, o dakikalarda Gethsemani ile, çevresindeki bağ ve bahçelerle kaplı tepeler çok sakindi. Yalnız çalılıklarda gece kuşlarının ötüşü ve kurbağaların vıraklaması duyuluyordu. Hep uyanık olan Şeria nehri ise, aşınmış kayaların kenarlarını yalayarak şırl şırl akıyor, derelere bölünüyor, sonra yine toplanıp birleşiyordu. Onun suları da pırıl pırıldı ay ışığında. Her şey yerli yerindeydi ve varlıklarını devam ettiriyorlardı. Huzur ve sükun içindeydi bu yerler. Yalnız o, Abdias, huzur ve sükunu bulamıyordu. Çünkü her şey nasıl yazılmışsa öyle oluyor ve o hiç bir şeyi değiştiremiyor, facianın oluşmasını durduramıyordu. Gözyaşı dökmesi, yalnızlıklar içinde Tanrı'ya yakarması boşuna idi. O günden bu yana yaklaşık iki bin yıl geçmesine rağmen, kaçınılmazı kabul etmek istemiyor, geçmiş yüzyılların burgacında kendini arıyor, düşünce yoluyla ilk kaynağa, yazgı ipinin çıktığı yere doğru gidiyordu. İçinde bulunduğu gerçeği unutarak, bütün sorularına cevap bulmak için zamanların ötesine dalıyordu. Oysa o anda üzerine hortum hortum su boşanıyor, bu suların içinde kayboluyor, ara sıra da olayları mantıklı bir şekilde değerlendirmek için gerçeğe dönüyordu.

Asil duyguları ve arzuları tarih karşısında ona iradeci bir tavır aldırılmıştı. Son Yargı'yı, Yargı günü'nü istemesi ve beklemesi de tarihe aykırı idi. Çünkü böyle bir olay ancak çok çok sonra olabilecekti: Bu sözlerin, gölgesi insanların üzerine düşmeye devam eden o kudretli valinin huzurunda söylenmesini çok arzu ediyordu (Ve bunların arasında potansiyel halinde daha nice nice Pilatus'lar

görülebilecekti). Ama, Abdias, olayların akışını zorlayarak, dünyanın büyük kanunlarının, bilinmedikleri zaman bile geçerli olmasını isteyen bir fikre göre hareket ediyordu. Bir hak yasası gereğince ve bu yasanın açıkça ifadesinden çok önce, büyük haksızlıkların cezalandırılacağı Son Yargı imajı, her zaman zihinlere yerleşmiştir.

Bizim trajik bilincimizde, sıfırdan hareket eder gibi başlayıp asırlar boyu sayageldiğimiz, düşünce geldiğimiz İsa kimdir? Bunu yapmamız niçin gerekli? Sadece ebedi bir pişmanlık ve üzüntü içinde olalım diye mi? O'nun çarmıha gerildiği günden bu yana, ölümsüz olduğunu iddia eden nice nice şeyler unutulup gittiği, toz toprağa karıştığı halde, o olaydan ötürü zihinlerimiz niçin hala sükunet bulmadı? Aslında insan hayatının sürekli olarak, ilerlemelere bağımlı, bu ilerlemelerin egemenliği altında olduğu düşünülüyor mu? Bugün yeni olan yarın eskimiş olacaktır ve her buluş, kendisinden sonraki buluşun yanında solup gidecektir. Öyleyse, İsa öğretisinin eskimediğini, kuvvetini koruyageldiğini nasıl izah edeceğiz? O'nun doğuşundan ölümüne kadar meydana gelen, sonra da, çağlar boyu, nesiller boyu devam eden bu olaylar gerçekten gerekli mi? İnsan macerasındaki bu gidişin, bu yolun anlamı ne? Nereye vardık? Elimize ne geçti? Aydın zekaların iddia ve temin ettikleri gibi, insanların bütün çabalarının amacı kendilerini arayıp bulmak ise, sahip bulundukları muhakeme kabiliyetini geliştirmek ise; bu yol daha başlangıcından itibaren niçin bir meşakkat, bir zulüm yolu olarak alındı? Kim böyle yaptı? Niçin yaptı? Herkesin kendine göre yorumladığı şu meşhur hümanizm olmadan yaşayabilecek miydik? Hristiyan hümanizmi, dünya hümanizmi, egoist sınıf hümanizmi ve prensip hümanizmi... tamamen soyut! Bugün, çok uzun bir mesafede güçlerini tüketen bu inanişin faydası ne?

Evet, ne faydası var? Küçük çocuklar da dahil herkes her şeyi çok uzun zamandan beri bildiğine göre faydası ne? Maddeci bilim, bütün öteki dinler gibi Hristiyanlığı da gömmeye, yok etmeye çalışmadı mı? Bunları olanca gücüyle süpürüp atmaya, kuvvetli bir elle ilerlemelerin ve tek takip etmemiz gereken kültürün dışında bırakmaya çalışmadı mı? Çağdaş insan, ilk bakışta hiçbir dini inanca ihtiyacı yokmuş görünüyor: Bu inanişları, uzun zaman öncesine ait basit işaretler gibi tarih bilgileri arasındaki yerine koymak yetiyor, çağımız insanına. Din eski bir etaptır ve modası çoktan geçmiştir onun için... Peki, böyle düşünerek nereye geldik? Konuya daha yakından bakalım: En gerçekçi teorilerle gülmüş durumları düşürerek kaldırıp attığımız o eski fedakarlık, sadakat ve merhamet kavramlarının yerini alacak ne var elimizde? İmanın yerini alabilecek ne bulduk? Hiç şüphesiz son derece üstün bir şey olmalı, çünkü yeni daima eskiye tercih edilir! İşte, öyleyse, yeni din, yeni ve eşsiz kudretteki din, yakında bütün dünyaya hükmedecek yeni din: En müthiş silahlarla donatılmış askeri güç! İnsan bu kadar bağımlı, böylesine buyruk altında bulunmuş muydu hiç! İnsan hayatı her an, büyük devletlerin savaşı başlatmaları veya bundan sakınmaları şıklarına sıkı sıkıya bağımlıdır. Böyle bir durumda, atom silahlarına sahip devletler dışında hangi ilahlara bel bağlayacağız? Sunaklarında, insanların tapması için bomba maketlerinin sergilendiği ve duaların generaller portresi önünde yapıldığı bir tapınağın kurulması düşünülmüdü henüz... Ama, çağımıza uygun kiliseler işte bunlar olacak!

Abdias, alışkanlık haline getirdiği bu düşüncelerle, o gece, hafızanın maddi olmayan akışı sayesinde ve geçici her şeyden azade olarak, geçmişin kapılarından içeriye dalmıştı. Eski kıyılarda akıp giden yeni bir dere gibi geçmiş bir zamana girmişti: Ve o paskalya öncesi günde, tehlikeyi haber vermek için Efendisini aramıştı. Gelecek çağ için kaygılarını anlatacak, tarih arenasına yeni bir Tanrı'nın gelişini bildirecekti O'na: Vicdanları veba gibi zehirleyen, herkese kendi dinini, evrensel vurucu güç dinini empoze eden İlah-Calud'un gelişini. İsa buna ne derdi? İnsanlığı mahvolmaya sürükleyen askeri çılgınlığın bu başdöndürücü yarışını korku ile, dehşetle karşılamaz mıydı? Bir kere daha günahlarımızın ağırlığını omuzlarına almak, çarmıh üzerinde ikinci defa ölmek istese bile, yürekleri savaşçı yeni inanişla kararmış, daha kuvvetlinin

merhametsiz kanunlarıyla yönetilen bu insanlara bir şey anlatamaz, açıklayamazdı...

Abdias İsa'yı bulamamıştı. Yahuda O'na ihanet etmiş ve O'nu alıp götürmüşlerdi. Bu bahçede, bu dünyada yapayalnızdı ve ıssız Gethsemani'de, bütün olanlara ve olacıklara ağlamaktan başka bir şey yapamazdı. Ağaç gövdelerini yontarak yaptıkları pullara tapan ve kuzeyin karanlık ormanlarında yaşayan kendi atalarının üzerinden atlayarak gelmişti oraya. Abdias adı kullanılmıyordu daha o günlerde. Çok çok sonra da pek kullanılmayacaktı. Kendisi de henüz çok uzakta olan 20. yüzyılda gelecekti dünyaya... Sanki çektiği acıların dünyanın kaderini değiştirecek bir gücü varmış gibi, Efendisinin tutuklandığı büyük incir ağacının altında uzun uzun, hıçkıra hıçkıra ağladı...

Sonra, siteye dönmek için ayağa kalktı. Kudüs duvarlarının arasında şehrin bütün sakinleri rahat bir uykudaydılar. Hiç kimse hiç bir şeyden şüphe etmiyordu. Acılar içinde kıvranarak dolaşan ve düşünen yalnız o idi: Nerede? Şimdi O'na ne yapıyorlar? diyordu. Sonra birden vaktin çok geç olmadığını anlayarak ve var gücüyle bağıarak pencerelere vurmaya başladı: Kalkınız! Bir felaket geldi! Efendimizi hala kurtarabiliriz! O'nu alıp Rusya'ya götüreceğim, Oka üzerinde küçük bir ada var, oraya...

Abdias, kıyısında doğup büyüdüğü bu çayın üzerindeki adacıkta, İsa'nın güven altında olacağını hayal ediyordu: Orada dünyanın bahtı için dua eder, riyazete dalar, belki yeni bir ilahi ilham doğar, insanlığı, zamanları aşarak ilahi mükemmelliğe ulaştıracak yeni bir yol keşfederdi. Ama bu defa, bizi o hedefe ulaştırmasının bedelini kendi kanı ile ödemek zorunda kalmayabilirdi. İnsanlar adına, bir gerçek adına yüklenmek; üstlenmek zorunda kaldığı ıstırap ve aşağılanmalara da gerek kalmazdı. Cellatlarının korktuğu ve bu yüzden de acımasız şekilde boğmaya çalıştıkları bir gerçektir o...

O gün gelecek nesillerin mutluluğu için, onları, tabiatla bulunmayan, yalnız insanların eseri olan haksızlıklardan kurtarmak için göze aldığı işkencelere de gerek kalmazdı. Ama, böyle bir teşebbüste gerçekten başarılı olabilir ve tarihin akışını değiştirebilir miydi? Her şeyde kendi çıkarını gözetken, onu aklından çıkarmaya, vicdanını susturmaya çalışan insana, O'nun hayatını feda ederek verdiği ders de unutulup gitmeyecek miydi? İnsanlar her zaman yaptıkları gibi kendilerini haklı çıkarmak için mazeret uydurmayacaklar mıydı? Kötünün kötü tarafından mağlup edilmesi gerektiğini iddia etmeyecekler miydi? Yaradılıştan taçlandırılan insanın, sevinçte ve tasada, en acınacak yoksullukta ve en büyük zenginlikte onu terketmeyen aşağılık ihtirasların boyunduruğundan kurtarılması düşünülebilir, göze alınır bir iş miydi? Çünkü bu takdirde, bütün güçleri ellerinde tutanlarla hiçbir gücü olmayanların bunları paylaşmaları da sözkonusu idi. İsa, ölümü ile, başkasına hükmetmek gibi uğursuz bir ihtiyacı kesin olarak yok edebilir miydi? Bu kendini tatmin etme ve başkalarını sevmeme olgusu, kuvvetli olanı kuvvetini körükörüne kullanmaya, zayıfı da aşırı itaate, dalkavukluğa, ihanete sürüklüyordu ve bütün bunların bir tek amacı vardı: Cazibesi insanı her şey mübahtır görüşüne düşüren iktidara sahip olmak. Böyle bir görünüm karşısında gerçekten ve hayatın anlamından söz etmek nasıl mümkün olur? Toplumun son ferdine kadar bütün gönüllerin hiç bir şüpheye yer bırakmadan kabul edip inanacağı daha yüce bir hedef nasıl gösterilir?

Sen işte bu amaçla işkenceyi göğüsledin; herkes evrensel iyi'nin, mağfiretin sesini işitsin istedin. Ama insanın üzerine çöken, onun belini büken yük çok ağır. Onda bu derece kökleşmiş kötü'lüğe karşı bir aşı bulunabilecek mi? Bulunabilirse, onu bütün yaratıklardan ayıran akıl kanatlarıyla, ruhu, şimdiye kadar ulaşamamış yüksekliklere çıkaracaktır! Heyhat! Böyle bir şey mümkün olsaydı! Ama, Senin fedakarlığın boşuna. Kendilerini asla doğru yola sokamayanları Sen daha iyi duruma getiremezsin. Dur! Uğrunda ölmek istediğin insanlar, yakında Seninle alay edecekler. İki bin yılı bile doldurmayan bir süre

sonra, materyalizm Tanrı inancını yok edince, Senin hayatını saçma bir efsane sayacaklar ve Senin saflığıyla alay edecekler: Ne zavallı bir kaçıkmiş bu İsa, ondan kimse bir şey istemedi, kendini böyle çarmıha gerdirmekte çıkarı neydi? Bunun hiçbir orijinal yanı yok ve insanlar milim değişmedi diyecekler. Senin bütün yaptıkların ve jestlerin onlara pek saçma gelecek, çünkü onlar maddenin sırrını anlamış olacaklar ve çünkü onlar yerçekiminin üstesinden gelmiş, uzayı fethetmiş olacaklar. Yeryüzü egemenliği için, kardeşin kardeşi öldürdüğü bir kavgaya girişecekler ve sonra bütün galaksiye, bütün evrene hükmetmek isteyecekler. Sonsuz olmasına rağmen evren onlara dar gelecek.

Başarısızlıklarının, yenilgilerinin öcünü almak için, sınırsız ihtiraslarını tatmin etmek için, Senin üzerinde doğruluk dinini, kardeşliği yaymak istediğin bu gezegeni yerinden uçurmak, toz duman halinde savurmak isteyeceklerdir. Düşün: Tanrı yakında anlamsız bir kelime haline gelecek, çünkü onlar kendilerini Tanrı'dan da üstün görecekler. Bunlar her şeyi yok ettikten, Senin adın bile hafızalardan silindikten sonra ve bunu geleceğe ulaştıracak kimse de kalmayacağına göre Senin Kendini feda etmen neye yarayacak? Ey benim zavallı çok saf Efendim! Benimle Oka çayına gel, benim küçük adacığım da, bir yıldızda oturur gibi oturacaksın. Herkes Seni görebilecek, ama hiç kimse kötülük yapamayacak Sana. Gel! Henüz vakit var. Bu gece ve yarın sabah bizimdir. Belki o korkunç akıbetten kurtulabilirsin. Vazgeç Efendim, seçtiğin bu yol gerçekten seçebileceğin tek yol mudur?

Abdias Kudüs'ün sıcak, kasvetli sokaklarında, bakışları ıstıraplarla, akli en çılgın düşüncelerle dolu olarak dolaşıyor ve içinden, Tanrı'nın insanlara en etkili trajik bir örnek olsun diye kurban olarak gönderdiği İsa'yı razı etmek için yalvarıyordu... Faydasız bir örnek hareketi bu, çünkü, talihin korkunç bir cilvesiyle, insanın tabiatını yeteri kadar dikkate almamış bulunuyordu... Sitenin kapıları önünden geçerken, Abdias, üç ayağı üzerinde seke seke dolaşan bir köpek gördü -hayvanın dördüncü ayağı kırılmış ve böğründe sarkıp kalmıştı- Köpek ona üzgün ve düşünceli bir şekilde baktı.

-Zavallı topal, dedi köpeğe, sen de benim gibi bir yitiksin. Gel benimle. Ve şafak vaktine kadar köpek onun peşinden ayrılmadı. Her şeyi anlıyor gibiydi bu hayvan.

Sabahleyin şehir ulandı: Bedevilerin çölden getirdikleri develer, eşekler, çeşitli ticaret eşyası yüklü katırlar pazar meydanlarına doğru akmaya başladılar. At arabaları, yükleri altında iki büklüm olmuş hamallar, sitenin çeşitli noktalarına doğru yöneldiler. Yavaş yavaş her şey canlandı, hareketlendi. Canlanmaya başlayan pazar yerleri de alışveriş edenlerin gürültüsüyle doldu... Bu arada heyecanlı bir kalabalık da tapınağın yanında toplanmış, buradan Herodes Sarayı'na doğru yürüyordu. Vali Pontius Pilatus o sarayda idi. Abdias da katıldı bu kalabalığa. Çünkü kalabalığı oluşturan insanların İsa'dan söz ettiklerini anlamıştı. Ama silahlı nöbetçiler kalabalığı sarayın yakınında durdurdu onları. Şimdi orada bekliyorlardı. Kavurucu sığağa rağmen kalabalık her dakika büyüyordu. Bazıları Pontius Pilatus'un, hiç dönmemek üzere Kudüs'ü terketmesi şartıyla peygamberin hayatını bağışlayacağını, bazıları da, adet olduğu üzere, paskalya şerefine affedileceğini söylüyorlardı. Üçüncü bir grup da onu kurtarmak için Yahova'nın bir mucize göstereceğinden emindiler. Surların ardında neler olup bittiğini bilmeyen diğerleri de uygun bir çıkış yolunun bulunacağını ümid ediyorlardı. Birçoğu da, taht üzerinde hak iddia etmek gibi gülünç iddialarının, hayatını yitirmesine sebep olacağını düşünüyor ve onu görmek için sabırsızlanıyor, şöyle diyorlardı: Vali işi niye uzatıyor? İbret olması gerek, oyalanmasınlar, bir an önce assınlar! Sıcakta beklemek çok zor, Golgotha tepesinde iyice kavrulacağız! Bu İsa'nın dili biraz fazla uzun, herkesin kafasını karıştırabilir. Şimdi muhakkak valinin kafasını şişiriyordur, umalım vali bu sözlerle kanmaz, yoksa boşuna beklemiş oluruz burada... Zaten bu Nasıralı bütün güzel vaadleriyle ancak ölümü hakeder. Vaadettiği Yeni Saltanat'ın gölgesi bile görünmüyor ve onu bir köpek gibi öldürecekler... Bu sonucu kendisi aradı

diyebiliriz...

Abdias ümitsizce ve öfke ile onlara bağıırıyordu: Böyle konuşmaya hakkınız yok, nankör sefiller! O'nun asil öğretisine çamur atmaya nasıl cüret ediyorsunuz! Onu takdir etmeli, yolundan gitmeliydiniz! Ve gözleri yaşla dolmuştu. Ama, insanlar onu görmek ve duymak istemiyorlardı, çünkü henüz dünyada değildi o. Onun doğumu çok sonra, taa 20. yüzyıl ortalarına doğru gerçekleşecekti...

Yağmur giderek yavaşladı ve durdu. Bulutlar, başka yerlerde de ansızın gürleyip boşanmak için geldikleri gibi gittiler. Son seyrek damlaların da ardı kesildi. Yeni yıkanmış, yıldızlarla süslü şafak yaklaşıyordu: Gökyüzünün kenarında, henüz akik siyahlığında bir ufkun gerisinden sökmek üzereydi. Otlar, dinlenmiş saplarını o belli belirsiz aydınlığa doğru uzatmışlardı. Nemli toprak serinlemişti.

O saatte, bozkırın sayısız yaratıkları arasında hiçbiri, varolmanın mutluluğunu Abdias Kallistratov gibi hissetmiyor, acınacak bir durumda olsa da, haline onun gibi şükretmiyordu.

İyi ki hava, günboyu biriken sıcaklığın tamamını alıp götürmemiş ve böylece o da hiç olmazsa soğuktan titrememişti. İliklerine kadar ıslanmış ve her tarafı yara bere içinde olsa da, şafak sökünceye kadar uzanıp kalmış, geçmişi ve içinde bulunduğu zamanı aynı anda yaşayarak, bu hayaller içinde yürüyerek, acılara dayanmıştı. Şimdi, hayat ve düşüncenin sonsuz nimetlerini tekrar keşfediyordu. Yağmur dindiği sırada bir demiryolu köprüsünün altındaydı. Son gücünü toplayarak, sürüne sürüne buraya kadar gelebilmişti...

Bulunduğu yer çevresine göre daha kuru idi, sabahın olmasını burada bekleyebilirdi. Ne var ki köprünün altı bir katedralin kubbesi kadar yankılıydı ve trenler gelip geçtikçe ağır topların batarya ateşlerine hedef oluyordu sanki. Ama zihni açıktı, derin düşüncelere, hakimdi. Bu düşünceler bir kaynaktan çıkıyor, büyüyor, ruhunu ve aklını frensiz, sınırsız bir akıntı ile sürükleyip götürüyordu. Abdias bütün geceyi İsa'nın akıbetini ve Pontius Pilatus'u düşünerek, onları hayal ederek geçirmişti. Gelip geçen trenlerin müthiş gürültüsü onun hayalen eski Kudüs'te dolaşmasına, gürültülü bir kalabalık tarafından kuşatılmış Golgotha tepesine çıkmasına ve orada olanları kendi gözüyle görmesine engel olamamıştı.

Birden, Moskovada geçirdiği son günü ve Puşkin Müzesi'ndeki Bulgar korosunu hatırladı ve o korodaki ikizini düşünmeye başladı: Ona çok benzeyen bu korocuyu, ağzını iyice açıp şarkısını söylerken görüyordu. Ne harika sesler çıkıyordu o ezgiden, onları dikkatle dinleyenlerin ruhlarını ve kalplerini nasıl da değiştiriyorlardı! Babası da kilise ilahilerini çok sever, onları dinlerken heyecanlanır ve ağlardı. Son savaşları az sonra, bir gün ona, genç bir rahibenin yazdığı bir dua kitabı vermişlerdi. Bu genç rahibe uzun zaman önce öğrenci, sonra da öğretmen olarak bir Öksüzler Yurdu'nda yaşamış, sadece birbuçuk ay beraber yaşadığı sevgili eşinin cepheye gitmesinden ve ölmesinden sonra da tarikate girmiş. Kocasını gemiciymiş ve gemisi bir Alman denizaltısı tarafından batırılmış. Diyakos Kallistratov, o içten, o coşkulu yakarış metnini gözyaşı dökerek okumuştı... Bu ruh dokümanı dediği metni genç Abdias'a yüksek sesle okutarak dinlemekten çok hoşlanırdı. Küçük Abdias da bunu, daha çok eski piyanonun başında, ikonaların yanında, ayakta durarak ve her kelimesini berrak çocuk sesiyle heceleyerek okurdu. Çocuk Abdias okuya okuya bu duaları ezberlemişti ve bugün niçin olduğunu Allah bilir, birden bire yine hatırlamıştı o duaları:

Gökyüzü yeni yeni aydınlanmaya başladı, herkes uykuda, ben günlük duamı okuyarak Sana sesleniyorum, her şeyi bilen Yarlıgayıcı Tanrım! Her şeyden önce seni düşünüyorsam ve her gün sıkıntılarımı sana tekrarlıyorsam, bu bencilliğimi bağışla. Ama ben, nefes aldığım sürece bunları söylemeyi tek amaç

bildim.

İyiliğin, Gerçeğin, Adaletin aslı Yüce Tanrım, durmadan dua edişimi de başla. Çünkü ben asla kendim için dua etmiyorum. Kalbimin dünya nimetine ihtiyacı yoktur. Senden ömrümü uzatmanı da istemiyorum. Ama, insanların, insan ruhlarının selameti için dua etmekten vazgeçmeyeceğim. Ey başla bol Tanrım! Bizi karanlıkta bırakma, bu dünyada iyiyi kötünden ayırmamıza yardım et. Bizi aydınlat! Kendim için dilekte bulunmaya cesaretim yok. Bana olacak her şeyi önceden kabul ediyorum. Beni ister ebedi Cennetine al, ister Cehennemin ateşine at. Kaderimiz sana aittir ey dile sığmaz, gözle görülmez Tanrım!

Ben kulunun, Senin şefkat dolu sözlerine itaat eden bu naçiz rahibenin, kendim için bir tek dileğim var: Sevgilimin gemisi hiç durmadan yoluna devam etsin. Gündüzler boyu, geceler boyu, birbirini izleyen çok uzun gecelerde ve gündüzlerde, dünya Senin koyduğun yasaya göre dönmeye devam ettikçe, o hep, dosdoğru, topları daima susmuş olarak ve rotasını hiç değiştirmeden yoluna devam etsin. Okyanusları aşsın, dalgalar ona çarparak kırılsın, ebediyen uğuldasın, kükresinler. Deniz onun üzerine yağmur olup şarıl şarıl dökülsün ve o, acı köpüklerle dolu deniz havasını teneffüs etsin. Güvertenin gıcırdadığını, makinelerin durup dinlenmeden gürül gürül çalıştığını, rüzgara uyararak uçuşan ve bağrıışan martıları işitsin. Böylece, uzak bir kıyıda hayal ettiği ve asla demir atamayacağı bir ışık şehrine doğru yüzsün... yüzsün...

Benim tek dileğim budur. Her defasında aynı dilekte bulunduğum, her gün şafakta batan bir gemi için dua ettiğim için beni başla ey yargılayıcı Yüce Tanrım. Ölümlü ölümsüz bütün umutların sığınacağı liman Sensin. Sen her yerde hazır ve nazırsın. Teselli veren Sensin. Her şeyin evrensel kaynağı Sensin. Bunun için de, geçmişte, bugünde, gelecekte, bütün zamanlarda hep sana yöneleceğiz. Artık hayatta olmayacağım, Sana yakaramayacağım, hiç kimsenin yakaramayacağı zamanda da bu gemi yoluna devam etsin, ta sonsuzluğun sınırlarına kadar... Amin.

Abdias, birden kendi kendine, Uçkuduk'ta gördüğü motosikletli genç kadın yanında olsaydı ona bu duayı okuyacağını söyledi. Bir an sonra da bu düşüncesini pek gülünç buldu ve koca bir budala olduğunu düşünerek katıla katıla güldü. O kız onu bu halde, uzun yol soyguncusu ya da talihsiz bir haydut gibi bu köprünün altında büzüşüp kalmış görse, kimbilir nasıl şaşırırdı. Ne düşünürdü acaba? Herhalde bir bu eksikti! der, ona inanmaz ve inanmamakta da haklı olurdu. Ama, onun gözünden iyice düşmek pahasına da olsa, şu anda onu getirmeyi çok istiyordu... Gün doğuncaya kadar, geçen trenlerin uğultusu altında, öylece hareketsiz bekledi.

Petruha, Lenka ve ötekiler nerdeydiler şimdi? Ve anlaşılmaz, uğursuz Grişan nerdeydi? Herhalde, Calpak-Saz'a varmışlardı ve oradan da Moskova'ya doğru yollarına devam ediyorlardı.

Abdias kendi başarısızlığına ve kötü'nün başarısına pek üzüldü. Bütün bunlar basit bir hesap hatasından ileri geliyordu. Ama kendi kendine çabalarının pek boşa gitmediğini ve bu mücadeleden daha da büyüyerek çıktığını da söyledi. Kaçakçıları doğru yola sokamamış olsa bile, kendi kit imkanlarıyla, yazacağı yazı için bütün belgeleri toplamıştı. Ama, hala doğru yola sokulabilecek tek kaçakçı olan Lenka'yı hatırlayınca ve bunu yapamadığını düşününce, çabalarının pek boşa gitmemiş olması zayıf bir teselli olarak kalıyordu. Heyhat, vazifesini yapamamıştı...

Seyahatinin çeşitli safhalarını, özellikle mavi gözlü dişi kurdun onu parçalayacağı yerde üzerinden atlayıp geçişini hatırladı. Tuhaf bir olaydı, gerçekten şaşılacak bir şeydi bu. O vahşi hayvanı ve o vahşi hayvanın gözlerindeki hikmet dolu parıltıyı unutamıyordu.

Güneş nihayet yükseldi. Yağmurdan sonra havanın kokusu çok güzeldi. Sıcak henüz bastırmamıştı, her şey pırıl pırıl ve netti. Gökyüzünde toygarlar ötüşüyor, öteki kuşlar oradan oraya cıvıldayarak uçuşuyor, çok ötelerde insanların olanca hızlarıyla yaşadıklarını, hareket halinde olduklarını gösteren trenler, bozkırı bir ufuktan öbür ufka yarıp geçiyordu.

O sabah, toprağın hafif nemli bu köşesinde, huzur ve ahenk vardı.

Güneş yeteri kadar yükselince, Abdias elbiselerini kurutmayı düşündü. Ama, çıkarmak istediği elbisesine şöyle bir bakınca, üstündekilerin lime lime paçavradan ibaret ve iğrenilecek kadar berbat olduğunu gördü. Giyilesi pırtılar değildi bunlar. Vücudu da yaralarla, çiziklerle, morartılarla doluydu. İyi ki yanında bir ayna yoktu. Olsaydı, yüzünün halini görünce büyük bir korkuya kapılabilirdi. Ama, aynaya bakmasa da, yüzünün insan yüzü olmaktan çıktığını hissediyordu. Öyle ağırlar içindeydi ki yüzü, en ufak bir temas dayanılmaz acılar veriyordu.

Yine de her şeyi filozofça karşıladı; kendi kendine daha da kötü olabileceğini, hayatta kaldığına şükretmesi gerektiğini söyledi. Üstündeki pırtıları çıkarırken çok can sıkıcı bir durumla daha karşılaştı: Pasaportu iyice yırtılmış, ıslanarak nerdeyse hamur halini almış ve kullanılmaz hale gelmişti. Az çok korunabilmiş bütün parası da, biri yirmi beş, öteki de on rublelik iki banknottan ibaretti. Bu kadarcık az bir para ile ta Moskova ya, oradan da Oka nehrinin kıyısındaki küçük kasabaya gitmesi gerekiyordu.

Abdias şimdi bitikti, güçsüzdü, çaresizdi. Papaz Okulundan kovulduğu günlerde de parasızlık yüzünden çok güç şartlar altında yaşamıştı. Çocukken çalmayı öğrendiği eski piyanoyu kız kardeşinin de rızası ile satmak zorunda kalmış, ama umduğu fiyatın ancak yarısına satabilmişti. Kullanılmış eşya alan mağazanın sahibi ona, kullanılmış eşya pazarında müzik aletlerinin, özellikle de piyanoların, hatra eski teyplerin de pek çok olduğunu söylemişti. Çaresiz, razı olmuştu eskicinin verdiği fiyata. Evet, daha önce de zor günler yaşamıştı, ama hiçbir zaman şu andaki kadar parasız ve yalnız kalmamıştı.

Yine de, yeni bir gün başlıyordu, içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmak için bir çare aramalıydı. Bir kere daha ülküsüne bağlılığı, mevcut somut şartlar altında zorlanıyordu.

Geceyi hayal dünyasına dalmış olarak geçirmişti ama şimdi sabah olmuştu, bir yerleşim noktasına ulaşmalı ve biraz da yiyecek bulmalıydı.

Nihayet talih bir kere daha güldü. Her şeyi apaçık görmeye başladığı zaman, küçük bir köy yolunun kenarında bulunduğunu anladı. Elbette o köprünün altında trafik pek yoğun olamazdı ve Abdias, tesadüfen geçecek bir arabayı beklemektense en yakın demiryolu istasyonuna kadar yürümeyi, oradan da Calpak-Saz'a gitmeyi düşünüyordu. Kuruyan pırtıları tekrar üzerine geçirdikten sonra, yakınında değnek gibi kullanabileceği bir dal, bir ağaç parçası aradı. Öbür yaraları bir yana, dizi o kadar şişmişti ki ayakta pek güç durabiliyordu. O sırada aklına tuhaf, olmayacak bir şey geldi ve acı acı gülümsedi: Belki Grişan bastonunu trenden aşağı atmıştır. Petruha beni onunla iyice dövdükten sonra, bastonun işi bitmiş olmalı, belki de Grişan'ın bu bastona hiç ihtiyacı olmamıştı diye düşünmüştü.

Oralarda bastona benzer bir şey bulamadı ama, birden, bir aracın kendisine doğru geldiğini farkettili. Bu, eski bir kamyondu. Oturma yeri kontrplakla örtülmüştü. Sürücünün yanında bir kadın oturuyordu ve kadının kucağında bir çocuk vardı. Sürücü, hafif esmer, iri yarı bir Kazak idi. Abdias'ın yanına gelince frene bastı ve kapının yan açık camından ona hayretle baktı:

-Seni bu hale Çingeneler mi soktu evlat? dedi şaşkın şaşkın.

-Hayır, onlar değil, trenden düştüm.

-Sarhoş değilsin ya?

-Hiç içmem.

Sürücü ve karısı, kendi aralarında besbelli acıyarak, iç çekerek, Kazakça konuştular. Abdias Kazakça bilmiyor, onların ne söylediklerini anlamıyordu. Ama ikisinin de sık sık "biçare" diye bir kelimeyi tekrarladıklarını farkettiler.

-Gel bizimle, dedi şoför, biz Calpak-Saz'a gidiyoruz. Seni burda bırakırsak ölüp gideceksin, biçare, burdan pek az araç geçer.

Abdias'ın boğazı tıkanır gibi oldu. Sevinçten ağlamamak için kendini zor tuttu, nasıl teşekkür edeceğini bilemedi.

-Sağ ol arkadaş, dedi elini göğsüne koyarak, ben de sizden o yöne gidiyorsanız beni de almanızı rica edecektim. Bu ayağım yüzünden çok zor yürüyorum. Sağ olun.

Şoför, kamyonun arkasına bindirmek için ona yardım etmek üzere aşağı atladı.

-Şöyle gel, bana dayan, biçare... Bin, korkma, yukarısı yumuşak, yün taşıyorum. Sovhozun yünleri, onları şehirde bir yere teslim edeceğim. Burada rahat edersin, ama sigara içme.

-Ben sigara içmem, korkmayın, dedi Abdias sesinin en ciddi tonuyla. Geceyi dışarıda, yağmur altında geçirdim, hala her tarafım ıslak, ama burada biraz dinlenirim.

-Elbette, elbette, sıkma canını. Ben öylesine söyledim sigara içme diye. Rahat et biçare.

Kadın arabanın kapısından başını sarkıtarak bir şeyler söyledi.

-Kocasını da onun söylediklerini tatlı bir tebessümle tercüme etti:

-Karım aç olup olmadığını soruyor.

-Ha, evet, dedi Abdias, yiyecek bir şeyiniz varsa çok minnettar kalırım.

Ona, bir şişe içinde koyun sütü ve güzel kokulu tandır ekmeği verdiler. Abdias'a bu, gece çektiği ıstıraplara karşılık ilahi bir lütuf gibi geldi.

Karnını doyurduktan sonra, keskin kokulu yapağı balyalarının üzerinde sallana sallana derin bir uykuya daldı. Sağnağın getirdiği serinlik tamamen gitmemişti ve Abdias'a bu uyku, bunca felaketten sonra bir ilaç gibi geldi.

Kamyon durduğu zaman Abdias da uyandı.

-İşte geldik, nereye gitmek istiyorsun?

Şoför yere inmiş, ona kuşku ile bakıyordu. Cevap alamayınca tekrar sordu:

-Hey evlat, sağ mısın?

-Evet; evet. İyiyim. Sağ olun. Calpak-Saz'a geldik mi?

-Geldik. Biz depoya gideceğiz. Sen nereye gitmek istiyorsun?

-Ben istasyona gideceğim. Yardımaınıza tekrar teşekkür ederim. Karınıza da çok teşekkür ederim. Minnettarlığımı nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum. Adam onun inmesine yardım etti. Abdias inerken acı bir uf çekmekten kendini alamadı.

-Çok kötü durumdasın biçare. Hastaneye gitmelisin. Hem sonra sana bir değnek lazım, daha kolay yürürsün bir bastonun olsa.

İstasyon çok yakındı ama Abdias oraya sürüne sürüne ancak yarım saatte varabildi. Bereket versin yolda bir tahta parçası bulabilmiş, onu koltuk değneği gibi kullanmış, biraz daha kolay yürümüşü.

Yavaş yavaş ilerlerken, bozkırın sessizliğine alışmış kulaklarına bin türlü gürültü geliyordu: Yollardan, bütetlerden, şantiyelerden, projektörlerden, vinçlerden, ardı arkası kesilmeyen konvoylardan, istasyon meydanından, kısacası her taraftan gelen gürültüler. Lokomotiflerin keskin düdükleri duyuluyor, hoparlörler trenlerin geliş-gidiş saatlerini bildiriyordu. Her yöne koşuşan telaşlı insanlar vardı. Çünkü Calpak-Saz, Türkistan'ın en önemli demiryolu kavşaklarından biriydi ve Abdias bir anda kendini gürültülü bir hareketin içinde bulmuştu.

Şimdi, cebinde kalan sadece otuz beş ruble ile kendi şehrine ulaşabilmek için ne yapması gerektiğini düşünüp bulmalıydı.

Moskova'ya kadar en ucuz mevkide yolculuk için bile otuz ruble ödemesi gerekiyordu. Üstelik her zaman bilet bulunmazdı ve bu yüzden o gün trene binemeyebilirdi. Hem sonra, başkente ulaşsa bile beş parasız ne yapacaktı? Karnı acıkacak, bir şeyler yemesi gerekecekti. Vücudu da yara bere doluydu... Burada bir hastahaneye mi gitmeliydi, yoksa bir an önce bu haline rağmen yoluna mı devam etmeliydi? Yolda hep bunları düşünmüş ve nihayet istasyona gelmişti. Kalabalık, gürültülü salonlardan geçip, üstündeki pırıltılarla, şişik yüzüyle ve elindeki tahta parçasıyla herkesin dikkatini çekmişti. Afiş tahtasının yanında bir polis memurunun da kendisine dikkatle baktığını farketti.

-Dur bakalım delikanlı, dedi polis ona yaklaşarak. Sert bakışlarında merhamet sezilmiyordu. Yanına gelince sordu:

-Burada ne işin var? Kimsin sen?

-Ben mi?

-Evet, sen!

-Şey, trene bineceğim, tarifeye bakıyorum.

-Kağıtların var mı?

-Ne kağıtları?

-Ne demek ne kağıtları? Bir pasaport, bir kimlik kağıdı, bir çalışma belgesi!

-Evet, pasaportum var, ama bakın, doğrusunu söylemek gerekirse...

-Ver bakalım. Abdias bocaladı:

-Mesele şu ki... yoldaş... şey, yoldaş...

-Yoldaş Polis Şefi, diye fısıldadı öfkeli memur.

-Bakın Şef yoldaş, önce açıklamama izin verin de...

-Sonra aıklarsın. Kağıtların!?

Abdias cebinden, eskiden onun pasaportu olan ve Şimdi ne olduğu anlaşılmayan kağıt blokunu çıkardı, memura uzattı.

-Bu mu pasaport? diye gürlledi memur, sen benimle alay mı ediyorsun! Bu bir pasaport ha? Al onu da benimle karakola kadar gel bakalım. Orada anlarız kim olduğunu...

Kılığından ve sözde koltuk değneği olan elindeki tahta parçasından utanç duyan Abdias, başına toplanan meraklı kalabalık karşısında nasıl davranacağını bilemiyordu. Yine de itiraz edecek cesareti buldu:

-Size açıklayacağım Şef yoldaş, dedi pek kendinden emin olmayan bir sesle, beni anlıyor musunuz, ben bir gazeteciyim ve...

Böylesine yüzsüzce ve arlanmadan söyleniyor diye daha da kızan polis gürlledi:

-Gazeteci ha! Başka yalan bulamadın mı! Haydi yr gazeteci beyefendi!

Orada bir meraklının sesi de duyuldu:

-Duydunuz mu, bir gazeteci olduğunu iddia ediyor. Bir başkası alaylı bir sesle:

-Belki dıŐıŐleri bakanının ta kendisidir, neden olmasın? dedi.

Abdias, büyük bekleme salonunda polisi takip ederek ilerlemek zorunda kaldı. Herkes ona bakıyor, yolcular birbirlerini; onu göstererek alaylı işaretler veriyorlardı. Ana kapının önündeki ahŐap sıranın üzerinde eŐyalarıyla oturan bir ailenin yanından geçerken, kendisi için söylenen bazı sözleri duydu:

Küçük kız: Anne, anne, Şuna bak, kim o?

Kadın: Kötü bir haydut o, bak polis yakalamış onu.

Bir erkek sesi: Yok canım, haydut olamaz o. Bir yankesici, olsa olsa bir hırsız...

Kadının sesi: Pek emin değilim Mişa, görünüşe aldanmamalı. Bakınca bir Şeye benzemiyor ama, geceleyin dar bir sokakta karşına ıkımayagrsn, boğazını keser insanın...

Ama asıl bundan sonra daha korkunç Şeyler duyacak, görecekti. Polisin peşinden giderek garın içinde birçok kapıdan geçtikten sonra kendisini geniş bir odada buldu. Odanın penceresi meydana bakıyordu. Masanın başında oturan daha küçük rütbeli bir polis memuru, onlar içeri girince ayağa kalktı ve:

-Bir vukuat yok Şef yoldaş, dedi.

-Otur Begbulat, bak ne acayip bir kuş getirdim sana. Görünüşü pek gururlu değil mi Gazeteci olduğunu iddia ediyor!

Abdias az daha bir iğlik atacaktı. Kapının solunda, kalın ve kaba parmaklıkların odadan ayırdığı bir hücre vardı ve içine tıklımıŐ eski arkadaşları! Tıpkı bir hayvanat bahçesindeki vahşi hayvanların hücresi gibi bir yer. Hepsi oradaydılar: Petruha, Lenka, Mohaç, Kolia, iki sabotajcı ve diğer bazıları. Hepsi on-oniki kişi, yalnız Grişan yoktu aralarında. Besbelli o yakayı kurtarmıştı.

-Ne oldu size? diye bağırdı Abdias, nasıl düştünüz buraya?

Hiçbir cevap vermedi ona. Kaçakçıların kılı bile kıpırdamıyor, birbirlerine sımsıkı yaslanarak oturdukları yerde, şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Gerçekten tanınmaz haldeydiler. Bakışları sönüktü, boştu.

-Sen de bu çeteden biri olmayasın? dedi öfkeli polis şefi manalı bir şekilde sırtarak.

-Elbette onlardan biriyim, bunlar benim arkadaşlarım, dedi Abdias.

-Sahi mi! dedi polis şaşırarak ve ona şüphe ile bakarak. Sonra tutuklulara döndü:

-Sizden biri mi? dedi.

Ama tutuklular hiçbir şey söylemedi. Başlarını çevirip bakmadılar bile.

-Hey size söylüyorum! Cevap vermek istemiyor musunuz? Pekala, size konuşmayı öğretirim ben, sizi kusturmasını bilirim, yemin ederim ki, beni ve 317. maddeyi çok iyi hatırlayacaksınız sonra. Hem, yaşınız küçük diye, rüşet çağında değilsiniz diye, sabıkanız yok diye, yargıcın size hoşgörölü davranacağını hiç sanmayın: Hoşgörölü hiç yok. Söylemedi demeyin. Tam suçüstü yakalandınız!

Böyle dedikten sonra haşhaş dolu ve bir kenara yığılmış bagajları gösterdi. Bazıları açılmış ya da yırtılmıştı ve oralara dağılmış kuruyan otların ağır kokusu duyuluyordu. Abdias masanın üzerinde, telefonun yanında, kenevir özü dolu kibrit kutularını ve küçük kavanozları da gördü. Polis gittikçe hiddetlenerek bağıırıyordu:

-Evet, konuşturacağım sizi! Dilsiz numarası mı yapıyorsunuz bana? Suçüstü bu! Bana inanın cezanız büyük olacak. Bütün deliller elimde: Bütün kokain pisliğiniz burada. (Böyle derken uyuşturucu dolu valizleri, torbaları tekmeliyordu). Kaçan o küçük arkadaşınızı da yakalayacağım. Haydi kalkın ayağa pis herifler! Derhal kalkın! Burası bir salon değil. Kalkın ve gözlerimin içine bakın! Sizi iyi tanırım ben: Sizin gibi sümüklü serseriler daha önce de ateş ettiler bana. Bu yaşlarda silahlanan sizin gibi ayak takımlarına bırakmam bu meydanı. Benden merhamet beklemeyin. Sizin gibi çirkeflere ne yapacağımı bilirim ben! Nereye saklanırsanız saklanın, bulur tepelerim. Kuduz köpekler gibi geberteceğim sizi! Haydi bakalım, size bir soru sordum: Kendini gazeteci göstermeye çalışan bu sefil kim? Söyleyin, kim bu serseri?

Abdias'ı elinden tutup iyice görmeleri için parmaklıkları çekti ve devam etti:

-Tepem atmadan cevap vermenizi tavsiye ederim! Sizden biri mi Kaçakçılar hala susuyordu ve Abdias asık suratlarına bakarken bunların daha dün bozkırın ortasında trenleri durduran, esrar çeken ve kendini hızla giden trenden aşağı atan o korkusuz çocuklar olduğuna inanamıyordu. Şimdi kafesteydiler, bellerinde kemerleri, ayaklarında ayakkabıları yoktu. Herhalde yüz numaraya götürürlerken kaçmasınlar diye almışlardı ayakkabı ve kemerlerini. Sefil, bitik bir durumdaydılar.

-Son defa soruyorum, dedi polis şefi hiddetle soluyarak, bu herif sizden biri mi, değil mi?

-Bizden değil, dedi Petruha istemeye istemeye ve gözücuyla bakarak. Abdias parmaklığa daha da sokularak bağıırdı:

-Bunu nasıl söylersin Piotr? Beni unuttunuz mu yoksa? Size ne kadar acıdım, nasıl oldu bu iş?

Polis daha da konuşmasına engel oldu:

-Bu çeşit bir başsağlığı dileme yeri değil burası, dedi ve yine kaçakçılara döndü:

-Hepinize tek tek soracağım, yalan söyleyeni mutlaka anlarım, hiç çırpınmayın, yalan söyleyenler için, fazladan, ayrı bir sorgulama daha yaptıracağım. Şimdi sen söyle bakalım! dedi Mohaç'a.

-Bizden değil, dedi Mohaç yüzünü ekşiterek. Polis şefi Lenka ya döndü:

-Sen söyle!

-Bizden değil, dedi Lenka derin bir iç çekerek.

-Bizden değil, diye tekrarladı Kolia. İstisnasız hepsi onu tanıdıklarını inkar ettiler.

Onların bu davranışlarına Abdias'ın çok canı sıkıldı. Tuhaf bir duygu ile aşağılanmış, reddedildiği için küçülmüş hissediyordu kendisini. Birden sinir krizi geçirmeye, hiddetlenmeye, başı dönmeye başladı. Kekeleyerek:

-Beni tanıdığınızı nasıl inkar edersiniz, ben sizinle...

Polis Şefi alaylı bir tonla sözünü kesti:

-Hiç çeneni yorma Sayın New-York Times muhabiri! Niçin tanımadıklarını biliyorsun. Artık senin nerede olduğun, ne yaptığın benim umurumda değil. Ayaklarımıza dolanma yeter. Seninle uğraşmaktan başka işlerimiz de var bizim. Çek git artık. Bu herifleri de rahat bırak. Onların yaptıklarını, suçlarını cezalandıracak kanunlar var; acımasız kanunlar! Onları kodese tıkacaklar, hiçbir hafifletici sebep yok. Haşhaş toplayamayacak, uyuşturucu kaçakçılığı yapamayacaklar artık. Buradan def olup git, bir daha seni gözüm görmesin! Abdias olduğu yerde, ağırlığını bir sol, bir sağ ayağının üzerine veriyor ve oradan gitmek istemiyordu.

Önündeki kağıtlara bir şeyler yazan ikinci polis başını kaldırdı:

-Şef yoldaşın dediklerini duydun, fikrini değiştirmeden gitsen iyi edersin. Teşekkür et ve toz ol!

Abdias parmağı ile hücreyi göstererek sordu:

-Herhalde şu kapının anahtarı vardır sizde?

-Var, ne olacak, sana ne bundan? dedi afallayan polis şefi.

-Açın öyleyse kapıyı.

-Daha nesi! Kendini ne sanıyorsun sen? Seni de şimdi...

-Evet evet, beni de onlarla birlikte hücreye sokmanızı istiyorum. Benim yerim orası!

Abdias'ın beti benzi atmış, tıpkı bir gün önce o çok değerli haşhaş vagonun penceresinden atarken olduğu gibi, büyük bir hiddete kapılmıştı. Bağırarak konuşmaya devam etti:

-Tutuklanmam ve yargılanmam hususunda ısrar ediyorum; yolunu yitirmiş, dünyanın sayısız kötülükleri, çelişkileri, darbeleri ile yitip gitmiş bu zavallılar gibi yargılayın beni! Ben de onlar kadar suçluyum. Onlar ne yaptıysa ben de yaptım. Kapıyı açın ve beni oraya kapatın. Mahkemede benim suçumu söyleyeceklerdir. Ruhumuzu temizlemek için günahlarımızın cezasını hep beraber çekeriz...

İkinci memur elindeki kağıtları bırakıp ayağa fırladı:

-Şef yoldaş, zır delinin biri bu! Şuna bakın, normal olmadığı besbelli.

-Yoo, aklım başımda benim, diye itiraz etti Abdias, onlar gibi cezalandırılmayı hakettim ben. Bunun delilik neresinde?

-Sakin ol, sakın ol, dedi şaşkına dönen polis şefi.

Bunca yıllık meslek hayatında böylesine hiç rastlamamıştı. Bunu anlatacak olsa kimse inanmazdı. Kısa bir süre sessizlik oldu. Sonra birden hüngür hüngür bir ağlama sesi duyuldu. Lenka idi ağlayan. Yüzü duvara dönüktü ama gözyaşlarının çeşme gibi aktığı görülüyordu. Petruha elini onun ağzına götürmüş, kulağına da besbelli tehdit dolu bir şeyler fısıldıyordu.

-Bak yoldaş, dedi polis şefi birden sakinleşen bir sesle, seninle dışarıda bir tur atalım, biraz konuşalım. Söyleyeceklerini dikkatle dinleyeceğim, ama burada olmaz. Gel çıkalım biraz, haydi...

Çıkıldılar ve tekrar uğultulu kalabalığın doldurduğu holde buldular kendilerini.

Polis onu boş bir sıraya oturttu, kendisi de yanına oturdu:

-Senden bana bir iyilik yapmanı istiyorum yoldaş, dedi güven veren bir sesle. Bizim işimizi güçleştirme. Canını sıkın bir şey yaptıysa özür dilerim. Senin dışında da meselelerimiz çok bizim. Gördüğün gibi hiç de rahat bir meslek değil bizimki. Onun için senden rica ediyorum, biletini al ve istediğin yere git. Serbestsin. Yalnız, bir daha buralara gelme. Anlıyorsun değil mi?

Abdias o tuhaf davranışını polise anlatmak ve uyuşturucu kaçakçıları hakkındaki görüşlerini bildirmek için toparlanmaya çalışırken, polis ayağa kalkmış, kalabalığın içinde kaybolup gitmişti.

Treni beklerken canları sıkılan yolcular, şişkin suratı, paçavralardan ibaret giyimi ve acayip değneği ile herkeste şüphe ve aşağılama duygusu uyandıran Abdias'ın etrafında birikmeye başladılar. Bu görünümünden başka; onu oraya bir polis memurunun getirmiş olması da arttırıyordu şüpheleri.

Abdias gittikçe kendini daha kötü hissediyordu... Ateşi yükseliyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu. Bir gün önceki olaylar, yediği dayak, sağnak altında geçen gece, şişen dizi ve son olarak da, şimdi cezalarını çekecek olan eski arkadaşlarıyla karşılaşmış olması, çığ gibi gelen bütün bu felaketler, nihayet onu yıkmıştı. Vücudu tiril tiril titriyordu. Bazen yakıcı, bazen dondurucu dalgalar kaplıyordu vücudunu. Ayağa kalkmaya gücü kalmadığı için oturduğu sıranın üzerinde iyice büzülmüş, başı omuzlarına sarkmış, elindeki tahta parçası da ayaklarının dibine düşmüştü.

Etrafındaki her şeyin üzerine tuhaf bir sis çökmüştü sanki. Gitmeye hazırlanan yolcuların yüzleri, silüetleri belli belirsizdi. Dalgın gözleriyle onlara, şekil değiştiren aynalara bakar gibi bakıyordu: Esniyor, geriniyor, yassılıyor, birbirlerinin üzerine yığılıyor gibiydiler. Bir ara içi bulandı. Beyni de zonkluyordu ve ona tamamen yabancı insanlarla dolu bu yerde nefes almakta

güçlük çekiyordu. Durumum gerçekten çok kötü, diye düşündü, insanlar da çok tuhaf, kimse kimsenin derdiyle ilgilenmiyor. Ne boşluktur bu! Hiçbir bağlılık, hiçbir dayanışma yok insanlarda...

Herhalde bu krizi atlattırdı. Yakında gücünü toplar, ceza kamplarına gönderilecek o zavallı çocuklara yardım etmek için bir çare bulurdu. Dün akşam kendisini öldürmeye çalışan bu çocukları affetmişti bile. Onda kin ve nefret duygusunu uyandırmaları gereken bu kötü kişilere, bu katillere o, sadece acıyordu. Peşinde koştuğu ülkü, gerçeğin verdiği korkunç dersleri düşünmesine engeldi, mantığı ona hiçbir yardımda bulunmuyordu. Ta içinden gelen bir hisle, kaçakçıların uğradığı başarısızlığın aynı zamanda kendi başarısızlığı olduğunu, başkalarına yardım etme, iyilik etme inancında başarısızlığa uğradığını düşünüyordu. Çünkü, onları eğitememiş, bu genç yitikleri doğru yola sokamamış ve şimdi uğradıkları akıbetten kurtaramamıştı. Aynı zamanda, en büyük tehlikeler karşısında ne derece yılmaz, bükülmez davrandığını da anlamıyor değildi...

Her şeye rağmen bu dünyada, hatta böyle bir kavşak istasyonunda bile iyi insanlar vardı. Oldukça yaşlı, beyaz saçlı ve başı örtülü bir kadın, Abdias'ın tam karşısında oturuyordu. Bu kadın onun hasta ve yardıma muhtaç olduğunu anlamıştı.

-Beyim, diye söze başladı kadın... Sonra da birden resmiyeti bırakıp ana kalbiyle konuştu: Neyin var oğlum, hasta mısın?

-Şey, hastayım galiba, ama benim için endişe etmeyin, dedi ölgün bir sesle ve zorla gülümsemeye çalışarak.

-Nasıl endişe etmem evladım? Aman Allahım, baksana ne haldesin, bir yerden mi düştün?

Böyle derken elini onun alnına koydu ve:

-Ateşin var, dedi, zaten hasta olduğun gözlerinden de anlaşılıyor. Buradan ayrılma çocuğum, gidip soracağım, herhalde buralarda bir revir vardır, belki bir hastahaneye götürürler. Seni böyle bırakamam...

-Sizi temin ederim efendim, zahmet etmenize gerek yok...

-Hiç olmaz mı, burada durup beni bekle, hemen dönerim.

Kadın, eşyasını küçük çocuklarla oturan başka bir kadına emanet ederek kalkıp gitti.

Abdias bir şey söyleyemedi, çok geç kalırsanız? diye sormadı. Gittikçe kötüleştiği besbelliydi. Nihayet soğuk aldığını anladı, çünkü boğazı ağrıyor, tükürüğünü bile yutamıyordu. Herhalde anjin olmuştu. Çok bitkindi. Bıraksalar orada yere uzanıp yatar, gelip geçen yolcuların onu çiğnemelerine bile aldırmazdı. Öylesine uyku akıyordu gözlerinden...

Tam uykuya dalmak üzere idi ki çevresindeki kalabalık hareketlendi ve bağırışmalar duydu. Gözlerini açıp bakınca, uyuşturucu kaçakçılarının karakoldan başka bir yere götürülmekte olduklarını gördü. Birçok polis vardı yanlarında. Kortejin başında hiddetli polis şefi yürüyor, işsiz güçsüz meraklıları sağa sola iterek yolu açıyordu. Tutukluların elleri kelepçeliydi ve tek sıra halinde yürüyorlardı. Onların oradan çıkmak üzere olduklarını anlayınca insanüstü bir gayretle doğruldu, o tahta parçasını aldı eline ve peşlerine düştü. Sözde koşuyordu, ya da öyle sanıyordu ama yetişemiyordu onlara. Sonra, meraklı bir kalabalığın arasında kalakaldı. Yalnız, bulunduğu yerden, iki polisin o gençleri demir parmaklıklı bir araca ite kaka bindirdiklerini, kendilerinin de

aynı araca bindiklerini, polis şefinin sürücünün yanına oturduğunu görebilmişti. Demir parmaklıklı büyük araba meçhul bir yere gitmişti onları alıp. Seyirciler kendi aralarında konuşmaya başladılar:

-Caniler çetesini toptan yakalamışlar...

-Bahse girerim ki bunlar ev ev dolaşıp adam öldüren haydutlardır...

-Ne korkunç!

-Pek katil olacak yüzleri yok, daha çocuk bunlar...

-Çocuk mu dedin! Bu zamanda çocuklar, kim olursa olsun, gözlerini kırpmadan adam öldürüyorlar!

-Yok canım, bunlar haşhaş toplayıcılarından başkası değildir. Biliyorsunuz ya, buralarda pek çok böyleleri. Marşandiz trenlerine gizlice binerek taşıyorlar mallarını.

-Ardı arkası kesilmiyor bunların, ne kadar çok yakalanırsa, o kadar da çok yenileri türüyor...

-Gerçekten utanç verici.

Abdias, polisler ve tutuklular gözden kaybolunca, tuhaf bir boşluk hissetti...

Tekrar hole döndü, ama az önce oturduğu sırayı bir türlü bulamıyordu. Garın içinde, ayaklarını güçlükle sürüyerek bir o yana, bir bu yana yürümeye başladı. Sonra birden, ona yardım etmek isteyen o kadınla karşılaştı. Kadının yanında beyaz önlüklü bir hemşire vardı:

-İşte burada! diye bağırdı kadın. Neredeydin oğlum, her tarafta seni arıyoruz. Bak, bir hemşire getirdim, bulaşıcı bir hastalığın olmasından korkuyor.

-Bulaşıcı olduğunu sanmıyorum, dedi Abdias. Hemşire elini onun alına koydu:

-Ateşiniz çok yüksek, ishaliniz var mı? Çürük kokan sıvı dışkı falan?

-Yok.

-Yine de benimle gelmeniz gerekecek, doktor muayene etmeli.

-Gelirim efendim.

Eşyalarınız nerde?

-Eşyam yok.

-4-

Abdias'ı Calpak-Saz Hastahanesi'ne götürdüler ve onu Doktor Ali İsmailovna'nın bilgili ve özenli tedavisine bıraktılar. Kazak Doktor Aliye İsmail, ciddi bir kadındı, biraz sert şekilde sordu:

-Durumunuz oldukça kaygı verici. Bacağınızı bir uzmana göstereceğim, bu arada, enfeksiyonu durdurmak için antibiyotik vereceğim size. Ama başınıza geleni tam olarak bilmeliyim. Sadece merak ettiğim için sormuyorum bunu, bir hekim olarak olayın aslını bilmem gerek...

Meydana gelebilecek sayısız olaylar arasında öyle bir istisnası vardır ki, o, Yüce Yaradan'ın bir lutfudur. Böyle bir lutuf-olay'la her insan hayatında hiç olmazsa bir defa karşılaşabilir. Ama böyle bir olayla karşılaşan insanın hiç olumlu sonuç alamaması ihtimali de büyüktür ve bunu ancak daha sonra düşündüğü zaman anlar, bu harikulade güzel mucizenin sürüp gitmemiş olması kalbine ürperti verir... Çünkü, lutuf Tanrı'dandır ama onu değerlendirmek, sonuç almak insanların kendilerine aittir.

Abdias da yakında böyle bir tecrübe geçirecekti. Hastahaneye gelişinin üçüncü günü, bir daha görebileceğini asla ümid etmediği biri ziyaretine geldi. Onun adını bile bilmiyordu daha. Ama o, rüyalarının en tatlı konusu idi. Bilindiği gibi rüyaların sınırı yoktur...

İğneler ve ilaçlar sayesinde Abdias'ın ateşi daha ilk akşam düşmüştü ve şimdi ancak 37,3 derece idi. Ama dizindeki şiş bir türlü inmiyordu. Radyografisine bakınca, kaburga kemiklerinden birinin de çatlak olduğunu anladılar. Yine de iyileşmekte olduğunu hissediyordu ve morali iyiydi. Çünkü Aliye İsmail gerçekten çok iyi bir doktordu; insanın yalnız vücudunu değil, ruhunu da, maneviyatını da tedavi ediyordu. Bütün tavırlarıyla, hatta sesinin tonuyla hastalara güven veriyor, onların mücadele gücünü, dayanma gücünü artırıyordu. Bu tür bir psikoterapi de, bunca maceradan sonra, ihtimam ve ilgiye çok ihtiyaç duyan Abdias'a gerçekten yararlı oluyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse hasta olmaktan, hasta oluşundan, iyi bir hekimin müşfik elleri arasında bulunmaktan, bir bahçe içindeki küçük hastahanede istirahat etmekten oldukça memnundu. O akşam çok sıcak olduğu için, bahçe yollarından birine bakan beyaz perdeli pencereyi açık bırakmışlardı. İki oda arkadaşı biraz hava almak ve birer sigara içmek için dışarı çıkmış ve Abdias yalnız kalmıştı. Sık sık dereceye bakıyor, ateşini ölçüyordu. Ateşinin yeniden yükselmesinden çok korkuyordu çünkü. Birden koridorda ayak sesleri duydu, biraz sonra da sesini tanıır gibi olduğu bir kadının nöbetçi hemşireye onun adını söyleyerek yattığı odayı sorduğunu!... Kim olabilirdi bu? Kapı açıldı.

-İşte burada, dedi hemşire.

-Günaydın, dedi ziyaretçi genç kadın, siz Kallistratov musunuz?

Gözlerine inanamıyordu. Uçkunduk'ta gördüğü ve onu unutamayacağı şekilde etkileyen motosikletli kızdı bu! Bu kıızı (ya da genç kadını) karşısında görünce aklı başından gitti. Kızın söylediklerini duymuyordu bile, yalnız tek tük kelimeleri işitiyor ve bunlarla sözlerini anlamaya çalışıyor ve anladığını da hissediyordu. Adının İnga Fiodorovna olduğunu, üç yıl önce buraya geldiği zaman tanıştığı ve arkadaş olduğu Doktor Aliye İsmailovna'nın kendisinden sözettiği için onu görmeye geldiğini söylüyordu kız. O da Abdias'ın kine benzer bir işin içindeymiş. Bir botanist olduğu için, Mujunkum'da yetişen yabani kenevirleri incelemekle görevlendirilmiş (Ama o bu yabani kenevire, ya da haşhaşa, latince pek karışık bir ad verilmişti), Abdias'la bu yüzden konuşmak istemiş, haşhaş konusunda yapacağı yazılar için bilimsel bulgulara ihtiyacı varmış.

Abdias o anda bilimsel ya da değil, en ufak bir bilgi verebilecek durumda değildi. Bu genç kadının birden bire karşısına çıkması onu kelimenin tam anlamıyla, şaşkına çevirmiş, allak bullak etmişti. Kendini toparlayacak gücü bulamıyordu. Ona, olağanüstü güzel görünen o gözlerle bakmaktan başka bir şey gelmiyordu elinden. O gözlerle dalıp gitmişti ve milyonlarca yıldız arasından yepyeni bir yıldız keşfeden bir astronom gibiydi. Göz kamaştıran bir yıldızdı bu, ama onu öbür yıldızlardan yalnız bilen kişi ayırabilirdi...

Ancak o kız gittikten sonra sakinleşti ve olup biteni tam olarak anlayabildi. Önce bir karacahil gibi davranmıştı. Ona damdan düşer gibi Her an sizi düşündüğümü nereden bildiniz? gibi bir soru sormuştu. Ne gereği vardı bu

aptalca sorunun. Saçma bir soruydu bu ve kız da ne diyeceğini bilememişti de, sadece kaşlarını kaldırmış ve esrarlı bir şekilde gülümsemişti. Daha da güzel olmuştu bu haliyle. Eğer onun bu sorusunu basit bir iltifat saymışsa, seviyesizlikle yorumlamışsa, kendisini affedemeyecekti. Ama, Tanrı'ya şükür, o bunu yüksek ateşin sebep olduğu bir sayıklama gibi kabul etmiş, bu soruya pek aldırıyor görünmüştü. Sonra da o ilk karşılaşma üzerinde uzun uzun durmuştu. Çok kısa bir karşılaşma olmasına rağmen kız da çok iyi hatırlıyordu o günü.

Ona ertesi gün helikopter geçerken iki haşhaş toplayıcısı ile otların arasına yatıp saklandığını söyleyince de çok gülmüştü. Kız ona, Taşkentli kimyager ve biyolojistlerden oluşan bir heyetle o helikopterde olduğunu, bu heyetin bir araştırma enstitüsü adına, yabani keneviri tamamen yok edebilecek yeni bir ürün ya da ilaç bulmak için çalıştığını da söylemişti. Abdias, böylece, toksimani'ye karşı birkaç cepheden mücadelenin başlatılmış olduğunu da hayretle öğrenmiş oldu. Fakat, bu bitkinin kökünü kurutmak, öyle kolayca halledilecek meselelerden değildi. Haşhaşı bittiği yerde yok edecek bir madde, bir etken imal etmek kolay olsa bile, onun daha da kötü bir sonuca, çok daha tehlikeli bir yan etkiye sebep olması mümkündü. Çünkü insanoğlu ne zaman tabiatın dengesini bozmaya kalkışsa böyle olurdu. Haşhaşın bitmesini engelleyecek bir ilaç toprağın iki yüz yıl kısır, verimsiz kalmasına yol açardı ki, uyuşturucu ile mücadele uğruna böylesine büyük bir ekolojik felaket göze alınamazdı.

Anlaşılıyordu ki o genç kadın ya da kız, riski daha az olan bir mücadele yolu bulmak ümidiyle, haşhaş üzerinde inceleme yapıyordu. Tanrım! dedi Abdias Kallistratov, yabani bir otla insanların ahlak çöküntüsü arasında ne büyük bir bağ, bir ilgi var. Eğer tabiatın bilinci olsaydı gerçekten bir canı olabilirdi!

Abdias, İnga ile karşılaşmasını ne zaman hatırlasa, bu olayın hayatında yeni bir dönem başlangıcı olduğunu söylerdi. Yeni bir çağ idi bu. Bunu, romantik tiplerin bir abartması saymak hatadır. Gerçi onun bu kıza birden bire vurulmasında korkunç bir aşırılık vardı, ama öyle gergin bir duyguya kapılıyordu ki, halk arasında yaygın olarak söylenen aşk kelimesi ile ifade edilemezdi. Küçük Prioksk şehrindeki evine dönerken, yol boyunca zamanının en güzel anlarını ona kartpostal yazmakla geçirir, trenin beş dakikadan fazla durduğu her istasyonda bu kartları ona postalardı. Dönüşünden bir gün sonra da uzun bir mektup yazardı: Bana ne olduğunu anlayamıyorum! diye yazıyordu, bugüne kadar kendimi oldukça ihtiyatlı, heyecan bakımından da, zihin bakımından da çok dengeli bir insan sanırdım, oysa şimdi ruhi durumumu anlayamıyorum, çok tuhaf ama, bu halimi incelemek, anlamak da istemiyorum.

Hala, beni adeta yere seren o eşsiz, o duyulmamış mutluluğun şoku altındayım. Bir mutluluk çığı altında kalmış gibiyim; hani şu dağdan kopan kar parçacıklarının yuvarlana yuvarlana büyüyerek, önüne çıkan her şeyi sürüp süpürüp götüren çığın altında. Böyle bir çığı bir belgesel filmde görmüştüm. Ve, bu beklenmedik sevinç yığının altında kalmaktan da sonsuz mutluluk duyuyorum. Bu dünyada benimkinden daha büyük bir mutluluk hiç olmamıştır, benim şansım eşsiz. Vahşi bir fanatik gibi, bu yaz boyunca bana getirdiği uğur için, çingırağımı durmadan sallıyorum. Çünkü bu çingırak beni ölümden kurtardı ve ölseydim tadamayacağım mutluluklar sundu bana. Aşk, her canlı için bir ruh ihtilalidir! Çünkü onun yaktığı her şey, aynı zamanda bir rönesans, bir yeniden doğuştur!

İnga, bütün saçma sapan sözlerimden dolayı senden özür dilerim. İşin aslı şu ki, seni seviyorum ve senin benim için ne ifade ettiğini yeterince güçlü kelimelerle anlatmaktan acizim...

Bırak bir nefes alayım... Yazı işlerine uğradım, başıma gelenleri de kısaca anlattım. Röportajımı bir an önce yazmam için beni sıkıştırıyorlar ve sabırsızlıkla bekliyorlar. Belki bu konuda daha sonra sürekli makaleler de yazarım. Böylece gazetede devamlı bir işim de olur ümidindeyim. Tabii bunun

için vakit henüz erken. Hemen yarından itibaren işe koyulacağım. İsteyerek not tutmadım, bu yüzden hafızama başvurmam, her şeyi hatırlamaya çalışmam gerek.

Yine de, yargılanacak ve ağır cezaya çarptırılacak kaçakçıları düşündükçe huzurum kaçıyor. Elbette onlar bunu hak ettiler, ama ben onları tanımak ve anlamak fırsatını buldum. Hayat onlar için gerçekten zordu ve talihsizliklerine üzülüyorum. Özellikle küçük Lenka'ya çok acıyorum. Bu yollara düşmüş olması o çocuk için çok korkunç. Hatırlarsın, benzer durumlarda ahlak meselelerinden uzun uzadıya söz etmiştik. Ve sen çok haklısın: Dünyanın herhangi bir noktasında işlenen her suç, her kötülük, hepimizi ilgilendirir. O kötülüğün işlendiğini bilmesek ve çok uzağında olsak bile ilgilendirir. İtiraf edelim ki, bazen, hasmımız ya da rakibimiz dediğimiz kişilerin başlarına gelen bir felaket bizi güldürür. Gazeteler bu suçları anlatmalıdır. Yeryüzünde işlenen bütün kötülükleri bilmek ve bunları ciddiye almak, konuya dört elle sarılmak zorundayız. Çünkü insanların felaketleri arasında bir ortak nokta, bir denge vardır ve onları birbirlerinden ayıran kötülükler, birleştirenlerden daha azdır. Yalnız bunların asıl sebeplerini bilmemiz gerek. Bütün mücadelelerimize ve çelişkilerimize rağmen bir evrensel uzlaşmayı sağlayabiliriz. Çünkü selamete, kurtuluşa açılan tek kapımız budur.

Bütün düşüncelerimi seninle paylaşmak, beni dinleyen iyi kalpli birinin bulunduğunu bilmek harika bir şey. Yakında mektuplarımla canını sıkmaktan, seni bıktırmaktan korkuyorum: Sana hiç durmadan yazmak ihtiyacını duyuyorum. Karşı gelinmez bir istek bu. Yazmasam, bu ayrılığa dayanamayacağımı hissediyorum. Hiç olmazsa düşüncelerimle her zaman seninle olmak istiyorum. En çok istediğim şey de, seni ilk gördüğüm anı tekrar yaşamaktır: Bana, Mujunkum bozkırının ortasında bir motosikletle göründün. Tıpkı, Olimpos dağından, modern kıyafete bürünerek inen bir tanrıça gibiydin ve benim zavallı sapkın kalbimi o anda fethettin. Bunu söylemekten biraz utanıyorum, ama Uçkuduk'ta seni görür görmez öylesine gözüm kamaştı ki, kendimi hayranlık ve korku karışımı bir duygudan kurtaramıyorum...

Eski arkadaşlarımı düşündükçe, onlara karşı görevimi yapamadığım için kendimi affedemiyorum. O insanların ıstırap yükünde kötü olanı zerre kadar azaltmadım, iyi olanı da yine zerre kadar arttırmadım. Kalplerine Allah korkusu girecek sanyordum ama, onlarda para kazanma hırsı ağır bastı. Şimdi de bu çocuklara yardım edebileceğim bir yol bulmak için kafa çatlatıyorum. Hiç olmazsa onlara yardım etmek istiyorum, çünkü bu çevrede yalnız onları tanıyorum. Bugün hiç rağbet görmeyen ama insan ruhunun en esaslı, en yüce itiraf ve ifadelerinden biri olan pişmanlık duyma yolunu göstermek isterdim... Çağdaşlarımızın ahlak anlayışında bu duygunun tamamen yok olduğunu da söyleyebiliriz. Ama, hata ya da günahlarını bilmeyen bir insan tam bir insan olabilir mi? Pişmanlık ve günahın kefareti ödeme suretiyle ruhun aydınlanmasından ürperti duyan ve gözü kamaşanlar, yalnız düşünce ya da hareketlerindeki hatayı, günahı bilebilen insanlardır... Bizi gerçeğe götüren yol, adım adım olgunluğa, mükemmelliğe, güzelliğe de yaklaştırır...

Aman Tanrım, işte yine başa döndüm! Beni bağışlamanı diliyorum İnga: Kendi duygularıyla boğuluyor ve her defasında tekrar tekrar aynı tutkularıma, kafamdan çıkaramadığım düşüncelere dönüyorsa, bunun tek sebebi, varlığını da işgal ettiğin yerdir. Sana anlatmak istediklerimin binde birini bile yazamıyorum gibi geliyor bana...

Seni bir an önce görmeyi, bütün dokularımla, bütün benliğimle arzu ediyorum: Birbirimizi görmeyeli tam bir hafta oldu...

Gerçekte; bilmeni isterim ki, bu çok büyük ve gittikçe daha da büyüyen ayrılık acısı, şu anda bütün ruhumu sarmış bulunuyor. Bundan gayri her şey, tuhaf bir büyü ile, büyük ölçüde önemini yitirmiş, yavaş yavaş ikinci plana düşmüş

bulunuyor.

Temmuz sonunda, güzel bir günde, gazete idarehanesinden yıkılmış olarak ayrıldım. Yazı işleri müdürünün bana karşı, röportajıma karşı gösterdiği ani davranış değişikliğine çok üzüldüm. Bir süreden beri gazeteci arkadaşlarım da çok tuhaf davranıyor. Beni bu yolculuğa teşvik eden ve yazmamı çok isteyen arkadaşlar, düştüğüm bu durumdan kendilerini sorumlu tutuyorlar galiba. Bu ortam beni çok sıkıyor, çok üzüyor. Birisinin benimle karşılaştığı zaman rahatsız olduğunu anlayınca, ben de bir suçluluk hissine kapılıyorum ve onu bu sıkıntıdan, benimle olduğu için acı çekmekten kurtarmaya çalışıyorum. Artık, bir çeşit vicdan azabı verdiğim için, yazı işlerinde görünmemeye, oraya gitmemeye karar verdim. İhtiyaçları olursa beni bulurlar, ihtiyaç duymazlarsa kendileri bilir, ben de ne yapacağımı bilirim.

Ben Rusya'nın o güzel yazında caddelerde yürürken hep coşkular içinde olurdum, ama bu defa taş gibi donuk ve katı idim. Namuslu bir vatandaşın örnek hareketi, bir ruh haykırışı, ahlak yoluna bir çağrı olan bu yazımı yazabilmek için nice sıkıntılara girmiş, nice tehlikelere göğüs germiştim. Ama şimdi, ülkenin prestiji gibi tutarsız bir gerekçe ile benim girişimlerimi, bütün yaptıklarımı mahvetmek istiyorlar. (Bu gerçekleri kendimizden niçin ve ne adına gizliyoruz acaba?) Buna nasıl kızdığımı, öfkelendiğimi anlatmak için kelimeler pek yetersiz kalıyor. Nihayet görüşebildiğim yazı işleri müdürü de bana şaşılacak açıklamalarda bulunmuştu:

-Gerekirse yetkili uzmanlara ayrıntılı bir rapor veriniz, uygun gördükleri, yararlı bulabilecekleri tedbirleri alırlar...

-Evet, aynen böyle söylemişti ve ben kendimi tutamamış:

-Ne zamana kadar felaketlerin de, faciaların da en alasının, en büyüğünün bizde olduğunu iddia etmemeye devam edeceğiz? demiştim.

-Facialardan kastınızın ne olduğunu anlamadım?

-Uyuşturucu iptilasının sosyal bir felaket, bir facia olduğu aklınıza hiç gelmedi mi?

Böyle dedikten sonra yanımdan ayrılmıştım.

Artık beni destekleyen, ayakta tutan yalnız İnga'nın mektuplarıydı. Onun yokluğu kalbimi parçaladığı zamanlarda mektuplarını tekrar tekrar okuyordum. Telepati denilen şey mutlaka vardır, aksi halde, derin üzüntülerimi ve düşüncelerimi önceden sezip nasıl yazabilirdi'? Ne de olsa başarısızlığa uğramış eski bir papaz okulu öğrencisiydim. Modern genç kızların hoşuna giden süpermenlerin yanında pek silik kalıyordum. Yine de İnga'nın bana tam bir güven duyması, hatta saygısı ve özellikle de satırlar arasında apaçık ifade edilen içten duygusu, beni kendi gözünde büyütüyordu. Uzun bekleyişten sonra talihimin beni yanıltmadığını görerek sevinçten uçuyordum. Ona, benim İnga'ya rastlamak ne büyük bir mutluluk! Aşkın bütün sırrı bu karşılıklı ilgiye, sevgiye dayanmıyormu?

Bugüne kadar maddi konulara doğrudan doğruya değinmekten kaçınmıştık. Çözülmesi gereken müşahhas meselelerim üzerinde durmamıştım. Önce istikrarlı bir işim ve gelirim olmalıydı. Dönüşümden beri babadan kalma kütüphanedeki kitapları satarak geçindim ve bu da hiç hoşuma gitmiyordu. Asya'ya, İnga'nın yanına gitmeyi, orada bir iş bulup onun yanına yerleşmeyi de çok düşündüm. Onun çalıştığı araştırma biriminde, beni çok ilgilendiren bir alandaki araştırmalarına yardımcı olmak için, basit bir yardımcılık görevine razıyım. Uyuşturucu felaketi ikimizin ortak meşgalesi idi. Ben bu felaketin ahlak yönüyle ve o düzeyde mücadele etmek istiyordum, o da bilimsel alanda

mücadelesini sürdürüyordu. Onun, pek zevkli görünmeyen, zamanımızın o moda işlerinden biri olmayan, parlak bir gelecek de vaatmeyen bu çalışmaya, heyecanla, can ve gönülden bağlanmasına büyük hayranlık duyuyordum. Aslında yabani keneviri yok etme çarelerini ciddi olarak araştıran yalnız o idi. İnga, Kırgız bozkırında, Cambul şehrinde doğmuş, öğrenimini Taşkent'te yapmıştı. Herhalde bu tür meseleler o zaman ilgisini çekmiş ve bu ilgi meslek seçiminde onu etkilemişti.

İnga'nın da bazı meseleleri vardı. Üç yıl önce, oğlu İgor doğduktan az sonra, kocasından ayrılmıştı. İgor şimdi, İnga'nın, ikisi de doktor olan ve Cambul'da oturan anne ve babasının yanında kalıyordu. Hava Kuvvetlerinde pilot olan eski kocası ise yeniden evlenmeye hazırlanıyor, çocuğun durumu hakkında İnga ile görüşmek istiyormuş. İnga, hele şimdi Demiryollarında Çalışanlar Cemiyeti'nin ana okuluna kabul edebileceklerini bildirdikleri oğlunu, kocasına vermek istemiyordu. Ben bu habere çok sevindim ve bu konuda bana tamamen güvenebileceğini söyledim. O zaman bana, sonbaharda izin aldığı zaman Cambul'a birlikte gitmemizi teklif etti. Böylece oğlunu, anne ve babasını tanıyacaktım. Bu teklif beni çok duygulandırdı ve ona istediği anda onunla geleceğimi, gelecekteki hayatımızın ortak çıkarlarımıza, özellikle de onun çıkarlarına dayanacağını, benim için en büyük mutluluğun onu mutlu etmek, istediklerini yerine getirmek olduğunu söyledim.

Böylece kaderimiz yakında birleşecekti. Şimdi bu buluşmanın gerçekleşmesi ümidiyle yaşıyor, ama o yolculuk için çok da endişe duyuyordum. Çünkü, geleceğimizi bu seyahatin sonucu tayin edecekti. Ama her şeyden önce para bulmam gerekiyordu. Calpak-Saz'a gidiş bileti bile ateş pahasına idi. Önce röportajımdan alacağım paraya güvenmişim, ama artık onu düşünmemek daha iyi olurdu. Sonunda, Belediye matbaasında gece muhasebeciliği gibi bir iş buldum. Parası azdı...

Nihayet bir gün, sabırsızlıkla beklediğim mektup geldi: İnga benden, Ekim sonunda Calpak-Saz'a gelip gelemeyeceğimi soruyordu: Oradan da birlikte yola devam edecek, Devrim Bayramı'nda Cambul'da olacaktık...

Ona telgraf çekmek için deli gibi postahaneye koştum. Seyahat masrafımı elde kalan son kitaplarımı satarak temin edecektim.

Bos, Calpak-Saz garında Abdias'a rastladığı zaman ekibini tamamlamaya çalışıyordu. Bu şehirde o, bir yangın söndürme ekibini yönetiyordu. Ama şimdi tamamlamaya çalıştığı ekip ayrı bir iş içindi. Ona, Mujunkum'da çalışacak gönüllüleri toplama görevini veren, tam adamını seçmişti doğrusu. Kandalov (yani Bos) eskiden bir inzibat taburunun komutan subayı imiş (belalı bir iş olsa gerek). Bu tür işler için gerçekten ideal bir tip. Bölge yöneticilerine o meşhur Et planı'nda yardımcı olur, onları sıkıntıdan kurtarırsa, geçmişteki hatalarını unutturacağını, yeniden partiye alınması için üstlerini harekete geçirebileceğini umuyordu. Zaten ona işten el çektirmelerinin sebebi hırsızlık ya da buna benzer bir suç değildi. Kendine göre suçu ufaktı. Evet, onu kulamparalıkla, zorla ırza geçmekle, rütbesini aşan ayrıcalıklar tanımakla suçlamışlardı. Tamam, bunları kabul ediyordu. Ama o, ideoloji bakımından şüpheli, özellikle de yasaklanmış inanç ya da siyasi görüşlere mensup olanlara, dönemlere karşı sert davranmış, onların ırzına geçmişti. Böylelerine acımamak gerekirdi. Hem sonra bütün bunlar eski hikayelerdi ve şimdi üzerinden bir sünger geçirebilirlerdi. Zaten, ordudan kovuldu diye karısı kendisini terkettiği için epeyce acı çekmişti. İçmeye de bu yüzden başlamıştı. Evet, evvelce de içiyordu ama, çok daha az. Hem ona ihtiyaçları olduğu, bu yeni işi vermelerinden de belliydi: Ciddi bir iş vermişlerde ona ve o da çok kısa bir zamanda takımını kuruvermişti. Geceleyin gara gidip çevreye bir göz atması, birkaç gün içinde iyi bir para kazanmak için peşinden koşup gelecek züğürtleri, sefilleri bulmasına yetmiş, artmıştı. İşte, bu şekilde bulduklarından biri idi Kallistratov Abdias.

Abdias onun teklifini paraya çok ihtiyacı olduğu için kabul etmiş değildi. Evine gittiği zaman İnga'yı bulamaması yüzünden kabul etmişti bu işi. İnga'yı bulamamak onu çok üzmüş, bir depresyon geçirmesine sebep olmuştu. Gerçekte bu derece üzülmeye, endişe etmesine sebep olacak bir durum yoktu ortada. Oraya kadar yolculuğu sadece iki gün sürmüştü. Önce Moskova'ya gitmiş, Moskova hava alanında Alma-Ata'ya bilet bulmak için bir gün beklemiş, Alma-Ata'dan trene binerek Calpak-Saz'a gelmişti. Hastahane yakınındaki laboratuara bitişik küçük eve gelince kapının kapalı olduğunu görmüş ve kilit deliğine sokulmuş kağıtta bir not bulmuştu. İnga bu notta, postahanede kendisine yazılmış bir mektup olduğunu bildiriyordu. Abdias hemen postahaneye gidip mektubu almış, küçük meydanda bir sıranın üzerine oturarak ve kalbi heyecanla çarparak okumuştı:

Abdias, sevgilim, evde bulunmayışımı başışla. Önceden bilseydim haber verirdim, ama korkarım telgrafım oraya ancak ayrılışından sonra ulaşmış olacak. Eski kocamın Cambul'da olduğunu, orada çocuğumu benden almak için mahkemeye başvuracağını öğrendim. Bu durumda bir an önce orada olmam gerektiğini anlarsın. Ona, hayatımı başka biriyle birleştirmek istediğimi yazmıştım, böylece istemeden, tepki göstermesine sebep oldum. Onunla, oğlumla ilgili olarak konuşmalıyım.

Senden tekrar özür dilerim sevgili Abdiasım. Belki bu işin, şimdi ele alınması daha iyi olacak.

Mesele er-geç patlak verecekti ve kesin bir çözüme gerek vardı. Eve gelince kapıyı kapalı bulacaksın. Anahtarı bizim laborant Savla Alimheyova'ya bıraktım. İyi bir kadındır. Laboratuara gidince sana anahtarı hemen verecek. Benim evim senin evindir, oraya yerleş ve dönüşümü bekle. Yazık ki, bu günlerde Aliye İsmail izinde bulunuyor, onunla çok enteresan fikir alışverişinde bulunacaktın. Bilirsin seni çok sever ve takdir eder. Bir hafta içinde her şeyi hallederek döneceğimi umuyorum. İgor'u seninle tanıştırmak için sabırsızlanıyorum, çok iyi anlaşacağınızdan da eminim. Hep birlikte yaşamamızı çok istiyorum. Önce sen ve ben, kararlaştırdığımız gibi Cambul'a gideriz, seni anne ve babamla tanıştıırım. (Babamın adı Fiodor Kuzmiç, annemin adı da Veronika Andreevna'dır). Beklenmedik bu aksilikten dolayı sakın canını sıkma. Sabırlı ol sevgilim. İşleri en iyi şekilde halletmeye çalışacağım.

Senin İnga'n

NOT: Mesai saatleri dışında gelersen, Bayan Alim bay'ı Abay sokak, 41 numarada bulabilirsin. Kocasının adı Davudbeg Okşanoviç'tir.

Abdias bu mektubu bir solukta okumuş ve sonra derin bir düşünceye dalmıştı. Beklenmedik bu engeller karşısında ne yapacağını bilemiyordu. Anahtarı almaya gideceği yerde, valizini emanete bırakmak için gara gitti. Sonra yine o küçük meydana dönüp bir yere oturdu. Az sonra da hastahanenin yanına döndü. Orada تنها bir sokakta bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı...

Ekimin sonlarıydı ve hava soğumuştı. Renksiz gökyüzünde, köpüklü dalgacıklar gibi flu bulutlar akıyordu. Sebze bahçeleri ıssız ve çıplaktı. Ağaçlar yapraklarının yarısını dökmüş, kızıl-sarı yapraklar yeri örtmüştü. Hafif rüzgarın sürüklediği örümcek ağı kalıntıları da, üzüntüsü gittikçe artan Abdias'ın yüzüne gelip yapışıyordu. Yakın sokaklar ıssız, hareketsizdi. Ama demiryolu boyunca büyük bir canlılık vardı. Sayısız yollarda katarlar manevra yapıyor, insanlar her yöne koşuyor, hoparlörler bar bar bağıırıyordu. Gar, bir nabız gibi çarpıyor, mekanik gücüyle muazzam bozkırı eziyordu sanki.

Abdias bu yaz burada geçirdiği macerayı, kaçakçıların acı akıbetini hatırladı ve düşünceleri onu bir defa daha pişmanlık duyup günah çıkarma konusuna

götürdü. Bu konuda düşündükçe, bu duygunun sıkı bir şekilde muhakemenin gelişmesine bağlı olduğunu, yaşanan tecrübeler derecesinde kuvvetlendiğini, düşünme kapasitesini de derinleştirdiğini anlıyordu. Bu duygu insanlara özgü idi ve bu yoldan insan ruhu yücelir, mükemmele, olgunluğa ulaşabilirdi. O halde her ceza, işlenen suçtan dolayı pişmanlık da duyurmalı, ıslah etmeliydi. Sırf cezalandırmış olmak için cezalandırmanın, değil insan, hayvanlar için bile hiçbir anlamı yoktu.

Bu düşünceler pek tabii olarak Abdias'ı gara götürdü. Orada o öfkeli polis şefini hatırladı ve gidip onunla görüşmek arzusu doğdu içinde: Belki o polis kendisini hatırlar ve genç kaçakçıların akıbetini söylerdi. Ne pahasına olursa olsun onu şiddetli bir baskı altına alan sıkıntıdan biraz kurtulmak istiyordu. Çünkü şimdi gönül ufukları fırtına yüklüydü. Gelecekteki hayatı Cambul'da olacıklara bağlıydı. Olayların akışını değiştiremeyeceğine göre, zihnini başka şeylerle meşgul etmesi iyi olurdu. Ama ne yazık ki bu teşebbüsü de sonuç vermedi. Büronun kapısını çaldığı zaman bir başka polis çıktı karşısına:

-Ne istiyorsunuz?

-Şeflerinizden biriyle görüşmek istiyorum, dedi Abdias, böyle dediği anda bir sonuç alamayacağını sezmişti bile.

-Hangisini? Burada birkaç şef var.

-Maalesef adını bilmiyorum, ama görsem tanırım.

-Peki, ondan ne istiyorsunuz?

-Şey... sadece biraz konuşacaktım onunla. Polis Abdias'ın yüzüne kuşku ile baktı:

-Pekala, girin bakın, belki içeridedir.

Abdias büroda oturan iki polisi daha önce hiç görmemişti. Orada, arkadaşlarının tıklıldığı hücreye bir göz attı ve bomboş olduğunu gördü. Sonra da gülümseyerek özür diledi ve çıktı oradan.

Beynini zonklatan düşünceler hala kafasından çıkmıyor, İnga'nın hayali gözlerinden gitmiyordu. Gidip evin anahtarını alma işini de isteyerek geciktiriyordu. Biliyordu ki dört duvar arasında tek başına kalır kalmaz, terk edilmişlik duygusuna kapılacak, bu duygu büyüyecek, büyüyecekti. İnga'nın ne yaptığını ve ne zaman döneceğini bilmek şartıyla birçok geceyi garda geçirebilirdi. Onun karşılaşacağı güçlükleri de canlandırdı gözünde ve ona hiçbir türlü yardım edemeyeceğine üzüldü. Belki anne ve babası, çocuğun iyiliği için eski kocasıyla barışması hususunda ona baskı yaparlardı. Onu buna razı ederlerse kendisinin Prioksk'a dönmekten başka yapacağı bir işi kalmazdı. Abdias, İnga'nın kocasının nasıl bir insan olduğunu çok iyi hayal edebiliyordu: Ünlü bir avcı uçağı pilotu olmalıydı. Şatafatlı, apoletli üniforması vardı elbet, en azından bir binbaşı idi. Gerçi İnga rütbelerle, nişanlarla alay ediyordu ama, anne ve babası aynı görüşte olmayabilirler, damat olarak parlak geleceği olan bir subayı tercih ederlerdi. Üstelik o damat torunlarının babasıydı, kendisi ise ne idüğü belirsiz acayip bir insan...

Akşam oluyor, saatler ilerledikçe Abdias'ın sıkıntısı büsbütün artıyordu. Loş ve tıklım tıklım dolu holde de hava pek sıkıcı idi ve korkunç bir ormanda kaybolmuş gibi hissediyordu kendini. O kalabalıkta yapayalnızdı. Ağaçların tepesinde sonbahar rüzgarı uğulduyor, kar bulutları yağışa hazırlanıyordu. Belki bu kar onu örtecek, bir iz bile bırakmayacak ve her şey unutulup gidecekti...

Birden ölmek istedi. O anda ona artık İnga'nın gelmeyeceğini ya da sadece

eşyalarını almak için gelip, avcı pilotun yanına döneceğini söyleseler, hiç tereddüt etmeden kendini trenin altına atardı...

Bos Kandalov'la karşılaştığı zaman Abdias işte bu ruh hali içindeydi ve Bos onun yıkım içinde olduğunu anlamakla psikolog yeteneğini de göstermiş oluyordu. Abdias, o iç acıları içinde, bozkırda iki gün çalışarak yüksek bir ücret alması teklifini hemen kabul etti. Zaten, İnga'nın gelmesini beklemek için kollarını kavuşturup oturmaktansa her işi yapmaya hazırdı. Belki biraz para kazanıp döndüğü zaman İnga da gelmiş olurdu. O zaman iki şey olacaktı: Ya İnga onunla kalırdı (ne büyük mutluluk olurdu bu!), ya da giderdi, yani kendisinin gitmesi gerekirdi. O zaman yaşmak için bütün gücünü toplaması gerekirdi... Ama bu ikinci ihtimal çok korkunçtu doğrusu...

Bos, bu yeni gönüllüyü itfaiyeciler koğuşuna götürdü ve Abdias orada geceyi bir kuşette yatarak geçirdi...

Sabah olunca, tamamlanan ekip bir kamyonu binip Mujunkum yolunu tuttu. Güzel bir kır partisi olmalıydı bu...

Ve şimdi, Bos Kandalov, Kepa, Hamlet Galkin ve yerli Uzubbay, Abdias'ı yargılamaya hazırlanıyorlardı. Doğrusunu söylemek gerekirse asıl yargılayacak olanlar ilk üçü idi, diğer ikisi dinleyici ya da seyirci durumunda idiler, hatta bunlar, çok zayıf bir şekilde de olsa, duruşmanın sertliğini yumuşatmaya çalışıyorlardı.

Abdias, saygaların katledilmelerine dayanacak güçte değildi. Bir çeşit isteriye kapılarak hayvanları öldürmekten hemen vazgeçmelerini istemiş, ceset toplayıcısı bu sarhoşlara nutuklar çekerek onları Tanrı yoluna davet etmişti. Sonra Galkin ve Uzubbay'ı kendi safına çekmeye çalışmıştı: Tabiata karşı işlenen bu cinayete katılmamalarını, bu katliamın durdurulması için kendisine yardımcı olmalarını istemişti onlardan.

Yüce Tanrı'dan af dileyelim, diye bağırmıştı onlara ellerini havaya kaldırarak, O'nun merhametine sığınalım, bu dökülen kanlar için nedamet getirelim! Çünkü ruhumuzu yalnız nedamet paklar ve selamete ancak böyle kavuşuruz.

Tıpkı son yaz marşandiz treninde, haşhaşlarını vagonun kapısından dışarıya attığı zaman olduğu gibi, bir umutsuzluk hiddetine, çılgınlığına kapılmış, el-kol hareketleri yaparak bağılıyor, onun faltaşı gibi açılan gözleri önünde, bütün yeryüzü alevden köpükler arasında kayboluyordu sanki. Dünyanın sonu gelmişti ve sanki o bu sonun başlangıcını yaşıyordu. Ama bütün çabaları boşuna idi ve gülünçtü.

O, rubleye taptıkları için Mujunkum'a gelenleri Tanrı yoluna sokmayı istiyor, bozkırın gerçek sahiplerini katur kutur ezen muazzam ölüm makinesini durdurabileceğini hayal ediyordu...

Önlenemez olanı önlemek istiyordu o...

Bu yüzden, Mişas'ın kışkırtıcılığı ile onun üzerine atıldılar, kollarını bağlayıp hayvan ölüsüyle dolu kamyonu attılar:

-Orada kal ve geber orospu çocuğu! dedi Mişas, saygaların ne kadar güzel koktuğunu göreceksin! Haydi şimdi Tanrı'nı çağır da gökten inip seni kurtarsın! Akşam karanlığı çökmüştü. Ay, kıyameti andıran ve hayvan sürülerine yeri doldurulmaz kayıplar verdiren o süre avından sonra tarifsiz bir yıkıma uğrayan bozkırın üzerinde yine ışıltılı parlıyordu.

İnsanlar galip gelmişti. Aralarında yalnız Abdias kurban edilmiş durumdaydı...

O uğursuz, o korkunç alkoliklerin oluşturduğu bir mahkeme Abdias'ı yargılayacaktı...

Mışaş ve Kepa, Abdias'ı kamyondan çıkardılar ve sürükleyerek Bos'un önüne götürdüler. Bos, bir sandalyenin üzerinde, tahtına kurulmuş gibi, ayaklarını açmış oturuyor, arkasında, paltosunun etekleri sallanıyordu. Farların ışığında görüntüsü pek heybetli ve korkunçtu. Hamlet ve Uzukbay, ateşin yanında ve ayakta idiler. Kızarmış antilop kokusu sarmıştı ortalığı. Şimdiden sarhoştular. Birbirlerine dirsek vurarak, kaş göz işareti yaparak, hayvanca sırtarak, alçak sesle bir şeyler söylüyorlardı.

Kandalov, önünde diz çöktürdükleri sanığa kin dolu bir sesle sordu:

-Pekala, düşündün mü? Kararını verdin mi?

-Ellerimi çözün, dedi Abdias.

-Ellerini çözmek mi? Peki ellerin niçin bağlandı, bunu düşündün mü? Düzeni, disiplini bozanların, hainlerin, kaçakların, asilerin ellerini bağlarlar! Anladın mı? Asilerin ellerini! Abdias bir şey söylemedi.

-Pekala, ellerin çözülecek ve nasıl hareket ettiğini göreceğiz. Çözün şunun ellerini çocuklar, az sonra ihtiyacı olacak.

-Orospu! Seni hiç çözmemeli! diye homurdandı Mışaş ipleri gevşetirken. Bunun gibileri gebertmek, yılan gibi ezmek gerekir!

Serbest kalan Abdias omuzlarının ve kollarının iyice uyuştüğünü anladı.

-Pekala, dedi Bos, işte istediğini yaptık. Şimdi hayatını satın almak için bir şansın var. Önce şundan biraz iç bakalım. Böyle derken ona bir votka kadehini uzatmıştı.

-Hayır, içmeyeceğim.

-Geber öyleyse pis köpek! dedi Kandalov içki kadehini suratına fırlatarak.

Abdias yerinden sıçradı ama Mışaş ve Kepa üzerine atılarak onu yere çivilediler.

-İçeceksin orospu çocuğu! Bunu ben söylüyorum! diye gürledi Mışaş. Size söylemiştim, bu gibileri çarpmak lazım. Bos, bir daha içki ver, bak nasıl yutturacağım ona bu votkayı, içmezse bir köpek gibi gebertirim!

İçki kadehi Abdias'ın sımsıkı kapanan dişlerine çarpa çarpa kırıldı, ağzı yüzü kanamaya başladı. Kan karışan votkayı tükürüyor, ellerini ayaklarını kullanarak içmemek için diretiyor, çırpınıyor, Mışaş ve Kepa da döve döve ağzına zorla döküyorlardı içkiyi.

Galkin onların etrafında dolanarak inler gibi söyleniyordu:

-Bırakın çocuklar, içmezse içmesin, votka bize kalır! Uzukbay kamyonun arkasına saklanmıştı ve oradan şaşkın şaşkın onlara bakıyor, ne yapacağını bilemiyordu: Ya onlarla olacak ve böylece votkasız kalmayacak, ya da başını bacaklarının arasına sokup o pis işi görmezlikten gelecek, karışmayacaktı... Yalnız Bos, hiç kımıldamadan duruyordu. Hamlet ona doğru koştu:

-Sana yalvarırım Bos, durdur şunları, öldürürlerse hepimiz mahkemelik oluruz!

-Mahkeme mi! Hangi mahkeme! Mujunkum'da mahkeme benim. Onun neden öldüğünü kim, nasıl kanıtlayacak? Ölüsü bulunursa önce kurtlar bulur ve karınlarını doyurur. Hiç kimse bir kanıt, bir delil bulamaz.

Abdias kendinden geçmiş gibiydi ama iki adam hala vuruyor, tekmeliyorlardı. Şuurunu kaybetmeden önce son hatırladığı şey İnga oldu. O ne olacak, hiç kimse onu benim kadar sevemez demişti kendi kendine. Sonra, duyamaz ve göremez bir hale geldiği zaman, yine o bozkırda karşılaştığı dişi kurdun hayalini görür gibi oldu...

-Dişi kurt, kurtar beni! dedi yere düşerken.

O sırada Akbar ve Taşçaynar'ın oraya, inlerinin yakınına ikinci defa geldiklerini, Abdias anlaşılmaz bir şekilde hissetmiş ve onun için Akbar'dan yardım istemişti. İki kurt, insanların oradan ayrıldığını ümit etmiş olmalıydılar. Bu takdirde yuvalarına çekilir, biraz dinlenebilirlerdi...

Ama o canavar kamyon yine oradaydı ve bağırışmalar, darbe sesleri duyuluyordu. İnsanlar geceleyin bile rahat bırakmıyordu onları...

Hayvanlar geri dönmeye, ayaklarını sürüye sürüye rastgele bir yöne gitmeye mecbur oldular. Ay, yorgun, bitkin bu hayvanları ancak bir karaltı halinde gösteriyordu...

Bu sırada yargılama devam ediyordu. Üç sarhoş, yargıladıkları kişinin savunma yapamayacak duruma geldiğini farketmemişti bile.

-Haydi, ayağa kalk, pis papaz! diye bağıırıyordu Mişaş. Kepa da tekmeliyordu durmadan. Abdias'tan, zar zor duyulan bir iniltiden başka ses çıkmıyordu. Bos nihayet ayağa kalktı, gelip Abdias'ın yakasına yapıştı ve onu yırtıcı bir hayvan gibi sarstı:

-Demek böyle ha sefil kukla! Bizi Tanrınla korkutmak istedin ha! Korkarız mı sandın sersem! Bizi kuş beyinli mi sandın! Tanrıyla manrıyla işimiz yok bizim! Ne sanıyorsun sen kendini? Biz sadece hükümetin emirlerini yerine getiriyoruz ve senin gibi bir papaz bozuntusu da hükümet planını bozmaya kalkışıyor! Sürüngenin birisin, bir halk düşmanısın sen! Halk ve devlet düşmanı! Senin gibi hainlere dünyada yer yok. Bizimle olmayan bize düşmandır! Stalin söyledi bunu. Senin gibi ayak takımlarını acımadan yok etmek gerekir. Teslim olmayan düşman gebertilir. Sen orduda bu tür bir propaganda yapmaya kalkışsan kurşuna dizilirdin, kilise pisliği herif! Ama, toprağımızı daha fazla kirletmene izin verecek değiliz. Hükümet çarkına çomak sokmanın ne demek olduğunu öğreneceksin! Rahip olalım istiyorsun ha! Seni geberteceğim ve senin gibi bir emperyalizm ajanını yok ettiğim için bana teşekkür edecekler. Belki sen, Stalin öldü diye, senin gibilere artık dokunulmayacağını sanıyordun. Diz çok papaz köpeği! Diz çok! Burada emirleri ben verirdim! Ya Allahını inkar edersin, ya da senin için her şey biter!

Ama Abdias'ın kalkıp diz çökecek hali yoktu. Cansız bir kitle gibi düştü yere. Kandalov bu defa onu ceketinden yakaladı:

-Ne bekliyorsun orospu çocuğu, haydi Tanrı'nın olmadığını söyle!

-Tanrı vardır! diye inledi Abdias.

-Yaa, demek öyle! diye kükredi Mişaş, inat ediyorsun ha! Başından beri inat olsun diye yaptığını biliyordum zaten! Hiddetinden kuduran Kandalov, Abdias'ı armut silkeler gibi silkeledi:

-Bunu sen istedin Tanrı'ya tapan budala! Şimdi bayram yapacaksın. Hey, siz,

götürün onu şu ağacın altına. Oraya bağlayın. Sonra da altına ateş yakıp ayak parmaklarını kızartacağız!

Abdias'ı ihtiyar saksavul ağacının altına sürükledikten sonra, Bos, Kepa'ya kamyondan ip getirmesini emretti. Kepa emri yerine getirirken, Bos birden farkettiler ki adamlarından ikisi yok olmuş.

-Hey, siz ikiniz, neredesiniz? Uzukbay! Pis yerli! Orospu çocuğu! Hey sen bok aktörü! Çabuk gelin buraya! Gelip yardım etmezseniz bir damla votka vermem size!

Bu korkunç tehdit karşısında iki ayyaş saklandıkları yerden çıkıp, zavallıyı ağaca bağlamak için yardıma koştular. Başlangıçtaki kötü şaka şimdi bir linç etme olayına dönüşüyordu.

Abdias'ın kollarını bağlamak için dal kıran Mişas yine küfrediyordu.

-Orospu! Ne çivi var ne de gerçek bir çarmıh. Onu gerçekten çarmıha germek kıyak bir şey olacaktı!

-Zararı yok, iple de olur bu iş, dedi Bos. Kollarını açar, bacaklarını gereriz, hiç kımıldayamaz. Böylece sabaha kadar bırakırız. Bu süre içinde Allah var mı yok mu düşünsün dursun. Seni temin ederim ki bu geceyi uzun zaman unutamayacaktır. Bu çirkefe kim olduğumu göstereceğim. Orduda iken bundan beter olanları da yola getirdim ben! Haydi, kaldırın onu... Öteki dala, daha yukarıya! Bu kolunu buraya, o ayağını da şuraya!

En ufak bir direniş gösterecek durumda olmayan Abdias, göz açıp kapayıncaya kadar bir zamanda kol ve ayakları gerilerek ağaca asılmıştı. Kurutulmak için güneşe bırakılmış bir post gibi duruyordu orada. İşkencecilerin küfürlerini anlaşılmayacak kadar az duyuyordu. Hiç kuvveti kalmamıştı ve karnının sağ tarafında müthiş bir yanma duyuyor, sırtı da çok ağrıyordu. Ağrıları o kadar şiddetliydi ki başka hiçbir şeyin farkında değildi. Ayaklarının dibinde yakmak için topladıkları ot ve dallar pek yaş olduğu için tutuşmadı. Sarhoşlar benzin döküp tutuşturmayı da akıl edemediler ve sonunda yakmaktan vazgeçtiler. Sonra da ağaç üzerine gerilmiş korkuluk gibi duran Abdias'ı güzel bir manzara imiş gibi seyrettiler bir süre. Hepsi, özellikle de Bos, çok zevklenmişti. Bos kendisini çok iyi bir iş yapmış, çok anlamlı bir infazı yerine getirmiş sayıyordu:

-İşte, bize karşı olanların sonu budur! diye bağırdı hiddetle. Uyum sağlamayan pisliklere ancak böyle davranılır. Hepsini köpekler gibi asacağım. Dünyanın çevresini sıra sıra darağaçlarıyla dolduracağım! Kimse ağzını açmaya cüret edemeyecek, herkes itaat edecek ve tıptış tıptış yürümesini öğrenecekler: Koca bir yudum daha içelim şimdi. En kuvvetli biziz...

Buna bir diyecekleri yoktu ve hep birlikte kamyona döndüler. Kandalov, herhalde yalnız kendisinin bildiği tuhaf bir şarkı mırıldanıyordu: Pantolonları giyeceğiz Tabancaları takacağız Bir-ki... bir-ki...

Ve halk komiserleri de votkalarını bir solukta içerek neşe ile koro halinde tekrar ediyorlardı: Bir-ki... Bir-ki...

Bir süre sonra, Abdias bir motor sesi duydu. Farlar yanmış, kamyon harekete geçmiş ve yavaş yavaş bozkırın karanlıklarında kaybolmuştu. Her şey sessizliğe gömüldü ve gecenin karanlığı onu da örttü. Yapayalnızdı. Göğsü yanıyordu, ağrıları dayanılmaz haldeydi ve bilinci, med dalgalarına gömülen bir adacık gibi yavaş yavaş batıyordu.

Oka üzerindeki adacığım... Seni kim kurtaracak ey benim Yüce Peygamberim? Düşüncesinin son çıkan kıvılcımlarından biri bu söz idi. Hayatı yavaş yavaş sönüyordu.

Geniş bir alanı kaplayan bir su görür gibi oldu, sonsuz ufuklarda ucu bucağı olmayan, sessizce kimildayan bir deniz... Beyaz köpükler de, rüzgara kapılmış hafif kar taneleri gibi sessizce, yalnız Tanrı'nın bildiği bir yere doğru akıyordu. Uzakta, suların üzerinde bir insan karaltısı gördü ve onu tanıdı. Bu onun babası Diyakos Kallistratov idi. O zaman, batan gemi için dua okuyan kendi çocuk sesini duydu. Bu duayı babasına okuyordu ama babası çok uzaktaydı ve kelimeler sonsuz uzayda dağılıp gidiyorlardı:

Gökyüzü yeni yeni aydınlanmaya başladı, herkes uykuda...

İyiliğin, Gerçeğin, Adaletin aslı Yüce Tanrım, durmadan dua edişimi başla. Çünkü ben asla kendim için dua etmiyorum: Kalbimin dünya nimetine ihtiyacı yoktur. Senden ömrümü uzatmanı da istemiyorum. Ama insanların, insan ruhlarının selameti için hep dua edeceğim. Ey başışlaması bol Tanrım!

Bizi karanlıkta bırakma, bu dünyada iyiyi kötünden ayırmamıza yardım et. Bizi aydınlat. Kendim için dilekte bulunmaya cesaretim yok. Bana olacak her şeyi önceden kabul ediyorum: İstersen beni ebediyen Cennetine al, istersen Cehennem ateşine at. Kaderimiz Sana aittir ey dile sığmaz, gözle görünmez Tanrım!..

Benim bir tek dileğim var...

Benim bir tek dileğim var, bu mucizeyi yarat: Sevgilimin gemisi hiç durmadan yoluna devam etsin. Gündüzler boyu; geceler boyu, birbirini izleyen çok uzun gecelerde ve gündüzlerde, dünya senin koyduğun yasalara göre dönmeye devam ettikçe, o hep dosdoğru, topları susmuş olarak, rotasını hiç değiştirmeden yoluna devam etsin. Bütün okyanusları aşsın, dalgalar ona çarparak kırılsın, uğuldasın, gürlesinler. Deniz yağmur olup onun üzerine şarıl şarıl dökülsün ve o, acı köpüklerle dolu deniz havasını teneffüs etsin.

Güvertenin gıcırdadığını, rüzgara uyarak uçuşan ve bağırsan martıları işitsin. Böylece uzak bir kıyıda hayal ettiği ve asla demir atamayacağı bir ışık şehrine doğru yüzünsün... yüzünsün... Amin.

Abdias, kendine ait olan bu sesin gittikçe zayıfladığını duyuyordu. Ses, ıssız bozkırın ortasında, dünya okyanusunun üzerinde, küçücük bir dalganın iniltisi gibi kaybolup gitti.

Ayın parlak ışığında, onun çarmıha gerilmiş vücudu kanatlarını açmış büyük bir kuşa benziyordu: Havada uçarken öldürülmüş, öylece bir saksavulun dalları üzerine atıverilmiş...

-O beş adama gelince, o hunharlığı yaptıktan ve iyice sarhoş olduktan sonra, oradan bir kilometre kadar uzaklaşmış, sayga ölüsüyle dolu kamyonu binip birbiri üzerine leş gibi yığılmış, kendi kusmukları içinde uyuyorlardı.

Vücutlarını saran hava, yüksek sesle horlamalarından çıkan pis kokularla dolmuştu. O Tanrı yanlısına verdikleri ders kusursuz olsun diye ve güçsüzlüğünü, akıbetinin kendi ellerinde olduğunu anlaması için, yapayalnız bırakmışlardı. Şüphesiz, terkedildiğini anlayınca korkudan ödü patlayacak, peşlerinden koşup gelmek için can atacaktı. Ağaca asılı olarak geçirdiği o geceden sonra herhalde Allah'ını inkar edecek ve asıl güçlü olana, yani kendilerine boyun eğecekti...

Onu öyle bırakmak fikri, tekrar Bos'un gözüne girmek isteyen Hamlet'ten (Galkin'den) çıkmıştı. O sert, ama, yanmış boğazından geçen tatsız tuzsuz bir su gibi geçen votkayı içtikten sonra ortaya atmıştı bu fikri.

Şafağın ilk ışıklarında, kurtlar, üçüncü defa inlerinin yolunu tutmuşlardı. Artık iyice zayıflamış olan Akbar önde gidiyor, ağır Taşçaynar da topallıya topallıya peşinden geliyordu. Görünüşe göre insanlar gitmişti, ama iki hayvan yine de, mayın dolu bir alandan geçiyorlarmış gibi, çok tedbirli, yavaş yürüyorlardı. Her adımda tuhaf ve kötü bir engel çarpıyordu ayaklarına: Sönmüş ateşten kalanlar, konserve kutuları, kırık şişeler, kamyon tekerleklerinin açtığı çukurlarda sert maden ve lastik kokuları, pis pis kokan boş şişeler... Artık yaşanılır olmaktan çıkan bu yerleri tamamen terketmeye karar verdikleri bir sırada, Akbar birden durdu: İhtiyar saksavulun orada bir insan görmüştü. Bulundukları yerde pustular. Ama adam hiç kımıldamıyordu. Yalnız hafif rüzgar saçlarını sallıyor, solgun yüzüne indiriyordu. Dişi kurt yere iyice sindi. Kasları kasılmıştı, saldırmaya hazırdı. Artık onun en büyük düşmanı, bütün felaketlerin sorumlusu insandı. Şimdi üzerine atılıp boğazını dişleyecekti. Yine birden duraladı: O ağaca asılı duran adamı tanıdı. Evet, yazın üzerine atıldığı, kokulu otlar arasında yavrularıyla oynayan o kaçık adamdı bu. Üzerinden atladığı zaman şaşkın ve korkulu gözlerle kendisine bakan, onun için de onu parçalayacağı yerde başının üzerinden teğet geçtiği çıplak adam...

Ve işte o adamı şimdi bu saksavulun dallarına asılmış görüyordu! Hareketsizdi, hiç ses çıkarmıyordu, başı hafifçe yana kaymıştı ve dudaklarının ucundan incecik bir kan sızıyordu. Yaşayıp yaşamadığı belli değildi.

Akbar, saldırıya hazırlanan Taşçaynar'ı durdurdu, sonra ağaca sokularak yavaş yavaş inlemeye, ölen yavruları ve altüst edilen bozkır için ağlamaya başladı. Çünkü, ölmek üzere ve onu teselli edemeyecek durumda olan bu adamdan başka, önünde gözyaşı dökebileceği kimse yoktu. Ama adam, o sırada güçlükle nefes alarak gözlerini açabilmiş ve dişi kurdu görmüştü. Son bir gayretle mırıldandı:

-Geldin... geldin...

Bu onun son sözleri oldu. Ve başı, cansız, önüne sarktı. Bir motor sesi duyuldu. Ve uzakta, hızla oraya yaklaşan bir kamyon görüldü. Yaklaştıkça tehlikeli bir şekilde büyüyor, doğmakta olan güneş ışıkları ön camlarından yansıyor. Bos'un çetesi cinayetin işlendiği yere gelmekteydi...

Kurtlar daha fazla bekleyemezlerdi. Kaçtılar. Hiç arkalarına bakmadan koşuyor, Mujunkum bozkırını bir daha dönmemesiye terk ediyorlardı...

Akbar ve Taşçaynar, Aldaş gölü yakınlarında tam bir yıl kaldılar. Bir batında en çok yavruyu burada doğurdu Akbar. Tam beş yavru doğurmuştu. Bunlar, sazlarla örtülü binlerce hektarlık bu alanda güçlükle büyüyorlardı. Büyük bir yangın felaketine kadar burada yaşadılar. Savaştan az sonra bu bölgede keşfedilen değerli madenlerin çıkarılmasına başlanmış ve devam ediyordu. Bu madenlere ulaşmak ve sonra taşımak için durmadan yol inşa eden adamlar, isimsiz Posta Kutusu Sitelerinden birini daha inşa etmek için, çalışmalarında güçlük çıkaran bu sazları yakmaya karar vermişlerdi. Üstelik bütün gölü kurutmaları ihtimali vardı. Korunmaya alınmış, sit alanı ilan edilmiş olsun olmasın, tereddütsüz yakacaklardı o bölgeyi. İnsanoğlu, çıkarı uğruna yerküreyi bir limon gibi sıkabilirdi.

Kurtlar önce, kendi alanlarında, tutuşturucu bir madde serpmek için alçak uçuş yapan uçakları gördüler. Geceleyin ateş yakıldı. O tutuşturucuyu emen sazlar, barut gibi, çatır çatır yanmaya başladılar. Muazzam alevler gökyüzüne çıkıyor, dumanlar bozkırdaki kış sisi gibi gökyüzünü kaplıyordu.

İlk tehlike belirtilerinden sonra kurtlar şaşırmış, oradan oraya koşmaya başlamışlardı. Kuş sürüleri gölün üzerinde toplanmış, çığlık çığlık öterek havada dönüp duruyorlardı. Sazlığın bütün sakinleri, domuzlardan yılanlara kadar bütün canlılar, kaçacak, sığınacak yer arıyorlardı korku ve çaresizlik içinde.

Kurtlar yavrularını birkaç defa bir yerden başka yere taşıdılar. Ama hayatlarındaki ikinci kıyamet de kopmuş, alevler etraflarını sarmıştı. Tek kurtuluş yolu, gölden yüzerek kaçmaktı.

Akbar ve Taşçaynar birer yavruyu dişleri arasına aldılar, diğer üçünü oldukları yerde bırakarak suya atladılar. Ama gölün karşı, kıyısına geldikleri zaman, bütün gayretlerine rağmen, ağızlarında taşıdıkları iki yavrunun boğularak ölmüş olduklarını gördüler.

Bir kere daha, gerilerinde ölü bir toprak bırakarak gittiler. İçgüdüleri dağlara çıkmalarını söylüyordu ve onlar da dağ yolunu tuttular.

Kurtların yolu çok uzundu. Birçok defa, geceleyin, farları göz kamaştıran arabaların yolundan karşı tarafa geçmek zorunda kaldılar. Karanlıkları delerek koşan bu ışıklar, bu yolculukta unutamayacakları en korkunç görüntüler oldu. Kurday Yaylasını aşır, Ak-Tuz geçidine ulaştılar... Burasını da pek emin görmedikleri için yola devam ederek sonunda ısı-Göl'e geldiler ve burada kalmaya karar verdiler. Daha uzağa gidemezlerdi. Göl, aşamayacakları kadar büyüktü...

Üçüncü defa yeni bir hayata başladılar. Yeni yavruları oldu. Bu defa dört yavru doğurdu Akbar. Akbar ve Taşçaynar'ın soylarını devam ettirmek için, bu, son çabaları oldu. Çünkü bundan sonra hayatları büyük bir facia ile son bulacaktı.

Üçüncü Bölüm

-1-

Her insan kaderinin peşinde koşar ve her kader adamını arar... Hayat böylece sürüp gider... Eğer kader oklarının her zaman hedeflerine ulaşma özlemi içinde bulundukları doğruysa, bu hikayemizde bu özlemlerini giderdiklerini söyleyebiliriz. Çünkü hiç şaşmadan hedeflerine ulaşmışlardır. Ve her şey, şartların sürüklediği sona doğru tabii şekilde gelişmiştir.

O gün, Bazarbay Noygutov'un bir jeologlar ekibinin kılavuzluğunu kabul etmesi de rastlantı sonucu olmuştu. Aslında, bu jeologların Taban'dan geçeceklerinden, gidecekleri yere ulaşmak için kendisine ihtiyaçları olacağından hiç haberi yoktu: Onlar gelip bulmuşlardı onu.

Ağla, ot toplayan traktörlerin açtığı yoldan gelmişlerdi.

-Bu bölgeye niçin Taban adını vermişler? diye sormuştu içlerinden biri.

-Niye sordunuz bunu bana?

-Hiç, sadece merak ettik.

-Taban (ya da Taman), bizim dilimizde ayağın altı demektir. Bak, çizmemin altında da taban var. İşte böyle. Burası da şu dağın tabanıdır.

-Ha, evet! Demek Taman Yarımadası'nın, sonra o meşhur Taman Tümeni'nin adları buradan geliyor?

-Bak, bunu ben bilmem, bir generale sorsan daha iyi edersin. Ben sadece koyunlarımla ilgilenir, onlara bakarım.

Jeologlar ona Acı-Taş Boğazı'na gittiklerini, ama ellerindeki harita ile yolu pek bulamayacaklarını, bölgeyi iyi bilen bir yerli aradıklarını anlamışlardı.

Neden olmasın? demişti Bazarbay kendi kendine. Üstelik bu iş için para da vereceklerdi. Dört atlıyı ve bir yük atını o meşhur boğaza götürmek hiç de zor bir şey değildi. Herhalde oralarda altın madeni bulacaklarını sanıyorlardı. Bulurlarsa iyi ikramiye verirlerdi onlara. Ama, ne aradıkları ilgilendirmezdi onu. Onları doğru yola sokar, sonra da karanlık basmadan kış ağılına dönerdi. Onun için çok kolay bir işti bu.

Bu şehirli delikanlılar hiç de cimri değillerdi. Bazarbay önce red anlamında başını sallamıştı: Ya müfettiş gelir, beni işimin başında bulmazsa! Alay edersiniz tabii, ama benim de sorumluluklarım var. Başçoban Noygutov nerede? derler. Tam da koyunlar doğum yapacağı sırada niçin işinin başında bulunmuyor? derler. O zaman size bir şey olmaz, zılgıtı ben yerim, cezayı ben çekerim!

Bunun üzerine jeologlar hemen ücreti arttırmış ve ona yirmi beş ruble teklif etmişlerdi. Vay enayiler! Verirlerdi elbet. Ceplerinden çıkacak değil ya. Devletin parasıydı verecekleri. Bu yüzden fakirleşecek de değillerdi! Hem onlar da sadece ceplerini doldurmayı düşünüyorlardı. Değer miydi onlar için kendi canını sıkmaya! Bu kadar küçük bir iş için onlardan bu kadar çok para koparmak hiçbir rahatsızlık vermezdi ona. Koyunlarını kısa bir süre için bırakıp gitmek de pek umurunda değildi. Normal zamanlarda, hemen hemen her üç günde bir, ufacak bir sebeple bırakıp giderdi onları. Özellikle de düşünleri, en mütevazı cenaze törenlerini hiç kaçırmazdı. Yeter ki içki olsun, içme fırsatı doğsun. Maaş alma günlerinde, sovhoz muhasebesine gittiği zaman, ikinci çoban, iki yardımcısı, gece korucusu, karısı (o da maaş alıyordu) ve kuzulama zamanında fazladan işe alınan işçiler soğuk ter dökerlerdi. Niçin?. Çünkü Bazarbay zil zurna sarhoş olarak, atının üzerinde güçlkle durarak, ancak geceyarısı dönerdi evine. Pis, cadaloz karısı da onu müdüre şikayet etmişti herhalde. Çünkü üç aydan beri mutemed Boronbay, imzalar tamam olsun diye, maaşını evlerine kadar bizzat getirmek zorunda kalıyordu. Laf mıydı yani! Madem ki imza işine bu kadar önem veriyordu, gelsindi!

Bu yirmi beş ruble beklenmedik bir kısımetti onun için. Elbette Acı-Taş yolu da öyle kolay gidilir bir yol değildi. Çakıllı, bazı yerleri baş döndürecek kadar sarp bir yoldu. İnsanın düşüp boynunu kırması hiçtendi. Ama, dağ yolunda bunlar pek olağandı. Yine de, bu dar ve dik yolu tırmanmak, düz bir stadın etrafında koşarak dönmek ve madalyaları toplamaktan daha zordu. Tabii, zordu ama dünyada adalet yoktu ve hiç olmayacaktı. Senin, bütün yıl, katrandan yapılan yolları olmayan, akarsuyu, elektriği de olmayan bu yitlik yerlerde boynuna kadar hayvan pisliğine gömülerek anan ağlasın, beyaz ayakkabılı bu genç açığızler de stadlarda koşu yapsın, ya da gol atmak için top peşinde koşsunlar! Onları omuzlarda taşırlar, gazeteler göklere çıkarır. Sen ise sabahtan akşama kadar, haftanın yedi gününde hiç izin yapmadan, didinir durursun, senin gibiler karınlarını ancak doyurabilirler... Adalet miydi bu! İnsan içmesin de ne yapsındı! İçkiyi bile rahat içirmezlerdi insana! Karın tepene biner, içtiğini burnundan getirir. Sonra senden, koyun başına en az bir kuzu isterler, koyunlardan biri kısır olur da doğurmazsa vay haline! Hayvanların semiz, yapağıları temiz ve ince olsun isterler. Sentetik yünlerin seninkinden daha iyi olduğunu söyleyerek de tehdit ederler insanı... Yün kırkma zamanında, kontrolörler akın eder, akbabalar gibi üşüşürler insanın başına. Yünleri kıl kıl sayarlar. Sen kendine bir tutam yün alamazsın. Çünkü bu yünü döviz karşılığında yabancılara satarlar. Döviz denen şeye çok ihtiyaçları var galiba...

İnsan bir hiç için yoruluyor işte. Bu koyunların da, bu insanların da, bütün bu pis varlıkların da canları cehennemle!

Bazarbay yol boyunca konuşmadı. Kafasından durmadan karamsar fikirler geçiriyor, yalnız tehlikeli bir yerden geçerken müşterilerini uyarmak için ağzını açıyordu. Karısı yüzünden ne keyfi kalmıştı, ne huzuru... Ne illet, ne çekilmez karıydı bu Tursun! Her şeye karışır, rezalet çıkarırdı. Bir şeye karışmadan susup

oturmak hasta ederdi onu. Onunla hayat, hayat değildi. Kadın gündüz bir kedidir, gece yılan diyenler çok doğru söylemişlerdi. Bu işte bile, hem de yabancıların yanında, çenesini tutamamış, bağırıp çağırmıştı. Senin canın gezmek istiyor, demişti, bırak ne halleri varsa görsünler, sana ne jeologlardan, ağılda bir sürü iş var, koyunlar kuzulayacak, çocuklar ayağımın dibinden ayrılmıyor, ağabeyleri yatılı okulda birer serseri, birer hayta olup çıktılar, tatilde geldikleri zaman tıknmaktan başka bir şey yapmıyorlar, bana yardım etmek için parmaklarını bile oynatmıyorlar. Üstelik fosur fosur sigara içiyorlar. Gizli gizli votka içtiklerine de eminim. Onlara bir bakan, terbiye veren yok ki. Okul müdürü de ayyaşın teki zaten. Sen de onlara evde çok iyi örnek oluyorsun doğrusu! Sarhoş olup sızılmaktan başka bir şey yapmıyorsun! İyi ki at evin yolunu biliyor da, içki aleminden alıp getiriyor seni buraya, yoksa şimdiye kadar çoktan bir yerlerde sızıp gebermiştin!...

Pis karı! Ne kadar dayak yese yine de o yılan dilini tutamıyor! Kaç defa boğazını sıkıyordu onun. Neredeyse öldürecekti. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi olmuştu. Sonra, sonra tek kelime söylememeye, hiç ağzını açmamaya söz vermişti de canını kurtarmıştı. Ama bütün bunlar ders olmamıştı ona. Dayaktan yüzü gözü morartı içinde, gömgök olduğu için Gök Tursun lakabını takmışlardı ona.

Ama o gün, karısının çenesini kapatmanın yolunu bulmuştu. Onu; bir şey söyleyecekmiş gibi içeri çağırmış, sonra hiçbir şey söylemeden omuzlarından tutup duvara dayamıştı. İşte o anda, karısının baygın ve vaktinden önce ihtiyarlamış şişik yüzünde, dişsiz ağzının korku ile sırtışında, birlikte geçirdikleri yılların hüznünü, yılgısını görmüştü. Birikmiş sayısız acıları, çileleri, talihine karşı haklı olarak duyduğu kırıncılıkları okumuştı. Ve birden bire kendinden utanmıştı biraz.

-Kancık! demişti alçak sesle, bir daha çenenin açarsan tahta kurusu gibi ezerim seni!

Ve onu şiddetle itip bırakmıştı.

Tursun kovaları alıp sessizce avluya çıkmış, kendisi de biraz nefes alıp sakinleştikten sonra, jeologlarla birlikte gitmek için atını eyerlemişti. İyi, güzel bir atı vardı ve tek tesellisi, tek övüncü de bu idi. Haradan alınan bir at idi bu. Oradaki aptallardan biri onu, doru-siyah donundan dolayı beğenmemiş, cins at için bu karışık donu uygun bulmamıştı. Ne önemi vardı bu ayrıntının? Çok iyi bir attı bu. Dar ve dik yollarda yürümesini çok iyi bilirdi. Hele dayanıklılığına hiç diyecek yoktu. Sırtından hiç inmediği halde yorulmak nedir bilmezdi. O yörede, çalışma kahramanı Boston'un atını saymazsak, çobanların hiçbirinde böyle mükemmel bir binek atı yoktu. Cimrinin tekiydi bu Boston. Bazarbay'la o, görünüşte hiçbir sebep yoksa da, birbirlerinden nefret ederlerdi. Ama kabul etmesi gerekirdi ki iyi bir at geçirmişti eline. Don yöresinde yetişen bir al at idi ve onun için adını Donkulük koymuştu, onun üstüne titriyordu. Hem sonra, Ernazar'ın dulu ile evlendikten sonra, eyerde pek kurumlu, pek çalımlı oturmaya mecbur hissediyordu kendisini. Öyleydi vallahi! Bu Ernazar, üç yıl önce Ala-Mengü boğazını geçerken bir çukura düşüp ölmüş ve buzların arasında sıkışıp kalmıştı...

Çoğu kez tek sıra halinde devam ediyorlardı yollarına. Kış bitiyordu. Karların erimeye başladığı güneşli yamaçlarda, çakıl taşlarının görünmeye başladığı yerlerde, bir bahar kokusu da duyuluyordu artık. Hava temiz ve sakindi. Tam dikey yükseltide bulunan güneş, dağların eteğindeki gölü mavi bir sedef gibi parlatıyordu.

Az sonra boğaza girdiler, ayna parıltılı sular görünmez oldu, dik yamaçlar aşağıya doğru uzanan görüntüyü gizledi. Şimdi kopuk taşlar ve sarp kayalardan oluşan ve onları her yandan tehdit eden bir dünyada idiler. Bazarbay, böyle bir

yere gelmek nerden akıllarına düşmüş dedi kendi kendine ve Başatı geçidinden sonra uygun bir yere ulaştıkları zaman hemen dönmeye karar verdi. Başat (kaynak) geçidi dosdoğru Isık-Göl'e götürürdü onları.

O uygun yere geldiler. Bazarbay kılavuzluk ücretini aldı. Onlara veda etmeden önce gururla bıyığını sıvazlayarak ve hafifçe gülümseyerek:

-Ee, evlatlar, dedi, hepimiz erkeğiz değil mi? Ben de çocukluğu çok gerilerde bıraktım. Şu anda boğazım kupkuru, beni böyle bırakmazsınız herhalde?

Bir kadeh votkadan fazlasını ummuyordu. Ama jeologlar cömert davrandılar, ona, evinde içmesi için yarım litrelik dolu bir şişe verdiler. O yeşilimtrak şişeyi (o yöredeki bir fabrikanın ürünü idi) aldıktan sonra morali iyice yükseldi. Sabırsız ve coşkulu bir şekilde, jeologlara, çadır kurmaya en elverişli yeri, ateş yakmak için çalıları nereden bulacaklarını gösterdi. Sonra, hararetle ellerini sıkıp ayrıldı onlardan. Ama, oraya kadar getirdiği yulafı yedirmek için bile beklememişti. At buna pek aldırmazdı ve zaten bu durumlara alıştı.

Bazarbay, planına uygun olarak önce tepeye tırmandı, sonra Başat'a indi. Burada hava daha aydınlık, yamaçlar ağaçlı idi. Birçok başat akıyordu ve geçidin adı da bu yüzden Başar idi.

Bir yandan mola vermek için uygun bir yer arıyor, bir yandan da sabırsızca, kürklü paltosunun üzerine geçirdiği yağmurluğun cebindeki şişeyi yokluyor, okşuyordu.

Dayanma sınırını bildiği için bir içişte şişenin yarısını bitireceğini biliyordu. Ardından biraz su içer ve sonra yoluna devam ederdi. Bu durumda en güç şey atın üzerinde düşmeden durabilmektir. Eyerden düşmezse at onu götürürdü, uzun zamandan beri buna alıştı hayvan. Zavallı Gök Tursun, kocasını şeytanın koruduğunu söylemekte haklı idi. Çünkü Bazarbay hiç attan düşmemişti.

Bir derenin kıyısına gelip durdu. Küçük dere, üzerini örten ince ve saydam buz tabakasının altında şırıl şırıl akıyordu. Yapmayı düşündüğü şey için en uygun yeri burası. Etrafı sarıçalılarla, cüce söğütlerle kaplıydı. Kar azdı. Atın gemini çıkararak, yem torbası olarak da kullandığı heybeyi başına taktı. Hayvan, büyük bir nefes verdikten sonra, gözleri yarı yumulu olarak, hatur hutur yemeye başladı yulafını. Böylece hem karnını doyuruyor, hem yorgunluk çıkarıyordu. Bazarbay dere kenarındaki bir kütüğün üzerine rahatça oturdu, cebinden şişeyi çıkardı, güneşe doğru kaldırıp aşına gözlerle baktı. Şişenin bir özelliği yoktu ama ona bakarken güneşin de batmak üzere olduğunu farkettiler. Uzayan gölgeler yavaş yavaş manzarayı örtmeye başlamıştı. Bir saat, belki daha kısa bir süre sonra güneş batacaktı. Ama onun acelesi yoktu. Daha içmeden keyifleniyordu. Kalın tırnağı ile usulca şişenin kapağını açtı, önce bir güzel kokladı, sonra başını kaldırıp şişeyi ağzına yapıştırdı. Oburca akıttığı ilk yudumlar boğazını yakarak geçti. Elini uzatıp avucuyla biraz su ve buz kırıkları aldı ve olduğu gibi ağzına attı. Dişleri arasında ezilen buz parçacıklarının hoş gıcirtısını ta kafatasında duydu. Ama yüzünü korkunç şekilde buruşturmuştu. Yine de hoşnut olduğunu belirten gurultular çıkardı, gözlerini kapatıp votkanın başına vurmasını, dağların ve kayaların buğulanmasını, birbirine karışmasını, yüzlerce anlaşılmaz sesin beynine ulaşmasını bekledi. Sarhoşluğun eşiğinde, öylece donup kalmışken, birden inlemeler, çocuk ağlamasına benzer sesler duydu. Çok yakından gelen bu sesleri kulak kabartarak dikkatle dinledi. Şimdi daha iyi işitiyordu. Yakınındaki sık çalılıarın ardında, ürüyen enikler vardı... İstek dışı bir hareketle bir yudum votka daha çekti. Sonra şişeyi bir taşla dayayarak oraya bıraktı, dudaklarını sildi, kulağını sesin geldiği yöne çevirerek ayağa kalktı. Evet, yanılmıyordu. Yavru hayvanların bulunduğu bir yuva yada in vardı yakınında...

Bunlar Akbar ve Taşçaynar'ın dört küçük yavrusu idi. Zamanından önce, ilkbaharın ilk günleri bile gelmeden doğan yavrular... Son üç yıldan beri

karşılaştıkları sayısız ve beklenmedik olaylar, kurtların hayat ritmini bozmuştu. Yavrular anneleri geciktiği için inliyor, ağlaşıyorlardı.

Bazarbay içkili olmasaydı o seslerin geldiği yere gitmeden önce iyice düşünürdü. Ama votka etkisini göstermeye başlamış ve onun düşünme gücünü almıştı bile. Hiç tereddüt etmeden yuvaya doğru yürüdü. Önce yuvayı bulmakta biraz güçlük çekti ama koku alma duyusundan da yararlandı. Çok belirgin kurt izleri çıkmıştı karşısına. Kurtlar, tedbir olsun diye hep kendi izlerinden yürürlerdi. Sonra çalılar arasında gerçek bir hayvan mezarlığı buldu. Kemirilmiş kemiklere, yarısı yenmiş iskelet parçalarının çokluğuna bakılırsa, bu yırtıklar burada uzun süreden beri yaşıyordu. Çünkü bunlar artan avlarını böyle bir yere depo eder, karınları acıkınca ya da başka av bulamayınca yerlerdi. Bazarbay izlerden giderek, bir kaya yarığının arasında hayvanların inini buldu. Oraya girmekten korkmalydı, büyük kurtlarla burun buruna gelebilirdi çünkü. Ama yavru kurtlar birbirleriyle yarışarcasına inlemeye devam ediyor, sanki onu çağırıyorlardı.

Yavru kurtlar ne bileceklerdi anne ve babalarının isteyerek gecikmediklerini. Kurtların avlanmasına en elverişsiz bir mevsimdi. Avlayabilecekleri hayvanlar pek sıska, pek azdı. Muflonların ve dağkeçilerinin en zayıfları zaten öldürülmüşlerdi. Yabani koyun sürüleri doğum zamanını geçirmek için uzak yaylalara gitmişti. Evcil hayvanlar ise yine doğum için korunaklı ağıllarda toplanmış bulunuyordu. Bu şartlarda durmadan süt isteyen, yiyecek isteyen yavruları beslemek hiç de kolay değildi.

Akbar bir deri, bir kemik kalmış, tanınmaz hale gelmişti. Zayıf ayakları, sarkık memeleriyle kendisinin gölgesiymiş sanki. Erkek kurtlar daha dayanıklıydı, birkaç gün hiçbir şey yemeseler de olurdu, ama süt emziren bir ana kurdun aç kalmaması gerekirdi. Akbar, beslenmek için, az bulunan güçlü hayvanları avlamak tehlikesini de göze almak zorundaydı. Kendisi ölürse yavruları da öldü çünkü.

Her zaman olduğu gibi Akbar önden gidiyor, Taşçaynar peşinden geliyordu. Şimdi bir an önce av bulmak zorundaydı. Avı bulacak, yakalayıp öldürecek, olabildiğince çok et yiyecek ve sonra inine dönüp hazmedecekti ki yavrularına süt yapabilsin.

Karların erimeye başladığı yerler kaygan, gölgeli yerler ise sert ve soğuktu. Ama kurtlar yavaşlamadan, hep aynı hızla ilerliyorlardı. Küçük hayvanlar henüz inlerini terketmemişti, sürüler ise çok uzaktaydı. Yollarını şaşırmış kocabaş hayvanlar kalıyordu onlara: Atlar, sığırlar, develer. Taşçaynar bunları Akbar'ın yardımı olmadan avlayamazdı. Zaten tek başına bunlardan birini yakalasa bile, bütün gücüne rağmen, sürükleyip yuvalarına kadar götüremezdi. Nitekim birkaç gün önce tek başına, aşağılarda yolunu şaşıran bir eşek yakalamış, ama onu taşıyamamıştı. Bunun üzerine eşi Akbar geceyarısı yuvasını terkedip avın bulunduğu yere gelmiş ve karnını doyurabilmişti. Böyle fırsatlar pek az çıkıyordu karşılarına. Eşekler yalnız dolaşmaz, genellikle yanlarında birileri bulunurdu. İşte bu sebeplerden dolayı Akbar da Taşçaynar'la birlikte gitmek ve karnını avı buldukları yerde doyurmak zorunda kalmıştı.

İnden çıkışının ilk saatlerinde çok endişelendi, birkaç defa geri dönmek istedi. Yavruları korumalıydı, onun sütüne ve sıcaklığına ihtiyaçları vardı. Ama, korkusunun üstesinden gelerek yoluna devam etti, o anlar için yuvasını unuttu ve sonra birden göl civarında yeni izlerle karşılaştı. Yırtıcılık içgüdüğü her şeyi unutturdu.

Kurtlar buldukları izden giderek geniş bir vadiye ulaştılar. Burada üç yak otliyordu. Besbelli yollarını şaşırdıkları için gelip kalmışlardı buralarda. İri hayvanların orta boyluları idi bunlar. Vücutları, kış sonunda oldukları için kalın ve iri kıllarla kaplıydı. Akbar ve Taşçaynar, geçen yıl, bu bölgeye yeni geldikleri

zaman da karşılaşmışlardı yaklarla. Ama henüz bölgenin yabancıları oldukları için bunlara saldırmamış, daha küçük avlarla yetinmişlerdi: Bugün ise yiyeceğe çok ihtiyaçları vardı ve yaklaşmak için manevra yaparak vakit kaybetmek sırası da değildi. Yakınlarda insan da görünmediği için hemen hücumla geçtiler. Yaklar, kurtları görür görmez, böğürşerek rastgele tekme savurarak kaçmaya başladılar. Ama kurtlar daha hızlı koşuyordu. Az sonra, nefesleri kesilen otçulların durup karşı koymaktan başka çareleri kalmadı.

Ortalıkta insan olmayınca, bir süre için, dünyanın eski zamanlardaki dengesi kuruluverdi: Bu güneşe, bu ıssız dağlara ve mutlak sessizliğe, otçul ya da etçil bu beş yaratık eşit olarak sahiptiler. Otçullar bu dövüşü hiç istemezlerdi ama, Akbar ve Taşçaynar da onlara sırt çevirip elleri boş dönemezlerdi. Açlıktan mideleri kazanıyordu. Kendilerinin ve yavrularının yaşamaları için yaklarla boy ölçüşmek zorundaydılar. Otçullar da başka kurtuluş yolu olmadığını anlamışlardı. Hem korkmuş, hem öfkeli idiler. Dönüp başlarını eğdiler, kulakları sağır edencesine böğürerek ön ayaklarının toynaklarıyla yeri dövmeye başladılar. Kurtlar küçük sıçrayışlarla çevrelerinde dönüyor, üzerlerine atılmak için en uygun anı kolluyorlardı. Güneş ve dağlar, telaşsız heyecansız seyircilerdi şimdi. Tehlikeye rağmen Akbar sabırsızlanıyordu. Kendine göre en zayıf otçulu seçerek atılmaya karar verdi: Otçulun kanlı gözlerinde bir tereddüt görür gibi olmuştu ve bu da, pek emin bir durum olmasa da, saldırma kararını verdirmişti ona. Hiç oyalanmadan, bir an bile duraksamadan, otçulun omuzuna atladı. Otçul, hiddetle ve hızla başını sallayarak ve Taşçaynar'ın saldırısından önce Akbar'ı yere fırlattı, karnına birkaç boynuz indirdi, sonra da ayakları altında ezeceği anda, Akbar bir yılan gibi kayıp kurtuldu, yeniden sıçrayıp bu defa hasmının ensesine dişlerini batırdı. Hayvanın diken diken olan kalın kılları dilini yaraladı. Korkunç, yırtıcı tabiatı, yaşamak için öldürmesini gerektiriyordu. Ama bugün kolay yutulur bir av çıkmamıştı karşısına. Yaklar ne saygılara benziyordu ne de tavşanlara. Olanca güçleriyle direnmeden boğazlatmıyorlardı kendilerini. Ve bu yak, yaralı ve kanlar içinde olsa da, daha uzun süre dövüşebilir, belki fazlasını da başarabilirdi. Ama Akbar'ın şansı bu defa da ona yardım etti: Taşçaynar da ondan hemen sonra aynı otçula saldırmıştı. Akbar'la uğraşan hayvanın boğazına güçlü dişlerini geçirmiş ve yak bu ikinci hasmını karşılayacak zaman bulamamıştı. Taşçaynar öyle müthiş saldırmış ve dişlemişti ki, yak sendelemiş, vücudundan oluk gibi kan akarak yere serilmiş ve can çekişmeye başlamıştı. Gözleri yavaş yavaş donuklaştı. Öteki iki yak daha kavganın başında kaçıp gitmişlerdi. Boğuşma yerinden iyice uzaklaştıktan sonra yavaşladılar ve hiçbir şey olmamış gibi ağır ağır yürüdüler.

Can çekişen yak daha son nefesini vermeden kurtlar ondan parçalar koparmaya başladılar. Akbar, pençelerinin de yardımıyla karnını yarmış, hala canlı olan hayvanın sıcak etini dişleyerek yutmaya başlamıştı. Az zamanda karnını iyice doyurmak için acele ediyordu, bir an önce yavrularının yanına dönmek istiyordu çünkü. Taşçaynar ise hayvanın gövdesini parçalıyor, vahşi hırıltılar çıkararak, zalim bir kasap gibi eklemlerini kırıyordu.

Karınlarını doyurduktan sonra inlerine gidecek, geceleyin dönüp artan yiyecekleri götüreceklerdi. Şimdilik, iri iri lokmaları güçlükle yutarak ziyafet çekiyorlardı kendilerine...

Ötede, yavru kurtlar, ısınmak için birbirlerinin üzerine abanarak bağrışıyor, iniyorlardı. Karınları çok açtı. İnin gerisinde bir hareket duyunca daha da yükseltiler seslerini, titreyen minik bacaklarıyla düşe kalka, sevinçle dışarıya doğru ilerlediler. Bu da kan ter içinde kalan Bazarbay'ın işini kolaylaştırdı. Dar kaya kovuğuna, kürklü paltosunu çıkararak ve sağa sola tutuna tutuna girebilmişti. Yavrulardan üçünü kucağına aldı, dördüncüsünü ensesinden yakaladı ve geri geri giderek kurt yuvasından dışarı çıktı. Batmak üzere olan güneşin ışıkları karlı yamaçlardan yansıyarak gözüne vuruyor, görmesini güçleştiriyordu. Derin bir nefes alarak ciğerlerini temiz hava ile doldurdu, hayvanların soluk verişlerini dinledi. Kucağındaki yavrular kımıldamaya,

elindeki ise kurtulmak için çırpınmaya başlamıştı. Bazarbay paltosunu alarak dereye doğru hızla yürüdü. Bunları hayvanat bahçesine satıp iyi bir para alacağından emindi. Geçen yıl bir oban böyle yavrular bulmuş ve ona herbiri için elli ruble ödemişlerdi.

Seri bir hareketle atın yulaf torbasını aldı, yulafları yere döktü, kurt yavrularını heybesinin iki gözüne ikişer ikişer yerleştirdi ve sonra eyerin terkisine bağladı. Daha fazla gecikmemek için atına bindi. Şanslıydı doğrusu! Ama, büyük kurtlar gelmeden uzaklaşmalıydı oradan. Votka şişesini ancak atına bindikten sonra hatırladı, vakit kaybetmemek için inip almadı. Eksik olsun! dedi. Bu kurt yavrularını satıp elde edeceği para ile kasalar dolusu votka alabilirdi, şimdi önemli olan bir an önce uzaklaşmasıydı.

Az sonra yaptığı tedbirsizliği düşündü de tüyleri diken diken oldu. Elinde bir tüfek bile olmadan nasıl girmişti o kurt inine! Ana kurt ya da baba kurt yakınlarda bir yerde olabilirdi...

En uysal hayvan olan bir dişi geyik bile yavrusunu korumak için canını dişine takıp dövüşürdü...

Şimdilik, göze aldığı tehlikeyi düşünmüyor, atını dörtnala sürerek arada bir günbatısına doğru endişe ile göz atıyordu... Kayalar arasına alaca karanlık çökmüştü bile. Bir an önce bu tehlikeli boğazdan kurtulmalıydı...

Göle yaklaştıkça rahatlıyor, kendisini emniyette hissediyordu. Bir yandan da ele geçirdiği ganimeti birine göstermek için can atıyordu. Eve gitmeden önce meyhane arkadaşlarından birini bulup bu olayı anlatmayı da düşünmüyor değildi. Acaba değer miydi? Herhalde ona birkaç kadeh, her yavru için en az yüz gram votka ısmarlayan olurdu. Hem uzun zaman borçlu kalmayacaktı ki! Daha üçte ikisi şişede kalan votkasını derenin kenarına bırakıp geldiği için şimdiden pişmanlık duymaya başlamıştı. İşkembesini harekete geçirmek için şu anda bir duble votka ne kadar iyi olurdu! Ama, bir yandan da içki içmeye her zaman fırsat bulacağını, şimdi asıl işinin bu hayvancıkları sağ salim evine ulaştırmak ve beslemek olduğunu düşünüyordu. Büyük kurtlar istedikleri kadar inatçı olsunlardı, bu yavrular daha süt eniği idiler ve gözleri açılalı da çok olmamıştı. Bakışlarından belliydi bu. Zaten heybenin içinde aresizdiler işte. Bazarbay uzun süredir takip edildiğini bilmiyor, hiç kuşulanmıyordu. Bu maceranın sonunu da ancak Allah bilebilirdi...

Büyük kurtlar karınlarını iyice doyurduktan sonra dönüş yolunu tutmuşlardı ve tek arzuları vardı artık: İnlerine ulaşmak, yavrularıyla kucaklaşıp yatmak ve dinlenmek. Bunu hakketmişlerdi. Sonra da gidip av artıklarını temizleyeceklerdi.

Onların hayatı sürekli bir koşudan ibaretti sanki. Zaten, kurtları besleyen ayaklarıdır dememişler mi? Heyhat! Hız, tek başına bütün güçlüklerin üstesinden gelmeye yetmiyor. Başka aç kurtlar da vardı ve yarım bıraktıkları yakı bulur, yerlerdi. Çünkü bunların bazıları başkalarının avını dişlemekte hiç tereddüt etmezlerdi. Böyle durumlarda da, diş dişe bir dövüş kaçınılmaz olurdu, Ama çok defa avın gerçek sahipleri galip çıkardı bu dövüşten...

İnlerine varmadan epeyce önce, bir önsezi Akbar'ın yüreğini sıkmaya başladı. Güneşin ışıkları karlı tepeleri ürkütücü bir kızılılıkla kaplarken ve her dakika biraz daha kararırken, birden yanibaşından bir gece kuşu uçup geçmişti sanki. Adımlarını sıklaştırdı, sonra, Taşçaynar'ın kendisini izleyip izlemediğine bile aldırmadan, anlaşılmaz sıkıntılar içinde, koşmaya başladı. Korkusu yavaş yavaş anlaşılmaz olmaktan da çıkıyordu şimdi: Havada yabancı kokusu vardı. Önce terli bir at kokusu, sonra yürek oynatan başka bir koku! Dereyi atladı, çalıları geçti, telaşla inlerine girdi... İn bomboş! Bir an donup kalan ana kurt, hemen sonra, bir av köpeği gibi her yeri koklayarak oraya buraya koştu. Sonra dışarı

fırladı, yoluna çıkan Taşçaynar'a hiddetle bir diş attı. Yavrularının olmayışından onu, yani babalarını sorumlu tutuyordu sanki. Baba kurt da telaşla yuvalarına girdi. Sonra çıkıp Akbar'ın peşine düştü. Akbar, dere boyunda, bir o yana bir bu yana koşup duruyordu. Faltaşı gibi açılmış gözleriyle izlere bakıyor, neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Bir insan gelmişti buraya! Henüz taze olan koku yayıntısı apaçık belli ediyordu bunu. Yere dökülmüş ve az salyası bulanmış yulaflar da vardı. Sonra, içinde pis kokulu ve onun midesini bulandıran bir sıvı olan şişe, özellikle de kar üzerinde pek belli olan çoban çizmelerinin izleri:

Demek, o korkunç yaratık, atla inlerine kadar gelmiş, yavrularını almıştı! Belki yavrularını yemişti bile! Üzüntü ve hiddetinden ne yapacağını bilemeyen Akbar, zavallı eşine bir düşmanı imiş gibi tekrar saldırdı ve onu birkaç kere ısırdı. Sonra hiddetli hırlamalarla, yavrusunu kaçıranın izinde koşmaya başladı. Taşçaynar da peşinden...

İki kurt olanca hızlarıyla atının peşinde koşuyor, atlı ise göle, insanların yaşadığı bölgeye gidiyordu.

Bazarbay boğazı geçmiş, yaz merasının bayırında atını tırısı geçirmişti. Uzaktan gölün bir köşesi görünmeye başlamıştı bile. Bir saat kadar sonra evine ulaşırdı. Ufkun ta kenarında duran güneş, iki dağ arasına düşmek, yitilmek üzereydi. Hafif ama soğuk bir rüzgar esmeye başladı Isık-Göl'den. Kurt yavruları soğuk almamalı dedi Bazarbay kendi kendine. Ama onları saracak bir şey yoktu. Heybenin içinde ölmüş olmasınlar sakın! (Ölmüş hayvanları kim satın alırdı). İnip bakmak için atını durdurdu. Tam heybeyi çözüp bakacağı sırada, at ayaklarını açıp işemeye başladı, ama birden işemeyi kesti, olduğu yerde çırpınıyor, korkulu bakışlarla ayaklarını yere vuruyordu. Birden yana sıçramış, sahibinin elinden dizginini hızla çekmişti.

-Hoop! Dur bakalım, ne oluyor sana?

Ama at şaha kalktı. Korkunç bir yangından kaçmak istiyordu sanki. Bazarbay birden, iliklerine kadar titrediğini hissetti. Atın bu tuhaf davranışının sebebini anlamak için durup gerilere bakmasına gerek yoktu. Kurtların takip'te olduğunu anlamıştı. Hemen sıçradı, daha atın yelesini bırakmamıştı ki hayvan fırladı, dörtlal koşmaya başladı. Rüzgara karşı, başını öne eğerek uçuyordu. Bazarbay yan tarafa bir göz attı ve yakında iki kurdun koştuğunu gördü. Az önce de at, bayırı aşarlarken görmüştü onları. Şimdi yandan önüne geçip yolunu kesmek istiyorlardı. Adam yakarmaya, normal zamanda yüzlerine tüküreceği bütün ilahları imdada çağırmaya başladı. Lanet olsun o jeologlar, dedi, altınlarıyla birlikte yok olsunlar! Sonra karısının sözlerini hatırladı. Ondan özür diledi: Şeref sözü! Eğer bu işten yakamı sıyıırırsam bir daha sana hiç el kaldırmayacağım diye, yanibaşındaymış gibi ona söz verdi. İçinden söyleniyordu: O kurt ininde ne işim vardı? Kafalarını duvara çarpa çarpa gebertsem daha iyiydi. Ve şimdi onlardan kurtulmam imkansız!

Heybe atın terkisine sıkıca bağlıydı ve bu koşu sırasında onları oradan alıp atamazdı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi akşam oluvermiş, karanlık, ıssız geniş ovaları dalga dalga kaplamıştı. Çevresinde, kilometrelerce uzağında, onun derdiyle meşgul olacak kimseler yoktu. Tek dayanağı, tek desteği, şimdi paniğe kapılarak bütün hızı ile koşan atı idi.

En büyük üzüntüsü de tüfeği olmamasıydı. Bu kurtları herbirine birer kurşun sıkmaktan daha kolay ne olurdu. Boşa kurşun atmazdı. Bütün çobanlar gibi onun da bir tüfeği vardı elbet. Ama ne yazık ki evde bırakmıştı. Her zaman tüfekle dolaşacak değildi ya! Ah, başına geleceği bilseydi...

Bazarbay olanca sesiyle bağırmaya başladı. Böylece kurtları korkutacağını umuyordu. Neyse ki iyi bir atı vardı ve kurtuluşu bu ata bağlıydı...

Dağların karanlık yamaçlarında amansız bir takipti bu: Atlı adam, heybesinde dört kurt yavrusunu kaçırıyor, Akbar ve Taşçaynar da onu kovalıyordu. Yavrularının kokusunu alan kurtlar da kendi dillerince dua ediyorlardı. Ah at bir yanlış adım atsa, bir tek yanlış adımla ayağı sürçecek olsa! Mideleri yak etiyse dolu olmasaydı, daha hızlı koşabilirler, hırsız yakalar, onu kana boğarak parça parça eder, nice zamandır sürdürdükleri korkunç varolma mücadelesinde haklı olduklarını gösterirler, adalet yerini bulurdu. Eskiden, Mujunkum bozkırında, büyük sayga avına çıktıkları zaman, daha başka davranır, daha hızlı koşar ve saygıları pusuya düşürürlerdi. Ama o zamanlar mideleri hep boş olurdu.

Bu koşuda özellikle Akbar çok güçlük çekiyordu. Çünkü yavrularına süt yapsın diye çok et yemişti. Yine de dayanıyor, bütün kaslarını gererek koşuyordu. Atlıya yetişse, bir an bile tereddüt etmeden üzerine atılacaktı. Yavrularını kurtarmak için her şeyi göze almıştı. Elbette Taşçaynar da hep yanında olacak, onu vargücüyle ve sonuna kadar destekleyecekti. Her şeyde beraberdiler. Yalnız, vakti gelince, tek başlarına öleceklerdi... Bugün Akbar'ı hiç bir şey durduramazdı. Ölecekse ölecekti, yeter ki kaçan atlıya yetişsindi. Ah onun boğazına bir atılsa!..

Bazarbay, atının bütün çabasına rağmen, kurtlarla kendisi arasındaki mesafenin yavaş yavaş ama kesin olarak kısaldığını ve kurtların onun göle ulaşmasını engellemeye çalıştıklarını farketti. Kurtlar onun yolunu kesip dağlara doğru gitmesini istiyorlardı. Orada işini bitirmeleri kesinleşirdi. Korkular içindeki at ise uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmüyor ve onun için de zaman zaman yolunu değiştirmeye çalışıyordu. Ama Bazarbay onun doğru yoldan sapmasını engelliyor, bu yüzden de kurtların saptırma çabası boşa gidiyordu.

Nihayet ileride bir ağılın ışıkları görüldü (Ne şans!). Boston Urkunçiev'in ağılı idi bu. Evet, şu meşhur kahraman işçinin, nefret ettiği şu yeni tür kulağın (köy ağasının) ağılı. Dost ya da düşman, ne olursa olsun, şu anda karşısına bir insan çıkması, Tanrı'nın bir lufu idi. Birbirinden uzakça o birkaç evi görünce sonsuz bir sevince kapıldı ve atını mahmuzladı. Hayvan, uzakta parlayan o umut ışıklarına doğru yeni bir kuvvetle hızlandı. Ama, artık kurtulduğunu söyleyebileceği ana kadar sanki yüzyıllar kadar uzun zaman geçti.

Az sonra Boston'un elektrojen grubunun tarrakası duyuldu ve bir köpek sürüsü havlayarak ona doğru koşmaya başladı. Ama kurtlar hala peşindeydi, onların gittikçe yaklaşan solumalarını duyuyordu. Ey kudretli Bavbedin, kurtar beni, sana yedi kurban sunacağım! diyordu Bazarbay.

Çobanların kendisine doğru koştuklarını görünce, Ah, nihayet kurtuldum! dedi kendi kendine.

Tabii, bütün vaadlerini, adaklarını, daha bir saat geçmeden unutacaktı. İnsanoğlu böyleydi işte...

Kendisini, kelimenin tam anlamıyla kurtarıcılarının kollarına attı:

-Kurtlar! Kurtlar kovalıyor! Su verin bana! dedi titrek bir sesle.

Kurtlar şimdi görünmez olmuşlardı. Ama oralarda bir yerde, pusuda oldukları kesindi. Çobanlar kapıları kilitleyerek, birbirlerini uyararak sağa sola koşmaya başladılar. İçlerinden biri dama çıktı ve oradan birkaç el ateş etti. Köpekler birbirleriyle yarışcasına havlıyorlardı. Kurtların kokusunu alır almaz hepsi avluya kaçmıştı ve oradan çıkmıyorlardı. Onların bu korkaklığına sinirlenen sahipleri küfürler savurarak onları kışkırtmaya, yüreklendirmeye çalışıyorlardı ama boşuna...

-Koşun! Tutun! Çoban köpeği olacaklar! Bir bok olmaz bunlardan! Saldırın! Haydi... Aktaş, Yılbars, Caysan, Barpala! Ne duruyorsunuz! Kovun kurtları!

Ödlekler! Utanmıyor musunuz?!

-Nefesini tüketme, dedi içlerinden biri, köpek bunlar, bir atlıyı çizmesinden yakalayıp düşürürler de, kurtlara bir şey yapamazlar. Ne sanıyorsun! Hiçbir köpek bir kurda saldıramaz. Bırak havlasınlar.

Bazarbay'ın, kurtların kendisini niçin kovaladıklarını hatırlaması için epeyce zaman geçti. Yalnız, onun atıyla ilgilenen bir çocuğun sorusu üzerine hatırlamıştı kovalanmasının sebebini:

-Bazarbay Beg, heybende ne var? İçinde bir şeyler kımıldıyor da? demişti çocuk.

-Heybemde mi? Ha, onlar kurt yavruları! Lanet olası şeyler! Başat'ta bir inde buldum bu dört kurt yavrusunu. Kurtlar beni bunun için kovaladılar.

-Ha, demek öyle, iyi bir ganimet! İlerine girip mi aldım onları? Postunu orada bırakabilirdin...

-Ölmemişler mi? Çok sallanmaktan boğulup ölebilirlerdi, dedi başka bir çoban.

-Yoo, o kadar nazik değiller, ayrık otu gibidir bunlar, öyle kolay kolay ölmezler!

-Göstereceğini nasıl şeyler olduğunu.

Çobanlar heybeyi alıp Boston'un evine götürdüler. Böyle bir buluntuya ancak ağıl reisinin evinde bakılabilirdi. O sırada ağıl reisinin orada bulunmayışı bu geleneği bozamazdı. Şu anda o, ödül almış seçkin bir işçi olarak, mahalli bir komite toplantısına başkanlık ediyordu.

Bazarbay, zafer kazanmış gibi gururla, ganimetinin peşinde yürüyerek eve girdi. Ev sahibine karşı düşüncesi ne olursa olsun, davet edildiği bir haneye girmemezlik edemezdi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu eşikten ilk defa geçecek değildi. Oradan yedi kilometre uzakta oturuyordu ve bu dağlarda çobanlık yaptığı uzun yıllarda, Urkunçiev'i üç defa ziyaret etmek fırsatını bulmuştu. İlk gelişi, Ernazar'ın ölümünden sonra, onu anmak için verilen yemek dolayısıyla olmuştu. Ernazar, Ala-Mengü dağını geçerken bir uçuruma yuvarlanmış ve ölmüştü. Ondan altı ay sonra, Boston'un ilk karısı Arzıgül'ün cenazesi için gelmişti. (Arzıgül çok güzel bir kadındı). Çevre sakinlerinin hepsi gelmişti cenazeye: Büyük bir kalabalık olmuştu. Atlar, traktörler, kamyonlar... ordu kadar çoktular. Üçüncü ziyaretine gelince, bunu istemeyerek, zorlanarak yapmıştı doğrusu. O gün yetkili kişiler bir üretim semineri açmış, Boston Urkunçiev'e de kendi tecrübelerinden öteki çobanları yararlandırmak görevi vermişlerdi. İşte bu vesile ile istemeye istemeye seminere katılmış, kuzuların ölmemesi, koyunların daha çok yün vermeleri için nelerin yapılması gerektiğine dair uzun uzun nutukları dinlemek zorunda kalmış, yarım gününü kaybetmişti. Sanki o bunları bilmezmiş, nice zamandan beri başka şey yapıyormuş gibi! Oysa yapılacak şeyler belliydi. Kış zamanında hayvanları iyi beslemek, yazın sabahları erken kalkmak, akşamları geç yatmak, çok çalışmak ve koyunları hiç gözetimsiz bırakmamak yeter de artardı bile. Kısacası gayretkeşlik gerekirdi. Tıpkı Boston ve onun takımı gibi. Bazısı çok, bazısı az başarılı olurdu. Bir şans meselesiydi bu. Mesela Boston'un evlerinde, ambarında, hatta avlusunda bile gece-gündüz yanan elektrik vardı. Niçin? Çünkü o, bir jeneratör yerine iki jeneratör alabilmişti. Birinci jeneratör arıza yapacak olsa, ikincisini çalıştırırdı. Oysa Bazarbay da dahil kolhozun bütün öteki çobanlarında yalnız bir jeneratör vardı, bunun da yarardan çok zararı olurdu. Bazen çalışır, bazen çalışmaz, çok defa gerekli yakıt vaktinde verilmezdi. Arza yapınca parça

gerekir, ya da teknisyen gidip şehire yerleşmiş olur, bulunmazdı. Onun gibi gençler için şehirde yaşamak ve çalışmak yüz kere daha iyiydi. Sonuç: Kağıt üzerinde herkesin elektriği vardı, ama gerçek bambaşka idi...

Hem sonra, her zaman haklı çıkan Boston olurdu. İçki de içmediği için haklı çıkarırlardı onu. Oysa Bazarbay ve onun gibiler hep haksız çıkarlardı, onların içkiye düşkünlüğü hiçbir şeyi halletmiyordu. Ama, madem ki o kadar kötü idiler, kötü işçilerdi, niye işten kovmuyorlardı? Hayır, tam tersi oluyordu bunun: Hele bir istifa etmeye kalkış, görürdün dünyanın kaç bucak olduğunu! Hemen adamın peşine polis takarlardı. Pasaportunu alır, çalışma belgeni alır ve geri vermezlerdi. Bizimle kal sevgili yoldaş, bizi güç durumda bırakma derlerdi. Evet, günümüzde çobanlığı kabul eden enayiler pek az bulunur. Herkes şehirde oturmak istiyor. Çünkü orda çalışma saati dolunca bir yerlere gidip eğlenebilirsin, ya da evine gider dinlenirsin. Oradaki evlerde konfor var, soba yakmak gerekmiyor, elektrik hiç kesilmez, gece gündüz yanar, akarsu desen elinin altında, hatta helaları bile evin içinde, koridorun dibindedir... Hiçbir şey buradakine benzemez! Sen burada binbeş yüz hayvanla uğraşırsın, kuzulama mevsiminde bir dakika dinlenmeye vaktin olmaz. Hep meleşir, birbiri ardından doğum yaparlar. Saatlerce gübrelere batıp çıkarsın, sinirlerini yatıştırıramazsın; karını, yardımcılarını dövemezsin, içip zıbaramazsın... Ve sonra, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, sana beş paralık değer vermezler...

En küçük bir fırsatta, sana bu Boston'u örnek olarak gösterirler: Onun gibi olun, onu örnek alın! derler. Çenesine iyi bir yumruğu hakke ediyor bu fırsatçı! Herifte de bir şans var ki! En iyi insanlar onun emrinde çalışmak istiyor, kimse onu terketmiyor, tam bir aile şirketi kurmuş! Bazarbay ve birçokları da elektrik jeneratörlerini kaldırıp döküntüler arasına atmış ve tıpkı eski zamanlarda olduğu gibi petrol lambalarını ve fenerleri kullanmaya başlamışlardı. Boston'un MI-1157'si ise çalışmaya devam ediyordu. Onu ta uzaktan görüyor, sesini ta uzaktan duyuyorlardı. Zaten kurtları korkutan da o ses idi. O müthiş tarraka olmasaydı, bu kadar çabuk bırakmazlardı kovalamayı.

Köpekler hala havlıyordu, iki kurt hala yakınlarda geziyor ama meydana çıkmaya cesaret edemiyorlardı...

Evet, çok şanslıydı bu Boston. Avlusu bile kusursuz, evi temiz ve aydınlıktı. Bunlara bakınca insan onun koyunlar arasında yaşadığını söyleyemezdi.

Kapıdan içeri girerken Bazarbay çizmelerini, dolaklarını çıkarmak zorunda kalmış, halılar döşeli odaya yün çoraplarıyla girmişti.

İnsana şans bir kere gülmeyegörsün her şeyin en iyisini verirdi. Bazarbay o güne kadar, Ernazar'ın dudu Gülümhan'ın ne kadar çekici ve hala genç bir kadın olduğunu pek farketmemişti. Kocasını öleli çok olmamasına rağmen Boston onunla evlenmişti ve kadın mutlu görünüyordu. Henüz kırk yaşındaydı, belki daha genç. İki kızı yatılı okuldaydı. Boston'un da ilk karısından iki kızı vardı ama onlar evlenmişlerdi. Gülümhan ona üçüncü bir çocuk; bir oğul vermişti. Boston'un bu yeni karısı gerçekten çok sevimliydi, kibardı ve aptal da değildi, hiç değildi. Kocasıyla Bazarbay arasındaki geçimsizliği bildiği halde bilmezlikten gelmiş, hiç renk vermemiş, çok tabii ve nazik bir şekilde karşılamıştı onu: Hoşgeldin komşularımın komşusu, gir içeri, şöyle buyur. Ne müthiş olay! Demek kurtlar düştü peşine! Hiç görülmüş şey mi bu? Allah'a şükürler olsun, Arbak'lar (Kırgızcada ataların ruhu) kurtarmış seni ölümden. Kocam evde değil, toplantıya gitti, ama gecikmez, gelir. Onu arabayla getirmeye söz vermişlerdi. Buyur, buyur, otur şöyle. Böyle bir maceradan sonra bir çay içmek istersin herhalde. Biraz beklersen yemek de hazır olur.

Bazarbay, bu zoraki konukseverliğin, bu iyi niyet gösterisinin derecesini, nereye kadar varacağını anlamak istedi. Üstelik, heyecanını yatıştırmak için biraz içkiye çok ihtiyacı vardı.

-Çay, kadınların içeceği bir içkidir, dedi hiç kemküm etmeden ve biraz da tahrik eden bir ses tonuyla, patavatsızlığını mazur gör, baylığı, varlığı dillerde dolaşan Boston'un görkemli, evinde daha keskin, daha ağırca bir içki bulunmaz mı acaba?

Bazarbay, kendisine bir içki verilmesi bile bu çok iğneli sözleriyle, Gülümhan'ın yüzündeki ani değişikliği görmekten büyük zevk alacaktı: Aslında açık konuşmak pek becerebildiği bir şey değildi. Ama burası ne bir Beğ evi idi, ne de bir Han evi. Boston da onun gibi basit bir koyun yetiştiricisinden başka bir şey değildi.

-Özür dilerim, dedi kadın kaşlarını çatarak, Boston içki içmez...

-Evet, bilirim, senin Boston içki içmez, dedi Bazarbay laübalı bir şekilde, laf olsun diye söyledim işte. Çaya da teşekkür ederim. Sadece düşünmüştüm ki, kendisi içmese bile belki konukları için bulundurur...

-Tabii, tabii, dedi Gülümhan mahcup bir şekilde. Bu arada, misafirin yanında oturan çoban Rızkul'a bir göz attı. İçinde kurt yavruları bulunan heybe onun önünde idi.

Rızkul votka getirmek için ayağa kalkarken Boston'un ikinci yardımcısı girdi odaya. Bunun adı Murat idi. Pedagoji Enstitüsündeki öğrenimini yarıda bırakmış, her yere girip çıkmış, sonunda Boston'un yanında kalmıştı. Açıkgoz ve yüz­süz bir çocuktı. Rızkul ona:

-Baksana Murat, dedi, sende bir yerlere sakladığın bir votka şişesi vardır. Bunu biliyorum. Getir de Bazarbay'ın haşarısını kutlayalım. Boston bir şey söylerse sorumluluğu üzerime alırım. Haydi, uç ve hemen getir.

-Pekala, getireyim, dedi Murat sevinçle.

İlk yarım şişeden sonra Bazarbay neşesini bulmuştu. O büyük korkunun yerini şimdi her zamanki güvenli daha doğrusu patavatsız hali almıştı. Kendi evindeymiş gibi halının üzerine yayılıp oturdu ve macerasını anlamaya hazırlandı. Heybenin ağzını açarak yavru kurtları çıkardı önce. Kendisi de ilk defa bu kadar yakından görecekti onları. Yavruların sert tepkileri azalmış, saklanacak yer arıyor gibiydiler. Biraz ısınınca halının üzerinde hareket etmeye, şikayet eder gibi ürümeye başladılar. Etraflarında oturan insanların elbiselerine burunlarını sürüyorlardı. Buğulu gözlerle bakıyor, hiçbir şey anlamıyorlardı. Besbelli, ama boş yere, kendilerini emzirecek ve koruyacak annelerini aramaktaydılar. Gülümhan onlara acıyarak başını salladı:

-Karınları aç zavallıların! Yavru, kurt yavrusu da olsa, yavrudur işte. Yiyecek verilmezse ölecekler. Ne işine yarayacak bunlar senin?

-Açlıktan niye ölsünler, dedi Bazarbay suçlar gibi, çok dayanıklıdır bu hayvanlar. Şehre götürmeden iki gün onları besleyecek bir şeyler bulunur. Zooloji merkezinde onlara nasıl bakılacağını bilirler. O şefler her şeyi yapabilir, bir kurdu sirkte numara yapacak kadar terbiye edebilirler. Ve insanlar sirke para vererek girer. Böylelerini bulurlarsa sirke gönderirler.

Gülümhan'ın uyandırdığı merhamet duygusuna rağmen herkes gülümsedi. Ama, kurt yavrularını görmek için koşup gelen kadınlar, aralarında birşeyler fısıldaşmaya başladılar. Ev sahibesi şöyle dedi:

-Bizde birkaç öksüz kuzu var, onları kendimiz besliyoruz. O kuzuların biberonları ile bu kurt yavruları da beslenemez mi?

Bazarbay katıla katıla güldü:

-Neden olmasın? Kurtları emziren koyunlar... Hiç fena fikir değil! Bir deneyelim.

Daha sonraları, her şey olup bittikten sonra, bu sahneyi herbiri nefretle hatırlayacaklardı. Ama şimdi yavru kurtların koyun sütü içmelerine bakıp gülüyorlardı. Hayvancıklar pek komik, pek korkusuzdular şimdi. İçlerinden biri, bir dişisi, mavi gözlüydü: İnanılır şey değildi bu. O güne kadar böyle bir şeyi peri masallarında bile hiçbiri duymamıştı. Boston'un henüz birbuçuk yaşında olan oğlu Kence sevinçten uçuyordu. Onun bebek kurtlarla, gözleri coşku ile parlayarak ve yalnız kendisinin anladığı bir dille konuşarak oynaması herkesi duygulandırdı. Akbar'ın yavruları da sanki burada çocuğun kendilerine en yakın canlı olduğunu anlamış gibi hep onun kollarına, vücuduna sokuluyorlardı. İnsan ve hayvan yavrularının birbirlerini tanımlarını görüp şaşıyor, çocuğun neler söylediğini annesinden sorup anlamaya çalışıyorlardı. Annesi de gururla, gülümseyerek okşuyordu yavrusunu.

-Benim küçük kurdum, küçücük hayvanım benim, bu kara güzel kurt yavruları hep sana geliyorlar. Bak ne şirin şeyler. Onların dostu olmak istiyorsun değil mi?

İşte tam bu sırada Bazarbay unutulmaz sözlerini söyledi:

-Evinde daha önce de bir kurt yavrusu vardı, işte şimdi beş tane oldular. Bir kurt yavrusu olmak mı istiyorsun Kence? Boston'un oğlu, seni onlarla birlikte bir ine koyarım, kurtlarla beraber büyüsün...

Çay içerken şakalaşıp gülüşüyorlardı. Yüzleri kıpkırmızı olan ve başları iyice dönmeye başlayan Bazarbay ve Murat, bir yandan yağ ve kızarmış et yiyerek votka şişesini bitirmişlerdi.

Nihayet avluda köpekler sustu, sessizlik geri geldi. Adı Caysan olan en iri köpeklerden biri aralık duran kapıdan ansızın başını uzattı ve eşiğin üzerinde kuyruğunu sallayarak durdu, ama içeri girmeye cesaret edemedi. Biri bir lokma ekmek atınca onu havada yakalayarak yedi. Bu sırada Murat birden yerinden kalktı, kurt yavrularından birini alıp köpeğin önüne götürdü:

-Caysan, al bakalım! Haydi al! Kurt yavrusu o koca köpeğin önünde tiril tiril titriyordu. Caysan, herkesin şaşkın bakışları arasında, homurdana homurdana geriledi, sonra da başını yere eğerek ve kuyruğunu ayaklarının arasına kıştırarak kaçıp gitti. Avluya girince de ürkek ürkek havlamaya başladı. Hepsi katıla katıla güldüler buna. En çok gülen Bazarbay idi ve şöyle dedi:

-Boşuna zahmet ettin Murat! Hangi köpek olsa, kurdun kokusunu alınca korkudan işer. Caysan'ı bir arslan mı sanıyorsun sen?

Kence hiçkırarak ağlamaya başlayınca gülüşmeler durdu: Büyüklerin şakası onu pek korkutmuştu. Kurt yavrusuna bir şey olacak diye ve onu korumak için badi badi koşarak kapıya gitmişti.

Az sonra Bazarbay zavallı yavruları tekrar heybeye soktu ve ağıldan ayrıldı. Dinlenmiş, teri kurumuş ve tımar edilmiş at yola koyulunca bu defa korkusuz, neşe ile tırıs geçti. Murat ve Rızkul tüfeklerini yanlarına alarak ona yoldaşlık ettiler. Onlar da sarhoştı. Özellikle Murat'ın çenesi iyice düşmüştü, durmadan konuşuyordu. Giderken, az önce meydana gelen bir olayı telafi etmek için refakat ediyorlardı ona. Olay şu idi:

Bazarbay, akşam boyunca Boston'un evinde en çok ilgi ve saygı gören kişi olmaktan memnundu. O değerli heybesini Murat'ın ellerine verip odadan

çıkarken, büyük bir kurt postunun süslediği duvara yaklaşmıştı. Postun yanında bir de tüfek asılıydı. Bunlara merakla baktı. Silah çok hoşuna gitmişti: Namlusu ivli, panthere marka güzel bir tüfektir bu. Büyük avlar için yaptırmıştı. Çelik kısmı ışıktaki pırıl pırıl parlıyordu. Duvarı süsleyen yırtıcı postu bu tüfekle vurulmuştu. Bu olayı herkes biliyordu o bölgede.

-Beğ Gülümhan, demişti Bazarbay sarhoş gözleriyle onu süzerek. Biraz duralayıp, Bu Gülümhan تنها bir yerde karşıma bir çıkarsa... diye geçirmişti aklından. Kırdı ya da ıssız bir yol kenarında rastladığı kadınlara zor kullanarak tecavüz etmekten geri kalmazdı. Bu teşebbüslerinden, başarılı olsun olmasın hiç pişmanlık duymuyordu. Gülümhan'ın yüzünü, Gök Tursun'un gömgök şişiklerle dolu yüzüyle karşılaştırmıştı da, gidip karısına bir tokat aşketmek gelmişti içinden. Çünkü onun karısı o idi, Gülümhan değildi ve nice zamandan beri karısından bıkmıştı. Ama, hiddetini gizlemesini bilmiş, kendisini toparlamış ve bu düşünceler süresince durakladıktan sonra devam etmişti:

-Evinizde insan çok rahat ediyor, mükemmel bir hanımsın... Ne diyordum? Ha, bak Gülümhan, korkarım kurtlar yine peşime düşeceklerdir. Şu tüfeği yanıma almama izin verir misin? Yarın hemen iade ederim...

-Allah aşkına koy o silahı yerine, dedi Gülümhan sert bir şekilde, Boston silahını kimseye vermez, ona dokunulmasını bile istemez!

-Demek o burda yokken de bu silahı kullanamayacaksın? diye sırtıttı Bazarbay. Yine bir an hayale dalmış, bir fırsatını bulsa bu kadını nasıl sarmalayıp kucaklayacağını düşünmüştü.

-Kesinlikle hayır, dedi Gülümhan. Eğer Boston eve geldiği zaman silahı yerinde bulmazsa çok kızar. Zaten fişeklerin yerini bile bilmem, kocam onları da sakladı ve kimsenin kullanmasını istemiyor.

Bazarbay içinden, Boston'a sövüp saydı, kendi talihsizliğine de lanetler okudu. Bu cimri herifi tanımıyor muydu sanki! Karısı da ondan aşağı kalmıyordu. Alın silahınızı da... diye kükremek üzereydi ki Rızkul koluna girmiş, havayı yatıştırmak için ona refakat edeceklerini söylemişti:

-Endişe etmene gerek yok Bazake (Bazarbay Amca'nın kısa söylenişi) Murat'la ben tüfeklerimizle sana yoldaşlık ederiz. Bizim vaktimiz bol, önümüzde, upuzun bir gece var. Bu tüfeği yerine koysan iyi edersin. Boston'un nasıl biri olduğunu bilirsin, evinde herhangi bir şeyin yerinden oynatılmasına çok kızar!

Rızkul, Kence'yi teselli için de biraz oyalandı. Çocuk küçük kurtların heybeye konduğunu görünce ve götürüleceklerini anlayınca hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Tepinerek, bağırarak kendisine verilmesini istiyordu küçük kurtların...

Murat, avludan çıktıktan sonra, arkadaşlarını da güldürmek için, tuhaf bir olayı anlatmak istedi:

-Ey Bazake, şehirdeki büyük rezaleti duydun mu? Duysan gülmekten kasıkların çatırdadı.

-Yoo, bir şey duymadım.

-Büyük rezalet, uluslararası boyutları olan bir rezalet! Vallahi!

Rızkul atını biraz hızlandırarak:

-Hey talebe, haydi anlat şunu, dedi.

-Bak anlatayım, geçen gün, kodamanlardan biri, bizim yerel gazete Sosyalizm Şafağına telefon etmiş ve gazetede niçin Amerikan kapitalizminin propagandasını yapıyorsunuz! diye çıkmış. Yazışları müdürü benim eski okul arkadaşlarımdan biridir, dalkavuklukta olduğu gibi ödeleklikte de üstüne yoktur. Telefona işte o çıkmış ve korkudan titreyerek kekelemeye başlamış: Bi...biz, Aaaa merika ile il...il...gili hiç bir yaaa ya yazı ya ya yın la madık e e fendim.. Ne propa..ganda..sından söz ediyorsunuz?, Daha ne olsun! Birinci sayfadaki o başlık ne öyle? Boston bize en iyi örnektir diyorsunuz. Ama..ef efendim.. o bi bizim en i iyi ve örnek çobanımızın adıdır... Boston Urkunçiev'den söz ettik biz. Onunla ilgili bir yazıdır o. Tamam, anladık ama, diyor kodaman, birçok kişi gazetenin yalnız başlığını okur! Ha! ha! diye katılarak güldü ve devam etti anlatmaya: Peki ne yapacağız efendim? diye soruyor yazışları müdürü. Ne cevap veriyorlar biliyor musun? Söyleyin o işçi kahramanımıza, adını değiştirsin, başka bir ad alsın kendisine!

-Dur hele, diye sözünü kesti Bazarbay, Amerika'da da Boston adında biri mi var?

-Böyle biri yok ama bu isimde bir şehir var, büyük şehirlerden birinin adı o, hemen hemen New-York kadar büyük bir şehrin. Biliyorsun, bizim dilimizde Boston; Boz elbiseli demektir. Boz'un anlamı onların gri dediği renk. Ton ya da don ise elbise demek, ya da palto demek. Kelimeler birleşince Boston şeklinde söyleniyor, yani Boz elbise, çaktın mı meseleyi?

-Vay canına! Tabii, Boston; Boz ton demek, dedi Bazarbay, şimdi anladım, hiç düşünmemiştim Boston adının nereden geldiğini.

Ama, bu skandalın Boston'a hiçbir zarar vermeyeceğini düşünen Bazarbay'ın canı sıkılmıştı doğrusu.

Karanlık, gökyüzüne yıldızlı tülünü yaymıştı. Dağları ve uzaktan zor farkedilen gölü de kaplamıştı. Üç atlı Taban'a doğru neşe ile ilerliyor. Bugüne kadar birbirlerinden ayrı olan kaderlerinin, o gün en kötü şekilde bir araya geldiğini, birleştiklerini nereden bileceklerdi?.. Az sonra konuşmaları duyulmaz oldu, toynak sesleri de kayboldu. Yalnız jeneratörün sesi duyuluyordu uzaktan. Jeneratörün feneri, evlerin etrafında, karanlıktan koparıp aldığı aydınlık, küçük bir alan oluşturuyordu.

Kurtlar, onların gidişini farketmemiş, tepelerin arkasında, kendileri için uygun zamanı bekliyorlardı...

-2-

Gülümhan Kence'yi güçlükle uyutabildi. Kendisi de kocasının dönmesini beklediği için uyumuyordu. Nihayet köpekler koro halinde havlamaya başlayınca, üzerine bir şal alarak pencereye yaklaştı. Farlarıyla karanlığı delip gelen müdürün arabasını gördü. Araba büyük ağılın önünde durmuştu. O gün kuzulaması beklenen koyunları toplamışlardı oraya.

Boston arabadan indi, şoföre teşekkür ettikten sonra aracın kapısını çarparak kapadı ve araba tekerlekleri gıcırdayarak hareket etti. Gülümhan Boston'un hemen eve girmeyeceğini, önce ağıllara, anbarlara ve hayvanların otlarına bakacağını biliyordu. Bu teftiştten sonra gece bekçisi Kıdırmat'ı sorguya çekecek, vukuat olup olmadığını, kayıpları, doğumların nasıl geçtiğini soracaktı...

Kocasına yemek ısıtmak için sobaya daha önce koyduğu odunları tutuşturdu, çay demledi. Kocasını çay tiryakisi idi. Sonra, eşikte ayak seslerini duymak için kulak kabarttı. Kocasının dönüşüne sevinmişti. Onun Kence'nin odasına

girdiğini, çocuğu öptüğünü, soğuk bıyıklarının teması ile çocuğun kımıldadığını ve yumuşak yatağında öbür tarafa döndüğünü görür gibi oluyordu. Normal olarak çocuğu yatağına Boston'un kendisi yatırır ve uzun bir merasimle yapardı bu işi. Çok defa banyosunu da o yaptırırdı. Önce ev iyice ısıtılır, kapılar pencereler sımsıkı kapatılır, çocuk bundan sonra leğene sokulurdu. Komşular Boston'un yaşlandıktan sonra duygusallaştığını, eskiden kendisini çocuklarından çok işine verdiğini söylüyorlardı. İki büyük kızı şimdi kendi yuvalarını kurmuşlar ve babalarının evine ancak ara sıra geliyorlardı. Her evde olduğu gibi, onlarda da sonuncu ve en küçük çocuk gözde idi. Boston'un Kence'ye bu düşkünlüğünün acı sebeplerini yalnız Gülümhan anlıyordu. Bir gün karı-koca olacaklarını ve bir çocuklarının dünyaya geleceğini evvelce hiç düşünmemişlerdi. İlk kocası Ernazar o uçuruma düşmeseydi ve Boston'un ilk karısı Arzıgül de ondan az sonra ölmeseydi, bütün bunlar olmayacaktı. İkisi de geçmiş akıllarına getirmemeye çalışıyorlardı ama, yalnız kaldıkları zamanlarda eski eşlerini hatırlamaktan geri kalmıyorlardı... Bu çocuk, Kence, ikisi arasında bir birleştirme çizgisiydi ve bu birliğin bedelini çok ağır ödemişlerdi. Ernazar'ı o geçide birlikte gitmeye razı eden Boston idi ve Ernazar onun gözleri önünde düşüp ölmüştü. Şimdi orada, uçurumun dibinde, karlara gömülü yatıyordu. O zamandan beri ruhunu sıkan, kalbini oyan bu olaya, yalnız küçük Kence'nin varlığı bir teselli oluyordu. Çünkü ölümü dengeleyen şeyin yalnız doğum olduğu yazılmıştı.

Nihayet kocasının içeri girdiğini duydu, çizmelerini çıkarmasına yardım etmek için kalkıp karşıladı. Sonra, sabun ve havlu getirdi, kocasının eline su döktü. Bunlar olurken ikisi de tek kelime konuşmuyorlardı. Daha sonra, çay içerken konuşacaklardı. Boston her zamanki o küçük cümlesini söyleyecekti önce: Bak, dinle, bu geniş alemde neler oluyor diyecek, gördüklerini, yaptıklarını ayrıntılı olarak anlatacaktı ona. Böyle başbaşa kaldıkları zaman çok mutlu idiler. Onların konuşmaları, bütün giriş çıkışlarını bildikleri bir liman gibiydi: Arzıgül'ün ölümünden bir yıl sonra, evlenmeye karar verdikleri zaman, Boston onu almak için göl kenarındaki küçük kasabaya gelmişti. Gülümhan dul kaldığı günden beri orada oturuyordu. Boston atını orada bırakmış, ikisi birlikte otobüse binerek evlenme muamelesini bitirmeye gitmişlerdi. İlk defa beraber çıktıkları o gün birlikte görünmekten çok sıkılmışlardı.

Evlendirme dairesinde kağıtları alelacele imzalamışlar ve hemen sonra göl kıyısından yürüyerek gitmişlerdi. Otobüse binmek, kasabadan bir tanıdıkla karşılaşmak istememişlerdi. O güzel sonbahar gününde, ılık-Göl'ün göğü her zamanki gibi temiz ve sakindi. Birbirine bağlı iki küçük kayık dibi görülen berrak suda hafifçe sallanıp duruyorlardı.

Şuraya bak, demişti Boston, bu su, bu dağlar, bu toprak, hayatın ta kendisidir. Sen ve ben de şu iki kayık gibiyiz. Akıntının bizi nereye sürükleyeceğini henüz bilmiyoruz, ama yaşadıkça, geçmişimizden kopmayacağız, geçmişimiz bizi terketmeyecektir. Hep beraber olalım. Ben oldukça yaşlandım. Bu kış kırk dokuzuma basacağım: Senin kızların daha büyüyecekler, okullarını bitirmeleri ve toplumda yerlerini almaları gerek... Gel, eşyalarını hazırlayalım. Sen bir balıkçı kızsın, ama yine dağlara döneceksin. Bu defa benimle geleceksin dağlara... Yalnız yaşamak bana çok zor geliyor...

Gülümhan hıçkırarak hıçkırarak ağlamış ve Boston onu sakinleştirmek için epeyce uğraşmıştı. Daha sonra, yalnız kaldıkları, şundan bundan ve başkalarından sözettikleri zamanlarda, Gülümhan, gölde gördüğü o iki kayığı gözünde canlandırıyor ve sakin, huzurlu bir kıyıya yanaştıklarını düşünüp şükrediyordu. O gün ise kocasının her zamankinden daha dalgın olduğunu farketti. Evin girişinde, lambanın titrek ışığında, uzun boylu Boston (Gülümhan'dan en az bir baş kadar daha yüksekti), havluyu buruşturarak o pürüklü yüzünü pek yavaş silmişti. Yeşil gözleriyle dalgın dalgın bakıyordu. Büyük çeneli yanık yüzü kızıl bakıra çalan bir renk almıştı. Nesi vardı? Ellerini kuruladıktan sonra, önce küçük tahta karyolasında uyuyan çocuğu görmeye gitti. Bu karyola ya da kereveti

kendisi yapmıştı. Diz çöküp, tatlı sözler mırıldanarak, çatlamış dudaklarıyla çocuğu öptü. Kence yatağında kımıldayınca gülümsedi.

-Kıdırmat bana, ben yokken Bazarbay'ın geldiğini söyledi, hiç hoşuma gitmedi, dedi yemeğe otururken. Gülümhan bu sözleri kendine göre yorumladı, kızardı ve canının sıkıldığını belli eden bir sesle:

-Ben ne yapayım? O kurt yavrularıyla evi istila ettiler. Kence de pek sevindi. Onlara çay verdim...

-Beni yanlış anladın. Mesele onun buraya gelmesi değil, ama olanlar hoşuma gitmedi.

-Peki ama neden? Sen de kurtlara ateş etmişsin. Duvar da asılı duran post oraya kendi kendine gelmedi ya. Çok da iyi duruyor orada.

-Elbette, dedi Boston yeniden doldurması için çay bardağını uzatırken. Çok haklısın, kurtlara ateş ettim, o kurdu vurdum. Ne yapalım, hayat böyle işte. İnsanlarla kurtlar arasında bunlar hep olur. Ama ben, asla bir kurt inini soymadım, kurt yavrularını almadım. Bu ayyaş Bazarbay kurt yavrularını aldı, ana-babalarını da üzerimize salmış oldu. Kesinlikle buralarda bir yerdedirler ve kudurmuş gibidirler...

Bu sözler üzerine Gülümhan endişeyle nefes almaya ve hasır düzeltmeye koyuldu:

-Doğru, nasıl da düşünemedim bunu? Ne büyük felaket! Buraya hiç gelmemeliydi. Ne halt etmeye girmiş o kurt inine! Zavallı hayvanlar... Bütün hayvanlar yavrularını sever. Herkes bilir bunu.

-Ben asıl bunların hangi kurtlar olduğunu merak ediyorum. Benim düşündüğüm iki kurdun yavruları olmasın bunlar? Biraz sessiz kaldıktan sonra tekrar konuştu:

-Kıdırmat bana, olayın Başat tarafında olduğunu söyledi.

-Ee?

-Umarım Akbar ve Taşçaynar adlı iki yabancı kurdun yavruları değillerdir.

-Şaka mı ediyorsun benimle? dedi Gülümhan gülererek. Kurtların adı mı olurmuş! Daha neler!

-Seni temin ederim ki hiç şaka etmiyorum. Bu iki hayvan bölgede çok iyi tanınır. Birçok çoban görmüştür onları. Buradaki kurtlara hiç benzemiyorlar. Çok kuvvetli, çok korkunç. Onları tuzağa düşürmek de, tüfekte vurmak da mümkün değil. Adları olmasının da şaşılacak bir yanı yok. Eğer kovalayan kurtlar bu kurtlarsa, o beş para etmez ayyaş Bazarbay da onların yavrularını çalmışsa, durum çok kötü. Taşçaynar, yani iki kurttan erkek olanı, o kadar kuvvetli ki bir atı da öldürebilir. Dişi kurt Akbar ise sürüye öncü olur, av sürüsünü de o güder. Çok zeki, korkunç zeki bir hayvan. Bu yüzden de son derece tehlikeli olabilir.

-Ey oğlumun babası, yeter, beni korkutmaya çalışma. Küçük bir çocuk mu sandın beni? Seni duyan da onları şahsen tanıyor, sanki onlarla beraber yaşamışsın sanacak! İnanılmaz ayrıntılar anlatıyorsun!

Boston nereden bileceksin! der gibi biraz tepeden bakar gibi oldu ama düşündükten sonra karısını korkutmamanın daha iyi olacağına karar verdi.

-Tamam, tamam, artık onları düşünme. Anlattıklarımın hoşuna gideceğini, seni eğlendireceğini sandım. Haydi yatağı hazırla, epeyce geç oldu, yarın da erken kalkacağız. Biliyorsun, kuzulama günleri yaklaşıyor. Bu gece ya da sabaha karşı doğurmalar olabilir. Bazıları ikiz doğuracak, hatta üçüz. Neden olmasın!

Ancak yatağa girip ışığı söndürdükten sonra Boston toplantıda konuşulanları kısaca özetledi. Bilmem kaçınıcı defa hep aynı meseleleri, gençlerin çoban olmak istemeyişlerini, bu gidişe bir çare bulmaları gerektiğini konuşmuşlardı. Bu sırada avluda birden nal sesleri duydular. Gülümhan kalktı, geceliğinin üzerine bir şal örterek pencereden baktı. Ağılın önünde iki kişi attan iniyordu.

-Rızkul ve Murat, dedi, Bazarbay'a yoldaşlık etmek için gitmişlerdi.

-Sanki yapacak daha iyi bir işleri yokmuş gibi! diye mırıldandı Boston. Sonra, gözlerini yumdu ve her zaman olduğu gibi hemen uyudu:

Gülümhan hemen uyuyamadı. Önce gidip Kence'nin yorganını düzeltti. Uyurken hep üstünü açıyordu çocuk. Çocuğu üzerine titrediği için de çok gecesini uykusuz geçirirdi. Pek hareketli geçen o günün sonunda rahat etmeyeceği belliydi. Bütün bunların sebebi, bir kötü yelin getirip evlerine attığı o Bazarbay idi. Boston'un kafası çok bozulmuştu bu olaya. Normaldi bu. Çünkü, düzeni, sükuneti çok severdi ve Bazarbay gibi halatların kabalığına hiç tahammül edemezdi. Gerçi Bazarbay ona hiçbir kötülük yapmış değildi, ama o da Boston'u sevmezdi ve Boston'un ağılı kendisinininkinden daha verimli oluyor, işleri daha iyi gidiyor diye kıskançlıktan çatlardı... Bu sonucun durmadan, çok çok çalışma ile alındığını hiç düşünmezdi. Boston yarın şafakta kalkacak ve akşam geç saatlere kadar hiç oturmayacak, her tarafa yetişip en ufak şeye bile dikkat edecekti...

Gülümhan, alüminyum renkli ve yıldızlarla süslü gökyüzünü seyretmek için pencereden baktı. Bütün yıldızlar tastamam oradaydılar ve ancak gün doğunca gideceklerdi. Dağların üzerinde parlayan Ay da silinecekti o zaman. Ama şimdi gece hep öyle kalacakmış gibiydi ve büyük sessizlikte yalnız evlerin uzağına kurulmuş jeneratörün o pek alışık oldukları tik-takları duyuluyordu.

Gülümhan, uzun uzun bir ulama ve sonra köpeklerin hep birden havlamaları ile uyandığı an, ne zamandan beri uykuda olduğunu bilmiyordu. Belki henüz dalmıştı uykuya. Uyku sersemliğinden kurtulmak için epey zahmet çekti. Kulak verip dinledikten sonra iyice anladı ki bu bir kurdun yakarışındır. Uzun, derin yaslarla dolu ve karanlıklar içinde yankı yankı yükselen bir uluma. Büyük bir üzüntü ve endişe ile kocasına sokuldu, ona sıkıca sarıldı. Ulumalar devam ediyordu. Yürek parçalayan acılarla dolu, hıçkırık hıçkırık bir ağlayıştı bu. Boston başını yastıktan kaldırdı, uykulu bir sesle:

-Bu o işte, Akbar! dedi.

O sırada Boston'un ne demek istediğini anlamayan Gülümhan:

-Hangi Akbar? diye sordu.

-O dişi kurt işte!

Sonra iyice kulak vererek ilave etti:

-Taşçaynar da uluyor onunla beraber. Bak, dinle; mezbahaya götürülen bir boğa gibi bağırıyor!

Nefeslerini tutup bir daha dinlediler.

Ou-ou-u-u-uaaaa! Akbar'ın yakarışı; karanlık gecede tekrar yeri göğü inletmeye başlamıştı.

-Niye böyle uluyor? dedi korkuya kapılan Gülümhan.

-Amma da soru ha! Başına gelen felakete ağılıyor işte. Tekrar sustular.

-Ne kötü bir olay! diye söylendi Boston, sen burada dur, çocuğu uyandırmamaya çalış. Sakın korkma, küçük bir kız değilsin ya! Oralarda uluyan bir kurt işte. Yavruları için ağılıyor. Elden bir şey gelmez. Ben çıkıp ağıla bir göz atacağım.

Alelacele giyindi, çizmelerini de giymek için koridora geçti, dönüp ışığı söndürdü, sonra kapıyı kapatıp çıktı dışarı. Gülümhan onun, pencerenin dibinden homurdana homurdana geçtiğini ve köpeklerden birini çağırdığını duydu: Caysan! Caysan! Gel buraya! diyordu. Sonra ayak sesleri uzaklaştı. Kurtlar tekrar ulumaya başladılar. Önce dişi kurdun acı çığlıkları, hemen ardından erkek kurdun daha yüksek sesli uluması duyuluyordu. Seslerinde dayanılmaz acılar, aynı zamanda müthiş bir öfke vardı. Hıçkırığa hıçkırığa ağlamalarından sonra geliyordu öfkeli bağırıışları. Yakarıyor, sonra tehdit ediyor, umutsuzluklar içinde olduklarını bütün dünyaya duyurmak için uluyorlardı... Dayanılır gibi değildi. Gülümhan kulaklarını tıkıyor, sanki kurtlar eve girecekmiş gibi kalkıp kapıyı sürgülüyor, omuzuna attığı şalın altında titreye titreye tekrar yatağına dönüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Kurtların çocuğu uyandırmasından, sonra çocuğun ağlamaya başlamasından da korkuyordu. Ulumaların yönü değişti ve Gülümhan kurtların pek yakına sokularak dolandıklarını düşündü. Köpekler sinirli sinirli havlıyor ama avludan dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. O sırada bir tüfek sesi duyuldu, sonra bir daha: Boston ve Kıdırmat kurtları korkutmak için havaya ateş ediyorlardı. Az sonra ortalık sakinleşti. Kurtlar ve köpekler sustular. Tanrı'ya şükür, dedi Gülümhan, dayanılır gibi değildi! Ama, korkusu da gitmiş değildi. Kence'yi uyandırmadan kaldırarak büyük yatağı, kendi yataklarına getirdi. Boston da döndü az sonra. Kurtlara, köpeklere, bütün bu olanlara lanetler okuyor, ateş püskürüyordu.

-Uykumu zehir ettiler! dedi tekrar yatağına girdi. Hepsi cehenneme! Ah bu pis Bazarbay! Pis budala!

Gülümhan cevap vermedi. Kocasının bir an önce yatıp uyumasını istiyordu. Çünkü o, bazı çobanların aksine, mutlaka gün doğmadan kalkardı. Boston az sonra sakinleşmiş, oğlunu kucağına alarak kulağına tatlı sözler fısıldamaya başlamıştı. Taparcasına seviyordu çocuğunu! Kence'nin tam adı Kencebek (Kence Beğ) idi. Genç Beğ anlamına geliyordu. Babasının bir özlemini de yansıtıyordu bu isim. Çünkü her zaman, tam aksi bir kaderi yaşadıkları halde, çobanlar bir beğ olmayı hayal ederlerdi. Boston da bu konuda bir istisna sayılmazdı.

Çocuklarını aralarına alarak tekrar uykuya yattılar. Ama uyumaları ne mümkün! Az sonra kurtların uluması, köpeklerin havlaması ile tekrar uyanmışlardı.

-Dayanılır gibi değil, bir şeyler yapmalı, dedi Gülümhan. Kocasının sessizce kalkıp giyinmeye başladığını görünce de söylediğine pişman oldu:

-Yoo, gitme! Ulusun dursunlar, korkuyorum, beni yalnız bırakma! diye yalvardı.

Boston tekrar yattı. Tan atmak üzereydi. Kurtlar umutsuzca ama öfkeyle ulumaya devam ediyorlardı. Gülümhan ve Boston'un sinirleri iyice bozulmuştu. Gecenin karanlığında, تنها yerdeki bu evde, o sesleri işitmek, dinlememek

mümkün değildi.

-Yüreğim sızlıyor, ne istiyor bunlar? dedi Gülümhan.

-Ne istedikleri besbelli, yavrularını istiyorlar.

-Ama burda değiller ki!

-Ne bilsinler burda olmadıklarını. Bildikleri bir şey var: İzler buraya geliyor, öyleyse yavruları da buradadır onlar için. Aksini anlatamazsın ki. Ah akşam burda olsaydım, boynunu koparırdım o alçağın! Asıl suçlu o, ama cezasını biz çekiyoruz...

Kurtlar, yürek parçalayan isyan ulumalarına devam ediyor, bu haksızlığı haykırıyorlardı. Acılardan gözleri dönmüş olarak inatla dolaşıyorlardı ağılın çevresinde. En çok bağırان Akbar idi. Mezarlıkta ağıtlar söyleyerek hıçkıran dul bir kadın gibiydi ve bu hali Gülümhan'a, Ernazar'ın ölümünde nasıl ümitsizce gözyaşı döktüğünü hatırlatıyordu. Böyle korkunç bir hisse kapıldığını Boston'a belli etmek istemedi.

O gece, hemen hemen hiç gözlerini kapamadılar. Yalnız her şeyden habersiz küçük Kence, yatağında mışıl mışıl uyuyordu. Dişi kurdun yakarışlarını dinleyen Gülümhan, şimdi, hiç de tehlikede olmadığı halde, oğlu için endişelenmeye başlamıştı.

Dağların tepesinden günün ilk ışıkları yayılmaya başladı, karanlıklar yavaş yavaş dağıldı ve gece nöbetlerini bitiren yıldızlar birer birer kayboldular. Toprak asıl kimliğine kavuştu...

Kurtlar nihayet gitmişlerdi. O saatte, tarifsiz kederler içinde, yine Başat geçidine doğru koşuyorlardı: Yavrularını yitirdikleri için yıkılmış, uzun uzun uluyarak nefes tükettikleri için yorulmuşlardı. Geçitlerin gölgesinde görüntüleri siliniyor, tepeleri aşarken yine görünüyordular. Başka bir zaman olsaydı, vadiyi dolanıp, bir gün önce öldürdükleri yakın artıklarını yemeye giderlerdi. Ama Akbar oraya giden yola bakmadı bile. Taşçaynar da onun isteğine karşı gelemedi.

Güneş doğarken dişi kurt birden hızlandı. Sanki yavruları bekliyordu onu. Peşinden gelen Taşçaynar da yavruları yuvalarında bulabilecekleri hayaline kapılmıştı. İkisi birden inlerine koşarak girdiler.

Her şey yeniden başladı. Akbar kaya yarığının her köşesini koklayarak dolandı, yavrularını bulamayınca dışarı fırladı, acı gerçeği kabul etmek istemiyordu sanki. Dışarı çıkarken Taşçaynar'ı tekrar ısırdı ve dereye doğru koştu.

Bazarbay'ın bıraktığı birçok iz ve iğrenç kokular hala kaybolmamıştı. En kötüsü, Akbar'ı çıldırtanı, bir taşa dayalı duran pis kokulu o votka şişesiydi. Homurdandı, saçını başını yolar gibi kendi kendini ısırdı, dişleriyle toprağı kazdı. Sonra başını gökyüzüne kaldırıp, mavi gözlerinden seller gibi yaş akıtarak inledi, inledi...

Ama, onu teselli etmek, onunla birlikte ağlamak için kimse gelmedi yanına. Yüce dağlar hiçbir şeyi umursamadan, hiç kımıldamadan, öylece duruyorlardı...

-3-

Ertesi sabah, saat 10 sularında, Bazarbay şehre inmek için atını eyerlerken, batı tarafından bir atının kendisine doğru geldiğini gördü. Üzerinde uzun, sarı, önü açık kürklü bir palto, başında tilki postundan bir börk vardı. Hafif tırıs kaldırmıştı atını. Heybetli görünüşünden, eyere kuruluşundan, onun Boston

olduğunu anladı. Atına dikkatle bakınca Donkulük'ü de tanıdı ve artık hiç şüphesi kalmadı. Onu görmesi ve kendine doğru gelmesi canını sıkırmıştı. Eyeri yere koyarak ne istiyor bakalım diye, nefret ettiği komşusunu beklemeye karar verdi. Ama, meşgul görünmek için de bir tutam samanla atın sırtını silmeye başladı. Aynı anda etrafa bir göz atarak ortalığın pek karışık olup olmadığını, çobanların işlerinin başında bulunup bulunmadığını anlamaya çalıştı. Tabii onun evi Boston'un evi gibi tertemiz değildi. Ama Boston ödüllendirilmiş, nişan almış biriydi ve eşek gibi çalışıyordu. Dilleri dikenli bazı kişiler, eskiden olsaydı onun bir kulak (toprak ağası) olarak Sibirya'ya sürüleceğini söylüyorlardı. Oysa Bazarbay basit bir çobandı ve kendisi gibi olanlar pek çoktu. Bu çobanların otlattığı milyonlarca koyun dağları, bozkırları durmadan çiğner ve otların tekrar bitmelerine engel olurlardı. Ama kimse onu Boston gibi olmaya zorlayamazdı. Bu yerli kulak'ın günün erken saatinde ne işi var burada? Beni hiç ziyarete gelmiş değil bugüne kadar!

Benden ne isteyebilir! diye söylendi kendi kendine. Önce onu evin içine davet etmeyi düşündü ama içerisinin karmakarışık olduğunu hatırlayınca, karısını, o perişan ve geçimsiz Gök Tursun'u (Gülümhan'la onun arasında ne büyük bir zıtlık vardı) gözlerinin önüne getirdi ve bundan vazgeçti.

Boston az sonra avluya girdi, sundurmanın kenarında ev sahibini görünce ona yöneldi ve yaklaştı. Selamlaşmaları kısa sürdü. Boston attan inmeye çalışırken Bazarbay kendi atının tımarına devam ediyordu. İkisi de bunu bir nezaketsizlik olarak görmüyorlardı.

-Seni burada bulduğuma sevindim, dedi Boston bıyıklarını sıvazlayarak.

-Gördüğün gibi çalışıyoruz işte. Eğer sır değilse, buraya niçin geldiğini söyler misin?

-Seninle konuşmaya geldim.

-Herhalde çok önemli olmalı. Senin gibi biri basit bir şey için gelmez buralara. Haksız mıyım? dedi Bazarbay küçümseyen bir tonla.

-Evet, çok önemli.

-Pekala, madem ki çok önemli bir şey söyleyeceksin, in atından.

Boston sessizce atından indi. Donkulük'ü bir direğe bağladı, her zaman yaptığı gibi azının kolanını gevşetti. Böylece hayvan daha rahat nefes alırdı. Sonra inceler gibi etrafına bakındı. Herkesin işbaşında oluşunu takdirle karşıladığını belli etmek istiyordu sanki...

Bazarbay öfkesini gizlemekte epeyce güçlük çekiyordu:

-Otursana, niye ayakta duruyorsun? dedi, etrafta görececek bir şey yok. Şuraya şu kütüğün üzerine otur.

Kendisi de oralarda sürünen eski bir traktör lastiğinin üzerine oturdu. Birbirlerini düşmanca süzdüler. Bazarbay Boston'un her şeyinden nefret ediyordu: Siyah astrakanlı geniş göğsünü açık tutan gocuğundan, parlak gözlerinden, yanık teninden, kendisinden beş yaş büyük olmasına rağmen pek dinç duruşundan, her şeyinden... Neyse, Boston'un özel hayatı onu ilgilendirmezdi, ama geceyi onun Gülümhan'la geçirdiğini düşünüp hiddetlenmekten de kendini alamıyordu.

-Pekala, seni dinliyorum, dedi Bazarbay başını eğerek.

-Kurt yavruları için geldim buraya. Bak, onları almak için bir de heybe

getirdim. Onları bana ver, götürüp yerlerine koymalıyız.

-Ne demek istiyorsun? Hangi yerlerine?

-Onları aldığın inlerine.

-Ha, demek bunun için geldin! Ben de kahraman işçimizin ağıldan ayrılış sebebini pek merak etmişim, dedi alaylı bir sesle. Yalnız bir şeyi unutuyorsun: Ben senin yanında çalışan bir emekçi değilim, senin gibi bir çoban başıyım, bana emir veremezsin.

-Sana emir verdiğim filan yok! Söyleyeceklerimi sükunetle ve sonuna kadar dinle. Kurtların bu olayı unutacaklarını sanıyorsan çok yanılıyorsun...

-Ne olacak? Unutmasınlar. Onların ruh halini düşünecek değilim. Hem bundan sana ne, hiç anlamıyorum!

-Bu gece, pencerelerimizin dibinde uluyan o iki kurt yüzünden gözlerimizi hiç kırpmadık. Yavrularını vermezsek hiç yatışmazlar.

Boston'un bir ricada bulunmak için geldiğini anlayan Bazarbay bundan yararlanmak istedi. Bu lanet kulak'ı aşağılamak, güç durumda bırakmak için iyi bir fırsattı bu. Hele düşmanın o gece uyuyamamış olmasına için için güldü, sevindi. Başına bu dert çıkınca Gülümhan'a da sarılamamıştı herhalde. Ne iyi! Yarı tehdit edici bir bakışla cevap verdi:

-Bana maval okumayı bırak! Beni aptal yerine de koyma. Ben bu kurt yavrularını, sonradan pişmanlık duyarak, özürler dileyerek götürüp yerlerine bırakmak için almadım. Ne sanıyorsun sen kendini? Senin çıkarların sana, benimkiler de bana. Hem senin ve muhterem eşinin uykusuz kalmış olmanız beni hiç ilgilendirmez. Buna ne üzülürüm ne de sevinirim.

-İyi düşün Bazarbay, o kadar çabuk reddetme.

-Düşünecek bir şey yok.

Boston kendini zor tutuyordu. Çok kötü karşılanmıştı ve yapılacak tek şey kalıyordu:

-Olayı böyle görmekte haksızsın, dedi, ama madem ki böyle düşünüyorsun, bu kurt yavrularını sat bana. Nasıl olsa satacaksın, ben alıyorum işte. Fiyatını söyle, bu iş bitsin!

Bazarbay bu teklifi duyunca hiddetle yerinden kalktı ve bağırıp çağırmaya başladı:

-Hayır, olmaz! Dünyanın altınlarını versen yine de sana satmam. Paran olduğu için önemli şeyleri de ancak senin yapabileceğini sanıyorsun. Senin paranı istemiyorum, eksik olsun! Onları sana satmaktansa başkasına bir şişe içkiye veririm daha iyi. Bu kadar açık işte! Böbürlenmeyi de bırak artık. Bir an önce atına binip yok olsan iyi edersin!

-Bırak bu saçmalıkları. Adam adama konuşalım diye geldim buraya. Bana ya da başkasına satmışsın ne farkederek, paranı alacaksın nasıl olsa?

-İstemiyorum, o kadar. Kendime göre sebeplerim var ve ne yapacağımı da senden öğrenecek değilim. Hakkında parti komitesine bir rapor yazayım da görürsün sen. Üyesi olmakla çok böbürlendiğin, herkese akıl vermeye çalıştığın o komiteye... Görürsün sen, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar aklından çıkmayacak sana yapacaklarım. Bekle de gör!

Boston kendini savunur gibi elini kaldırarak bağırdı:

-Hey, yavaş ol bakalım, bu tehditleri bir yana bırak da, seni bu derece kızdıran sebebi söyle bana.

-Bir de soruyorsun değil mi? Sen devletin çıkarlarına karşı geldin! İşte sebep bu. Büyük şefler yabani hayvanların imhasını emrediyor, sen ise tam aksine, onları koruyorsun, rahat rahat üremelerini istiyorsun. Kendini herkesten daha akıllı sanıyorsun değil mi? Çalıştır bakalım o koca kafanı biraz. Ben bir batında doğan kurtları yok ettim ve böylece devlete en büyük iyiliği yaptım. Sen ise, daha da çoğalsınlar diye onları yuvalarına götürmek istiyorsun. Üstelik bana da rüşvet vermeye kalkıyorsun!

-Sana zırnık kadar rüşvet vermeyi düşünmedim ben! Sana ihtiyacım mı var benim! Bütün istediğim o kurtları satın almak. Beni şikayetle, mikayetle, mahkeme ile korkutacağını sanma! Bu tür tehditleri savurmadan önce çok iyi düşünmen gerekir, hele insan senin gibi rezilin biriye. Madem ki o kadar yiğitsin ve devletin iyiliğini istiyordun, yavrularını çalmadan önce bizi o büyük kurtlardan, özellikle de o dişi kurttan kurtarman gerekirdi. Eğer cesaretin yoksa bunu yapacak daha cesur birini bulurdun.

-Herhalde senin gibi birini değil mi?

-Evet, benim gibi birini mesela. O kurtlarla bir karşılaşmaya gör, anlarsın! Şimdi yuvaları boş olduğuna göre orasını terke edecekler, civardaki hayvanları öldürmeye başlayacaklar. Tek amaçları insanlardan intikam almak olacak. Bozkırın rüzgarında onları yakalamak da o rüzgarı durdurmak kadar zordur. Bunu düşündün mü hiç!?

-Rastgele laflar ediyorsun sen! Kim inanır bu palavralara? Kurtlar iyi bir avukat bulmuş kendilerine. Senin dilin çok uzun ve onlardan sanki insanmışlar gibi söz ediyorsun. Ama çevirmek istediğin numarayı çok iyi anlıyorum ben. Sana itaat edeceğimi umarak geldin buraya. Bak sana ne diyeceğim, iyi dinle... Cümlesini bitirmeden kalpağını çıkarıp hiddetle yere atmış, dazlaklaşan başı meydana çıkmış ve kızgın bir boğa gibi Boston'un üzerine yürümüşü. Yüzyüze gelip durdular, soluya soluya birbirlerine nefretle baktılar.

-Pekala, söyleyeceğini söyle bakalım, dedi Boston hiddetten kalınlaşan sesiyle. Hadi konuş, seni uzun uzun dinleyerek zaman kaybetmeye hiç niyetim yok.

-Senin bir korkak, pis bir bencil olduğunu biliyordum zaten. Sen yalnız kendi çıkarlarını düşünürsün, komite toplantılarını da bunun için hiç kaçırmazsın, sanki o şeflerin senin gibi bir çobanın nasihatlerine ihtiyaçları varmış gibi. Herkes bilir ki karşına biraz yürekli bir adam çıkacak olsa korkudan geberirsin. O kurtları bulan, yakalayan sen olmadığın için çok canın sıkıldı, onları benden almak için ne yalanlar uyduracağını bilemiyorsun. Akşam yatıp uyuyamıyorsun, sebebi de kıskançlıktan başka bir şey değil!

-Cehenneme kadar yolun var! dedi Boston, senin gibi aşâğılık biriyle konuşup zaman kaybettiğim için gerçekten aptallık ediyorum. Bilsem adımımı atmazdım buraya. Ama bitti, yeteri kadar dinledim seni. Artık o kurtları versen de almam, ne halin varsa gör!

İyice kızmıştı. Sert bir hareketle atının yularını çözdü, yine seri bir hareketle kolanını sıktı ve eyere atladı. Bu hareketlere alışık olmayan hayvan da şaşırılmıştı. O sırada kapıdan çıkan Gök Tursun'a bakmadı bile. Gök Tursun evden çıkarken, kocasının elini kolunu sallayarak birisiyle tartıştığını görmüş, -Ha, kim gelmiş, Boston bu, bize niçin geldi acaba?- diye söylenmişti. Sonra birden, iki adamın kavgâ ettiklerini anlamış, yanlarına gitmek için koşmuştu.

Ama o sırada Boston, hiddetle atına atlamıştı bile. Börkünü alnına çekmiş, atını kırbaçlamış ve hızla ayrılmıştı. Kürklü paltosunun etekleri rüzgarda kanat gibi sallanıyordu.

-Boston! Boston! Bekle biraz, gitme! diye bağırdı Gök Tursun. Ama Boston ya duymadığı için ya da isteyerek, ardına bile bakmadan sürdü atını.

-Ne yaptın ona? Niçin kavga ettiniz? dedi kocasına.

-Seni ilgilendirmez. Beni rahat bırak. Niye çağırıyorsun onu, sana ne olanlardan...

-Seni ilk defa ziyarete gelmiş! Onu nasıl karşıladığını anlıyor musun! Senin gibi bir adamın bu dünyada ne işi var bilmem. Canavar!

Bazarbay büsbütün hiddetlenmişti. Boston'un oturduğu kütüğün üzerine çıkmış, onun hala duyabileceğini sanarak ardından bağıırıyordu:

-Orospu çocuğu! Yanlış adama geldin bu defa! Önünde herkesin eğilmesini istiyorsun, oros...

Gök Tursun, korkmadan kocasının üzerine atılmış, onu kütükten indirmeye çalışıyordu.

-Dur! Sus artık! Ne hakla hakaret ediyorsun adama. Gel beni döv! Bazarbay onu itti.

-Defol karşımdan! Niçin her şeye karışırırsın sen? Bu Boston, onun çizmelerini yalayacağımı, sırta bırıta kurt yavrularını ona vereceğimi sanıyordu. Ama yanlış adama çattı!

-Demek bütün bunlar o kurt yavruları yüzünden... Sanki önemli bir sebepmiş gibi. Kıyamet mi kopmuş yani! Rezalet bu... Utanmıyor musun?

-4-

Kurtlar bir daha dönmemesiye inlerini terketmişlerdi. Kaygılar içinde, rastgele, nerde akşam orda sabah, amaçsız dolaşıyorlardı. İnanılmaz bir cüretle, insanları gördükleri zaman bile kaçıp saklanmıyorlardı. Sanki insanlar korkulu olmaktan çıkmıştı onlar için. Dişi kurt yine hep önde gidiyordu: Başı hep öne eğikti. Sanki bunamıştı artık. Erkeği de adım adım takip ediyordu onu. Artık öylesine tedbirsiz hareket ediyorlardı ki ölmek istiyorlardı sanki. Yörenin çobanları birçok defa onları hiç ummadıkları yerlerde gördüler. Birçok defa da ağılların, evlerin yakınından geçmiş, köpeklerin her yöne koşuşarak, saldıracaklarmış gibi havlamalarına sebep olmuşlardı. Ama kurtlar onlara hiç aldırış etmiyordu. Hatta, üzerlerine ateş edildiği zaman bile duymazlıktan geliyor, hızlarını arttırmadan yollarına devam ediyorlardı. Bu iki kurdun tuhaf davranışları, bu çılgınlıkları az sonra efsane haline geldi. Hele, soylarına özgü bir yasayı çiğneyerek insanlara da saldırmaya başladıkları zaman şöhretleri daha da arttı.

Genç bir traktör sürücüsü az daha ilk kurbanları olacaktı. Olay, akşam karanlığından önce, bir yolun ortasında meydana gelmişti. Bir römorkla ot taşıyan sürücü, direksiyonda bir sıkışma olunca traktörden inmiş, arızayı gidermeye çalışmıştı. Motoru kurcalarken farketmişti iki kurdun üzerine doğru geldiklerini. Korkunç ve sabit bakışlarından irkilmişti. Dışisinin gözleri mavi ve ıslaktı. Göz kırpmadan bakıyorlardı. Bereket versin genç sürücü aklını başına toplayıp hemen oturma kabinine geçmiş, kapıları çarparak kapatmıştı. Şans eseri, motor da çalışmıştı marşa basar basmaz. Oysa normal olarak motoru çalıştırmak için çok defa bir manivela kullanmak zorunda kalırdı. Traktör motorunun sesini duyan kurtlar biraz uzaklaşmış, ama kaçmamışlar, hatta

saldıracakları bir açt aramışlardı.

Başka bir defa küçük bir çoban da bu kurtların hücumuna uğramış ve mucize kabilinden kurtulmuştu. Küçük çoban, evinden pek uzak olmayan bir yere, eşeğiyle, odun kesmeye gitmişti. Bir nacakla çalı kesmeye başladığı bir sırada, nereden geldikleri anlaşılmayan iki kurt dikilivermişti karşısında. Eşek korkudan bağırarak zaman bile bulamadan kanlar içinde, olduğu yere serilip kalmıştı. Çocuk elindeki nacağı bırakmadan olanca gücüyle kaçmaya başlamış, ağıla kadar gelebilmiş, orada korkudan avaz avaz bağırarak kendini yere atmıştı. Silahlı bir grup insan kurtların görüldüğü yere gidince, kurtlar, üzerlerine kurşun atılmasına rağmen, hiç de acele etmeden, yavaş yavaş koşarak ayrılmışlardı oradan...

Bu olaydan az sonra iki kurt, kuzulamak üzere olan ve evlerin yakınındaki bir çayıra salınan koyun sürüsünün içine dalmış, gerçek bir katliam yapmışlardı. Hiç kimse bir şey görmemişti. Olayı sağ kalan hayvanların büyük panik içinde avluya doluşmasından anlamışlardı. Kurtlar bu saldırıda yemek için değil, öldürmek için öldürmüşlerdi. Onbeş kadar gebe koyunu vahşice boğmuşlar, cesetlerini orada bırakmışlardı.

Akbar ve Taşçaynar'ın sebep olduğu birçok olay onların üzüntü veren şöhretini arttırmıştı. Ama insanlar, onların verdirdikleri zararları belirlemekten başka bir şey yapamıyorlardı. Kurtların böylesine öc alma hırsıyla hareket edişlerinin sebebini de anlamıyorlardı. Yavrularını yitirmiş dişi kurdun ne büyük acılar ve umutsuzluklar içinde olduğunu bilmiyorlardı çünkü...

Bazarbay'a gelince, o, kurt yavrularını satarak kolayca kazandığı parayı harcamak için bir lokantadan çıkıp öbürüne giriyordu. Bu mevsimde lokantalar bomboştu ama votka boldu.

Her lokantada, dazlak kafası dahi kıpkırmızı oluncaya kadar içip sarhoş oluyor, herkese Boston'la arasında geçen olayı, bu korkağa, bu yılanı, eski günlerde olsaydı sınıf düşmanı olarak kurşuna dizileceğini söylediği bu kibirli, övüngeç kulak'a nasıl haddini bildirdiğini ayrıntılı olarak anlatıyordu... Yazık ki artık kulakları asmıyorlardı. Assalar çok iyi ederlerdi. Yirmili ya da otuzlu yıllarda bir milis bir kulak ya da zengince herhangi bir adamı, sorguya bile çekmeden öldürebilirdi. Kitaplar böyle yazıyordu. Hatta radyonun bir yayınında; bir köylünün çiftlikteki bir işçiye az para ödediği için, ibret olsun diye güpegündüz ve herkesin gözü önünde öldürüldüğü anlatılmıştı.

Bazarbay, Boston'a yönelttiği üzerinde durmaktan, bunları ayrıntılı şekilde tekrarlamaktan, konuştuğu coşmaktan zevk alıyordu. Çoğu otel müstahdemleri ve dinlenme evlerinde çalışanlardan oluşan içki arkadaşları da, onun tafralarına, övüngeçliğine gülüyor, onu pohpohluyorlardı. Bunlar, yılın o döneminde pek işi olmayan emekçilerdi. Camları şangırdatacak kadar yüksek sesle gülüyor, durmadan içiyor, bulundukları yeri sigara dumanı ile dolduruyorlardı. Bu konuşmaların yankısı bir süre sonra Boston'un kulaklarına da ulaştı. Hatta o kurt yavruları hikayesi, Sovhoz müdürünün bürosunda yapılan bir toplantıda polemik konusu da yapıldı.

Kafasından çıkmayan ve üzüntü veren düşüncelerinden dolayı Boston'un gözüne uyku girmiyordu. O gece kurtlar yine ta evinin penceresine kadar sokularak ulumuşlar, Gülümhan yine titreyerek ona sarılmış, sonra gidip Kence'yi almış, onu pehpehleyip okşamıştı. Oğlu için bir endişesi vardı sanki. Boston zayıf bir kadının, kurtların karanlığı deler gibi, yürekler oynatarak uluduğu bir gecede, bu tür bir korkuya kapılmasını normal karşılıyordu ama, onun çocuğu korumak için sınıksız kucaklamasını görünce o da huzursuz oluyordu.

Birkaç defa dışarı çıkıp bir-iki el ateş etmek istedi, ama Gülümhan bir an bile

yalnız kalmak istemediği için razı olmuyordu. Neden sonra kadın, hiç de rahat ettirmeyen bir uykuya daldı ve Boston düşünceleriyle başbaşa kaldı. Onun gözüne uyku girmiyordu. Zamanla, hayatın kendisi için gittikçe daha karışık hale geldiğini hissetmeye başlamıştı. Daha önce hayatın anlamı üzerinde hiç durmamış, kendisine böyle bir soru sormamıştı. Şimdi ise, bugüne kadar bilinçaltının derinliklerine gömülen sorular, bir bir ve acı acı gün ışığına çıkıyordu. Aklından çıkmayan bu sorulara bir cevap bulmak ihtiyacındaydı. Kader ona pek merhametli olmamıştı. Babası o daha sekiz yaşındayken savaşta ölmüş, birkaç yıl sonra da annesini kaybetmişti. Hepsi kendisinden büyük olan kız ve erkek kardeşlerinin bazıları ölmüş, bazıları da kendi işlerinden ona ayıracak zaman bulamamışlardı. Bu yüzden o, çocukluğundan beri yalnız kendisine güvenmiş, kendine çizdiği yolda hedefine ulaşmak için çok çalışmış, durmadan, hummalı bir şekilde çalışmak hayatının aslı haline gelmişti. Daha sonra, bir ağılın sorumluluğunu aldığı zaman, emrinde olanları da kendisi gibi çalıştırmış ve onlar da bu sayede işlerinden zevk almayı öğrenmiş, mükemmel birer çoban olmuşlardı. Bu altın kurala uyamayanları işten kovuyor, onları anlamaya bile çalışmıyordu. Bu gibileri açıkça hiçbir işe yaramaz görüyor, onlara pek sert davranıyor, hayvanca muamele ediyordu. Onu bu tutumundan dolayı suçlayanlar, kötöleyenler, kalbsiz bir kulak olarak niteleyenler, dünyaya biraz geç geldiği için üzülenler vardı. Biraz daha erken gelmiş olsaydı, kemiklerinin Sibirya karlarının altında çürümeye terkedilmiş olacağını söylüyorlardı.

Boston, dedikodular kulağına kadar gelmesine rağmen onlara önem vermemekte direnmişti. Hiç cevap vermemiş, kendisinin haklı olduğundan bir an bile şüphe etmemişti. Çünkü en ufak bir şüphe, bütün hayatını ta temellerinden sarsacaktı. Ama bir gün, kör talih ona da darbesini indirmiş, pişmanlık acılarını çektirmeye başlamıştı. O günden beri düşüncelerinde şüpheyi de yer veriyordu.

-5-

Ernazar, o feci kazanın olduğu güne kadar, yani üç yıldan beri, Boston'un emrinde çalışmaktaydı. Çok iyi bir çobandı: Boston'un pek beğendiği ve güvenebildiği bir çoban. Bir sonbahar günü Beş-Küngöy (Yamacın güneşe bakan tarafı) merasına gelmiş, Boston'un çayını içmiş ve sonra, açık açık, bütün içtenliğiyle konuşmuştu: Herhangi biriyle çalışmaktan bıktım artık, demişti, bir ağıl reisi yapması gerekeni iyi yapmayınca, benim gibi çobanların bütün çabaları boşa gidiyor. Birkaç yıl içinde evlenme çağına girecek iki kızım var. Vakit çabuk geçiyor! Onları evlendirmek zorunda olacağım. Ölesiye-bitesiye çalışıyorum, ama borçlanmaktan başka bir sonuç alamıyorum, hele kendime bir ev yapmaya kalktıktan sonra borç gırtlığı geçti. Bir evin neye malolduğunu herkes bilir. Ama biliyorum ki Boske, senin yanında çalışan bir insanın emeği boşa gitmiyor. Kuzu, yün, et üretiminden bolca prim alınıyor. İşte bunun için, bir itirazın yoksa, müdürle konuşsan da, beni senin ekibine birinci çoban olarak naklettirsen, diyorum. Mükemmel bir sağ kol olurum sana. Kendime güvenmesem buraya gelmez, sana bunları asla söylemezdim...

Boston Ernazar'ı iyi tanırdı. Hem aynı sovhozda idiler, hem de karıları birbirleriyle uzaktan akraba olurlardı. Hemen o anda ona güvenebileceğini anladı ve daha sonra da bu hükmü verdiği için hiç pişmanlık duymaktı. Birlikte çalışmaya çabuk arşılar. Ernazar da Boston gibi vicdanlı, sorumluluk duygusu olan bir insandı, yani birçoklarına göre kendini iş için harcayan bir enayi! O birçoklarına göre, sanki kendisinin hayvanları imiş gibi sovhozun hayvanları için kendisini mahvediyordu. Devlete ait bir ağılın asıl sahibi imişçesine kan ter içinde çırpınmanın ne gereği vardı? Fakat iş tutkusu, çalışma tutkusu onun yaradılışından geliyordu ve o bu tutkudan yararlanmasını, uzmanlaşmasını bilmişti. Herkeste en az bir nebze bulunan bu tutku evrensel olmalıydı. Maalesef bu şekilde hareket edenler pek azdı. Kadın-erkek, genç-ihtiyar birtakım tembeller, miskinler doldurmuştu bu dünyayı. Bu insanlar

tembelliğin, bütün sefaletlerin ve felaketlerin kaynağı olduğunu anlamıyorlardı. Ama Boston ve Ernazar böyle değillerdi. Birbirlerini çok iyi anlıyor, birinin ağzından çıkan ilk heceler, öteki için sözün tamamını belli ediyordu ve bu yüzden mükemmel bir ekip oluşturmuşlardı. Bununla beraber, sahip oldukları bu ortak karakter çizgisi, belki onların kaderlerinde de önemli ve kaçınılmaz bir rol oynayacaktı.

Belki... Hayır, belki değil, kesindi, kaçınılmazdı bu. İşçi kolları sisteminin ve aile tipi işletmelerin sözkonusu edilmesinden çok önce, Boston bu konuda bir çeşit öncülük etmişti. Her fırsatta, kendi çobanlarının sürekli olarak ve kendilerininmiş gibi bağlanacağı parsellere sahip olmaları gerektiği fikrini ısrarla savunmuştu. Hiçbir ard niyet olmadan ileri sürdüğü bu basit görüş, konformistleri çileden çıkarmaya yetiyordu. Boston, yaz mevsiminde, dağlarda, sorumluluğu sovhöz kahyasına değil kendisine ait olacak yaylaklar, otlaklar istiyordu. Burası yalnız onun ve çobanlarının olacaktı. Çünkü, beklenmedik güçlükleri, meseleleri halledecek olan kişi kahya değil, kendisiydi. Her yaz ayrı bir meraya götürmek istemiyordu koyunlarını. Her zaman kendisinin kullanacağı, başkalarının yararlanamayacağı otlakları olsun istiyordu. Ona bu izni, bu imkanı verirlerse, o zaman görsünlerdi üretimdeki artışı. Üretim yüz misli artardı ve devletin anonim topraklarda öngördüğü plan hedeflerini aşar giderdi. Bu anonim topraklarda insan bir ortakçıdan, bir yarıdan farksız oluyor, bir sonraki sonbaharda nereye gideceğini, hayvanlarını nereye götüreceğini bilemiyordu.

Bu meseleyi her ortaya atışında, herkes onu önce pek haklı bulur, meraların bölüşülmesinin, aynı kişilerin kullanımında kalmasının daha rasyonel, daha çok gelir sağlayıcı olacağını, kendilerini kendi meralarında hissedecek çobanların ve ailelerinin işe daha gönülden sarılacaklarını kabul ederlerdi. Ama bu işin olmaması için politikacı bir ekonomistin, bir yarıdan, bu işin sosyalizmin yüce prensipleriyle bağdaşamayacağını, bu konuda şüphesi olduğunu söylemesi yetiyordu. O zaman da meslektaşları hemen geriye çark eder, sosyalizmden sapma suçlamasından korkarak, birçok tutarsız karşı görüş atarlardı ortaya. Fakat Boston Urkunçiev, her toplantıda, bunun bir zaruret olduğunu bıkmıyıp usanmadan, inatla söylerdi. Toplantıya katılanlar arasında öğrenim görmemiş olan yalnız o idi. Onu alaylı tebessümlerle, ama aslında içlerinden biraz da gıpta ederek dinlerlerdi. Çünkü bu şanslı adamın işini kaybetmek, mesleğinde başarısızlığa düşmek korkusu yoktu. Onun için düşüncelerini rahatça söyleyebilirdi. Sonuçta, teorik açıdan ve sistemli şekilde onun teklifleri reddedilir, sözde fikirleri çürütülürdü. Bu konuda, yani Boston'un fikirlerini çürütmede en çok gayretkeşlik gösteren kişi de hücrenin sekreteri Koçkorbay idi. Birçokları gibi Koçkorbay da partinin mahalli okulundan diplomalı bir kocabaş idi. Boston'la aralarındaki gerginlik artık komik bir hal almış bulunuyordu. Parti toplantılarına Koçkorbay(ev)'in başkanlık ettiği günden beri çoban Boston onun, gerçekten iddia ettiği gibi bir sözde bilgiç mi, yoksa bir çıkar için mi öyle göründüğünü bir türlü anlayamıyordu. Yumurta gibi şişik, tüysüz ve kırmızı yanaklarıyla bu adam, daha çok bir hadım gibiydi. Yakasında, kimbilir ne zamandan beri hiç değiştirmedeği bir kırıyat, koltuğunda da bir dosya bulunur, her zaman telaşlı, endişeli görünürdü (bitip tükenmeyen işlerin içinde boğuluyormuş görünürdü). Koşar gibi hızlı konuşurdu. Ağzından çıkan kelimeler, gazeteden okuduğu kelimelerdi, aynı cümleleri tekrarlardı. Boston bazen kendi kendine -Bu adam rüyalarını da mı kopya ediyor yoksa? diye düşünürdü.

Çekişmeleri hemen hemen her zaman aynı kelimelerle olurdu. Yüksek bir kürsüden konuşan Koçkorbayev:

-Yoldaş Urkunçiev, derdi, artık anlamış olmanız gerekir ki bizde topraklar kişilerin değil, halkın malıdır. Anayasada böyle yazılıdır. Toprak yalnız halka aittir. Ama siz, her şeyin size verilmesini istiyorsunuz: Kış ve yaz meralarının, ağaçların, çayırların özel mülkünüz, malınız olmasını istiyorsunuz. Sosyalizm

ilkelerine tamamen aykırı olan böyle bir şeyi kabul edemeyiz. Bizi ne büyük bir hataya sürüklediğinizi anlıyor musunuz?

-Ben hiç kimseyi hiç bir yere sürüklemiyorum. Benim açılım bana ait değil de halka ait ise, gelsin, benim yerime işleri halk yapsın. Nasıl yapacağını görmek isterdim doğrusu. Yaptığım işin sahibi ben değilsem, herhalde bir başka sahip olmalı.

-Sahibi halktır yoldaş Urkunçiev. Kaç kere tekrarladım, iktidarın tek sahibi Sovyet halkıdır.

-Halk mı? Peki sana göre ben neyim? Ben halktan biri isem, niçin hiçbir gücüm, hiçbir şeyim olmadığını anlayamıyorum. Sen gençsin, okumuşsun, birçok şey öğrenmişsin, ama nasıl oluyor da, ben, bana anlattıklarından hiçbir şey anlamıyorum?

-Yoldaş Urkunçiev, beni kulak ağızlarıyla uyutamazsınız. Kulaklar devri çoktan geçti ve hiç kimsenin doktrinimizin temellerini sarmasına izin vermeyiz.

-Tabii, tabii, benim ne yapmam gerektiğini siz yöneticiler benden iyi bilirsiniz! Ama maalesef, koyunlarla uğraşan yine de benden başkası değil. Beni, halkı bir tehdit aracı gibi kullanarak korkutamaz, susturamazsınız. Eğer tek hakem halk ise, ben buna karşı değilim. Ama halkın da iyi düşünmesi gerek. Sürülerimiz yıldan yıla artıyor. Şimdiden sadece küçükbaş hayvanların sayısı kırk bine ulaştı. Birkaç yıl önce bu kadar artacağına kimse inanmazdı. Ama aynı zamanda otlaklar küçüldü, yün üretme planı ise büyüdü. Bugüne kadar hayvan başına 3,7 kg. yün elde ediyordum. Hepiniz biliyorsunuz, yirmi yıl önce 2 kg. yün alıyorduk. Bu kadar zamanda, hayvan başına 1,7 kg. yün artışı sağladım. Nasıl bir emekle, nasıl bir çaba ile oldu bu! Bu sene bu miktarı 500 gram daha arttırdılar. Nasıl elde ederim bunu? Sihirbaz mıyım ben? Plan hedeflerine ulaşmazsam, adamlarım prim alamayacaklar. Hepsinin geçindirmek, beslemek zorunda oldukları aileleri var. Bu şartlar altında kendilerini tüketmeleri neye yarar? Bütün yıl tek bir gün dinlenmeden koyunlara bakmaları neye yarar? Her ağılın şefi, diğerinin otlaklarına akbabalar gibi üşüşürse üretim nasıl artar? Toprak herkese ait ise, kimseye ait değil anlamına geliyor, o zaman da herkes alıyor ve anlaşmazlıklar sürüp gidiyor. Bu arada sen, parti sekreteri olarak, bu işleri düzeltmek için parmağını bile oynatmıyorsun. Senin yüzünden de müdür, elleri kolları bağlı kalıyor! Beni kör mü sanıyorsun!

-Benim çalışmalarına yalnız komite karışır ve komite de senin tehlikeli reformlarına hiç izin vermez yoldaş Urkunçiev! Ve tartışma böylece düğümlenip kalıyordu...

Ernazar'ın gelişiyle Boston çok emin bir arkadaş bulmuştu kendisine. İkisinin aynı düşüncede, aynı görüşte olduklarını görmek, karılarını da memnun ediyordu: İkisi de, bir an bile dinlenmeden çalışmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.

Bir gün Ernazar'ın aklına koyunları da Ala-Mengü dağının ötelerinde otlatmak fikri geldi: Bütün yaz, her tutam ot için komşularıyla çekişerek yakın yaylalarda kalmaktansa, sürüyü Kiçibel (Küçük bel) yaylasında otlatamazlar mıydı? İhtiyarların anlattıklarına göre, eskiden çobanlar yılıklarını, koyun sürülerini hep oralara götürürlermiş. Hatta o yaylalarla ilgili bir halk şarkısı da varmış. Yayla pek büyük olmasa bile otları o kadar besleyici imiş ki, orada otlayan bir hayvan beş gün içinde, başka yerde bir ayda alacağı kiloyu almış.

Boston için sürüyü Kiçibel yaylasına götürmek fikri yeni değildi, ama bunun hiç de kolay bir iş olmadığını çok iyi biliyordu. Eskiden hayvan yetiştiriciler hayvanlarını oraya, Ala-Mengü geçidinden geçirerek götürürlerdi. Tek geçiş burasıydı. Savaş sırasında buralarda yalnız çocuklar ve ihtiyarlar kaldığı için,

kimse bu geçidi hayvanlarla aşmaya cesaret edememişti. Daha sonra, yörenin küçük, fakir kılavuzları büyük bir sovhoz oluşturmak için birleşmişlerdi. Bu olayın yıldönümü dolayısıyla da bu sovhoza altı kelimelik bir isim vermişlerdi. Ama halk ona daha sonra kısaca Berik dedi. Bu isim de Berik Suvu (Berik Suyu) deresinden dolayı verilmişti. O günlerin birleşme, değişme faaliyetleri içinde Kiçibel yaylası unutuldu. Oysa ondan birkaç yıl öncesine kadar bazı sürülerini yılın iki ayında hatta bütün yaz orada tutarlardı. Unutulmasının asıl sebebi, o tırmanışın büyük bir çaba ve emek gerektirmesiydi ki bunu da çobanlar, hayvanların sahibi devlet değil de ancak kendileri olursa yaparlardı. Eskiden Kırgızlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman merhabadan sonra söyledikleri ilk söz "Mal, can aman mı?" (Mal, can aman mı, sağ mı?) olurdu. Çünkü hayvanların durumu insanlardan önce geliyordu. Hayat şartları böyleydi. Boston ve Ernazar, bu tasarının heyecanına kapılarak, nasıl gerçekleştireceklerini düşünmeye, birtakım hesaplar yapmaya başladılar. Gidiş dönüş sırasında epeyce yorulacak hayvanlar, aldıkları kiloların bir miktarını kaybetse bile yine de denemeye değerdi. Kazançlı çıkacakları kesindi. İşin pek masrafı da olmayacaktı. Yalnız tuz ve çobanlara da gerekli şeyleri taşımak işi vardı. Ama, verim vaadeden bu iş, uygulanmaya geçilmezse bir fikir olarak kalmaya mahkumdu.

Boston bu işi partinin mahalli sekreterine söylememeyi uygun buldu. O kasıntı adam, komite toplantısında yine gazetelerden ezberlediği cümleleri tekrarlayarak ve eski kıratıyla caka satarak, bu işi mutlaka baltalardı. Onun için sektörün sorumlusuna başvurdu, sonra da gidip sovhoz müdürü ile görüştü. Şöyle dedi müdüre:

-İbrahim Çotbayevîç, Ernazar ve ben, Ala-Mengü'nün ötesindeki eski yayladan yararlanmak istiyoruz. Önce ikimiz oraya gidip keşif yapmak, yolu ve çevreyi öğrenmek niyetindeyiz. Sonra da bütün çobanlarla birlikte yazı orada geçirmek istiyoruz. Her şey uz giderse, Kiçibel'deki o yaylanın bana verilmesini isteyeceğim. Elbette, benim yaptığımı başka çobanlar da yapmak isterlerse, onlara da yer bulunacaktır. Ama önemli olan, benim yıllarca kalmayı düşündüğüm bir merayı nihayet bulmuş olmamdır. Sizi görmeye bunun için geldim. Keşif gezisine iki gün sonra çıkmak istiyoruz. Biz yokken karılarımız ve yardımcılarımız işleri aksatmazlar...

-Pekala Boske, bu işe karılarınız ne diyor? O geçidi aşmak öyle kolay bir iş değildir de...

-Bize hak veriyorlar. Benim karım Arzıgül sağduyu sahibi, akıllı bir kadındır. Ernazar'ın karısı Gülümhan da budala bir kadın değildir. Zaten ikisi çok iyi anlaşır. Bu da bir şans. Kadınlar birbirleriyle anlaşamaz ve çekişmeye başlarsa, hayat cehenneme döner... Bunu gördüm ben...

Laf lafı açtı ve uzun uzun konuştular. Bu arada Boston, bölgedeki en iyi işçilerin sonbaharda Moskova'ya davet edildiklerini, davetliler listesinin başında kendisinin bulunduğunu, orada adı biraz karışık olan bir sergiyi ziyaret edeceklerini öğrendi. Serginin adı VDNKh ya da VDNKhy (SSCB'nin Ekonomik Başarılar Daimi Sergisi. Moskova yakınındadır ve 200 hektarlık bir alanı kaplar.) idi.

-İbrahim Çotbayevîç, oraya karımı da götürebilir miyim acaba? dedi, çok uzun zamandan beri Moskova'yı görmeyi arzu ediyor da...

Müdür gülümsedi:

-Anlıyorum Boske. Çaresine bakarız, neden olmasın? Ama buna hücre sekreterinin onayı gerek. Ona söylerim. Boston'un suratı asıldı:

-Koçkorbayevîç'e mi?

-Haydi Boske, ikinizin arası iyi değil diye, karını cezalandırmaya kalkacağını sanmıyorsun ya? Bayağılık olur bu!

-Beni endişelendiren o değil. Moskova'ya gitmesek bile bu bir felaket sayılmaz. Bak müdür, sana bir soru soracağım:

Onun gibi bir adama gerçekten ihtiyacın var mı senin? Ondan vazgeçemez misin?

-Niçin sordun?

-Cevap vermeni istiyorum. Bir arabanın dört tekerleği varsa iyi gider. Ama bu arabaya bir beşincisini eklemeye kalkarsan, bu tekerlek bir işe yaramamakla kalmaz, öteki tekerleklerin hareketine de engel olur. Bu beşinci tekerleğe gerçekten gerek var mı?

-Yaa, demek öyle?... dedi müdür.

Müdür, çekik gözlü, güçlü kuvvetli bir adamdı. Hatları geniş ve biraz kaba idi. Birden suratını ekşitti. Masasını dolduran kağıtları sinirli sinirli karıştırmaya başladı. Sonra elini yorgun gözlerinin üzerine götürdü. Yeteri kadar uyumuyor galiba, kendini çok yoruyor diye düşündü Boston. Nihayet cevap verdi.

-Doğrusunu söylemek gerekirse, iyi bir hücre sekreteri faydalı biri olur...

-Peki, ya bu?

Müdür bir an Boston'un yüzüne baktı:

-Tartışmak neye yarar? Onu bize lokal komite gönderdi, biz hiç bir şey yapamayız.

-Lokal Komite... Görüyorsun ya! Bazen sanıyorum ki kasten böyle hareket ediyor. Herhalde bir çıkarı olmalı herkesin cesaretini kırmaktan, sanki ben sosyalizmi sabote ediyordum gibi... Yok böyle bir şey. Ben sadece çalışma şartlarını düzeltmek istiyorum. İstedğim o toprak benim değil, yine sovhozun olacak, onu satacak ya da kiralayacak değilim ki. Ben ne istediğimi biliyorum, o ne yaparsa yapsın, yaşadıkça böyle düşüneceğim...

-Her defasında bunları bana tekrarlayan bir işe yaramaz Boske. Ben kesin hiçbir şey söyleyemem, elimden hiçbir şey gelmez.

-Niçin?

-İstemiyorum, hepsi bu!

-Bu bir cevap değil!

-Peki, başka ne dememi istiyorsun yani...?

-Bu tutumuna hiç şaşırmadım İbrahim Çotbayevîç, Lokal komitede iken bir defa seni terslediler. Oysa sen işleri düzeltmek için, durumu değiştirmek istemiştin, onlar ise kulağını çektiler. Seni onun için mi attılar buraya?

-Evet, doğru. Ve artık ceza görmek istemiyorum. Bir tecrübe yeter de artar bile.

-Bu da gösteriyor ki herkes yalnız kendisini düşünüyor. Bunun fena bir şey olduğunu söylemek istemiyorum. Yalnız, insan bunu daha akıllıca yapabilir.

Cezalandırılması gerekenler, yenilik getirenler olmamalı, yapması gerektiği halde, bir şey yapmadan elini kolunu kavuşturup oturanlar olmalı. Ama bizde her şey tersine zaten...

Müdür sırttı:

-Çok iyi muhakeme ediyorsun.

-Bana hep böyle derler. Ama ben de artık gezgin bir misafir gibi yaşamaktan bıktım. Durmadan yer değiştirince çobanlar çalışmak istemiyor. Bunda da şaşılacak bir şey yok. İki üç gün gayret ediyor, sonra yoruluyorlar... Boş yere çırpınıyor, kendimizi mahvediyoruz. Koçkorbay da tepende durup, hiç bir şey senin değil, sen sahip değilsin, der durur.

-Bak Boske, bir şeyde iyi anlaşalım: Ne istersen yap, ama sorumluluğu benim üzerime atmamak şartıyla...

Konuşma böylece sona erdi ve Boston bürodan ayrıldı.

Üçüncü gün, Boston ve Ernazar şafak vakti Kiçibel'e hareket ettiler. Onlar yola koyulduğu zaman herkes uykudaydı daha. Boston bu defa Macar soylu al atına binmişti. Henüz iki yaşında olan Donkulük'ü bu çetin yola çıkaramazdı. Dağ geçidini dörtnala geçecek değildi ya: Daha ağır başlı bir hayvana ihtiyaç vardı bu yolda. Ernazar da güvenilir bir at seçmişti kendisine. Atlar kıştan bu yana iyi beslenmiş, kuvvetlerini toplamışlardı. Rahat ve keyifli yürüyorlardı. Geceyi karlı bir yerde geçirmek ihtimaline karşı yulaf heybesini ve kürklerini de almışlardı.

Seyahat etmek, hele çok iyi anlaştığınız bir insanla olursa, bir zevktir, neşe kaynağıdır. İnsan rahat rahat gevezelik eder.

O sabah hava şaşılacak kadar berraktı. Gittikçe kalınlaşan ve buzlaşan tepelere doğru ilerliyorlardı. Gerilerinde, ta aşağıda, ılık-Göl göz alabildiğine uzanıyordu: Muazzamdı, hareketsizdi, koyu mavi yüzeyi pırıl pırıl yansıyor ve insan bu güzelliği seyretmek için tekrar tekrar dönüp bakmaktan kendini alamıyordu.

-Ah insan o güzel mavinin birazını heybesine koyup götürebilse! dedi Ernazar.

-O zaman da atını yulaf yerine gökmavisiyle doyururdun...

İkisi de katıla katıla güldüler. Atalarının çok kullandığı bu patikada şimdilik kolay ilerliyorlardı. O yüksek geçidi aşmak her zaman yaptıkları işlere göre daha zordu. Günlük işlerden kurtulup böyle bir yolculuğa çıkmaları da hiç denecek kadar az olurdu. Onun için hallerinden memnun idiler, kendilerini çok iyi hissediyorlardı. Hele Ernazar pek neşeliydi. Bir tasarısının gerçekleşmekte olduğunu görmek pek mutlu ediyordu onu. Savaşın başından bu yana, yani yaklaşık kırk yıldan beri, o yüksek geçidi kimse aşmamıştı. Bu cesareti ilk defa o ve Boston gösteriyordu.

Açık yürekli olan Ernazar, tartışmaktan ve başkalarının fikrini dinlemekten çok hoşlanırdı. Askerliğini son süvari alayında yapmıştı. Bu alay savaştan sonra da epey kaldı. Aradan uzun yıllar geçmiş olsa da, hala ata asker gibi biniyor ve eyerin üzerinde çok güzel duruyordu. Gülümhan onun az daha aktör olacağını sık sık anlatıp gülerdi: Bir gün Amerikalı bir film yöneticisi gelmiş, onun da at üzerinde birkaç pozunu çekmiş ve Gülümhan'a Kocan Amerika'da yaşasaydı Western filmlerinde ona mutlaka rol verirdi demiş ve onu razı etmeye çalışmış. Ama Gülümhan kesin konuşmuş: Sizin sinema dünyasının ne olduğunu bilirim ben. Bir gün bizim at çobanlarından bir gence bir çekimde rol vermişlerdi, sonra bir daha onu gören olmadı, çünkü kadın artistlerden biri

kaçırmış onu. Ben size Ernazar'ımı kaptırmam demiş. İşte bu olay ne zaman anlatılrsa herkes gülerdi.

Boston, Kiçibil'den döndükten sonra, Ernazar'a sonbaharda kendi ağılının sahibi olması için nasıl yardım edeceğini düşünüyordu. Artık ona bir ekibin sorumluluğunu vermesinin ve geleceğini güven altına almasının zamanı gelmişti. Onu bu işin alt kademesinde bırakmak doğru olmazdı. Eğer o, yani Boston, müdür ya da hücrenin sekreteri olsaydı, kimi ne zaman, hangi işe tayin edeceğini çok iyi bilirdi. Ama, ne demişler: Bir kem dünya (Bir kötü dünya). Bir süreden beri karşılıklarına ne bir traktör çıkıyordu ne de atlılar. Ağıllar ise pek seyrek. Zaten manzara da birden değişmiş, soğuk iyiden iyiye artmıştı. Akşama doğru kayalık, dar bir vadiden geçtiler ve nihayet yüksek geçidin dibine ulaştılar. Güneş henüz batmamıştı, daha gidebilirlerdi. Ama yöreyi iyi tanımalı, koyunları geçirir gibi geçmeliydiler oradan. Çok erken saatte, daha yıldızlar kaybolmadan yola çıksalar bile, bir günde daha uzağa gidemezlerdi. Geceyi orada geçirmeye karar verdiler. Çobanlar, geçide girmeden önceki bu son geceye şıkama derlerdi. Koyunları dinlendirmek için de ideal bir yerdi burası. Yüksek kayalar rüzgarı tutuyor ve buzullardan çözülüp, süzülüp gelen bir dere buradan geçiyordu. Ama, yine bütün çobanlar bilirlerdi ki, geçiş sırasında en büyük tehlike yukarılarda karşılaşılabilecekleri o dondurucu rüzgardır. Hemen yakınlarında, gece yarısında esmeye başlar ve seher vaktine kadar devam ederdi. Şıkamada asıl mesele, ertesi gün büyük geçidi aşacak olan koyunları dinlendirmek, kuvvet toplamalarını sağlamaktır.

Attan indiler, hayvanların eyerlerini de aldıktan sonra, gece için bazı hazırlıklar yaptılar. En uygun yer, yamaçta asılı gibi duran bir kayanın kuytusuydu. Biraz odun topladılar. Ernazar tek-tük görünen çalılarını toplamak için ta aşağılara kadar inmişti. Ağıldan getirdikleri yiyecekleri de yedikten sonra, teneke çaydanlıkta bir çay kaynatıldılar. Sonra da uzun yolun yorgunluğunu çıkarmak için yattılar. Belin eteğinde hava çok çabuk karardı ve müthiş soğuk hemen kendisini hissettirdi. Yaz, atla bir günlük geride kalmış ve birden bire kış çıkıvermişti karşılıklarına. Şimdi, ellerini uzatsalar degecek kadar yakın görünen Ala-Mengü'nün ebedi buzullarından gelen müthiş bir esinti kucaklayıvermişti onları. Boston bir gazetede, o tepelerin milyonlarca yıldan beri karla kaplı olduklarını okumuştur. Vadilerde yaşamak da ancak bu karlar sayesinde mümkün oluyormuş, çünkü bu karların erimesiyle oluşan dereler, aşağılara akar, çorak toprakları verimli hale getirmiş. Gazetede ki bu yazıyı hatırlayınca, tabiatın gerçekten çok mükemmel yaratıldığını düşündü.

Boston uykuya varmadan önce:

-Ernazar, dedi, ne müthiş soğuk değil mi? İnsanın iliklerine işliyor. İyi ki kürkleri almayı unutmadık.

-Kürkler yetmez. Eskiden, Ala-Mengü'yü aşan çobanlar soğuktan korunmak için bir dua okurlarmış. Buna Geçit duası derlermiş. Biliyor musun bu duayı?

-Hayır.

-Ben biliyorum, dedemden dinlemiştim.

-Söyle öyleyse.

-Çok iyi hatırlıyorum, yarısını unuttum galiba.

-Hiç yoktan iyidir, hatırladığın kadarını söyle.

-Pekala, sen de benim söylediklerimi tekrar et Boston. Okuyorum:
Ey Gök Tengri! Ey bu soğuk göklerin Tengrisi! Buzlu geçidi aşarken yolumuzu açık tut! Yardımını esirgeme!

Sürülerimizi ölüm kargaşasına düşürme! Onların yerine havada uçan kara kargayı al!

Çocuklarımızı soğuktan öldürme! Onların yerine havada uçan guguk kuşunu al!

Eyerlerimizin kolanlarını iyice sıkacağız, öküzlerimizin sırtına semerleri sıkıca bağlayacağız ve sonra yüzümüzü sana döndüreceğiz.

Yolumuza engel çıkarma ey Tengri! Geçiti aşmamıza, yeşil otlaklara, serin sulara ulaşmamıza yardım et.

Bizi öldürme. Canımız yerine bu duamızı kabul et, ey Tengri!..

-İşte bu kadarını hatırlıyorum ve sanırım doğru hatırlıyorum ama bundan sonrasını unuttum...

-Yazık, keşki unutmıyaydın...

-Boş ver! Zamanımızda bu tür dualara kimsenin aldırdığı yok. Okulda bize bunların gericilik olduğunu, cehalet devrine ait şeyler olduğunu öğrettiler. Şimdi insanlar uzayda geziyor.

-Uzayın ne ilgisi var bununla. Uzayda gezmek dua etmeyi unutmamıza sebep olabilir mi? Zaten uzayda gezenlerin sayısını parmaklarınla bile sayabilirsin. Ama bütün öteki insanlar yeryüzünde yaşamaya devam ediyor. Ve insanları yaşatan uzay değil, dünyadır. Atalarımız, babalarımız hep dünyada yaşadılar. Uzayla bir işimiz yok bizim. İsteyen gitsin uzayda yaşasın. Onların gelenekleri onlara, bizim törelerimiz bize aittir...

-Söylemesi kolay Boske, Koçkorbayev gibi herifler eski adetlerimizi yermekten, aşağılamaktan hiç geri kalmıyorlar. Hatta evlenme düğünlerimizi bile gereği gibi yapmıyormuşuz. Nikah sırasında niçin öpüşmüyorsunuz? diyorlar bize. Gelin kaynatasıyla niçin dansetmiyor? diyorlar. Çocuklarımıza da iyi adlar vermiyormuşuz. Sözde, yeni doğanlara verilecek isimler için bir Yeni isimler listesi varmış. Yukarıdakiler onaylamış bu listeyi. Bizim ananelerimize uygun isimler yerine bunları vermeliymişiz çocuklarımıza. Hatta ölümlerimizin gömülmesine bile karışıyorlar. Ölümlerimizi kendi adetlerimize göre gömdüğümüz için bize çıkışıyor, kavga ediyorlar. Nerdeyse insanlara nasıl ağlamaları gerektiğini de öğretecekler! Eski usule göre ağlamayın, gözyaşlarınızı yeni usule göre dökmelisiniz, diyorlar.

-Haklısın Ernazar. Bütün bunları ben de biliyorum. Moskova'da olsam -Galiba bir sergiyi görmem için bu sonbaharda beni Moskova ya göndereceklermiş- ne diyordum, Moskova'da olsaydım, Merkez Komitesi'ne giderdim. Şeref sözü veriyorum ki gideceğim. Yerel yönetimlerde bizim Koçkorbayev gibi sekreterlerin gerçekten faydası var mı, yoksa bizi onun pençesine düşüren kara bahtımız mı? diyeceğim onlara. Bu adama karşı kimse ağzını açamıyor. En ufak itirazda sen partiye karşı geliyorsun diye boğazına sarılıyor insanın. Sanki partiyi tek başına o temsil ediyor! İşi o kadar azıttı ki, müdür bile onun karşısında eğilip büzülüyor. Asıl kötü tarafı, o yalnız değil, hemen hemen her yerde var böyleleri... Neyse, lafını etmemek daha iyi. Sanırım artık uyuma zamanı geldi. Yarınımız zorlu geçeceğiz benzer.

İki adam, Ala-Mengü'nün yüksek argıtı dibinde, yavaş yavaş uykuya daldılar. Dorukların değişken karanlığında yıldızlar ışıltılıydı. Her biri yumruk büyüklüğünde ve çok ağırmış gibi görünüyordu. Boston, tam uykuya varmadan önce, bu ağır yıldızların gökyüzünde düşmeden nasıl durduklarına şaşırıp kaldı bir süre.

Soğuk rüzgar kayalıklar arasında ısıklık ısıklık, uğul uğul esiyordu. Rüzgar ilahı Şamalu hiçbir yere sığmıyordu, hiç hoşnut olmuyor ve hep karamsar tasarılar çiziyordu.

O gece dışarıda kurtlar uluyor, soğuk rüzgar camları dövüyor, pencere kenarları gıcır gıcır inliyordu. Boston, acı anılara kaptırmıştı kendini. Ernazar'ı düşünüyordu. Bir gün önce kendisine hakaretler yağdıran beş para etmez öteki herifi de düşünüyordu. Bu tipler her zaman bayağı iftiralarıyla başkalarını yıkmaya, hayatlarını karartmaya çalışırlardı. Ne de iyi becerirlerdi başkalarına çamur atmayı! Dedikodu, iftira, kiral olsun çoban olsun herkesin uykusunu kaçırdı. Denenmiş bir metod idi bu. Bazı anlar öyle sanıyordu ki, bu düşünceler onun acılarıyla körelmiş ruhunun zaptedilmez bir baskısıdır ve ruhu geceleyin ağılın etrafında ağılayan, inleyen Akbar'la beraber dolanmaktadır.

Bu dayanılmaz ulumalara bir son verebilirdi, ana kurdu susturabilirdi. Öfkelenmiyor da değildi ona: Nedir bu inadin dişi kurt! Ne istiyorsun benden! İnan bana, seni bu acılardan kurtarmak, yardım etmek istedim. Yemin ederim ki bu işte benim bir suçum yok. Bırak artık ulumayı Akbar! Yavruların burada değil. Onları aldılar, kaçırdılar, sattılar! Votka için sattılar! Hiç bulamayacaksın yavrularını! Unut ve sus artık! Daha ne zamana kadar bize işkence edeceksin? Git artık Akbar, git, defol! Nasıl acı çektiğini biliyorum, ama yine de gitmelisin. Eğer gitmezsen ve yoluma çıkarsan, seni öldürmek zorunda kalacağım zavallı hayvan! Emin ol tereddüt etmeden vururum seni. Çünkü uyku uyutmuyorsun. Benim derdim bana yeter, daha fazla zorlama beni. Evet, seni vurabilirim, seni vurabilirim ya, bana hakaret edenlere, felaketime gülenlere bir şey yapamıyorum. Bari sen beni rahat bırak. Git, penceremin dibinde uluduğunu duymayayım bir daha! Aslında, senden önce onu, o artık düşmanımı öldürmek isterdim. Anamın başı üzerine yemin ederim ki elim titremeden çekerdim tetiği.

Evet, o ortak düşmanımız senin yavrularını kaçırdı, o pis sarhoş diliyle de bana iftira atmaya, çamur atmaya devam ediyor. O buz çukurunu, Ernazar'a seslenmek için kenarına tutunurken tırnaklarımı kıran o ölüm kuyusunu, acımasız dağlar arasında hiçkırı hiçkırı ağladığımı düşününce ve gözlerimin önüne getirince, yaşamak istemiyorum. Eğer yanbaşımdayı uyuyan şu çocuk olmasaydı, her şeyi bırakıp ölüme koşardım. Bu ulumalar yüzünden annesi onu bizim yatağıma getirdi. Kadın korkuyor ve bu da çok normal. Ve masum yavrum mışıl mışıl uyuyor. Tanrı onu bana, çalışmamın, dürüstlüğümün ödülü olarak verdi. Benim kanım, benim canım o. Yeryüzünde benden kalacak son parça. Ben kaderden bir şey istemedim. Her şey kendi kendine oldu... günün doğması, akşamın olması gibi. Herkes bilir ki kaderden kaçılmaz. Ama o sersem Bazarbay öyle iğrenç iftiralar uyduruyor ki, kendimi savunacak başka bir yol olmadığına göre, onu bir köpek gibi boğmak isterdim... Ve o Koçkarbayev de, o ayyaşın söylediklerini kelimesi kelimesine tekrar etmekten pek hoşlanıyor. Benim yavruma zarar vermek istiyor... Senin acılarını nasıl anlamam Akbar, nasıl anlamam!

Aslında, aklından ve kalbinden taşan bu düşüncelere rağmen, Boston, dişi kurdun o tarifsiz, çok büyük acısını, bu acının derecesini anlayamazdı. Kurt, bunu anlatacak kelimelerden, konuşmadan yoksundu ama, bu duygudan yoksun değildi. Bu acıyı bütün varlığıyla hissediyor ve bundan kurtulamıyordu. Her çareye başvurmuştu bu üzüntüsünü unutmak için. Dağlarda, göl kıyısında, peşinden hiç ayrılmayan eşi Taşçaynar ile, bütün gücünü yitirip yorgunluktan ölmek ümidiyle hiç durmadan koşmuştu. Yoluna çıkan her şeye umutsuz bir hiddetle saldırmış, duyduğu ölçüsüz acıyı unutmak istemişti. Hatta bir defa yuvasına da dönüp bakmış, hala boş olup olmadığını anlamak, son ümit ışığının da söndüğünü görerek, kavuşma hayalinden kurtulmak istemişti...

Ne dayanılmaz, ne acımasız bir çile idi bu! O akşam, uzun uzun ve amaçsız dolaşıktan sonra, birden Başat'a yönelmiş, yapılması gereken çok acele bir işini

hatırlamış gibi, gittikçe hızını arttırarak koşmaya başlamıştı. Taşçaynar da her zamanki gibi peşinden geliyordu. Çılgın gibiydi. Kayaların, kar yığınlarının arasından, çalılıarın üzerinden uçar gibi koşuyordu... Nihayet, her zamanki yolundan sarıçalıların olduğu yere geldi, yavrularının orada olup olmadıklarından iyice emin olmak için bir kere daha girdi inlerine. Her tarafı koklayarak, yavrularının pek özlediği kokularını bir kere daha içine çekti ve sonra inledi, uludu, uludu... Neredesiniz? Ne oldu size yavrularım! Süte susamış küçük yumuklarım! Bir gün büyüyecektiniz: Keskin dişleriniz olacaktı. Siz yanıbaşında yürürken kendimi ne kadar mutlu, ne kadar güçlü hissedecektim! Siz yanımda oldukça ayaklarım yorulmak nedir bilmeyecekti.

Hala o pis kokuyu çıkaran şişenin bulunduğu yere, dereboyuna koştu. Yulafı kuşlar yemişti, ama bazı taneler kalmıştı ve bunların üzerini kırağı kaplamıştı...

Nihayet, yavrularının olması gereken yere yuvarlanıp yattı, büzüldü. Taşçaynar da yanına uzanıp kalın kürkü ile onu ısıtmaya çalıştı.

Gece karanlığı iyice çökünce Akbar rüyasında yavrularını gördü: Memelerinde biriken sütleri emiyordu yavruları. Onları emzirmek, memelerindeki sıızları dindirmek istemişti uzun zamandan beri. Ve yavruları, küçük hırıltılarla, ağızlarını doldura doldura emiyorlardı. Kendisi de onlara büyük şefkat gösteriyor, hazdan mest oluyordu. Ama memelerinde süt hiç bitmiyordu, hep doluydular... Bundan belli belirsiz bir kuşku duymaya başlamıştı: Sütünün bittiğini, ağırlıktan kurtulduğunu niçin hissetmiyordu? Niçin bunca süte rağmen yavruları doymak bilmiyordu? Olsun! Dördü de orada, kucağında idiler ya. En hareketlisi, kuyruğunun ucunda beyaz bir leke olanı, sonra en çok emen ve anasının memesi ağzında iken uyuya kalanı, hep ağlamaklı ve kavgacı olan üçüncüsü ve mavi gözlü dişi yavrusu yani geleceğin Akbar'ı... hepsi yanındaydı... Rüyası devam ediyordu: Mujunkum bozkırında, dört yavrusuyla uçar gibi koşuyor ve yavruları da peşinden süzülüyorlardı. Taşçaynar da onlarla beraberdi ve o da uzun sıçrayışlarıyla uçuyordu. Güneş parlıyor, serin hava karınlarını okşuyor ve hayat gibi akıp gidiyordu...

Dişi kurt birden uyandı, katı gerçeğe çarparak ezilmişçesine bir süre hiç kımıldamadan öylece kaldı. Neden sonra usulca kalktı ve yuvadan çıktı. O kadar yavaş hareket etti ki Taşçaynar onun kalktığını duymadı bile. Akbar'ın gözleri birden gökyüzündeki aya saplandı. Yıldızlı gökte, karlı dağların tepesinde, ay o kadar parlak, o kadar yakın görünüyordu ki, elinizi uzatsanız degecekti sanki. Şırıltısı hiç bitmeyen o geveze derenin kenarında, başı eğik ve tarifsiz kederler içinde biraz yürüdükten sonra, durup arka ayaklarının üzerine oturdu, gözlerini havaya dikerek uzun uzun baktı. Ve o gece, o sarı büyük yıldızda yaşayan Börü-Anayı (kurtların tanrıçası) net bir şekilde gördü. Börü Ana'yı ilk defa bu kadar yakından ve net görüyordu. Onun çift boynuzlu silueti şaşılacak derecede kendisine benziyordu. Açık ağzı, arkaya doğru uzanan kuyruğu pek belirgindi. Dişi kurt, Börü-Ana'nın kendisini gördüğünü ve duyduğunu hissetti. İşte o zaman, sıcak nefesinden dalga dalga yükselen yakarışlarla, Börü-Ana'ya seslendi:

Ey kurtların ilahesi Börü-Ana! Bana iyi bak. Karşımda ben varım, ben Akbar. Bu soğuk dağlarda karşıma dikilen benim. Yapayalnız, talihsiz Akbar. Acılarım çok büyük. Nasıl ağladığımı işitiyor musun? Nasıl uluduğumu, nasıl hıçkıra hıçkıra ağladığımı duyuyor musun? Bütün varlığım ıstırap oldu, memelerim yararsız sütle doldu... Süt verecek, besleyecek kimsem yok. Yavrularımı yitirdim. Nerde yavrularım, nerde? Aşağılara in Börü-Ana, in de yanıma otur, sen ve ben birlikte ağlayalım. Aşağılara in kurtların tanrıçası. Seni doğduğum topraklara götürüyüm, artık kurtların orada, o bozkırda yaşama hakları yok. Bu hakkı aldılar bizden. Dağlarda yaşama hakkımız da yok. Hiçbir yerde kurtlara yaşama hakkı yok... Aşağıya inmek istemiyorsan beni de oraya çek Börü-Ana! Ben, Akbar, yavruları çalınan ana kurt! Seninle birlikte Ay'da yaşamak, oradan kanlı gözyaşlarımı yeryüzüne akıtmak istiyorum. Beni işit Börü-Ana! Börü-

Anaaa! Börü-Anaaa! Beni anla, gözyaşlarımı anla Börü-Anaaa!

O geceyi aşacakları dağın dibinde geçirdiler. Sabahleyin ilk kalkan Ernazar oldu. Sımsıkı sarınmıştı. Gidip atlara bir göz attı. Atlar bukağılı ve örtülü idiler. Boston, kürkünün altından başını yavaşça çıkararak sordu:

-Çok soğuk mu?

-Yükseklerde sabahlar hep soğuk olur, güneş yükselir yükselmez biraz ısınır.

Sonra dönüp semer halısının üzerine oturdu. O saatte ortalık epeyce karanlıktı daha.

-Atlar nasıl?

-Fena değiller.

-Sürüyü buraya getirip şıkama yaptığımız zaman bir çadır kurmamız gerekecek sanırım. Bu kadar çok üşümeyiz o zaman.

-Çok haklısın. Çadır kurmak pek vakit almaz zaten. Önemli olan tutacağımız yolu bilmektir. Gerisi bize kalmış bir iş.

Şafakta hava biraz yumuşadı, hafifledi. Ortalık yeterince aydınlanır aydınlanmaz atları eyerlediler.

Boston, ata binmeden önce son bir defa daha baktı çevreye. Yamaçları, kayaları gözden geçirdi. İki çoban, vahşi tabiatın ortasında küçücük görünüyorlardı, ama kararlıydılar. Yüksek geçit korkutamaz bizi, diye düşündü Boston, hayat memat meselesi bu, iş bu kadar ciddi olunca insanoğlu hiçbir şeyden korkmaz, hiçbir engel durduramaz onu. Denizleri dağları aşar, yarıları uçurumları geçer. Biz de geçeceğiz.

Vaktiyle ataları tarafından açılan eski yolu buldular ve gördüler ki bu yol, bu patika, iki tepenin arasında karlı, hafif bir çöküntüden geçmekte, dosdoğru uzanmaktadır. Besbelli o yükseltiden sonra, Kiçibel'e doğru inişe geçeceklerdi. Eskilerin dediğine göre, Kiçibel'de bir kayın ormanı, bir de dağlardan inen bir dere varmış. Bazen tabiat, en güzel, en zengin köşelerini, aşılmaz görünen işte bu tür engellerin arasına gizler. Ama, ekmeğini kazanmak zorunda olan insan, her engeli göğüslemeye hazırdır, ona hiçbir engel dayanamaz, bu derece güçlüdür yaşama arzusu...

Yamaç gittikçe dikleşti, kar kalınlaştı. Atlar kalın kar tabakasında çok zor ilerliyorlardı. Güneş yükselince rüzgar dinmişti. Şimdi o sessizlikte yalnız atların ve kendilerinin solumalarını duyuyorlardı.

-Ne dersin Ernazar, diye sordu Boston, karınlarına kadar kara batacak koyunların buradan geçmeleri epeyce güç olmaz mı?

-Kesinlikle öyle olur Boske, zorlu bir sefer olacak bu! İşin en önemli yanı bu yolu en kısa zamanda, olabildiği kadar çabuk aşmak olacak sanırım. Hem bir geçit açabiliriz, hiç olmazsa karları bastırırız.

-Evet, ben de düşündüm bunu. Kürekleri unutmamalıyız.

İlerlediler. Kar atların dizine çıkmaya başlayınca, inip, hayvanları yedeklerine aldılar. Az sonra dağın havası azaldı ve ağızlarından solumaya başladılar. Her taraf bembeyaz olduğu için gözleri kamaşıyordu. Güneş gözlüklerini taktılar. Dağ gezisi için bu gözlükler şarttı, ama artık şehirde de güneş gözlüğü takmak adet olmuştu. Az sonra kürklerini de çıkarmak zorunda kaldılar ve onları eyerin

üzerine attılar. Atlar da ter içinde kalmıştı, zorlukla nefes alıyorlardı. Neyse ki artık yokuşun doruğuna iyice yaklaşmışlardı... Ebedi buzlarla örtülü beyaz doruklara güneş şimdi tam tepeden bakıyor ve açık gökyüzüne ışıklarını saçıyordu. Yalnız yollarının üzerinde birkaç beyaz bulut vardı ve pamuk yığını andıran bu bulutların içinden geçiyorlardı. O anda, Issık-Göl kenarında yazlıkçıların güneşten kavrulduğuna ya da rahat rahat güneşlendiklerine, yandıklarına inanmak zordu doğrusu.

Az sonra yokuşun doruğuna ulaşmaları için sadece beş yüz metre kadar bir yol kalmıştı ve şimdiden inişi düşünmeye başlamışlardı. İnişin çıkış kadar zahmetli olmayacağını umuyorlardı...

Nihayet yokuş bitti. İki adam ve hayvanlar iyice yorulmuşlardı. Biraz nefes almak için durup mola verdiler. Katettikleri yola ve çevreye baktılar. Ernazar, mutlu mutlu gülümseyerek:

-Tamam Boske, dedi, sürüyü rahatça geçirebiliriz buradan, tabii hava güzel olursa.

-Evet, evet, ancak hava güzel olursa. Ernazar saatine baktı:

-Tam ikibuçuk saatte tırmandık. Pek o kadar güç olmadı değil mi?

-Ama koyunlarla üç saat ya da daha fazla sürer. Neyse, sürüyü aşırmanın mümkün olduğunu anladık ya. Haydi inişe geçelim ve öbür yamacın nasıl olduğunu da görelim. Belki Kiçibel'i de görürüz uzaktan. Mera yemyeşil olmalı...

Çevrelerinde kar tabakası dümdüz uzanıyordu, ama yer yer, rüzgarın savurmasıyla ve yığmasıyla oluşan, yine dümdüz, ısıllı setler görünüyordu. Bu kar ovasının sınırsız, sonsuz olmadığını biliyorlardı. Yokuşu biraz daha indikleri zaman, aşağıda başka bir dünya ile karşılaşacaklardı ve bu yolculuğun hedefi, amacı olan o dünyaya bir an önce ulaşmak için sabırsızdılar şimdi. Bir devenin çift hörgücünü andıran iki tepenin arasından neşe ile, coşku ile ilerliyorlardı. İşte tam bu sırada, Boston, adımını hızlandırdığı bir anda, ayaklarının dibinde yerin oynadığını hissetti ve ardında bir çığlık duydu. Dönüp ardına bakınca dehşetten donakaldı. Ernazar ve atı yoktu! Onların olması gereken yerde, hemen ardında, ince bir kar savruntusu vardı.

-Ernazaaa! diye bağırdı korkunç bir sesle. Dağların ölüm sessizliğinde yankılanan sesi korkusunu daha da arttırmıştı. Yoldaşının kaybolduğu noktaya doğru fırladı ve karşısında bir uçurumun, bir kuyunun açıldığını farkedince, mucize sayılabilecek bir hareketle durup iki adım geriledi. Dipsiz, karanlık bir kuyuya benzeyen o çukurdan, buhar gibi ama soğuk kar tanecikleri çıkıyordu. Yüzükoyun yatarak çukurun ağzına kadar sürünmeye başladı. Olanı henüz anlamamıştı, anlamak için düşünmeye de cesaret edemiyordu. İliklerine kadar kaygı kesildi, korku sardı ve bu korku en küçük damarlarına girerek düşünce yetisini felce uğrattı. Ama yine de sürünüyor, anlaşılabilir bir güçle hareket ediyor ve nefes alabiliyordu. Dirseklerine dayanarak sürünürken, yüzüne gözüne yapışan karları düşürmek için başını sallıyordu. Saniyeler içinde bir buz tabakasının üzerinde süründüğünü anladı, kar altına saklanan derin uçurumların bütün bir sürüyü bir anda yutabilecek boşlukların bulunduğu dair anlatılanları hatırladı. Sonra, birisini lanetlemek için söylenen kargışı da hatırladı: Carıklarga ket! diyorlardı. Bununla, dipsiz yarıklara git, yok ol! demek istiyorlardı. Ama, niçin, niçin Ernazar da böyle yok olsun!.

Onun suçuydu bu. Kesinlikle onun suçu! Doymazlığı için, var olanla yetinmek istemediği için cezalandırılıyordu... Ah, böyle bir facianın olabileceğini düşünseydi...

Nihayet çukurun ağızına kadar gelebildi ve korkudan ürpererek, sesi, nefesi kesilir gibi oldu.

-Ernazar! diye fısıldadı boğuk bir sesle.

Sonra hüngür hüngür, ciğerlerini yırtarcasına ağılamaya başladı: Ernazar, orada mısın? Emazar! Ernazar! Ernazar!

Sustuğı zaman aşığıdan, sakın yaklaşma! diyen bir ses duyar gibi oldu.

-Ernazar! Sevgili kardeşim, Can kardeşim! Hemen geliyorum, bekle beni, seni çıkaracağım oradan!

Karları savurarak fırlayıp kalktı. Az daha kendisi de yuvarlanacaktı aynı uçuruma. Atına doğru koştı. İp ve balta gibi işe yarayacak şeyler Ernazar'ın atında idi. Onun için kendi atının kollarını, dizginini, zengi kayışlarını kesti. Bunları birbirine bağlarken parmakları kan içinde kaldı. Sonra yine uçuruma doğru koştı. Bastığı buzun kırılıp ökebileceğine aldırmadan, soluğı kesilerek, içten içe canekişir gibi, arkadaşını kurtaramadan ölmek korkusuyla uçurumun kenarına geldi.

-Ernazar! Ernazar! Sana bir ip getirdim, beni duyuyor musun? Bir ip getirdim. Cevap ver can kardeşim, cevap ver! Kayışın bir ucunu bileğine dolayarak, öbür ucunu kuyuya sarkıttı. Uçurumun ne kadar derin olduğunu, sarkıttığı kayışın dibe ulaşmış ulaşmadığını bilemezdi.

Orada öylece bekledi bir süre. Çok, çok uzun gelen bir bekleyişti bu.

-Cevap ver Ernazar! Bir şey söyle! Tek bir kelime söyle! Ernazar, canım kardeşim!

Ama abaları boşuna idi. Korkusunu daha da arttıran kendi sesinin yankısından başka bir ses gelmiyordu aşığıdan. Ve o durmadan söyleniyordu:

-Nerdesin Ernazar! Beni duyuyor musun? Ne yapmalıyım Tanrım?

Kendini tutamayıp yine hıçkırır hıçkırır ağılamaya başladı. Arada anlaşılmaz şeyler söylüyor, ölü babasından, annesinden yardım istiyor, kızlarını, kız ve erkek kardeşlerini ve özellikle de karısı Arzıgül'ü çağırıyordu durmadan... Bilinci, bu acı gerçeğı anlamak istemiyordu. Ernazar ölmüştü! Ölmüştü! Ve ona yardım edebilecek, teselli edebilecek kimse yoktu yanında... Son nefesine kadar duyacaktı bu ölüm acısını. Bağırmaya devam ediyordu: Duamızı duymadın mı? Böyle bir şeyi nasıl yapabilirsin? diyor, kime hitap ettiğini kendisi de bilmiyordu.

Neden sonra kalktı. Titriyor, bacakları üzerinde güçlükle durabiliyordu. Akşam karanlığının çökmekte; havanın değışmekte olduğunu farkettil. Kara kara bulutlar görünmeye, soğuk bir rüzgar dalga dalga esmeye başlamıştı. Ne yapacak, nereye gidecekti? Yalnız kalan atı da geldikleri yolu tutmuş, geri dönüyordu. Onu, bayır aşığı rahat rahat giderken gördü. Ama yetişemeyeceğı kadar uzaklaşmıştı. Hem yetişse de pek işine yaramazdı artık. Dizginsiz, zengisiz, eversizdi. Kızgınlıktan orada duran zengisiz eyere bir tekme attı. Sonra, evreye dalgın dalgın bakarak, bir süre hareketsiz öylece durdu. Yüzü şişmiş, soğuktan morarmıştı. Başında papağı yoktu. Uçuruma sarkarken düşürmüştü onu. Ala-Mengü'nün iki tepesi arasında yapayalnızdı şimdi. Buz gibi bir rüzgar, ruhunu kaplayan ümitsizliğı arttırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Ne yapacak, nereye gidecekti? Her şey ne kadar güzel başlamıştı. Niçin çıkmıştı bu lanet uçurum onların yoluna? Kendi ayak izlerine baktı ve sadece iki metre kadar açıktan geçtiğı için o dipsiz kuyuya düşmekten kurtulduğunu anladı. Ernazar, biraz daha sağdan yürüdüğü için uğramıştı bu

felakete.

Arkadaşına yardım edemiyor, onun ölmüş olabileceğine de inanmak istemiyordu. Birden bir ümide kapıldı. Belki sadece bayılmıştı ve hala kurtulabilirdi, donup kaskatı olmaması için çok acele etmeliydi. Kürkünü çıkarıp attı üzerinden. Olanca gücüyle bayır aşağı koşmaya başladı, ama iniş o kadar kolay değildi. Ne yapıp yapmalı, bir an önce sovhoza haber vermeliydi. İplerle, kazma küreklerle, fenerlerle yardımcılar gelmeliydi. Onlarla beraber buraya dönecek, uçuruma kendisi inecek ve Ernazar'ı kurtaracaktı.

Birkaç defa düştü, bacağını kırmaktan korksa da, her defasında kalkıp nefes nefese koşmaya devam etti.

Bazen atına yetişebileceğini düşünüyor ve sonra bundan ümidini kesip koşmaya devam ediyordu.

Hava her dakika biraz daha bozuyordu ve kar yağmaya başlamıştı. Ama kar değil fırtına bile kopsa, ancak bu yükseklikte olur, aşağılara ulaşmazdı. Kendisi ulaşmalıydı aşağılara. Kardan, fırtınadan değil, yalnız Ernazar'ın akıbetinden korkuyor, yalnız onu düşünüyordu. Eğer hala ölmediyse, kurtarıcılar gelinceye kadar dayanabilir miydi? Kan damarlarını çatlatacaktı nerdeyse. Acele etmeliydi. Karanlık yavaş yavaş koyulaşıyor ve karanlıkta koşmanın hiç de kolay olmayacağını düşünüyordu bir yandan.

Dik ve kestirme bir yol sayesinde dağın eteğine inebilmişti. Çukurda bayırda koşmaktan olduğu kadar, o feci kazanın ıstırapı ile de bitikti. Kafasında bin türlü kurtarma planı yapıyordu. Bazen de, ne pahasına olursa olsun Ernazar'ı terketmemesi, onunla beraber karlara gömülüp kalması gerektiğini düşünüyordu. O karanlık buzlu hücresinde sevgili dostunun can çekişmesini, iniltilerini de duyar gibi oluyordu. Ernazar'ın karısına, çocuklarına bu olayı nasıl söyleyebileceğini düşününce de çıldırmak üzere olduğunu hissediyordu. Bu büyük felakette, bu tarifsiz güçlükler içinde, bir nebze şansı da oldu: O gün, dağda bir düğün yapılıyordu: Yöredeki çobanlardan biri, tatilden yararlanıp yanlarına gelen üniversite öğrencisi oğlunu evlendirmişti. Sona kalan davetliler de kamyonla evlerine dönüyorlardı. Vakit geçti, ay parlıyordu, gölden esen hafif bir rüzgar vuruyordu dağın eteğine. Vadide, ay ışığında pırıl pırıl parlayan Isık-Göl de görünüyordu. Bütün bu manzara düğüne gelenlere şarkı söylemek arzusu uyandırıyor ve kamyondakiler de bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı.

Boston bu sesleri duyar duymaz kamyonun geçeceği yola doğru koştu ve çılgın gibi elini kolunu sallamaya başladı.

Kamyon, Berik sovhozu müdürünün kapısı önünde durduğu zaman saat sabahın ikisi idi. Boston aralıksız bir şekilde pencere camını tıklattı. Havlayan ve bacağını ısırmaya çalışan köpeğe aldırıyordu bile.

-Ne var? Kim o? dedi içeriden kuşkuyla bir ses.

-Benim, ben Boston Urkunçiev.

-Bir şey mi oldu?

-Evet, büyük bir felaket.

Ertesi sabah, öğleden az önce, başlarında Boston olduğu halde, altı adam Ala-Mengü geçidini tırmanıyordu. İpler ve başka gerekli aletler vardı ellerinde. Bir jeeple olabildiği kadar yükseğe çıkmış ve şimdi, nefeslerini tüketmemek, daha çok yorulmamak için hiç konuşmadan yürüyorlardı. Bir helikopter de o saatlerde, geçidin oraya üç tecrübeli dağcıyı indirmiş olacaktı.

En önde yürüyen Boston, aynı yolu bir gün önce Ernazar'la, olacaklardan habersiz tırmandıklarını düşünmekten kendini alamıyordu.

Şunu da anlıyordu ki, sevgili arkadaşı o lanet çukura düştüğü zaman ölmemiş olsa bile, aradan geçen yirmi dört saatlik bir süre içinde donup ölmüş olmalıydı. Buna rağmen bir mucize umuyordu.

Fırtınadan sonra şimdi geçidin doruğuna mutlak bir sessizlik hakim olmuş, ama yoğun kar yağışı her yeri örtmüştü. Ernazar'ı yutan çukur görünmüyordu, ayak izleri de yok olmuştu. Bu yüzden Boston kaza yerini birden gösteremedi. Neyse ki adamlardan biri oralarda Boston'un kürkünü gördü, sonra bir başkası biraz uzakta, atılan eyeri buldu. Bunlar sayesinde çukurun ağzını da keşfettiler ve kazdılar. Altı katlı bir ev kadar derin görünüyordu çukur. O sırada helikopterle dağcılar da gelmişti ve bunlar çukura indiler.

Dağcılar yukarı çıkınca, Ernazar'ın cesedini kaskatı donmuş olarak bulduklarını bildirdiler, atının da aynı durumda olduğunu söylediler. Bunları çıkarmanın imkansız olduğunu, ufak bir kazma darbesiyle çığ altında kalabileceklerini anlattılar... Boston'un, bir de kendisinin inip aziz arkadaşına son defa veda etmekten başka yapabileceği bir şey kalmamıştı.

Boston bu kabustan yıllarca kurtulamayacaktı: Onu iplere bağlayarak aşağı indiriyorlardı. Uçurumun buzlu-saydam kenarlarını bir fenerle aydınlatıyordu. Birini elinden düşürmesi ihtimaline karşı iki fener vermişlerdi ona. Gerçekten birisini hemen düşürmüştü. Üzüntüsünden ve isyanından bağırarak istiyordu. Ama yine de o buzlu, o dev çukura inmeye devam ediyordu. Sonra fenerin ışığı birden, Ernazar'ın bir buz blokunun üzerindeki cesedini aydınlattı. Dizüstü oturuyordu Ernazar. Kürkü başından kaymış, yüzü kan içinde, dudakları kapalı, gözleri açık görüyordu onu (tıpkı kazanın ertesi gününde gördüğü gibi). Sonra ona sesleniyordu: Ernazar! diyordu, bak ben geldim! Yardım fenerini sana bırakacaktım -Burası çok karanlık, çok soğuk çünkü-ama kaybettim o feneri. Anlıyor musun Ernazar, kaybettim. Olsun, bir tane daha var. Onu veririm sana. Al, al bunu! Al bu feneri Ernazar, yalvarırım al! Ama Ernazar feneri almak için elini uzatmıyordu. Hareketsiz, öylece duruyordu. Bunun üzerine Boston ağlamaya başlıyor ve her defasında gözyaşları içinde uyanıyordu.

Tekrar tekrar görüyordu bu rüyayı ve her defasında ertesi gün çok kötü geçiyordu onun için. Bu rüyasını kimselere, özellikle de Gülümhan'a anlatamazdı. Gülümhan'la evlendikten sonra bile anlatmamıştı ona. Ona da, ailesinden herhangi birine de. Ernazar'ı son bir defa daha görmek için uçuruma girdiğini söyleyemedi!

O faciadan sonra evine döndüğü zaman olayı herkes öğrenmişti. En zoru, gözyaşlarına boğulan Gülümhan'la karşılaşması oldu. Kadın o kadar üzüntülü, öyle umutsuz idi ki, onu öyle görmektense, orada kalıp Ernazar'la birlikte ölmesinin ya da binlerce defa o uçuruma inmeye mahkum edilmesinin daha iyi olacağını düşünmüştü. Kadın Ala-Mengü'ye gitmek istiyor ve hıçkırıklar içinde durmadan bağııyordu: İnanmıyorum! İnanmıyorum! Ölmedi o! Bırakın gideyim, onu bulmak, onu görmek istiyorum! diyordu. Onun bu halinden korkmaya başlamışlardı.

Kadın bir akşam kaçıp gitti. Boston da günlerce hiç elbisesini çıkarmamış, hemen hemen hiç uyumamıştı. Taziyet için gelenlerin günlerce ardı kesilmemiş ve Boston da ilgilenmek zorunda kalmıştı. Bölgenin bütün, sakinleri ağıla geliyor ve bazıları, ta uzaklardan ağlamaya, dövünmeye başlayarak, Kırgız geleneğine uygun ağıtlar okuyorlardı: Ernazar, ciğerparem benim, seni bir daha nerde göreceğim! diyorlardı. Ve Boston onları karşılamaya çıkıyor, attan inmelerine yardım ediyor, teselliye çalışıyordu...

Sonunda bir akşam nihayet yalnız kalabilmişti. Beline kadar soyunmuş, avluda

bir güğüm su ile yıkanmaya çalışıyordu. Daha sonra da biraz dinlenecekti. Çok yorgundu çünkü. Tam bu sırada Arzığül'ün kendisini çağırdığını duydu. O faciadan sonra Arzığül, bir şeyler yapar korkusuyla, Gülümhan'ı hiç yalnız bırakmamıştı.

-Boston, Boston, neredesin?

-Ne var, ne oluyor?

-Çabuk ol, çabuk, Gülümhan'ı yakala! Gitti, mani olamadım, iki çocuk ağlaşıp duruyor...

Boston alelacele kurulandı, uzun kollu fanilesini sırtına geçirdi ve koşmaya başladı.

Epeyce koştuktan sonra bir vadinin kenarında, dağlara doğru giderken gördü onu.

-Gülümhan, dur! Nereye gidiyorsun? diye bağırdı.

Ama Gülümhan dönüp ardına bakmıyordu. Boston hızını arttırdı. Şimdi kadının, kocasının ölümünden onu sorumlu tutabileceğini de düşünüyor ve çok korkuyordu böyle bir suçlamadan. Onu en çok korkutan şey bu idi. Zaten suçluluk duygusu içinde kendini yeyip bitirirken, bir de o, yüzüne karşı bu suçlamayı yaparsa ne cevap verebilirdi?

Kendini savunmak için ağzını nasıl açabilirdi? Kadın da herhalde aklın sesini dinleyebilecek durumda değildi galiba. Elbette, insanın hiçbir şey yapamayacağı trajik anlar olabilirdi, ama bu kaçınılmaz anlar her zaman olağan karşılanmazdı. Ve Ernazar'ın ölümünden sonra kendisinin nasıl hayatta kalabildiğini Gülümhan'a anlatamazdı.

Nefes nefese nihayet Gülümhan'a yetişti.

-Gülümhan, nereye gidiyorsun? Dur, beni dinle... Eve dönelim...

Vakit epey geçti ama henüz karanlık iyice çökmemişti. Gün batarken de dağlar iyice farkediliyordu. Gülümhan dönüp yüzüne baktığı zaman, uğradığı felaketin onu bir tül gibi sardığını gördü sanki. Bir suyun dibindeymiş gibi bu tül yüzünü deforme ediyordu. Daha düne kadar yüzünden sağlık fışkıran, neşe fışkıran bu kadındaki o acılı değişikliği görmek dayanılır şey değildi. Onu, buruşmuş, önden düğümleri çözülmüş dul kadın ipeklisiyle, yas tuttuğu için dağınık bıraktığı saçlarıyla, deli gibi kaçarken görmek, Boston'un yüreğini cayır cayır yaktı. Gülümhan'ın, aslında yepyeni kara çizimleri bile pek üzüntü vericiydi.

-Nereye gidiyorsun Gülümhan? Söyle, nereye gidiyorsun? diyordu Boston onu kolundan tutarak.

-Geçide gidiyorum, onu görmek istiyorum! dedi kadın şaşılacak kadar savruk bir sesle.

Boston ona, Ala-Mengü'ye yaya gitmenin delilik olduğunu, dağlara çıkınca bu elbiselerle bir saat içinde donup öleceğini söylemedi de, başka şeyler söyleyerek yalvardı:

-Şimdi gitme Gülümhan. Az sonra karanlık basacak, başka zaman gidersin, ben götürürüm seni oraya. Ama bu akşam olmaz, eve dönelim. Kızların ağlaşarak seni bekliyor, Arzığül kaygılar içinde. Az sonra gece olacak, yalvarırım eve dönelim...

Gülümhan hiç cevap vermedi. Birden, çektiği acıların ağırlığı ile iki büklüm olmuştu. Neden sonra başını iki yana sallayarak mırıldandı:

-Onsuz nasıl yaşarım ben? Orada yapayalnız kalamaz toprağa gömülmeden, mezarı başında bir ağlayanı olmadan kalamaz!

Gülümhan'ın önünde, ayakta, zayıf omuzlarından sarkan fanilesiyle, birçok çoban gibi bütün mevsim giydiği çizmeleriyle ve kurulanmak için aldığı, sonra boynuna doladığı havlusuyla öylece duruyordu. Çok üzgün ve acınacak bir durumdaydı. Gülümhan'ı yatıştırmak için ne söyleyeceğini bilemiyordu. Ne söylese onun acısına merhem olamazdı çünkü. Eğer kendi canını verdiği takdirde Ernazar'ın geri geleceğini bilse, hiç tereddüt etmeden yapardı bunu. İkisi de kendi düşüncelerine dalarak bir süre sessiz durdular. Sonra Boston, Gülümhan'ı yine elinden tuttu:

-Gel, dedi, bizim yerimiz orasıdır, insanların Ernazar'a ağlamak için geldiği yerdir. Dönelim eve.

O zaman Gülümhan, başını onun omuzlarına dayadı, sayıklar gibi, anlaşılmayan sözler söyleyerek titreye titreye, hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı. Boston da koluna girdi, birlikte ağlaya ağlaya, ağılın yolunu tuttular. Yaz akşamının karanlığı, dağlardaki otların kokusunu etrafa yayarak, yavaş yavaş çöküyordu. Arzıgül de iki kızla onları karşılamaya çıkmıştı. İki kadın birbirlerinin kucağına atılarak, uzun bir ayrılıktan sonra tekrar kavuşmuşlar gibi, hüngür hüngür ağladılar...

Birkaç ay sonra Gülümhan göl kenarındaki küçük evine çoktan taşındığı ve karısı Arzıgül hastahaneye düştüğü zaman, Boston bu sahneyi çok iyi hatırlayacaktı.

Karısının başı ucunda oturup onun iyice zayıflamış soluk yüzüne büyük bir üzüntüyle bakacaktı. O sıcak sonbahar gününde, oda arkadaşları çıkıp yalnız kaldıkları zaman şöyle bir konuşma geçecekti aralarında:

-Sana bir şey söylemek istiyorum, diyecekti Arzıgül yavaş bir sesle ve gözlerini güçlükle ona çevirerek. O zaman da Boston onun bir gün öncesine göre daha da sarardığını, zayıfladığını görüp korkacaktı.

-Dinliyorum Arzıgül, ne söylemek istiyorsun? diyecekti şefkatli bir sesle.

-Doktoru gördün mü?

-Gördüm, dedi ki...

-Yoo, şimdi değil, doktorun ne dediğini daha sonra anlatırsın. Şimdi konuşmamız gereken daha ciddi bir mesele var. Bu sözler üzerine Boston, kalbi sıkışarak, sinirli bir hareketle mendilini çıkararak, alnındaki terleri silecek ve boş yere konuyu değiştirmeye çalışacaktı.

-Belki ciddi konuların zamanı değil, daha sonra, iyileştiğin zaman bol bol konuşuruz.

Ama karısının bakışları ısrarın faydasız olduğunu anlatacaktı.

-Her şey zamanında yapılmalı. Hastahaneye geldiğim günden beri çok düşündüm. Zaten burada en iyi meşgale düşünmektir. Seninle birlikte geçirdiğimiz hayattan çok memnunum ve kaderimden de hiç şikayet etmiyorum. Allah'ın yardımıyla kızlarımız büyüdü ve artık kendi başlarına hareket edebilirler. Onlar hakkında da konuşmam gerek ama, şimdi değil. Ben şimdi en çok seni düşünüyorum, senin için korkuyorum. İnsanlarla pek iyi geçinemiyorsun,

çok katırsın ve kimsenin önünde eğilmek istemiyorsun. Artık genç olmadığını unutma. Ben yok olduktan sonra, içine kapanıp kalma. Uzun zaman yalnız yaşama. Cenaze töreninden sonra ne yapacağını iyi düşün. Ben, yeniden evlenmeni istiyorum. Unutma ki çocuklar kendi hayatlarını yaşayacaklardır...

-Bütün bunları niçin söylüyorsun bana, böyle şeyler konuşmamalıyız.

-Yoo, Boston, bunları konuşmamızın tam zamanı! Şimdi konuşmalıyız, ben öldükten sonra çok geç olur. İnan bana, bu söyleyeceklerimi çok düşündüm. Biliyorsun, Gülümhan sık sık ziyaretime gelir. Onu iyi tanırsın, yabancımız değil. Kader onu, hala bakıma muhtaç iki çocuğu ile dul bıraktı. Çok iyi bir insan. Sen, işte onunla evlenmelisin. Benim tavsiyem budur. Elbette hareketlerinde serbestsin, seni zorlayamam. Ama ben öldükten sonra bu konuşmamızı ona da anlat... Belki bu evlilik gerçekleşir. Benim isteğim işte budur. Böylece, Ernazar'ın kızları da yeniden bir babaya kavuşur...

Isık-Göl sakinleri göl yakınında yaşıyorlar ama, boşuna, kıyısında gezintiye çıktıkları yok. Tatile çıkanlar eskiden beri hep böyle söyler, alay ederler. Ama o akşam, Boston hastahaneden çıkar çıkmaz, hep uzaktan seyrettiği bu harika güzellikteki sıvı mavinin kıyısında, yalnız dolaşmak ihtiyacını duyacaktı birden bire.

Rüzgarın, görünmeyen bir saban demiri gibi suyun üzerinde oluşturduğu muntazam çizgiler üzerinde koşuşan köpüklü dalgalara bakacak, ağlayacak, bu dalgalara karışıp yok olmak isteyecekti... Dalgalar bir yükseliyor, bir devriliyor batıyor, sonra kendi köpüğünün içinden yine meydana çıkıyordu. Onların bu hali gibi, onda da yaşamak arzusu, ölüp ölüp diriliyordu...

Hiç durmadan uluyan kurtların sesi, sonunda canına yetti ve onu çıkmaya mecbur etti. Evvela küçük Kence uyanmıştı ağlayarak. Boston onu göğsüne çekerek, kucaklayarak sakinleştirmeye çalışmıştı:

-Kence, Kence! Ağlama yavrum! Neyin var senin? Ben burdayım, annen de burda bak. Şeker vereyim mi sana? Işığı yakayım mı? Korkacak hiçbir şey yok yavrum. Kediler bağıırıyor böyle, kedilerden başkası değil!.

Gülümhan da uyanmış, o da çocuğu yatıştırmak için bir şeyler söylemişti. Ama çabaları boşuna idi, çocuk susmuyordu. Boston kalkıp lambayı yakmaya gitti. Kapının önüne gelince durup sordu:

-Gülüm, ben dışarı çıkıp onları korkutmak istiyorum. Sabaha kadar dayanılmaz bu ulumalara...

-Saat kaç?

Boston duvardaki saate baktı:

-Üç yirmi var.

-Ne kadar geç, gördün mü? Saat altıda kalkacaksın! Bu kör olası Akbar da bizi deli edecek sonunda. Tam bir bela bu, bir kırlagan!

-Haklısın, bir kırlagan, ama sinirlenme, bari sen korkmayı bırak! Çabuk gelirim. Çıkarken kapıyı kilitleyeceğim, hiç endişe etme, uyumaya çalış. Çıkıp evin etrafında bir tur attı. Çorapsız, alelacele giydiği çizmeleriyle ağır ağır yürüyor, bir yandan da yüksek sesle ve aşağılayıcı sıfatların hepsini sayarak köpekleri çağırıyordu. Umutsuzluktan çılgına dönen bu kurtlar onu öyle sinirlendiriyordu ki, onlarla nihayet yüz yüze geleceğinden memnun oluyordu. Kurtları başka türlü susturamayacağına göre yapılacak tek şey vardı: Tüfeğini alıp onları vurmaya çalışmak.

Ama o gece de, her şeye lanetler okuyarak, sövüp sayardık eli boş döndü. O yatağa tekrar girdi ama, gözüne uyku girmedi. Acılı, üzücü binlerce düşünce üşüşmüştü kafasına.

Namuslu çalışmak her yıl biraz daha güçleşiyordu. Bugünün insanları, özellikle de gençler, yalnız kendi çıkarlarını düşünüyorlardı ve zerre kadar iş ahlakına sahip değillerdi. Savaştan önce, Çuisk kanalının inşaatında, hiçbir çıkar beklemeden çalışmak için ülkenin dört bucağından gönüllü gençler gelmişti. Şimdi buna kimse inanmazdı. Çünkü karşılıksız emek vermeyi akılları almazdı. Hem artık hiç kimse çoban olmak istemiyordu. Herkes her şeyden kaçıyordu. Tam bir bozgun, bir kokuşma idi bu. Ama, bu durumu da çok iyi anladıkları için, herbiri bunun geçici olduğuna, düzeleceğine inanır görünüyor ve geleceği ciddi olarak düşünme zahmetine kimse katlanmıyordu. Dobra dobra konuşanları ise iftira etmekle, yabancı hayranı olmak ve onlarla işbirliği yapmakla suçluyorlardı.

Bu acı düşüncelere karşı Boston'un tek tesellisi, karısı Gülümhan'ın ona karşı çok anlayışlı davranması idi. Gülümhan, onun yılın üçyüz altmış beş gününde hiç dinlenmeden çalışmasına ses çıkarmıyor, bundan şikayetçi görünmüyordu. Sürüyü kendi haline, gözetimsiz, bakımsız nasıl bırakabilirdi? Ağıl bir fabrika değildi ki istediği zaman makineleri stop ettirsin. Koyunlar sürekli bakım, sürekli itina isterlerdi. Böyleydi ama, sovhozda hiçbir zaman yeteri kadar işçi bulunmazdı. Oysa ülkede pek çok işsiz vardı ve sovhozda dilediği kadar işçi bulabilirdi. Ne var ki insanlar yorulmak istemiyorlardı. Niçin böyle oluyor? diyordu kendi kendine: Çalışmadan yaşamak, yaşamak mıdır? Kimbilir, yaşamanın da, çalışmanın da bir başka türüsü vardır belki. İşin en zor yanı, kuzulama zamanında yardımcı işçi bulmaktır. Gençleri, gece gündüz kuzuların başında tutmaya imkan yoktu. Çünkü bu iş büyük bir sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektiriyordu. Hem onlar bu kadar az bir ücretle, uzaklara, bucaklara gitmek istemezlerdi. Bir fabrikada ya da bir şantiyede günde sekiz saat çalışmak çok daha iyiydi onlar için. Biz hep, nerede çok para verilerse orada değil, bize nerede ihtiyaç varsa orada çalıştık. Şimdi çalışma sırası, kalkınmaya katkıda bulunma sırası, gençlerin olmalı. Hiçbir işe yaramıyorlar, hiçbir şeye saygıları yok, tutundukları hiçbir şey yok! diyordu yaşlılar. Birbirlerini anlamamaktan kaynaklanan nesiller arasındaki uyumsuzluk, giderek daha da artıyor ve bütün ağırlığıyla vicdanların üzerine çöküyor.

Boston, dilini tutamadığı için pişman olduğu son toplantıyı bir kere daha hatırladı. O toplantıda yine canını sıkan meseleyi ortaya atmış, insanların işlerine sahip olmaları, dört elle sarılmaları gerektiğini söylemişti. Durumu düzeltmenin tek yolu bu idi, kişisel çıkar sağlamak böyle olmalıydı. Alınacak ücretler, sağlanan sonuç ya da verimle doğrudan ilgili bulunmalıydı. Özellikle de çobanlar, onların yardımcıları ve aileleri, kendilerine ayrılan parsellerde kendilerini bağımsız hissetmeliydiler. İşte o zaman, otlakları korumanın faydasını daha iyi anlar ve korurlardı. Bundan başka çare yoktu...

Koçkorbayev her zamanki tavrı ile karşı çıkmıştı ona. Bu jurnalcı postası -arkasından onu bu isimle anarlardı- müdürün sağında oturuyordu. Konuşma süresince kaşlarını çatarak ve durmadan kiravatını düzelterek, küçümseyerek bakmıştı Boston'a. Müdür İbrahim Çotbayev Çotbayev, onun ne düşündüğünü anlamakta hiç güçlük çekmiyordu. Uzun tecrübelerden sonra, bu demagogun hiç değişmeyen saplantılarını, mantığını çok iyi anlamıştı: Bir neo-kulak bu Urkunçiev, yeni bir tür devrim düşmanı, hep bildiğini okuyor. Hiç ders, ibret almamış. Bir yerlere sürmek gerek onu. Eskiden olsaydı çoktan cezasını bulurdu... demek istiyordu Koçkorbayev.

Müdür Çotbayev, hücre sekreterinin, komitenin yeni eğitimcisine de not vermek için bu toplantıyı fırsat sayacağını düşünüyordu. Bu, ihtiyatlı görünen genç adam ilk defa toplantıya katılmıştı ve dikkatle not tutuyordu.

Boston konuşmasını bitirir bitirmez Koçkorbayev söz istedi. Sonra o odun gibi diliyle ve bütün gücüyle, bir başyazı okur gibi, usta bir hatipmiş gibi, konuşmaya başladı.

-Yoldaş Urkunçiev, bu şüpheli tekliflerinizle daha ne zamana kadar huzursuzluk yaratmaya devam edeceksiniz? Sosyalist bir kolektivitede üretim alanındaki ilişkiler sistemini, tarih uzun zamandan beri belirlemiş, kesinleştirmiş bulunuyor. Siz istiyorsunuz ki ağır şefleri mal sahibi olsun, yardımcılarını kendileri seçsin, onlara verecekleri ücreti kendileri tespit etsin. Bu apaçık tarihe karşı gelmek, ona saldırmaktır, devrim anlayışımıza karşı çıkmaktır. Siz ekonomiyi politikadan üstün tutmak istiyorsunuz. Sürünüzden başka şeyi, daha ötesini göremiyorsunuz. Sanki daha önemli hiçbir şey yokmuş gibi. Ama daha ötede bölge var, cumhuriyet var, bütün bir ülke var! Siz bizi üretim alanında uygulanan sosyalizm ilkelerinden saptırmaya çalışıyor, kışkırtmak istiyorsunuz! Boston kendini tutamayarak sandalyesinden adeta fırlamıştı:

-Ben sizi asla kışkırtmıyorum! Bölgede olanlar, ülkede olanlar ya da dünyada olanlar beni ilgilendirmez. Ben sadece bir çobanım. O konuları benden başka düşünecek büyük başlar çok. Benim işim ağıla bakmaktır. Sekreter çalışma şartlarım hakkında ne düşündüğümü anlamak istemiyorsa, beni bütün toplantılara ne diye çağırılıyorsunuz, yapacak çok başka işlerim var benim. Çene çalmayı sevmem ben. Konuşmuş olmak için konuşmak belki bazılarına büyük çıkarlar sağlar, ama bana değil. Müdür yoldaş, artık beni toplantıya çağırmanı istemiyorum. Bırak da işime bakayım. Böyle toplantılarda işim yok benim!

-Haydi Boske; bunu nasıl söylersin? dedi Çotbayev koltuğunda sinirli sinirli sallanarak. Sen sovhozun en iyi çobanısın, çok tecrüben var ve senin fikirlerin bizim için değerlidir. Toplantılarımıza bunun için çağırıyoruz seni.

-Doğrusu beni şaşırtıyorsun müdür yoldaş. Dediğin gibi en iyisi olmanın bana nelere mal olduğunu da bilirsin. Ama, ben ağzımı açar açmaz Koçkorbayev konuşmama engel oluyor. Bir savcı gibi beni suçlamaktan, benimle dalaşmaktan geri kalmıyor. Sen de köşene çekilip sessiz oturuyorsun. Sanki bunlar seni hiç ilgilendirmiyor! Niçin gerektiği zaman hiç müdahale etmiyorsun?

-Sakin ol Boske, sinirlenme, dedi Çotbayev.

Onun için bu tür konuşmalar son derece can sıkıcıydı. İçinden çıkılmaz bir durum karşısında bir tavır alması gerekiyordu. O ise, hele eğitimcinin olduğu bir yerde, jurnalcı tarafından arkadan hançerlenmektense, tarafsız kalmayı tercih etmekteydi. Bu jurnalcı başı, kaşarlanmış kağıt kemiricilerinin oluşturduğu ve onu desteklemeye hazır büyük bir zincirin sadece bir halkası idi ve bu yüzden de çok tehlikeli bir adamdı: Hele bu defa hiç dolambaçlı yola sapmadan dosdoğru Boston'a yönelmiş, onu Devrim nimetlerine karşı çıkmakla suçlamıştı. Böyle bir suçlamadan sonra ona nasıl karşı çıkabilirdi?

Müdür, sivrilikleri nasıl yontup yumuşatacağını iyice düşünerek ayağa kalktı. Boston haklıydı, bunu anlamıştı. Ama asıl dikkat etmesi, çekinmesi gereken kişi Koçkorbayev idi:

-Bakın yoldaşlar, önce meseleyi ortaya koyalım. Nedir mesele? Anladığım kadarıyla Boston Urkunçiev, sürüsüne, otlaklarına hakim olmak, sahip olmak istiyor, basit bir işçi olmak istemiyor. Ve bunu yalnız kendisi için değil, kendisiyle çalışan herkes için ve onların aileleri için istiyor. Bunu dikkate almamazlık edemeyiz. Bu istekleri bazı somut esaslara da dayanıyor. Çoban ekipleri bizim sovhozumuzun birer hücresidirler. Yine anladığım kadarıyla, Urkunçiev, doğrudan doğruya her şeyin idaresini eline almak istiyor: Sığırları, otlakları, yemleri, binaları, kısacası bütün üretim araçlarını. Bir iş kolu sistemini kurmak istiyor ki bu sistemde herkes kendisinden sorumlu olacak ve herkes ne

kadar çok çalışırsa o kadar çok kazanacak. Ben böyle anlıyorum. Ve sanıyorum ki Cantay İşanoviç, bu teklif dikkatle incelenmeye değer.

Kendisine hitap edildiğini gören Kokorkbayev kasıntılı, vngeli bir sesle itiraz etti:

-Ben, sovhozumuzun, sizin ve benim birlikte yönelttiğimiz bu sovhozun parti sekreteri olarak, Yoldaş Cotbayev, bir tek şeyi anlıyorum: Bizim sosyalist sistemimizde, malsahibi olmak anlayışını teşvik etmeye, hele bunu bir üretim ünitesinde yapmaya, kimsenin hakkı yoktur.

-Ama anlamanız gerekir ki bu teklif üretimi arttırmak amacına yöneliktir. Gençler oban olarak çalışmayı istemiyor artık, dedi müdür cüretini haklı çıkarmak için.

-Bu da demektir ki, kitle için yaptığımız propaganda yeterli değil. Gençlere, Pavlov Morozov'un (Pavlik Morozov (1918-1932): Bir kulak (ifti) ocuğudur. Kynn toprakları kolektifleştirildiği zaman on yaşındaydı. Ailesini jurnal ederek kurşuna dizilmelerine sebep oldu. Az sonra da bir akrabası tarafından öldürüldü. Onu Sovyet okullarında bir devrim kahramanı, devrim şehidi olarak tanıtırlar, ve onun bir eşi olan Kazak Kiene Cakupov'un (Küçük Yakuboğlu'nun) kahramanlıklarını, yaptıklarını örnek göstermek gerekiyor.

-O, sizi ilgilendirir Kokorkbayev, dedi müdür. Propaganda sizin işiniz. Daha fazla propaganda yapmanıza kimse engel olmaz.

-Biz de yapacağız, hiç endişe etmeyin. Birçok etkileme kampanyası tasarladık. Ama en önemlisi, başka kılıklara bryerek ve dolaylı yoldan olsa bile üretim araçlarını ele geçirmeyi çalışanları engellemek, yılanı daha yumurtada iken ezmektir. Sosyalizmin esaslarına hiç kimse zarar veremez, buna müsaade etmeyiz.

Bu görüş alış-verişi çok ciddi bir çekişme halini almıştı. Boston'un cesareti iyice kırıldı. Hatta, kendine rağmen biraz ürktü. Bütün bunlara sebep, yaptığı işin sorumluluğunu tam olarak üzerine almak istemesi, sonuna kadar başkalarının emrinde çalışmak istememesi idi:

Sekreter devam etti:

-Hiç kimseye ayrıcalık tanımayacağız. Sosyalist retim biçimleri herkes için zorunludur. Bunu, özellikle, durmadan istisna avantajlar isteyen yoldaş Urkunçiev için söylüyorum.

-İstisna değil. Tam tersine, herkesin yararlanması gereken avantajlar bunlar. Daha iyi çalışmak için buna ihtiyaımız var bizim.

-Ben şüpheliyim. Hem bu şekilde şart koşmak da ne oluyor? şunu yapın, bunu yapın demek ne oluyor? Kendinize zel otlak edinmek için Ala-Mengü dağını tırmanırken bir kişinin ölümüne sebep olmanız yetmedi mi?

Sırf kendisini mat etmek için, birçok basit kanıttan biriymiş gibi, Ernazar'ın ölümünü bu kadar hafife alması ile, Boston'u can evinden vurmuş, çileden çıkarmıştı:

-Konuş bakalım! diye bağırdı.

-Konuş bakalım demekle ne kastediyorsun? Söylediklerim doğru delęil mi?

-Hayır, doğru değil.

-Nasıl değilmiş? Ernazar'ın cesedi hala duruyor buzların arasında. Belki binlerce yıl kalacak orada!

Bu hatırlatma çok canını sıktığı için Boston hiç cevap vermedi. Ama Koçkorbayev onu iyice sıkıştırdığını görerek yangına körükle gitti:

-Niye susuyorsunuz yoldaş Urkunçiev? Herhalde kişisel çıkarı için oraya giden siz değildiniz!

-Evet, gittim! Ama yalnız kendi çıkarım için değil. Herkesin iyiliği için yapmak istedim bunu. Senin iyiliğin için de Koçkorbayev. Çünkü senin yiyeceğini de ben temin ediyorum. Ve sen, yemek yediğin çanağa tükürüyorsun! Sekreter bozulmuş, kıpkırmızı olmuştu:

-Ne demek oluyor bu? Ben ne alıyorsam partiden alıyorum.

-Peki, parti sana verdiğini kimden, nerden alıyor sanıyorsun?

-Böyle konuşmaya nasıl cüret edersiniz! diye kükredi. Böyle derken kasıtlı bir şekilde kırıvatını düzeltiyordu. Masanın öbür tarafında, Boston'un tam karşısında, duvarın hemen yanında, ayakta dimdik duruyordu. Birbirlerini ölüme mahkum etmişlerdi sanki. İkisinden birinin birden yere devrilmesi kimseye sürpriz olmazdı.

O ana kadar kendi köşesinde hiç konuşmadan duran genç eğitimci birden araya girdi:

-Sakin olun yoldaşlar, sakın olun. Sanırım yoldaş Urkunçiev prensipte haklıdır. O bir işçidir ve ürünlerimizi temin eder. Bu yüzden de konuşmaya hakkı vardır. Ama, hemen işi bu kadar aşırıılığa götürmenin ne yararı var?

-Yoldaş Mambetov (Muhammedov), siz daha onu tanıyamamışsınız, diye bağırdı Koçkorbayev, ihtirasının sınırı yoktur onun. İşte size bir örnek: Daha geçenlerde, çobanlarımızdan biri olan Bazarbay Novgutov dağda bir kurt ini buldu ve dört kurt yavrusuna el koydu. Böylece kurt sürüsünü kökünden kurutmak için yapılması gerekeni yaptı. Sonra ne oldu dersiniz? Bu Urkunçiev ona yapmadığını bırakmadı, kelimenin tam anlamıyla işkence etti ona. Önce onu parayla kandırmak istedi, ama namuslu bir adama çattığı için bundan bir sonuç alamadı. Bunun üzerine tehdit etmeye başladı onu. Novgutov'dan, bu kurt yavrularını aldığı yere bırakmasını istedi. Herhalde bu yırtıcıların rahat rahat üremeye devam etmesini istiyordu. Ben başka bir sebep göremiyorum. Bu hareket başka nasıl yorumlanır yoldaş Urkunçiev? Kimbilir, belki de özel otlaklarınız gibi, özel kurtlarınız, da olsun istiyordunuz, özel bir kurt sürüsü! İstiyorsunuz ki sovhos size, her şeyi bir yana bırakıp kurtlar da versin! Her şey sizin olsun, önce toprak, sonra sürü ve nihayet kurtlar! Kurtlar hiç rahatsız edilmeden çoğalsınlar, sürülerimizi boğazlasınlar, halkın mallarına zarar vermeye devam etsinler mi istiyorsunuz?

-Felaket, şuradaki kurtlar halkın mallarına zarar verdiklerini anlamıyorlar, dedi. Boston kendini toparlayarak.

Toplantıdakiler bu söze yüksek sesle güldüler. Bu duraklamadan yararlanarak o konuşmasına devam etti:

-Kurtlardan söz etmenin hiç sırası değildi, ama madem ki bu konu ortaya atıldı, ben de kalbimden geçenleri söyleyeceğim. İnsan her şeyde akıllı hareket etmelidir. Boş yere düşünebilen yaratıklar olarak yaratılmış değiliz biz. Ne var ki bazıları düşünme yetisinden, sağduyudan yoksun bulunuyor, buna karşılık aynı kişiler bir sürü maval okur, palavra satarlar. Bu kurt yavruları hikayesi de buna çok güzel bir örnektir. Evet, sizin deyimini ile Bazarbay onlara el koydu,

ama daha doğru bir deyimle onları yuvalarından çaldı. Bu sözde başarı için de birçok laf edildi. Ama sizin o kahramanınız, bu kurt yavrularını ne yapması gerektiğini düşünmeden önce, onların ana babalarını da tuzağa düşürmeliydi. Bunu hiç düşünmedi. Aksine, bir an önce onları satmaya çalıştı. Sattı ve parasını votkaya verdi. Bazarbay'dan bu yavruları istedimse, ya da satın almak istedimse, bu, ana ve baba kurtu kapana düşürmek içindi. Yavrularını yitirince kudurmuş gibi olurlardı çünkü. Bu şekilde tahrik edilen bir kurt, en az on kurt kadar tehlikeli olur ve öcünü almadan asla yatışmaz. Bütün çobanlar biliyor: Bazarbay'ın yavrularını çaldığı ve Akbar ve Taşçaynar adlarıyla anılan bu iki kurt şimdi ortalığı kasıp kavuruyorlar. Artık insanlara bile hiç tereddüt etmeden saldırıyorlar, Provokatör denilen bazı kötü insanlar vardır, bunu gazetede okumuştum. İşte bu Bazarbay da bu iki kurdu kıskırtmaktan başka bir şey yapmış değil. Bunu ona söylemiştim, yüzüne karşı yine söylerim. O tıpkı alçak bir provokatör gibi hareket etti...

Sana gelince, sekreter, senin bu tutumunu, bu hareketini hiç anlamıyorum. Bizim sovhozumuza geldiğin günden beri, bütün gün gazete okur, vaktini benim gibi çobanları korkutmaya çalışarak geçirirsin. Onları devrime karşı, Sovyet iktidarına karşı olmakla suçlarsın. Hayvan yetiştiriciliğinden hiç mi hiç anlamıyorsun. Anlasaydın, beni kurtların üremesine yardım etmekle suçlamazdın. Bu kurtları bir yana bırakalım şimdi: Çünkü suçlamaların o kadar gülünç ki üzerinde durmaya değmez. Ama, öteki suçlamayı cevapsız geçiştiremem. Evet, Ernazar o geçidin üzerinde öldü. Ama biz oraya kendi keyfimiz için gitmedik! Böyle bir sefere çıkışımızın gerçek sebebini hiç düşündün mü? Yeni otlaklara çok ihtiyacımız olmasaydı o kadar uzağa gitmeyi aklımıza getirir miydik? Durum gittikçe kötüleşiyor. Müdür de biliyor bunu. O göreve başladığı zaman ne güzel otlaklarımız olduğunu söylesin sana. Ya bugün? Otlakların yerini toz-toprak aldı. Verimsiz birkaç parseldeki seyrek otlar; seyrek saplar için hayvanlarımız birbirleriyle dövüşüyor. Çünkü bu otlağa, besleyebileceği koyun sayısının on kat fazlasını salıyoruz. Her yer çiğnendi, kaskatı oldu. İşte, Ernazar ve ben Kığibel'e bunun için gitmek istedik. Niyetimiz çok iyiydi, ne var ki beklenmedik bir felaketle karşılaştık. Bunun sonunda ben de o otlaklardan vazgeçmeye mecbur oldum. Susmaya da mecbur oldum. Çünkü bu olay beni çok üzdü. Ama olaylar başka türlü gelişseydi, bir sergiyi görmek için Moskova'ya gidecektim. Ve orada, yöneticilerimizi görüp senden söz, edecektim. Koçkorbayev. Sadece partiyi düşündüğünü iddia eden, ama palavracılıktan başka bir şey yapmayan senden. Evet, oraya gidecek, partinin senin gibilere gerçekten ihtiyacı olup olmadığını soracaktım. Sen, hem hiçbir şey yapmıyorsun, hem de başkalarının yapmasını engelliyorsun!

-Artık çok ileri gittiniz! diye bağırdı sekreter. İftira bu! Cevabını parti huzurunda vereceksiniz!

-Ben de tam bunu istiyorum işte. Parti hakem olsun. Benim düşüncelerimi beğenmiyorsa, beni çıkarırsınız. Çünkü o takdirde sizin aranızda yerim yok demektir, beni tutmaya hiç gerek kalmaz. Ama, Koçkorbayev, sen de kendi durumunu, ne olacağını düşünmelisin!

-Bunu düşünmeye hiç ihtiyacım yok yoldaş Urkunçiev, benim vicdanım tertemizdir. Ben her zaman parti ile tam bir uyum içinde bulunuyorum. Boston, dik bir yokuşu koşarak çıkmış gibi güçlkle nefes alıyordu. Sessiz duran genç adama döndü:

-Eğitimci yoldaş, dedi, Komiteye hemen yazmanızı istiyorum. Özel duruşma talep ediyorum. Bu duruma daha fazla dayanmam.

Boston, ertesi gün, Koçkorbayev'le kendi arasında geçenleri herkesin öğrendiğini anlamıştı. O gün göle kadar inmiş bulunuyordu. Ağaçlar çiçeklenmekteydi, ilkbahar geçmek üzereydi ve o daha ne kendisinin ne de Gülümhan'ın elma ağaçlarıyla meşgul olacak zamanı bulamamıştı. Evlendikleri

günden beri iki küçük evleri ve iki evlek toprakları vardı. Bunlara bakmak zorundaydılar. Oysa, işi çobanlık olduğu için vaktini daha çok dağlarda geçiriyor, bahçe ile çok az ilgileniyordu. İşleri ertelemeye devam ederse, mevsim gelip geçecekti. Ağaçları zamanında ilaçlayamazsa, haşarat bir anda çoğalır, ürünü mahvederdi. Gülümhan da, bir gününü bile ayıramıyorsun diye kızmaya başlamıştı zaten. Ağaçlarla meşgul olamayacaksa, bunu komşulardan birine yaptırabileceğini söylüyordu.

-Ev idaresinden hiç anladığın yok! Sürülerle olmadığın zaman o toplantıdan bu toplantıya dolaşıp duruyorsun. Oraya kadar gidemiyorsan bari bir gün evde kal da, Kence'ye bak. Onu hiç gözden ayıramayız, ben gidip bahçe işlerini yaparım, demişti.

Gülümhan haklıydı ve ona itiraz edememişti.

O sabah erkenden Donkulük'a binmiş, göl yolunu tutmuştu. Tam formunda olan Donkulük sabırsızlanıyor, gözlerinde şimşekler çakıyor ve dörtnala koşmak için can atıyordu. Baharda otlar da güçlenir, atlar da diyordu bir atasözü. Ama Boston yarışircasına at sürecektir durumda değildi. Hayvanı koşturmuyordu. Sakin sakın düşünmek istediği birçok meselesi vardı çünkü. Onu Ernazar'ın ölümünden sorumlu tutan sekreterle dalaşmasından sonra gece gözüne uyku girmemişti ve bundan karısına da söz etmemişti. Biliyordu ki ilk kocasının adını söyler söylemez bir tartışma başlayacak ve bu ikisi için de iyi olmayacaktı. Çünkü Ernazar'ın vücudu hala Ala-Mengü dağında, hala kefensiz, mezarsız, ebediyen donmuş durumda, buzların arasında, karanlık geceler kadar korkunç bir uçurumun dibindeydi. Tam rahat bir nefes alacakları zamanda da, ağılın yakınındaki tepede kurtlar dolaşmaya, yitik yavruları için ulumaya başlamışlardı. Eskiden onların ulumasını duyunca acırlardı, ama son gece artık canlarına tak etmişti ve bu yüzden de o iki hayvanı öldürmeye, hayatlarını zehir etmeye başlayan bu dertten kurtulmaya karar vermişti. Üstelik toplantıya katıldığı son gece, Akbar ve Taşçaynar, kendi sürüsünden üç koyunu öldürmüşlerdi. Sürüyü koruyan yardımcılar onları korkutmak için sopalarını kaldırarak bağırıp çağırmış, ama onlar hiç korkmadan koyunları boğmuş ve sonra çekip gitmişlerdi. Bu olay Boston'u büsbütün çileden çıkarmıştı. Bu böyle devam edemezdi. Aksi halde, bütün yardımcılar, bu kurtlarla başedemedikleri için utanacak, çekip gideceklerdi. Koyunları boğduktan sonra giden kurtlar, hemen o akşam yine dönmüş, evin etrafında ulumaya başlamışlar, böylece, kendi ölüm fermanlarını da imzalamışlardı. Boston bunun planını yapmıştı bile. Eğer elma ağaçlarına bakmak işi olmasaydı bu planı o gün uygulayacaktı. Karısını da memnun etmek için önce elmalarla meşgul olmayı yeğ tuttu. Kurtlara daha sonra sıra gelecekti...

O gün akşam olmadan bahçe işlerini halletti. İlaçlama ve dayaklama işini köyden bir delikanlı yapacak, o da ona, kendisine ait kuzulardan birini verecekti. Bu işi böylece hallettikten sonra Kence'ye bir oyuncak almak için Madaniyat (Medeniyet) mağazasına gitti. Bir ay kadar sonra iki yaşma basacak olan bu sevimli afacan onun en büyük kıvancı, neşe kaynağı idi. Öğrendiği ve söylediği her yeni kelime bu yaşlı babayı keyiften mest ediyordu. Çocuğuna ve çocuğunun annesine bağlılığı, varlığının en büyük anlamı ve amacı gibi geliyordu ona. Karısını ve çocuğunu sevmek, bu dünyada sahip olunacak en büyük servet, en büyük amaç değil miydi? Başka hiçbir şey beklemiyordu hayattan. Duygularını hiç dile getirmese de Gülümhan'ın da aynı şeyleri hissettiği belli oluyordu. Patlak gözlü ve zıplayan bir kurbağa aldıktan sonra -herhalde çok hoşuna gidecekti bu- tam atına binip gideceği zaman, birden çok acıktığını hissetti. Sabahtan beri hiçbir şey yememişti. Oyuncak mağazasının yanındaki yolüstü lokantasına girip, başına gelecekleri bilmeden, bir şeyler yemeye karar verdi. Loş ve ağır yemek kokularına boğulmuş lokantaya girip kapıya yakın bir masada oturmuştu ki, arkadaki masada konuşan Bazarbay'ın sesini tanıdı. Dönüp bakmasına gerek kalmadan, onun çanak yalayıcıları ile kafa çekmekte olduğunu anladı. Günün tam ortasında içki sofrası kurduruyor, ne yüzüz! dedi kendi

kendine. Kötü bir olaya meydan vermemek için kalkıp gitmek istedi ama, sonra bundan vazgeçti. Bu cansıkıcı herifin orada olması aç kalmasına sebep oluyor muydu? Kendisine bir borç çorbası ve köfte ısmarladı. İşte o zaman, az gerisindeki masada birden sessizlik oldu. Düşmanca bir sessizlikti bu. Sonra yine yüksek sesle konuşmaya başladılar ve Bazarbay'ın kuyruklarından biri olan Kör Samet kalkıp Boston'un masasına geldi.

-Bu Samet, ayyaşın, küfürbazın biriydi. Bir kavgada gözünü çıkarmışlardı ve o zamandan beri Kör Samet diyorlardı ona.

-Selam Boston, selam! dedi elini uzatarak ve manalı manalı sırıtarak. Boston da uzatılan eli sıkıkmak zorunda kaldı. Sonra Kör Samet devam etti:

-Burada yapayalnız ne yapıyorsun. Bak, yanıbaşında Bazarbay da var. Uzun zamandır görüşmedik, arkadaşlarla bir araya gelmek istedik. Gel sen de bize katıl, Bazarbay davet ediyor.

-Söyle ona, hiç vaktim yok, yemeğimi yer yemez kalkıp gideceğim, dedi Boston olabildiği kadar sakın bir sesle.

-Pöh, ne acelen var, dağlar bir yere kaçmaz nasıl olsa?

-Yoo, teşekkür ederim, ama gerçekten işim var.

-Pekala, senin bileceğin iş, ama inan bana, daveti reddetmekle hiç iyi etmiyorsun...

Hemen sonra Bazarbay'ın kendisi geldi, arkasından da kuyrukları. Şimdiden sarhoş olduğu belliydi:

-Nazik davetimi niçin reddediyorsun? Kendini başkalarından üstün mü görüyorsun?

Boston, başka yerde ve başka zamanda olsa bir yudum bile içmeyeceği o kötü çorbayı kaşığını doldura doldura yutarak sükunetle cevap verdi:

-Söyledim ya, hiç vaktim yok.

-Seninle konuşmam gerek, dedi Bazarbay. Böyle derken sandalyeyi çekip onun karşısına oturmuştu. Arkadaşları da ayakta duruyor, olacakları merakla bekliyorlardı.

-Birbirimize anlatacak şeylerimiz olduğunu pek sanmıyorum.

-Var, var, mesela şu kurt yavrularından söz ederiz.

-Bana göre o konu çoktan kapandı. Yeniden üzerinde durmaya ne gerek var?

-Sanırım pek ilginç olacak!

-Benim için değil. Bırak da rahat rahat yemeğimi yiyeyim, sonra da kalkıp gideceğim.

-Bu kadar acele nereye gideceksin, köpek!

Aynı anda yerinden sıçramış, Boston'un üzerine eğilmiş, kızgınlıktan yüzü kıpkırmızı olmuştu. Konuşmaya devam etti: Acelen ne pis herif! Demek kurtlardan söz etmek istemiyorsun! Müdüre gidip benim provokatör olduğumu söyleyen sen değil misin? Kurtların benim yüzümden insanlara saldırdığını söylemedin mi! Provokatörün anlamını bilmediğimi mi sanıyorsun? Sana göre

ben bir faşistim, namuslu olan da yalnız sensin!

Boston da ayağa kalkmıştı. Şimdi yüzyüze, göz göze idiler.

-Bırak bu aptallıkları, sana hiç faşist demedim ben, oysa pekala diyebilirdim. Ama sen gerçekten bir provokatörsün, beyinsiz, rezil herifin birisin. Bunu evvelce de söyledim, şimdi de söylüyorum. Canımı daha fazla sıkmadan uslu uslu gidip masana otursan iyi edersin.

-Ne yapacağımı söyleyemezsin bana! Benim amirim değilsin ve senin yüzüne tükürürüm! Bana provokatör diyorsun, ya sen nesen? Ernazar'ı nasıl öldürdüğünü kimse bilmiyor mu sanıyorsun? O daha hayatta iken sen karısıyla düşüp kalkıyordun, pis, bayağı herif! Karının artık gebereceğini anladın ve o süprüntü Gülümhan'la evlenebilmek için kocasını öldürmeye karar verdin, sonra da uçuruma ittin onu! Doğru olmadığını söyle bakalım! Ernazar düştü de sen niye düşmedin o çukura? Beraber yürümüyor muydunuz? O ölünce senin nasıl hayatta kaldığını kimse sormayacak mı sandın? Şimdi, sen ve o orospu çok iyi bir çift oldunuz! Ernazar Ala-Mengü'nün buzları arasında mezarsız yatıyor, sen ise onun karısıyla yatıyorsun. Bu kancıkla rahat rahat yaşıyorsun! Üstelik parti üyesisin! Bir Stahanovist (Bir maden işçisiydi. Ondört defa çalışma normunu alarak üretim rekoru kırmıştı.) gibi gösteriyorsun kendini. İş kahramanı ha! Çizmelerime anlat sen onu! Mahkeme sandalyesine oturman gerek senin! Besbelli Bazarbay onu bir rezalete karıştırmak istiyordu. Boston onun pis çenesini kapatmak için az daha üzerine atlayacaktı. Ama dişlerini sıkıp kendini tuttu. Hiddetten köpürerek:

-Seninle dalaşmak istemiyorum, suçlamaların umurumda değil, senin seviyene inmek de istemiyorum. Hakkımda ne düşünürsen düşün, ne istersen söyle. Şimdi bırak yakamı. Garson, al yemek parasını!

Garsonun eline beş ruble sıkıştırıp hemen gitmek istedi. Ama Bazarbay yakasına yapışmış, bırakmıyordu:

-Biraz sonra gidersin o orospunun yanına. Belki şu anda başkasıyla sevişiyordur, onları rahatsız edersin!

Boston, yanındaki masada boş duran bir içki şişesini kaptı, havaya kaldırdı. Kor gibi gözlerini Bazarbay'ın gözlerine dikerek boşuk bir sesle bağırdı. Bazarbay'ın yüzü de birden sararıvermişti.

-Bırak beni! Çek elini, bir daha tekrar ettirme! Anlıyor musun!

Boston o şişeyi elinden ancak atına binip hareket ettikten sonra attı. Şişeyi bir çukura fırlattıktan sonra da doludizgin sürdü atını. Uzun zamandan beri bu kadar hızlı at sürmemişti. Ama bu çılgın koşu aklını başına getirmişti. Katil olmasına ramak kaldığını düşünerek irkildi. Saniyeden az bir zaman daha geçseydi patlatacaktı kafasına şişeyi. Tanrı korudu, şükürler olsun!

Bir traktörün römorkuna doluşan insanlar onun ok gibi hızlı geçişine şaşıp kalmış ve gözlerine inanamamışlardı. Boston Urkunçiev, o ağır başlı adam, o yaşta, bir çocuk gibi koşturuyordu. Onu gözleriyle uzun zaman takip ettiler. Boston ancak bir derenin kenarında durup serin bir su içtikten sonra kendine gelebildi. Üstünün başının tozunu sildikten sonra tekrar atına bindi ve bu defa yavaş yavaş ilerledi. O şişeyi adamın kafasına indirmedeği, katil olmadığı için memnundu.

Ama, sahneyi bir defa daha gözünde canlandırdığı zaman birden somurttu: Çünkü Kence için aldığı oyuncak kurbağayı lokanta penceresinin kenarında unutmuştu. Ucuz bir oyuncaktı bu ve elbette bir daha şehre indiği zaman başkasını alırdı. Ama yine de canı sıkıldı, unutmuş olması iyiye alamet değildi.

Bir çocuğa vermek için alınan şeyin bir yerlerde unutulmasını uğursuzluk sayarlardı...

Kendini böyle batıl bir inanışa kaptırdığı için de irkildi ama, ard arda gelen ve biriken bu dertlerden ne pahasına olursa olsun kurtulmalıydı artık. En önemlisi, bütün sıkıntıların kaynağı gibi görünen bu kurtlardan kurtulmalıydı. Onları hatırlar hatırlamaz, hiddetten nefes alması bile zorlaşıyordu.

O lokantada az daha bir adam öldürecek hale geldiyse, bunun da sebebi yine o kurtlardı...

Boston, planı üzerinde iyice düşünüp ayrıntıları da belirledikten sonra, ertesi gün uygulamaya karar verdi. Bundan karısına söz etmedi ve bu ondan sakladığı ilk ciddi işti. Bazarbay'ın iğrenç sözlerinden sonra, kurtları hatırlar hatırlamaz, Ernazar da geliyordu gözlerinin önüne. Böyle bir hatırlama ona çok büyük bir üzüntü verdiği için konuyu pek düşünmek de istemiyordu. Evine döndükten sonra sanki dili tutulmuş, tuhaf bir suskun oluvermişti. Akşamı küçük Kence ile oynayarak geçirdi. Gülümhan'ın sorularını da tek hecelerle, tek kelimelerle geçiştirdi. Bu davranışının karısını şaşırtacağını, endişelendireceğini biliyordu ama, bir şey yokmuş gibi kendisini daha rahat göstermesini de beceremiyordu. Ona, o Bazarbay canavarı ile arasında geçen olayı anlatamazdı. O iğrenç iftiraların er geç Gülümhan'ın kulağına geleceğini de biliyordu üstelik. Evliliklerinin sebep olduğu birçok söylentiye, bazan düşmanca olan tepkileri de hatırlıyordu. Evlilik hayatları çok zor şartlar altında başlamıştı. Bir sürü dedikodu atmışlardı ortaya. Ama, bir kerecik olsun, Ernazar'ın dulu ile evlenmekten pişmanlık duymamıştı. Hatta bugün, onsuz hayatı düşünemiyordu bile. Onun varlığı, hayatının özü, vazgeçilmez şartı olmuştu artık. Evet, evet, onsuz, ya da başka biriyle yaşayamazdı artık. Bazen tartışıyorlardı, Gülümhan'ın haksızlık ettiği oluyordu ama, onun kendine çok bağlı olduğunu biliyordu ve önemli olan da bu idi. Zaten bu duyguları da karşılıklıydı ve hiç sözünü etmiyorlardı. Kence'ye gelince, bu neşeli, gözleri, ıslıl ıslıl, evin içinde küçük, tombul bacaklarıyla koşup duran ve henüz çok az konuşabilen çocuğun, kendisi için ne ifade ettiğini soracak olsalar, Boston nasıl cevap vereceğini bilemezdi. Kence'nin, kendisinin bir başka görünümü olduğunu anlatmak için kelime bulamazdı.

Karısının ve oğlunun yanına yattıktan sonra sakinleşti, yumuşadı. O kadar ki, lokantada olanları bile unutacak bir noktaya geldi. Hatta kurtlara tuzak kurmaktan bile vazgeçebilirdi. Tabii yine gelmezlerse. Huzura susamıştı artık... Fakat, özellikle ve inadına hareket ediyorlarmış gibi, Akbar ve Taşçaynar o gece yine geldiler. Kence ağlayarak uyandı ve Gülümhan uykulu sesiyle kargışlar okumaya başladı. Boston'u yine sinir bastı. O kadar kızmıştı ki, bu iki lanet hayvanı ortadan kaldırmak için dünyanın öbür ucuna kadar takip edebilirdi. O arada o iğrenç Bazarbay'ın o iğrenç küfürlerini üzerine kustuğunu da hatırlayarak, onun kafasını kırmadığına pişman oldu birden bire! O şişeyi kuvvetle kafasına indirmesi yeterdi ondan kurtulmak için. Asla bir pişmanlık duymazdı bundan. Aksine, insan yüzlü bu yılanı ezmek büyük bir zevk olurdu... Ve kurtlar hiç durmadan uluyordu...

Boston, o gece de, hiç olmazsa onları biraz uzaklaştırmak için evden çıkmak zorunda kaldı. Bir-iki el ateş yerine ard arda tam beş el ateş etti. Sonra, uykusu iyice kaçtığı için, gidip antreye oturdu, iyice kendini vererek silahını temizlemeye, parlatmaya koyuldu. Sabah olur olmaz kurtların işini bitirmek için harekete geçmeye kesin kararlıydı.

Silah seslerinden ürken iki hayvan, uzaklaşıp geçide doğru koştular. Geceyi oralarda bir yere saklanarak geçireceklerdi. Akbar her zaman olduğu gibi önden koşuyordu. Karanlıkta, henüz dökmediği ama yumaklanmaya başlayan kışlık kürküyü, ıslıl ıslıl parlayan fosforlu gözleriyle ve sarkan diliyle öyle korkunç bir görünümü vardı ki kudurmuş sanırdınız. Aslında en çok acı çeken o idi. Acısı,

zamanla azalacağı yerde daha da artıyordu. İçgüdüğü, yitik yavrularının ancak Boston'un evinde bulunabileceğini söylüyordu ona. Çünkü o facia akşamında, Taşçaynar'la birlikte, onların izlerini tam buraya kadar takip etmiş ve burada kaybetmişlerdi. Şu son günlerde bu iki yırtıcının öldürdüğü koyunlar; sovhoza verdiği zarar çok artmıştı. Yalnız karınlarını doyurmak için değildi bu; hiddetlerini taze et ve kan gölünde boğmak, içlerindeki o korkunç boşluğu böyle doldurmak istiyorlardı sanki. Bu ağılın evleri çekiyordu onları. Her akşam buraya gelmekten ve çevrede dolaşmaktan kendilerini alamıyorlardı. Boston planını işte buna göre hazırlamıştı.

Ertesi sabah yardımcılara, hayvanları ağıldan çıkarmamalarını, her zamankinden daha fazla yem vermelerini, su oluklarını da yemlik olarak kullanmalarını emretti. Sonra, kuzuları ile birlikte yirmi kadar koyunu sürüden ayırdı. Daha çok melesinler, daha çok ses çıkarsınlar diye, ikiz yavrulu koyunları seçmişti. Uzun bir değnekle bunları önüne katıp, meranın karşısına düşen bir yere doğru sürdü. Temizlemiş, parlatılmış ve doldurulmuş tüfeğini de omuzuna atmıştı. Evlerden olabildiğince açılmak için küçük sürüyü epeyce uzaklaştırdı.

İlkbaharın o gününde hava çok sıcak olacağı benziyordu. Dağlar güneş ışınlarını alçak tepelerde ve çukur yerlerde yeşil otlara dönüştürmek için oburcasına yutuyordu. Yer yer, lekesiz beyaz bulutlar da görünüyordu gökyüzünde. Toygarlar ötüşüyor, keklikler kayalıklar arasında toy-düğün yapıyorlardı. O gün ıslık ıslık gülüyordu doğanın yüzü. Yalnız, ufukta gökyüzüyle birleşen ve fırtına yüklü karlı doruklar, uzaklarda ise rüzgarın kümелendirdiği birkaç kara bulut, bu güzelliğin geçici olduğunu hatırlatıyordu insana.

Ama o saatlerde güzel havanın devam edeceği anlaşılıyordu. Koyunlar Boston'un önünde usul usul yürüyor, zıplaya zıplaya koşan kuzular yürürken de analarının memelerini yakalamaya çalışıyor, koyun-kuzu melemesi ta uzaklardan duyuluyordu. Boston, kurtlara ve Bazarbay'a duyduğu kızgınlık yüzünden bu güzelliğin tadını çıkaracak durumda değildi. Kurtlar ve Bazarbay! İki ucu pisliğe batmış değnek gibiydi. Hangisini ele alacaktı? En iyisi şimdilik Bazarbay'a dokunmamaktı, ama kurtları bir an önce ortadan kaldırmalıydı. Planı çok basitti: Küçük sürünün varlığı ve melemesi o iki yırtıcıyı mutlaka davet edecekti ve biraz şansı yardım ederse, ikisini de vuracaktı o zaman. Ama, ne diyorlardı: İsteyen insan, veren Allah'tır...

Nerdeyse öğle oluyordu ama kurtlar hala gelmemişlerdi. Boston, koyunları kuytu bir çukura bıraktı, yün kazağını çıkarıp, kayaların ve seyrek çalılardan gerisine serdi. Pusu yeri orasıydı. İyi bir nişancıydı Boston. Avlanmayı daha çocukluğunda öğrenmişti ve o güne kadar bir hayli de kurt avlamıştı. Onun için, başaracağından emindi. Koyunlar ve kuzular tam onun istediği gibi çok gürültü ediyorlardı. Ama vakit geçiyor, Akbar ve Taşçaynar hala görünmüyordu ortalıkta. Geleceklerdi, gelmeliydiler! Çünkü o azgın halleriyle güpegündüz saldırıyorlardı sürülere.

Güneş yavaş yavaş kızdırmaya başlamıştı. Başka zaman olsa, o durumda Boston yatıp uyurdu. Ama bugün çok uyanık olmalıydı. Zaten, Ernazar'ın ölümünden dolayı kendisine yöneltilen suçlamalar kafasından çıkmıyor, onu allak bullak ediyordu. İki düşmanı, Koçkorbayev ve Bazarbay, ona karşı birlikte saldırmak için sözleşmişlerdi, onu çileden çıkarmak istiyorlardı sanki.

Birbirinden bu kadar farklı iki insan nasıl oluyordu da böylesine vahşi bir kinle kendisine karşı birleşebiliyorlardı? Öte yandan, kurtlar yüzünden evinde bile rahat edemiyordu. Ve bütün bunlar, karısı lokantadaki olayı duyduğu zaman olacakların yanında hiçti!

Bazarbay o iğrenç küfürleri savunurken birçok tanık vardı yanında ve bunlar hiç de iyi niyetli kişiler değillerdi...

Kurtlar hala gelmiyor, çevreyi gözetleyip duran Boston da sabırsızlanıyordu. Kurtların gelişini uzaktan görmeli ve saldırıya geçtikleri zaman ateş etmeye hazır olmalıydı ve bu da kolay bir iş değildi: Evcil koyunlar uzaktan koku alamaz, iyi de göremezlerdi. Bu yüzden de kurtların yaklaştığını haber veremezlerdi ona. Koyunlar çok sakar, çok aptal hayvanlardır, kurtlar için ideal bir avdırlar, onları yalnız insanlar koruyabilir...

Hiçbir şeyden kuşkulananmayan koyunlar otlamaya devam ediyor, ancak rahat rahat emmeye bıraktıkları kuzularına cevap verme gereğini duydukları zaman başlarını kaldırıp meliyorlardı. Tehlikenin yaklaştığını yalnız Boston farketti...

Az ileride iki dağ saksağanı birden korku ile gaglayarak havalandılar ve kendi yönüne doğru uçtular. Boston, kulağı kırışte, gözünü dört açarak tüfeğini kavradı. Arkasına saklandığı çalıların arasına iyice sindi. İyi nişan almalıydı. Onları açık hedef haline düşürmek için birkaç koyunu feda edebilirdi. Ama kurtlar da bir şeyden şüphe etmiş olmalıydılar. Belki saksağanlar onları da uyarmıştı. Çünkü bulundukları yerden havalanıp Boston'un daha yakınına konan kuşlar, onları korkutacak bir hareket yapmadığı halde, daha telaşlı ve korkulu gaglamaya başlamışlardı. Kurtlar ise, birbirlerinden açılarak harekete geçtiler. Akbar, Boston'un bulunduğu yerin tam karşısındaki kayaların arasında, sürüne sürüne ilerliyordu. Taşçaynar ise öbür taraftan, arkadan sokulmak için bir manevra yapmıştı.

Ama o anda Boston onları hala görememiş ve böyle bir manevradan şüphelenmemişti.

Kurtların her an görünebileceklerini beklerken, çevreye endişe ile göz atıyor, nereden çıkacaklarını anlamaya çalışıyordu. Saksağanlar susmuştu, ortalık sakin görünüyordu. Koyunlar rahat rahat otuyor, kuzular zıp zıp zıplıyor, yalnız kuş cıvıltıları ve yakındaki derenin şırıltısı duyuluyordu. Boston, gözü ileride, eli tetikte beklemekten bıkar gibi olduğu bir sırada, kayaların arasında boz bir silüetin süzüldüğünü gördü. Koyunlar da ancak o zaman tehlikeyi anladılar.

Birden oldukları yerden bir iki adım geriye giderek durdular, sonra, kararsız, ne yapacaklarını bilemeden, korku ile beklemeye başladılar...

Boston, kurtların, çobanı saklandığı yerden çıkarmak için koyunları isteyerek ürküttüklerini anlamıştı. Kımıldamadan bekledi. Böyle durumlarda çoban, avaz avaz bağırarak koyunların yanına koşardı. Ama Boston planını iyi yapmıştı ve orda bulunduğunu belli edecek bir harekette bulunmadı. O zaman boz silüet fırladı, birkaç sıçrayışta koyunların yanına geldi. Akar idi bu. Boston silahını doğrulttu, ama tam tetiğe basacağı sırada hafif bir gürültü duyarak arkasına baktı ve o iri hayvanın üzerine atıldığını görerek, namluyu çevirip ona ateş etti. Bütün bunlar saniyeden bile kısa bir zamanda olmuştu. Kurşun Taşçaynar'a, üzerine atılmak için ayakları yerden kesildiği anda isabet etmişti. Vurulur vurulmaz düşmedi. O hızla, dişlerini göstererek, gözleri kin ve hiddetten ateş püskürerek ve son bir kuvvetle ayaklarını açarak, adeta süzüldü ve sonra Boston'un sadece yarım metre yakınında yığılıp kaldı. Boston bu defa silahını hemen Akbar'a çevirdi, ama geç kalmıştı. Öldürdüğü koyunu orada bırakarak kayaların arasında kaybolmuştu bile. Kalkıp peşinden koştu, onu derenin öbür yakasına atlarken gördü. Ateş etti ama vuramadı...

Durup biraz nefes aldı. Beti benzi sapsarıydı. İşin ancak yarısını bitirebilmişti ve kaçırdığı dişi kurdu bir daha ele geçirmesi artık çok zordu. Elbette, tam vaktinde ardına bakmasaydı, ya da erkek kurdu vuramasaydı, durumu besbeter olurdu. Anladı ki kurtlar tuzağı sezmiş, Taşçaynar onun Akbar'a nişan aldığını görünce hiç tereddüt etmeden üzerine atılmıştı...

Dağılan koyunları topladıktan sonra dönüp öldürdüğü kurda bir göz attı.

Taşçaynar yüzükoyun yatıyordu. Dudakları kocaman iri dişlerinin üzerine sarkmış, gözleri şimdiden donuklaşmıştı. Bir at başı kadar iri olan başına dokundu; Bu kadar ağır bir başı nasıl taşıyordu bu hayvan? Diye sordu kendi kendine. Sonra, o koca ayaklarını tutup tarttı eliyle. Ne kadar güçlüydü bu bacaklar! Nice mesafeler aşmıştı bu ayaklar! Nice avları parçalamıştı bu pençeler!

Boston biraz düşündükten sonra bu hayvanın derisini soymamaya karar verdi. Eksik olsundu bu post! Postu için, ganimet için vurmamıştı ki onu. Zaten dişi kurt hala hayatta olduğuna göre sevinmeye, onu duvara asmaya hiç hakkı yoktu. Biraz daha oyalandıktan sonra, gidip Akbarın öldürdüğü koyunu omuzladı ve sürüyü ağıla getirdi.

Bir süre sonra elinde bir kazmayla döndü. Günün bundan sonrasını, o taşlı zeminde zar zor bir çukur kazmakla geçerci. Çukuru kazarken, Akbar çıkıp gelebilir diye, ara sıra çevreye göz atıyordu. Elini uzatır uzatmaz alabileceği bir yere bırakmıştı tüfeğini. Gelirse, bu defa onu elinden kaçırmayacaktı.

Ama Akbar ancak geceyarısı geldi. Yeni örtölmüş çukurun üzerine uzanıp yattı ve şafak vaktine kadar hareketsiz, öylece kaldı...

-6-

İlkbahar sona ermiş, yaz gelmişti. Yazın ilk günleri yaylaya çıkma zamanıdır. Kış dağ eteklerinde geçiren çobanlar yaz gelince, daha yükseklerdeki otlaklara gider, vadilere geçitlere dalar, dağın boyunlarına kadar çıkarlardı. Tarım alanlarında bulunan çobanlar ise, o güne kadar kapalı tuttıkları hayvanlarını, bahar artığı otlara doğru sürerlerdi. Koyunların gücü ile birlikte herkesi bir telaş alırdı. O günlerde yapılan kırkma işinin bir an önce bitirilmesine çalışılır, çobanlar hangi işi yapacaklarını bilemezlerdi. Herkes bir an önce yola düşmek, en iyi otlakları kapmak isterdi. Yoğun bir çalışma, hummalı bir hareket görülürdü her yerde...

Akbar'a gelince, o artık hayata yabancı olmuştu. Hiçbir şeyden zevk almıyordu. Hatta insanlar onun varlığını bile unutmaya başlamışlardı. Çünkü Taşçaynar'ın ölümünden sonra ortalıkta hiç görünmemişti. Artık geceleri Boston'un penceresi dibine gelip ulumaktan da vazgeçmişti.

Felaketler Akbar'ın yakasını hiç bırakmamıştı. Dünyaya yabancı, her şeye ilgisizdi artık. Bu yüzden zamanının çoğunu, bıkkın, bitkin bir halde kuytularda dolaşarak, önüne çıkan küçük hayvanlarla beslenerek geçiriyordu. Yaylaya çıkış mevsimi bile onu canlandırmadı. Oysa bu kargaşada sürüden ayrılan kuzuları, hatta koyunları yakalaması çok kolay olurdu:

Artık her şeyden el-etek çekmişti ve yalnız anılarla yaşıyordu. Bütün günlerini başını ayakları arasına alarak, Mujunkum bozkırında, Aldaş bölgesinde ve Isık-Göl'ü çevreleyen buradaki dağlarda yaşadığı acı tatlı anıları düşünerek geçiriyordu. Taşçaynar'la birlikte geçirdikleri mevsimlerin hayali onulmaz acılar vererek bir bir canlanıyordu gözlerinde. Bu acılar çok dayanılmaz olduğu zaman usulca kalkıyor, üzüntülü üzüntülü dolaşıyor, sonra yine yatıyordu. Yine ve hiç durmadan anılar üşüşüyordu kafasına. Yitirdiği bütün yavrularını tekrar tekrar hatırlıyordu: Son defa çaldıkları dört yavrusunu, Mujunkum bozkırında sürekli avı sırasında ölen yavrularını, sazlıkta yanarak ölen yavrularını... En çok da Taşçaynar'ı, sadık ve güçlü eşini getiriyordu gözlerinin önüne. Bazen, haşhaşlar arasında rastladığı, çıplak, savunmasız, yavrularıyla oynayan o tuhaf adamı da hatırlıyordu: Boğazını dişlemek için üzerine atılışını, onun korkudan yere çöküp başını elleri arasına almasını... Sonra, bir kış arifesinde ve şafak vaktinde onu bir saksavul ağacına asılı gördüğünü, ebedi bir suskunluğa varmadan önce kendisine bir şeyler mırıldandığını...

Geçmiş hayatı artık onun için hiç geri gelmeyecekti, bir rüya idi. Yine de, kalbinin ta içinde, içinin bir köşesinde, küçük bir umut kıvılcımı parlıyordu. Bazen son yavrularının hala hayatta olduklarına inanmak hoşuna gidiyordu. Boston'un ağılının yakınına sık sık gitmesi bundandı. Ama artık oraya gidince eskiden olduğu gibi ulumuyor, belki bir yel yavrularının ürümesini ya da onların kokusunu duyurur umuduyla, havaya kulak vererek sessizce bekliyordu... Böyle bir şey olsa, birden nasıl canlanır, nasıl atılırdı onlara! İnsanlara ve köpeklerle rağmen tutsaklıktan kurtarırdı yavrularını. Sonra hepsi birden kanatlanır, uçar, başka yerlere kaçarlardı: Kurtlara özgü, bir yaşama hakları olan bir yere... Boston şu son zamanlarda, yayla göçü ile ilgili işlerinin başından aşması yetmiyormuş gibi yöneticilerle de uğraşmak zorunda kalıyordu. Koçkorbayev, onun hakkında mahalli komiteye bir şikayet dilekçesi göndermişti. Komite de konuyu incelemek için bir komisyonu görevlendirmiş bulunuyordu. Ama komisyon üyelerinde bir görüş birliği yoktu. Bazısı Boston Urkinçiev'in partiden atılmasını istiyordu. Çünkü o, parti sekreterine hakaret etmişti, bu da bütün partiye yönelik, bütün partiyi küçük düşüren bir suç sayılırdı. Diğer bazısı da, Çoban Urkunçiev'in görüşlerini söylemekte haklı olduğunu, çünkü amacının kendi işinin verimini, üretimi arttırmaktan başka bir şey olmadığını söylüyorlardı. Komisyon, Boston'un sözde tekrar yuvalarına bırakılmasını istediği kurt yavrularıyla ilgili olarak, Bazarbay'a da bir yazı göndermişti... Kısacası, olay iyice kızışmıştı...

Boston son iki toplantıya gitmedi. Hayvanları ve eşyaları yaylaya çıkarmak için hazırlandığını, çok işi olduğunu, kendi kendilerine toplanmalarını, hakkında verecekleri her karara uyacağını bildirdi onlara. Onun bu davranışı da Koçkorbayev'i fazlasıyla sevindirdi. Çünkü bu hareketiyle onu eli-kolu serbest bırakmış oluyordu.

Ama Boston gerçekten başka türlü hareket edemezdi: Yaylaya çıkışta en ufak bir gecikme olmamalıydı. Birkaç yıldan beri çobanlar sürüyü bir gün önce yola çıkarır olmuşlardı. Çadırlar ve diğer eşyalar kamyonlarla bir gün sonra yükleniyor, bunlar olabildiği kadar dağın yüksek bir yerine çıkıyor, oradan itibaren asıl kamp yerine kadar atlar taşıyordu eşyaları. Bu şekilde iki aşamada yapılan göç, hayvan yetiştiricilerinin işini çok kolaylaştırıyordu.

Vakti gelince Boston da yardımcılarını ile birlikte ve diğerleri gibi, sürüyü yola çıkardı. Sonra yalnız olarak kışlığın yolunu tuttu. Ertesi gün eşya taşınacaktı çünkü...

Ve ertesi gün oldu...

Bir önceki akşam Akbar eski yuvasına bir defa daha gitmişti. Taşçaynar'ın ölümünden sonra, bugüne kadar pek gitmek istememişti oraya. Yuvasının boş olduğunu, kendisini bir bekleyen bulunmadığını biliyordu çünkü. Yine de o akşam, o kör ümid, tekrar hissettirdi kendisini ve bu yüzden yuvaya gitmek için dayanılmaz bir istek duydu içinde. Kimbilir, belki yavruları oraya gelmiş, onu bekliyorlardı.

Bu aldatici duygu ve ümide kapılarak koşmaya başladı. Kayaları atladi, dereleri aştı, yeni otlaklarda çobanların yaktığı ateşlerin yakınından geçti. Yolunda havlayan köpeklerle, kulaklarında vınlayan kurşun seslerine hiç aldırmadı... Gökyüzünde, çok çok yükseklerde parlayan ayın altında, deli gibi koştu. Ama, yuvasına kadar geldikten sonra, kenarlarını örten gür bitki yüzünden tanınmaz hale gelen o yere girmeye cesaret edemedi... Geri dönmeye de gücü kalmadığı için tekrar Börü-Ana'ya seslendi: Acı acı uludu, korkunç kaderine ağladı, yakardı... Kendisini de oraya, insanların bulunmadığı o yerlere almasını istedi ondan...

Boston da o gece dönmüştü kışlık ağıla. Sabaha kadar yaylada kalabilirdi ama o zaman da ancak akşam üzeri dönebilir ve bir bütün gün kaybetmiş olurdu ki

bunu hiç istemezdi. Hem sonra evde Gülümhan, küçük Kence ve gece bekçisinin karısından başka kimse kalmamıştı. Ötekilerin hepsi sürü ile birlikte gitmişlerdi ve şimdi yeni otlakta idiler.

Donkulük, her zamanki gibi çok iyi gidiyordu ve Boston, altında yere sağlam basan, hızlı giden böyle bir at olmasından memnundu. Donkulük'ün al yelesi ve kulakları ay ışığında pırıl pırıl parlıyor, sağrısı karanlıkta ışıldayan bir su gibi dalgalar oluştuyordu. Hava güzeldi ve otlar güzel kokularla dolduruyordu bu havayı. Tüfeği de omuzundaydı. Çünkü insan dağlarda nelerle karşılaşacağını hiç bilemezdi. Eve varır varmaz, beş kartuşu ile tüfeğini yerine asacak ve hareketine kadar tüfek orada kalacaktı.

Boston eve şafak vaktinde varacağını hesaplıyordu. O gün, o kısa ayrılık karısına ve çocuğuna ne kadar bağlı olduğunu bir kere daha hissettirmişti ona. Bir an önce onlara kavuşmak istiyordu. O yokken dişi kurdun gelip ulumasından, onları korkutmasından, da endişe ediyordu. Ama, eşinin ölümünden beri Akbar'ın hiç ortalıkta görünmemiş olması da biraz rahatlatıyordu onu.

O gece için korkuları gerçekten boşuna idi.

Akbar, ininin yanında, Börü-Ana ya yakarmakla meşguldü. Zaten o yokken kışlık ağıla gelse bile, herhalde kimseye zarar vermezdi. Yalnız kaldığı günden beri oraya ancak bazı sesleri dinlemek için geliyordu...

Boston kalktığı zaman güneş epeyce yükselmişti. Tahmin ettiği gibi eve sabahın beşinde gelebilmiş ve ancak dört saat uyuyabilmişti. Oğlu uyandırmısaydı herhalde daha çok uyuyacaktı. Gülümhan, çocuğun babasını rahatsız etmemesi için elinden geleni yapmıştı ama, o kadar işi vardı ki, Kence onun dikkatinden uzak kaldığı bir sırada yatağa koşmuş, bir şeyler söylemeye çalışarak babasının yanaklarını okşamaya, mıncıklamaya başlamıştı. Boston gözlerini açmak zorunda kaldı ve sınırsız bir şefkatle, gülümseyerek kucakladı yavrusunu. Etinden bir parça olan Kence'yi görmek ne büyük bir mutluluktur! Ne kadar uyanık, ne kadar sağlıklı ve daha iki yaşına henüz basmış olmasına rağmen ne kadar zeki idi! Anne ve babasını da çok seviyordu. Hem yüz hatlarıyla, hem karakteriyle daha çok babasına benziyordu. Yalnız gözleri, kara üzüm taneleri gibi parlak o iki gözbebeği, annesinden geliyordu. Boston bu kadar güzel bir çocuğu hayal edemezdi ve bu onu gururlandırıyor, umutlandırıyordu.

-Oo, canım balam, ne istiyorsun? Kalkmamı mı istiyorsun? Öyleyse çek kolumdan, yardım et bana. Oo... ne kadar da kuvvetli! Şimdi de beni öp bakalım, demişti.

Bu arada Gülümhan çayı pişirmiş, içine Kazak usulü, kavrulmuş un, süt ve tuz da koymuştu. Koyunlar, hatta köpekler bile burda olmadığına göre, Urkunçiev ailesi bir kere olsun, huzur içinde, hiç acele etmeden kahvaltılarını yapabilirlerdi. Çobanların hayatında böyle anların pek az bulunduğunu düşünmek insana zor gelir. Hayvanlar gece gündüz, aralıksız, yıl boyunca bakım ister. Boston, yaklaşık bin baş hayvanla -kuzular olduğu zaman en az bin beş yüz hayvanla- uğraşıyordu. O günkü gibi bir sabah, Allah'ın bir lutfu sayılırdı. Alçak sininin başında, kilimin üzerinde kurulup oturan bu küçük aile, o müstesna dinlenme anlarının zevkini, tadını çıkara çıkara yaşıyordu. Eşyaları getirecek kamyon öğle üzeri gelecekti ve o zamana kadar hazırlık için epey zamanları vardı.

-Aa, bir türlü inanamıyorum, ne rahat, ne sessiz bir gün! diyordu Gülümhan. Sonra ilave ediyordu: Sen ne düşünürsün bilmem ama, ben hiç gitmek istemiyorum yaylaya. Burada kalamaz mıyız? Kence, babana burada kalmak istediğini söyle.

Boston, oğlunun cıvıl cıvıl konuşmasına kulak vererek gülümsemişti:

-Niçin olmasın, bu yaz burada kalabiliriz.

-Haydi haydi! hemen yarın sabah koşarsın koyunlarına ve öyle hızlı koşarsın ki Donkulük'a binseler bile yakalayamazlar seni!

-İşte bu doğru, Donkulük'la bile! diye memnun memnun bıyıklarını sıvazlıyordu Boston.

Kence durmadan sofradan kalkıyor, koşuyor, oynuyor, bir annesinin, bir babasının yanına oturuyordu. O gün o kadar hareketliydi ki, onu yerinde tutamadıkları için yemeğini yedirmekte güçlük çekiyorlardı.

Kahvaltıdan sonra, çok sıcak olduğu için kapıları açtılar. Kence de bundan yararlanıp hemen avluya koştu ve orada, peşinden civcivlerini sürükleyerek dolaşan bir tavuğu zevkle seyre daldı. Tavuk ve civcivler gece bekçisi Kıdırmat'ın idi. Yalnız onun karısı Aslıgül kalmıştı Urkuçiev'lerle. Sabahleyin onlara uğramış, her şeyi hazırladığını, hareket edinceye kadar biraz çamaşır yıkayacağını söylemişti. Tavuk ve civcivleri de kamyon geldiği zaman tutup bir sepete koymayı düşünüyordu.

Bundan sonraki saatler hazırlık yapmakla geçti. Güneş hayli yükselmişti ve herkes meşguldü. Boston ve Gülümhan kapkacağı topluyor, Aslıgül çamaşır yıkıyor ve gerdeldeki sabunlu suyu da şarıl şarıl avluya döküyordu. Kendi haline bırakılan küçük Kence ise oralarda dolaşüyor, içeri giriyor, sonra hemen çıkıyor, pek sevdiği civcivleri seyretmeye gidiyordu.

Tavuk civcivlerini toplayıp avlunun uzak bir köşesine götürünce, çocuk da peşlerinden gitti ve az sonra garajın arkasına çıkmış oldu. Civcivler otların arasına düşen dulavrat tanelerini, kuzukulaklarını gagalıyor, çocuk da onları tutup yumuşak tüylerini okşamaya çalışıyordu. Ana tavuk, usul usul, sessizce yürüyen, iri, boz bir köpeği görünce, korkuyla gıdıklamaya, yavrularını oradan uzaklaştırmaya çalıştı. Kence ise bu köpekten hiç mi hiç korkmadı. Kuyruğunu sallayarak, tuhaf mavi gözleriyle dostça bakıyordu çocuğa. Bu köpek, Akbar'dan başkası değildi!

Ana kurt, şafaktan beri dolaşıyordu oralarda: Ne ses, ne havlama vardı, ortalıkta kimseler görünmüyordu. Onun için, analık acısının dürtüsü ile ve hiç yok olmayan bir umut kalıntısıyla, oraya kadar sokulmuştu. Daha önce bomboş iki ağılı dolaşmış, yavrularının en ufak bir izine rastlamamıştı. Anlaşılmaz bir içgüdü ile, Kence'nin de kendi yavruları gibi bir yavru olduğunu hemen anlamıştı. Ne var ki bu bir insan yavrusuydu. Çocuk bu köpeğin yumuşak tüylerini okşamak için elini ona uzatınca, hayvanın kalbi şefkatle, heyecanla çarpmaya başladı. Yanma gelip onun yanağını yaladı. Çocuğun hoşuna gitmişti bu. Kollarını uzatıp sevinçle boynuna doladı. Akbar mest olmuş, gönlünü kaptırmıştı bile. Onunla oynamak için uzanıp ayakları dibine yattı. Ah bir de memelerine yapışıp sütünü emse ne kadar mutlu olacaktı. Ama çocuk onu emmedi, sırtına bindi, sonra indi. Onu eve çağırıyordu: Cür! Cür! (yürü! yürü!) diyordu ona. Akbar onunla gitmeye cesaret edemiyordu, çünkü evde insanlar olduğunu biliyordu. Olduğu yerde hareketsiz duruyor, mavi gözleriyle üzgün üzgün bakıyordu çocuğa. Çocuk tekrar onun yanına geldi, okşadı. Kurt da onun elini yüzünü yalıyordu ve çocuk bundan çok hoşlanıyordu. Ve ana kurt, dalga dalga, özlem dolu şefkatini sunuyor, hala körpe olan çocuğun kokusunu sindire sindire çekiyordu içine. Bu insan yavrusunu bomboş duran inime götürsem, orada hep benimle kalsa ne iyi olur diye de düşünüyordu. Böyle düşündü ve onu küçük ceketinin yakasından, canını acıtmamaya dikkat ederek usulca yakaladı ve çevik bir hareketle sırtına attı. Kurtlar kuzuları da böyle götürürlerdi.

Kence işte o zaman, yaralanmış tavşan yavrusu gibi bir çığlık attı. O sırada oraya çamaşır asmaya çıkan Aslıgül gördü onu ve hemen elindeki gerdeli fırlatarak Boston'ların evine koştu:

-Bir kurt! Çabuk, çocuğu kurt kaçırıyor! Çabuk! Çabuk! Boston deliye döndü, silahını kaparak fırladı, ardından da Gülümhan...

-İşte! Kence orda! Bakın, kurt götürüyor! diye bağıırıyordu kadın. Dehşete kapılmış, başını elleri arasına almıştı. Boston Akbar'ı, sırtında cıyak cıyak bağırın oğlu ile kaçtığını görüyordu.

-Dur Akbar! Dur! diye koştu peşinden.

Akbar hızını arttırdı.

-Bırak oğlumu Akbar! Yalvarırım bırak! Sana hiçbir şey yapmayacağım artık. Senden olanlara hiç dokunmayacağım! Dur! Ver oğlumu bana Akbar! Ver oğlumu!

Şaşkınlıktan, kurdun onun seslerinden bir şey anlayamayacağını unutmuştu. Onun sesini duyan kurt ise daha hızlı, daha hızlı koşuyordu şimdi. Boston peşlerinden koşarak yalvarmaya devam ediyordu:

-Akbar, ver oğlumu! Akbar! Akbar!

Gülümhan ve Aslıgül de, umutsuz çığlıklar atarak, kargışlar yağdırarak olanca güçleriyle koşuyorlardı.

-Ateş et! Ne duruyorsun, ateş et! diyordu Gülümhan. Kurşunun çocuğa isabet edebileceğini düşünemiyordu. Akbar çocuğu bırakmamaya kesin kararlıydı. Kovalandığı için yirticilik içgüdüğü de uyanmıştı şimdi. Çocuğun yakasına daha sıkı yapıştı ve yukarılara doğru tırmanmaya başladı. Ne havaya atılan ilk kurşun, ne de kulakları dibinden vınlıyarak geçen ikincisi, ona ağzını açtıramadı. Çocuk ağlıyor, ana-babasına bağıırıyor, çağıırıyordu. Ne yapacağını bilemeyen Boston bir defa daha havaya ateş etti. Ama kurt da kayalara doğru kaçmaya devam ediyordu. Bir kere kayaların arasına girse, izini kaybettirir ve artık onu yakalayamazlardı. Boston çaresizdi. Üzüntüden ölecekti. Ne yapacaktı şimdi? Kence'yi nasıl kurtaracaktı? Böylesine büyük bir felaket nasıl olabildi!?

Hangi suçun cezasıydı bu!

-Bırak Akbar! Yalvarırım alma oğlumuzu! diyor, son hızla sürülen bir at gibi soluyor, hırıltılar çıkarıyordu.

Üçüncü defa havaya ateş etti. Kayalıklar pek yakındı ve şarjörde sadece iki mermi kalmıştı. Bir dakika sonra çok geç kalmış olurdu. Çaresiz, hayvana nişan alacaktı artık. O hızla koşarken diz çöktü, hayvanın ayaklarına nişan almaya çalıştı, ama nefesini tutamıyor, göğsü körük gibi kabarıp iniyor ve elleri titriyordu. Tüfeğin gezi de titriyor ve ana kurt, kabarmış bir denizin dalgaları arasında koşuyor gibi görünüyordu. Sonunda çekti tetiği. Vuramamıştı. Çok aşağı nişan almış ve kurşun toprağı sıyırarak bir toz bulutu kaldırmıştı. Yeniden nişan aldı. Şimdi tek kurşunu kalmıştı. Çekti tetiği. Patlamanın sesini hiç duymuyordu, ama dişi kurdun sendeleyip yere kapaklandığını görmüştü. Bir rüyada imiş gibi atıldı ileriye, çok çok yavaş koşuyormuş gibi geliyordu ona. Uçsuz bucaksız bir boşlukta koşuyor gibi bir türlü ulaşamıyordu çocuğuna... Nihayet, dehşet içinde, vurduğu kurdun yanına gelip durdu, eğildi, sendeleyip iki büklüm oldu. Çılgılığı boğazında tikanıp kalmış, sesini çıkaramamıştı. Hala nefes alan, can çekişen kurdun yanında, oğlu cansız yatıyordu. Kurşun göğsünden geçmişti.

Artık hiç ses yoktu, bütün sesler yok olmuştu. Bütün evren susmuş, dipsiz bir

boşluğa, sessiz alevlere gömölüp gitmişti. Boston, son bir ümitle kan içinde yüzen çocuğunun üzerine eğildi, onu kucaklayıp yavaşça kaldırdı, göğsüne sımsıkı basarak bir iki adım geriledi. Can çekişen ana kurdun mavi gözleriyle ona bakışından, tuhaf bir şekilde irkilmişti. Döndü, oraya koşan iki kadına doğru yürüdü...

Gülümhan'ın silüetini ne kadar büyük görüyordu. Yüzü değişmiş bir devdi o. Ve iki dev kolunu upuzun uzatarak ona koşuyordu.

Üçü birden evlerine doğru ilerlediler. Boston kucağında yavrusunun cesediyle önde, sendeleyerek, ayakları birbirine dolaşarak kör gibi yürüyor, karısı çığlıklar atarak peşinden geliyor, komşu kadın da, gözyaşları içinde, Gülümhan'ın kolunu tutup ona destek olmaya çalışıyordu.

Boston uzun süre hiçbir ses duymadı. Sonra birden büyük bir çağlayanın gürlemesiyle dünya üzerine yıkıldı. O zaman olanları anladı, gözlerini gökyüzüne kaldırarak korkunç bir çığlık attı.

-Neden, neden gazabını bana yönelttin? Neden! Neden! Çocuğun cesedini, o sabah kamyonu yüklemek için kapının önüne çıkardıkları yatağa koydular. Ve Gülümhan birden yere yıkılarak, tıpkı geceler boyu pencerelerinin dibinde uluyan Akbar gibi, acı haykırıışlarla dövünmeye başladı.

Aslıgül de onun yanına çökmüş kalmıştı.

Boston onlara hiç bir şey söylemeden tüfeğini alıp evden çıktı, bir savaşa hazırlanır gibiydi. Bir şarjörü namluya sürdü, bir ikincisini cebine koydu... Donkulük'u eyerledi, bir sıçrayışta bindi ve gitti... Ağıldan biraz ayrılır ayrılmaz, Taban'a doğru doludizgin sürdü atını.

Dünyanın öbür ucuna da kaçsa yakalayacağı kişinin, şimdi gittiği yerde olduğunu biliyordu.

O gün, Bazarbay Novgutov'un evinde de büyük bir göç telaşı vardı. Çobanlar eşyaları kamyonu doldurmakla meşgul oldukları için Boston un geldiğini, az ötede durup atından indiğini ve tüfeğini eline alıp yaklaştığını görmemişlerdi. Ancak kamyonun yanına geldiği zaman birden farkettiler onu. Bazarbay aracın içindeydi, onu görünce atlayıp indi. Şaşkın şaşkın, onun kömür gibi kararan yüzüne baktı.

-Ne istiyorsun? dedi ensesini kaşıyarak. Niye geldin buraya? Bana niye öyle bakıyorsun? Yine o kurt yavruları yüzünden mi? Başka işin yok mu senin? Şey ben o yazıyı yazdım ama onlar istedi yazmamı...

-Benim için ne yazdığın umurumda değil. Bütün bildiğim, senin yaşamaya layık olmadığındır. Onun için de seni kendi ellerimle geberteceğim!

Bazarbay'ın kendisini savunacak bir durum almasına fırsat bırakmadan bastı tetiğe. Tüfeği doğrultmuş, ama nişan almadan ateş etmişti. Bazarbay sendeleyerek kamyonun arkasına geçmek istedi, ama bunu yapamadan ikinci kurşunu yedi sırtından. Sonra kendi ekseni etrafında bir kere dönerek gidip kafasını bir sandığa çarptı, yuvarlanıp düştü, çırpınarak toprağı tırnaklamaya başladı.

Şaşkınlıktan herkes olduğu yere mihlanıp kalmıştı. Gök Tursun çığlıklar atarak kocasının üzerine abanıncaya kadar öylece kaldılar. Sonra onlar da bağıra çağıra koşup geldiler aynı yere.

-Kımıldamayın! dedi Boston silahını doğrultarak. Kimse yerinden kımıldamasın! Ben gidip kendim teslim olacağım. Hepiniz burada kalın! Bakın,

uyarıyorum sizi, yeteri kadar kurşunum var. Böyle derken şarjör bulunan cebine eliyle dokunmuştu.

Çobanlar afallamış, öylece kalmışlardı. Korkunç olay ve şaşkınlıktan dillerini yutmuşlardı sanki. Yalnız, zavallı Gök Tursun, bin defa lanetlediği kocasının cesedine abanmış, ağlaya ağlaya konuşmaya devam ediyordu:

-Köpek gibi yaşadın, köpek gibi öleceğini biliyordum zaten! diyordu. Boston'a bakarak da: Beni de öldür katil! Beni de bir köpek gibi öldür! diye bağıırıyordu. Bir an bile rahat yüzü görmedim, sevinmedim ben! Bezdım, bıktım bu hayattan

İki adam onu oradan zorla uzaklaştırmaya çalışırken bağıra bağıra konuşmaya devam etmişti. Bazarbay'a bu kurt yavrularını almakla büyük hata ettiğini, başına gelenleri hakettiğini, ama o canavarın hiç laftan anlamadığını, içki parası için kurtları sattığını söylüyordu.

O sırada Boston etrafına sert sert bakarak, alçak ama etkili bir sesle:

-Bu kadar yeter! dedi, size söyledim, olduğunuz yerde kalın. Ben gidip teslim olacağım. Anlıyor musunuz? Kendim teslim olacağım!

Kimse ağzını açıp tek kelime söylemedi. Boston o anda anladı ki, görünmez bir sınır onu, yıllar yılı yanyana çalıştığı, her biriyle ayrı ayrı dost olduğu, çok iyi tanıdığı bu insanlardan ayırmaktadır. Bu insanların yüzleri birden değişmiştir ve onlar şimdi sanki ilk defa gördüğü yabancılarıdır. Bu yüzler şimdi bir red, bir uzaklaşmadan başka bir şey ifade etmemektedir. Artık onların gözünde yaşayan bir ölüden başka bir şey değildir...

Başını öne eğerek, ardına bakmadan çekip gitti. Sadık atı Donkulük'un dizginini yakalayarak göle doğru yürüdü. Karakola gidecek, teslim olacaktı. Hayatının sonu gelmişti.

-Dünyanın sonu geldi! diye bağırdı yüksek sesle. Korkunç bir gerçeğe karşı karşıya olduğunu çok iyi anlıyordu şimdi. O, bütün evreni hep içinde yaşatmıştı. Ölen, işte o evrendi. Gökyüzü, yeryüzü, dağlar... onun içindeydi. Bunlar o idi. Dişi kurt Akbar, büyük deniz ve onda gördüğü her şey kendisiydi. Ala-Mengü'nün buzları arasında sonsuza kadar donmuş olarak kalacak Ernazar, kendisinin son yansıısı olan ve kendi elleriyle öldürdüğü küçük Kence, ruhundan söküp atmak için öldürmek istediği Bazarbay, hep o idi. Evet, hayatı boyunca görebildiği, tanıyabildiği her şey, bütün bu küçük evren, bu mikrokosmos, hep o idi. Her zaman, ama bilmeden, bütün dünyayı içinde taşımış, içinde, yaşatmıştı. İşte şimdi o dünya batmış, yok olup gitmişti. Kalıbıyla yine kendisine benziyordu ama, artık başka yerlerdeydi. Yabancı olmuştu dünyasına. Bu yüzden de artık o başka biriydi. Onun tek ve benzeri olmayan evreni, hiç bir zaman hiç bir yerde olmayacaktı. Onun kaybı işte bu kadar büyüktü: En büyük bunalımı yaşamıştı o...

Birden durup atının boynuna sımsıkı sarıldı ve ağlamaya başladı:

-Ah Donkulük, neler yaptığımı anlayamazsın! Oğlumu öldürdüm ben, onu mezarına gömmeden ayrıldım, sevgili karımı terkettim.

Atın kolanlarını sıkı, karnına çarpmasın diye üzengilerin kayışını kısalttı.

-Elveda! dedi. Haydi git, eve dön! İstediğin yere git. Bir daha hiç görüşmeyeceğiz!

-Atın sağrısına hafifçe vurdu ve hayvan serbest bırakılmasına şaşarak, yürüyüp gitti.

Boston, yalnız, yapayalnız devam etti yoluna...

Gölün maviliği yavaş yavaş, büyüye büyüye yaklaşıyordu. Onun sularında erimek, yok olup gitmek istiyordu şimdi. Yaşamak arzusu doğup doğup ölüyordu içinde. Tıpkı şahlanan, sonra düşen, kendi köpükleri arasından tekrar yüzeye çıkan dalgalar gibi...

SON

..... Cengiz Aytmatov

BEYAZ GEMİ

Roman

Çeviren:

Refik Özdek

-1-

Onun iki masalı vardı. Biri kendisinin ve başka kimse bilmezdi. Ötekini ise dedesi anlalmıştı ona. Sonra ikisi de yok olup gitti. Şimdi biz bunlardan söz edeceğiz.

O yıl yedi yaşını doldurmuş, sekizine basıyordu. Ona önce bir çanta aldılar. Kulpunun altında parlak madenden yaylı bir kilidi bulunan; siyah deri taklidi bir çanta. İvrir-zıvrır şeyleri koymak için güzel bir üst cebi de vardı. Ahım şahım bir şey değildi ama yine de güzel bir okul çantasıydı işte. Aslında herşey bu çantanın alınmasıyla başladı.

Bu çantayı ona dedesi bir gezgin satıcıdan almıştı. Gezgin satıcı maşin-mağaza denilen otomobiliyle, dağlarda sürü besleyenlere öteberi satmak için dolaşır ve bazen San-Taş vadisine kadar gelirdi. Orman korucularının orurduğu San-Taş vadisi, boğazların, yamaçların arasından ormana doğru uzanan bir bölgeydi.

San-Taş'ta sadece üç aile otururdu, ama maşin-mağaza bu ormancı ailelere de bir şeyler satmak için ara sıra buralara kadar tırmanırdı.

Üç ailenin tek oğlan çocuğu olduğu için satıcının geldiğini ilk gören her zaman o olurdu. Ve, kapıdan kapıya, pencereden pencereye koşarak avaz avaz bağıırırdı:

-Geliyoor! Maşin-mağaza geliyor!

Isık-Göl'ün kıyısından başlayan, taşlarla çukurlarla dolu bir yol, boğazın içinden ve sel yalağından geçip, San-Taş'a kadar çıkardı. Böyle bir yolda araba sürmek hiç de kolay değildi. Yol, Karavul dağının eteğine gelince dar geçitten ayrılır, dağın bir memesine tırmanır, onu da aşar, sonra, sarp ve çıplak olan öbür yamaçtan usul usul inerek ormancıların evlerine ulaşırdı. Karavul dağı çok yakındaydı. Küçük çocuk, yaz mevsiminde hemen hemen hergün, dürbününü kaptığı gibi gölü seyretmeye gelirdi buralara. Tepeden bakınca her şeyi görürdü. Yaya da, atlı da ve tabii araba da çok iyi görünürdü.

Sıcak bir yaz günüydü. Çocuk, kendisine ait bir gölcükte yürüyordu. Bu defa, maşin-mağazanın bir toz bulutu kaldırarak geldiğini işte o zaman

gördü. Bu gölcüğü, ona çayın sığ bir yerini taşlarla çevirerek dedesi yapmıştı. Taşlarla çevrili bu gölcük olmasa belki şimdiye kadar çoktan ölmüş olurdu. Ya da, ninesinin söylediği gibi, akıntıya kapılıp Isık-Göl'e doğru sürüklenirken, balıklara ve öbür tatlı su hayvanlarına yem olur, yalnız kemikleri kalırdı. Ve bir arayan soran da olmazdı.. Onunla ilgilenecek kimseler olmadığına göre, ikide bir çayda çimmesine ne gerek vardı? Neyse ki böyle bir şey olmamıştı. Ama ya olsaydı! Belki ninesi gerçekten kendini suya atmazdı onu kurtarmak için. Ninenin gerçek torunu, kendi kanından torunu olsaydı, belki...

Ama ninesi onun bir yabancı, bir hiç olduğunu söylüyordu. Bir yabancıyı ne kadar yedirip içirsen, ne kadar baksan, yine yabancı kalırdı.. Bir yabancı!

Peki, ya o başkasının çocuğu olmak istemiyorsa? Hem niçin o yabancı oluyormuş. Belki de asıl yabancı ninesiydi.

Neyse, bu konu da, dedesinin yaptığı gölcük de sonraya kalsın...

Evet, o gün çocuk, maşın-mağazanın (gezgin satıcıya ait otomobilin), gerisinde toz bulutu bırakarak yamaçtan inmekte olduğunu gördü. Sanki kendisine bir çanta alınacağını bilmiş gibi büyük bir sevince kapıldı. Hemen sudan çıkarak, pantolonunu alelacele sıksa bacaklarına geçirdi. Vücudu ıpslak ve mosmordu. -Çünkü sel suları soğuk olur. Maşın-mağazanın geldiğini herkesten önce haber vermek için evlerine doğru koşmaya başladı.

Olanca hızıyla koşuyor, çalıların üzerinden atlıyor, atlayamayacağı kadar büyük olan kayaların yanından dolanıyordu. O büyük kayaların, o iri otların yanından, bir saniye bile durup vakit kaybetmeden koşuyordu. Oysa bu iri otların başka otlara, bu büyük kayaların başka kayalara hiç benzemediğini çok iyi bilirdi. Bunlar ona darılabilir, hatta isteseler ayaklarına takılıp düşmesine de sebep olabilirlerdi. İhlamış Deve'nin yanından geçerken Maşın-mağaza geliyor seninle sonra konuşuruz dedi. Yatan Deve dediği, yarı beline kadar toprağa gömülmüş, kızılımsı, kambur bir deve idi. Normal zamanlarda onun yanından hörgücünü sıvazlamadan geçmezdi.

Dedesinin güdük kuyruklu atını okşaması gibi okşardı onu. Şimdi ise sadece elini değdirmiş, çok işim var, seninle sonra görüşürüz demek istemişti. Eyer adını verdiği, yarısı ak, yarısı kara bir başka kayası daha vardı. Onun bir eyeri andıran tepesine çıkıp ata biner gibi otururdu. Kurt adını verdiği kaya ise boz renkli, yer yer kararmış güçlü boynu ve kocaman kafası olan bir kurdu andırıyordu. Ona sürüne sürüne yaklaşır, vuracaktı gibi nişan alırdı.

Ama en çok Tarık adını verdiği, heybetli, güçlü kayayı severdi. Çayın kıyısında, suların durmadan yıkadığı, aşındırdığı bu kaya suya dalacakmış gibi dururdu. Dalacak, suları yarararak, beyaz köpükler saçarak geçecekti sanki. Sinemada gördüğü tanklar da öyle giderdi çünkü: Kıyıdan suya dalar ve hop! suları yarararak geçerdi. Çok az film seyrettiği için gördüklerini hiç unutmuyordu. Dedesi onu bazen, dağın öbür yakasındaki sovhozun sinemasına götürürdü. İşte o filmleri gördükten sonra, çay kenarında suya dalacakmış gibi duran kaya da bir tank oluverdi. Daha başka kayaları da vardı: kötü kayalar, iyi kayalar, hatta kurnaz kayalar, aptal kayalar..

Bitkiler de çeşit çeşittiler: Sevimli'leri, cesur'ları, korkak'ları, zararlı'ları ve daha birçokları. Devedikenleri baş düşmanıydı mesela. Çocuk onunla günde en az on defa düello yapar, saplarını koparırdı. Ama bu savaşın sonu gelmezdi.

Çünkü devedikenleri budanmış olur, daha da büyürlerdi. Oysa kır sarmaşıkları, zararlı olsalar da, çok akıllı, çok neşeliydiler. Sabah güneşini en iyi karşılayan onlardı. Öteki bitkiler ne sabahı bilirlerdi ne akşamı. Hepsi birdi onlar için. Ama sarmaşıklar, güneşin sıcak ışınları yüzlerine vurur vurmaz gözlerini açarlardı. Önce bir gözlerini, sonra ötekini, derken bütün çiçeklerini açar, gülümserlerdi. Beyaz, açık-mavi, mor... her renkte çiçekleri vardı bu sarmaşıkların. Eğer yanlarına gidip kımıldamadan ve ses çıkarmadan durursan, uyanırken birbirleriyle fısıldaştıklarını duyar gibi olursun. Karıncalar dahi bilirlerdi bunu. Sabahleyin sarmaşıkların kollarına tırmanır, güneşten gözlerini kısarak fısıldaşmaları dinlerlerdi. Kimbilir, belki çiçekler gördükleri düşleri anlatırlardı birbirlerine.

Gündüzleri, genellikle öğleyin, çocuk, uzun saplı şıralcın kümelerinin arasına dalar ve bundan çok hoşlanırdı. Şıralcınlar iri boylu, çiçeksiz idiler. Ama çok güzel kokarlardı. Küme küme, sık sık biter, adacıklar oluşturur ve başka otları yanlarına sokmazlardı. Hem onun yakın dostuydular. Bir şeylere canı sıkıldığı, çok üzüldüğü ve kimselere görünmeden ağlamak istediği zaman, gelir onların arasına gizlenirdi. Şıralcınlar çam gibi kokar ve insan kendisini bir çam ormanında sanırdı. Orası sessizdi, sıcaktı ve en önemlisi dallarıyla gökyüzünü örtmezlerdi. Sırtüstü uzanıp yatar, göğü seyrederdi onların arasında. Önce, gözünü perdeleyen gözyaşlarından pek bir şey göremezdi. Sonra gözyaşları diner ve bulutları seyre daldı. Neyi görmek istese gösterirdi bulutlar. Onun mutsuz olduğunu, ah! etseler, vah! deseler de, kimsenin bulamayacağı bir yerlere kaçıp gitmek, uçup gitmek istediğini bilirlerdi. Kaçıp gitse, çocuk kayboldu, nerelerde bulacağız onu diyeceklerdi. Kaçıp gitmesin orada durup kendilerini seyretsin diye de, onun istediği her biçime girerlerdi. Sayısız biçimlere girebilirdi bulutlar. Yalnız, o biçimlerin neye benzediğini anlaması, görmek istediğini seçip bulması gerekirdi.

Şıralcınlar göğü örtmezler, onların arasında insan huzura kavuşur, çam kokuları içini ısıtır. Onlar böyle bitkilerdir işte...

Otlar hakkında daha pek çok şey biliyordu. Alçaklarda biten gümüş renkli çayırları da çok severdi. Acırdı da onlara. Pek tuhaftı bu gümüşe çalan ak otlar. Başları hep havadaydı. İpek gibi yumuşak püskülleri rüzgarsız edemezdi. Bekler dururlardı rüzgarı. Rüzgar ne yöne eserse onlar da o yöne eğilirlerdi. Sanki komut almış ve tek kişiymiş gibi bütün çayır o yöne yatardı. Hele yağmur yağacak, fırtına çıkacak olsa, başlarını sokacak yer bulamazlardı. Tiril tiril titrer, yerlere kapanırlardı. Eğer ayakları olsaydı çok uzaklara kaçıp giderlerdi. Ama bu halleri yapmacıktı, bir oyundu. Fırtına diner dinmez yine başlarını kaldırır, kendilerini yele verir, oynayırlardı. Rüzgar nereye, onlar oraya...

Arkadaşsız, yapayalnız çocuk, onu kuşatan bu basit, saf çevresinde yaşayıp gidiyordu. Zaman zaman bütün bunları ona unutturan tek şey, gezgin satıcı, onun maşin-arabası idi. Onu görür görmez olanca hızıyla koşmaya başlardı.

Söylemeye gerek yok, otlardan ve kayalardan başka bir şeydi bu maşin-mağaza. Neler neler yoktu içinde!

Çocuk eve geldiğinde, araba da evlerin arkasındaki avluya girmek üzere idi. Evlerin yüzü çaya bakıyordu. Bu taraf hafif bir eğimle suya kadar inerdi. Suyun öbür tarafında ise,

birden dikleşiyor ve dağlara doğru yükselen orman da buradan başlıyordu. Bu yüzden giriş yolu evlerin arka tarafındaydı. Çocuk vaktinde yetişip haber vermes, satıcının geldiğini kimse bilemezdi.

O saatte evlerde tek erkek yoktu, sabah erkenden çıkıp gitmişlerdi. Kadınlar ise ev işleriyle meşgul idiler. Çocuk açık duran kapılara koşup bağtırmaya başladı:

-Geldi! Geldi! Maşin-mağaza geldi!

Kadınlar telaşlandılar. Önce, herbiri paralarını gizledikleri yere gitti, sonra da dışarı fırlayıp birbirleriyle yarışarcasına arabaya doğru koştular. İşe bakın siz! Nine bile övdü çocuğu:

-Bakın, görün işte, bizim oğlanın gözünden hiçbir şey kaçmaz !

Çocuğun koltukları kabardı. Sanki maşin-mağazayı oraya kendisi getirmişti. Satıcının geldiğini haber verdiği için mutluydu. Arka avluda kadınlarla birlikte koştuktan, arabanın açık kapısı önünde onlarla itişip kakışmaktan büyük bir zevk alıyordu. Ama kadınlar onu çoktan unutmuştu.

Başka işleri vardı şimdi onların. Ne de çok mal vardı arabada! Gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Ama topu topu üç kadın vardı: Çocuğun ninesi, arınesinin kardeşi ve üç evin en önde gelen kişisi olan korucubaşı Orozkul'un karısı olan Bekey hala, bir de kucağında kızcağızı ile gelen Gülcemal. Gülcemal, basit bir işçi olan Seydahmet'in karısı idi. Hepsi bu kadardı işte. Ama mallara bir anda öyle, saldırdılar, karıştırıp öyle alt-üst ettiler ki, satıcı onları uyarmak, her şeyi karıştırmamalarını ve hep birden konuşmamalarını söylemek zorunda kaldı.

Ama satıcıyı dinleyen kim! Kadınlar bütün malları savurmaya, havadan kapmaya, sonra bir bir seçmeye, daha sonra da seçtiklerini geri vermeye başladılar. Almak istediklerini bir kenara ayırıyor, giyip bakıyor, tereddüt ediyor, aynı soruları defalarca soruyorlardı. Bu hoşlarına gitmiyor, öteki çok pahalı, berikinin rengi iyi değil... Ve yine bırakıyorlardı seçtiklerini. Çocuk biraz uzakta durup bekliyordu.

İşin onu ilgilendiren hiçbir yanı kalmamıştı artık. Canı sıkılmıştı. Olağanüstü beklentisi ve dağdan maşin-mağazayı gördüğü zamanki sevinci yok olmuştu. Şimdi o maşin-mağaza, ıvır zıvır dolu adi bir arabadan başka bir şey değildi gözünde.

Satıcının suratı asıldı. Bir şey alacağa benzemiyordu bu kadınlar. Dağ taş demeden uzak yollardan niçin gelmişti buralara kadar?

Gerçekten de öyle oldu. Kadınlar arabanın başından çekildiler. Heyecanları geçmiş, hatta biraz da yorulmuşlardı. Birbirlerine karşı ya da satıcıya karşı kendilerini haklı çıkarmaya çalışan sözler ettiler. Önce nine parası olmadığından yakındı. Para olmayınca da bir şey alamazdı. Bekey hala kocasından habersiz pahalı bir şey almaya cesaret edemedi. Dünyanın en mutsuz kadınıydı Bekey hala, çünkü çocuğu olmuyordu. Bunun için de Orozkul her sarhoş oluşunda dövüyordu onu. Bu da dedesini çok üzerti. Çünkü Bekey hala dedesinin kızıydı. Yine de Bekey hala bir-iki ufak şey ve iki şişe votka aldı. Hiç almaması gerekirdi bu içkiyi, çünkü cezasını kendisi çekecekti. Nine kendini tutamadı ve satıcının duymayacağı

kadar alçak sesle çıkıştı:

-Durduğun yerde başına bela alıyorsun sen!

-Ne yaptığımı biliyorum ben! diye sözünü kesti Bekey hala.

Nine daha da alçak ama hiddetli bir sesle:

-Aptalın birisin sen! dedi.

Satıcı olmasaydı Bekey halanın dersini verirdi. Öyle bir kapışıklardı ki!..

Genç gelin Gülcemal kendini kurtaracak mazereti buldu. Satıcıya, kocası Seydahmet'in yakında şehre gideceğini orada paraya ihtiyacı olacağını, onun için de kesenin ağzını açmayacağını söyledi.

Kadınlar arabanın önünde biraz daha oyalanıp, satıcının deyimi ile üç kuruşluk mal aldılar. Tabii buna alış-veriş denirse! Sonra hepsi evlerine döndü. Onlar arkalarını döner dönmez satıcı yere tükürmüş, dağıtılan malları toplayıp bir an önce buradan uzaklaşmaya hazırlanıyordu: İşte o sırada çocuğu farketti:

-Ne o yaba kulak? Bir şey mi almak istiyorsun? Alacaksan acele et, kapatıyorum. Paran var mı?

Çocuğun kulakları yaba gibiydi, boynu ince, başı kocaman ve tostoparlaktı. Satıcı ona laf olsun diye sormuştu bir şey alıp almayacağını. Ama çocuk başını sallayarak saygılı bir sesle cevap verdi:

-Hayır amca, param yok.

-Ben de sanıyorum ki vardır...

Satıcı bilmezlikten gelerek sözü uzattı:

-Buradakilerin hepsi varlıklıdır ama kendinizi yoksul gösterirsiniz. Cebindeki para değil mi yani?

Çocuk yine ciddi ve samimi cevap verdi:

-Param yok, amca.

Böyle derken delik cebinin içini dışına çıkararak gösterdi (öteki cebinin ağzı dikiliydi).

-Demek ki paraların delik cepten düşmüş, git de koştüğün yerlerde ara; belki bulursun.

Bir süre susrular. Sonra satıcı yine sordu:

-Hangi ailedensin sen? İhtiyar Mümin'in mi?

Çocuk evet anlamında başını salladı:

-Onun torunu musun?

-Evet, diye yine başını salladı.

-Annen nerede?

Çocuk bu defa hiçbir şey demedi, Bu konuda konuşmak istemiyordu.

-Annen nerede olduğunu bildirmedi mi? Tanıyor musun onu?

-Bilmiyorum.

-Babanı da mı bilmiyorsunuz? Babandan da haber yok mu?

Çocuk yine bir şey söylemedi. Satıcı işi şakaya getirerek sormaya devam etti:

-Sen de hiç bir şey bilmiyorsun be arkadaş. Öyle olsun, canın da sağ olsun. Al bakalını şunu. (Avucuna şeker doldurarak çocuğa uzattı).

Çocuk utanmıştı, almak istemiyordu.

-Al, al hadi. Bekletme beni, gideceğim.

Çocuk şekerleri alıp cebine koydu.

Satıcıyı uğurlamak için bir süre peşinden koşmayı düşünüyordu. O arada tembel, kıllı köpeği Baltek'i çağırmıştı yanına. Orozkul hep öldürmek isterdi o köpeği. Ne gereği vardı bu işe yaramaz köpeği beslemenin? Dedesi ise yalvaryakar, şimdilik ona dokunmamasını isterdi: Bir çoban köpeği bulur bulmaz Baltek'i bir yere götürüp bırakınz derdi. Baltek'in hiçbir şey umurunda değildi. Karnı doymuşsa yatar uyurdu. Karnı aç ise, dost olsun, yabancı olsun, herkese sokulup kuyruk salları, kendisine kemirecek bir kemik atmalarını beklerdi. Böyle bir köpekti Baltek. Bazen canı sıkıldığında arabaların ardından koşardı, ama pek uzaklara girmezdi. Biraz koştuktan sonra döner, eve gelirdi. Kısacası güvenilecek bir köpek değildi o. Yine de, çocuk için bir köpekle koşmak tek başına koşmaktan yüz kere daha iyiydi. Öyle de olsa köpek, köpekti işte...

Çocuk, satıcıya göstermeden Baltek'e bir şeker attı.

Bak, çok koşacağız ha! dedi. Baltek hafif bir ses çıkararak kuyruğunu salladı. Yine şeker istiyordu. Ama çocuk bir tane daha vermeye cesaret edemedi. Satıcı gücenebilirdi. Adam; köpeğe yedirsın diye vermemişti ona bir avuç şekeri. İşte tam bu sırada dedesi çıkageldi. İhtiyar, kovanların olduğu yere gitmişti. Oradan, evlerin ardında olup bitenler görülmezdi. Maşin-mağaza gitmeden gelmesi ne kadar iyi bir raslantıydı! Yoksa o güzel çanta alınmayacaktı. Doğrusu o gün çok şanslı bir gündü çocuk için.

Köydeki aksakalların Kıvrak Mümin diye adlandırdıkları ihtiyarı çevrede herkes tanırdı ve onun da tanımadığı yoktu. Bu lakabı ona, uzak yakın herkesle çok iyi geçindiği, herkese güleryüz gösterip yardıma koştuğu için takmışlardı. Bununla birlikte, onun bu çabasına, bu iyiliğine kimse önem vermezdi. Eğer herkese karşılıksız dağıtacak olsalar altının da değeri olmazdı zaten. Onun yaştakilere gösterilmesi gereken saygıyı da çok görürlerdi ona. Onunla herkes pek rahat, kendi yaştıymış gibi konuşurdu. Buğu aşiretinin anlı-şanlı bir yaşlısı öldüğü zaman verilen yas şöleni için kurbanı o keser, ileri gelen konukları o karşılar, onların attan inmelerine o yardım eder, çayları o ikram eder, hatta bazen odun kırar, su taşırdı. (Mümin'in kendisi de Buğu aşiretinden idi, bununla övünür ve aşiretinden biri ölecek olsa o aileyi hiç yalnız bırakmazdı). Her yandan konukların gelip doluştuğu böyle şölenlerde yapılacak çok iş olurdu.

İşte o zaman her işe koşar, hiçbir işten kaçmaz, her şeyin üstesinden gelirdi. Avıla (köye) doluşan konukları ağırlamakla görevli taze gelirler Mümin'in yaptığı işleri görünce:

-Kıvrak Mümin olmasaydı halimiz nice olurdu! derlerdi.

Kısacası, uzaktan torunu ile birlikte yas şölenine gelen bu ihtiyar adam, çay taşır, ayak işlerini yapardı. Onun yerine kim olsa çatlardı kahrından. Ama o hiç aldırıyordu bunlara.

Kıvrak Mümin'in davetlilere hizmet etmesine kimse şaşmazdı. Hayatı boyunca taşıyacağı Kıvrak lakabını onun için vermişlerdi ona. Böyle kıvrak, böyle hamarat olmasının suçu kendisindeydi. Konuklardan biri, ölen kişinin evindeki konuklara hep onun yardım ettiğini görerek Avılda yardım edecek gençler yok mu? dediği zaman, Mümin onlara, Merhum benim kardeşimdi derdi. (O Buğuların hepsini kardeş sayardı. Oysa, merhum öteki Buğuların da kardeşi idi). Onun yas şöleninde ben çalışmayayım da kim çalışsın? Biz bunun için Buğu yaratıldık. Boynuzlu Maral Ana soyundanız biz. O kutsal Maral Ana, yaşayanlarımıza da ölenlerimize de dost olmamızı istedi bizden...

Kıvrak Mümin işte böyle mümin idi.

Yaşlılar da gençler de ona sen diye hitap ederlerdi. Hatta sataşırlardı ona. O aldırmazdı. Sözünü dinlemezlerdi ama buna da bir şey demezdi. Doğru demişler: Kendisini saydırmasını bilmeyeni saymazlar. O kendini saydırmasını bilmiyordu.

Hayatta bilmediği şey yoktu onun: Dülgerlik, saraçlık yapar, samanları çok güzel yığardı. Gençliğinde kolhozda öyle tayalar (saman yığınları) yapardı ki kış gelince onu açmaya kıyamazlardı. Yağmur yağınca sular yığının üzerinden, kaz sırtından kayıp süzülür gibi akardı. Kar ise sanki evlerin damını örter gibi örterdi yığınları. Savaşta Emek Taburu'nda görev almış, Magnitogorsk fabrikasının duvarlarını örmüş, Stakhanov gibi adını duyurmuştu. Askerliğini bitirip gelince orman bölgesinde ev yaptı, ormancılık yapmaya başladı. Her ne kadar yardımcı işçi ise de, tomrukların taşınması işiyle o uğraşır, damadı olacak Orozkul ise kendisini sık sık davet ettirerek ziyafetlerde gönül eğlendirirdi. Ama üstleri denetim için gelince, onları Orozkul gezdirir, ormanı o gösterir, av partileri düzenlerdi onlara. O zaman patron o olurdu. Hayvanlara da, arılara da Mümin bakardı.

Bütün hayatı sabahtan akşama kadar çalışmakla, türlü sıkıntılar içinde geçmişti ama kendini saydırmasını öğrenememişti bir türlü.

Üstelik Mümin'in dış görünüşü saygıdeğer bir aksakala da hiç benzemiyordu. Ne saygınlığı, ne ağırbaşlılığı, ne de sertliği vardı. İyi yürekli bir insandı ve böyle olduğunu, ama değerinin bilinmediğini yüzüne bakar bakmaz anlardınız. Ta eski çağlardan beri böylelerine şu öğüdü verirler: -İyi olma, kötü ol! Dişlerini göster! Bak sana bu da azdır! Bu da azdır! Kötü ol, kötü!.- Ama onun talihsizliği idi bu. Hep iyi olarak kalırdı. Buruşuk yüzünde gülümseme hiç eksik olmaz ve bakışı ile sanki Ne istiyorsun? Ne istiyorsan söyle, senin için her şeyi yaparım, canın ne istiyorsa söyle bana.. derdi.

Burnu ördek burnu gibi basık, hiç kıkırdak yokmuş gibi yumuşaktı. Boyu da uzun değildi bu ihtiyarın. Ama bir delikanlı gibi çevikti: Sakaldan yana da bahtsızdı. Çenesindeki iki-üç kıldan ibaretti sakalı.

İnsan bazen yolda boylu-boslu bir ihtiyarla karşılaşır. Gür sakallı, kuzu derisinden katlama yakası bulunan kürkünü giymiş, başında değerli bir papak, altında şahbaz at, eyeri gümüş bezeklidir. Görkemli bir ihtiyardır. Peygamber görünüşüdür. Böyle birine insan baş eğer, her yerde saygı gösterirler öylesine. Ama Mümin sadece kıvraktı, becerikliydi, başka bir şey değil. Onun tek üstünlüğü bundan ibaretti. Başkalarının gözünde küçük düşmekten korkmamasıydı (Ne oturmasını bilirdi, ne konuşmasını, ne cevap vermesini ve gülmesini... Yoo, yoo, yapamazdı bunları). Bu bakımdan, gözden düşmekten korkmaması bakımından, kendisi bilmece de, çok şanslı sayılırdı. Oysa birçokları hastalıktan değil de, kendini daha büyük gösterme ihtirasından ölürlendi. (Akıllı, yetenekli, güzel olmayı, üstelik görkemli, haksever, dürüst ve kararlı olarak tanınmayı kim istemez?).

Mümin öyle değildi. Tuhaf bir adamdı ve herkes de ona tuhaf davranırdı.

Onu üzen, gücendiren tek şey vardı. O da, anma şöleni için yapılan hısım-akraba toplantısına çağrılmamasıydı. Buna gerçekten çok üzüldü, kalbi kırılırdı: Ama gücenmesinin asıl sebebi unutulmuş olması değildi. O bu toplanılarda hiçbir karara katılmaz, konuşmazdı zaten. Onu üzen, çok eskiden beri uygulanan bir geleneğe göre, ölen büyüğe karşı borcunu ödeyememek idi.

Mümin'in kendi dertleri de yok değildi. Bazı geceler bunları düşünür, ağlardı. Ona gözyaşı döktüren, büyük acılar veren bu dertleri aile dışında olanlar pek bilmezdi.

Mümin torununu maşin-mağazanın önünde görür görmez onun bir şeylere üzüldüğünü anladı. Ama satıcı gelip geçen bir konuk olduğu için önce ona hitap etti. Atından usulca inerek iki elini birden uzattı:

-Selamünaleyküm büyük tüccar! dedi yarı şaka yarı ciddi. Kazasız belasız getirdin mi kervanı? Alış-veriş iyi geçti mi? -gülümseyerek satıcının elini sıkıyor, sallıyordu. Görüşmeyeli çok oldu, hoş geldin!

Satıcı Mümin'in konuşmalarına, perişan haline, sahte deriden çizmelerine, karısının diktiği keten pantolona, iyice eskimiş ceketine, yağmurdan ve güneşten rengi solmuş keçe takkesine bakarak ve hoşgörü ile gülümseyerek cevap verdi:

-Kervan iyi, sapasağlam, ama kötü olan şu ki, tüccar ayağınıza kadar geliyor siz ise başınızı alıp ormanlara, derelere gidiyorsunuz. Karılarınıza da azraile can verir gibi paralarını sıkı sıkı tutmalarını tenbih ediyorsunuz. Ne kadar mal getirirsem getireyim, elini kesesine atan çıkmıyor.

Mümin mahcup olmuştu. Özür diledi:

-Bağışla dostum, geleceğini bilseydik bir yere gitmezdik. Ama paramız da yok. Yok'un yüzü kararsın! Bak sonbaharda patatesleri satarız, o zaman..

Satıcı sözünü kesti:

-Konuş, konuş sen! Çok iyi bilirim ben sizin gibi kokmuş zenginleri. Çakılmışsınız dağlara, toprak bol, ot bol, her taraf orman.. Üç günde dolaşamazsın ormanın çevresini. Hayvanların var mı? Var! Kovanlarınız var mı? Var! Ama para harcamaya gelince pintilik eder, kapik vermezsiniz! Hadi, al bakalım şu ipek örtüyü. Bir tane de dikiş makinem kaldı...

Mümin kendini haklı çıkarmaya çalıştı:

-Vallahi yok o kadar param!

-İnanacağımı mı sanıyorsun? Cimrilik ediyorsun babalık? Ne yapacaksın o kadar parayı, turşusunu mu kuracaksın?

-Boynuzlu Maral Ana adına yemin ederim ki param yok.

-Şu kadife parçayı al, kendine pantolon diktirirsin:

-Alırdım ama, Maral Ana'ya and olsun ki...

Satıcı omuz silkti:

-Ee, seninle boşuna çene çalıyorum, boş yere gelmişim buraya. Peki Orozkul nerde?

-Sabah erkenden Aksay'a gitti, çobanlarla bir işi var...

-Ziyafete, eğlenceye gitti desene şuna!

Can sıkıcı bir sessizlik oldu. Sonra Mümin yine konuştu:

-Kusura bakma dostum, güzün Allah kısmet eder de patatesleri satarsak...

-Oo, güze daha çok var.

-Madem ki öyle, bizi kınama, gel bir çayımızı iç.

-Çay içmeye gelmedim ben buraya...

Satıcı böyle derken arabanın kapısını kapatmaya başladı. Tam bu sırada köpeğin kulağından tutup arabanın ardından koşmak için bekleyen çocuğa ilişti gözü. Yine konuştu:

-Bari şu çocuğa bir çanta al. Yakında okula gidecek değil mi? Kaç yaşında şimdi?

Mümin işte bu fikri beğendi. Nihayet bir şey alacaklı bu inatçı satıcıdan. Torununa da gerçekten bir çanta gerekecekti, bu güz okula başlayacaktı çünkü.

-Bak işte bu doğru, nasıl da unuttum. Yedisini bitirdi, sekizine giriyor... Gel bakalım buraya.

Torununu yanına çağırarak dede, ceplerini karıştırıp bumburuşuk bir beş ruble çıkardı. Herhalde çoktan beri orada idi bu para.

Çocuğa göz kırpan satıcı çantayı ona verdi:

-Al bakalım yaba kulak, dedi. Ama iyi oku ha! Yoksa dedenle birlikte bu dağlara çakılıp kalırsın!

-Okur o, akıllı çocuktur benim oğlum, dedi Mümin artan parayı sayarken.

Sonra, yeni çantasını beceriksizce tutan torununa baktı, onu çekip bağrına bastı ve alçak sesle:

-Bu çok iyi işte, bu güz okula gidersin.

İhtiyar nasırlı, ağır elini usulca çocuğun başına koymuştu. Çocuk, birdenbire boğazına bir şeylerin tıkanmış olduğunu hissetti. O anda dedesinin ne kadar zayıfladığını anladı, elbisesinden gelen her zamanki kokuyu da almıştı. Çalışan insanın üzerine sinen kuru ot ve ter kokusuydu bu. Hayatta ona en büyük sadakat, en büyük ilgi gösteren ve kendisini canı kadar sevdiğinden emin olduğu tek kişi varsa o da dedesiydi. Biraz şaşkın olduğu için bazı kişiler ona Kıvrak Mümin adını takmışlardı... Ne olmuş yani? Ne derlerse desinler, insanın öyle bir dedesi, öz dedesi olması çok iyi bir şeydi.

Çocuk bir kadar çok sevinebileceğini hiç düşünmemişti. O güne kadar bir gün okula gideceği de hiç aklına gelmemişti. O güne kadar o yalnız, dağın ardında, Isık-Göl köylerine dedesiyle yas şölenlerine gittiği zamanlarda görmüştü okula giden çocukları.

Artık çantasını elinden bırakmayacaktı. Onu büyük bir sevinçle herkese gösterdi. Önce ninesine uğradı. Bak dedem ne aldı bana! diyordu övüngeç duruşuyla. Sonra Bekey halaya gösterdi. Bekey hala da çok sevindi çantayı görünce. Çocuğa bazı övücü sözler de söyledi.

Bekey halanın, neşeli olduğu günler pek azdı. Çok defa suratı asık, kaşları çatık ve sinirli olur, öz bacasının oğlunu farketmezdi bile. Akli pek başında olmazdı. Onun derdi ona yetiyordu zaten. Nine onun için: Çocukları olsaydı Bekey bambaşka bir kadın, Orozkul da bambaşka bir adam olurdu diyor. Hatta o zaman dedesi Mümin de şimdi olduğundan çok başka biri olurdu. İki kızı vardı onun: Bekey hala ile onun küçüğü ve çocuğun annesi olan kızı. Yine de memnun değildi. İnsanın çocuğu olmaması kötü bir şeydi, ama çocuklarının çocukları olmaması daha da kötüydü. Nine böyle diyordu. Varın siz anlayın ne demek istediğini...

Çocuk, Bekey halasından sonra çantasını Gülcemal'e ve onun kızına göstermek için onların evine doğru koştu. Oradan da olanca hızıyla ot biçen Seydahmet'in yanına gitti. Koşup İhlamış Deve'nin yanından geçerken hörgücünü okşayacak vakti olmamıştı. Sonra Eyer'in, Kurt'un, Tank'ın yanından ve çayın kıyısından gitti. Daha sonra çaydikenlerinin arasındaki cılgadan (patikadan) geçti. En sonunda, biçildiği için çıplak kalan çayırın şeridinden koşup Seydahmet'in yanına geldi.

O gün Seydahmet yalnızdı. Dede kendi payına düşen, sonra Orozkul'un payına düşen otları çoktan biçip bitirmişti. Nine ile Bekey hala otları tırmıkla toplamış, dede bunları arabaya taşırken çocuk da ona yardım etmişti. Ahırın yanında iki büyük taya (yığın) yapmışlardı. Dede onları öyle güzel istiflemiş, üstlerini öyle güzel düzlemişti ki, ince tarakla taranmış gibiydiler. Ne kadar yağmur yağarsa yağsın içine su geçmezdi. Her yıl böyle olurdu. Orozkul ot biçme işine elini bile sürmez, her işi kaynatasının üstüne yıkardı. Ee, kumandan o değil mi? İstesem en az iki kişiyi birden işten çıkarır, kovarım diyordu. Bu iki kişi Dede ile Seydahmet idi.

Ama yalnız sarhoş olduğu zamanlar söylerdi bunu. Yoksa Mümin'i kovamazdı. O zaman bütün işleri kim yapacaktı? Hele bir denesindi. Onsuz yapabilir miydi bakalım. Ormanda, özellikle sonbaharda yapılacak çok iş vardı.

Dede: Orman koyun sürüsü değil, dağılıp gitmez, derdi, ama yine de bakım ister, güzel olması gerekir. Yangın çıksa, ya da dağdan büyük seller aksa, ağaçlar bir kenara çekilemez, yerlerinden kımıldayamazlar, durdukları yerde mahvolup giderler. Orman korucusunun görevi de onları mahvolmaktan kurtarmaktır işte...

Orozkul Seydahmet'i de işten atamazdı. Çünkü o söz dinlerdi. Hiçbir şeye karışmaz, kimseyle tartışmazdı. Ama, güçlü-kuvvetli bir delikanlı olsa da, tembelin tekiydi. Uyuşuk ve uykucu idi. Zaten orman işçiliğini de bunun için seçmişti. Dede onun gibi bir delikanlı sovhozda kamyon şoförlüğü yapar, traktörle tarla sürer diyordu. Oysa Seydahmet'in bahçesinde patatesleri yabani otlar basar, bağbostan işleri de kucağı bebekli Gülcemal'e kalır.

Seydahmet ot biçme işinde pek geride kalıyordu. Önceki gün dede bile kendini tutamamış, onu azarlamıştı: Geçen kış acıdım sana. Aslında sana değil hayvanlarına acıdım. Onun için kendi otumdan birazını sana verdim. Yine bana güveniyorsan bari şimdiden söyle de senin otları da biçivereyim! demişti. Bu sözler ona dokunmuş olacak, sabahtan beri durmadan tırpan sallıyordu.

Arkasında birinin koşup gelmekte olduğunu ayak seslerinden anlayan Seydahmet dönüp baktı, gömleğinin yeniyle alnındaki terleri sildi ve:

-Ne istiyorsun? dedi. Beni mi çağırıyorlar?

-Hayır. Bak, bir çantam var benim. Dedem aldı, okula gideceğim.

-Yaa, bunun için mi koşu koşu geldin buraya? Bir kahkaha altıktan sonra devam etti konuşmaya: Mümin dede böyledir zaten (böyle derken parmağını şakağının üzerinde döndürdü). Sen de onun yolunda gideceksin galiba. Ver de bir bakalım şu çantaya!

Çantayı aldı, kilidini açıp kapadı, evirip çevirip baktı. Sonra yine çocuğa uzatarak alaylı alaylı başını salladı:

-Peki, hangi okula gideceksin bakalım? Neredeymiş okulun?

-Hangi okula olacak? Fermadaki (çiftlikteki) okula elbet.

-Celesay'a mı gideceksin yani? dedi şaşırarak Seydahmet.. Dağın ötesinde, en az beş kilometrelik bir yoldan gidilir mi oraya?

-Olsun, dedem atla götürüp getireceğini söyledi.

-Hergün götürüp getirecek ha! Delirmiş senin ihtiyar. Seninle beraber o da okula başlasa iyi eder. Aynı sıraya oturursunuz, dersler biter bitmez de dönersiniz...

Seydahmet katıla katıla gülüyordu. Mümin'in torunuyla aynı sırada oturması düşüncesi pek komik gelmişti ona.

Çocuk suratını asıp sustu.

-Darılma, dedi Seydahmet, ben gülmek için öyle konuştum. Seydahmet böyle derken çocuğun burnuna acıtmadan bir fiske vurdu ve kasketinin siperini alnına indirdi. Çocuğun başındaki kasket, dedesinin resmi korucu kasketiydi.

Ama Mümin utandığı için onu giymiyordu. Ne olacak yani, amir-memur muyum ben? Şu Kırgız papağımı hiçbir Şeye değişmem derdi. Yazın Nuh Nebi den kalma bir ak-kalpak (eskiden öyleymiŐ) geçirirdi başına. Bu sözde ak kalpağın kenarlarındaki siyah saten Őeridi iyice solmuŐtu. Kışta ise koyun derisinden yine Nuh Nebi'den kalma takkesini giyerdi. Yeşil ormancı kasketini torununa vermişti, o giyiyordu.

Seydahmet'in dedesini aŐađılaması çok ağırına gitmişti ocuğun. Başındaki kasketi dzelitti. Seydahmet ona bir fiske daha vurmak isteyince hemen geri çekildi ve öfkeyle çıkıştı:

-ek elini!

-Vay canına! Huysuzun tekiymiŐsin meğer! dedi gülerek. Hadi hadi, kızmama gerek yok. antan çok güzel.
(Böyle derken omuzunu sıvazladı). Ama Şimdi uç bakalım, benim daha çok işim var...

Bundan sonra elini tkrkleyerek tırpana yapıştı.

ocuk geldiği patikadan yine koşarak ve aynı taŐların yanından geçerek evin yolunu tuttu. Ama taşlarla gevezelik edecek vakti yine yoktu. Şimdi antasıydı önemli olan.

Kendi kendisiyle konuşmayı severdi. Ama Şimdi bir çantası vardı ve onunla konuşuyordu: Ona inanma sen, dedem hiç de onun söylediği gibi değil. Hiçbir kötülük, hiçbir kurnazlık düŐünmez o, bu yüzden alay ediyorlar onunla. Hiç kurnaz değildir. İkimizi de okula götürecek. Sen daha okulun nerede olduğunu bilmiyorsun değil mi? Çok uzak değil, sana gösteririm. Karavul dağından dürbünle bakarız. Hem sana beyaz gemimi de göstereceğim. Ama önce dama uğrayalım. Drbnm orada bir yere sakladım. Buzağıya da bakmam gerek. Her defasında kaçıp Ak Gemi'yi seyrederim. Buzağımız da iyice büyüdü ha! Kuvvetli bir dana oldu. İpini çektiği zaman tutmak çok zor oluyor. İneğin bütün sütünü emmeyi adet edindi. İnek onun anasıdır ve sütünü hiç esirgemiyor ondan. Anlıyorsun değil mi? Anneler hiçbir Şeyi esirgemez. Bunu Gülcemal söyledi. Onun da bir kızı var... Az sonra ineği sağacaklar. Sonra buzağıyı çayıra götüreceğim. O zaman tepeye çıkar ve oradan beyaz gemiyi görürüz. Biliyor musun, ben dürbünle de konuŐurum. Şimdi üç kişi olduk: Ben, sen ve dürbün...

Böyle konuşa konuşa evine dönüyordu. Çok hoş bir Şeydi antayla konuşmak. Bu konuşmayı uzatmak, kendisi hakkında çantanın bilmediği birçok Şeyi anlatmak istiyordu. Ama engel oldular. Yan tarafında bir atın ayak seslerini duydu. Az sonra ağaçların arasından boz atına binmiş biri ıktı. Bu gelen Orozkul idi. O da evine dönüyordu. Ondan başkasını sırtına almayan boz atı Alabaş'a gümüş kayıŐlı eyerini, Őıngır Őıngır ten bakır zengilerini vurmuştu.

Orozkul'un Şapkası ensesine kaymış, kızarık ve basık alnı meydana çıkmıştı. Sıcağın da etkisiyle atın üzerinde uyuklayarak gidiyordu. Bölge baŐkanlarının kıyafetine benzeyen ama acemice dikildiği anlaşılan kadife ceketinin bütün düğmeleri çözülmüŐtü. Karnı Şişmiş, beyaz gömleği kemerinden çıkmış sarkıyordu. İyice tıkmıŐtı ve sarhoŐtu. Ziyafetten dönüyordu ve orada bol bol et yemiş, bol bol kırmız içmiŐti.

Yaylaya çıkmış koyun ve ylkıların çobanları sık sık ziyafet verirdi ona. Böylece birçok dostu, birçok tanıŐı olmuştu. Ama çıkara dayanan dostluklardı bunlar. Orozkul çok yararlı bir kişiydi onlar için. Özellikle, ovada bir ev kurmak

isteyen ama yazın dağlarda sürünün başından ayrılamayanlar için çok yararlıydı. Orozkul olmasa, ev yaptırırken, başta kereste olmak üzere gerekli malzemeyi nereden bulacaklardı? Ama Orozkul'u gördüler mi, onun şerefine bir ziyafet verdiler mi, işleri hemen olurdu. Kesimi yasak ormandan iki-üç ağaç seçer, kesip ovaya taşırlardı. Ona ziyafet vermeyenler ise, dağdan dağa dolaşıp durur ve yarım kalan evleri bir türlü tamamlanmazdı...

Orozkul, parlak meşin çizmelerinin burnunu üzengiye dayamış, eyerinin üzerine yığılmışçasına, ağır ağır ilerliyordu.

Çocuk çantasını kaldırıp ona doğru koşunca, az daha yuvarlanıp düşecekti atın üzerinden.

-Orozkul enişte, bak bir çantam var benim! Dedem aldı, okula gideceğim..

-Ay senin...

Korkusu geçmemiş olan Orozkul güçlkle dizgine asılarak çocuğa bir küfür savurdu.

Sonra, sarhoşluktan ve uykusuzluktan kanlanmış gözlerini çocuğa çevirerek:

-Sen de nereden çıktın? Nereden geliyorsun? dedi.

Çocuğun coşkusu, neşesi kaçmıştı. Birden kısılan sesiyle cevap verdi:

-Eve dönüyorum.. Şey.. çantam var, onu Seydahmet'e gösterdim de..

-Peki, peki.. Hadi git oyna.

Eyerin üzerinde güçlkle durarak sallana sallana yoluna devam etti. Başkalarına düzine düzine çocuk veren Allah, bu talih küskününe kendi kanını taşıyan bir yavruca vermemişti.

Yüreğinde böyle büyük bir acı varken, anası-babası tarafından terkedilen, karısının yeğeni olan bu çocuğun çantasından ona neydi?

Orozkul derin bir iç çekti, sonra hıçkırır hıçkırır ağlamaya başladı. Bir yandan, bu dünyadan hiçbir iz bırakmadan ayrılacağı için kendine acıyor, bir yandan da öfkeden kuduruyordu. Öfkesi kısır karısına idi. O lanet karı, yıllardan beri ona bir çocuk doğurmuyordu...

Bak seni ne yapacağım! diye geçirdi aklından. Etli yumruklarını sıktı. İnim inim inledi, hüngür hüngür ağlamamak için de kendini zor tuttu. Eve varır varmaz iyi bir sopa çekecekti karısına. Ne zaman sarhoş olsa döverdi onu.

Öküz yapılı bu adam, öfke ve kederinden delirecek gibi olurdu. Çocuk aynı cılgadan yürüyerek onun ardından gidiyordu. Birdenbire Orozkul'u göremeyince şaşırıp kaldı.

Orozkul atından inmiş, hayvanı serbest bırakarak iri otların arasından geçip çaya doğru ilerliyordu. Elleri yüzünde, başı omuzlarına düşmüş olarak, yalpalaya yalpalaya gidiyordu. Suyun kıyısına gelince çömeldi, avuç avuç su alarak yüzüne çarptı.

Orozkul'un hareketlerini gören çocuk, Güneş başına vurmuş, hastalanmış galiba diye düşündü. Onun artık hıçkırıklarını da tutamadan ağladığını anlayamamıştı. Koşup önüne çıkan kendi çocuğu olmadığı

için, çantasını gösteren bu çocuğa bir çift güzel söz söyleyemediği için ağlıyordu Orozkul.

.....

-2-

Karavul dağının tepesinden, dört yönde ta ufuklara kadar uzanan engin bir manzara görünüyordu. Yüzükoyun yere yatan çocuk, dürbünü gözlerine ayarlamaya başladı. Çok uzakları gösteren güzel bir sahra dürbünü idi bu. Onu dedesine, uzun yıllar ormanda görev yaptığı için armağan olarak vermişlerdi. Ama bizim ihtiyar Gözlerimin nesi var? diye onu yanında taşımak istememiş, torununa vermişti. Çocuğun en sevdiği oyuncaktı bu.

O gün dağın tepesine dürbünle birlikte çantasını da götürdü. Dürbünün yuvarlak, küçük penceresinde, önce her şey oynadı, birbirine karıştı, sonra her şey yerli yerine oturdu ve netleşti. Bunu yapmak çok hoşuna gidiyordu çocuğun. Görüntü netleşince ayarı bozmamak için bir süre soluğunu tutup seyretti. Sonra başka yere çevirdi dürbünü. Her şey yeniden birbirine karıştı ve çocuk bir daha ayarladı dürbünü.

Her yeri, her şeyi görüyordu buradan. Üzerlerine ancak göğün çıkabildiği yüksek dağların karlı dorukları bile görünüyordu. Bunlar, dünyayı kaplayan yüksek dağların ardında ve onlardan daha yüksekteydiler. Onlardan daha alçak olan dağların tepeleri çam ormanlarıyla kaplıydı. Eteklerdeki gür orman ise geniş yapraklı ağaçlardan oluşuyordu.

Sonra; Kungey dağlarının güneşe dönük yamaçlarını görürdü. Ottan başka bir şey bitmiyordu bu yamaçlarda. Daha aşağıda, göl tarafında daha alçak kaya tepeler vardı. Göle doğru uzanan vadi kayalıktı. Yine o tarafta tarlalar, bahçeler, köyler vardı... Yeşil ekin alanları yer yer sararmaya başlamıştı: Hasat zamanı yaklaşıyordu. Yollarda sıçan kadar küçük görünen arabalar arkalarında bir toz bulutu bırakarak gelip gidiyorlardı. Yeryüzünün ta öbür ucunda, görülebilen yerin en uzağında, kumlu sahilin ötesinde, ortası kabarık gibi duran bir göl görünüyordu. Isık-Göl idi bu. Yer ve gök orada birleşiyordu. Ondak ötede hiçbir şey yoktu. Göl, pırıl pırıl parlıyordu. Kımıltısız ve ıssızdı. Yalnız sahilde; dalgaların ak köpükleri güçlölkle farkediliyordu.

Çocuk o yöne uzun uzun baktı. Sonra, Beyaz Gemi daha görünmüyor dedi çantasına. Hadi okulumuza bir defa daha bakalım.

Buradan, dağın ardındaki komşu dere çok güzel görünüyordu. Hatta, evinin önünde pencerenin dibine oturmuş ihtiyar bir kadının elindeki iplik bile farkediliyordu dürbünle.

Celesay vadisinde orman yoktu. Yalnız, şurada burada, kesimden arta kalan birkaç büyük çam ağacı göze çarpıyordu. Bir zamanlar burası da ormanlıkmış. O eski ormanın yerinde şimdi damları kayınağaçlarıyla örtölü sıra sıra ahırlar vardı, aralarında da öbek öbek saman ve gübre yığınları görünüyordu. Süt üreten mandıralar için cins düveler yetiştirilirdi burada. Ahırların yakınında, kısacık bir sokak boyunca dizilen evlerde hayvan yetiştiricileri otururdu. Onların köyü idi burası. Sokak, bir tepenin hafif eğimli yamacına doğru uzanıyordu. Sokağın en ucunda evlerden farklı görünen ve oturma evi olmadığı anlaşılan ufacık bir bina vardı ki işte okul o idi. Bu, küçüklerin gittiği dört yıllık bir ilkokul idi. Bundan sonra çocuklar sovhozun yatılı okuluna giderlerdi.

Çocuğun boğazı ağrıdığı için dedesi bir gün onu burada yardımcı hekime götürmüştü. Şimdi dürbünü ile, kiremitleri kararmış, bacası eğilmiş ve önündeki bir levhaya el yazısıyla Mektep yazılmış o binaya dikkatle bakıyordu.

Gerçi okumasını bilmiyordu ama o yazının Mektep olduğunu çok iyi tahmin ediyordu. Her şeyi, en küçük ayrıntıları bilir gösteriyordu dürbün: Duvara çiziltilmiş yazıları, kırık camlarına kağıt yapıştırılmış pencereleri, verandanın kırık çarpık tahtalarını... her şeyi. Elinde çantasıyla oraya nasıl gideceğini, şimdi üzerinde kocaman bir kilit bulunan kapıdan içeri nasıl gireceğini düşünüyordu. Ama o kapının ardında neler vardı? Ne olacaktı?

Okula uzun uzun baktıktan sonra dürbünü yine göle çevirdi. Değişen bir şey yoktu orada. Beyaz Gemi hala görünmüyordu. Göle sırtını döndü, dürbünü bir kenara koydu ve bu defa çıplak gözle yamacın aşağılarını seyre daldı. Dağın hemen dibinde, gümüş dere vadi boyunca gürül gürül akıyordu: Onun yanında ve onun gibi kıvrıla kıvrıla bir yol uzanıyor, bir dağın arkasında çayla birlikte bu yol da kayboluyordu. Karşı kıyı dik ve ormanlıktı. San-Taş ormanları hemen oradan başlıyor ve dağların karlı tepelerine kadar uzanıyordu. En yüksek yerlere kadar çıkan ağaçlar çam ağaçlarıydı. Karların ve kayaların arasından yükselen uçları küçük kara fırçalar gibi duruyordu tepelerin doruğunda.

Çocuk, bölgenin tek yerleşim yerindeki evlere, kulübelere ve ahırlara alaylı alaylı baktı. Yukarıdan bakınca ne kadar küçük, ne kadar da etfen-püften görünüyorlardı! Çayın daha aşağı kıyısında dost kayalarını gördü: Deve'yi Kurt'u, Eyer'i, Tank'ı... hepsini. Onları ilk defa buradan, Karavul dağının başından, dürbünle seyretmiş ve bu adları da o zaman vermişti.

Afacan afacan gülümseyerek kalktı ve yerden bir taş alıp evlere doğru attı. Ama taş oraya ulaşmadı, biraz aşağıya, yamacın üzerine düştü. Sonra yine olduğu yerde oturdu ve dürbünü yine dayadı gözlerine. Bu defa önce tersinden baktı. Evler birden uzaklara kaçıp küçücük, oyuncak kutular gibi göründü. Koca kayalar birer çakıltaşı oldular. Dedesinin yaptığı havuz gülünç derecede küçüldü: Orada ancak serçeler yüzebilirdi. Çocuk alaylı alaylı gülererek başını salladı. Dürbünü düz tutup ayarladı, görüntüyü büyüttü. Sevgili kayaları da büyüyüp devleştiler ve sanki gelip dürbünün camına dayandılar. Deve, Eyer, Kurt, Tank çok heybetli idiler şimdi. Üzerlerindeki çatlaklar, çukurlar ve kızıla çalan yosunlar da oldukları gibi görünüyorlardı. Gerçekten de adlarına uygundular. Çocuğun onları benzettiği şeylerin aynısı idiler işte! Bakın, bakın şu kurda! Tank da tam tank ha! diye mırıldandı.

Dedesinin yaptığı gölcük kayaların ardında, sığılıkta idi ve dürbünle çok güzel görünüyordu. Çay yukarıdan hızla iniyor, dibine kaypak taşlar döşenmiş gölcükte hızını kesip durgunlaşıyor, sonra, kayaları atlayıp köpürerek, daha aşağıda yine hızlanıyordu. Sığılıkta suyun derinliği ancak dizboyu idi ama akıntı hızlı olduğu için onun gibi küçük, zayıf bir çocuğu alıp götürebilirdi. Onun için o, eskiden suya girince, akıntıya kapılmamak için hemen kıyıda bitmiş söğüdün eğilip suya giren dallarına tutunurdu. Ama yüzmek mi denirdi buna? Kazığa bağlanmış ya da ayağı köstekli atın koşması gibi bir şeydi bu. Üstelik bir sürü de azar işitirdi. Ninesi dedesine: Su aparıp götürse dönüp bakmam bile, baksın başının çaresine, parmağımı bile kımıldatmam onu kurtarmak için! Sanki bana çok lazımdı! Anası babası bırakıp gittiler. Benim derdim bana yeter zaten, sabrım gücüm kalmadı artık! diyordu.

Doğru söze ne denir? Nine haklıydı çünkü. Ama yine de acıyorlardı çocuğa. Hemen kapılarının önünden akan suya görmesin de ne yapsın! Ninesinin çıkışlarına aldırmadan her gün giriyordu çaya. Bunun üzerine dedesi çocuğun korkmadan yüzebileceği bir gölcük yapmaya karar vermişti.

İhtiyar Mümin, akıntının deviremeyeceği, alıp götüremeyeceği iri taşları seçmiş, onları karnına dayayarak iki eliyle oraya güçlükle taşımıştı. Sonra da suyun içinde ayakta durarak taşları örmüştü. Suyun kolayca girebileceği, sonra öbür taraftan yine kolayca çıkabileceği delikleri de çok iyi hesaplamıştı. Pantolonunun sırlı sıkılam olarak vücuduna yapışması, sıksa gövdesi ve köse sakalıyla pek gülünç görünen ihtiyar, bir gün sabahdan akşama kadar uğraşmıştı bu gölcüğü yapmak için. Akşam eve döndüğü zaman yorgunluktan kımıldayacak hali kalmamıştı. Üşütmüş, öksürüyor, belini doğrultamıyordu. Nine onun bu halini görünce küplere bindi, söylenmedik laf bırakmadı:

-Haydi küçüğü ahmağın teki; çocuk olduğu için akli da ermiyor, ya bu koca ahmağa ne demeli! Elden ayaktan düşecek kadar çırpınmasına gerek neydi! Yedirdiğin içirdiğin yetmiyor mu? Bak sana söylüyorum, bunun sonu hiç de iyi olmayacak bilesin!..

Doğrusu, çayın düz ve sığ yerindeki bu gölcük çok güzel olmuştu. Artık çocuk korkmadan yüzebilirdi. Söğüt dallarına tutunarak kıyıya iniyor, kendini suya atıyordu. Gözlerini hiç kapamıyordu yüzerken. Balıklar da gözleri açık yüzerdi çünkü. Onlara imreniyor, bir balık olup akıntı boyunca ta uzaklara kadar yüzmeyi hayal ediyordu.

Tepeden dürbünü ile gölcüğü seyrederken, gömleğini, pantolonunu çıkarıp çırlıçıplak ve biraz da titreyerek, suya girdiğini hayal ediyordu şimdi. Çayın suyu her zaman serindi, ilk girişte nefesi kesilir gibi olurdu, sonra alıştırdı. Söğüt dallarından birine tutunur, başını suya daldırırdı. Su başının üzerinde hisirdayarak kapanır, dalgalar sırtını, bacaklarını ısırdı. İnsan suya girince dışarının sesi duyulmazdı. Yalnız suların hisirtisi gelirdi kulağına. Gözlerini iyice açıp suyun dibinde ne varsa görmek isterdi. Gözleri de acıdı biraz ama buna aldırılmazdı. Gururla gülümserdi. Hatta alay ederek dilini bile çıkarırdı. Ninesi için yapardı bunu. Boğulacak değildi, hiçbir şeyden korktuğu yoktu. Bunu iyice kafasına koysundu ninesi. Sonra tutunduğu dalı bırakır, akıntı onu setin taşlarına değinceye kadar sürüklerdi. Zaten soluğunu da ancak oraya kadar tutabilirdi. Burada sıçrayıp suyun yüzüne çıkar, dallara tutuna tutuna yine kıyıya gelirdi. Bıkıp usanmadan aynı şeyi tekrarlar, günde yüz defa yapabilirdi bunu. Yeter ki bir balık gibi yüzebilsin... Neler vermezdi suda balık olmak için!..

Böyle düşüncelerle gölcüğü seyrederken dürbünü yavaşça evlerin avlusuna doğru kaydırdı. Tavukları, hindileri, külüğe saplanmış baltayı, buharı tüten semaveri, avludaki her şeyi gördü. Bunlar büyüüp o kadar yaklaşıyorlardı ki, tutacakmış gibi elini uzattı. Dürbünün camında fil kadar büyüyen boz buzağıyı işte o zaman gördü ve çok korktu. Çünkü buzağı, ipe asılı çamaşırlardan birini, rahat rahat çiğniyordu ağzında. Hayvan, aldığı lezzetten gözlerini kısıyor, dudaklarından salyalar akıyordu. Ninenin entarisini ağzını doldura doldura çiğnemek pek hoşuna gidiyor olmalıydı.

Çocuk, bir eliyle dürbünü gözünden ayırmadan öbür elini sallayarak bağırmaya başladı:

-Hey budala hayvani Bırak onu! Haydi defol! Hey
Baltek, ne duruyorsun, kov onu! (Köpek evin önünde kımıldamadan yatıyordu).
Isır, kovala!

Baltek kulağını bile oynatmıyor, hiçbir şey olmamış
gibi öylece yatıyordu.

Tam bu sırada nine de çıktı kapıdan. Olanları görünce
kolunu havaya kaldırıp bağırmaya, eline geçirdiği süpürge
ile buzağının üzerine doğru koşmaya başladı. Buzağı kaçıyor,
nine kovalıyordu. Çocuk dürbünü elinden bırakmadan,
ninesine görünmemek için olduğu yere çöktü. Kadın buzağıyı kovduktan
sonra söve-saya eve doğru yürüdü. Çocuk onu yakınında, hemen yanibaşında,
hatta daha yakından görüyordu. Sinemada insanın yüzünü daha iyi göstermek
için görüntüyü nasıl büyütüyorlarsa, o da öyle ön planda seyreliyordu
ninesini. Sarıya çalan gözleri hiddetten kocaman
açılmışlardı. Dilim dilim buruşuk yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Yine sinemada bazen sözlerin birden kesilmesi gibi bir şey
işitilmiyor, ama hızlı hızlı açılıp kapanan dudaklarını, çentikli seyrek
dişlerini görüyordu. Uzaktan ne dediği anlaşılmıyordu ama çocuk kulağına
söylenmiş gibi duyuyordu.

Ezbere bilirdi onun söyleyeceklerini: Hele bir eve gel de görürsün sen!
diyordu. Dedeni medeni dinlemem hiç:
Kaç defa söyledim şu bakılan şeyi kaldırıp at diye! O lanet
gemiye bakıyordur. Yanıp kül olsa, dalgalara gömülüp gitse de kurtulsam
ondan!

Çocuk derin derin içini çekti. Çantanın alındığı, okula
gitme özlemiyle yaşadığı böyle bir günde, buzağının entari
yemesi olacak şey miydi!..

İhliyar ninesi susmak bilmiyor, küfürler savurarak
çiğnenmiş entarisine bakıyordu. O sırada kucağında kızı ile
Gülcemal de onun yanına geldi: Onu gören nine öfkesini
göstermek için, yana yakıla daha yüksek sesle bağırmaya
başladı. Yumruklarını sıkıp kaldırarak dağa doğru tehditler
savurdu. Dürbünün camında, ninenin esmer, kemikli yumruğu çok
iyi görünüyordu: Eğlence buldu kendine! Yerin dibine batsın o şeytan
gemi! Yansın, kül olsun! Sulara gömülsün de bir daha çıkamasın!.

Avludaki semaver kaynamağa başlamıştı. Kapağının
altından fışkıran buhar çok iyi görünüyordu dürbünde. Bekey
hala ninenin yanına geldi ve nine buzağının çiğnediği
entariyi onun gözüne tuttu. Besbelli ona Bak şu yeğenin
yaptığına! diyordu.

Bekey hala onu teselli edip yatıştırmaya çalıştı. Çocuk
onun neler söylediğini de tahmin ediyor, biliyordu: Sakin
ol eneke (ana) sakin ol. Daha küçücük bir çocuk o, nereden
akıl edecek? Burada yapayalnız, hiç arkadaşı yok. Bağırman
neye yarar?. Nine de herhalde ona şöyle cevap veriyordu:
Öğütlerini kendine sakla sen! Hele çocukların olsun da bunun ne demek
olduğunu o zaman anlarsın! Saatlerce ne haltlar ediyor o tepede? Boynuna ip
geçirip bir kazığa bile bağlamıyor hayvanı. Ne görür, ne seyreder orada
bilmem ki! Beş para etmez anasını babasını mı? Bu çocuğu
yaptıktan sonra herbiri bir yana çekip gitmedi mi? Sen konuş bakalım kısır
karı!..

Mesafe uzak olsa da, çocuk, Bekey halanın esmer, çekik yanaklarının kızgınlıktan sapsarı olduğunu, tiril tiril titrediğini gördü: Ya sen nesin cadı karı? Kaç kız, kaç erkek büyüttün? Nrsin sen? Söyle, nesin?..

Bundan sonra da olanlar oldu. Bu defa Gülcemal gelip girdi aralarına onları yatıştırmak için. Bir şeyler söyledi, nineyi kucaklayıp eve sokmak istedi. Ama ihtiyar kadın hırslandıkça hırslandı ve avlunun içinde o yana, bu yana deli gibi koşmaya başladı. Sonra, halsiz düşüp oradaki bir kütüğün üzerine oturdu. Hüngür hüngür ağlayarak, kara talihine, feleğe, kargışlar yağdırıyor, dövünüyordu. Bekey hala semaverin kaynar suyunu döke döke içeri kaçtı. Artık çocuğu unutmuşlardı. Ben kimmişim ha! diyordu nine. Bir de sorarsın ha! Allah beni cezalandırmasaydı, eğer beş körpe yavrumu elimden almasaydı, hayatta kalan trk oğlum onsekiz yaşında düşman ülksine kurban olmasaydı, eşsiz kocam Taygara bir kar fırtınasında sürüsüyle birlikte mahvolup gilmeseydi, sizin gibi oduncuların arasında ne işim vardı benim? Senin gibi bir kısır mıyım ben? Bu durumlara düşmemiş olsaydım ömrümün son yıllarını senin beş para etmez baban Mümin'le mi geçirirdim ben? Günahın neydi beni bu hallere düşürdün Allahım!...

Çocuk dürbünü gözünden çekti. Büyük bir hüznle başını önc eğdi. Çantasına dönerek:

-Peki, şimdi eve nasıl gideceğiz? dedi alçak sesle. Bütün bu olanlar benim yüzümden, aplal buzağı yüzünden.. Bir de senin yüzünden ey dürbün. Hep o beyaz gemiye bakmamı istersin benden. Senin de suçun var...

Çocuk çevresine baktı. Çevresi dağ, taş, kaya, orman idi. Yüksek buzullardan dökülen sular sessizce aşağıya iniyor, buraya kadar geldikten sonra şarıl şarıl ses çıkarak çaya karışıyordu. Dağlar ulu, heybeteliydi. Gözalebildiğine yükseliyor, uzanıyordu. Çocuk kendini korkunç derecede küçük, korkunç derecede yalnız ve yitik hissetti. Burada bir o vardı, bir de dağlar, her tarafta dağlar, ulu dağlar...

Güneş göl tarafında ufka yaklaşıyordu. Şimdi hava daha az sıcaktı. Batıdaki dağların doğuya bakan yamaçlarında hafif gölgeler belirmeye başlamıştı. Güneş uzaklaştıkça gölgeler de dağların eteklerine doğru uzanacaktı. Isık-Göl'deki beyaz gemi normal olarak günün işte bu saatlerinde görünürdü.

Dürbünü ufka çevirdi ve birden nefesini tuttu. Tamam! Geliyordu! Gemiye görür görmez her şeyi unuttu: Taa orada, Isık-Göl'ün mavi, masmavi yüzeyinde, büyük, beyaz gemi süzülüp geliyordu.. Hey güzel gemi, hey? Sıra sıra bacaları olan, uzun, güçlü, güzel gemi! Sanki iple çekiliyormuş gibi dümdüz ilerliyordu. Çocuk alelacele gömleğinin ucuyla dürbünün camını sildi, güzelce ayarladı. Şimdi geminin hatları daha net idi. Dalgaların etkisiyle hafifçe sallandığını, gerisinde bıraktığı beyaz ve saydam köpüklü izini de farkediyordu artık. Gözünü ayırmadan hayran hayran bakıyordu gemiye. Elinde olsa, gücü yetse, gemiye rica edecek, çok daha yakından geçmesini isteyecekti. Böylece içindeki insanları da görebilirdi. Ama geminin ondan haberi bile yoktu. Ağır ağır, heybetle, yoluna devam ediyordu. Nerden gelip nereye gittiği de belli değildi. Uzun uzun baklı gemiye. Ne zaman bir balığa dönüşeceğini, çaya atlayıp yüze yüze ona, o beyaz gemiye ne zaman ulaşacağını düşünüyordu hep...

Günlerden bir gün, Karavul dağının tepesinden bakarken Isık-Göl'ün masmavi sularında o bembeyaz gemiyi ilk defa gördüğü zaman, o güzellik karşısında büyük bir heyecan duymuş, yüreği kafesinden çıkacakmış gibi çarpmıştı. Ve o gün, Isık-Göl'de gemicilik yapan babasının da bu beyaz gemide

olabileceğini, orada çalıştığını düşünmüştü.

Sonra bu düşünceye tamamiyle inandırdı kendisini. Çünkü böyle olmasını yürekten istiyordu, bunun doğruluğuna ihtiyacı vardı. Aslında ne babasını hatırlıyordu ne de annesini. Kendini bildi onları hiç görmemişti. Onlar da bir defacık olsun onu görmeye gelmemişlerdi. Ama babasının Isık-Göl'de gemicilik yaptığını, anasının da babasından ayrıldıktan sonra onu dedesinin yanına bırakıp şehre gittiğini biliyordu. İşte o zamandan beri bir haber alamamışlardı annesinden.

Dağların ardındaki gölün, gölün de ötesindeki dağların gerisinde, uzak bir şehire yerleştiğini söylüyorlardı.

Dedesi Mümin o uzak şehre bir defa patates satmaya gitmiş, tam bir hafta kalmıştı orada. Dönüşünde çayını içerken, Bekey halasına ve ninesine, o şehirde kızını, yani çocuğun annesini gördüğünü söylemişti. Büyük bir dokuma fabrikasında çalışıyormuş. Orada tekrar evlenmiş, yeni bir yuva kurmuş, iki kızı olmuş. Çalıştığı için çocuklarını bir yuvaya vermiş ve onları ancak haftada bir defa görebiliyormuş. Büyük bir binanın küçücük bir odasında oturuyormuş.

O kadar küçük bir oda imiş ki insan orada kımıldayamıyormuş bile. O binanın avlusu da bir pazar yeri gibi kalabalıkmış ve kimse kimseyi tanıımıyormuş. Ama, yine de devam ediyormuş hayat. İnsanlar işten dönüp evlerine girer girmez kapılarını sımsıkı kapar, kilitlerlermiş. Bir hapisane hücresi gibi o dört duvarın içinde kalırlarmış hep. İkinci kocası galiba şoförlük yapıyor, şehrin caddelerinde insanları taşıyormuş. İşe, sabahın saat dördünde kalkıp gider ve gecenin geç saatlerine kadar çalışmış. Çok ağır bir işmiş yani. Dedesinin anlattığına göre, kızı onu görünce durmadan ağlamış, kendisini bağışlamasını istemiş ondan.

Yeni bir daireye taşınmak için listeye alınmışlar ama, sıranın ne zaman geleceği, ne zaman taşınacakları hiç belli değilmiş. O yeni daireye taşınır taşınmaz, kocası da razı olursa, oğlunu yanına alacakmış. Dedesinden bir süre daha sabredip beklemesini, dedesi de ona bunun için hiç üzülmemesini, asıl meselenin kocasıyla iyi geçinmeleri olduğunu, gerisinin halledileceğini söylemiş. Oğlun için kaygılanma, demiş dedesi, ben hayatta oldukça kimseye vermem onu, kimse de kılına dokunamaz. Ben öldükten sonra ise Allah'a emanet. İnsanın kaderinde ne varsa o olur... Bekey hala ve nine, dedesinin anlattıklarını dinlerken derin derin iç çekmiş, sonra da kendilerini tutamayıp ağlamışlardı.

İşte, yine o gün, o çay saatinde, çocuğun babasından da söz etmişlerdi. Dedesinin duyduklarına göre, eski damadı, yani çocuğun babası, yine bir gemide çalışıyormuş, o da yeni bir yuva kurmuş, iki ya da üç çocuğu olmuş. Iskelenin yakınında oturuyormuş. Dediklerine göre içkiyi de bırakmış artık. Seferden her dönüşünde karısı onu çocuklarıyla birlikte iskelede karşılıyormuş... Bu olayı hatırlayan çocuk Onlar Beyaz Gemi'yi, benim gördüğüm gemiyi karşılıyorlardır herhalde diye geçirdi aklından.

Bu sırada gemi yoluna devam ederek uzaklaşıyordu. Gölün mavi, durgun sularında, bacaları tüten, uzun, beyaz gemi. Onun bir balık-çocuk olup bir gün kendisine doğru yüzeceğinden haberi yoktu bu geminin.

Tam bir balığa dönüşmek, balık olmak istiyorum çocuk. Vücudu da, kuyruğu da, yüzgeçleri de, pulları da olsundu. Yalnız ince boynunun üzerindeki kafası, sarkık kulakları, sıyrıklarla dolu burnu değişmesindi. Gözleri de değişmesindi ama pek de oldukları gibi kalmasındı, biraz balık gözünü andırınlardı.

Buzağının kirpikleri gibi uzun kirpikleri vardı çocuğun ve onun gibi durmadan kırpardı gözlerini. Gülcemal kızının da öyle kirpikleri olsun isterdi. Güzel gösterirmiş! Neye yarardı ki güzellik? Güzel olmaya ihtiyacı mı var insanın! Güzel gözler değildi onun istediği, suyun dibinde de çok iyi gören gözler gerekiyordu ona.

Balığa dönüşmesi, dedesinin yaptığı gölcükte birdenbire olmalıydı. Hop! deyince balık oluvermeliydi. Hemen gölcükten çaya sıçrar, kendini şarıl şarıl akan suya bırakır, yüzüp giderdi göle doğru. Hep suyun altından yüzmek cansıkıcı olurdu biraz. Ara sıra başını çıkarıp çevreye bakardı.

Sonra, kırmızı killi derin yardan, kayaların altından, burunlardan geçip dağları, ormanları geride bırakır, çavlanları, burgaçları aşıp giderdi. Sevgili kayalarının yanından geçerken onlara veda ederdi: Elveda İhlamış Deve, Elveda Kurt, Elveda Eyer, Elveda Tank. Evlerin önünden geçerken yüzeye sıçrar, kuyruğu ile dedesini selamlardı: Allah'a ısmarladık ata, yakında dönerim. Dedesi onu böyle görünce şaşırıp kalır, ne diyeceğini bilemezdi. Nine; Bekey hala ve kucağında kızı ile Gülcemal de ağızları açık kalakalırlardı öylece. Nerde görülmüştü vücudu balık, başı insan olan bir yaratık! O ise kuyruğunu kaldırıp onları da selamlardı: Allah'a ısmarladık, ben Isık-Göl'e, beyaz gemiye gidiyorum. Baltek de herhalde kıyı boyunca koşardı. Köpek de böyle bir şey görmüş olamazdı çünkü. Eğer Baltek suya atlayıp yanına gelmek istese, ona bağıracaktı: Olmaz Baltek, olmaz! Batar boğulursun!. O ise yüzmeye devam edecekti. Asma köprü'nün kabloları altından geçmek için suya dalacak, sonra kıyıdaki bitkileri takip edecekti. Daha aşağıda, gürleyen dar bir boğazı geçip Isık-Göl'e ulaşacaktı.

Isık-Göl kocaman bir denizdir. Burada, bu dalga benim, o dalga senin derken, yüze yüze beyaz gemiye kavuşurdu: Merhaba beyaz gemi, ben geldim, ben! derdi. Her zaman yolunu gözleyen, sana dürbünle bakan ben idim!. O zaman gemideki insanlar da şaşırarak, o harikayı görmek için koşup geleceklerdi. Ve yine o zaman gemici babasına seslenecekti: Selam baba! Ben senin oğlunum, seni görmeye geldim! -Sen nasıl benim oğlum olursun, yarı insan, yarı balıksın! -Sen beni gemiye çıkar, senin oğlun oluveririm! -Çok tuhaf! Pekala, gel de görelim!. Babası ağ atıp onu sudan çıkarır, güverteye alırdı. Orada o, yine insan-çocuk oluverirdi. Sonra... Ya sonra?..

Sonra beyaz gemi yoluna devam ederdi. O babasına başından geçenleri, bütün bildiklerini anlatırdı. Yaşadığı dağları, o sevgili kayalarını, akan çayı, ormanı, dedesinin yaptığı gölcüğü ve orada balık gibi gözleri açık yüzmeyi öğrendiğini...

Elbette Mümin dedesinin yanında günlerini nasıl geçirdiğini de anlatırdı. Ona Kıvrak Mümin demeleri yüzünden kötü bir kişi olduğunu zannetmesindi babası. Dedelerin en iyisiydi o. Onun gibisi hiçbir yerde yoktur. Biraz saf olduğu için gülüyorlardı ona. Orozkul ise bu yaşlı-başlı adama bağıırırdı. Hatta ona bağıırırken yanlarında başka insanların bulunmasına da aldırmazdı. Ama dedesi kendini savunacağı yerde onu hoş görür, hakkını aramaz, hatta ormanda onun işlerini de görürdü. Onun işlerini görmekle kalsa neyse! Orozkul enişte eve zil-zurna sarhoş geldiği zaman o vicdansızın yüzüne tükürmez de, koşup attan inmesine yardım eder, koluna girip içeri sokar, yatağına yatırır, üşümesin, hastalanmasın diye kendi paltosuyla üzerini örter. Atının eyerini alır, tımar eder, yemini verir. Bütün bunları kızı kısır olduğu için yapıyor. Niçin baba? Niçin? Çocuk mu istiyorsun? Yap! İstemiyor musun? Yapma! demek daha iyi olmaz mı? Orozkul enişte Bekey halayı döverken dedemin yüreği yanıyor. Öyle üzülüyor ki, onun yerine kendini dövmesine razı olacağını söylüyor. Hem başka ne yapabilir ki?

Bazen koşup kızının yardımına koşmak istiyor ama bu sefer de nine karşı geliyor: Sen karışma, ne halleri varsa görsünler, yine barışırlar... Senin gibi koca bir adamı ne ilgilendirmiş onların işi? Senin karın değil ki karışasın, otur oturduğun yerde! diyor. Dedem Ama o benim kızım diye itiraz edince de, nine: Evleri evimizin hemen yanbaşında olmasaydı ne yapacaktın peki? Her seferinde atına atlayıp onları ayırmaya gidecek miydin? Bundan sonra senin kızını karı olarak kim alır? diye cevap veriyor.

Sana sözünü ettiğim nine, senin bildiğin nine değil baba. Sen onu tanımazsın. Başka bir nine bu. Öz ninem ben küçükken ölmüş. Sonra bu nine gelmiş eve. Bizim orda havanın nasıl olacağı hiç bilinmez. Bazen gök masmavi, bazen de karadır, bazen yağmur yağar, bazen dolu. İşte, bu nine de öyle, nasıl olacağını hiç anlayamazsın. Bir bakarsın neşeli, bir de bakarsın kudurmuş. Öfkelendiği zaman insanı diri diri yutacakmış gibi olur. Böyle zamanlarda dedem ve ben hiç sesimizi çıkarmayız. Ninem benim bir yabancı olduğumu söylüyor. Boşuna yedirip içirirlermiş beni, onlara hiçbir hayrım dokunmazmış. Ama baba, ben yabancı değilim ki!

Her zaman dedemle beraberdim ben. Asıl yabancı olan kendisi, çünkü sonradan gelen o. Kalkmış bir de bana yabancı diyor!..

Bizim orda kışın öyle çok kar yağar ki ta benim boynuma kadar çıkar. Her tarafı örter. Eğer ormana gitmek istesek, ancak boz at Alabaş'a binerek gidebiliriz. O, karları yara yara geçer. Rüzgar da öyle şiddetli eser ki ayakta duramazsın. Gölde koca koca dalgalar olunca, senin gemin bir o yana, bir bu yana sallanınca, bilesin ki o dalgaları çıkaran, gemiyi sallayan, bizim San-Taş'ın rüzgarıdır. Dedemin anlattığına göre, çok çok, eskiden, düşmanlar topraklarımızı ele geçirmek için atlarını koşturup gelmişler. Ama San-Taş rüzgan öyle bir esmiş, öyle bir esmiş ki, eyerlerin üzerinde bile duramamışlar. Atlarından inip yaya yürümek zorunda kalmışlar. Ama yürümek ne mümkün, yüzlerine yüzlerine vuruyor rüzgar. Bu defa rüzgara sırtlarını dönmüşler. Rüzgar da onları öyle kuvvetle itmiş ki, durup arkalarına bile bakamamışlar. Ve rüzgar, bir tekini bile bırakmadan sürüp Isık-Göl'e dökmüş onları. İşte biz böyle bir yerde yaşıyoruz! O rüzgar bizim taraftan başlar. Çayın ötesindeki orman kış boyunca çatırdar, uğuldar, inilder durur. Böyle korkunç rüzgar olur işte.

Kışın ormanda pek iş yoktur. Kışın ıp-ıssız olur orman. Ama yazın hayvan sürüleri gelir bizim oralara. İnsanların yıldı ya da koyun sürüleriyle geceyi geçirmek için büyük çayıra geldikleri günü çok severim. Gerçi ertesi gün ormana giderler ama, olsun, çok iyi olur onların gelişi. Kadınlar ve çocuklar kamyonlarla gelirler. Kamyonlarda çeşitli eşya ve yurt (çadır)lar da vardır. Yerleşmeleri için biraz zaman bırakırız onlara. Sonra dedemle birlikte hoşgeldine gideriz. Hepsinin elini sıkırız. Ben de sıkırım ellerini. Dedem önce küçüklerin el uzatmaları ve el sıkmaya en büyükten başlamaları gerektiğini söylüyor. El uzatmamak karşısındaki insanlara saygısızlık etmek olurmuş. Yine dedemin dediğine göre, her yedi kişiden biri peygamber olabilirmiş.

Peygamber çok iyi, çok akıllı bir insandır. Onun elini sıkın ömür boyu mutlu olurmuş. Ben de şöyle derim: Öyleyse peygamber peygamber olduğunu niçin söylemez? O zaman hepimiz gidip elini sıkardık. Dedem bu soruma gülüyor, Asıl mesele bu işte, diyor, peygamberin kendi de bilmez peygamber olduğunu, o da ötekiler gibi bir insandır. Yalnız haydutlar haydut olduklarını bilirler. Bunlardan pek bir şey anlamıyorum. Bazen sıkılıyor, utaniyorum ama yine de; el uzatıp hepsini selamlıyorum.

Ama dedemle büyük çayıra gittiğimiz zaman hiç sıkılmıyorum. Dedem onlara: Ata-baba yaylasına hoşgeldiniz. Hayvanlarınız iyi, canlarınız esen mi? Çoluk çocuğunuz rahat mı? diyor. Ben konuşmuyor, el sıkmakla yetiniyorum. Onların hepsi dedemi, dedem de onların hepsini tanıyor. Şansı var dedemin, sohbet elmesini biliyor. Onlara sorular da soruyor. Ben ise öteki çocuklarla ne konuşacağımı bilemiyorum. Ama az sonra başlıyoruz saklambaç, savaş oyunu oynamaya. Öyle eğleniyoruz ki, oyunu bırakıp dağılmak istemiyoruz hiç. Ah hep yaz olsaydı! Ah her zaman başka çocuklarla çayırdan oynayabilseydim!

Biz oynarken ateşler yakılır. Bu ateşler yakılınca bütün çayırın aydınlandığını sanma. Hiç öyle değil. Yalnız ateşin çevresi aydınlanıyor, ama uzağı eskisinden de daha karanlık oluyor. İşte biz o karanlıkta oynarız savaş oyununu. Orada gizlenir ve sonra birden hücumla geçeriz. Tıpkı sinemadaki gibi! Eğer kumandan isen herkes sana itaat eder. Kumandan, kumandan olduğu için mutlu olmalı...

Sonra, dağların arkasında ay doğar, yükselir. Ay ışığında oynamanın tadına doyum olmaz. Ama dedem beni eve götürür. Çayırdan, fundalıktan geçerek eve döneriz.

Koyunlar rahat rahat yatarlar, atlar ise çevrede otlar. O sırada kulağımıza bir ses gelir, bir türkü söylenmektedir. Ya genç ya da yaşlı bir çobandır bu türküyü söyleyen. Dedem beni hemen durdurur: Bak dinlo, der, böyle türküyü her zaman duyamazsın. Orada durup dinleriz. Dedem içini çekerek sesin geldiği tarafa bakar ve başını sallar.

Dedem diyor ki, geçmiş zamanların birinde, bir han başka bir hanı tutsak almış. Bu han tutsağına: Eğer istersen benim kölem olarak yanımda kalır, uzun zaman yaşayabilirsin. İstemezsen, en büyük arzunu yerine getirir, sonra da seni öldürürüm, demiş. Tutsak han düşünüp cevap vermiş:

Köle olarak yaşamak istemiyorum, beni öldür daha iyi. Ancak öldürmeden önce, benim vatanımdan herhangi bir çobanı buraya getirtmeni istiyorum. -Ne yapacaksın o çobanı? -Ölmeden önce ondan bir türkü dinlemek istiyorum. Dedem diyor ki, işte böyle, vatanlarının bir türküsü için canlarını feda eden insanlar varmış. Böyle insanları görmeyi ne kadar isterdim! Herhalde onlar büyük şehirlerde yaşıyorlar.

Türküyü dinlerken dedem kulağıma fısıldar: İlahi! Ne büyük insanlarmış eski insanlar! Ne türküler yakmışlar ya Rabbim!

Bilmem neden, o anda dedeme çok acıyor, onu öyle seviyorum ki ağlamak geliyor içimden.

Ertesi gün, daha güneş kalkmadan, koca çayır bomboş kalır. Koyun sürülerini ve yıkları sürüp bütün yazı geçirecekleri dağlara çıkarırlar. Onlar gittikten sonra başka kolhozlardan başka göçebeler gelir. Eğer gündüz gelmişlerse, durmadan gelip giderler. Gece gelmişlerse, büyük çayırdan konaklarlar. O zaman dedem ve ben o insanlara hoşgeldin demeye, el sıkmaya gideriz. Dedem onların elini sıkmayı, onlarla görüşüp konuşmayı çok sever. Bana da öğretti el sıkmayı. Belki bir gün o çayırdan gerçek bir peygambere de rastlar, onu görürüm...

Kışta, Orozkul enişte ile Bekey hala şehire, doktora görünmeye giderler. Dediklerine göre doktor onlara yardım

edebilirmiş, çocukları olması için bir ilaç verebilirmiş. Ama nine her zaman aynı şeyi, onların doktor yerine pire, yatıra gitmelerinin daha iyi olacağını söyler. Pir, dağların öbür yakasında, pamuk tarlalarının olduğu yerde imiş. Orası dümdüz bir ova imiş, dağlar pek yokmuş, ama Süleyman Tepesi denilen bir kutsal tepe varmış. Onun eteğinde kara bir koyun kesip sonra tepeye tırmanırken her adımda inançla Allah'a dua etsen, Allah dileğini kabul eder, acır ve bir bebek verirmiş. Bekey hala oraya gitmeyi çok istiyor, Orozkul enişte ise pek gitmek istemiyor. Çok uzakmış, çok para gerekirmiş. O dağların ötesine ancak uçakla geçilebilirmiş. Sonra uçağın kalkacağı yere gitmek de uzun bir yolculuğu ve yine çok para harcamayı gerektirmiş...

Onlar şehre gidince, biz yapayalnız kalırız. Bir biz varız, bir de komşumuz Seydahmet, onun karısı Gülcemal ve küçük kızları. İşte, hepimiz bu kadarız.

Akşamları işi bittikten sonra eve dönen dedem bana masal anlatır. Bilirim, dışarı çok, çok karanlık, çok, çok soğuk olur. Rüzgar acı acı eser. Böyle gecelerde, en büyük dağlar bile, evet onlar bile, birbirine sığınır. Evlerimizin tam yakınına, pencerelerimizin ışığına sokulurlar. Ben bundan hem korku duyarım, hem de sevinirim. Eğer bir dev olsaydım, dev kürkümü giyer, dışarı çıkar, yüzümü onlara dönüp dev sesimle seslenirdim: Sakın korkmayın ey dağlar, ben buradayım! Ne fırtınadan, ne karanlıktan, ne de kardan korkarım ben! Siz de korkmayın. Olduğunuz yerde durun, birbirinize girmeyin. Bundan sonra dev adımlarımla karların üzerinden yürür giderdim. Bir adımda çayı geçer, hop! ormana dalarım. Çünkü geceleri ormandaki ağaçlar da çok korkarlar. Kimi kimseleri yoktur. Çıplaktırlar. Soğuktan tiril tiril titrerler, sığınacakları bir yer de yoktur. Ormanda gezer, korkmasınlar diye herbirini okşardım. Yazın tekrar yeşermeyen ağaçlar, kesinlikle kışın korkudan donup kalanlardır. Ölen ağaçları kesip odun yapar, ısınmak için yakarız.

Ben bütün bunları dedem masal anlatırken düşünürüm. Uzun uzun masallar anlatır dedem. Türlü türlü masallar.. Gülünç olanları da çok. Hele obur kurdun yediği, yeyip de belasını bulduğu Parmak Çocuk, Cırtan Çıpalak masalı pek gülünç. Yoo, Çıpalak'ı önce deve yemiştir. Bir yaprağın altında yatmış uyuyormuş Çıpalak. Oralarda dolaşan bir deve, yaprakla beraber onu da yutuvermiş. İşte bunun için Deve ne yuttuğunu hiç bilmez derlermiş. Çıpalak bağıırıp çağırmaya, yardım istemeye başlamış. Dedesiyle ninesi de sevgili Çıpalak'ı kurtarmak için deveyi kesmek zorunda kalmışlar. Aç kurdun başına gelenler daha da kötü. Açgözlülüğünden, aptallığından Çıpalak'ı yutmuş ama sonra da acı acı gözyaşı dökmüş. Bir gün Çıpalak'la karşılaşınca ona:

Hey, ayağıma dolaşma, böcek misin, nesin sen! Bir lokmada hop! der yutarım ha! Çıpalak cevap vermiş: Bana dokunma aç kurt, yoksa seni köpek yaparım! -Kah kah kah! diye kahkaha ile gülmüş kurt. Bir kurdun köpek olduğunu nerde gördün sen? Bu küstahlığın için yiyeceğim seni!. Ve onu yutuvermiş. Yutmuş ve sonra da unutmuş. Ama o günden itibaren de kurt gibi yaşamaktan çıkmış. Ne zaman bir koyun sürüsüne sokulmak istese, karnındaki Çıpalak bağıırıyormuş: Ey çobanlar, uyumayın, ben geldim, ben kara kurt! Koyunlarınızı alıp kaçacağım! Kurt ne yapacağını bilemez, orasını burasını ısıtır, kendini yerden yere atar, yuvarlanırmış, Çıpalak ise durmadan bağıırırmış: Hey çobanlar, gelin, kalın sopalarınızla beni dövün, derimi yüzün!.

Çobanlarda sopalarını kaptıkları gibi kurdun üzerine yürürlermiş. Kurt kaçıyormuş tabii. Onu kovalayan çobanlar da şaşırıyorlarmış bu işe. Kurt deli gibi, hem kaçıyor, hem bağıırıyormuş: Yakalayın beni dostlarım, cezamı verin, dövün beni!. Çobanlar da gülmekten yerlere yatarlarmış. Bu

sırada da kurt kaçıp kurtulmuş. Ama iş bununla bitmiyormuş. Nereye gitse, Çıpalak hemen ele veriyormuş onu. Her yerde kovmuşlar, her yerde alay etmişler onunla. Kurt açlıktan bir deri bir kemik kalmış. Dişlerini şakır şakır birbirine vurur, titrermiş: Nedir bu başıma gelen, nedir bu çektiklerim? Kendi kendime düşmanlık ediyorum. İyice kocadım, bunadım artık!. Ama Çıpalak durmaz, kulağına fısıldarmış: Taşmat gile git, onun koyunları pek yağlıdır! Baymat gile git, onun köpekleri sağır! Ermat gile git, çobanları uykuda! Koşacak hali kalmayan kurt oturup ağlıyor, sızlanıyormuş: Hiçbir yere gitmem artık. En iyisi gideyim birinin köpeği olayım...

Baba, nasıl masal, gülünç değil mi? Daha nice nice masalları var dedemin. Kimisi acıklı, kimisi korkulu, kimisi hüzünlü. Ama ben en çok Boynuzlu Maral Ana masalını severim. Dedem, Isık-Göl'de yaşayan herkesin bu masalı bilmesi gerektiğini söylüyor. Onu bilmemek günah imiş. O masalı sen de biliyor musun baba? Dedem o masalda anlatılan her şeyin gerçek olduğunu söylüyor. Çok eskiden olmuş bu olaylar. Biz hepimiz, ben, sen ve başkaları, Boynuzlu Maral Ana'nın soyundan gelmişiz...

İşte, kışın biz böyle yaşarız. Ve kış uzun sürer. Dedemin masalları olmasa çok sıkılırdım.

Ama ilkbahar öyle güzeldir ki bizim oralarda! Havalar ılıyınca çobanlar yine gelirler ve dağlarda yalnız kalmayız. Fakat çayın öbür yakasında kimse olmaz. Orada yalnız orman ve orman canlıları vardır. Zaten biz orada ormana kimseyi sokmamak için yerleşmişiz. Ormana bizden başka kimse adımını atamaz, hiçbir şeye, en ufak bir dala dokunamaz. Bir defasında bilginler bile geldi bizim oraya. İkisi kadındı, pantolon giymişlerdi. Biri genç, biri yaşlı iki de erkek vardı. Genç olan onların öğrencisi imiş. Tam bir ay kaldılar. Yaprakları, otları, dalları topladılar. Dediklerine göre, bizim San-Taş ormanları gibi orman pek az kalmış dünyada. Hatta, böylesi hemen hemen hiç yokmuş. Onun için de ormanın her ağacını çok iyi korumamız gerekiyor.

Oysa ben dedemin, bütün ağaçları çok sevdiği, acıdığı için koruduğunu sanırdım. Orozkul eniştem, kerestesi için birisine çam verdiği zaman dedem çok kızar...

.....

-3-

Beyaz gemi uzaklaşıyordu. Dürbünde bacaları bile görünmüyordu artık. Az sonra tamamen gözden kaybolacaktı. Şimdi çocuk, babasının gemisiyle yapacağı yolculuğun sonunu düşünmeli, bir son uydurmalıydı. O ana kadar her şey çok iyi gitmişti ama işin sonunu getiremiyordu bir türlü. Balığa dönüşmesini, çaya atlayıp göle kadar gelmesini, gemiye ulaşmasını, babasına kavuşmasını kolayca canlandırıyordu gözünde. Babasına anlattıklarını da çok iyi hatırlıyordu. Ama bundan sonrasını bilemiyor, düşünemiyordu. Az sonra sahil görünecekti mesela. Daha sonra da gemi iskeleye yanaşacaktı. Denizciler gemiden çıkacak, herbiri kendi evine gidecekti. Babası da gidecekti tabii. Karısı ve iki kızı rıhtımda onu bekliyordı. Şimdi ne yapacaktı peki?

Ya babası onu almazsa. Haydi aldı diyelim, karısı ne der o zaman? Bu çocuk da nereden çıktı? Burda ne işi var? demez mi? Hayır, hayır, en iyisi babasıyla gitmemekti.

Bu arada beyaz gemi gittikçe uzaklaşıyor, güçlükle

görünen bir nokta haline gelmiş bulunuyordu. Güneş de suyun üzerine iyice çökmüştü. Dürbünle bakınca, ateş kırmızısı ve leylak rengindeki parıltılar göz kamaştırıyordu.

Ve işte gemi artık görünmez oldu. Beyaz gemi masalı da böylece son buldu. Şimdi eve dönmesi gerekiyordu. Çocuk yerden çantasını aldı, dürbünü koltuğunun altına sıkıştırdı. Dağın yamacından, yılan gibi kıvrıla kıvrıla ve hızla inmeye başladı. Buzağının çiğnediği entari için nineye hesap vermesi gerekiyordu şimdi. Göreceği cezadan başka bir şey düşünmüyordu artık. Büsbütün korkuya kapılmamak, kendini yüreklendirmek için çantasıyla konuşmaya başladı: Bizi azarlayacaklar, sen sakın korkma! Ben isteyerek yapmadım ki onu! Buzağının kaçtığını nereden bileyim! Herhalde bana bir şamar vuracaklar. Olsun, buna katlanırım. Seni kaldırıp yere atarlarsa sakın korkma. Bir yerin kırılmaz, bir çantasın sen. Ama nine tutar dürbünü fırlatırsa, vay haline! İyisi mi önce onu dama götürüp saklayalım, ondan sonra gireriz eve...

Öyle yaptı. Evin eşiğinden adımını atarken yüreği küt küt atıyordu.

Ama evde tuhaf bir sessizlik vardı, avluda da kimseler yoktu, sanki ev terkedilmişti. Sonra anladı. Mümin dedesi bir kere daha çılgına dönen damadını yatıştırmak istemiş, yalvarıp yakararak Orozkul'un bileğini tutmaya çalışmıştı. Ama yine de kızının dövülmesi utancına, yara bere içinde kalmasına, acıdan inlemesine engel olamamıştı. Babasının yanında en ağır küfürleri savuruyordu Orozkul. Kısır kancık, dölsüz katır, lanet karı! diye bağıırıyordu. Ve kızı da kaderine lanet okuyarak çığlıklar atıyor, bas bas bağıırıyordu: Allah çocuk vermiyorsa suçum ne benim! Yeryüzünde koyun gibi doğuran ne çok kadın var, ben ise lanellenmişim! Niçin, niçin? Neydi benim günahım da böyle kısır bırakıldım! Öldür beni canavar adam, öldür! Vur, vur. Gebereyim daha iyi!.

İhtiyar Mümin bir köşeye büzülmüş güçlkle soluyordu. Gözkapakları kısılmıştı. Dizlerinin üstüne koyduğu elleri tiril tiril titriyordu. Yüzü de sapsarıydı.

Başını usulca kaldırıp torununa baktı, tek kelime söylemedi ve gözlerini kapadı. Yorgun, bıkkın idi. Nine evde değildi. Bakey hala ile kocasını barıştırmak, kırılan dökülen eşyayı toplamak, ortalığa bir çeki-düzen vermek için onların evine gitmişti. Böyleydi ninesi. Orozkul karısını döverken hiç karışmaz, dedeyi de karıştırmak istemezdi. Ama kavga bittikten sonra onları barıştırmaya, yatıştırmaya çalışırdı. Eh, hiç olmazsa bu kadarını yaptığı için canı sağ olsun...

Çocuk dedesine herkesten çok acıyordu. Bu olayın her tekrarlanışında zavallı adam ölecekmiş gibi olurdu. Bir köşeye büzülür, içine kapanır, yüreğindeki acılardan kimseye söz etmezdi. Böyle zamanlarda o, artık iyice kocadığını, savaştta ölen tek erkek evladını düşünürdü. Oğlunu da herkes unutmuş, hatırlayıp sözünü eden kalmamıştı. Oğlu sağ olsaydı belki kötü talihi de değışirdi. Bazen bir ömür geçirdiği ölen karısını da hatırlayıp ağlardı.

Ama en çok üzüldüğü, kızlarının pek kötü tatihli, pek mutsuz oluşlarıydı. Küçük kızı, torununu onun eline bırakıp şehre gitmiş, orada, kalabalık ailesiyle küçücük bir odada, büyük sıkıntılar içinde yaşıyordu. İkinci kızı ise burada Orozkul'un işkencelerine katlanıyordu. Yaşlı adam bu kızının yanında olsa da, onun için her fedakarlığa hazır bulunsa da, zavallı kızı ana olma

mutluluğuna erişemiyordu bir türlü. Nice yıldan beri katlanıyordu Orozkul'a. Artık hayatı cehenneme dönmüştü. Ama ne yapsın? Başını alıp nereye gitsin?.. Sonra hali nice olurdu! Kendisi iyice kocamıştı artık, bir ayağı çukurdaydı. Kendisinden sonra ne olurdu o zavallının kaderi?

Çocuk, bir parça ekmekle çanağındaki yoğurdu çabuk çabuk yedi, hiç ses çıkarmamaya çalışarak pencerenin dibine oturdu, lambayı yakmamış, dedesini rahatsız etmek istememişti. Düşünceleriyle başbaşa kalsındı dedesi. Çocuk da düşünüyordu. Bekey halanın kocasına votka vererek onu şımartmasına akıl erdiremiyordu bir türlü. Adam onu pestilini çıkarıncaya kadar dövüyordu. Dayığı yedikten sonra o, yarım litrelik bir şişeyi daha sürüyordu önüne...

Ah Bekey hala, ah! Kocasını öldürürcesine dövüyordu da o yine affediyordu! Niçin affediyordu? Niçin affetmemek gerekirdi böylelerini. Beş para etmez kötü adamın biriydi o. Kimseye gereği yoktu. Onsuz da pekala geçinirlerdi.

Çocuk hayalinde, gittikçe artan hiddetiyle ona verilmesi gereken cezayı da düşünüyordu: Hepsi bir olup Orozkul'un üzerine çullanacak, bu iri, bu şişko, bu pis herifi çaya kadar sürükleyecekler, orada kaldırıp akıntının ortasına alacaklardı. Adam, Bekey haladan, Mümin dededen, yalvaryakar af dileyecekti. Çünkü bir balık olamazdı o...

Çocuk bu cezayı düşünüp biraz rahatladı. Hatta Orozkul'u suda çırpınırken, kadife şeritli şapkasını da sulara kapılıp yüzerken hayal edince gülmek bile geldi içinden.

Ama ne yazık ki büyükler hiç de çocuğun düşündüğü gibi adil davranmıyor, tam tersini yapıyorlardı. Orozkul yine eve sarhoş geliyor ve onu hiçbir şey olmamış gibi karşılıyorlardı. Dede atının başını tutuyor, karısı Bekey hala koşup çayı ateşe koyuyordu. Sanki hepsi onu bekliyor, hasretle yolunu gözlüyorlarmış gibi! O ise başlıyordu nazlanmaya, sızlanmaya. Önce üzüntüsünden ağlıyordu. Nasıl olurdu? Herkesin, hatta eli sıkılmayacak, yüzüne bakılmayacak adamların bile istedikleri kadar çocukları olabiliirdi! Onların beş hatta on çocukları olurdu da onun hiç çocuğu olmazdı! Orozkul'un nesi eksikti onlardan? İşinde bir başarısızlığı mı görülmüştü? Allah'a şükür orman korucularının başıydı o!

Kim ona işsiz-güçsüz diyebilirdi? Bakın, çingenelerin bile kucak dolusu çocukları oluyor, istemedikleri kadar çok çocukları oluyor! O, adı sanı olmayan biri miydi? Her işte başarılıydı, her şeyi de vardı: Altında eyerli atı, elinde kırbağı vardı ve her yerde şeref konuğu yaparlardı onu. Yaşıtları çocuklarına toy, düğün yapsınlar da onun neden bir çocuğu olmasındı? Niçin oğulsuz, evlatsız bir adamdı o?

Bekey hala da ağlıyor, içi içini yiyor, oraya buraya koşarak kocasının gönlünü almaya çalışıyordu. Sonra bir kenara sakladığı yarım litrelik votkayı çıkarıp kocasına getiriyordu. Kederinden o da biraz içerdi. Bundan sonra iyice azan Orozkul bütün suçu karısına atar, öfkesini ondan çıkarırdı. Bekey hala her şeyini başışlardı onun. Dedesi de başışlardı. Orozkul'a kimse karşı çıkmazdı. Ertesi sabah ayıldığında, gözlerinin altı mosmor olan karısı onun için çay demlerdi. Dede ise atına yulaf yedirir, sonra eyerlerdi. Orozkul da çayını içer, atına kurulurdu. Şimdi yine amir odur, San-Taş ormanlarının efendisi odur. Böyle bir adamın çaya atılması gerektiğini kimse aklına getirmez.

Hava kararmış, gece olmuştu.

Çocuğa ilkokul çantasının alındığı gün işte böyle geçti.

Yatacağı zaman bir süre çantayı koyabileceği bir yer aradı. Nereye koyacağını bilemiyordu. Sonunda onu başucuna, yastığın hemen yanına koydu. Daha sonra, okula başladığında, sınıfın yarısından fazlasında aynı cins çantanın olduğunu görecekti. Ama şimdilik bunu bilmiyordu, bilse bile önemi olmazdı. Çantası onun için çok güzel, çok özel bir şey olarak kalacaktı. Kısa hayatında onu yeni yeni olayların beklediğini, bir gün bu dünyada yapayalnız kalacağını, çantasından başka bir şeyi olmayacağını da bilmiyordu çocuk. Bütün bunlara sebep, çok sevdiği Boynuzlu Maral Ana masalı olacaktı.

O akşam bu masalı bir defa daha dinlemeyi öyle istiyordu ki! İhtiyar Mümin de çok severdi bu masalı ve onu sanki görmüş gibi, yaşamış gibi, göğüs geçire geçire, gözyaşını tutamadan, ara sıra derin düşüncelere dalarak anlatırdı.

Ama dedesini rahatsız etmek istemedi. Onun masal anlatacak durumda olmadığını anlıyordu. Başka bir zaman dinleriz dedi çantasına. Şimdi onu sana ben anlatayım. Dedemin anlattıklarını kelimesi kelimesine söylerim sana. Öyle yavaş anlatacağım ki başka kimse duymayacak. Ama sen iyi dinle. Ben, sinemadaki gibi her şeyi gözümde canlandırarak anlatmayı severim. Dedem, bu masalda anlatılan her şeyin gerçek olduğunu söylüyor. Hepsi olmuş bunların...

.....

-4-

Çok eskiden olmuş bu olay. Çok, çok eski zamanlarda, yeryüzünde ormanların otlardan ve bizim ülkemizde de suların karalardan çok olduğu çağlarda, derin ve serin suyu olan bir nehir kıyısında, bir Kırgız kabilesi yaşarmış. Bu nehrin adı Enesay imiş. Buradan çok uzaklarda, Sibiryaya denilen yerde akarmış bu nehir. Atla, üç yıl üç ayda gidilirmiş oraya. Bugün bu nehrin adı Yenisey'dir. O zaman Enesay derlermiş. Türküsü de şöyleymiş:

Senden geniş nehir var mı Enesay?

Senden aziz bir yurt var mı Enesay?

Senden derin bir dert var mı Enesay?

Senden özgür olan var mı Enesay?

Senden geniş bir nehir yok Enesay,

Senden aziz bir vatan yok Enesay,

Senden derin bir dert de yok Enesay,

Senden özgür özgürlük yok Enesay...

İşte böyleymiş Enesay.

O zaman Enesay boylarında her çeşit millet yaşarmış. Hayatları zormuş, çünkü birbirleriyle sürekli savaş halindeymişler. Kırgız

kabilesinin çevresi de düşmanlarla doluymuş. Bir gün biri saldırırmış, bir gün öteki. Bazen de Kırgızlar onlara baskın yaparmış. Malları yağmalar, evleri yakar, insanları kovalarmış. Önlerine kim çıksa öldürür, kimseye aman vermezlermiş. O zaman böyle bir zamanmış. Kimse kimseye acımaz, insan insanı öldürürmüş. Bir gün gelmiş ki ekin ekecek, hayvan yetiştirecek, ava çıkacak adam kalmamış. Soygunculukla, çapulculukla geçinmek kolaylarına geliyormuş. Basıyorlar, öldürüyorlar, yağmalıyorlarmış.

Ölüme ölümlle, kana kanla cevap vermek gerekiyormuş. Öc alma hırsları arttıkça artmış. Su gibi kan akıyormuş. Düşmanları barıştıracak kimse de kalmamış. En akıllı, en akıllı başında olanın yaptığı iş, düşmanı gafil avlamak, bir tekini sağ bırakmadan bütün kabileyi yok etmek ve onun malını, servetini alıp götürmekmiş.

O sırada taygada tuhaf bir kuş çıkmış ortaya. Bu kuş, geceleri sabaha kadar insan sesiyle şarkı söyler, acı acı ağlar, daldan dala sekerek seslenirmiş: Bir felaket geliyor, korkunç bir felaket geliyor! dermiş.

Ve bir gün korkunç felaket gelip çatmış.

O gün, Enesay kıyısında, Kırgızlar, ölen yaşlı başbuğlarını gömüyorlarmış. Uzun yıllar Kırgızları yöneten batır Kulçe, nice nice seferler düzenlemiş ve her savaştan sağ çıkmış, zafer kazanmış. Ama sonunda ecele yenilmiş. Kırgızlar, başbuğları için iki gün yas tutup ağladıktan sonra üçüncü gün onu gömmeye karar vermişler. Eski bir geleneğe göre, başbuğlarını bu son yolculuğunda, Enesay boyunca, yarlardan, uçurumlardan, yüksek yamaçlardan geçiriyorlarmış. Böylece ölenin ruhu, ana nehir Enesay ile vedalaşmış. Ene ana demektir. Say ise su, nehir anlamına gelir. Enesay da Ana Nehir anlamına gelir. Bu yolculukta, ölenin ruhu Enesay türküsünü son bir defa daha söylemiş:

Senden geniş nehir var mı Enesay?

Senden aziz vatan var mı Enesay?

Senden derin bir dert var mı Enesay?

Senden özgür olan var mı Enesay?

Senden geniş bir nehir yok Enesay,

Senden aziz bir vatan yok Enesay,

Senden derin bir dert de yok Enesay,

Senden özgür özgürlük yok Enesay.

Yine geleneğe göre, mezar olarak seçilen tepede, açık çukurun başında, batırın cesedini başları üzerine kaldırır ve ona dünyanın dört yanını gösterirlermiş: Bak, bu senin nehrin! Bak, bu senin göğün! Bak, bu senin toprağın! Bak, bu da biziz, seninle aynı kökten gelmiş olan biz Kırgızlar. Hepimiz seni uğurlamaya geldik. Huzur içinde yat!. Ve gelecek nesiller yerini bilsin diye, mezarın başına büyük bir anıt-kaya dikerlermiş.

Ölüyü gömme günü, Kırgızların bütün çadırları nehir

boyuna dizilirmiş. Böylece her aile, cenaze geçerken onu çadırının eşiğinden görür, saygı ile eğilerek selamlar, hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak beyaz yas bayrağını yere indirirmiş. Sonra o da cenaze alayına katılır, sonraki çadıra gelince orda da aynı şey olur, ağlar dövünürlermiş. Böylece, mezara kadar bütün çadırların önünden geçirirlermiş cenazeyi...

O sabah bütün hazırlıklar bitmiş, güneş her zamanki yolculuğuna çıkmıştı. At kuyruğundan yapılmış tuğlar dalgalanıyor, batırın kalkanı, zırhı, mızrağı da taşınıyordu. Atının üzerinde bir yas örtüsü vardı. Kemeyciler savaş borularını, davulcular davullarını çalmaya hazırdılar. Öyle çalacaklardı ki tayga yerinden oynayacak, yer-gök sarsılacak, kuşlar cıyak cıyak bağırarak havalanıp bulut gibi gökyüzüne çıkacak, vahşi hayvanlar böğüre böğüre sık ağaçlıklara kaçacak, otlar yerlere yapışacak, dağlar yankı yankı uğuldayacaktı. Ağıtçı kadınlar başlarını açıp saçlarını dağıtmışlardı ve onlar da Kulçe Batır için ağıt okumaya hazırdılar.

Yiğitler diz çökmüş, taburu kaldırmak için bekliyorlardı. Herkes, herkes hazır ve cenazenin kaldırılmasını bekliyorlardı. Orman kenarına bağlanmış kurbanlık dokuz kısrağ, dokuz kısrağ, dokuz boğa ve dokuz kere dokuz koyun kesilmek üzere bekletiliyordu.

Hiç beklenmedik olay işte o zaman oldu. Enesaylılar birbirleriyle ne kadar kanlı bıçaklı olurlarsa olsunlar, bir başbuğun cenaze töreninde komşularına saldırmazlardı.

Ama o gün, düşman komşulardan biri, hiç görünmeden Kırgız ordugahını kuşatmıştı. Birden ve her yandan hücumla geçtiler. Hiçbir Kırgız atına binecek, kılıç kuşanacak vakit bulamadı. Görülmemiş derecede korkunç bir soykırım başladı. Düşman, cesur, savaşçı Kırgızları yok etmek için böyle bir günü fırsat bilmiş, böyle bir kalleşlik etmişti. Hepsini, hepsini öldürdüler Kırgızların. Hiçbiri sağ kalıp bu olayı hatırlatmasın, kalleşliklerini duyurmasın ve öc almaya kalkışmasın, törelere aykırı bu olay unutulup gitsin, bütün izler savrulan kumlar arasında yok olup silinsin istiyorlardı. İşte böyle yaptılar... yaptılar ama...

Bir adam dünyaya getirmek ve onu yetiştirmek çok uzun zaman ister. Ama onu öldürmek çok kolaydır. Bir anda öldürürsün. Kırgızların birçoğu kılıçtan geçirilmiş kanlar içinde yatıyordu. Birçoğu da kılıç ve mızraktan kaçıp kendilerini Enesay'a atmış, boğulmuşlardı. Bu arada, Enesay boyunca yamaçların ve uçurumların kenarlarına kurulmuş pek çok Kırgız çadırı alev alev yanıyordu. Kırgızların hiçbiri kaçıp kurtulamamış, hiçbiri sağ kalmamıştı. Her şey yerle bir edilmiş, yakılıp yıkılmıştı. Yaralanıp düşenleri de uçurumlardan aşağıya, Enesay'a atmışlardı. Düşman zafer çiğlikleri atıyordu: Artık bütün bu topraklar bizim! Bu ormanlar ve bütün bu sürüler bizim! diyorlardı.

Zengin ganimetlerle çekilen düşman askerleri ormandan çıkıp gelen biri kız, öteki erkek iki çocuğu farketmemişlerdi. Bu iki afacan, büyüklerini dinlemeyip, sabahın erken saatinde ağaç kabuğu toplamak ve sepet örmek için gizlice ormana gitmişlerdi. Güle oynaya, hiç farkına varmadan ormanın ta içlerine dalmışlardı. Bir süre sonra, dövüş, hayhuy sesleri ve çiğlikler duyunca, koşa koşa geri döndüler, ama hiçbir canlıyla karşılaşmadılar: Ne babalarını sağ buldular ne analarını, ne ağabeylerini, ne de ablalarını. Soyları, soplaları, kimseleri yoktu artık. Ağlaya ağlaya ata-baba yurduna döndüler. Bir kül yığınının önüne kül yığınının koştular ve tek canlıya rastlamadılar. Bir saat içinde öksüz kalıvermişlerdi. Şimdi dünyada yapayalnızdılar. Ta uzaklarda bir toz bulutu yükseliyordu.

Kanlı baskından sonra onların hayvanlarını sürüp götürən düşmanlardı bu toz bulutunu kaldıranlar.

Çocuklar hemen o toz bulutunun ardına düştüler. Ağlaya ağlaya acımasız düşmanlarına bağıyor, onlara yetişmeye çalışıyorlardı. Ancak çocukların yapacağı bir şeydi bu: Katillerden kaçıp saklanacakları yerde onlara yetişmeye onlarla birlikte gitmeye çalışıyorlardı. Yeter ki yalnız kalmassınlar, bu lanetlenmiş yerden uzaklaşsınlar. İki çocuk el ele tutuşarak soyguncuların ardından kendilerini de götürmeleri için yalvarıp yakarıyorlardı. Ama o kargaşada, atların kişnemeleri ve toynak gürültüleri arasında onların cılız seslerini kim duyabilirdi?

Yavrucaklar umutsuzca koşmaya devam ettiler ve sonunda yorgunluktan oldukları yere yığılıp kaldılar. Öyle büyük korku içindeydiler ki, çevrelerine bakmaya, kımıldamaya bile cesaret edemiyorlardı. Sonra birbirlerine sıkı sıkı sarılarak derin bir uykuya daldılar.

Boşuna dememişler öksüzün talihi açık olur diye!

Geceyi sağ salım geçirdiler. Vahşi hayvanlar onlara dokunmadı, orman ejderhası onları kaçırmadı. Gözlerini açtıkları zaman sabah olmuş, güneş parlıyor, kuşlar şakıyordu. Kalkıp yine soyguncuların izine düştüler. Yol boyunca çeşitli meyve ve bitki kökü toplayarak yediler. Az gittiler, çok gittiler ve üçüncü gün bir dağın tepesine ulaştılar. Oradan bakınca aşağıda, yemyeşil bir çayırda büyük bir şölen verildiğini gördüler. Ne kadar çadır vardı orada? Sayısız. Ne kadar ateş yanıyor? Sayısız. Ne kadar adam vardı? Sayısız. Kızlar türkü söyleyerek salıncakla sallanıyor, pehlivanlar seyircileri eğlendirmek için kartal gibi dalış yaparak birbirlerini yere çarpıyorlardı. Bunlar, zaferlerini kutlayan düşmanlardan başkası değildi.

Tepenin başında ayakta duran oğlan ve kız, bu insanların yanına gitmeye cesaret edemiyorlardı. Ama açtılar. Burunlarına gelen kızarmış et, taze et ve yabani soğan kokusu dayanılacak gibi değildi.

Sonunda dayanamayıp dağdan aşağı indiler. Şölendekiler onları görünce pek şaşılar ve hemen başlarına toplanıp sorular sormaya başladılar.

-Kimsiniz siz? Nereden geliyorsunuz?

-Karnımız çok aç, bize yiyecek verin, dedi çocuklar.

Konuşmalarından çocukların kim olduklarını hemen anlamışlardı. Kendi aralarında bir ağızdan konuşmaya, bağıırışıp çağırışmaya başladılar. Anlaşamıyorlardı: Düşman soyunun bu kılıç artıklarını hemen orada öldürsünler mi, yoksa Hanlarına mı teslim etsinler? Anlaşamadıkları nokta bu idi. Onlar tartışa dursun, iyi yürekli, merhametli bir kadın, çocukların eline birer parça haşlanmış al eti tutuşturdu.

Çocukları yaka paça, ite-kaka hanın huzuruna götürürlerken, onlar ellerindeki yiyeceği bırakamıyorlardı. Önünde gümüş baltalı muhafızların beklediği büyük, kırmızı bir otağa doğru götürdüler onları.

İki Kırgız çocuğunun çıkageldiği haberi karargahta büyük bir endişe ve heyecan uyandırdı. Nerden çıkmış, nasıl gelmişlerdi? Ne demek oluyordu bu? Oyunlarını, şölenlerini bırakanlar, koşup Han otağının önünde toplandılar.

Han, en büyük, en ünlü kumandanlarıyla, kar gibi beyaz keçelerin üzerinde oturmuş, bal karıştırılmış kımızını içiyor, bir yandan da kendisini öven şarkıları dinliyordu. Kalabalığın geliş sebebini öğrenince hiddetle köpürdü: Ne cesaretle rahatsız ediyorsunuz beni? Son ferdine kadar bütün Kırgızları

öldürmemiş miydık? Ben sizi Enesay ülkesinin ebedi sahibi yapmadım mı? Sizi korkaklar sizi! Şu koruduklarınıza da bakın hele! Hey Çopur Topal Nine, buraya gel!

Topal ve çopur ihtiyar kadın kalabalığın arasında kendine yol açıp önüne gelince ona emretti:

-Al bunları, taygaya götür, öyle bir şey yap ki onlarla birlikte Kırgız soyu da yok olup gitsin! Adları, sanları, izleri bile kalmasin! Haydi ihtiyar Topal Çopur, buyruğumu yerine getir...

Topal Çopur Nine sessizce boyun eğdi ve sonra küçük kızla küçük oğlanı ellerinden tutup oradan çıkardı. Orman içinde az gittiler, çok gittiler ve sonunda, Enesay'ın kıyısında, çok derin bir uçurumun başına gelip durdular. Topal Çopur Kadın, çocukları uçurumun kenarına getirip yan yana durdurdu. Onları o uçurumdan aşağı itmeden önce şöyle konuştu:

-Ey büyük Enesay, ey ulu nehir! Eğer senin derinliklerine bir dağ atsalar, o dağ orada bir taş gibi kaybolup gider. Eğer yüz yıllık bir çam ağacını atsalar, onu bir çöp gibi aparırsın! Senin, için iki kum tanesi gibi olan şu iki insan yavrusunu kucağına kabul et. Bu yavrulara bu dünyada yer yok artık. Bunu ben mi sana söyleyeyim Enesay? Eğer yıldızlar insan olsa, gökyüzü onlara dar gelir, sığmazlardı. Eğer balıklar insan olsa, nehirler ve denizler onlara yetmezdi. Bunu ben mi sana söyleyeyim Enesay! Al onları, apar onları! Varsın onlar körpecik iken, temiz yürekli, kötü emeller ve kötü niyetlerle lekelenmemiş iken, temiz vicdanları insanların çektiği azablarla dolmadan, kendileri de başkalarına acı çekirtmeden, bizim iğrenç dünyamızı terketsinler! Al bunları, apar bunları ey ulu Enesay!..

Oğlanla kız hiçkırı hiçkırı ağlıyorlardı. Uçurumdan aşağı bakınca gözleri kararıyor, korkudan irkiliyorlardı. Bu durumda ihtiyar kadının söyledikleri kulaklarına girer miydi hiç! Nehrin dalgaları çağıl çağıl, uğul uğul akıyordu.

Çopur Topal Nine çocuklara:

-Haydi yavrularım, son bir defa kucaklaşıp vedalaşın, dedi. Böyle derken, ikisini birden kolayca itebilsin diye kollarını sıvıyordu. Konuşmaya devam etti: Beni bağışlayın sevgili yavrularım.. Ee, ne yapalım, kaderiniz böyleymiş.

Bilesiniz ki asla isteyerek yapmıyorum bu işi.. Ama sizin iyiliğiniz için böylesi...

İhtiyar kadın cümlesini bitirmeden yanibaşlarında bir ses duyuldu:

-Bekle ey ulu bilge kadın! Bu günahsız yavruların canına kıyma!

Topal Çopur Nine ardına dönüp baktı ve gözlerine inanamadı: Şaşakalmıştı. Çünkü orada durup konuşan bir ana buğu (maral) idi. Hüzün dolu kocaman gözleriyle sitemli sitemli bakıyordu ona. Süt gibi beyazdı. Karnının altı ise yavru deveninki gibi saçak saçak boz yünlerle kaplıydı. Boynuzları güzel, görkemliydi: Sonbahar ağaçlarının dalları kadar çok ve büyüktü boynuzunun çatalları. Memeleri, bebekli kadının memesi gibi temiz, dolgun ve kaygan idi...

-Sen de kimsin? Niçin insanların diliyle konuşuyorsun? dedi Topal Çopur

Nine.

-Ben Ana Maral'ım. Maralların Anası. İnsanların diliyle konuşmasam ne dediğimi anlamaz, beni dinlemezsin.

-Peki ne istiyorsun Ana Maral?

-Serbest bırak bu çocukları ey ulu bilge kadın. Onları bana ver.

-Ne yapacaksın onları?

-İnsanlar ikizimi, iki küçük yavrumu öldürdü. Bu çocukları evlat edineceğim.

-Onları emzirmek, sütünle beslemek mi istiyorsun?

-Evet, ulu bilge yaratık.

Çopur Topal Nine katıla katıla gülerek yine sordu:

-İyice düşündün mü Maral Ana? İnsan yavruları bunlar, insan! Büyüdükleri zaman senin yavrularını öldürürler!

-Hayır, büyüyünce benim maral yavrularımı öldürmezler. Ben onların anaları olacağım, onlar da benim çocuklarım. İnsan öz kardeşlerini öldürür mü?

Çopur Topal Nine acı acı başını salladı:

-Öyle deme Maral Ana, insanları tanımazsın, orman hayvanları şöyle dursun, birbirlerini öldürmekten bile çekinmez onlar. Sözlerimin doğruluğunu anlayasın diye bu çocukları sana verirdim, verirdim ama insanlar bu çocukları da öldürürler. Ne diye çekeceksin böyle büyük bir acıyı?

-Onları hiç kimsenin bulamayacağı uzak bir ülkeye götüreceğim. Acı bu yavrulara ulu bilge kadın. Serbest bırak onları. Memelerim dopdolu. Sütüm, yitik yavrularım için ağlıyor! Sütüm, yavru! yavruu! diye hasretle gözyaşı döküyor!

Topal Çopur Nine biraz düşündü ve:

-Pekala, dedi, senin dediğin olsun. Al ve hemen götür bu yetimleri, bir an önce senin o uzak ülkeye ulaştır. Ama, bu uzun yolculuğa dayanamaz, ölürlerse, ya da karşılaşacağınız haydutlar onları öldürürse, evlad edindiğin bu insancıklar sana nankörlük ederlerse, suç senindir, bilesin!

Maral Ana, Topal Çopur Nine'ye teşekkür etli ve çocuklara şöyle dedi:

-Bundan böyle ben sizin ananızım, siz de benim çocuklarımsınız. Sizi uzak bir ülkeye götüreceğim. Orada, ormanla örtülü karlı dağların koynunda, ılık, ıssı bir deniz var: Isık-Göl denilen bir deniz. Çocuklar çok sevindiler ve Boynuzlu Maral Ana'nın yanına koştular, güle oynaya onun peşine düştüler. Ama çok geçmeden yoruldu, adım atacak halleri kalmadı. Oysa yol daha çok uzundu, dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar...

Boynuzlu Maral Ana onları sütü ile beslemeseydi, geceleri vücudu ile ısıtmasaydı, o kadar uzun bir yolculuğa dayanamazlardı. Gittiler, gittiler ve gittikçe eski vatan Enesay'dan uzaklaştılar. Ama yeni vatan olacak Isık-Göl'e de daha çok yol vardı. Az gittiler, uz gittiler, bir yaz, kış, bahar ve sonbahar, yine bir yaz, kış, bahar ve sonbahar, sonra yine

bir kış, yaz, bahar ve sonbahar... insan ayağı değmemiş ormanlardan, kızgın çöllerden, ayak batan kumlardan, yüksek dağlardan, çağıl çağıl ırmaklardan geçtiler. Kurt sürüleri peşlerine düştü. Ama, Boynuzlu Maral Ana, çocukları sırtına bindirip yel gibi koştu ve onları kurtardı. Avcılar da peşlerine düşmüş ve Bakın, bakın! Bir geyik çocukları kaçırıyor! Yakalayın! Vurun! diye bağıyor ve ok yağdırıyorlardı. Ama; Maral Ana evlatlarını, o davetsiz kurtarıcılardan da kurtardı. O, atılan oklardan da hızlı koşuyor ve alçak sesle onlara: Sıkı durun, iyi tutunun yavrularım, bizi kovalıyorlar! diyordu.

Sonunda bir gün Boynuzlu Maral Ana çocukları Isık-Göl'e ulaştırdı. Bir tepenin üzerine çıkıp hayran hayran baktılar: Her taraf karlı sıradağlarla, yeşil ormanlarla kaplıydı.

Yeşil ormanla kaplı dağların arasından gözalabildiğine bir deniz uzanıyordu. Bu denizin koyu mavi yüzeyinde beyaz dalgalar koşuyordu. Rüzgar bu dalgaları çok uzaklardan getiriyor, çok uzaklara götürüyordu. Isık-Göl'dü bu. Nereden başlıyordu? Nerede bitiyordu? Kimse bilemez. Bir ucunda güneş doğarken öbür ucu hala karanlıktı. Kaç tane dağ vardı bu gölün çevresinde? Sayısız. Bu dağların ardında karlı dorukları göklere çıkan daha kaç tane dağ vardı? O da sayısız, hesapsız.

-İşte yeni yurdunuz burasıdır, dedi Boynuzlu Maral Ana. Artık burada yaşayacak, ekin ekecek, balık avlayacak, hayvan yetiştireceksiniz. Orada, barış ve huzur içinde, binlerce yıl yaşayın. Soyunuz, nesliniz çoğalsın, her tarafa yayılsın. Sizden gelenler sizin dilinizi hiç unutmazlar. Analarının, babalarının diliyle konuşmaktan, şarkı söylemekten zevk alsınlar. İnsan gibi yaşayın. Ben her zaman sizinle, sizin çocuklarınızla, sizin torunlarınızla beraber olacağım. Gelecek zamanlarda hep sizinle olacağım.

İşte böylece, bir kız ve bir erkek çocuktan ibaret olan son Kırgızlar, ebedi ve kutsal Isık-Göl'ün kıyısında kendilerine yeni bir vatan buldular.

Zaman çok çabuk geçti. Erkek çocuk güçlü bir delikanlı oldu, kız çocuk ise ergin bir kadın. O zaman evlenip karı-koca oldular. Boynuzlu Maral Ana da Isık-Göl'den ayrılmadı, hep Isık-Göl'ün ormanlarında yaşadı.

Bir gün, tan ağarırken, Isık-Göl iyice kabardı, dalgalar uğul uğul coştı. Genç kadının da doğum sancıları tuttu ve acılarıyla kıvrınmaya başladı. Genç adam ise korkuya kapıldı. Koşup yüksek bir kayalığın tepesine çıkarak olanca gücüyle bağırmaya başladı:

-Maral Anaa! Maral Anaaa! Neredesin? Isık-Göl'ün coştüğünü, taşıdığını duymuyor musun? Kızın doğuruyor, kızın! Çabuk gel, bize yardım et!..

İşte o zaman, uzaklardan kervan çingiraklarını hatırlatan şingir şingir bir ses duyuldu. Bu ses yaklaştı, yaklaştı ve birden Boynuzlu Maral Ana göründü. Koşa koşa geliyordu.

Boynuzuna bir beşik takmıştı. Ak kayından yapılmış bir bebek beşiği idi bu. Beşiğin kemerine asılmış gümüş bir çingirak şingirdiyordu. Bugün de, Isık-Göl beşiklerinde aynı çingiraklar vardır. Anneler beşiği sallayınca, Maral Ana'yı akkayından yapılmış çingiraklı beşiği görür gibi olurlar. Boynuzlu Maral Ana, şingir şingir çingirak sesiyle gelir gelmez genç kadın çocuğunu doğurdu.

-Bu beşik ilk çocuğunuz için, dedi Maral Ana. Çok çocuğunuz olacak: Yedi kız, yedi erkek.

Anne ve baba çok sevindiler. Boynuzlu Buğu (Maral) Ana'nın şerefine ilk doğan çocuklarına Buğubay adını verdiler. Buğubay büyüdü. Kıpçak kabilesinden güzel bir kızla evlendi. Buğu soyu, Boynuzlu Maral Ana soyu, türeyip çoğalmaya başladı. Buğular Isık-Göl çevresinde büyük ve güçlü bir toplum oldular ve Boynuzlu Maral Ana'yı kutsal bir varlık saydılar. Hangi soydan, hangi boydan oldukları anlaşılsın diye, çadırlarının girişine maral boynuzu işareti koyuyorlardı. Düşman baskınlarını püskürttükleri zaman ve at yarışlarında Buğu! Buğu! diye bağırıyor ve her defasında onlar kazanıyordu. O zamanlar Isık-Göl ormanları ak marallarla doluydu. Gökteki yıldızlar bile kıskanırdı onların güzelliğini. Bunların hepsi Boynuzlu Maral Amı'nın çocuklarıydı. Onlara kimse dokunmaz, kimsenin onları rahatsız etmesine izin verilmezdi. Buğular bir maralla karşılaşacak olsalar, hemen atlarından iner ona yol verirlerdi. Delikanlı erkekler sevdiklerinin güzelliğini ak maralın güzelliğine benzetirlerdi.

Çok zengin, anlı-şanlı bir Buğu'nun ölümüne kadar bu böylece sürüp gitti. Ölen Buğu'nun bin kere bin koyunu, bin kere bin atı vardı. Çevredeki bütün insanlar ona çobanlık ederdi. Bu adamın çocukları büyük bir yas töreni, büyük bir yas şöleni düzenlediler. Dünyanın dört bucağından anlışanlı insanları törene davet ettiler. Davetliler için Isık-Göl'ün kıyısına bin yün çadır kurdular. Kesilen koyunların, içilen kırmızların, yenilen nefis Kaşgar yemeklerinin haddi hesabı yoktu. Ölen zenginin çocukları kendi aralarında şöyle konuşuyorlardı: Ölen babamızın ne kadar zenginlik ve cömert evlatlar bıraktığını herkes görüp anlasın, babalarının hatırasına nasıl saygılı davranıyorlar, desin. (Ee oğlum, insanlar akılları ile değil de zenginlikleriyle tanınmaya, büyüklenmeye kalkışırsa, bunun sonu kötü olur).

Şarkıcılar, altlarında ölenin çocukları tarafından armağan edilen saf kan atlar, başlarında samur papak, sırtlarında ipek kaftan, kapı kapı dolaşarak ve birbirleriyle yarışırçasına, ölene ve onun çocuklarına övgü şarkıları okuyorlardı:

-Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar nerede böyle mutlu bir hayat, böyle görkemli bir tören görülmüştür? diyordu biri.

-Dünya dünya olalı böyle bir tören görülmüş müdür? diyordu ikincisi.

-Bizden başka hiçbir yerde ölen büyüklere böyle görkemli bir tören yapılmaz, onun şanı şerefi böyle yüceltilmez, kutsal anısı böyle saygıyla anılmaz! diyordu üçüncüsü.

-Hey geveze ozanlar, neler saçmalyorsunuz? Yeryüzünde rahmetlinin cömertliğini, şanını-şöhretini anlatabilecek laf bulunabilir mi hiç? diyordu dördüncüsü.

İşte böyle, ozanların övgü yarışı gece gündüz devam ediyordu. (Ee, oğlum, ozanlar böyle övgü böyle dalkavukluk yarışında bulunurlarsa, ozan, ozan olmaktan çıkar, şarkının, şiirin düşmanı haline gelir).

Rahmetlinin yas töreni, günler boyu, geceler boyu, bir bayram havası içinde sürüp gitti. Ölen zenginin övüngeç çocukları, bu gösterişte herkesi geçmek, başkalarını gölgede bırakmak, kendi ünlerini bütün dünyaya yaymak istiyorlardı. Sonunda, babalarının mezarına bir maral boynuzu dikmek istediler. Ta ki bütün dünya bunu görüp, ölenin kutsal Boynuzlu Maral Ana soyundan olduğunu anlasın. (Ee, oğlum, eski

zamanda atalarımız, zenginlik gururlanmayı, böbürlenmeyi, gururlanma-böbürlenme ise baştan çıkmayı, çılgınlığı getirir, derlermiş).

Zenginin çocukları babalarının anısına görülmemiş, duyulmamış şeyler yapmaya karar vermişlerdi bir kere. Onlara kimse engel olamazdı. Ne derlerse olurdu. Avcıları ormana saldılar. Avcılar da büyük bir maralı öldürdüler ve boynuzunu alıp getirdiler. Ama ne boynuz! Gerilmiş kartal kanadı kadar geniş. Çocuklar onu çok beğendiler: Boynuzun tam onsekiz çatalı vardı. Demek ki o maral onsekiz yaşındaydı. Şaşılacak kadar büyük.

Ustalara emir verip bu boynuzu babalarının mezarına dikmelerini istediler.

Buğuların yaşlıları homurdanmaya başladı:

-Bu maralı ne hakla öldürsünüz? Boynuzlu Maral Ana'nın soyuna el kaldırmaya kim cüret etti?

Ölen zenginin çocukları da şu cevabı verdi:

-Bu maral bizim topraklarımızda vuruldu. Topraklarımızda yürüyen, sürünen, uçan, kaçan ne varsa, uçan sinekten koşan deveye kadar hepsi bizimdir. Bize ait bir marala ne yapacağımızı ancak biz biliriz. Haydi defolun!

Uşaklar yaşlı adamları, itip kakarak, kırbaçlayarak ve atlarına ters bindirerek, onları büyük bir utanç içinde bırakarak, sürüp kovdular.

İşte her şey asıl bundan sonra başladı... Boynuzlu Maral Ana'nın soyuna büyük felaket bundan sonra geldi. Hemen hemen herkes ormanda ak maral avına koştu. Her Buğulu, atasının mezarına bir ak maral boynuzu dikmeyi kendine borç bildi. Artık bu işi atalarına bir saygı olarak görmeye başladılar. Maral boynuzu bulamayanlara önemsiz, beceriksiz kişiler olarak bakıyorlardı. Artık Buğu soyundan, yani Boynuzlu Maral Ana soyundan olanlar bile, bu işin ticaretini yapmaya, maral boynuzu alıp satmaya, boynuz biriktirmeye başladılar. Bunu bir meslek haline getirdiler. (Ee, oğlum, paranın hüküm sürdüğü yerde, güzel söze ve güzelliğe yer kalmaz).

Isık-Göl ormanlarında maral kırımı başladı. Hiç acımadan öldürüyorlardı onları. Ulaşılması zor kayalıklara kaçıyorlardı ama insanlar orada da avlıyorlardı onları. Üzerlerine köpek sürülerini salıyorlardı. Köpekler onları insanların pusu kurduğu yere doğru sürüyor ve orada avcılarının oklarına hedef oluyorlardı. Sürü sürü öldürüldüler. Avcılar, boynuzunda en çok çatalı bulunan maralı vurmak için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Ve böylece marallar tükendi. Dağlar maralsız kaldı. Artık gece yarılarında da, sabahın erken saatlerinde de, maralların bağrıışmaları duyulmaz olmuştu. Ne düzlükte otlayan marallar, ne boynuzlarını arkaya yatırarak hendeklerden atlayan ve kuş gibi uçan marallar göze çarpıyordu. Öyle zamanlar geldi ki insanlar doğdukları günden öldükleri güne kadar bir tek maral göremez oldular. Artık maral adını yalnız masalarda dinliyor, boynuzlarını da yalnız mezarlarda görüyorlardı.

Peki, Boynuzlu Maral Ana'ya ne olmuştu?

O, insanlara küsmüştü. Çok gücenmişti onlara. Anlatılanlara göre, marallar köpeklerden ve avcılardan kurtulamadıkları için sayıları parmakla sayılacak kadar azalınca, Boynuzlu Maral Ana, en ulu dağın doruğuna çıkarak Isık-

Göl'e veda etmiş, son kalan yavrularını toplayıp, büyük geçidi aşarak başka bir ülkeye, başka dağlara gitmiş...

Yaa, bak neler oluyor şu dünyada. Benim masalım da burda bitiyor. İster inan, ister inanma. Boynuzlu Maral Ana, giderken, bir daha bu yerlere asla dönmeyeceğini söylemiş...

.....

-5-

Dağlara yine sonbahar geldi. Gürültülü yazdan sonra her taraf yine sonbahar sessizliğine daldı. Yaylaya çıkanların kaldırdığı toz duman çöktü, yaktıkları ateşler söndü.

Hayvanlar kışlaklarına çekildiler. Onlarla beraber insanlar da gitti. Dağlar bomboş kaldı.

Artık kartallar tek tek uçuyor, çok seyrek bağıyorlardı. Çayın uğultusu da dinmişti. Yaz boyunca alıştığı geniş yatağında büzülmüş, iyice incelmışti. Otlar artık büyümüyordu, kurumaya başlamışlardı. Dallarda asılı durmaktan yorulan yapraklar da düşüyordu yerlere.

Kararan yüce dağ başlarını, yeni kar, gümüş yansılarıyla kaplamaya başlamıştı. Sabahları, karanlık sırtlar, tilkilerin boyunları gibi boz bir renge bürünmüş görünüyordu.

Vadilerde serin, soğuk rüzgarlar esmeye başlamıştı. Ama şimdilik gündüzleri gökyüzü hala açık ve kuru geçiyordu.

Evlerin önünden akan çayın karşı yakasındaki ormanlar daha çabuk giymişlerdi sonbahar giyimlerini. Çaydan yukarıya doğru karaçam ormanına kadar uzanan bodur ağaçlar, dumansız bir yangın görünümünde idiler: Kızarmışlardı. Dağ yamacındaki akçakavak ve kayınağaçları daha parlak bir renge, al ve erguvan rengine bürünmüşlerdi.

Bunlar, çam ve köknardan oluşan sık ormanın, ebedi karlarla örtülü tepelerin sınırına kadar uzanıyorlardı.

Çam ormanı her zamanki gibi, bir mabed kadar sade ve temizdi. Orada yalnız kabuklu iri gövdeler, yalnız kuru reçine kokusu, ağaçların dibini halı gibi kaplamış iğne yapraklar göze çarpıyordu.

Ama bugün orada sabahtan beri alakargalar bağırsıyordu. Büyük bir alakarga sürüsü ormanın üzerinde çığlıklar ata ata daireler çiziyordu. Balta sesini duyar duymaz başlamışlardı acı acı ağlamaya. Şimdi onlar, koca bir çam tomruğunu yamaçtan aşağı sürükleyen iki kişinin ardından uçuşarak çığlık atıyor, durup dururken rahatsız edildikleri, ürkütüldükleri için hiç susmadan bağıyorlardı.

Koca ağaca bir at koşulmuştu. Atın yularını tutan Orozkul önden gidiyor, pulluk çeken bir öküz gibi derin derin soluyor, üzerindeki kolsuz paltosu ikide bir çalılara takılıyordu: Mümin dede ise geriden, ağaç gövdesinin ardından güçlükle ilerliyordu. Bu yaşta bir adamın bu kadar yüksek bir yerde yürümesi hiç de kolay değildi. Nefesi kesiliyordu ihtiyarın. Elinde kayın ağacından bir sırık vardı. Bununla tomruğun düz gitmesini sağlamaya çalışıyordu. Çünkü tomruk sık sık başka ağaçlara ve taşlara çarpıyordu. O zaman Mümin elindeki sırığı kullanarak kurtarıyordu onu.

Ama bu defa da tomruk enlemesine düşüyor ve bayır aşağı yuvarlanmaya başlıyordu. Böyle durumlarda önündeki adamı ezip öldürebilirdi. Sırıla tomruğu itip yönlendiren için durum daha da tehlikeliydi. Orozkul birkaç defa atın yularını bırakıp yana çekilmek zorunda kaldı ve her defasında kaynatasının canını dişine takarak hayatı pahasına, koca gövdeyi dimdik yamaçta durdurup, onu atın yularını çekmesini bekler görünce büyük bir utanç duymuştu. Ama boş yere dememişler: Kendi ayıbını örtmek isteyen başkalarının yüzüne kara çalar diye. Orozkul da öyle davranarak kaynatasına çıkışıyordu:

-Hey, ne oluyor sana, beni öbür dünyaya yollamak mı istiyorsun yoksa!

Orozkul'un bu davranışını görüp söylediklerini duyacak, bir ihtiyara böyle davrandığı için onu kınayacak kimse yoktu orada. Mümin dede alttan alarak, böyle bağırmasını, kasten yapmadığını, kendisinin de o koca tomruğun altında kalma tehlikesi geçirdiğini söyleyince, Orozkul daha da hiddetlendi:

-Şunun dediğine bak hele! Seni ezerse n olacak değil mi? Yaşayacağın kadar yaşamışsın nasıl olsa. Peki, ben ölürsem senin kızına kim bakacak Şeytan kamçısı gibi kısır bir kadını kim alır?

-Zor adamsın be oğlum, dedi Mümin, sende insanlara karşı hiç sayı yok!

Orozkul olduğu yerde durarak ihtiyarı biraz süzdü ve sonra çıkıştı:

-Senin gibi kocamışlar çoktan ocak başına çökmüş, kışlarını ısıtmaya çalışıyorlar. Ama sen hala maaş alıyorsun. Kim veriyor bu maaşı? Ben veriyorum, ben! Daha ne saygısı istiyorsun benden?

Mümin onu sakinleştirmek gereğini duydu:

-Pekala, yetişir artık, sözgelişi söyledim işte.

Yine yollarına devam ettiler. Bir yokuşu aştıktan sonra biraz dinlenmek için durdular. At ter ve köpük içinde kalmıştı.

Alakargalar susmak bilmiyor, hala cıyakiyorlardı tepelerinde. Sanki işleri güçleri gün boyu çığlık çığlık bağırıyordu.

Mümin, konuyu değiştirmek ve Orozkul'u sakinleştirmek için:

-Kışın geldiğini anladılar da, dedi, gitmeye hazırlanıyorlar...

Sonra onlara da hak verir gibi ilave etti: Rahatsız edilmekten pek hoşlanmazlar.

Orozkul hızla dönüp ona baktı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu hırsından:

-Kim engel oluyor gitmelerine? Sen de iyice bunadın ihtiyar!

Sözün sonunu söylerken sesini alçaltmıştı, ama öfkeliydi. Susup aklından şunları geçirdi: Dediğine bak hele! Ne demek istiyor yani. Onun alakargaları rahatsız olmasın diye bir çam kesemeyeceğiz, dalına bile dokunamayacağız! Onların sahibi benim, buraların efendisi benim! Ona ne oluyor!

Kuşlara hınç dolu gözlerle bakarak söylendi:

-Ah elimde bir makineli tüfek olsaydı, gösterirdim onlara ben!

Sonra başını öbür tarafa çevirip sunturlu bir küfür savurdu. Mümin sesini çıkarmadı. Damadının küfürlerine bir türlü alışamamıştı: Yine başladı diye geçirdi aklından. İçince vahşileşiyor. Çakırkeyif olunca da bir çift laf edemezsin. Neden böyle olur bu insanlar? Kendi kendine kızılıyordu: Sen ona iyilik edersin, o sana kölülük. Utanmak, arlanmak da bilmiyorlar. Sanki kural bu imiş. Hep kendilerini haklı görürler. Herkes onlara kul-köle olsun. Kul-köle olmazsan zorla yaptırırlar bunu. İyi ki böyle bir adam ormanda yaşıyor. Elinin altında her işini gören bir-iki kişi var.

Biraz daha büyük bir görevi olsa, kimbilir neler yapardı? Allah göstermesin... Böyleleri de hiç tükenmiyor. Her zaman istediklerini elde ederler. Kurtulmak mümkün değil onlardan. Her yerde izini bulur, her yerde karşına çıkarlar. Keyifleri için başkasının canını çıkarırlar da sonra yine onlar haklı olurlar. Ah, hiç tükenmiyor böyleleri, hiç...

Orozkul ihtiyarı daldığı düşünceden ayıran emri verdi:

-Haydi, uyuşup kalmayalım burada, gidelim!

Ve yollarına devam ettiler.

O gün sabahtan beri Orozkul'un huysuzluğu üzerinde idi. Önce, bütün aletleri alıp tam çayın öbür yakasına geçecekleri zaman, Mümin torununu alıp okula götürmüştü. İyice delirmişti bu ihtiyar! Her sabah erkenden atını eyerler çocuğu okula götürür, sonra yine koşturup onu almaya giderdi. İşi-gücü bu bacasız bakmak, onunla uğraşmaktı.

Onun okula geç kalmasını hiç istemiyordu. Amma da iş ha! Sonu ne olacaktı bunun? Demek bacasız okula geç kalamaz, ama onun işi bekleyebilir mi? Ne imiş? Ben çabucak gider gelirim, çocuk okula geç giderse öğretmene karşı ayıp olur diyor. Amma da utanılacak insanı bulmuş ha! Koca budala! Bu bayan öğretmen de kim oluyor? Tam beş yıldan beri hep aynı mantoyu giyiyor. Koltuğunun altında her zaman bazı defterler ve bir çanta bulunur. Yine her zaman yol kenarında durup geçen arabalara el kaldırır. Sık sık kasabaya gider. Her zaman bir eksiği vardır okulun. Ya kömürü kalmamıştır, ya camı kırılmıştır, tebeşiri hatta silgisi bile yoktur. İyi bir öğretmen olsaydı böyle bir okulda görev kabul edermiydi? Düşünmüş taşınmışlar da -Cüce Okul- adını vermişler ona. Amma da isim ha! Aslında ismine layık bir mektep! Cüceler mektebi. Ne gereği varmış böyle bir okulun? Öğretmen dediğin şehirde olur. Şehir okulları baştan başa cam. Orda öğretmenler kıravat takarlar. Ee, tabii, şehir orası. Sokaklarında kodaman kodaman adamlar araba sürer. Ama ne arabalar! Gelip geçerlerken durup hayran hayran seyretmek istersin, hatta saygı ile eğilmek istersin önlerinde. Siyah, pırıl pırıl, güzel mi güzel arabalar! Ama şehir adamları bunlara hiç aldırıyorlar. Zaten durup bakmaya vakitleri de yoktur, hep acele işleri vardır onların. Hayat dediğin şehir hayatı gibi olmalı işte. Ah orada bir iş kapsa, şehire yerleşse! Orada görevi olanlara saygıda kusur etmezler. Görevi büyük olana, gösterilen saygı da büyük olur.

Mecburdurlar saygı göstermeye. Ee, medeni insanlar ne de olsa. Ve, birine konuk gittin, ufak bir bahşiş aldın diye, benden tomruk ya da başka bir şey istemeye kalkmazlar orada.

Ama burda, insana elli ya da yüz ruble verirler, karşılığında odunlarını alırlar ve ne yaparlar sana? Hemen bir şikayet mekrubu yazarlar üst makamlara: Orozkul rüşvetçinin tekidir, şöyledir,

böyledir... derler. Nankörler!

Hımm.. ah bir yerleşseydim şehire! Cehennem olsun bu dağlar; bu ormanlar, bu tomruklar.. Bin kere lanet olsun o kısır avrada, o beyinsiz moruğa, görmemiş gibi yanından ayırmadığı o bacaksıza! Yulaf yemiş tok at gibi çalımlı çalımlı dolaşırdım şehirde. Herkese saydırırdım kendimi. Beni görmek isteyenler Sayın Orozkul Balacanoviç, makamınıza girebilir miyim? diye izin alırlardı. Bir de şehirli avrad alırdım. Niye olmasın? Güzel bir artistle evlenirdim mesela. Elinde mikrofon, hem okuyor, hem oynuyor. Onlar için önemli olan, kocasının iyi bir işi olmasıdır. Böyle diyorlar. Boynuma kıravatımı takar, böyle bir güzelin koluna girerdim işte... Sinemaya giderdik birlikte. Tabii o topuklu ayakkabı giyerdi. Mis kokular sürünürdü. Yanımızdan geçenler bu kokuyu alsınlar diye derin derin nefes çekerlerdi burunlarından. Bir de bakmışsın çocuklarımız olmuş. Oğlumu bir hukukçu yapardım, kızım ise piyano çalardı. Şehir çocukları zeki olurlar. Her şeyi hemen öğrenirler.

Evde yalnız Rusça konuşulurdu. Köyde konuşulan kaba kelimelerle beyinlerini doldurmak ne işe yarar? İşte böyle yetiştirdi çocuklarını. Papiçka, mamıçka, haçu, to, hauç eto... (Babacığım, anneciğim, şunu istiyorum, bunu istiyorum (Rusça)) derdi çocuklar. Ne isterlerse alırdı. İnsan kendi belinden, kendi dölünden olanlardan bir şey esirger mi? Başka çocukların babalarını kışkandırır. Gösterirdi onlara kim olduğunu. Başkalarından nesi eksikti? Üst makamlarda olanların ne üstünlükleri vardı ondan? Onlar da onun gibi insanlardı işte. Yalnız, şans onlara gülmüştü. Kendisi ise şanssızdı. Aslında kendinin de suçu yok değildi. Orman koruculuğu kursundan sonra şehre gidip teknik okula ya da enstitüye girmesi gerekirdi. Ama o acele etmiş, bir an önce bir iş tutmak istemişti. Küçük de olsa iş, işti. Şimdi de sürün dur bu dağlarda, eşek gibi tomruk taşı... Yetmiyormuş gibi bir de şu kargalar!.. Ne diye bağırsıp kafa şişirirler! Ah bir makineli tüfeği olsaydı...

Orozkul'un öfkelenmesine sebep çoktu. Yaz gelip geçmiş, sonbahar geliyordu. Yazla birlikte ilki ve koyun çobanları da çekip gitmişlerdi. Ne davet vardı artık ne ziyafet. Türküde söylendiği gibi idi:

Daylar marala kaldı

Otu sarala kaldı.

Sonbahar geldi, Orozkul'un vaadlerini yerine getirme zamanı da geldi. Gösterilen saygının, zengin ziyafetlerin, bol ikramın, alınan borçların karşılığını vermeliydi artık. Yüksekten atıp tutmanın, övüngeçliğin cezasını da çekecekti şimdi. Ne diyordu: Ne istiyorsun? İki tavan kirişi mi? Çam mı olsun? Lafını etmeye bile değmez, istediğin zaman gel, al.

Dilini tutamamış, votkasını içmiş, armağanları almıştı. Şimdi de kan-ter içinde, dünyada ne varsa hepsine kargışlar okuyarak, koca bir tomruğu sürüklüyordu dağdan aşağıya. Kendi suçunun cezasını çekiyordu. Hayatı boyunca kendi suçunun cezasını çekmişti zaten. Birden aklına çarpıcı bir fikir geldi: Her şeyi bırakır, başımı alıp giderim! diye düşündü. Ama hemen anladı hiçbir yere gidemeyeceğini. Hiçbir yerde hiç kimsenin ihtiyacı yoktu ona. Hayal ettiği hayatı da hiçbir yerde bulamayacağını anlamıştı.

Hele bir buradan gitmeye, hele bir verdiği sözden dönmeye kalkışsın! En

yakın dostları hemen ihanet ederdi, hemen ele verirlerdi onu. İnsanlar değersiz varlıklardı işte. İki yıl önce bir Buğuluya, kendi soyundan olan o adama, bir kuzu karşılığında birçam tomruğu vermeyi vaadetmişti. Fakat sonbahar gelince o çamı kesmek için dağa tırmanmaya üşenmişti. Kolay iş değildi çünkü. O koca dağa tırmanacaksın, o koca çamı keseceksin, sonra da sürükleye sürükleye indireceksin! Hele ağaç çok büyükse, git de devir, git de getir bakalım! Dünyanın altınını verseler yapılacak iş değil.

Üstelik tam o günlerde ihtiyar Mümin de hastalanıp yatağa düşmüştü ve o işi tek başına asla yapamazdı. O ağacı tek başına kimse dağdan indiremezdi. İş çamı kesmekten ibaret olsa, bunu yapardı. Ama onu aşağıya indirmesi... Sonradan başına gelecekleri bilse, Seydahmet'i çağırırdı yanına. Dağa tırmanmaya üşenmişti ama akrabasını da şöyle ya da böyle susturmak istemişti. Onun için yukarılara tırmanmadı. Karşısına çıkan ilk ağaca vurdu baltayı. Ne var ki akrabası bunu kabul etmedi: Çam tomruğu verecektin, başkasını kabul etmem! Kuzuyu almayı biliyorsun ama sözünde durmasını bilmiyorun! demişti. Orozkul çok kızmış ve onu kovmuştu: Verdiğim ağacı kabul etmiyorsan def ol git, canın cehenneme! demişti. Ama öteki de bunun altında kalmak istememişti: San-Taş Orman Müdürlüğüne bir şikayet dilekçesi yazmış, aklına geleni söylemişti. Olan olmayan her şeyi anlatmıştı. Ona kalsa, Sosyalist Sovyet'in ormanına zarar verdiği için kurşuna dizilmeliydi.

Bundan sonra Orozkul, Su ve Orman İşleri Bakanlığı'nın müfettişlerine günlerce hesap verdi. Bir komisyondan öteki komisyona gitti geldi. Sonunda güçlükle yakasını kurtarabildi. Yaa, bu da akrabasıydı işte. Bir de ne diyorlar: Hepimiz Boynuzlu Maral Ana'nın soyundanız, birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için! Saçmalık bu! İnsanlar üç kuruş için birbirini boğazlar ya da seni hapse tıkmaya çalışırken, bir dişi geyiğin lafı mı olur! Eskiden inanırlarmış Maral Ana'ya. O zamanın insanları ne kadar da aptalmış, ne kadar da cahilmış! Gülünç bir şey marala inanmak. Şimdi herkes bilgiliydi, okur-yazardı. Bu çocuk masalına kim inanır?

O olaydan sonra Orozkul, eşe dosta, akrabaya bir dal bile vermemeye yemin etmişti. İsterse o akraba Maral Ana'nın öz çocuğu olsun.

Ama yaz yine geldi. Yeşil yaylalarda ak çadırlar yine kuruldu. Sürüler melemeye, çay boyunda dumanlar tütmeye başladı. Güneş parlıyor, mestedici kımız kokusu ve çiçek kokuları etrafa yayılıyordu. Bir çadırın gölgesinde, yeşil otlar üzerinde dost-tanışlarla oturup temiz hava almak, kımız içmek, kızartılmış kuzu eti yemek, vargeçilmez ve dayanılmaz bir zevkti. Sonra, bir kadeh votka içersin, başın dumanlanır. Bir ağacı kökünden söküp çıkaracak, ya da karşı dağların doruklarına baş eğdirecek kadar güçlü hissedersin kendini... İşte böyle günlerde Orozkul yeminini unutturdu.

Ona Büyük Ormanın Büyük Efendisi dedikleri zaman koltukları kabırır, yine herkese söz vermeye, herkesten armağanlar almaya başladılar... Böyle günlerde, o ulu çamlardan hiçbirinin aklına, artık günlerim sayılı olduğu, ancak sonbahara kadar ömürleri kaldığı gelmiyordu.

Ve bir gün, sonbahar, biçilmiş ekinlerden yavaş yavaş dağlara tırmanmaya, etrafını dolanmaya başladı. Geçtiği her yerde otlar sararıp solar, yapraklar kızarırdı.

Meyveler iyice olgunlaşır, kuzular büyüdü. Kuzuların dişilerini bir yana, erkeklerini bir yana ayırırlardı. Kadınlar ise kurutulmuş peynirleri tulumlara doldurmaya başladı. Erkekler arasından, yayla dönüşünde başı

ekek ve yolu açacak biri aranır ve bulunurdu. Dönüştten önce Orozkul'la sözleşşenler onu bulur, vaadettiğı amları almak için, kamyonla hangi gün hangi saatte geleceklerini kararlaştırırlardı.

İşte o gün akşam da, bir kamyon ve bir römork gelecek, iki am tomruğunu alıp götürecekti. amlardan biri indirilmiş, çayın öbür tarafına geçirilmiş, kararlaştırılan yerde bekliyordu. İkincisini de şimdi sürükleyeceklerdi aşağıya.

Eğer Orozkul bu am karşılığında yediğini, içtiğini ve aldığı armağanları geri verebilecek durumda olsaydı, bunu hemen orada yapar ve kendisini bu zorlu işten, bu işkenceden kurtarırdı.

Ne yazık ki, bu dağlarda kara talihini ters çevirmeksine imkan yoktu. Kamyon ve römork bu akşam gelecek, geleceyin bu tomrukları götüreceklardı. Bu kesindi.

Tomruğu kazasız belasız aşağıya indirse bile, iş bitmiş sayılmazdı. Derdin ancak yarısından kurtulmuş olurdu. Çünkü yol sovhozdan, tam orman idaresinin önünden geçiyordu ve başka yol yoktu. Sovhozda bir milis, bir müfettiş bulunabilirdi. Kasabadan az mı memur gelirdi buraya? Ya bunlar tomrukları görürse, Bu ağaçları nereden aldınız, nereye götürüyorsunuz? derlerse!

Bunu düşününce Orozkul'un sırtından soğuk sular aktı. Hiddetinden herkese, her şeye lanet okumaya başladı:

Tepesinde ıçlık atan kargalara da, zavllı ihtiyar Mümin'e de, üç gün önce patates satmak için şehre gitmiş olan tembel Seydahmet'e de. Oysa Seydahmet dağdan tomruk indireceklerini biliyordu. Bunun için kaçmış olmalıydı ve ancak tomruklar indirildikten sonra gelecekti! Eğer burda olsaydı ağacı indirmek için onunla Mümin'i gönderir, kendisi bu sıkıntılara girmezdi.

Ama Seydahmet uzaklarda idi, kargaları vuracak, kaçırarak tufeğı de yoktu. Hincını hiç olmazsa karısını döverek çıkarırdı ama, ev yolu da uzaktı ve dönmesine epey zaman vardı daha. Kala kala bir ihtiyar Mümin kalıyordu. Sık sık soluyarak, o yükseklikte nefesi kesilerek geliyordu Orozkul'un arkasından. Orozkul ise her adımda homurdanıp küfürler savuruyor, ne ata, ne de ardınca gelen zavallı ihtiyara acıyordu. Ko gebersindi at! Ko gebersindi ihtiyar! Ko gebersindi kendisi de yüreğı çatlayarak. Her şeyin ters gittiğı, her şeyin kötü olduğı bu dünya batsındı. Gönlüne göre, yaptığı işe göre, layık olduğı hayata göre değildi bu dünya. Yok olsundu öyleyse!

Kendini tutamayan, öfkesini yenemeyen Orozkul, atı dik bir inişe, fundaların arasına sürüverdi. Kıvrak Mümin de tomrukla birlikte yuvarlansındı. Biraz tomruğun çevresinde dansetsindi. Hele bir vaktinde davranıp tomruğu frenlemesin, hele bir kaçırınsındı da görsündü! Gebertirim dayaktan bu koca budalay! diye geçirdi aklından. Başka zaman olsa böyle dik bir yokuştan böyle büyük bir ağacı sürükleyerek indirmeye cesaret edemezdi. Ama bir kere şeytana uymuştu işte.

Mümin tomruğu durduramadı, yalnız korkuyla bağırdı: Hey, nereye gidiyorsun? Dur! Tomruk birden dönmüş, yolundaki çalıları eze eze yuvarlanmaya başlamıştı bile. Tomruk yattı, ağırdı. Mümin elindeki sırığı tomruğun önüne koyarak frenlemek istedi ama, şiddetli darbe sırığı fırlatıp attı.

Her şey göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zamanda oldu. At da düşmüş ve tomruk onu da yüzükoyun sürüklemeye başlamıştı. At yıkılırken Orozkul da düşmüştü. Korku ile çalılara, dallara tutunmaya çalışıyor, kendini frenliyordu. İşte tam bu sırada, birtakım boynuzlu hayvanlar ürkmüş, oldukları yerden fırlamış, birkaç sıçrayışta kayın ağaçlarının arasına girip kaybolmuşlardı.

-Marallar! Marallar! diye bağırdı Mümin.

Gözlerine inanamıyordu. Hem telaştan, hem sevinçten büyülenmiş, bir an donakalmıştı.

Birden dağda büyük bir sessizlik oldu. Kargalar kaçıp gitmişlerdi. Tomruk, bir hayli körpe kayını ezdikten sonra yamaçta bir yere takılıp kalmıştı. At, düşerken koşumları ayağına dolanmış olmasına rağmen kendiliğinden doğrulup kalkmıştı.

Orozkul'un üstü başı parçalanmış, sürüne sürüne kenara çekiliyordu. Damadını o durumda gören Mümin, yardım etmek için ileri atılırken bağırdı:

-Hey Kutsal Ana! Boynuzlu Maral! O kurtardı bizi, o kurtardı! Gördün mü? Boynuzlu Maral Ana'nın çocukları bunlar! Anamız döndü. Gördün mü? Geri döndü!..

Orozkul ise tehlikeyi bu kadar ucuz atlattığına inanamıyordu. Ayağa kalktı. Suratı asıktı. İçinden utanç da duyuyordu. Üstünü başını silkti. Sonra ihtiyara:

-Yeter! Bırak saçmalamayı da atın kayışlarını çöz!

Mümin atın kayışlarını çözmek için koştu. Bir yandan da sevinç ve heyecan içinde söyleniyordu:

-Hey kutsal ana, Boynuzlu Güzel Maral.. Marallar yine geldi ormana. Boynuzlu Ana bizi unutmamış! Günahımızı bağışlamış.. ah Maral Ana! Maral Ana!

Orozkul'un korkusu geçmiş, öfkesi ise geri gelerek yüreğini kemirmeye başlamıştı. Bağırdı:

-Hala zırvalıyor musun sen? Yine masal mı anlatıyorsun? Aklını yitirmişsin sen. Bu saçmalıklara, bu zırvalara başkalarını da inandıracağını mı sanıyorsun?

Mümin dede ısrar ediyordu:

-Kendi gözlerimle gördüm. Marallardı bunlar. Sen gömedin mi oğlum? Sen de gözlerinle gördün işte!

-Gördüm, ne olacak? Üç karaltı geldi geçti...

-Tamam, üç taneydiler. Ben de öyle gördüm...

-Peki ne olmuş? Diyelim ki gördüklerimiz maraldı. Az daha boynum kırılacaktı benim. Buna sevinmenin alemi ne? Eğer maral iseler geçidin öbür yanından gelmişlerdir. O yakada, Kazakistan ormanlarında maralların hala yaşadığını söylüyorlar. Orada da kesimi yasaklanmış bir orman var. Oradan gelmişlerdir. Bunda şaşılacak ne var? Bize ne bundan? Kazakistan bizi ilgilendirmez!

Mümin dede arzusunu bildirmekten geri kalmadı:

-Belki buraya da alışırlar. Keşki kalsalar da...

Orozkul onun sözünü kesti:

-Ee, kes artık! Gidelim!

Tomruğu aşağıya indirmek için daha epey yol gitmeliydiler. Bundan sonra o koca ağacı çayın öbür yakasına, yine böyle çeke çeke geçirmeleri gerekecekti ve bu hiç de kolay bir iş değildi. Kazasız belasız çayı geçerlerse, bu defa da bir tepeye tırmanacaklardı. Kamyona oradan yüklenecekti.

Çok zahmetli bir işti doğrusu.

Orozkul kendini pek mutsuz hissediyordu. Her şey haksızlık, adaletsizlik üzerine kurulmuş görünüyordu ona. Dağlar bunu nereden bileceklerdi? Onlar bir şey hissetmez, bir şeyden şikayet etmez, öylece dururlardı yalnız. Sonbahar gelmiş, kış gelmiş umurlarında mı! Ne sıcaklığı duyarlar, ne soğuğu. Kargalar ise canlarının istediği yana uçup giderler, canlarının istediği kadar bağrışırlar. Marallar ise -eğer gerçekten maral iseler- geçidin öbür tarafından gelmişlerdi ve ormanda istedikleri yerde zıplar, gezer, oynarlardı. Şehirlerde yaşayanlar asfalt yollarda gamsız-kedersiz dolaşıyor, taksilere biniyor, lokantalara giriyor, keyif sürüyorlardı. Oysa kendisi çok mutsuzdu. Kader onu bu dağlara atıp bırakmıştı. Hatta Kıvrak Mümin, şu onun beş para etmez kaynatası bile kendisinden daha mutluydu. Çünkü marallara inanırdı o. Aptalın tekiydi. Zaten aptallar her zaman kaderlerine razı olurlardı. Ama Orozkul, kendi hayatından, kendi kaderinden nefret ediyordu. Ona göre değildi bu tür yaşamak. Ancak Kıvrak Müminler içindi böyle hayat.

Ömür boyunca durup dinlenmeden çalışıyordu o. Bir gün olsun emrinde bir adam çalıştırmamış, her zaman herkesin kulu olmuş, yaşlı karısının emrinden bile çıkmamıştı. Zavallı! Bir maral onu mutlu etmeye yetiyordu. Ormanda maralları gördüğü zaman nerdeyse ağlayacaktı sevinçten. Sanki yüz yıldan beri bütün dünyayı dolaşıp aradığı kardeşlerine kavuşmuştu. Ah, ah! Konuşmak neye yarar! Yüz fikir bir borcu ödemiyor...

Nihayet son tepeye ulaştılar. Şimdi iniş başlayacaktı ve çaya kadar uzun bir yol vardı önlerinde. Burada biraz dinlenmek için mola verdiler.

Çayın öbür yakasında, avluda, Orozkul'un evinin yanında bir duman tütüyordu. Semaverden çıkan buğuya benziyordu bu duman. Demek ki karısı onu bekliyor, çay hazırlıyordu. Ama bu Orozkul'un hiç de hoşuna gitmedi, onu biraz olsun rahatlatmadı. Adama hava yetmiyor ve ağzından solumak zorunda kalıyordu. Bir yandan göğsü de sıkışıyor ve yüreğinin atışları başında yankılar yaparak beyinde zonkluyordu. Alnından süzülen ter ise gözlerini yakıyordu. Oysa önlerinde dik ve uzun bir iniş vardı daha. Evde ise kısır karısı... Bakın hele, semaveri yakacak da onun gönlünü alacak! Birden, hemen eve koşup semavere bir tekme atmak geldi içinden. Cehennem olsundu bu semaver... Sonra da çullansındı karısının üzerine, ağzını burnunu dağıtıncaya, öldürünceye kadar dövsündü. Karısının çığlıklarını, kara talihine kargışlar yağdırmasını duyar gibi oldu da, Oh olsun! dedi içinden. Daha bu sana az! diye geçirdi aklından. Ben böylesine sıkıntılar

içindeyken o niye rahat etsin!.

Mümin büyük bir telaş ve pişmanlık içinde yanına gelerek Orozkul'u düşüncelerinden ayırdı:

-Oğlum, aklımdan çıkıvermiş, okula gidip çocuğu almam gerekiyor. Dersleri bitti çoktan...

Orozkul pek oralı görünmedi:

-Ee, ne olacak yani?

-Kızmana gerek yok oğlum. Bu tomruğu burada bırakalım, inelim aşağıya. Sen evde yemeğini yerken, ben de atı koşturur okula giderim. Çocuğu alır gelirim. Sonra da işe devam eder, bitiririz.

Orozkul alaylı bir sesle:

-Düşüne düşünene bunu mu buldun ihtiyar? dedi.

-Ama çocuk ağlayacak...

Orozkul ihtiyar'a dersini vermek için sabahtan beri aradığı fırsatı bulmuştu. Birden patladı:

-Ne yani! Ağlayacak diye işi yarıda mı bırakacağız! Sabahleyin çocuğu okula götürceğim diye kafamı şişirdin ve götürdün. Şimdi de geri getireceğini söylüyorsun. Biz neyiz burada? Oyun mu oynuyoruz?

Mümin yalvardı:

-Yapma oğlum, yapma! Hele böyle bir günde!.. Benim için değil, ama çocuk bekleyecek, ağtayacak.. Üstelik böyle bir günde...

-Böyle bir gün! Böyle bir gün!... Ne özelliği, ne önemi varmış bu günün?

-Marallar döndü.. marallar.. Böyle önemli bir günde...

Orozkul şaşıtı kaldı bu cevaba. Dili tutuldu sanki. O dikenli çalılar arasında can korkusuyla debelenirken gözünün önünden gölge gibi hızla koşup giden maralları çoktan unutmuştu. Marallar geçtiği sırada o az daha tomruğun altında kalacaktı. Ne maralları düşünecek hali vardı ne de ihtiyarın safsatalarını. Yüzünü Mümin dedenin yüzüne iyice yaklaştırarak ve gözlerinin içine bakarak köpürdü:

-Ne sanıyorsun sen beni? Yazık ki sakalın yok, yoksa seni sakalından tutar sürüklerdim. Başkalarını aptal yerine koymanın ne demek olduğunu göslerirdim! Bana ne senin marallarından! Marallarını kendine sakla. Çayın ötesine geçmeden çeneni de açma. Bana ne okula gidenden, ağlayandan, sızlayandan! Yeter artık, yürü bakalım!

Mümin çaresizdi. Her zamanki gibi boyun eğdi. Tomruğu istenilen yere ulaştırmadan Orozkul'un elinden kurtulamayacağını çok iyi anlamıştı. Susup işe koyuldu. Yüreği paramparça olsa da ağzını açıp tek kelime söylemedi. Biliyordu ki yetim torunu gözlerini yola dikip onu beklemektedir...

İhtiyar adam çocuğun halini canlandırdı gözünde: Çocuklar büyük bir

gürültüyle okuldan çıkıp, bağırsa çağırışa evlerine koşuyorlardı. Acıkmiş olmalıydılar. Daha dışarıdayken, kendileri için hazırlanan yemeğin kokusunu alıyor, sevinç çığlıkları, heyecanları atarak pencerelerin önünden koşup geçiyorlardı. Analarının gözleri de yoldaydı halen.

Anaların saçları başları karışık, yorgun-argın olsalar da, dudakları gülümsüyordu. Durumları ister iyi olsun ister kötü, ister mutlu olsunlar ister mutsuz, yavruları için gülümseyecek gücü her zaman bulurlardı. Çocuklarına Aa ellerine bak, ne kadar kirli! Senin ellerini ben mi yıkayacağım her zaman? diye bağırsalar da, gözlerinden ve dudaklarından gülümseme eksik olmazdı.

Onun torunu okula başlayalı beri elleri hep mürekkepli olurdu. Kızmak şöyle dursun, dedenin hoşuna gidiyordu onun bu hali. Demek ki yavrucağ kendini dersine veriyor... diye düşünürdü. Ve işte şu anda, elleri mürekkepli torunu, bu yaz ona aldığı çantasını sımsıkı tutmuş, yol kenarında kendisini bekliyordu. Bekleye bekleye yorulmuş olmalıydı. Gözlerini iyice açarak, kulak kabartarak, endişe duyarak bekliyordu. Ama dedesinin tepeyi aşip geldiğini görmüyordu. Oysa her zaman vaktinde gelirdi dedesi. Çocuk okuldan çıktığı zaman dedesi gelmiş, atından inmiş, yolun başında onu bekliyor olurdu. Öteki çocuklar evlerine gider, o ise dedesine koşardı. Dedem gelmiş bile, koşalım! derdi çantasına. Dedesinin yanına gelince biraz utanırdı.

Orada kimsecikler yoksa hemen kucağına atılır, ona sarılır, yüzünü karnına sürer, onun eski elbisesinin, elbisesine sinmiş kuru ot kokusunu alırdı. Çünkü o günlerde dedesi, çayın o yakasından bu yakasına kuru ot taşırdı. Kışın karlara gömüle gömüle ot taşımak zor olduğu için sonbaharda yapardı bu işi. Bu yüzden de, acımsı ot kokusu Mümin'in ellerinden elbisesinden uzun zaman çıkmazdı.

Dede çocuğu atın sağrısına oturtur, atı bazen yorga, bazen yavaş sürerek, bazen sessiz bazen şundan bundan söz ederek, farkına bile varmadan eve gelirlerdi. Eve giden yol iki tepe arasından geçiyor sonra San-Taş vadisine iniyordu.

Çocuğun okula düşkünlüğü nineyi çok kızdırıyordu. Çocuk sabahleyin gözünü açar açmaz çabucak giyiniyor, kitaplarını, delterlerini çantasına yerleştiriyordu. Akşam yatağa girerken de, yanına, başucuna koyuyordu çantasını. Buna da çok kızırıyordu nine:

-Şu pis çantaya neden bu kadar yapışırsın bilmem ki, bari onunla evlensen de başlık parası vermekten kurtulsak! derdi.

Çocuk onun bu tür konuşmalarına aldırılmazdı. Zaten ne demek istediğini de pek anlamıyordu. Onun tek endişesi, ne olursa olsun okula geç kalmamaktı. Hemen avluya fırlar, bir an önce gitmek için dedesini sıkıştırmaya başlar ve ancak okula yaklaştığı, okul görüldüğü zaman sakinleşirdi.

Buna rağmen, bir keresinde okula geciktiler. Geçen hafta dedesi, gün doğarken atına binip karşı kıyıya geçmişti. Sabahın bu erken saatinde bir yük ot getirmek istemişti. Her şey yolunda gidecekti, yetişecekti ama, yolda denkler gevşedi, otlar dökülmeye, saçılmaya başladı. Bunun üzerine durup otları indirdi, tekrar bağladı ve yükledi ata. Ama bağlarken acele etmiş ve acele işe şeytan karışmıştı. Tam çayın kenarına gelince denkler yine bozuldu.

O sırada çocuk karşıda beklemekteydi. Sabırsızlıkla

bir aşığı bir yukarı gidip geldikten sonra bir taşın üzerine çıkmış, çantasını kaldırıp bağırırmaya, dedesini çağırırmaya başlamıştı. İhtiyar da acele ediyor, acele ettiği için de eli ayağı birbirine karışıyor, dolaşık ipler büsbütün dolaşıyordu. Durmadan bağırıyordu çocuk. İkide bir çocuğa göz atan ihtiyar onun ağladığını anlayınca, otları, ipleri olduğu gibi bırakarak atına atladı ve çocuğa doğru koştu. Ama çayı geçmek de epey zaman aldı. Çaydan dörtlüye geçilemezdi. Sular oldukça yüksekti ve hızlı akıyordu. Yine de sonbaharda pek tehlikeli sayılmazdı. Yazın olsa akıntı atı devirir ve sonra da alıp götürürdü! Bir hayli zaman kaybettikten sonra Mümin dede, karşıya geçip çocuğun yanına geldi. İki gözü iki çeşme ağlıyordu çocuk. Dedenin yüzüne bakmıyor, durmadan Geç kaldım, okula geç kaldım diyordu. İhtiyar eğildi, onu kaldırıp atın tergisine oturttu ve dörtlüye sürdü.

Okul yakın olsaydı kendi başına giderdi çocuk. Ama değildi. Yol boyunca hep ağladı: Dedesi onu yatıştıramıyordu. Okula geldiklerinde hala hüngür hüngür ağlıyordu. Ders başlamıştı. Dedesi onu sınıfa kadar götürdü. Mümin mahcup olmuş, öğretmenden özür dilemiş, bir daha geç kalmayacaklarına dair söz vermişti. Ama onu en çok üzen, en çok duygulandıran, okula geç kaldığı için bu kadar çok ağlamasıydı. Allah vere de hep böyle sevse okumayı diye geçirdi aklından. Ama yine de çocuğun bu kadar içli, bu kadar çok ağlamasının, okula geç kalmaktan başka sebepleri olabileceğini de düşünüyordu. Şüphesiz, kalbinin bir köşesinde, kendine özgü, açığa vuramadığı bir derdi vardı. Bir özlemi, onu çok duygulandıran, iç acısı veren bir şey vardı...

İşte şimdi, tomruğun bir o yanına, bir bu yanına geçerek, sağa sola koşarak, elindeki sırıkla onu yönlendiriyor, bir yere takılmasını ya da hızla aşağıya yuvarlanmasını önlemeye çalışıyordu. Kafasında ise hep aynı soru vardı:

Yavruca ne yapıyor? Ne halde acaba?

Orozkul'un hiç acelesi yoktu. O, atın yularını tutmuş önde yürüyordu. Zaten hızlı da gidilemezdi: İniş dik ve uzundu, onun için biraz yandan dolanarak gidiyorlardı. Ama ne diye kaynatasına hak vermiyordu? Ağacı orada bıraksalar, sonra gelip indirselersin olmaz mıydı? Ah bir gücü yetseydi! O tomruğu kaldırıp omuzuna alır, çayı aşırır, kamyonun onu alacağı yere götürüp: Alın, derdi, tomruğunuzu alın ve defolup gidin buradan!. Sonra da atı mahmuzlar dörtlüye koşturarak torununu almaya giderdi.

Yazık ki bir şey gelmiyordu elinden. Önce, geçitlerden ve kayaların arasından geçerek tomruğu çaya ulaştırmalıydılar. Sonra karşıya geçirmek için onu ata sürükleteceklerdi. At ise bitkindi. Dağda yokuş yukarı, yokuş aşağı çok yol yürümüş, canı çıkmıştı. Bundan sonra her şey uz gitse yine iyi. Ya çaydan geçerken tomruk iki taşın arasına sıkışıp kalırsa? Ya atın ayağı sürçer de düşerse?

Suyun kenarına geldikleri zaman Mümin dede içinden yalvarmaya başladı: Ey Boynuzlu Maral Ana! Sen yardım et! Şu tomruk kayalara sıkışıp kalmasın, atın ayağı sürçüp düşmesin!. İhtiyar çizmelerini çıkarmış, birbirine bağlayarak omuzuna atmış, pantolonunun paçalarını dizlerinin yukarısına kadar sıyırmıştı. Elindeki sırığı bırakmadan, yüzen tomruğun ardından koşuyor, tomruğu düz tutmaya çalışıyordu. Su temizdi, berraktı, ama buz gibi de soğuktu. Sonbaharda böyle olurdu.

İhtiyar soğuğa aldırmiyordu: Ayaklarım kopmaz ya diyordu, hayırlısıyla şu mereti bir an önce karşıya geçirsek!. Fakat, aksilik işte, tomruk, çayın en hızlı aktığı yerde kayalara sıkışıp kaldı. Bu durumda biraz soluk alsın diye atı serbest bırakmaları gerekirdi. Sonra yeni bir kuvvetle asılırdı hayvan. Bazen birdenbire asılınca tomruk kurtuluverirdi.

Ama Orozkul atın sırtına binmiş, yorgunluktan canı çıkan hayvanı acımadan kamçılıyordu. Zavallı hayvan olanca gücüyle asılıyor, ayağı kayıp tökeriyor, arka ayakları üzerine çöküyor, ama tomruk yerinden kımıldamıyordu. İhtiyar adamın da ayakları iyice uyuşmuştu. Başı dönüyor, gözleri kararıyordu. Geçit, onun üzerindeki orman, bulutlar ve gökyüzü, her şey suya iniyor, akıntı boyunca kayıp gidiyor, sonra yine kalkıyorlardı. Mümin kendini çok kötü hissetmeye başladı. Lanet tomruk! Kuru olsaydı kolayca aşırırlardı onu. Kuru ağaç suda yüzer, onlara yalnız bir ucundan tutup yön vermek kalırdı. Ama bu meret yeni kesilmişti, yaştı.

Kestikten sonra teklemeyden getirmişlerdi onu çaya. Nerede görülmüştü bu aptallık? Olacağı buydu işte! Kötü işin sonu da kötü olur. Orozkul o çamı kestikten sonra, kurusun diye bekletmekten korkmuştu. O sırada bir müfettiş gelir de korunmaya alınmış büyük ve nadir ağaçlardan birinin kesildiğini görürse, vay haline! Derhal mahkemeye verirdi onu. Bu yüzden ağaç kesilir kesilmez, onu gözden irak yerlere ulaştırmak istiyordu...

Orozkul durmadan atı mahmuzluyor, kafasına gözüne kamçıyı indiriyor, en ağır küfürleri savuruyor ve sanki suç onunmuş gibi Mümin'e de bağıırıyordu. Ama tomruk yerinden kımıldamıyor, gittikçe daha çok sıkışıyor kayaların arasına. Sonunda ihtiyarın sabrı taşı. Hayatında ilk defa hiddetle sesini yükseltti. Cesaretle yürüdü Orozkul'un üzerine. Tutup eyerden aşağı çekti:

-İn attan! Görmüyor musun hayvanın ayakta duracak hali kalmadı. Çabuk in!

Orozkul şaşırıp kaldı onun bu çıkışına. Hiç sesini çıkarmadan söyleneni yaptı. Çizmelerini bile çıkarmadan suya atladı. Sanki o andan itibaren iyice aptallaşmış, benliğini yitirmişti.

-Haydi, yapış sırığa, beraber itelim!

Mümin'in emriyle ikisi birden tomruğun altına sokulmuş sırığı kaldırmaya çalıştılar. Saplandığı yerden biraz kaldırılabildiler.

Gerçekten akıllı bir hayvandır şu at. Onlar kütüğü kaldırmaya çalışırken at da ileri atıldı. Taşlara çarpmasına, kayıp tökezlemesine bakmadan asıldı, kayışlarını gerdi. Ama tomruk biraz kımıldadıktan sonra yine kaydı ve eski yerine oturdu. Son güçle bir defa daha asıldı hayvan, fakat tutunamadı. Düşüp suda çırpınmaya başladı. Koşumu dolandığı için çok güç durumdaydı.

Mümin, Orozkul'u iterek bağıırdı:

-Atı! Atı kaldır!

İkisi birden atın kalkmasına yardım ettiler. Bu iş kolay olmadı ama yine de kaldırılabildiler. Hayvan soğuktan titriyor, zor duruyordu ayakta.

-Çöz koşumlarını! dedi Mümin.

-Niyeymiş o?

-Çöz diyorum sana. Başka türlü koşacağız, çıkar hamurunu!

Orozkul yine sessizce söyleneni yaptı. Koşumlar çözülünce Mümin aTı Yularından tuttu:

-Şimdi gidiyoruz. Sonra gelir bitiririz işi. Bu atın ayakta duracak hali yok, dinlenmesi gerek.

-Hey, dur bakalım!

Böyle derken Orozkul atın yularını çekip almıştı onun elinden. Sanki birdenbire kendine gelmiş, eski haline dönmüştü. Devam etti:

-Aptal mı sanıyorsun beni? Hiçbir yere gidemezsin. Bu tomruğu şimdi çıkaracağız buradan. Herifler akşam onu almaya gelecek. Koş o atı ve hiç çenenin açma! Anladın mı? Hiç laf istemiyorum!

Mümin hiçbir şey demeden sırtını ona döndü, uyuşan ayaklarını sürüye sürüye kıyıya çıktı.

-Nereye gidiyorsun? Nereye?

-Nereye? Nereye? Okula gidiyorum elbet. Torunum öğleden beri beni bekliyor.

-Dön geri! Dön diyorum sana!

İhtiyar hiç aldırmadan yürümeye devam etti. Orozkul ise atı öylece suyun ortasında bırakıp koştu peşinden. Ona kıyıda, çakıllıkta yetişti. Omuzundan tutup hızla döndürdü kendini.

Şimdi yüzyüze idiler.

Orozkul bir anda ihtiyarın omuzundaki sahte deriden yapılmış çizmelerini çekip aldı ve bunlarla adamın başına yüzüne vurdu. Sonra da çizmeleri uzağa fırlatarak:

-Dön diyorum sana! Hadi yürü!

İhtiyar gidip ıslak kumların üzerine düşen çizmelerini aldı. Doğrulduğu zaman dudaklarından kan sızıyordu.

-Haydut herif! dedi dudağındaki kanı tükürerek. Çizmelerini yine omuzuna attı.

Bunu söyleyen, hayatı boyunca kimseye kötü söz söylememiş, kimseye karşı gelmemiş ihtiyar Kıvrak Mümin idi.

-Gel diyorum sana!

Orozkul ihtiyarı tutup getirmeye çalıştı. Ama Mümin silkinip onun elinden kurtuldu ve hiç arkasına bakmadan yürüyüp gitti.

-Pekala koca bunak! Gösteririm sana ben! Bak neler yapacağım sana! dedi Orozkul ona doğru yumruklarını sallayarak. İhtiyar Mümin başını çevirip bakmadı bile. İhlamış

Devenin yanından geçip patikaya çıktı, orada oturup çizmelerini giydi ve hızlı adımlarla evine doğru yürüdü. Dosdoğru ahıra giderek Alabaş'ı çıkardı. Bu, Orozkul'dan başka kimsenin binmeye cesaret edemediği, görkemli görünüşü bozulmasın diye arabaya da koşmadıkları binek atı idi. Mümin; eysiz, üzengisiz olarak bu ata atladı ve dörtnala sürdü. Onun pencerenin önünden ve buğusu tüten semaverin yanından hışımla geçtiğini gören üç kadın -ihtiyar karısı, kızı Bekey ve genç Gülcemal- fırlayıp avluya çıktılar ve ona bir şeyler olduğunu hemen anladılar. Mümin, Alabaş'a hiç binmemişti, avludan atı böyle dörtnala sürerek hiç geçmemişti. Kadınlar bunun, Kıvrak Mümin'in bir başkaldırması olduğunu, bu davranışının şu geçkin yaşında ona neye malolacağını henüz bilmiyorlardı.

Öbür yandan; çay tarafından, Orozkul'un da gelmekte olduğunu gördüler. Yedeğinde, koşumu çıkarılmış, sağ ön ayağı topallayan atı da getiriyordu. Kadınlar yine hiç ağızlarını açmadan onun avluya girmesini beklediler. Adamın aklından neler geçtiğini, bugünün onlara ne korkunç belalar getirdiğini de bilemezlerdi.

Fısır fısır ses çıkaran çizmeleri ve iyice ıslanmış paçalarıyla, ağır ağır yaklaşıyor ve hınçlı hınçlı bakıyordu onlara. Karısı Bekey iyice endişeye kapıldı:

-Ne oldu sana Orozkul? Ne var? Sırılsıklam olmuşsun! Yoksa akıntı ağacı alıp götürdü mü?

-Hayır! dedi Orozkul eliyle çekilmesini işaret ederek.

Sonra Gülcemal'e:

-Al bu atı ahıra götür! diye atın yularını uzattı ve kendi evine doğru yürüdü. Sonra karısına bağırıldı:

-Haydi gir içeri!

Nine de gelmek istedi ama Orozkul ona sert bir şekilde çıkıştı:

-Gelme buraya! Ne işin var? Kendi evine git ve bir daha da buraya ayak basma!

Ninenin canı sıkılmıştı:

-Ne oluyor sana? Ne oldu? Benim ihtiyarın nesi vardı öyle? Neler oluyor?

-Git de kendisine sor! dedi Orozkul.

İçeri girince Bekey onun ıslak elbiselerini çıkardı, sırtına kürkünü koydu. Semaveri getirip çay bardağını doldurdu. Orozkul çay bardağını eliyle iterek:

-İstemem! diye bağırıldı. Bana içki ver!

Karısı yeni aldığı yarım litrelik şişeyi getirip bardağa doldurmaya başladı.

-Ağzına kadar doldur! dedi Orozkul.

Bir bardak içkiyi bir solukta içerek kürküne sarılıp yer keçesine uzanırken karısına:

-Artık sen benim karım değilsin, ben de senin kocan değilim! dedi. Şimdi defolup git ve bir daha da bu eve adımını atma! Hemen defol yoksa kötü olur!

Bekey derin derin içini çekti:

-Yine mi başlıyorsun?

Orozkul kükredi:

-Ne demek yine mi başlıyorsun? Defol buradan!

Bekey avluya kaçtı, her zaman yaptığı gibi kollarını havaya kaldırarak bağırmaya başladı. Sesi bütün avluda yankılandı:

-Ah benim kara talihim, ah! Niçin geldim ben bu dünyaya, niçin!..

Bu sırada ihtiyar Mümin atı dörtlüye koşurarak torununa gidiyordu. Alabaş hızlı bir attı ama yine de ihtiyar iki saatten fazla gecikmişti. Çocuğa yolda rastladı. Bayan öğretmen getiriyordu onu eve. Üzerinde yine beş yıldan beri giydiği mantosu vardı. Elleri yine rüzgardan sertleşmiş, çatlamıştı. Yorgundu ve suratı asıktı. Çocuğun ise ağlamaktan gözleri şişmişti. Elinde çantasıyla öğretmenin yanında yürüyor, bitkin, perperişan görünüyordu. Öğretmen epey çıkıştı Mümin'e, iyi bir ders verdi ona:

-Bu çocuğu vaktinde gelip almayacaksanız hiç getirmeyin daha iyi. Bana da hiç güvenmeyin, bende tam dört tane var!

Mümin attan inmiş, başını öne eğmiş, söyleyecek söz bulamadan öylece durmuştu. Bundan böyle geç kalmayacağına dair bir defa daha söz verdi öğretmene.

Öğretmen, Celesay yolunu tuttu. Dede ile torun da kendi yollarına koyuldular. Çocuk atın önünde, dedesinin kucağında oturuyor, hiç konuşmuyor, dedesi de ona ne söyleyeceğini bilemiyordu.

-Çok acıktın mı? diye sordu.

-Hayır, öğretmen bana eklemek verdi.

-Niye hiç konuşmuyorsun?

Çocuk cevap vermedi.

Mümin suçlu suçlu gülümsedi:

-Benim oğlum da pek çabuk kırılır.

Böyle derken çocuğun papağını çıkardı, başını öptü ve tekrar giydirdi papağı.

Çocuk dönüp bakmadı bile.

Böylece, sessiz, suratları asık, yollarına devam ettiler. Mümin atın dizginini çekiyor, çıplak ata binen çocuğun sarsılmasına engel olmaya çalışıyordu. Hem artık acele etmesine de bir sebep yoktu. At kendisinden isteneni anlamakta gecikmedi, hızını kesti ve hafifçe yorgalayarak gitmeye başladı. Biraz pofurduyor, yeri döven nal sesleri de

duyuluyordu. İnsan böyle bir atla, şarkı mırıldana mırıldana tek başına gitse ne kadar hoş olurdu. İnsan yalnız olunca neler neler düşünür.. Gerçekleşmemiş hayallerini, uçup giden yıllarını, ilk aşk maceralarını... O pek gerilerde kalan yılları, erişilemeyen ve erişilemeyecek olan bir isteği hatırlamak, düşünmek de hoş bir şeydi. Niye böyle olur? Bunu da bilmez insan. Ama zaman zaman bunları düşünmekten, o günleri yeniden yaşıyor gibi olmaktan hoşlanır.

Yorga giden güzel bir at, iyi bir yol arkadaşıdır... İhtiyar Mümin, torunun tıraşlı ensesine, ince boynuna, büyük kulaklarına baktı da, türlü türlü dertlerle, acılarla, başarısızlıklarla geçen hayatında, ona kala kala bu çocuğun, bu korunmasız yaratığın kaldığını düşündü. Ölmeden onu yetiştirebilse bu mutluluk ona yetecekti. Ama çocuk küçük yaşta yapayalnız kalırsa bu onun için çok kötü olurdu. Mısır koçanı boyunda bir çocuktuk o daha. Ama büyük adam gibi karakter sahibi idi. Pek o kadar alıngan olmasa, yumuşak huylu olsa, daha iyi olurdu... Orozkul gibi insanlar ona hiç acımaz, kurtların maralı sıkıştırıp boğazlamaları gibi parçalarlardı onu...

Böyle düşünürken maralları hatırladı. Gözlerinin önünden gölge gibi sıçrayıp geçen, görür görmez sevinç ve heyecana ünlediği maralları.

-Bugün ne oldu biliyor musun evlat? Marallar geldi bizi görmeye, marallar!

Çocuk birden dönüp dedesine baktı:

-Doğru mu diyorsun?

-Elbette doğru, gözlerimle gördüm. Tam üç taneydiler.

-Nerden gelmişler?

-Sanırım geçidin öbür yakasından geldiler buraya; Orada da kesimi yasak bir orman var. Bu yıl sonbahar yaz kadar güzel geçti, geçit kapanmadı daha. Demek ki bize misafir geldiler.

-Kalırlar mı burada?

-Hoşlarına giderse kalırlar. Kimse onları rahatsız etmezse pekala yaşayabilirler bizim ormanlarda. Burada onlar için yiyecek az değil... Eskiden, Boynuzlu Maral Ana zamanında, pek çok maral yaşarmış buralarda... Çocuğun, bu haberi duyar duymaz yumuşadığını, dargınlığı unutuverdiğini hissedene Mümin, yine geçmiş zamanları, Boynuzlu Maral Ana'yı anlatmaya başladı. Anlattıkça kendisi de heyecana kapılıyor ve bir yandan da düşünüyordu: İnsanın mutlu olması ve bu mutluluğu başkalarına da vermesi bazen ne kadar kolay oluyor! diyordu. Hep böyle, evet tam o anda olduğu gibi yaşamalıydı insan. Ama gerçek hayat bu değildi. Mutluluğun yanısıra, peşini hiç bırakmayan, insanın ruhunu, bütün hayatını allak bullak eden felaketler, mutsuzluklar da vardı. İşte şimdi de, torunu ile kendisinin en mutlu oldukları şu anda bile, sevincinin tadını çıkarmasına engel olan bir kaygı da kemiriyordu içini. Mesela şu Orozkul.. Ne planlar kuruyordu? Kendisiyle nasıl hesaplaşacaktı? Ona itaat etmemek cesaretini gösteren bu ihtiyara nasıl bir ceza verecekti? Cezasız bırakmayacağı kesindi.

Yoksa Orozkul, Orozkul olmazdı.

Mümin, kızını ve kendisini bekleyen felaketi düşünmemek için, torununa durmadan maralları, onların soyluluğunu, güzelliğini, nasıl hızlı koştuklarını anlatıyordu. Sanki felaketi unutmak, onu kaçınılmaz sondan

kurtaracaktı.

Çocuk mutluydu. Evde nelerle karşılaşacağından haberi yoktu. Heyecandan gözleri parlıyor, kulakları kızarıyordu. Gerçekten dönmüş müydü marallar? Dönmüşler! Dedesi, Maral Ana'nın insanları başışladığını, çocuklarının ısı-Göl'e gitmelerine izin verdiğini söylüyordu. Üç maralın bölgeyi tanımak için geldiklerini, beğenirlerse bütün maralların ana vatanlarına döneceklerini de söylüyordu. Bu sırada çocuk onun sözünü keserek:

-Dede, belki Boynuzlu Maral Ana'nın kendisi de gelmiştir, olamaz mı? Belki buraların nasıl olduğunu görüp anlayacak, sonra çocuklarını da çağıracaktır, olamaz mı?

-Olabilir, dedi Mümin emin olmayan bir sesle. Olabilir tabii. Maral Ana'nın kendisi de gelmiş olabilir. Nerden bileceğiz?

İhtiyar adam biraz abarttığını düşündü ve canı sıkıldı, içini çekti. Çocuk onun her dediğine yürekten inanıyordu çünkü. Yine de onu hayal kırıklığına uğratmak, keyfini kaçırmak istemiyordu. Zaten artık geç kalmıştı bunun için.

-Bunu öğreniriz dede. Hadi şimdi maralları gördüğün yere gidelim. Ben de görmek istiyorum onları.

-Ama, marallar oldukları yerde durup beklemezler ki.

-İzlerini süreriz, ta onları görünceye kadar gideriz. Şöyle bir defacık ve azıcık görsek yeter. Sonra hemen döneriz. Onlar da insanların kendilerine bir fenalık yapmak istemediğini anlamış olurlar.

Dede gülümsedi.

-Daha pek çocuksun yavrum... Hele bir eve gidelim, sonrasını düşünürüz.

Arka yoldan evlere yaklaşmışlardı. Evlerin arkasından bakmak, bir insana sırtından bakmak gibiydi. İçinde neler olduğu hiç anlaşılmaz. Üç evde de içeride olup bitenleri belli edecek bir şey yoktu. Avlu da sessiz görünüyordu.

Ama önsezisi kötü şeyler olacağını hissettiriyor, yüreğini sıkıyordu. Neler olmuştu? Orozkul yine dövmüş müydü zavallı Bekey'i? Zil zurna sarhoş muydu yine? Başka neler olmuştu? Neydi bu sessizliğin anlamı? Bu saatte dışarıda niçin kimseler yoktu? İşler yolunda gidiyorsa, ben de gider o meret tomruğu çıkarırım çaydan. Orozkul'un canı cehenneme dedi kendi kendine. Ona bulaşmamalı, istediklerini yapmak ve olanları unutmak en iyisi. Bir eşeğe eşek olduğunu ispat edemezsin ki...

Ahırın önüne geldiler. Uzak bir yoldan gelmişler gibi:

-Eh, geldik işte, in bakalım. dedi.

Korkusunu belli etmemeye çalışıyordu. Çocuk çantasını sallaya sallaya eve girerken Mümin onu durdurdu:

-Bekle, beraber gideriz.

Alabaş'ı ahıra götürüp bağladı, sonra çocuğun elinden tutarak eve doğru yürürken ona şöyle dedi:

-Dinle oğlum, eğer beni azarlar, bağıırıp çağırırlarsa sakın korkma, söylediklerine hiç aldırma. Bunlar seni ilgilendirmez. Senin işin okula gitmek. O kadar.

Ama bekledikleri gibi olmadı. Onlar içeri girince, Nine, suçlayan bakışlarla uzun uzun süzdü Mümin'i. Sonra dudaklarını büzerek, dikişine devam etti. Mümin de onunla hiç konuşmadı. Huzursuz, sıkıntılı bir halde bir süre odanın ortasında dikilip durdu. Sonra, içinde lakşa çorbası bulunan büyük bir tencereyi ocaktan indirdi. Ekmek ve kaşıkları da getirdi. Dede-torun geciken öğle yemeklerini yemeye başladılar.

Yemek yerken hiç konuşmuyorlardı. Nine bir kere bile başını çevirip bakmadı onlara. Pörsük, kahverengi yüzünde donup kalmış bir öfke vardı. Çocuk çok fena şeylerin olduğunu anlamıştı. Ama büyükleri hiç konuşmuyordu. Çocuk üzgündü, iyice korkmaya başlamış ve bu yüzden lokmalar boğazından geçmiyordu. İnsanların sofrada tek kelime konuşmadan oturmaları, ama kafalarında şüpheli, kötü düşünceler olması kadar sıkıcı, fena bir şey yoktu.

Yüreği kafesinden çıkıp top gibi yuvarlanarak pencere dibine gitmiş, duvarı tırmanarak çantasının olduğu çıkıntıya gelmiş ve fısıldıyordu: Belki suç bizimdir. Sen bir şey biliyor musun? Dedem niçin bu kadar üzgün? Ne kötülük yapmış olabilir? Okula niçin geç geldi? Niçin, hem de eysiz olarak Alabaş'a bindi? Daha önce hiç binmemişti o ata. Ormanda gördüğü marallar yüzünden mi geç kaldı dersin?

Yoksa maralları gördüğü doğru değil mi? Ama o zaman niçin onları gördüğünü söylesin bana? Eğer bize söyledikleri doğru değilse Maral Ana çok kızar...

Yemeklerini bitirdikten sonra alçak sesle torununa:

-Hadi sen dışarı çık, dedi, bana yardım edersin. Ben de hemen geliyorum.

Çocuk odadan çıktı. Oda kapısını henüz kapamıştı ki nine bar bar bağırmaya başladı:

-Nereye gidiyorsun?

-Gidip tomruğu çıkaracağım. Çayda kayalara sıkışıp kaldı.

-Yaa, şimdi mi aklın başına geldi! Sen önce git de kızını gör. Gülcemal'in evinde şimdi. Kimin ihtiyacı var kısır bir karıya.. Git de kendisi anlatsın sana başına gelenleri. Kocasını onu uyuz köpek gibi kovdu evinden.

İhtiyar çok üzgündü:

-Ne yapalım, kovmuşsa kovmuş, dedi.

-Bak hele! Ne sanıyorsun sen kendini? Kızların baştan çıkmış, şimdi torununu mu adam edeceğini sanıyorsun? Adam olacak çocuğa da bak! Onun yüzünden mi kendini ateşe atıyorsun. Yetmiyormuş gibi almış Alabaş'ı, sürmüş deli gibi! Ayağını yorganına göre uzatır insan. Haddini, yaşını bilsene sen. Kiminle dalaşıyorsun, düşünsene! Bir civciv gibi boynunu koparıp atar! Ne zamandan beri insanlara kafa tutuyorsun? Ne zamandan beri kahraman kesildin? Hem sakın kızını buraya getirmeye kalkışma. Eşikten içeri

adım attırmam ona!..

Çocuk avluda, bir aşağı, bir yukarı üzgün üzgün dolaşıyordu. Evden yine ninenin bağırması duyuldu. Sonra kapı hızla kapandı. Mümin dışarı çıkmıştı. Doğru Seydahmet'in evine gitti. Ama Gülcemal onu kapının önünde karşıladı:

-Dur, şimdi girme, dedi. Ağlıyor, çok döğmüş onu.
Artık ayrılacaklarmış. Bekey sana da lanet okuyor, suçu sende buluyor...

Mümin ne yapacağını bilemeden öylece duruyordu.
Ne yapsın? Şimdi öz kızı da görmek istemiyordu onu.
Gülcemal fısıldadı:

-Orozkul evinde içip duruyor.. Kudurmuş bir hayvan gibi...

Bir süre düşünceye dalıp kaldılar. Gülcemal derin bir iç çekerek ilave etti:

-Seydahmet bir an önce gelse bari. Bugün gelecekti.
Birlikte tomruğu çıkarırdınız, hiç olmazsa o deritten kurtulurdunuz.

-Tomrukla iş biter mi? diye başını salladı.

Çok düşünceliydi. Gözü torununa ilişkince:

-Hadi sen git, oyna, dedi.

Çocuk oradan uzaklaştı. Doğru dama giderek dürbününü sakladığı yerden çıkardı. Tozunu silerken onunla üzgün bir sesle konuşuyordu: İşler kötü, ben ve çanta büyük bir suç işledik galiba. Başka bir okul olsaydı, çanta ile ikimiz kimseye haber vermeden oraya giderdik. Yalnız dedem buna çok üzülür, her yerde arar bizi. İşte buna dayanmam zor.

Ya sen dürbünüm, ben olmayınca kiminle bakacaksın beyaz gemiye? Ben bir balık olamam mı sanıyorsun? Görürsün nasıl oluyorum. Bir gün balık olup beyaz gemiye kadar yüzeceğim...

Çocuk bir ot yığınının arkasına saklanarak çevreyi seyre koyuldu. Ama pek uzun sürmedi bu, pek eğlenceli de olmadı. Başka zaman olsaydı bıkip usanmadan seyrederdi: Önünüzde sonbahar rengine bürünmüş ormanların kapladığı dağlar, onların üzerinde bembeyaz kar, aşağıda ise alevsiz yangın gibi kızıl yamaçlar.

Dürbünü yerine koydu. Damdan çıkınca avluda dedesini gördü. Koşumlu atı yedeğinde çekerek çaya doğru gidiyordu. Çocuk dedesine doğru koşmak istediği sırada Orozkul'un bağırmasını duyarak durdu. Orozkul don-gömlek dışarı fırlamıştı, ama omuzlarında kürkü de vardı. Yüzü, şişkin inek memesi gibi kırmızıydı. Hiddetle bağırıyordu Mümin'e:

-Hey, dur bakalım! Nereye götürüyorsun o atı! Çabuk ahıra götür onu! Sensiz de yaparız işimizi. Kimsenin sana ihtiyacı yok artık. Sakın elini bir şeye süreyim deme yoksa karışmam! Artık hiçbir şey değilsin sen. Kovuyorum seni! Defol git canının istediği yere!

İhtiyar, acı bir gülümseme ile atı ahıra götürdü. Birden çökmüş, ufacı olmuştu. Ayaklarını sürüyerek yürüyor, etrafına hiç bakmıyordu.

Çocuk dedesinin öyle aşığılanmasına kahroldu, utancından, kederinden boğulacak gibiydi. Kimseye görünmeden ağlamak için çay kenarına doğru koştu. Üzerinde yürüdüğü patika bir sis perdesi altında tamamen kayboluyor, sonra yine görünüyor, ayaklarının altında uzanıp gidiyordu.

Gözyaşlarını akıta akıta koşuyordu çünkü çocuk. İşte, çay kıyısında sevgili kayalarının yanına gelmişti: Tank, Kurt, Eyer, İhlamış Deve hepsi oradaydılar. Onlara ağzını açıp tek kelime söylemedi. Hiçbir şey anlamazlardı, çakılıp dururlardı oldukları yerde. Yalnız İhlamış Devenin yanından geçerken onun hörgücünü kucakladı ve o kızıl granite yaslanarak hıçkırığa hıçkırığa, uzun uzun ağladı.

Sonra, hıçkırıkları yavaş yavaş azalmaya, sakinleşmeye başladı. Doğrulup gözyaşlarını sildi, başını kaldırıp ileriye baktı.. baktı ve şaşkınlıktan dona kaldı!

Tam ilerisinde, karşı kıyıda, çayın tam kenarında üç maral vardı. Gerçek, canlı marallar! Su içiyorlardı, daha doğrusu sularını içmişlerdi. İçlerinden biri, en büyük ve en uzun boynuzlusu, son bir defa boynunu eğdi, başını suya uzattı. Sanki sığ suya bir ayna imiş gibi bakıyor, kendini seyrediyordu. Tüyleri deve tüyü rengindeydi. Kocaman ve güçlü bir göğsü vardı. Başını kaldırdığı zaman beyaz ve tüylü dudaklarından su damlaları dökülüyordu çaya. Başını kaldırıncaya çocuğu görmüş, kulaklarını oynatarak dikkatle, kuşkuyla ona bakıyordu.

İkinci maral daha da uzun baktı çocuğa. Bu, beyaz, şişik karınlı, ince çatalları olan güzel boynuzlu dişi maral idi.

Boynuzu, erkek maralın boynuzundan biraz daha küçüktü. Çok da güzeldi. Aynen Boynuzlu Maral Ana'ya benziyordu. İri, bombeli, parlak gözleri vardı. Karnı, her yıl bir kulun doğuran gebe kısrağın karnı gibiydi. Maral Ana, hiç kımıldamadan rahat rahat seyrediyordu çocuğu. Sanki o koca kafalı, yaba kulaklı çocuğu daha önce bir yerlerde görmüş de hatırlamaya çalışıyordu. Gözlerinde ıslak bir yansıma vardı ve o uzaklığa rağmen parlıyordu. Burun deliklerinden ince bir buhar çıkıyordu. Onun hemen yanında, ama ona sırtını dönmüş, henüz boynuzu çıkmamış yavru maral ise söğüdün yumuşak yapraklarını yiyordu. Kuşkusuz, korkusuzdu. Gürbüz, çevik, neşeliydi. Birden, söğüt dalını kemirmekten vazgeçti. Bir iki zıplayıp, Boynuzlu Maral Ana'nın yanına geldi, onun karnına süründü. Ama dişi maral hala çocuktan gözlerini ayırmıyordu.

Çocuk soluğunu tutarak, rüyada olduğu gibi ellerini öne doğru uzatarak, çayın kıyısına kadar yürüdü. Marallar hiç ürkmediler, çayın öbür kıyısından ona rahat rahat bakmaya devam ettiler.

Çocukla maralların arasında, duru, yeşilimsi, ancak dipteki kayaları aşarken köpüklenen bir çay akıyordu. Bu çay olmasa yanlarına varacak, belki onlara dokunabilecekti. Marallar, çakıllı, temiz bir düzlükte duruyorlardı. Onların gerisinde, düzlüğün bittiği yerde, sonbahar kızılığına bürünmüş fundalıklar duvar gibi yükseliyordu. Yukarıda killi yarlar görünüyor, yarların üst taraflarını da altın renkli kayın ve akçaağaçlar kaplıyordu. Daha yukarıda ise büyük orman ve oyukları karla dolu tepeler vardı.

Çocuk gözlerini yumdu, tekrar açtı. Değişen bir şey yoktu. Kızıl yapraklı ağaçların az berisinde, çıplak düzlükte duruyordu efsane maralları!

Ama işte şimdi başlarını çevirmiş, tek sıra halinde ormana doğru gidiyorlardı. Büyük erkek maral en öndeydi. Boynuzsuz yavru maral ortada, Boynuzlu Ana Maral ise arkada yürüyordu. Boynuzlu Maral Ana, başını çevirip bir defa daha baktı çocuğa. Sonra ağaçların arasına daldılar. Geçtikleri yerlerde kırmızı dallar sallanıyor, kırmızı yapraklar dökülüyordu etli, güçlü sırtlarına.

Sonra, marallar, bir patikadan yukarıya doğru tırmandılar. Orada durup tekrar geriye baktılar. Marallar kendisine bakıyormuş gibi geldi çocuğa. Büyük erkek maral boynunu uzattı, boynuzlarını geriye attı ve boru öttürür gibi böğürdü: Ba-oo! Ba-oo!. Sesi yardan aştı ve çayın üzerinde uzun uzun yankılandı: A-oo! A-oo!.

O zaman çocuk silkinip kendine geldi. Her zamanki patikadan olanca hızıyla eve doğru koşmaya başladı. Nefes nefes idi. Avludan rüzgar gibi geçti. Kapıyı hızla ardına kadar açtı ve eşikte nefesi tıkana tıkana:

-Dede! Marallar geldi! Marallar! Buraya geldiler!

Odanın bir köşesine büzülmüş, sessiz, donup kalmıştı Mümin dede. Hafifçe başını kaldırarak şöyle bir baktı. Ama hiçbir şey demedi. Söyleneni anlamamıştı herhalde.

Ama nine onu azarladı:

-Nedir bu gürültü patırtı! Geldilerse geldiler. Onlardan başka derdimiz yok mu bizim!

Çocuk sessizce odadan çıktı. Avluda kimseler yoktu. Sonbahar güneşi, karanlık basmış Karavul dağının ardına sarkmış, komşu sıradağların arkasına inmekteydi. Isı vermeyen kızıl ışınları, çıplak dağları da kızıla boyanmış alacakaranlık ise sırtları aşarak dorukları üşütmeye başlamıştı.

Orman akşam karanlığına bürünüyordu. Karları yalayarak gelen bir rüzgar esti. Çocuk titriyordu. Çok üşümüştü.

.....

-6-

Yatağa girdiği zaman hala titriyordu. Uzun zaman uyuyamadı. Dışarıya gecenin karanlığı çoktan çökmüştü. Baş ağırıyordu çocuğun, ama ağzını açıp tek kelime söylemedi. Hasta olduğunu kimse bilmiyordu. Unutmuşlardı onu. Öyle bir durumda nasıl unutmasınlar ki!

Dede kendinde değildi, ne yapacağını bilemiyordu. Canlı cenaze gibi dolaşıp duruyordu ortalıkta. Dışarı çıkıyor, tekrar içeri giriyor, derin derin iç çekerek bir köşeye büzülüyor, tekrar kalkıyor, tekrar çıkıyordu. Nine ise çenesini kapamıyordu hiç. O da yerinde duramıyor, odadan avluya, avludan içeriye gidip gidip geliyordu. Avludan ne dedikleri anlaşılmayan birtakım sesler duyuldu. Hızlı ayak sesleri, küfürler -Orozkul yine mi başlamıştı yoksa? -Biri hıçkıra hıçkıra ağlıyordu...

Sesini çıkamadan yatıyordu çocuk. Kendisini gittikçe daha kötü hissediyor, ayak seslerinden, konuşmalardan,

içeride ve avluda olanlardan kafası kazan gibi şişmiş bulunuyordu.

Gözlerini kapadı. Yalnızlığını, terkedilmişliğini unutmak için o günkü olayları, özellikle de tekrar görüp yaşamaktan mutlu olacağı olayları hatırlamaya çalıştı. Kendisini büyük çayın kıyısında görüyordu. Akıntı çok hızlı olduğu için çaya bakamıyor, başı dönüyordu. Çayın öbür kıyısında marallar vardı ve ona bakıyorlardı. Akşam üzeri gördüğü üç maralın üçü de oradaydı. Her şey yeniden başlıyor ya da tekrarlanıyordu. Koca boynuzlu maral başını kaldırıncı dudaklarından damlalar dökülüyordu suya. Boynuzlu Maral Ana ise yumuşak, şelkatli bakışlarını çocuktan ayırmıyordu. İri, koyu renkli gözleri vardı. Çocuğu en çok şaşırtan şey, Maral Ana'nın bir insan gibi iç çekmesiydi. Tıpkı dedesi gibi üzgün, dertli... Sonra, çayın kıyısında sık ağaçlar arasından geçip gittiler. Üzerlerinde kızıl dallar sallanıyor, kızarık yapraklar sırtlarına dökülüyordu. Yarın yukarısına doğru tırmandılar. Orada durdular. Büyük maral boynunu uzattı, boynuzlarını geriye attı, boru öter gibi bağırdı: Baoo! Ba-oo!. Çocuk bu böğürmenin çayın üzerinde uzun uzun yankılandığını hatırlayarak gülümsedi. Sonra marallar ormanda kayboldular. Ama, çocuk onlardan ayrılmak istemiyordu. Onun için de bundan sonra görmek istediklerini hayal etmeye, uydurmaya başladı.

Yine marallarla kendisi arasında hızlı akan büyük bir çay vardı. Öyle hızlı akıyordu ki başını döndürüyordu insanın. Çocuk bir sıçradı ve karşı tarafa doğru uçtu. Maralların hemen yakınına yumuşak bir iniş yaptı: Marallar bulundukları düzlükten ayrılmamışlardı. Boynuzlu Maral Ana onu çağırdı:

-Sen kimlerdensin evlat?

Çocuk sustu. Ana-babasının adını söylemeye utandı. Şu cevabı verdi Boynuzlu Maral Ana'ya:

-Dedem ve ben seni çok seviyoruz Boynuzlu Maral Ana. Uzun zamandır yolunu gözlüyorduk.

-Ben de seni tanıyorum, dedi Maral Ana. Dedeni de tanıyorum, çok iyi bir insandır o.

Çocuk kendini çok mutlu hissetti, ama ona ne cevap vereceğini bilemedi.

-İster misin bir balık olayım da yüzüp ılık-Göl'e, oradaki beyaz gemiye gideyim?

Bunu yapabilirdi. Beyaz gemiye kadar yüzebilirdi. Ama Boynuzlu Maral Ana bu sorusuna cevap vermedi. Bunun üzerine çocuk hemen elbiselerini çıkardı. Yaz günlerinde yaptığı gibi soğuktan titreyerek ve bir söğüt dalına tutunarak suya girdi. Ama bu defa su soğuk değildi, dondurmuyor, yakıyordu. Ateş gibi sıcaktı. Suyun dibinde gözleri açık yüzüyor, altın yaldızlı kum tanecikleri, küçük çakıl taşları gözlerinin önünde kaynaşıyor, kulakları uğulduyordu. Soluğu da kesiliyordu. Ama sıcak akıntı onu uzaklara, hep uzaklara sürüklüyordu. Birden yüksek sesle bağırmaya başladı:

-Boynuzlu Maral Anaa! Maral Anaaa! Kurtar beni! Ben de senin oğlunum!

Maral Ana kıyı boyunca onun ardından koşmaya başladı. Öyle hızlı koşuyordu ki rüzgar boynuzlarında vınlıyor, ılık çalıyordu...

Çocuk yorganını attı. Birden hafiflemiş, rahatlamış hissetti kendini. Ter içindeydi. Ama böyle durumlarda dedesinin onu daha sıkı, daha sıcak sardığını hatırladı ve yine sıkıca sarındı. Evde kimse yoktu. Fitili kısılan lamba çok az ışık veriyordu. Kalkıp su içmek istedi, ama dışarıdan yine sert konuşmalar, bağrışmalar, ağlamalar duydu. Ağlayana yatıştırmaya çalışanlar da vardı. Hızlı hızlı gelip gitmeler, ayakkabılardan çıkan patırtılar da duydu. Sonra, pencerenin dibinden, ahlaya-puflaya iki insan geçti. Biri ötekini sürüklüyor gibiydi. Kapı gürültüyle açıldı ve nine derin derin soluyarak, öfkeden kudurmuş bir halde, dedeyi ite-kaka soktu içeri. Çocuk dedesinin hiçbir zaman bu kadar çok korktuğunu görmemişti. Akli başından gitmişti sanki. Sağa sola şaşkın şaşkın bakıyordu. Nine onu göğsünden itip çöktetti:

-Otur, otur şuraya koca sersem! Çağrılmadan da hiçbir yere burnunu sokma! İlk defa mı kavga ediyorlar? Barışmalarını istiyorsan orada sesini çıkarmadan otur ve hiç karışma! Dediğimi yapacaksın! Duyuyor musun beni? Dediğimi yapmazsan mahveder bizi! İkimizi de kovar! Bu yaşta nereye gideriz biz?

Bundan sonra kapıyı yine vurarak kapadı ve hışımla çıktı odadan.

Ev yine sessizliğe gömüldü. Dedenin hırıltılı solumalarından başka bir şey duyulmuyordu. Ocağın çıkıntısına oturmuş, başını titreyen elleri arasına almıştı. Birden diz çöktü, kollarını havaya kaldırarak yalvarmaya başladı:

-Al beni, apar beni! Al bu bahtı karayı! Ama ona bir çocuk ver! Artık dayanamıyorum bu acıya. Bir çocuk ver ona, bir tek çocuk, acı bize!..

İhtiyar adam ağlaya ağlaya, sendeleye sendeleye kalktı. Duvarlara tutuna tutuna kapıya kadar geldi, dışarı çıkıp kapıyı kapadı. Şimdi dışarıda hıçkırığa hıçkırığa ağılıyor, eliyle ağzını kapatıp hıçkırıklarını boğmaya çalışıyordu.

Çocuk kendini çok fena hissetmeye başladı. Yine titriyordu şimdi. Kah yaniyor, kah terliyor, kah donup tiril tiril titriyordu. Kalkıp dedesinin yanına gitmek istedi ama buna gücü yetmedi. Kolunu ayağını kaldıramıyordu. Baş, ağrıdan yapılmış bir gülleydi sanki. Bu sırada zavallı dede kapının ardında ağılıyor, sarhoş Orozkul bar bar bağılıyor, Bekey hala acı acı çığlıklar atıyordu. Nine ile Gülcemal'in yatıştırma çabaları, yalvarmaları da duyuluyordu.

Çocuk onlardan ayrılıp yine kendinin hayal dünyasına daldı.

Yine coşkun akan çayın kıyısında idi şimdi. Marallar yine aynı yerde, çayın karşı kıyısında su içiyorlardı. Çocuk onlara bakıp yalvarmaya başladı: Boynuzlu Maral Ana, ne olur, boynuzuna takarak bir beşik getir Bekey halama. Yalvarırım bir beşik getir.. Bir de çocuğu olsun... Böyle yalvararak Boynuzlu Maral Ana'ya doğru koşuyordu. Çayda koştuğu halde suya batmıyordu ama karşı kuyuya da bir türlü ulaşamıyordu. Koşuyor, koşuyor ama hep olduğu yerde kalıyordu sanki. Yine de Boynuzlu Maral Ana'ya yalvarıyor, and veriyordu: Boynuna bir beşik tak da getir onlara. Bir şey yap ki dedem ağlamasın, Orozkul enişte Bekey halayı dövmesin. Küçük bir çocukları olsun. Yemin ederim ki herkesi seveceğim. Orozkul enişteyi bile seveceğim. Tek bir çocukları olsun. Boynuzuna tak da bir beşik getir onlara...

Çocuk, uzaklardan bir çingirak sesi duyar gibi oldu. Bu ses gittikçe daha çok duyulmaya, yakınlaşmaya başladı. Maral Ana, kayınağacından yapılmış bir beşik getiriyordu.

Boynuzlarına takıp getirdiği beşiğin kemerinde şingır şingır bir çingırak vardı. Maral Ana koşuyor ve çingırak sesi gittikçe yaklaşıyordu.

Fakat o ne? Çingırak sesine uzaktan uzağa bir motor sesi karışıyor! Bir kamyon geliyordu. Kamyon motorunun sesi gittikçe daha net, daha yüksek duyulmaya başladı. Çingırağın sesi ise zayıflamış, kesik kesik çıkıyordu artık. Derken, motorun homurtusu çingırağın sesini yutup yok etti.

Çocuk, motor sesinden ve fren gıcırıtlarından, ağır bir kamyonun avluya gelip durduğunu anladı. Köpek havlayarak fırladı. Farların ışığı bir an pencereye çarparak geçti ve sonra söndü. Motor susmuştu. Kamyon kapıları açılıp kapandı. Araçtan inenler, konuşa konuşa pencerenin önünden geçtiler. Seslerinden anlaşıldığına göre üç kişiydiler. Gülcemal sevinçle bağırarak koştu:

-Seydahmet! Seydahmet geldi! Yolunu gözlemekten bir hal olduk, çok beklettin!

-Selam! dedi gelenler. Seydahmet de selam verdi ve sordu:

-Ne var ne yok bakalım, burda işler nasıl?

-Eh, yaşıyoruz işte, niye geciktin sen?

-Buna da şükür. Sovhoza gelip bir araba beklemeye başladım. Celesay'a kadar gelmeye razıyım. Ama gelmedi. Yine de şansım varmış, sonunda tomruklarını almak için buraya gelen şu insanlara rastladım. Boğaz karanlık, yol berbat.. Biliyorsun.

-Orozkul nasıl, evde mi? dedi yabancılarından biri.

Gülcemal durakladı ve kekeleyerek cevap verdi:

-Evde.. evde.. Biraz keyifsiz yatıyor. Ama siz rahatınıza bakın. Geceyi bizde geçirebilirsiniz, yerimiz var. Buyrun.

Eve doğru yürüdüler. Ama birkaç adım attıktan sonra durdular.

-Selam aksakal, selam baybiçe.

Mümin dede ile Nineyi selamlıyorlardı gelenler. Dede ve nine, yabancılar nezaketsizlik olmasın, saygıda kusur etmeyelim, diye, onları karşılamak için avluya çıkmışlardı. Belki Orozkul da utanıp gelir miydi acaba? Gelirse; kendini ve başkalarını rezil etmekten kurtulmuş olurdu.

Çocuğun endişesi geçmişti. Zaten kendini biraz daha iyi hissetmeye başlamıştı. Başı daha az ağrıyordu şimdi. Hatta yatağından kalkıp kamyonu bakmak istedi. Nasıl bir kamyondu bu? Dört tekerleği mi, altı tekerleği mi vardı? Eski mi, yeni miydi? Bir römorku da var mıydı? Geçen ilkbaharda bir gün, bir askeri kamyon da gelmişti. Burnu kesilmiş gibi önü düz bir kamyondu. Kocaman tekerlekleri vardı. Gencecik bir asker olan sürücüsü, onun şoför kabinesine oturmasına izin vermişti. Ne harika bir şeydi! Aynı kamyonla gelen sırma şeritli, yıldızlı epoletli bir de subay vardı ve o, Orozkul'la birlikte ormanı dolaşıyordu. Niçin gelmişlerdi? O güne kadar görülmuş şey değildi bu.

-Niçin geldiniz? Bir casus mu arıyorsunuz? diye sormuştu askere.

-Evet ya, casus aramaya geldik, demişti asker gülerek.

-Ama, bizim buralara hiç casus gelmedi ki.

Asker yine güldü:

-Gelseydi ne yapardın onu?

-Arkasından koşar yakalardım.

-Aferin sana, yaman bir çocuk imişsin! Ama daha küçüksün, biraz büyü de...

Sırma şeritli subayla Orozkul ormandan dönünceye kadar çocukla şoför sohbeti sürdürdüler.

-Ben bütün motorlu araçları ve sürücüleri severim, dedi çocuk.

-Peki niçin?

-Çünkü motorlu araçlar çok güzel, çok da hızlı gidiyorlar. Sonra, benzin kokusunu da severim ben. Şoförlerin hepsi genç ve hepsi Boynuzlu Maral Ana'nın çocukları.

Şoför pek anlamamıştı:

-Ne dedin? Ne dedin? Ne anası, ne boynuzu?

-Bilmiyor musun yoksa?

-Hayır, hiç duymadım böyle bir masal.

-Peki sen kimsin?

-Karagandalı bir Kazak'ım ben, maden işçisi yetiştiren bir okulda okudum.

-Hayır, onu sormuyorum, kimin oğlusun?

-Babamın ve annemin.

-Onlar kimin çocukları?

-Babalarının ve annelerinin.

-Ya onların babaları anneleri?

-Ama, hep böyle sorarsan bunun sonu gelmez ki...

-Ben, Boynuzlu Maral Ana'nın oğluyum.

-Yaa, kim söyledi bunu?

-Dedem.

Asker, şüpheli şüpheli başını sallayarak:

-Yaa, şaşılacak şey, dedi.

Asker, Boynuzlu Maral Ana'nın torunu olduğunu söyleyen bu koca kafalı, koca kulaklı çocuktan hoşlanmıştı.

Pek tuhaf buluyordu onu. Yine de, kendi soylarının nereden geldiğini bilmek şöyle dursun, yedi göbek geçmişini bile sayamadığı için biraz utanmıştı. Çünkü herkesin bilmesi gerekirdi bunu. O ise yalnız anasını, babasını, dedesini ve ninesini, bir de dedesinin babasını biliyordu. Ya ondan öncekiler?

-Sana yedi göbek geçmişini, atalarının adlarını öğretmediler mi? demişti çocuk.

-Hayır. Ne işime yarayacak onların adlarını bilmek? Bilmiyorum ve bunun da bana bir zararı olmuyor.

-Dedem diyor ki, eğer insanlar atalarının adlarını bilmezlerse bozular, kötü olurlarmış.

-Kim kötü olurmuş? İnsanlar mı?

-Evet.

-Niçin?

-Dedem diyor ki, atalarının adlarını, kim olduklarını unutanlar, köllük yapmaktan utanmazlarmış. Çünkü o zaman insanın nasıl biri olduğunu ne çocukları bilirmiş ne de çocuklarının çocukları. Asker gerçekten şaşırmıştı:

-Yaa, şu senin deden yaman bir adammış doğrusu. İlginç bir adam. Bir sürü saçmalıklarla dolduruyor kafanı. Hem senin kafan da kafa ha! Kulakların da büyük, atış alanındaki radar kepçeleri gibi. Dedenin anlattıklarına kulak asma sen. Biz şimdi komünizm yolunda yürüyoruz, uzaya gidiyoruz, deden de kalkmış sana neler öğretiyor! Onu bizim politika kurslarına soksak hiç de fena olmazdı. Kısa zamanda eğitirdik onu. Bak ne diyeceğim. Büyüyünce, okulunu bitirince, dedeni bırakıp çek git buradan. Kültürsüz, cahil bir adam o.

-Ben dedemi asla terketmem, çok iyi bir insandır o, dedi çocuk.

-Şimdi böyle düşünüyorsun ama büyüyünce anlarsın...

Çocuk şimdi bir yandan avludaki seslere kulak verirken, bir yandan da askeri aracın şoförüyle yaptığı konuşmayı hatırlıyordu. Burada tanıdığı şoförlerin hepsinin kendilerini Boynuzlu Maral Ana'nın torunları saydıklarına onu inandıramamış olmasına şaşıyordu.

Oysa çocuk ona gerçeği anlatmıştı, hiçbir uydurma yoktu söylediklerinde. Geçen yıl, yine sonbaharın bu günlerinde, belki biraz daha sonra, sovhoz kamyonları buradaki dağlara ot almağa gelmişlerdi. Tam evlerinin yakınından değil de, biraz ileriden geçmiş, Arça vadisine doğru ilerleyen yoldan yaylaya çıkmışlardı. Yaz boyunca kendileri için biçilen otları alıp gideceklerdi. Çocuk, Karavul dağından o güne kadar hiç duymadığı motor seslerini işitince, koşup yol ayrımına gitmişti. Ne kadar da çok kamyon vardı! Birbiri ardınca, sırayla gidiyorlardı. Büyük bir kamyon kervanı idi bu. Tam onbeş kamyon saymıştı.

O günlerde hava soğumuştı. Bugünden yarına kar bekleniyordu. Eğer biçilen otları vaktinde taşımazlarsa, üzerlerine kar yağarsa, bir daha hiç hayır bekleme o ottan. Yok say. Boğazı da geçemezlerdi zaten. İşte bu yüzden sovhozun bütün işlerini bırakıp ot almaya gelmişlerdi. Bir defada bütün otları taşımak için de sovhozun bütün kamyonlarını getirmişlerdi.

Ama sandıkları kadar kolay olmayacaktı bu iş...

Ama çocuğun bunlardan haberi yoktu. Hem onu işin bu yanı hiç ilgilendirmezdi. O büyük bir telaşla, sevinçle bir kamyonun ardından koşuyor, o kamyon uzaklaşınca, ondan sonra gelen kamyonun ardında koşmaya devam ediyordu. Bütün kamyonlar yepyeni, pırıl pırıldı. Şoför kabinleri de çok güzeldi. Kocaman camları vardı. Bazılarının şoför mahallerinde bir, bazılarının iki genç vardı. Bıyiksız, sanki seçilerek alınmış yiğitlerdi bunlar. Şoförlerin yanlarında duran ikinciler, otları kamyonlara doldurup, dökülmesin diye üstünden sıkıca bağlayacaklardı. Çocuğa göre hepsi çok yakışıklı, çevik, neşeli idiler. Tıpkı sinemada gördüğü artistler gibi.

Aslında çocuk pek yanılmıyordu. Gerçekten de öyle idiler. Çok güzel kamyonları vardı o yiğitlerin. Karavul dağının yamacını aştıktan sonra, taşlı düzlükte son hızla gidiyorlardı. Kamyondakilerin keyfine, neşesine diyecek yoktu. Hava fena sayılmazdı. Kamyonun yanında sevinçle, coşkuyla koşan bu koca kafalı, koca kulaklı çocuğu görmek onları daha da neşelendirmişti. Keyfini, afacanlığını arttırmak için ona nasıl gülmezsınız, nasıl el sallamazsınız ya da nasıl biraz korkutmak istemezsiniz? Hepsini ilgilaniyordu onunla.

Sonuncu kamyonda bulunan şoförün ilgisi daha fazla olmuş, hatta kamyonu durdurmuştu. Asker elbiseli, parkalı ama epoletsizdi. Başında asker kasketi yerine bir kep vardı. Başını çocuğa doğru uzatarak ve dostça göz kırparak sordu:

-Selam! Ne işin var buralarda senin?

Çocuk biraz utanarak cevap verdi:

-Hiç, koşuyorum işte.

-Mümin dedenin torunu musun?

-Evet.

-Bundan emindim. Bak, ben de bir Buğuluyum. Bu kamyondakilerin hepsi Buğulu. Ot taşıyacağız. Artık buğulular birbirini tanımaz oldu: Hepsini her yana dağıldılar çünkü... Dedene benden selam söyle. Kulubeg'i gördüm dersin ona. Çotbay'ın oğlu Kulubeg. Askerden dönmüş, şimdi sovhozda şoförlük yapıyor, de. Eh, hadi şimdi sağlıklı kal.

Giderken çocuğa bir de nişan hediye etti. Madalyaya benzeyen güzel bir nişan.

Dördüncü vitese alınan kamyon bir panter gibi kükreyerek öbür kamyonlara doğru ilerledi. Çocuk, asker parkalı bu yiğitle, bu Buğulu ağabeyi ile gitmeyi ne kadar istiyordu!

Yazık ki o yiğit gitmiş, yol yine ıssız kalmıştı. Şimdi eve dönmesi gerekiyordu. Ama çok sevinçli, çok gururluydu. Her şeyi anlatmıştı dedesine. Hediye nişanı da göğsüne takmıştı. O gün akşama doğru, başı göklere değen dağların doruklarından, San-Taş rüzgarı koptu geldi. Bir anda ortalık karıştı. Biçilen otlar savruluyor, hortum hortum ormanın üstüne kalkıyor, uğul uğul bir gürültüyle dağlardan da daha yükseğe çıkıyordu. Bora birden tipiye döndü, göz gözü görmez oldu ve hemen kar yağmaya başladı ardından. Yağan kar beyaz bir gece gibi kapladı yeryüzünü. Ormandaki ağaçlar şiddetli rüzgardan yerlere yattı,

ay kabarıyordu. Öyle bir kar yağıdı ki, ne kar!

Herkes telaşla evlere koştı. Hayvanları ve avluda bulunan bazı şeyleri içeri aldılar. Olabildiğı kadar çok odun taşıdılar evin içine. Kimse burnunu kapıdan dışarı uzatamaz oldu. Vaktinden önce, apansız gelen o korkunç tipide kim adım atabilirdi dışarıya!

Şaşıran, korkuya kapılan Mümin dede sobayı yakarak:

-Bu da ne ola? diye söyleniyordu.

Dede, rüzgarın uğultusuna kulak veriyor, gidip gidip pencereden, gittikçe koyulaşan karanlığa bakıyordu.

-Otursana be adam yerine! diye çıkıştı nine. Bu da ne ola? Bu da ne ola? diye ne söylenip duruyorsun? İlk defa mı oluyor? Kış geldi işte!

-Böyle mi? Bir günün içinde mi? Olanca şiddetiyle mi?

-Niye olmasın? Sana mı soracaktı gelip gelmeyeceğini? Geleceğı varmış, geldi işte!

Bacada rüzgar uğul uğuldu. ocuk önce epey korktu. Avluda dedesine yardım edeyim derken üşümüştü. Ama odunlar yanmaya, oda ılımaya başlayınca ocuk da ısındı ve korkusu geçti. am dumanı ve sıcak reçine kokusu da dolmuştu odanın içine. Akşam yemeğini yedikten sonra yattılar. Dışarıda şiddetli rüzgar uğulduyor, kar devam ediyordu. Pencereye kulak verip uğultuyu dinleyen ocuk Şimdi orman kimbilir nasıl korkunçtur! diye düşündü. Sonra birtakım karışık sesler, bağırmalar duyunca ürperdi. Birileri bağıırıyor, başka birileri de onlara cevap veriyordu. Önce bunun bir kuruntu olduğunu, ona öyle geldiğini sandı. Böyle bir havada kim gelebilirdi buraya? Ama, dede ile nine de duymuşlardı aynı sesleri.

-Gelenler var! dedi nine.

Dede pek emin değildi.

-Öyle galiba, dedi.

Sonra birden korkuya kapılarak:

-Gecenin bu saatinde, neden, kim gelir?

Acele acele giyinmeye başladı. Korkuya kapılan ocuk da kalkıp giyindi. Bu arada adamlar eve iyice yaklaşmıştı. Konuşmalar ve ayak sesleri de artmıştı. Önce izmelerin karlara basarken çıkardıkları hışırtı, sonra sundurmaya bastıkları zaman çıkardıkları takırtılar duyuldu. Kapıyı vurmaya başladılar:

-Aksakal, kapıyı aç, donuyoruz!

-Kimsiniz?

-Yabancı değil, öz adamlarınız.

Mümin kapıyı açtı. Aynı anda soğuk bir rüzgar doldu içeri. Üstleri başları bembeyazdı adamların. Bunlar, biçilmiş otları taşımak için Ara vadisine giden şoförlerdi. ocuk onları hemen tanıdı. Ona bir

askeri nişan hediye eden parkalı Kulubeg de vardı aralarında. Topallayarak güçlükle yürüyen bir arkadaşlarını koltuklamışlardı.

Onları bu halde görünce şaşırان dede ve nine aynı anda:

-Esağfurullah! dediler. Nedir bu hal, neler oluyor!

-Sonra anlatırız. Yedi kişi daha geliyor...

Kulubeg, ayağını yere basamayan ve inleyen arkadaşına yardım ederek:

-Hadi sen şuraya otur, dedi. Ayağı burkulmuş da diye onu soba yerinin çıkıntısına oturttu.

-Ötekiler nerde? diye sordu telaşla Mümin dede. Gidip hemen getireyim onları -çocuğa dönerek- haydi sen de git çabuk Seydahmet'i çağır, elektrik fenerini alsın, hemen gelsin.

Çocuk fırladı, ama dışarı çıkar çıkmaz nefesi kesilecekti nerdeyse. Bu korkunç anları ömrünün sonuna kadar unutamayacaktı. Kılı, soğuk, ılık çalan bir canavar, boğazına yapışmış, onu devirmeye çalışıyordu sanki. Ama yılmadı, yıkılmadı. Boğazını canavarın pençesinden kurtardı, başını kolları arasına aldı ve Seydahmetlere doğru koştu. Aradaki mesafe yirmi otuz adımdan ibaretti. Ama o kendini, savaşçı yiğitlerini kurtarmak için tipi yara yara çok uzaklara koşan bir batur gibi görüyordu. Yüreği cesaretle doluydu, kararlıydı. Güçlü, korkusuz, yenilmez birkahramandı o.

Böyle görüyordu kendini. Dağdan dağa, yardan yara atlıyor, karşısına çıkan düşmanları kılıcıyla yere seriyor, insanları tam zamanında yangından, azgın dalgalarda boğulmaktan kurtarıyor, boğazlardan geçerek, kayalardan aşarak kaçmaya çalışan kılı, kara canavarı, tepkili av uçağına binerek kovalıyordu. Tepkili av uçağının üzerinde bir kızıl bayrak dalgalanıyordu ve bir kurşundan daha hızlı gidiyordu. Makineli tüfeğıyle Nazilere ölüm! diye bağırarak yağmur gibi mermi yağdırıyordu o canavarın üzerine. Ve, Boynuzlu Maral Ana her şeyi görüyor, onunla övünüyordu. Seydahmet'in kapısına geldiği zaman Maral Ana ona Haydi, şimdi de benim şoför oğullarımı kurtar! dedi. Ve çocuk Seydahmet'in kapısını çalarken, Onları kurtaracağım Maral Ana! Yemin ediyorum ki kurtaracağım! diye bağırđı yüksek sesle.

-Çabuk ol Seydahmet emmi, gidip bizimkileri kurtaralım!

Çocuk bunları öyle telaşlı, öyle heyecanlı söylemişti ki Seydahmet'le Gülcemal korkarak yerlerinden sıçradılar;

-Kimi kurtaracağız? Ne oluyor?

-Dedem elektrik fenerini alıp hemen gelmeni istedi, sovhozun şoförleri tipide yollarını kaybetmişler...

-Hay aptal hay! Böyle söylesene şunu! diye homurdandı Seydahmet.

Ve hemen hazırlanmaya başladı.

Seydahmet'in sözlerine hiç canı sıkılmadı çocuğun. O nereden bilecekti buraya gelinceye kadar ne büyük kahramanlıklar gösterdiğini ve niçin yemin ettiğini.

Dedesiyile Seydahmet'in, yedi şoförü evlerinin yakınında bulduklarını ve

sağ salim getirdiklerini görünce de pek şaşırmadı. Oysa başka türlü de olabilirdi. Tehlike atlatıldıktan sonra önemsiz görülür... Neyse, kaybolanlar bulunmuştu. Seydahmet onları kendi evine götürdü. Bu arada Orozkul'u da uyandırmışlardı. Beş kişiyi de o aldı. Geri kalanlar Mümin dedenin evine sığıştılar.

Dağlarda korkunç tipi dinmek bilmiyordu. Çocuk bir ara sundurmaya çıkıp baktı ve bir anda nerede olduğunu anlayamadı. Sağ ile sol, aşağısı ile yukarısı birbirine karışmış, yön-yöre bilinmiyordu. Karanlık gecede fırtına coştukça coşuyor, kuduruyordu. Kar dizboyu yükselmişti.

Bütün şoförler bulunduktan, ısındıktan, tehlike atlatıldıktan sonra Mümin dede şoförlerden başlarına geleni sordu. Oysa başlarına geleni anlamak için bunu somaya gerek yoktu. Ansızın tipiye yakalanmışlardı. Çocuklar yine de başlarından geçeni anlattılar. Onları dinlerken dede ile nine derin derin iç çekerek:

-Oy! oy! oy! diyor, ellerini göğüslerinde çaprazlayarak Allah'a şükrediyorlardı.

Nine onlara sıcak çay verirken biraz da gençleri suçladı:

-Ah yavrularım, iyi kurtuldunuz vallahi! Çok hafif, giyinmişsiniz. Böyle ince elbiselerle dağa çıkılır mı hiç? Çok çocuksunuz daha. O şehirlilere imreniyor da böyle hafif giyiniyorsunuz. Eğer sabaha kadar dışarıda kalsaydınız, Allah göstermesin, kaskatı buz olurdunuz!

-Nerden bilebilirdik ki, dedi Kulubeg. Kalın giyinmek için bir sebep yoktu. Soğuk olursa, şöför kabininde kalorifer var, diye düşündük. Ocak başında oturur gibi ısınır orada insan. Uçaklar öyle yüksekte uçar ki koca dağlar küçük tümsekler halinde görülür. Dışarıda soğuk eksi kırk derece olur, ama içeride adamlar gömlekle otururlar.

Çocuk şoförlerin arasında bir koyun postuna uzanmış, Kulubeg'e iyice sokulmuştu. Büyüklerin konuşmalarını can kulağıyla dinliyordu. Birdenbire böyle bir tipinin çıkmış olmasına ve bu yiğitleri onların evine sığınmak zorunda bırakmasına çok sevindiğini hiçbiri bilemezdi. İçinden, fırtınanın günlerce, en az üç gün sürmesine dua ediyordu. Burada kalmaya mecbur olurlardı o zaman. Ne iyiydi onlarla beraber olmak! O gün bir şeyi daha öğrendi. Dedesi bu yiğitlerin hepsini tanıyordu. Kendilerini değilse bile babalarını, analarını biliyordu.

Dede, biraz gururlanarak torununa:

-İşte Buğulu ağabeylerini gördün, dedi, artık onların nasıl yiğitler olduğunu biliyorsun. Hepsi de boylu-boslu maşallah! Bugünün yiğitleri hep böyle oluyor. Çok iyi hatırlıyorum. 1942 kışında bizi Magnitogorsk'a yapı işlerinde çalışmak için götürmüşlerdi...

Ve dede, çocuğun dinleye dinleye ezberlediği konuyu anlatmaya başladı: Oraya vardıklarında, ülkenin dört yanından gelip büyük bir işçi taburu oluşturan askerleri boy sırasına göre dizmişler. Uzun sırada Kırgızlar boyları küçük olduğu için en geride kalmışlar. İsim yoklaması yapıldıktan sonra bir tütün molası verilmiş. İşte o sırada yanlarına, kızıl saçlı, çam yarması gibi iri, ama içi boş bir adam gelmiş. Yüksek sesle ve alaylı alaylı sormuş:

-Nirelisiniz siz, Mançuryalı mı? demiş.

Aralarında yaşlı bir öğretmen varmış. O cevap vermiş adama:

-Hayır, demiş, bir Kırgızız. Biz, buraya yakın bir yerde Mançuryalılarla savaştığımız zamanlarda, bu Magnitogorsk'un adı, hayali bile yoktu. Boy meselesine gelince, hepimiz senin gibi uzun boyluyduk o zaman. Savaş bitince görürsün, boyumuz yine uzayacak...

Eski günlerin bu olayı birden aklına gelen ihtiyar, gülen gözlerle ve gururla bir gecelik misafirlerini teker teker süzdü:

-Nasıl, öğretmen haklıymış değil mi? Şehre gidince yada yollarda görüyorum. Bizim Kırgızlar uzun boylu, yakışıklı oldular. Hiç de eskisi gibi değil artık...

Anlayışlı çocuklar gülümsediler: Espri yapmasını seviyordu bu ihtiyar: İçlerinden biri cevap verdi:

-Mesele boy-bos ise, boyumuz bosumuz var. Ama kamyonun şarampola yuvarlanmasını önleyemiyoruz. Devrilen kamyonu kaldırmak için de, kalabalık olsak bile, boyumuz-gücümüz yetmiyor.

Onları haklı çıkarmaya, mağrur göstermeye çalışan dede:

-Ona kimin gücü yeter evlat! Tepeleme ot yüklü bir kamyon, üslelik böyle bir tipi... Ee, olur böyle şeyler. Allah'ın yardımıyla yarın her şey düzelir. Yeter ki rüzgar dinsin.

Şoförler, dedeye, Arça vadisinin yukarısındaki çayıra nasıl geldiklerini anlattılar: Biçilen otlar çok büyük üç yığın halinde toplanmış. Aynı anda üç yığını birden bozup kamyonlara yüklemeye başlamışlar. Öyle doldurmuşlar ki kamyonları, tepesinden aşağı ancak kayarak inebiliyorlarmış. Evden daha yüksek olmuş boyları. Şoför mahallinin ön camından, kaportadan ve tekerleklerinden başka yeri görülmüyormuş. Bir defada bütün otları taşımak istiyorlarmış.

Bir daha gelecek yıla kadar oraya gelemeyeceklerini, artan otların da orada kalacağını biliyorlarmış çünkü. Acele ediyorlarmış. Bir kamyon yüklenince şoförü onu yola çekiyor, sonra gelip öteki kamyonun yüklenmesine yardım ediyormuş. Hemen hemen bütün otları yüklemişler, yalnız iki kamyon kalmış. Bu sırada bir sigara molası vermişler ve nasıl bir düzenle gideceklerini kararlaştırmışlar. Daha sonra da konvoy halinde harekete geçmişler. Bayırdan aşağı çok dikkatli, el yordamıyla gider gibi inmişler. Ot hafif bir yükmüş ama, tepeleme yüklenince, dar geçitli, keskin dönemeçli yollarda taşınması çok zor, hatta tehlikeliymiş.

Neyse, ileride nasıl bir tehlike ile karşılaşacaklarını akıllarına bile getirmeden, yola koyulmuşlar. Arça yaylasından inip boğaza girmişler, akşama doğru boğaz çıkışına gelmişler. İşte o sırada yakalanmışlar tipiye. Arkasından da kar abanmış üzerlerine...

Kulubeg anlatmaya devam ederek şöyle diyordu:

-Öyle müthiş bir şeydi ki üç dakika içinde sırtımız su içinde kaldı, her tarafı karanlık bastı. Rüzgar direksiyonu elimizden çekip alacak gibi şiddetliydi. Kamyonun her an devrilebileceğini düşünmeye başladım. Üstelik o yol, açık

havada bile, güpegündüz bile tehlikeliydi...

Çocuk, ıslıl ıslıl gözlerini Kulubeg'e dikmiş, kımıldamadan, nefesini tutarak dinliyordu. Şimdi pencerenin dışında da aynı rüzgar uğulduyor, aynı kar yağıyordu. Şoförlerin çoğu, elbiselerini ve çizmelerini çıkarmadan, yere gelişigüzel uzanmış, uyuyorlardı. Koca kafalı, koca kulaklı, ince boyunlu çocuk, onların çektiği sıkıntıyı aynen yaşıyor gibiydi...

Birkaç dakika içinde, yolda, göz gözü görmez olmuş. Kamyonlar, körün değneğinden ayrılmadığı gibi birbirinden hiç ayrılmıyor ve durmadan klakson çalıyorlarmış. Kar, farların üzerine perde gibi iniyor, silecekler zar-zor hareket ediyor, camları temizlemeye yetişemiyormuş. Bu yüzden, önlerini görebilmek için başlarını çıkarmak ve öyle sürmek zorunda kalmışlar. Buna sürmek mi denir! Ve kar, ardı arkası kesilmeden yağmaya devam ediyormuş. Tekerlekler patinaj yapmaya başlamış, oldukça dik bir yokuşa gelince de konvoy durmuş. Motorlar delicesine vınlıyormuş ama boşuna. Bir adım ilerlemiyormuş kamyonlar. Bunun üzerine araçlardan inmişler, kamyonlardan kamyonu sığırarak en öndeki kamyonun başında toplanmışlar. Ne yapacağız? demişler. Ateş yakmak imkansızmış. Şoför kabininde bekleseler benzin tükenecek. Çünkü ancak sovhoza ulaşmalarına yetecek kadar benzin koymuşlar depolara. Ama, kabinleri ısıtmamak da donarak ölmek olacaktı. Şaşırıp kalmışlar. Tekniğin o muazzam gücü sıfıra inivermiş, o da çaresiz imiş. Ne yapsınlar? İçlerinden biri, kamyonlardan birini boşaltıp otların arasına girmelerini teklif etmiş. Ama besbelliymiş ki ipleri çözer çözmez rüzgar, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zamanda, otları savurur, bir tutam bile bırakmamış. Bu arada kamyonların üzerindeki kar kalınlığı da artmış da artmış. Tekerleklerin arası da dolmaya başlamış. Şoförler bir şey düşünemez olmuşlar. Soğuk rüzgar sanki beyinlerini de dondurmuş...

Kulubeg bakışını Mümin dedeye çevirerek anlatmaya devam etti:

-Sonra, Aksakal, birdenbire, şu gencecik Buğu'yu, kardeşimi hatırladım -böyle derken elini çocuğun başına koymuş, okşamıştı- Buğu kardeşim yol boyunca koşuyordu. Ben durdum. Tabii dururum. Selamlaştık onunla. Biraz da gevezelik ettik.. Öyle değil mi? Sen daha niçin gidip uyumadın?

Çocuk başını sallayarak Kulubeg'i onayladı. Ah o anda onun içindeki coşkuyu, cesareti görseydiler. Yüreğinin nasıl sevinç ve gururla çarptığını bilseydiler! Kulubeg ondan söz ediyordu! Oradaki yiğitlerin en yakışıklısı, en güçlüsü idi Kulubeg. Ah o da onun gibi olabilse!

Mümin dede de bir yandan sobaya odun atarken torununu övüyordu:

-Böyledir benim oğlum. Büyüklerin konuşmalarını dinlemeyi de pek sever. Bak kulakları nasıl kırışte!

Kulubeg devam etti:

-Nedendir bilmiyorum, o anda aklıma bu yavru geldi. O zaman çocuklara ne düşündüğümü söyledim. Rüzgardan işitmedikleri için bağıra bağıra konuşuyordum. -Çocuklar dedim, ormancıların evlerine gidelim, yoksa burada donup kalırız. Ötekiler ağızlarını kulaklarıma dayayarak İyi ama nasıl gideceğiz? dediler. Yürüyerek gitsek hiç varamayız. Kamyonları terkedip gitmemize de izin yok. Kamyonları biraz yokuşa itelim, sonra aşağıya doğru inmesi kolay olur,

önemli olan San-Taş vadisine kadar inmektir. Ondan sonra orman evlerine gitmek zor olmaz, uzak değil.. dedim onlara. Dediklerimi anladılar. Peki öyleyse, işi sen idare et dediler. Bunun üzerine, Osman Ali, geç direksiyona! dedim.

En öndeki arabayı hepimiz birden itmeye başladık. Başlangıçta pek fena gitmedi. Ama bir süre sonra soluğumuz kesildi ve gücümüz tükendi. Kamyonu değil, bir dağı itiyorduk sanki. Altına tekerlek konmuş büyük ot tayası! (büyük ot yığını). Dayanın, haydi hoop! diye bağıırıyordum ama, sesimi kendim bile duymuyordum. Fırtınadan, kardan göz gözü görmüyordu. Motor vınıyor, bir insan gibi inim inliyordu. Son gücüyle zorlanıyordu. Biz de öyle. Başımız dönüyordu. Yüreğim çatlayacak, parça parça olacaktı nerdeyse...

-Ay! ay! ay! diye üzüntüsünü belirtti Mümin dede. Ne büyük bir felaket bu! Hiç kuşku yok, sizi Boynuzlu Maral Ana kurtardı bu felaketten. Siz torunlarının yardımına yetişti ve çekti aldı sizi ölümün kucağından. Ne olurdu o olmasa?.. Bak, duyuyor musun dışarıda tipi nasıl uğulduyor?

Çocuk uykuya dalmamak için direniyordu ama, gözkapaklarını aralamaya gücü yetmiyordu. Yarı uyur yarı uyanık halde konuşmalara kulak veriyor, gerçekle kendi hayalinde yaratıldığı görüntüleri birbirine karıştırıyordu. Kendini, tipiye yakalanan o yiğitlerle o yamaçta görüyordu.

Önünde, karla örtülü, bir dağa doğru uzanan dik bir yokuş vardı. Tipi yüzünü gözünü kamçılıyor, yakıyordu. Hep beraber, ev kadar büyük bir kamyonu itiyor, ağır ağır yokuşu tırmanıyorlardı. Ama bir an geliyordu ki kamyon kıpırdamıyor, sonra geri geri kaymaya başlıyordu. O zaman korkup bırakıyordu kamyonu. Nasıl da korkuyordu! Hava nasıl da karanlıktı! Rüzgar yüzünü nasıl da yakıyordu! Kayan kamyon onu ezecek diye tir tir titriyordu. İşte tam o sırada Boynuzlu Maral Ana göründü. Güçlü boynuzlarıyla kamyonu itmeye başladı. Dayanın! Dayanın! diye bağıırıyordu çocuk. Ve kamyon bu güce karşı koyamıyor, ilerliyordu. Yokuşun tepesine çıktıktan sonra tekrar aşağıya iniyor, ikinci kamyonu itiyorlardı. Sonra üçüncüsünü, sonra birer birer hepsini. Ve her defasında Maral Ana yardım ediyordu onlara. Onu kimse görmüyor, yanbaşılarında olduğunu kimse bilmiyordu. Ama çocuk biliyor ve görüyordu. Ne zaman güçlerini aşan bir çaba gerekse, ne zaman güçleri tükenip korkmaya başlasalar, Boynuzlu Maral Ana koşup geliyor, kamyonu itmelerine yardım ediyordu. Hep Kulubeg'in yanında oluyordu Maral Ana.

Sonra Kulubeg kendisine Haydi, geç bakalım direksiyona! dedi. O da hemen kamyonu çıkıp direksiyon başına oturdu. Kamyon sallanıyor, motor vınıyordu. Direksiyon ne de kolay dönüyordu parmakları arasında! Küçükken fıçı kemerini çember yapmış, sürmüş, oynamıştı. Onun gibi dönüyordu. Çocuk elindeki direksiyonun oyuncağa dönüştüğünü görünce pek utandı. Derken birdenbire yana yatmaya başladı. Eğildi, eğildi ve sonra büyük bir gürültü ile düşüp paramparça oldu. Kamyonu devirdiği için çok korktu. Çok da utanıyordu. Kulubeg'in yüzüne bakamazdı artık. Sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Kulubeg çocuğu uyandırdı:

-Aa, ne oldu sana? Niçin ağlıyorsun?

Çocuk gözlerini açtı. Gördüklerinin bir düş olduğunu anlayarak sevindi.

Kulubeg onu kollarına alıp bağrına bastı:

-Fena bir düş mü gördün? Çok mu korktun? Senin gibi bir yiğit korkar mı hiç!

Kulubeg böyle diyerek, rüzgardan kurumuş sert dudaklarıyla onu öptü:

-Hadi gel seni yatırayım. Uyku zamanı geldi.

Çocuğu, öteki şoförlerin arasında; kalın bir keçenin üzerine yatırdı. Kendisi de yanına uzanarak ve çocuğa iyice sokularak, parkasının ucuyla üstünü örttü.

Ertesi gün Mümin dede torununu erkenden uyandırdı.

-Kalk yavrum, dedi usulca. Sıkıca giyin, bana yardım edeceksin.

Pencereden, sabahın donuk ilk ışıkları sızıyordu. Ötekiler ise nasıl yatmışlarsa öyle mışıl mışıl uyuyorlardı.

-Al bu keçe çizimleri ayağına geçir, dedi Mümin.

Dedesinin elbisesinden ot kokusu geliyordu. Demek ki o atları yemlemişti bile. Çocuk çizimleri giydi ve birlikte çıktılar. Kalın bir kar örtüsü vardı yerde, ama rüzgar hemen hemen dinmişti. Seyrek aralıklarla hafif bir savruntu görülüyordu.

-Çok soğuk! dedi çocuk ürpererek.

-Çok değil. Hava açılıyor, diye mırıldandı dede. Ama çok müthiş idi. Daha ilk günde böyle bir tipi! Neyse, önemli olan bunun bir faciaya dönüşmemiş olmasıdır.

Ağıla girdiler. Burada Mümin'in beş koyunu vardı. Dede derin bir çömleğe elini daldırarak oradan bir elektrik feneri çıkardı, yaktı. Koyunlar başlarını ona çevirip öksürmeye başladılar.

-Al şu feneri, bana ışık tut, dedi ihtiyar. Kara koyunu kurban keseceğiz. Konuklarımız var. Onlar kalkmadan et hazır olmalı.

Çocuk söyleneni yaptı. Kapı-pencere aralıklarında rüzgar hala ısıklık çalıyordu. Dışarısı alacakaranlık ve soğuktu. Dede önce eşığın üzerine bir kucak temiz ot attı. Karakoyunu buraya getirdi, yatırıp ayaklarını bağlamadan önce biraz düşündü, sonra çömeldi:

-Feneri bırak, sen de benim gibi diz çök, dedi çocuğa.

Bundan sonra dede, ellerini göğze açarak alçak sesle bir dua okumaya başladı:

-Ey soyumuzun ulu anası, Boynuzlu Maral Ana! Bu koyunu sana kurban ediyorum: Çocuklarımızı tehlikeden kurtardığın için; atalarımızı ak sütünle beslediğin için; temiz yürekli oluşun, bize ana gözüyle baktığın için. Bizi dağda-bayırda, coşkun sellerde, kaygan yollarda yalnız bırakma! Bizi, yurdumuzu terkedip gitme! Biz senin çocuklarıyız. Amin!

Duasını birirdikten sonra ellerini yüzüne koyup alnından çenesine doğru sıvazlayarak indirdi: Çocuk da aynı şeyi yaptı. Bundan sonra dede tokluyu yere yatırdı, ayaklarını bağladı. Ta dedesinden, babasından kalan bıçağını

kınından çıkardı.

Çocuk elindeki fenerle ona ışık tutuyordu.

.....

Nihayet rüzgar dindi. Güneş kaçışan bulutların arasından birkaç kere korka korka baktı. Her yerde geceki fırtınanın izleri vardı: Yer yer kar kümeleri, kırık dallar, karın ağırlığıyla yere yatmış ağaççıklar, kökünden sökülmiş ve devrilmiş yaşlı ağaçlar. Çayın öbür yakasında orman suskun ve üzgündü. Çay bile yatağının dibine çekilmişti sanki. Biriken kar yüzünden kıyıları daha dik görünüyordu. Şarılısı da hafiflemiş, sesi boğulmuştu.

Güneş hala çekingen, bir görünüp bir kayboluyordu.

Ama çocuk çok sakindi, hiçbir şey canını sıkıyordu. Geceki kaygılarını, o korkunç fırtınayı unutmuştu. Yerdeki kar da sıkıcı değildi onun için. Hatta karın olması daha iyi, daha eğlenceliydi. Sağa sola koşuyor, ayağının altındaki kar topraklarına bir tepik atarak onları savuruyordu. Evde çok kişinin olmasından, iyi bir uyku çekerek dinlenen şoförleri dinlemekten, kendileri için kesilen koyun etini iştahla yedikten sonra gülüşmelerinden büyük bir zevk ve mutluluk duyuyordu.

Güneş de kendisini daha çok göstermeye, daha çok parlamaya başlamıştı. Bulutlar yavaş yavaş dağılıyordu. Hatta hava da ısınıyordu. Vakitsiz gelen kar da daha çok yollarda ve patikalarda olmak üzere erimeye başlamıştı.

Şoförler ve yardımcıları gitmeye hazırlandıkları zaman çocuğun çok canı sıkıldı. Çok üzüldü. Yiğitler avluya çıkıp vedalaşırken, ev sahiplerine gösterdikleri konukseverlik ve yardım için teşekkür ederlerken yanlarından hiç ayrılmadı. Mümin dede ve Seydahmet de atlarına binmişlerdi. Dedenin kucağında bir demet odun, Seydahmet'in kucağında ise büyük bir kalaylı güğüm vardı. Bunlarla motorların, radyatörlerin donan suyunu ısıtıp eriteceklerdi.

Hepsi birlikte hareket ettiler. Bu sırada çocuk koşup dedesinin yanına gelerek:

-Dede, ben de gelmek istiyorum, beni de götür! dedi.

-Ama oğlum, görüyorsun ki benim kucağımda odun var, Seydahmet de o güğümü taşıyor. Seni yanımıza alamayız. Hem ne işin var orada? Karda yürüyemezsin, çok yorulursun.

Çocuk çok üzüldü, küstü, somurttu. Bunun üzerine Kulubeg elinden tutarak:

-Hadi gel bakalım, dedi, dönüşte dedenin atına binersin.

Böylece, Arça yamaçlarından inen yolun ayırım noktasına doğru yürüdüler. Yollarda kar çoktu. Az sonra çocuk bu yiğit delikanlılara ayak uydurmanın hiç de kolay olmadığını anladı. Yorulmuştu.

-Bin bakalım sırtıma, dedi Kulubeg.

Çevik bir hareketle çocuğu omzuna aldı. Sonra da sırtında hiç yük yokmuş gibi öyle rahat tayımaya başladı ki, sanırsınız her gün aynı işi yapıyor...

Onların yanında yürüyen bir şoför:

-Yahu Kulubeg, sen bu işi çok iyi yapıyorsun, dedi.

-Ee, hayatım boyunca kız ve erkek kardeşlerimi taşıdım ben sırtımda. Altı kardeşlik ve en büyükleri bendim. Annem ve babam tarlada çalışıyorlardı. Şimdi kız kardeşlerim evli, çocukları da var. Askerden döndüm, bekardım, henüz iş de bulamamıştım. O zaman kız kardeşlerimden biri -büyüğü- bana: Ağabey, gel bizde kal, sen çok iyi çocuk bakıyorsun dedi. Olmaz, dedim, artık kendi çocuklarımı taşıyacağım sırtımda...

Böyle, konuşa konuşa ilerliyorlardı. Çocuk memnundu. Kulubeg'in güçlü omuzlarında kendini çok rahat ve güvenli hissediyordu.

Ah onun gibi bir ağabeyim olsa, kimseden hiçbir şeyden korkmazdım diye hayal kurmaya başladı. Orozkul o zaman dedeme bağırsın ya da başkalarına dokunsun da görün! Kulubeg'in ona kaşlarını çatıp şöyle bir bakması yeterdi sus-pus olup yerinde oturması için.

Bir gün önce terkedilen ot kamyonları kavşağın iki kilometre kadar ilerisinde idi: Hepsinin üzeri karla örtülmüştü ve kışın tarlada bırakılan ot tayarlarına benziyorlardı. Görünüşe göre kimse yerlerinden kımıldatamazdı onları.

Ateş yakıp odunları tutuşturdular. Suyu ısıttılar. Isıtılan suyu öndeki arabanın radyatörüne döktüler, motoru çalıştırdılar. Motor, hırıltı gürültü ile ve güçlükle de olsa çalıştı. Bundan sonra işler daha kolay oldu. Çalışan her kamyon hemen ardındakini yedeğe alıyor, onu da çalıştırıyordu. Böylece bütün kamyonları çalıştırdıktan sonra bunlardan ikisini şarampola düşen kamyonu bağladılar. Çalışan kamyonlar çekti, onlar itti. Onlarla beraber çocuk da itiyor ve kendisine her an -Sen çekil, dolaşma ayak altında demelerinden korkuyordu. Ama kimse ona böyle bir şey söylemedi. Belki ona Kulubeg izin verdiği içindi bu. Kulubeg en güçlüleriydi, herkes onu sayıyordu.

Şoförler bir defa daha vedalaştılar. Kamyonlar hareket etti. Önce ağır ağır, sonra daha hızlı. Kar kaplı dağların arasından bir kamyon kervanı ilerliyordu şimdi. Boynuzlu Maral Ana'nın torunlarıydı bu gidenler. Ama bilmiyorlardı ki bir çocuğun hayal gücüyle canlanan Boynuzlu Maral Ana, kimseye görünmeden onların önünde sıçraya sıçraya, bazen de ok gibi fırlayarak gidiyordu. Bütün felaketlerden, bütün tehlikelerden o koruyordu onları. Zorlu yollardaki kazalardan, yuvarlanan kayalardan, çığlardan, kar fırtınasından, sisten, Kırgızların yüzyıllar süren göçebe hayatlarında karşılaştıkları bütün belalardan o koruyordu. Mümin dedesi kara koyunu kurban ederken Maral Ana'dan onları korumasını istememiş miydi?

Gittiler. Çocuk da hayalinde onlarla beraber gidiyordu. Kulubeg'in kamyonunda, onun yanında oturuyordu. -Kulubeg Ağabey, bak, Boynuzlu Maral Ana koşuyor önümüzde diyordu, -Aa, olamaz!. -Yemin ederim ki koşuyor. Bak! Bak!.

Dedesini onu daldığı hayalden kurtardı:

-Hey, niye dikilip kaldın öyle? Haydi gidiyoruz. Bin bakalım, vakit geçiyor.

Eyerin üzerinde eğilip çocuğun ata binmesine yardım etti. Onu kürkünün eteğiyle sınıksız sarmalarken sordu:

-Üşüdün mü?

.....

O zamanlar okula gitmiyordu.
Ama şimdi, o sıkıntılı uykusundan arada bir uyanıyor,
büyük bir üzüntü içinde -Yarın okula nasıl gideceğim? Hastayım, kendimi hiç
iyi hissetmiyorum... diye düşünüyordu.

Sonra yine dalıyordu. Okuldaymış, öğretmenin kara tahtaya yazdığı
kelimeleri defterine geçiriyormuş gibi geldi ona:
At. Ata. Taka.. At. Ata. Taka(Nal). Birinci sınıfta öğrenilen
bu yazılarla defterinin bütün sayfalarını doldurdu. At, Ata,
Taka... At, Ata, Taka... Sonra yoruldu, gözleri karardı.
Gözlerinin önünde bütün harfler oynayıyordu. Ateşten bunalıp terliyor,
üstünü açıyor, ama bu defa da üşüyor, başka yerlerde, başka dünyada
görüyordu kendini. Bazen balık olup soğuk suda beyaz gemiye doğru yüzüyor,
yüzüyor... ama bir türlü ulaşamıyordu.

Bazen de tipiye yakalanıyordu. Dağ yolunda, dumanlı soğuk havada, ot taşıyan kamyonları görüyordu.
Kamyonların tekerlekleri kayıyor, olduğu yerde kızaklıyordu. Kamyonlar
insan gibi hıçkırarak hıçkırarak ağlıyor ama yerlerinden bir adım öteye gidemiyorlardı.
Tekerlekler vınlıyarak topaç gibi dönüyor, ısınarak kızarıyor,
alev alev yanıyorlardı. O zaman Boynuzlu Maral Ana ot kamyonunu dağa doğru
itiyordu. Çocuk da olanca gücüyle yardım ediyordu ona. Kan ter içinde
kalmıştı. Sonra birdenbire ot kamyonu bir bebek beşiği oluveriyordu.
Boynuzlu Maral Ana ona Haydi koşalım, bu beşiği Bekey hala ve
Orozkul enişteye götürelim diyordu. Ve birlikte koşmaya
başlıyorlardı. Maral Ana'ya yetişemiyordu. Ama ileride beşiğin
çingırağından çıkan sesleri duyuyor ve şingirtinin geldiği yana koşuyordu.

Sundurmadan gelen ayak seslerini ve açılan kapının
gıcirtısını duyunca uyandı. Dedesi ve ninesi idi gelenler. Biraz yatışmış
görünüyorlardı. Yabancıların gelişi Orozkul'u ve Bekey halayı da biraz
yatıştırmış olmalıydı. Orozkul belki içip içip sızmıştı. Avludan ne çığlık
geliyordu ne de küfür.

Geceyarısına doğru ay dağın üzerindeydi. Tül halesini en yüksek ve
bembeyaz karlı örtülü bir tepeye asmıştı.

Ebedi buzların tutsağı olan tepe karanlığı delerek göklere
yükseliyordu. Engebeli yüzeyindeki çıkıntılar, sivrilikler,
puslar içinde zayıf zayıf parlamaktaydı. Onun çevresinde
ise sessiz dağlar, yalçın kayalar, kımıldasız kara ormanlar
vardı. Çay, ta aşağılarda kalmış, kayaların arasından gürül
gürül akıyordu.

Ayıışığı pencereden ve yanlamasına giriyordu odaya.
Çocuk rahatsız oluyordu bu ışıktan. Ninesinden pencerenin
perdesini çekmesini isteyecekti ama bundan vazgeçti. Çünkü nine yine
dedesine çıkışıyordu, öfkeliydi:

-Koca sersem, diyordu yatağa girerken, insanlara karşı akıllı-uslu
davranmasını bilmiyorsun, bari çeneni tut. Başkalarını dinle. Hayatın onun
elinde. Az da olsa maaşını veren o. Her ay elimize geçiyor hiç olmazsa.
Ayıklısız-donluksuz kim ne yapsın seni! Sakalın ağardı hala akıllanmadın...

İhtiyar Mümin ağzını bile açmıyordu. Nine de sustu.

Ama az sonra daha yüksek sesle bağırdı:

-Maaşı kesilen adam artık adam değildir, insan değildir!

Mümin dede yine bir şey söylemedi.

Çocuk uyuyamıyordu. Baş ağrıyor, aklı karışıyordu. Okulunu düşünüp üzülmüyordu o. Şimdiye kadar bir gün bile kalmamıştı okuldan. Yarın okula, Celesay'a gidemezse neler olacağını bilemiyordu. Bir yandan da, Orozkul dedesini işten kovarsa halinin ne olacağını düşünüyordu. Nine dedesine cehennem azabı çektirirdi. Ne yaparlardı o zaman?

İnsanlar niçin böyle yaşıyorlardı? Niçin bazıları iyi, bazıları kötüydü? Niye bazıları mutlu, bazıları mutsuz? Niye bazılarından herkes korkar da bazılarından kimse korkmaz? Niye bazılarınin çocukları var, bazılarınin yok? Niye bazıları başkalarına maaş verdimyebiliyor? Besbelli, en iyi durumda olanlar en çok aylık alanlardı. Ama dedenin maaşı çok azdı ve herkes onunla alay ediyordu. Ah, ne yapsa da dedesinin maaşını arttırsalar? Maaşı çok olsa, Orozkul bile saygı gösterirdi ona.

Bu düşünceler gittikçe daha çok ağrıyordu kafasını. Bir ara yine, o gün akşam üzeri çayın öbür yakasında gördüğü maralları düşünmeye başladı. Geceleri ne yapıyorlardı acaba? O soğuk, çıplak dağda ya da o kapkaranlık ormanda yapayalnızdılar. Yapayalnız olmaları korkunç bir şey! Ya kurt çıkagelir ve onlara saldırırsa? O zaman Bekey halaya sihirli beşiği kim getirir?

Sıkıntılı bir uykuya daldı. Uyurken Boynuzlu Maral Ana'dan Orozkul eniştesi ve Bekey halasına akçakayından bir beşik getirmesini istiyor, Bir de çocukları olsun diye dua ediyordu. Uzaktan uzağa çingırağın sesini duyuyordu şimdi. Maral Ana, o sihirli beşiği boynuzuna takmış, uçarcasına koşarak geliyordu.

.....

-7-

Çocuk, ertesi sabah, erkenden, bir elin alnına dokunmasıyla uyandı. Dedesinin eliydi bu. Soğuktu, çünkü dışarıdan gelmişti.

Çocuğun elini hohlayarak ısıtmaya çalışıyor, alnını tutuyor, göğsünü yokluyordu. İcini çekti ve üzgün bir sesle:

-Yat yavrum, dedi, kalkma! Vah vah! Çok hastasın, ateşin var. Ben de okul vakti geldiği halde hala niçin kalkmadığını merak etmişim..

-Hemen kalkıyorum, dedi çocuk başını yastıktan kaldırarak.

Ama başı döndü, gözleri karardı ve kulakları uğuldadı.

Dede onu usulca yatırarak:

-Yat yavrum, kalkmayı düşünme. Hasta hasta seni okula götürür müyüm hiç? Çıkar dilini de bir bakayım. Çocuk kalkmak istiyordu.

-Öğretmen kızacak, dersi kaçıranları hiç sevmiyor.

-Kızmaz yavrum, ben gider anlatırım ona. Göster bakayım dilini.

Dede, çocuğun diline ve boğazına dikkatle baktı. Uzun uzun nabzını dinledi. Nasırdan kaskatı olan parmaklarıyla çocuğun ter içinde, ateşten yanan bileğini tutup atardamarını bulabilmesi bir mucizeydi doğrusu. Nasıl olduysa, kendisini biraz rahatlatan bir sonuç çıkarmıştı:

-Allah büyüktür. Çok önemli değil, sadece soğuk almışsın. Bugün yataktan çıkma. Akşam sıcak kuyruk yağıyla göğsünü ve ayaklarını ovarım. Bir güzel terlersin ve Allah'ın yardımıyla yarın tarpan tay gibi kalkarsın ayağa.

İhtiyar adam, torunun başucunda oturarak dün olanları ve bugün de onu bırakmayan olayları hatırladı, kaygılandı, içini çekti ve düşünceye daldı. Allah'ından bulsun! diye mırıldandı. Sonra yine çocuğa döndürdü başını:

-Ne zaman hastalandın? Bana niye söylemedin? Dün akşam mı?

-Evet, dün akşam üzeri, çayın öbür kıyısında maralları gördüğüm zaman. Koşup senin yanına geldim. Sonra üşüdüm.

Mümin dede kendisini suçlar gibi:

-Yaa, peki yavrum, sen yat, benim gitmem gerek:

Dede kalktı ama çocuk onu bırakmak istemiyordu:

-Dede, orada gördüğüm maral Boynuzlu Maral Ana'nın kendisiydi değil mi? Tüyleri süt gibi beyazdı, kocaman kocaman gözleri vardı. Bir insan gibi bakıyordu. Boynuzlu Maral Ana idi değil mi o?

Mümin dede belli etmeden güldü:

-Ah budala yavrum benim... Neyse, dediğin gibidir, belki Maral Ana'nın ta kendisidir. Ben de diyorum ki...

Sözünü bitiremedi. Nine görünmüştü kapıdan. Avludan telaşlı adımlarla geliyordu. Besbelli yeni haber getiriyordu. Kapıdan adımını atar atmaz heyecanla:

-Hadi bakalım koca adam, sen de git oraya! diye bağırırdı.

Mümin başını eğdi. Pek üzgündü, acınacak haldeydi. Nine ise konuşmaya devam etti:

-Çaydaki tomruğu kamyonla çekip çıkaracaklarmış. Sen de git ve ne derlerse yap... Hay Allah, süt kaynatacaktım..

Böyle dedi ve koşup ocağı yaktı, bir hayli kap kaçak sesi duyuldu. Mümin'in suratı asıktı. Karısına bir çift laf edip cevap verecekti ama o buna da fırsat bırakmadı:

-Hey, ne dikilip duruyorsun be adam! Hay başımın belası, bırak aksiliği. İnadin ne sana yararı var ne bana. Onların yanında adam mısın sen! Orozkul'u görmeye gelenleri gördün mü? Nasıl bir kamyonları olduğunu da gördün mü? On tomruk yüklesen bana mısın demez, dağları aşırıp götürür.

Orozkul bize gözcüyle bile bakmıyor. Ne kadar dil döktüm ona, ne kadar alçaldım karşısında. Artık kızına eşikten içeri

adım attırmıyor. Kısır karı şimdi Seydahmet'lerin evinde.
Ağlaya ağlaya gözünün yaşı kurumuş. Şimdi sana, senin gibi beyinsiz babasına
lanetler okuyor...

Mümin'in sabrı taştı. Kapıya doğru yürürken:

-Yeter artık! diye bağırdı. Sen çocuğa sıcak süt ver
hastalandı, yatıyor!

-Peki, peki, veririm, daha dikilip durma, git Allah aşkına, git!

Kocasını dışarı çıkarıp nihayet yola saldıktan sonra
kendi kendine söylenmeye devam etti: Ne oldu bu adama
böyle? Kimseye karşı gelmezdi, ağzını açıp tek kelime söylemez, isteneni
yapardı. Çıldırdı mı ne! Yetmiyormuş gibi Orozkul'un atını al, dörtnala
koştur! -Çocuğa öfkeli bir bakış yönelterek- Hem kimin için alıyor
kendisini suya, ateşe!..

Böyle dedi ama çocuğa sıcak sütle erimiş taze tereyağ
getirdi. Süt dudaklarını yakıyordu çocuğun. Nine içmesi
için zorladı:

-Sıcak sıcak iç, hadi korkma. Soğuk alğını yalnız
kaynar şeyler söküp atar!

Ağzı yanan çocuğun gözlerinden yaş geldi. Bunun
üzerine nine de birden yumuşadı:

-Peki öyleyse, biraz soğutarak iç. Tam hastalanacak
zamanı buldun sen de! diye içini çekti.

Çocuk sıkışmıştı, çişini yapmak için dışarı çıkmak ihtiyacını duyuyordu.
Uslulca kalktı. Bütün vücudunda tuhaf ama hoş bir gevşeme duyuyordu. Nine
sıkıntısını anladı:

-Ne var, çişini mi yapacaksın?

-Evet, dedi çocuk.

-Dur kalkma, bir leğen getireyim.

Ve leğeni getirdi. Çocuk arkasını dönüp çişini yaptı.
İdrarının sapsarı ve çok sıcak oluşuna pek şaşıtı.
Şimdi kendini daha iyi hissediyordu. Başağrısı da
azalmıştı.

Çocuk yatağında rahat rahat yatıyordu. Ninesine karşı
kendisine baktığı için minnet duyuyor, yarına kadar iyileşip
mutlaka okula girmesi gerekliliğini düşünüyordu. Orada arkadaşlarına ormanda
gördüğü üç maralı da anlatacaktı. Beyaz dişi maralın Boynuzlu Maral Ana
olduğunu söyleyecekti. Yavrusunu da getirmişti Maral Ana. Yavrusu artık
büyümüşü, güçlenmişti. Bunların yanında öyle kocaman bir erkek maral vardı.
Bu erkek maralın kocaman ve güçlü boynuzlarıyla ana maralı ve yavrularını
kurtlardan koruduğunu da anlatacaktı. Sonra, eğer marallar her zaman burada
kalmaya karar verilerse, Boynuzlu Maral Ana'nın, Orozkul
eniştesiyle Bekey halasına sihirli bir beşik getireceğini de
söyleyecekti.

Sabahleyin marallar yine geldiler çay kıyısına. Geç
doğup erken batan sonbahar güneşi sıradağların üzerinden

görünüp yükselmeye başlarken, onlar da ormanın yukarısından aşağıya inmişlerdi. Güneş yukarılara çıktıkça orman aydınlanıyor ve ısınıyordu. Gecenin uyuşukluğu geçince orman, ışık ve renklerine kavuşmuş, canlanmıştı.

Marallar hiç acele etmeden ağaçlar arasından yürüyor, güneş gören açık yerlerde ısınıyor, ara sıra da çiğli yaprakları koparıp koparıp yiyorlardı. Yine aynı sıra ile yürüyorlardı: En önde erkek maral, ortada yavru maral, arkada da yuvarlak karınlı Maral Ana. Dün Orozkul ile Mümin dedenin kesip sürükledikleri uğursuz çamın açtığı izden yürüyorlardı. İz, sabanla açılmış gibi tazeydi, ama yer yer, sürüklenirken kökünden kopardığı otlarla örtülüydü. İki adamın, kayalara sıkışıp kaldığı için çayda bırakıp gittikleri çamın bulunduğu yere kadar uzanıyordu bu iz.

Marallar, kolayca su içebildikleri yer olduğu için geliyorlardı oraya. O sırada Orozkul, Seydahmet ve tomruğu götürmek için gelen iki kişi de aynı yere gelmekteydiler. Sıkışan tomruğu kamyonu bağlamak ve sonra çekip kurtarmak için aracı yanaştıracakları uygun yeri belirleyeceklerdi. Peşlerinde Mümin de vardı. Başını öne eğmiş, kararsız, tereddütlü adımlarla yürüyordu. Bir gün önceki olaydan sonra ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyordu zavallı. Orozkul onun da karışmasına izin verecek miydi?

Yoksa, bir gün önce tomruğu atla çekip çıkarmak için uğraştıkları zaman olduğu gibi yine onu kovacak mıydı? Ya ona: -Ne işin var burada, dün kovulduğunu söylemedim mi! derse? Herkesin yanında küfreder yine kovarsa? Bu kuşuklar çıkmıyordu kafasından. İşkence görmeye gider gibiydi ama yine de gidiyordu. Nine de geliyordu onun hemen ardından. Güya ağacı çıkarmak için ne yapacaklarını merak etmişti. Aslında kocasını gitmeye zorluyor, onu karaltısıyla itiyordu. Onun Orozkul'la konuşmasını, Orozkul'a kendini bağışlatmasını istiyordu.

Orozkul önemli kişi görünümündeydi. Çalımlı çalımlı yürüyor, derin derin soluyor, sert bakışlarla etrafa göz atıyordu. Akşamki içkiden dolayı başı hala kazan gibiydi ama öcünü almış olmaktan memnundu. Bir ara başını çevirince, Mümin'in seke seke geldiğini gördü. Sahibi tarafından dövülmüş sadık bir köpek gibiydi. Dur hele! Bak daha neler yapacağım sana! Şimdilik yüzüne bakmayacağım bile. Benim için bir hiçsin sen artık, gelip ayaklarıma kapanacaksın... diye geçiriyordu aklından. Dün akşam karısını sille tokal evden kovduğu zaman nasıl korkunç çığlıklar attığını hatırlıyordu da seviniliyordu. Görürsün sen hele şu iki adam tomruklarını alıp gitsinler de, ikinizi birbirinize saldırtayım da gör o zaman! O kancık şimdi öz babasının gözünü oyacak. Kudurmuş kurt gibi...

Bir yandan da yanındaki ziyaretçisiyle konuşuyordu. Kokelay adında, göl kıyısındaki kolхозlardan birinde muhasebeci olarak çalışan bu iri-kara adam, onun çok eski bir arkadaşıydı. Oniki yıl kadar önce Koketay kendisine bir ev yaptırırken, gerekli keresteyi Orozkul'dan almıştı. Değerli tahtaları ona su gibi ucuz bir fiyata satmıştı Orozkul. Bu adam daha sonra büyük oğlunu evlendirmiş ve ona da bir ev yaptırmıştı. Tabii keresteyi aynı şekilde yine Orozkul'dan aldı. Şimdi ise küçük oğlunu evlendirecekti ve yine Orozkul'a işi düşmüştü. Ee, hayat zordu işte! Tam bir işini bitirip hale-yola koyuyorsun, Tamam, artık rahat edeceğim diyorsun, hemen başka bir dert çıkıyor. Böyle olunca da, Orozkul gibi adamlarla dostluğu sürdürmek zorunda kalıyorsun...

Koketay Orozkul'a:

-Allah izin verir de şu evi bir an önce bitirip içine oturunca, kutlamak için seni şeref konuğu olarak davet edeceğim. Gelirsen çok eğleniriz, istediğin kadar içki içerez, diyordu.

Orozkul sevinmişti. Sigarasını tütürüyor ve alçak sesle konuşuyordu:

-Sağ ol. Ne demişler; Çağrılan yere ar eyleme, çağrılmayan yeri dar eyleme. Çağırırsan elbette giderim. Zaten ilk defa gitmiş olmayacağım. Ben de şimdi kendi kendime akşama kadar beklese de tomruğu o zaman götürse daha iyi olmaz mı? diyordum. Çünkü sovhozdan geçerken kimseye görünmemen gerek. Eğer seni görürlerse...

-Doğru söylüyorsun, diye durakladı Koketay, ama akşama daha çok var. Yavaş yavaş giderim. Yolda nasıl olsa bir kontrol noktası yok. Çok zayıf bir ihtimalle belki bir milis ya da başka biri çıkabilir ama...

Hem başı ağrıyan, hem midesi yanan Orozkul yüzünü buruşturdu:

-Tamam işte, ben de onu söylemek istiyorum, dedi. Yüz yıl iş için gider gelirsın köpeklerin birine rastlamazsın, ama yüz yılda bir defa bir yere ağaç götürmeye kalkarsın, hemen yakalanırsın. Bu hep böyle olur...

Sustular ve kendi düşüncelerine daldılar. Orozkul, dün bu tomruğu çayda bırakmak zorunda kaldığı için kızıyor, küfürler savuruyordu içinden. Ağacı orada bırakmamış olsalar, geceleyin kamyonu yükleyecekler, güneş doğmadan uzaklaşacaklardı oradan. Hep şu bunak Mümin'in yüzünden idi bu başına gelenler. Bu ebleh, onun gücünü hiçe saymış, baş kaldırmıştı. Görecekti o gününü.. Yer yerinden oynasa yine yanına bırakmayacaktı yaptıklarını...

Adamlar çayın kıyısına geldikleri zaman marallar da su içmekteydiler. Tuhaf yaratıklardı şu insanlar! Yerlerinde durmuyor, gürültü patırtı ile alemi ayağa kaldırıyorlardı. İşlerini düşünüp konuşmaya daldıkları için çayın öbür kıyısındaki maralları farketmemişlerdi oraya gelinceye kadar.

Marallar, şafağın rengiyle kızılaşan ağaççıkların arasından, berrak, dibi taşlı sığ bir yerde, topuklarına kadar suya girmişlerdi. Telaşsız, yavaş yavaş içiyorlardı. Su soğuktu, ama güneş gittikçe daha sıcak, daha tatlı salıyordu ışınlarını. Suya kanan marallar da besbelli bundan büyük bir zevk alıyor, dallardan sırtlarına düşüp incileşen çiğleri kurutuyorlardı o tatlı ışında. Hafif bir buğu çıkıyordu sırtlarından.

Sabah güneşi çok güzeldi, huzur veriyordu. Adamlar maralları hala görmemişlerdi. Biri kamyonun yanına gitti, ötekiler kıyıya gelip durdular. Hayvanlar kulaklarını oynatıyor, bazı sesler duyuyor ama aldırıyorlardı. Bu sırada, kamyonla römork hareket edince, birden tüyleri diken diken oldu, bir an şaşıp kaldılar oldukları yerde. Kamyonun motoru yıldırım gibi gürliyordu. Marallar davrandılar ve gitmeye karar verdiler. Tam o sırada kamyon durdu. Motorun gürültüsü, vınlaması da durdu. Marallar bir an durakladıktan sonra yine, geldikleri yöne doğru yürümeye devam ettiler. Çünkü çayın öbür kıyısındaki adamlar da yüksek sesle konuşuyor ve çok hareket ediyorlardı.

Marallar patikadan yavaş yavaş ilerlediler, alçak ağaçların arasına daldılar. Sırtları bir görünüp bir kayboluyordu. Adamlar hala farkında değillerdi. Onları ancak bir sel yatağının meydana getirdiği düzlükten geçerken farkettiler. Güneşin iyice aydınlattığı o kumlu düzlükte çok iyi görünüyorlardı. Adamlar onları görünce ağızları açık, şaşırıp kaldılar.

Herbiri ayrı bir duruşta donmuştu sanki.
İlk konuşan Seydahmet oldu:

-Hey! Şunlara bakın! Marallar! Nerden geldi bunlar?

Orozkul hiç önem vermiyormuş gibi:

-Ne bağıırıyorsun öyle, nedir bu yaygara? Marallar işte. Biz onları dün de gördük. Nerden geliyorlarmış? Bir yerden gelmişler işte!

İri-yarı Koketay öyle etkilenmiş, öyle heyecanlanmıştı ki, boğazını sıkın gömleğinin yakasını açarak bağırdı:

-Vay! vay! vay! Ne kadar da semiz bunlar! Hiç aç kalmamışlar burada!

Koketay'ın hemen ardından, gözleri yuvalarından çıkacakmış gibi açılan şoför de bağırdı:

-Şu ana marala bak! Şu alımlı yürüyüşe! İki yaşındaki kısrak kadar büyük vallahi! İlk defa görüyorum böylesini!

Koketay'ın domuz gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Birden işrahi açılarak bağırdı:

-Erkeğinin boynuzlarına bak! Nasıl kaldırıyor onları! Yabani değiller, hiçbir şeyden korktukları yok! Orozkul, nerden geliyor bunlar?

Orozkul, ev sahibi olmanın gururu ve övüngeçliğiyle cevap verdi:

-Kesimi yasak bölgeden, geçidin ötesindeki ormandan. Niçin korkmadıklarını mı soruyorsun? Onları kimse ürkütmüyor da ondan.

Seydahmet içindekini dışa vurdu:

-Ah şimdi bir tüfek olsaydı! En az iki yüz kilo et çıkardı. Ne dersin?

O ana kadar biraz geride süklüm-püklüm yürüyen Mümin dede kendini tutamadı:

-Delirdin mi sen? Onları vurmak yasak! dedi yavaş bir sesle.

Orozkul öfkeli bir bakış fırlattı. Sen hala ağzını açmaya cesaret ediyor musun! diyordu içinden. Onu en ağır küfürlerle bir güzel haşlamak istedi ama, yabancılar olduğu için kendini tuttu. Yalnız, yüzüne bile bakmadan çıkıştı:

-Bize akıl vermeye kalkışma! Avlanmaları korumaya alındıkları yerde yasak onların. Ama şimdi orda değiller. Burada bize kimse karışamaz. Anladın mı?

Cümlesini bitirirken hınçla bakmıştı. Mümin susup başını eğdi:

-Anladım, dedi.

Bu sırada Mümin'in peşini bırakmayan nine kolundan tutup çekerek çıkıştı:

-Sen çeneni kapatsan iyi edersin!

Adamlar utanarak gözlerini yere, indirdiler. Sonra yine, tek sıra halinde yamacı tırmanan maralları seyre daldılar. Koyu renkli erkeği önde yürüyor, güçlü boynuzlarını gururla kaldırıyordu. Onun ardında boynuzsuz yavruları, en geride ise Boynuzlu Maral Ana. Açık, killi bir zeminde idiler şimdi. Çok güzel bir manzara idi. Adım atışları, her hareketleri görünüyordu.

Görünüşte sakın duran patlak gözlü genç şoför hayranlığını gizleyemedi:

-Ne güzellik! Ne harika şeyler! Yazık ki fotoğraf makinemi almadım yanıma. Ne kadar güzel olurdu...

Orozkul'un canı sıkılmıştı. Onun sözünü kesti:

-Güzelliği müzelliği bırak artık! Oldukça zaman kaybettik. Güzellik karın doyurmaz. Kamyonu geri geri yanaştır, tam kıyıya. Seydahmet, sen de çizmelerini çıkar! -şoföre dönerek- Sen de çıkar. Şu zinciri tomruğa bağlayın hele.

Çabuk olun, çok işimiz var!

Orozkul emir vermenin zevkini de çıkarıyordu. Seydahmet çizmelerini çıkarmaya başladı. Çizmeler ayağını sıkıdığı için kolay çıkmıyordu.

Nine, gizlice Mümin dedenin kolunu çekerek çıkıştı:

-Ne dikilip duruyorsun, gidip yardım etsene! Sonra sen de çıkar çizmelerini ve girsuya!

Mümin Seydahmet'in yardımına koştu. Sonra kendi çizmelerini de çıkardı. Bu sırada Orozkul ve Koketay kamyon şoförüne komut veriyorlardı:

-Bu tarafa gel! Daha gel!

-Biraz sol yap!

-Biraz daha gel. Hoop!

Kamyonun sesini duyan marallar adımlarını hızlandırdılar. Ürkek ürkek bakındıktan sonra da yamacın yukarısına doğru koştular ve kayın ağaçları arasında gözden kayboldular.

-Aa, kaçtılar işte! dedi Koketay. Bir ganimet kaçırmış gibi üzülmüştü.

Orozkul onun kafasından geçenleri anladığı için böbürlenerek:

-Koruma, bir yere gidemezler. Akşama kadar buradasın. Ben davet ediyorum. Allah istedi bunu. İnan bana, iyi bir ziyafet olacak.

Böyle derken gülerek arkadaşının omuzuna vurdu. Yaa, işte böyle. Orozkul da neşeleniyordu bazen!

İri-Kara Koketay, san dişlerini göstererek sıtıttı:

-Madem ki böyle diyorsun, kalırız. Ev sahibi sensin, senin dediğin olur.

Kamyon yanaşmıştı. Arka tekerlekler suya girmişti. Şoför daha fazla sokulmayı göze alamıyordu. Şimdi zinciri ağaca kadar götürüp bağlamak gerekiyordu. Yeteri kadar uzun olursa tomruğu sıkıştığı yerden çekip çıkarmak pek zor olmayacaktı.

Zincir, kalın, uzun ve ağırdı. Tomruğun yanına kadar taşımaları gerekiyordu onu. Şoför acele etmeden çizmelerini çıkarıyor ve suya korka korka bakıyordu. Suya çizmeleriyle mi yoksa çıplak ayakla mı girse daha iyi olacağına da karar veremiyordu. Sonunda çıplak ayakla girsem daha iyi olur, yoksa su çizmelere dolabilir, çünkü oldukça derindir boyu... Sonra bütün gün ıpslak çizmelerle dolaşmak zorunda kalırım... diye düşündü. Önce suyun ne derece soğuk olduğunu da anlamaya çalışıyordu. Mümin dede onun duraklamasından yararlanarak yanına koştu:

-Evlat, sen çizmelerini çıkarma, Seydahmet ve ben yaparız o işi, dedi.

Şoför utandı:

-Aman Aksakal, olmaz! diye itiraz etti.

-Sen konuşumuzsun, biz ise buradayız, bu iş bize düşer, sen direksiyonun başına geç bakalım.

Mümin dede ve Seydahmet çelik zincir kangalını ortasından bir sırık geçirerek kaldırdılar ve suya girdiler. Seydahmet ayağını suya sokar sokmaz avaz avaz bağırmaya başladı:

-Uyy! Çok soğuk! Su değil buz!

Orozkul ve Kokelay onu cesaretlendirmek için alaylı alaylı gülerek:

-Haydi gir, bir şey olmaz! Seni ısıtacak bir şeyler buluruz sonra.

İhtiyar Mümin hiç ses çıkarmıyordu. Donduran soğuğu hissetmiyordu bile. Sanki daha az göze çarpmak için omuzlarını iyice indirmiş, küçülmüştü. Kaygan taşlara basa basa yürürken bir tek şey istiyordu Allah'tan: Orozkul'un onu kovmamasını, bu yabancıların yanında ona küfretmemesini, aptal, zavallı bir ihtiyar olduğu için onu bağışlamasını.

Orozkul da sesini çıkarmadı. Mümin'in çabalarını görmezlikten geliyor, onu adam yerine koymuyordu. Ama içinden, ondan öcünü almakta olduğu için büyük bir zevk duyuyordu: Yaa, işte böyle olursun, işte böyle kapanırsın ayıklarına. Yazık ki daha büyük bir görevim yok. Bak o zaman ondan da büyüklerini nasıl koyun gibi boynuzlarından tutup fırlatırdım. Hepsini nasıl tortoprak içinde bırakıp sürüklerdim. Hiç olmazsa bir kolhoza ya da sovhoza baş olsaydım! Bak nasıl her şey düzene girerdi. Disiplin yok onlarda! Bir de gelip, başkanı, müdürü saymadıklarından şikayet ediyorlar! En bayağı bir çoban geliyor, amirleriyle senli-benli konuşuyor! Ee, sonu böyle olur işte! Yetkisini kullanmasını bilmeyen aptallara böyle yaparlar! Böyle mi davranmak gerekir onlara! Eskiden insanların kellesini uçururlarmış da kimse ağzını açıp bir şey söyleyemezmiş. Aksine, daha çok sever, daha çok sayarlarmış üstlerini. Öylesi iyi işte! Ya şimdi? Beş para etmezlerin en kötüsü, bana kafa tutmaya kalkıyor! Pekala öyleyse, sürün bakalım ihtiyar bunak! Sürün!

Ara sıra Mümin'in olduğu yere bir göz atıyor ve onun o duruma düşmesine seviniyordu.

Mümin ise iki büklüm olarak buz gibi suda ayağını sürüye sürüye Seydahmet'le birlikte zinciri çekiyordu ve sevinçliydi. Çünkü Orozkul çalışmasına engel olmamıştı ve onu bağışlamış görünüyordu. Onun da kafasında düşünceler vardı tabii ve o da içinden konuşuyordu: Bağışla bu ihtiyarı, bağışla diyordu. Dün kendimi tutamadım, oğlanı almak için okula gittim. Yavruca yapayalnız, acıdım ona. Ama bugün okula gitmedi, hasta yatıyor. Haydi unut dün olanları. Bağışla. Sen de benim yabancım değilsin. Senin ve kızımın mutluluğunuzu istemiyor muyum sanıyorsun? Eğer size Allah bir evlat verirse, ben de kızımın çocuğunun doğum ıılığını duyar duymaz öleceksem, buna razıyım. Yemin ediyorum böyle bir şey olursa sevinçten ağlarım. Tek sizin çocuğunuz olsun da Allah canımı alacaksa alsın. Ama ne olur kızımı bırakma, beni de bağışla. Bütün işleri yaparım ben. Ayaklarımın üstünde durdukça her güçlüğe katlanırım. Yeter ki sen iste, sen emret!.

Biraz uzakta durup ona bakan nine de el-kol hareketiyle durmadan sıkıştırıyordu onu: Haydi durma, gayret et! Bak seni bağışladı. Söylediklerimi yaparsan işler düzelecek.. demek istiyordu.

.....

Çocuk uyuyordu. Sadece bir defa bir tüfek sesiyle uyandı ama hemen sonra yine uykuya daldı. Bir gün önceki uykusuzluk ve rahatsızlıktan dolayı bitkindi ve o yüzden derin bir uykuya dalmıştı. Yine de uyku arasında rahat bir yatakta yattığını hissediyor, ateşi ya da titremesi olmadığı için seviniyordu. Ninesi ve Bekey halası olmasa daha uzun zaman yatacaktı. Nine ve hala yavaş sesle konuşmaya çalışsalar da, kap-kacak gürültüsü çocuğu uyandırmıştı.

Nine alçak sesle konuşuyordu:

-Şu derin çanağı sen al. Şu tabağı da götür. Ben de kova ile eleği alıyorum. Uff belim! Ölüyorum yorgunluktan.

Çok iş gördük. Ama, Allah'a şükür, çok seviniyorum.

-Ah eneke, ben de öyleyim. Dün ölümü göze almıştım. Gülcemal olmasa belki kendimi öldürürdüm.

-Bırak bu saçmalıkları! dedi nine. Karabiberi aldın mı? Hadi gidelim! Sizi barıştırmak için bu armağanı Allah gönderdi bize. Gidelim!

Çıkıp giderlerken Bekey hala sordu:

Çocuk ne durumda? Hala uyuyor mu?

-Bırakalım biraz daha uyusun. Hazır olunca sıcak sıcak çorba içiririm ona.

Ama artık çocuğun uykusu kaçmıştı. Dışarıdan konuşmalar ve ayak sesleri duyuluyordu. Bekey hala sesli sesli gülüyor, Nine ile Gülcemal de aynı şekilde gülerek cevap veriyorlardı. Bu arada yabancı adamların seslerini de duydu O akşam gelenler olmalı, demek ki daha buradalar diye

düşündü. Ama dedesini görememişti ve sesini de işitmiyordu. Neredeydi? Ne yapıyordu dedesi?

Dışarıdan gelen seslere kulak kabartarak dedesinin gelmesini bekliyordu. Dedesine, bir gün önce gördüğü maralları anlatacaktı. Çok istiyordu bunu. Çünkü yakında kış bastıracaktı ve onlar için ormanda yeteri kadar ot bırakmalıydılar. Yiyeceksiz bırakmamalıydılar onları. Hem insanlara da alışsınlar, çayı geçip hiç korkmadan avluya kadar gelsinlerdi. Geldikleri zaman en çok sevdikleri yiyeceği vermeliydiler. Ne idi maralların en çok sevdiği yiyecekler? Yavru marala peşi sıra gelmesini de öğretecekti. Harika bir şey olurdu bu! Kimbilir, yavru maral belki okula da gelirdi onunla...

Çocuk sabırsızlıkla dedesini bekliyor ama dedesi bir türlü gelmiyordu. Az sonra, dedesi değil de Seydahmet geldi. Memnun görünüyordu. Pek neşeliydi. Yürürken biraz sallanıyor ve kendi kendine gülümsüyordu. Yanına yaklaşınca çocuğun burnuna keskin bir alkol kokusu geldi. Bu iğrenç, keskin kokudan nefret ediyordu. Çünkü bu koku ona Orozkul'un kudurmuşluğunu ve zorbalığını, dedesi ile Bekey halasının çektiği acıları, bunların mutsuzluğunu hatırlatırdı. Ama Seydahmet'in sarhoşluğu Orozkul'un sarhoşluğundan çok farklıydı. Seydahmet içince daha kibar, daha neşeli olur, zararsız bir budala olup çıkardı. Aslında içkisiz olduğu zamanlarda da kafası pek çalışmazdı ya! Sarhoşken dedesiyle Seydahmet arasında aşağı yukarı şöyle bir konuşma geçerdi:

-Aptal aptal ne gülüyorsun öyle Seydahmet? Sen de mi kafayı çekip havalandın yoksa?

-Ah Aksakal, seni ne kadar sevdiğimi bir bilsen. Şerefim üzerine yemin ederim ki öz babam gibi seviyorum seni.

-Bir de genç olacaksın! Senin yaşındakiler araba sürüyor, traktör sürüyor, sen ise dilini bile döndüremiyorsun. Ah senin yaşında olacaktım ki, en azından bir traktör sürücüsü olurdum...

-Bak Aksakal, ben orduda iken kumandan bana, Sen sürücü olamazsın, kabiliyetin yok dedi. Ben piyadeyim, piyade! Piyade olmazsa ordu hiçbir şey yapamaz!

-Piyade ha! Tembelin tekisin sen! Bir de karına bak! Kör talih işte, sana düşmüş zavallı. Senin gibi yüz tanesine değişmem Gülcemal'i.

-Biz de bunun için buradayız ya Aksakal. Ben de bir taneyim, o da bir tane. Benden başka erkek, ondan başka kadın yok...

-Boş yere çene yoruyorum. Öküz kadar kuvvetlisin ama beş paralık aklın yok.

Böyle derken Mümin dede umutsuzluğunu belirtmek için elini salladı. Seydahmet ise onun ardından öküz taklidi yaparak:

-Möö! Möö! diye bağıırırdı.

Seydahmet bundan sonra gidip avlunun ortasında durur, ne zaman, nerede duyup öğrenmişse, tuhaf bir şarkı söylemeye başlardı:

Kızıl dağlardan geldim ben, kızıl dağlardan

Altımda kızıl aygır hey... kızıl küheylan

Aç kapını ey bezirgan, kızıl bezirgan

Gel içelim seninle kızıl şaraptan.

Kızıl dağlardan inmişim, kızıl dağlardan

Kızıl öküz belinde hey, öküz belinde

Aç kapını ey bezirgan, kızıl bezirgan

Gel içelim seninle kızıl şaraptan.

Bu şarkı sürüp gider, bir türlü sonu gelmezdi. Çünkü Seydahmet, deve, horoz, fare, kaplumbağa, hareket eden ne kadar canlı varsa tek tek sayar, hepsinin sırtına binip dağlardan inerdi. Çocuk da sarhoş Seydahmet'i ayık Seydahmet'ten daha çok severdi.

İşte bunun için Seydahmet'in geldiğini görünce ona tatlı tatlı gülümsedi.

Seydahmet şaşırmişti:

-Şuna bak sen! Yahu bana senin hasta olduğunu söylediler! Hiç de hasta değilsin sen. Çıkıp dışarıda oynasana. Hiç böyle yatılır mı?

Böyle dedi ve kendini çocuğun yatağı üzerine bıraktı. Nefesi içki, elleri ve elbisesi ise taze kesilmiş çiğ et kokuyordu. Çocuğu sarsa sarsa öpüyordu yanaklarından. Bir haftadır tıraş görmemiş yüzünün sert kılları çocuğun yanağına batıyordu:

-Tamam, tamam Seydahmet emmi, yeter artık, dedi çocuk. Peki dedem nerde, onu görmedin mi?

-Deden mi? Şeyde.. işte.. orda.. dedi Seydahmet anlaşılma bir el işaretiyle.. Orda.. şey ediyor. Et pişiriyor.. Biz şeyi çıkardık da sudan.. İşte ısınmak için içtik biraz... Şey pişiriyor işte.. Haydi, giyin de sen de çık.. Biz hepimiz orda, sen tekbaşına burda.. olmaz!

-Ama dedem hiç yataktan çıkma, dedi.

-Ne demek yataktan çıkmamak? Haydi gel. Böyle bir günde olur mu hiç! Her zaman göremezsın böyle günü.. Ziyafet var ziyafet.. Kap yağlı, kaşık yağlı, ağız yağlı.. Haydi kalk!

Sarhoş sarhoş çocuğu giydirmeye başladı.

-Bırak Seydahmet emmi, kendim giyinirim, dedi çocuk onun kolundan sıyrılmaya çalışarak.

İçki kokusundan çocuğun başı hafifçe dönmeye başlamıştı. Ama Seydahmet onu dinlemiyordu. Tabak yağlı, kaşık yağlı, ağız yağlı iken, böyle bir günde, zavallı çocuğu tek başına bırakmamakla ona iyilik ettiğini sanıyordu.

Seydahmet çıktı. Çocuk da peşinden. Hava rüzgarlıydı. Gökyüzü yarı kapalıydı ve bulutlar koşuyordu. Çocuk daha sundurmayı geçmeden hava iki

defa değişti. Önce göz kamaştıran bir güneşli hava, hemen ardından iç karartan bulutlu hava görüldü. Bu yüzden yine başının ağrıdığını hissetti. Rüzgarla bir o yana bir bu yana savrulan duman çocuğun yüzüne çarptı ve gözlerini yaktı. Çamaşır yıkıyorlar galiba diye düşündü çocuk. Çünkü çamaşırlar biriktiği zaman ateşi avluda yakar, üç evin çamaşırını birden yıkamak için suyu büyük kazanda ısıtırlardı. Bir kişinin kaldıramayacağı kadar büyük bir kazandı bu. Bekey hala ile Gücemal birlikte kaldırırlardı.

Çocuk o çamaşır günlerini severdi. Çünkü dışarıda kocaman bir ateş yakarlardı o zaman. Evdeki gibi değildi. O ateşin etrafında ve ateşle oynayabiliyordu. Sonra, yıkanmış çamaşırları kurutmak için ipe asmak da bir zevkti. İpe asılan beyaz, mavi, kırmızı.. her renkten çamaşır, bayrak gibi süslerdi avluyu. Bunların arasında koşup oynamaktan, yüzünü ıslak çamaşırlara sürmekten de çok hoşlanırdı.

Bu defa avluda çamaşır görmüyordu. Ama çok büyük bir ateş yakmışlardı. Ağzına kadar büyük parça etlerle dolu kazandan koyu bir buhar çıkıyordu. Eller pişmek üzereydi. Kokusu çocuğun burnuna kadar geliyor ve ağzını sulandırıyordu. Bekey hala yepyeni ve kırmızı entarisini giymişti. Ayağına yeni meşin çizmelerini çekmiş, güllü şalıni eynine atmış, ocağın üzerine eğilerek kazanın üzerinde biriken köpükleri alıyordu. Mümin dede de oradaydı ve diz çökmüş yanan odunları karıştırıyordu.

-İşte deden orda, dedi Seydahmet ve yine şarkısını mırıldanmaya başladı:

Kızıl dağlardan geldim ben, kızıl dağlardan

Altımda kızıl aygır hey, kızıl küheylan.....

Ona şarkısını yarıda bıraktıran Orozkul oldu. Başı ustura ile kazınmış, elinde balta, kolları sıvalı idi. Arabaların bırakıldığı yerden geliyordu:

-Ne cehenneme kayboldun! diye bağırdı. Konuk odun kırıyor, bizimkisi şarkı söylüyor!

Böyle derken odun kıran şoförü gösteriyordu. Seydahmet onu yatıştırmak için:

-Hemen hallederim, dedi, sen meraklanma!

Sonra şoförün yanına giderek:

-Ver baltayı dostum, ben yaparım o işi, diye baltayı elinden aldı.

Bu sırada çocuk, ocağın önünde diz çökmüş odunları karıştıran dedesinin yanına gelmişti. Arkasında durup seslendi:

-Dede!

Dedesini duymadı.

-Dede! diye bağırdı çocuk omuzundan tutarak.

Yaşlı adam dönüp baktı ve çocuk onu tanıyamadı. O da sarhoştu çünkü. O güne kadar onu hiç öyle görmemişti. Yalnız, Isık-Göl'ün hatırı sayılır kişileri öldüğü zaman verilen yas ziyafetlerinde pek az içtiği olurdu. Zaten öyle zamanlarda kadınlara bile biraz içki verilerdi. Ama böyle durup dururken sarhoş

olacak kadar içtiği görülmüş şey değildi.

Yaşlı adam dönüp torununa baktı. Ama uzak, tuhaf, yabancı bir bakışla. Yüzü yanıyordu, kıpkırmızıydı. Torununu görünce daha da kızardı. Kızardı ama hemen sonra da sapsarı oldu. Doğruldu. Çocuğu kucaklayıp bağrına basarak ve kekeleyerek:

-Sana ne oldu? Ne istiyorsun? dedi.

Bundan başka bir şey söylemiyordu. Konuşmasını unutmuşru sanki. İhtiyarın heyecanı çocuğa da geçti:

-Dede, sen hasta mısın yoksa? diye sordu çocuk kaygıya kapılarak.

-Yok.. yok.. şey.. bir şeyim yok.. diye kekeleydi Mümin. Şey ediyorum da.. Şu ateşi şey edeceğim.. Hadi sen dolaş biraz...

Çocuğu neredeyse iterek yanından uzaklaştırmış, sonra herkese arkasını çevirip ateşin başına çökmüştü. Diz çökmüş öylece duruyor, hiçbir tarafa bakmıyor, kendi düşüncelerine dalıyor ve ara sıra odunları karıştırıyordu. Neye uğradığını şaşırın torununun avludan geçip odun kırmakta olan Seydahmet'e doğru gittiğini görmektir. Dönüp bakmamıştı çünkü.

Çocuk, ne dedesinin başına geleni, ne de avluda olup bitenleri anlıyordu. Hangara birkaç adım kala, tüylü tarafı alta gelecek şekilde serilmiş bir derinin üzerinde taze kesilmiş et yığınının farkediverdi. Derinin kenarlarından hala rengi bozulmuş kan sızıyordu. Biraz ötede, köpek, hırlaya hırlaya bir barsağı çekiştirmekteydi. Kaya gibi, iri-kara bir adam da oturuyordu et yığınının başında. Koketay idi bu. Elinde bir de bıçak vardı. Yine orada bulunan Orozkul'la etleri paylaşıyorlardı. Acele etmeden, rahat bir şekilde kemikleri kırarak ayırdıkları parçaları, birer birer yanlarında iki ayrı kümeye atıyorlardı.

İri yarı kara adam çiğ eti koklayarak:

-Nefis bir şey! Zevk dediğin böyle olur! dedi.

Orozkul da pek cömert davranıyordu:

-Al, bunu da al, kendi payına ayır! Sen geldin diye Allah kendi sürüsünden bu kısmeti gönderdi. Her zaman olmaz ha!

Orozkul'u hiçkırık tutuyor, sık sık ayağa kalkarak çok tıkmaktan şişen karnını sıvazlıyordu. Şimdiden iyice sarhoş olduğu belliydi. Boğuluyormuş gibi ılık sesi çıkara çıkara soluyor, rahat nefes almak için de ikide birde başını yukarı kaldırıyor. İnek memesi gibi şiş yüzü, tokluktan ve mutluluktan ıslı ıslıldı.

Bu korkunç manzarayı ürpererek, içi parçalanarak seyrediyordu çocuk. Gözlerine inanamıyordu: Toz toprak içinde sürünen bu kesik baş, Boynuzlu Maral Ana'nın başıydı!

Hızla koşup kaçmak istedi oradan. Ama ayakları onu dinlemedi. Orada kılımdamadan duruyor, gözlerini maralın kesik başından ayıramıyordu. Daha dün çay kıyısında karşılaştıkları zaman kendisine tatlı tatlı bakan, düşünce yoluyla konuşarak, ondan, çingiraklı, sihirli bir beşik getirmesini istediği Boynuzlu Maral Ana mıydı bu? Aynen ona benziyordu. Bir anda nasıl çirkin bir et yığını, soyulmuş bir deri, kesilmiş ayaklar, fırlatılıp atılmış bir kelle haline gelirdi!

Oradan çıkıp gitmeliydi. Gitmeliydi ya, bunu bir türlü yapamıyordu. Taş kesilmişti sanki. Bütün bunların niçin ve nasıl olduğunu da anlayamıyordu. O sırada, et kesen iri yarı o kara adam, bıçağının ucunu bir böbreğe batırarak çocuğa uzattı:

-Al bakalım küçük, közde kızartırsan çok güzel olur, dedi.

Çocuk yerinden kımıldamadı. Bu defa Orozkul:

-Hadi al! diye emretti ona.

Çocuk, bilinçsiz, hissiz bir durumda elini uzattı. Şimdi, buz gibi soğumuş avucunda, Boynuzlu Maral Ana'nın henüz soğumamış böbreğini sıkarak kımıldamadan duruyordu. O sırada Orozkul, maralın kesik başını boynuzlarından tutarak kaldırdı ve eliyle tarttı:

-Amma da ağır ha! Yalnız boynuzları bile kimbilir kaç kilodur!

Kelleyi oradaki bir kütüğün üzerine koydu, baltayı eline aldı ve boynuzları kafadan ayırmak için başladı vurmaya.

Baltayı boynuzların köküne indirirken bir yandan da konuşuyordu:.

-Ne boynuz ama! (çocuğa göz kırparak) Dedene armağan ederiz bunları. Öldüğü zaman mezarına dikeriz. O zaman saygılı davranmadığımızı kim söyleyebilir? Daha fazla ne isteyebilirler? Böyle bir boynuz için insan hemen bugün ölmek ister! Keh! keh! keh!

Boynuz bir türlü kopmuyordu. Hiç de kolay değildi onu kesip kafadan ayırmak. Sarhoş Orozkul baltayı gelişigüzel vuruyor, başaramadığı için de kuduruyordu. Kafa kayıp kütükten düşüyor, o da yerde vurmaya devam ediyordu.

Kafa bu defa bir tarafa sığıyor, Orozkul da baltayı havada tutarak arkasından koşuyordu.

Çocuk, baltanın her inişinde irkilip sığıyor, tiksiniyor, istemeden geri çekiliyor, ama bir türlü ayrılıp gidemiyordu oradan. İnsan bir kabus gördüğü zaman, bilinmeyen bir kuvvet korktuğu şeyden kaçıp uzaklaşmasına nasıl engel oluyorsa, o da öyle, olduğu yere çakılıp kalmıştı. Boynuzlu Maral Ananın camlaşan ve hep açık duran gözlerinin baltadan korkup kapanmayışına şaşıp kalıyordu. Kafa baltadan ürkmüyor, gözlerini bile kırpmıyordu. Kafa toza çamura bulanmıştı ama gözleri açık ve tertemizdi. Sanki, ölümün onu yakaladığı andaki şaşkınlık içinde donup kalmış ve öyle bakmaya devam ediyordu dünyaya. Çocuk, sarhoş Orozkul'un baltayı o açık gözlerle indirmesinden, onları patlatıp çıkarmasından korkuyordu şimdi.

Boynuz hala kopmuyor, Orozkul kudurdukça kuduruyor, baltanın ağzıyla, tersiyle rastgele vurmaya devam ediyordu...

Seydahmet Orozkul'un yanına sokuldu:

-Böyle giderse boynuzu da kıracaksın, ver baltayı ben yapayım...

Orozkul baltayı savura savura hırıltılı bir sesle cevap verdi:

-Çekil başımdan! Kendim yaparım, sen parçalayamazsın!

-Nasıl istersen.

Seydahmet böyle derken yere tükürdü ve evine doğru yürüdü. O iri yarı kara adam da kendi payına düşen etleri bir torbaya koyup sırtlamış, onun ardından yürüyordu.

Orozkul sarhoş inadıyla hala Boynuzlu Maral Ana'nın kafasını koparmaya çalışıyordu. Nice zamandır beklediği fırsatı yakalamış da, şimdi intikam alıyor, hıncını çıkarıyordu.

Balta darbesiyle sıçrayıp ayakları dibine düşen kafayı tekmeleyor, sanki anlayacakmış gibi ağzı köpüklene köpüklene küfürler savuruyordu ona:

-Seni alçak! Namussuz! Al sana! Al sana! Aldatırsın ha! Seni paramparça etmezsem bana da Orozkul demesinler!

Baltayı indirmeye devam ediyordu. Sonunda maralın kafası çatladı, etrafa kemik kırıkları sıçramaya başladı.

-Al sana! Al sana!

Balta birden maralın gözüne isabet etti. Çocuk bir çığlık attı. Patlayan gözden sarı, yapışkan bir sıvı aktı. Şimdi hayvanın gözü de ölmüştü. Orozkul vahşi bir kin ve kudurganlıkla mırıldanıyordu:

-Bundan da büyük kafaları kıracağım! Bundan da büyük boynuzları parçalayacağım!

Kafayı alnından ve tepesinden yarabilmişti. Baltayı atıp iki eliyle birden boynuzla yapıştı. Kafayı da ayağı ile basarak olanca gücüyle bükmeye başladı. Sonra, bir ağacın kökünden sökölürken çıkardığı çatırtı ile, boynuzu koparıp aldı. Orozkul ve Bekey hala için sihirli beşiği takıp getireceği Maral Ana'nın boynuzu idi bu...

Çocuk pek fena oldu. Döndü, elindeki böbreği yere bırakıp, yavaş yavaş evlerine doğru yürüdü. Herkesin yanında düşüp bayılacak, midesi bulandığı için kusacak diye çok korkuyordu. Yüzü sapsarı olmuş, alnını yapışkan ve soğuk bir ter basmıştı. Harıl harıl yanmakta olan ateşin yanından geçti. Kazandan yine öyle yoğun buhar çıkıyordu. Zavallı Mümin yine sırtı herkese dönük, yüzünü ateşe vermiş duruyordu. Çocuk dedesini rahatsız etmek istemedi. Bir an önce eve gidip yatağına girmek, başını yorganın altına gizlemek istiyordu. Hiçbir şey duymamak, hiç kimseyi görmemek, unutmak istiyordu...

Evin önünde Bekey hala çıktı karşısına. Halası gülünç bir şekilde giyinip süslenmişti ama, yüzü gözü Orozkul'dan yediği dayağın morartılarıyla doluydu ve çok zayıftı. Yersiz bir neşe içinde o büyük et ziyafeti için eli yağlı dolanarak oraya buraya koşuyordu.

-Neyin var senin? diye çocuğu durdurdu.

-Başım ağrıyor.

-Vah yavrum vah! Hastasın demek!

Coşkun bir sevgi gösteriyordu çocuğa. Yanaklarından şapur şapur öptü. O da ötekiler gibi sarhoştı. Onun nefesinden de ötekilerde olduğu gibi tiksindirici bir votka kokusu geliyordu.

-Başı ağrıyormuş yavrumun! Ah canım benim! Herhalde karnın da açtır?

-Hayır, aç değilim. Yatmak istiyorum.

-Peki, gel öyleyse seni yatırayım. Yapayalnız kalacaksın ama! Bak, herkes bizim evde toplandı. Konuklar da, bizimkiler de. Et de pişti zaten. Çocuğu razı etmişti. Elinden tutup eve doğru götürdü onu.

Ocağın önünden geçerlerken Orozkul göründü. Ter içindeydi. Yüzü inek memesi gibi şişik ve kızarıktı. Elindeki maral boynuzunu, zafer kazanmış gibi bir kurumla Mümin dedenin yanına fırlattı. İhtiyar hafifçe doğruldu.

Orozkul ona dönüp bakmadı bile. Orada bulunan su dolu bir kovayı kaldırıp, üstüne başına döke döke içmeye başladı. Bir ara ağzını kovadan ayırarak:

-Artık ölebilirsin! dedi birdenbire.

Sonra yine başını kovaya daldırdı.

Çocuk, dedesinin dili dolaşa dolaşa cevap verdiğini duydu:

-Sağ ol oğul, sağ ol. Artık ölüm beni korkutmaz. Demek bana da saygın varmış, ben de şerefleniyorum...

Çocuk bir halsizlik hissetti vücudunda:

-Ben eve gideceğim, dedi.

Bekey halası bırakmadı:

-Orada tek başına yapacağın bir şey yok! diye nerdeyse zorla onu kendi evine götürdü ve odanın bir köşesindeki yatağa yatırdı.

Orozkul'un evinde ziyafet için her şey hazırdu: Haşlanmış etler, kızarmış etler, kavurmalar.. Nine ile Gülcemal bunları hazırlıyor, Bekey hala ise ocakla ev arasında mekik dokuyordu. Sofranın hazırlanmasını beklerken, Orozkul ve iri-yarı Koketay şiltelere kurulmuş, yastıklara dayanmış, sıcak çaylarını yudumluyorlardı. Birdenbire büyük adam, önemli adam olmuşlar, kendilerini bey gibi, prens gibi görmeye başlamışlardı. Seydahmet ise bardakların boş kalmamasına dikkat ediyor, durmadan çay dolduruyordu.

Çocuk, hiç ses çıkarmadan yatıyordu köşesinde. Sinirleri gerilmiş, eli ayağı tutmaz haldeydi. Yine üşümeye, titremeye başlamıştı. Kalkıp gitmek istiyordu ama yataktan çıkar çıkmaz kusmaktan korkuyordu. Biraz hareket etse, boğazına gelip tıkanan şey dışarı fırlayacaktı çünkü.

O sırada kadınlar Seydahmet'i dışarı çağırdılar. Seydahmet gitti ve az sonra döndü. Elindeki kocaman sırlı tepsi tepeleme et doluydu ve etler duman duman tütüyordu. Tepsiyi iki eliyle ve güçlkle taşıyarak, Orozkul'la Koketay'ın önlerine usulca koydu. Onun ardından da kadınlar çeşit çeşit yemekleri taşıyarak içeri girdiler.

Bıçaklar, tabaklar kondu. Herkes yerini aldı. Seydahmet de votka kadehlerini doldurmaya başladı. Köşeye dizilmiş içki şişelerini başıyla işaret ederek:

-İçkici başı benim! diyordu.

En son Mümin dede girdi içeriye. Tuhaf bir durumdaydı. Her zamankinden daha küçük, daha bitkin görünüyordu. Boynunu kısıp bir kenara ilişmek istedi ama, iri-yarı Koketay yüce gönüllü davranarak yanına oturmasını rica etti:

-Buraya gelin Aksakal, yanımıza oturun.

-Sağ ol, şuruda oturayım, nasıl olsa biz evimizdeyiz.

-Yoo olmaz, en yaşlımız sizsiniz. Buraya buyrun.

Israr ederek onu kendisiyle Orozkul'un arasına oturttu.

Sonra da:

-Haydi Aksakal, dedi, içelim. Bu uğurlu av şerefine kaldıralım kadehlerimizi. İlk sözü siz alın.

Mümin dede, öksürüp boğazını temizlemeye çalıştıktan sonra kadehini kaldırarak konuştu:

-Bu evde huzur olması dileğiyle. Huzur olan evde mutluluk da olur.

-Çok doğru, çok doğru.. diye onu onayladılar ve herkes kadehini ağzına götürdü, birkaç yudum içti.

Koketay, Mümin dedenin şerefe kadeh kaldırdığı halde içkisini içmediğini gördü ve sitem etti:

-Ama olmadı.. Damadınıza ve kızınıza mutluluk dileyerek kadeh kaldırıyor, sonra da içkinizi içmiyorsunuz!

Dede biraz telaşlandı:

-Madem ki onların mutluluğunu istiyoruz, ben de içerim elbet.

Ve Mümin dede, herkesin şaşkın bakışları arasında, ağzına kadar votka dolu kadehi bir solukta içip bitirdi ve sonra başını iki yana salladı.

-Yaşasın! İşte bu görülecek şey!

-Dedemizin eşi yoktur!

-Aferin dedeye, yaman bir adammış doğrusu!

Herkes gülüyor ve Mümin dedeye övgü yağdırıyordu. Odanın içi iyice ısınmış, boğucu bir hava ile dolmuştu. Çocuk acıdan kıvranıyor, midesi bulanıyordu. Gözleri kapalıydı, ama bu sarhoş insanların bütün söylediklerini, dudak şapırdıtmalarını, Boynuzlu Maral Ana'nın etini iştahla tıklarırken birbirlerine en iyi parçaları ikram etmelerini, yağlı kadehleri tokuşturmalarını, büyük bir tabağa kemirilmiş kemiklerin atılışını... duyuyordu.

Koketay dudaklarını şapırdatarak:

-Nefis, sanki körpecik bir tay eti! dedi.

-Ne sandınız ya? Hem dağlarda yaşa, hem de böyle et yeme! O kadar aptal mıyız biz? dedi Orozkul.

Seydahmet onu onayladı:

-Doğru ya! Yoksa niye yaşıyoruz buralarda?

Boynuzlu Maral Ana'nın etini hepsi çok beğenmişti. Nine, Bekey hala, Gülcemal, hatta Mümin dede bile. Bu arada çocuğu da unutmamışlardı. Bir tabağa et ve öbür yemeklerden koyarak-önüne götürdüler ama istemedi. Hasta olduğunu anlayan sarhoşlar, bir daha yemek götürüp rahatsız etmediler onu.

Çocuk dişlerini sıkıyor, bunun mide bulantısını azaltacağını düşünüyordu. Ama ona asıl acı veren güçsüzlüğünü anlaması, Boynuzlu Maral Ana'yı öldüren bu insanlara hiçbir şey yapamaması idi. Çocuk hiddetiyle ve umutsuzca, onları cezalandırmak, ne kadar korkunç bir suç işlediklerini anlatmak için oc alma hayalleri kurmaya başladı. Ne var ki, onları cezalandırmak için Kulubeg'i yardıma çağdırmaktan başka yol bulamıyordu. O fırtınalı gecede, öteki genç şoförlerle birlikte ot taşımaya gelen asker parkalı o yığitten yardım isteyebilirdi. Tanıdığı insanlar arasında Orozkul'un üstesinden gelebilecek, onun yüzüne karşı gerçekleri haykıracak tek insan o idi.

Ve hayalinde Kulubeg'i yardıma çağdırdı. O da kamyonunu hızla sürerek geldi. Makineli tüfeğini alarak sürücü koltuğundan atladı:

-Nerdeler?

-Şurada!

İkisi birden Orozkul'un evine koştular. Bir tekme vurarak kapıyı açtı Kulubeg: Eller yukarı! Kimse yerinden kımıldamasın! diye makineliyi üzerlerine doğrulttu. Neye uğradıklarını şaşırdılar, oldukları yerde korkudan tir tir titremeye başladılar. Son lokmaları boğazlarında kaldı. Ağızları yüzleri yağ içinde, ellerinde ise yedikleri yağlı etin iri kemikleri, karınları iyice doymuş sarhoş adamlar, kımıldamadan duruyorlardı. Kulubeg makineli tüfeğini Orozkul'un şakağına dayadı:

-Rezil herif! Ayağa kalk!

Orozkul baştan ayağa titreyerek ve Kulubeg'in ayaklarına kapanarak kekeleye kekeleye yalvarmaya başladı:

-Aa a cı ba na! Öö öl dür me beni!

Kulubeg acımadı:

-Dışarı çık köpek! Sonun geldi artık!

Böyle derken kıcına bir tekme atarak onu dışarı itmişti. Orada bulunanların hepsi, korkudan dillerini yutmuş olarak avluya çıktılar. Kulubeg emir verdi:

-Yüzünü duvara dön! Boynuzlu Maral Ana'yı öldürdüğün için, ucuna sihirli beşiği takip getirdiği boynuzunu kestiğin için öleceksin!

Orozkul'un dizlerinin bağı çözüldü ve yere yattı. Toz toprak içinde sürünüyor, hüngür hüngür ağlıyor, inliyor, yalvarıyordu:

-Öldürmeyin beni! Çocuğu olmayan, dünyada yapayalnız kalmış bir insanım ben. Ne oğlum var, ne kızım. Acıyın bana...

Ne olmuştu gururuna, kibirine, çalımına? Alçak, yüz­süz korkak! Öldürmeğe bile değmezdi böylesi. Çocuk Kulubeg'e:

-Peki öyleyse, onu öldürmeyelim, dedi. Ama burdan defolup gitsin ve bir daha hiç görünmesin. Onun gibi bir adamın hiç işi yok burda.

Orozkul ayağa kalktı, pantolonunu düzel­tti, ardına bakmaya bile cesaret edemeden yürüdü. Boynunu iyice kısmıştı. Perişandı. Şiş göbeği sallanıyor, pantolonu sarkıyordu. Ama Kulubeg durdurdu onu:

-Dur bakalım! Sana son bir sözümüz daha var! Hiç çocuğun olmayacak! Çünkü sen kötü, pis bir yaratıksın! Burada seni hiç kimse sevmiyor. Orman sevmiyor, ormanın ağacı, bir tek otu sevmiyor seni. Bir faşistsin sen. Hadi defol ve sakın bir daha buralara ayak basayım deme! Çabuk kaybol!

Orozkul ardına bile bakmadan hızlandı.

-Yakala! Tut! diye bağırdı Kulubeg onu korkutmak için havaya iki el ateş ederek. Sonra gülmeye başladı. Çocuk sevinçten uçuyordu. Orozkul gözden kaybolunca Kulubeg bu defa kapının önünde suçlu suçlu duran ötekileri azarladı:

-Böyle bir adamla bir arada nasıl barınabildiniz? Nasıl katlandınız ona? Hiç utanmıyor musunuz!

Hak yerini bulmuştu. Çocuk iyice rahatladı. Kendisini bu hayale öyle kaptırmıştı ki herkesin Orozkul'un evinde niçin toplandığını, niçin yeyip içtiklerini unutmuştu.

Bir kahkaha patlaması onu o mutlu, o mucize aleminden çıkardı. Gözlerini açıp kulak kabarttı. Dedesi odada değildi. Kadınlar kap-kacağı topluyor, çay servisine hazırlanıyorlardı. Seydahmet yüksek sesle bir şeyler anlatıyor, ötekiler de katıla katıla gülüyordu:

-Ee, sonra ne oldu?

-Hadi anlat!

Orozkul gülmekten kırılıyordu. Ölecekti nerdeyse. Ahlar uflar arasında:

-Şey... şunu bir kere daha anlat.. Sonra sen ne dedin de bu kadar korktu? Uf.. çok gülünç.. dayanamayacağım.. Seydahmet hiç nazlanmadan anlatmaya başladı:

-Bakın nasıl oldu: Marallara yaklaştık. Onları ormanın ağaçsız bir yerinde görmüştük. Üçü de oradaydılar. Tam atları bir ağaca bağlamıştık ki bizim ihtiyar ellerime yapıştı: -Marallara ateş edemeyiz! dedi, Biz Buğuluyuz, Maral soyundanız, Boynuzlu Maral Ana'nın soyundan... Küçük bir çocuk gibi saf saf bakıyordu bana. Gözleriyle yalvarıyordu. Katıla katıla gülmek geldi içimden ama kendimi tuttum. Üstelik çok ciddi bir tavırla: Ne oluyor sana, yoksa sen hapsi boylamak mı istiyorsun? dedim. Yoo dedi: Bilirsin ki bu eski masallar Beğ'ler zamanında yoksul halkı sindirip sömürmek için uydurulmuş!.. dedim. İhtiyarın ağzı

açık, dona kaldı. Yahu sen ne diyorsun? dedi. Ne dediğimi duydun: Sen şimdi bırak bu bey masalını, bay masalını. Yoksa bir yetkiliye iki satır yazı yazarım, hiç yaşına bakmadan tutuklarlar seni!

-Kah! Kah! Kah!

Herkes birden katıla katıla gülüyordu. En çok gülen de Orozkul idi. Çünkü herkesten fazla onu neşelendiriyordu bu olay. Seydahmet anlatmaya devam etti:

-Sonra marallara yavaş yavaş sokulduk. Başka bir hayvan olsa bizi görür görmez bir iz bile bırakmadan kaçıp giderdi ormana. Ama bu enayi marallar hiç kaçmıyor. Çünkü onları hiç korkutmamışlar -Sarhoş Seydahmet biraz farfarlık ediyordu- Ben, elimde tüfek, önden gidiyordum, ihtiyar da peşimden.. İşte o sırada beni bir şüphe aldı. Çünkü o güne kadar ben bir serçe bile vurmamıştım. Doğru söylüyorum, şaka değil, bir serçe bile vurmamıştım. Eğer maralı vuramazsam ormana dalıp kaybolacaklardı. Sonra, yakala yakalayabilirsen! Geçidi aşar giderler. Böyle bir avı kaçırmak da aptallık olurdu. Ama bu bizim ihtiyar eski avcılardandır.

Eskiden ayı avına çıkardı. Bunu bildiğim için ona dedim ki: Dede, al şu tüfeği, sen ateş et! . Olmaz, sen yap o işi dedi. Görmüyor musun, zil-zurna sarhoşum ben dedim. Ayaklarımın üzerinde duramıyormuşum gibi sallanmaya başladım. Zaten tomruğu sudan çıkardığımız zaman birlikte bir şişe votka içtiğimizi görmüştü. Onun için sarhoş numarası yapıyordum...

Yine bir kahkaha koptu odada: Kah! kah! kah!..

-Ona dedim ki: Ben bu işi asla başaramam, eğer maralları kaçırsak bir daha hiç gelmezler. Elimiz boş dönmektense hiç dönmeyelim daha iyi. Biliyorsun değil mi sebebini? Düşün biraz: Niçin gönderdiler bizi buraya?. Bir şey demedi. Ama tüfeği de bir türlü alıyordu eline. Pekala, nasıl ıtrsen dedim. Tüfeği elimden düşürüp, dönüp gidiyor numarası yaptım. O da peşimden geldi. Bak, dedim, Orozkul beni kovarsa pek önemli değil, ama senin gibi bir ihtiyar neredede iş bulur?. Yine bir şey demedi. Ben ise, tabloyu tamamlamak, numaramı pekiştirmek için şarkımı mırıldandım:

Kızıl dağlardan inmişim, kızıl dağlardan

Altımda kızıl aygır he, kızıl küheylan

Aç kapını ey bezirgan, kızıl bezirgan...

Yine hep birden güldüler: Kah! Kah! Kah!

-Sarhoş olduğuma iyice inanmıştı. Tüfeği almak için onu bıraktığım yere yürüdü. Biz böyle tartışırken marallarımız biraz uzaklaşmıştı. Dikkat et, dedim, kaçırsak bir daha hiç yakalayamayız. Ürkütmeden ateş edeceksin. İhtiyar tüfeği aldı. Yavaş yavaş yaklaştık. O, aptal aptal mırıldanıyordu: Bağışla beni Boynuzlu Maral Ana! Bağışla!. Ben ısrar ettim: Bak söylüyorum, vuramazsan sen de o marallarla kaç git. Çünkü hiç eve gelmemen daha iyi olur o zaman.

Yine güldüler: Kah! kah! kah!

Sarhoşların hırıltısı, kahkahası ve pis içki kokusu çocuğu boğacaktı

nerdeyse. İyice terlemişti. Şişip çoğalan, beynine sığmayan şiddetli ağrı başını çatlatacaktı. Sanki birisi başını tekmeliyor, balta ile yüzüne gözüne vuruyor, o ise gözünü saklamak için başını sağa sola çekiyordu. Yüksek ateşten cayır cayır yanıyordu... Birden kendini soğuk bir çay kenarında hissetti. Balık olmuştu. Her şeyi vardı: Kuyruğu, balık vücudu, balık yüzgeçleri... Yalnız başı değişmemişti, üstelik de gittikçe ağrısı artıyordu. Çaya atladı. Soğuk, derin, karanlık sularda yüzüp gidiyordu. Hayatının sonuna kadar balık olarak kalacağını, dağlara hiç dönmeyeceğini söylüyordu kendi kendine. Artık dağlara hiç dönmeyeceğim!

Balık olarak kalayım daha iyi! Balık olarak kalayım daha iyi! Balık olarak...

Onun yatağından usulca kalkıp dışarı çıktığını kimse farketmedi. Evin köşesini döner dönmez kusmaya başladı. Duvara tutunuyor, inliyor, ağlıyor, gözyaşları ve hıçkırıklar arasında boğuk bir sesle şöyle diyordu:

-Balık olarak kalsam daha iyi! Gideceğim buradan. Balık olmak istiyorum!

Pencerenin o tarafında, Orozkul'un evinde insanlar kahkahalar, çığlıklar atıyor, sarhoş hırıltıları çıkarıyorlardı. Bu vahşi gülüşler çocuğun kafasını patlatıyor, işkenceler içinde bırakıyordu onu. Biraz nefes alıp dinlendikten sonra avluda yürümeye başladı. Avlu boştu. Sönmüş ocağın başında dedesi Mümin'i gördü: Sarhoş kendini bilmez bir halde, Maral Ana'nın boynuzu yanında, toza toprağa uzanmış yatıyordu. Yine orada bir yerde, köpek, maralın başından kalanları kemiriyordu. Başka kimseler yoktu.

Çocuk dedesinin üzerine eğildi, omuzundan tutarak sarstı:

-Dede, kalk eve gidelim, haydi kalk, gidelim! dedi.

İhtiyar adam cevap vermedi. Sanki çocuğun sesini duymamıştı. Hem cevap vermeye kalksa ne söyleyebilirdi?

Çocuk yalvarıyordu:

-Kalksana dede, haydi kalk eve gidelim!

Çocuk, dedesinin burada toza-toprağa uzanarak yatışının asıl sebebini biliyor muydu? Torununa Boynuzlu Maral Ana'nın kutsallığını anlatmıştı. Onu buna inandırmıştı.

Sonra da bütün anlattıklarına, telkinlerine kendisi ihanet etmişti. Hem de bunu talihsiz kızı ve torunu için yapmıştı. İşte bunun için, rezil olduğu için ölü gibi yatıyordu burada. Bunun için cevap veremiyordu.

-Dede, bari başını kaldır, diye yalvarıyordu çocuk.

Rengi iyice kaçmış, hareketleri zayıflamış, elleri dudakları titriyordu:

-Dede, benim ben! Duyuyor musun? Çok fenayım, başım ağrıyor, çok ağrıyor.. diye ağlıyordu.

İhtiyar inledi, kımıldadı ama kalkamadı.

Çocuk gözyaşlarını sel gibi akıtarak dedesini sarsıyordu:

-Dede, Kulubeg gelecek mi? Söyle gelecek mi?

Çocuk, zorlanarak da olsa dedesini yüzüstü çevirdi. Onun toza belenmiş yüzünü, seyrek yapışık sakalını görünce irkildi. Biraz önce Orozkul'un baltasıyla parçalanan Boynuzlu Maral Ana'nın başı canlandı gözünde ve korkudan kenara sıçradı. Biraz uzakta durup:

-Balık olacağım ben, duyuyor musun dede, balık olacağım ve yüzüp gideceğim buralardan. Kulubeg gelirse ona benim balık olduğumu söyle. Dede cevap vermedi.

Çocuk güçlükle yoluna devam etti, çaya gitti ve hemen suya girdi. Acele ediyor, ayağı kayıyor, düşüyor ama hemen kalkıyor, suyun sığ yerinde titreye titreye koşmaya devam ediyordu. Çayın hızlı akışlı derin yerine geldi ve akıntı alıp götürdü onu. Burgaçlarda çırpınıyor, yüzüyor, nefesi kesiliyordu. Gittikçe daha çok üşüyordu...

Çocuğun balık olup çay boyunca yüzüp gittiğini henüz kimse bilmiyordu.

Avludan bir sarhoş şarkısı duyuldu:

Kambur dağlardan inmişim, kambur dağlardan

Kambur deve üstünde hey kambur deve..

Aç kapını ey bezirgan, kambur bezirgan

Gel içelim seninle hey, acı şaraptan...

.....

Sen artık bu şarkıyı duyamazsın. Su boyunca yüzüp gittin çocuğum. Kendi efsaneni de alıp götürdün. Yüzüp gittin. Kulubeg'in gelmesini beklemedin. Yazık, çok yazık! Beklemedin Kulubeg'i. Niye koşup yola çıkmadın? Yola çıkıp koşsaydın mutlaka görecektin onu. Daha uzaktan görür görmez tanırdın onun kamyonunu. Elini kaldırıncı o hemen dururdu.

-Nereye gidiyorsun? derdi Kulubeg.

-Senin yanına, diye cevap verirdin.

Seni hemen şoför kabinine alır, yanına oturturdu. Beraber giderdiniz. Sen ve Kulubeg. Önünüzde hiç kimsenin görmediği Boynuzlu Maral Ana koşardı. Ama sen görürdün onu...

Ama sen yüzüp gittin. Hiçbir zaman balık olamayacağını biliyor muydun? Isık-Göl'e kadar yüzemeyeceğini, beyaz gemini göremeyeceğini ve ona Selam Beyaz Gemi, ben geldim, ben! diyemeyeceğini biliyor muydun? Çay boyunca yüzüp gitin çocuğum.

Şimdi ben sana yalnız şunu söyleyebilirim: Çocuk kalbinin, çocuk ruhunun bağdaşamadığı her şeyi reddettin.

İşte beni teselli eden de budur. Bir şimşek gibi yaşadın sen. Bir defa çıktın ve söndün. Şimşeği çaktıran göktür. Ve gök ebedidir. İşte budur beni teselli eden. Bir başka teslim daha var: İnsandaki çocuk vicdanı, tohumdaki öz gibidir. Ve o öz olmadan tohum filizlenmez, gelişmez. Yeryüzünde bizi neler beklerse beklesin, insanoğlu doğdukça ve öldükçe, insanoğlu yaşadıkça, hak ve doğruluk denen şey de var olacaktır...

Sana, senin sözlerini tekrarlayarak veda ediyorum:

Merhaba Beyaz Gemi, ben geldim!.

-SON-

BEYAZ GEMİ ÜZERİNE GEREKLİ AÇIKLAMALAR

Cengiz Aytmatov

Söze başlarken kendimi savunmaktan uzak olduğumu belirtmek isterim. Çünkü kendini koruma içgüdüğü, yazarlıkta her zaman en önemli yeri almayabilir.

Beyaz Gemi hakkında kendime özgü bazı düşüncelerim var elbette. Ancak bu, eleştirilere kulağım tıkalı olduğu anlamını vermez. Literaturnaya Gazetada çıkan bütün eleştirilere saygı duydum. Ayrıca, hikayemi okuyup fikirlerini bildiren okurlarıma gönül borçluyum. Bir yazar, herhangi bir eseriyle okuru heyecanlandırabiliyorsa o yazara ne mutlu.

Edebiyat konusunda arkadaşlarımla görüşlerini öğrendikten sonra susup, tartışmaya karışmayabilirdim. Ama edebiyatta, gerçeğin araştırılmasıyla birinci derecede ilgili olan bir yanın daha olduğunu unutmamalıyız. O da okurlardır. Okurların, bütün kanıları, bütün görüşleri, yazarınki de dahil, öğrenmek istemesi doğaldır. Bir de edebiyatta polemik bir çeşit edebiyat öğretimi olduğunu unutmamak gerekir.

Gerçek D. Starikov, gerekse A. Alimcanov'un eleştirilerinde çok ilginç görüşlerin yanında öyleleri var ki, bunlar okuru, sanatı çok yüzeyle anlamasına yöneliyor. Sanırım bütün mesele, bu eleştirmenlerin bazı şeyleri ya tam anlayamadıkları ya da ters anladıklarıdır. Örneğin Geyik Ana efsanesini ele alırken, Starikov, benim hikayemde bu efsanenin gereksiz bir umutsuzluğa büründüğünü ileri sürüyor: demek oluyor ki insanlık tarihinde yalnız Çiçekbozuğu Topal Karı'nın kehanetleri gerçekleşmiştir. Hikayedeki çocuğun geleceği yoksa bu kehanetlere mi dayanıyor?

Ama bu doğru mudur? İnsanlık tarihi gibi bir genellemeyi bir yana bırakalım, efsane üzerinde duralım. Bunlar bilindiği gibi bir ulusun anıtı, yaşantının özü, felsefesi ve tarihidir. Bütün bunlar fantastik bir masal biçiminde ifade buluyor. Bunlar, gelecek kuşaklara birer vasiyettir. İnsan, iç dünyasına bir biçim verirken, kendisini çevreleyen doğayı anlatmaya çalıştı, kendini doğanın bir parçası gördü. Yaşı yüzyılları aşkın Geyik Ana efsanesindeki ahlak anlayışının bugün bile geçerli oluşu beni şaşırttı. İnsanın, ilk kaynaklarından başlayan ve durmadan gelişen iyiliğe doğru akışı, doğaya akılcıca hakim olmak isteği, efsanede açıkça görülüyor.

Yazık ki eleştiricilerim, efsane üzerinde durmuyorlar. Oysa, insanla doğa arasında uygun bir bağın var olduğu, daha da geliştirilmesi

gereği vardır efsanede. İnsan çok eski zamandan beri doğayı kendi kendinden korumaya çalışıyor. Kendini çevreleyen dünyanın güzelliğini ve zenginliğini korumak gibi güç ve gerçekten yüzyıllara dayanan konuyu çözemiyor. Konu öylesine önemli ki, eski zaman insanları bu konuyu dram ve trajedi biçimine sokarak, kendilerinin doğaya karşı olan tutumunu otokritiğe sunmak, kendi vicdanlarını uyarmak istediler. Bu, bundan sonraki kuşaklara da bir uyarı idi.

Geyik Ana, bütün var olanın anasıdır. Bu efsane daha da çözümlenecek olursa insanın zorbalık ve zulme karşı korunma içgüdüğü anlamı çıkarılabilir. Bana öyle geliyor ki, eleştirmenler efsanenin ana fikrini sezememişler. Yoksa içinden çıkılmaz durum ile karanlık kehanetlerden söz etmezlerdi. Efsaneye göre bizler zulümden nefret etmeye çağırıyoruz. İyiliğe köllülikle değil, iyilikle karşılık vermemiz isteniyor: bizi çevreleyen dünyaya ve kendi vicdanımıza karşı sorumlu olduğumuz hatırlatılıyor. Efsaneler, masallar halka ahlak eğitimi verir bir yerde. Ama bu eğitim, bilindiği gibi, yalnız olumlu örneklerle ve mutluluk vadeden sonuçlara dayanmayabilir. Bir de geleceğe kuşkuyla baktıran, halkların geçmişteki kendi yanlışlıklarının otokritiğine dayanan masallar, efsaneler de olmalıdır. (Hikayemde aldığım efsanede bu otokritik, maralları öldüren insanları suçlamak biçiminde ortaya çıkıyor).

Ben burada hiçbir içinden çıkılmazlık görmüyorum. Bir düşünceye göre sanat, mutluluğu, sevinci, iyimserliği çağırmalıdır. Doğru sanat, insanı derin düşüncelere de sürüklemeli, insanı sarımsalı, insanda acıma duygusu uyandırmalı, kötülüğü protesto etmeli, insanı üzmelidir. Ayrıca hayatın, ayak altına alınan, yok edilen, küçük düşürülen en değerli yönlerini yeni baştan kurmak, korumak ve kurtarmak istediğini uyandırmalıdır.

Şu var ki, hayatta ve sanatta içinden çıkılmaz durumlar her zaman birbirine benzemeyebilir. Günlük yaşantımız açısından Jüliyet'in ölümü nedir? Zayıf olan bir insanın üzüntüsü, bulunduğu durumun içinden çıkamazlığı, intihardır. Ama sanatta Jüliyet'in ölümü böyle midir! Görünürde aynı şey gibidir, ama Shakespeare'in kaleminde bu içinden çıkılmazlık çok büyük bir güç haline geliyor, bir boyun eğmezlik, bir ruh büyüklüğü oluyor. Bu bir inanç ve bir uzlaşma tanınamazlıktır; bu aşk ve nefrettir; bu savaşa çağrıdır; bu sadakattır; hayatı pahasına kişiliğin korunmasıdır. Ve bunlar, Romeo ve Jüliyet'in içinden çıkılmaz durumları hakkında söylenebilen bütün sözler değildir...

Shakespeare'in trajedisi, içinden çıkılmaz sonu, kahramanları öldüğü halde, hayatı sağlam temellere dayandıran olumlu bir eseridir. Evet, olumlu kahramanlar, olumsuz kimselerle çatışırken yeniliyor, ama Romeo ve Jüliyet'in hikayesi bize hakkın, hukukun anlamını, özgür insan olmayı öğretiyor. Bu haklar uğruna kahramanlar ölüyor, ama yaşayanlar için yüce ve güzel oluyor bu çift.

Matematikte tersinden başlayarak ispatlama metodu var. Bu sanatta da vardır, sanata özgü bir biçimde tabii. Beyaz Gemi'de en çok tartışma konusu olan çocuğun ölümünü uzun uzun düşündüm. Böyle bir sonu kabul etmek istemeyen, buna karşı koyan okur ve eleştirmenler için hikaye, içinden çıkılmaz değil, tam tersine içinden çıkılır bir yol göstermektedir. Ancak bu, kağıdın ötesinde, okurların yüreklerindedir. İşte bu tersinden başlayan ispatlamanın

sırrıdır. Söz gelişi, A. Alimcanov'un yarısındaki sitem aklıma geliyor. Hani Mümin Dede'nin Geyik Ana'yı öldürdükten sonra, canavar Orozkul'la karanlıktan başka bir şeyin kalmadığını anlatan yer. Ama ben A. Alimcanov'a arkadaşça derim ki: Unutuyorsun Sevgili Anvar, bir şey daha kalıyor, o da okur! Hikayede, olay ne olursa olsun, zaferi kim kazanırsa kazansın, yenilen kim olursa olsun, gerçek zafer, estetik ve fikirsel sonuçtadır. Hikaye okuru etkilemiş, onun adalet duygularını ayağa kaldırmışsa, hikayede iyi, kötüye yenilse bile sonuç olumludur. Yeter ki okur, iyi için kötüyle savaşa hazır olsun. Önemli olan budur. Bazı nedenlerden dolayı edebiyatta kahramanlar, gerçeğin hayata yerleşmesini sağlamayabilirler. Bunun Sovyet edebiyatının en belirli örneği, Fedeev'in Partizanlar'ıdır. Partizan bölüğü devrim için çarpışırken, yeni hayat uğruna ölüyor, ama okuyucu bütün varlığıyla onların tarafını tutuyor ve Partizanlar'ın zaferi de bu oluyor.

Beyaz Gemi'de çocuğun ölümünü anlatırken, hiçbir zaman kötülüğün iyiliğe ağır basmasına uğraşmıyorum. Amacım, hayatın köklerini sağlamlaştırmaktır. Bu, kötülüğün en kabul olunmaz biçimiyle reddi oluyor ve kahramanım ölüyor. Bunda başarılı olup olmadığımı bilemem. Ancak şunu iyi biliyorum, zafer hiçbir zaman Orozkul'un değildir. Eleştirmenler burada yanılıyor, kötülüğün iyiliği yenmesi burada bile göstermelidir. Evet, çocuk ölüyor, ama ahlak üstünlüğü yine onda kalıyor. Ben, hikayenin yazarı olarak bunda direniyorum.

D. Starikov, yazısında, çocuğu koruyabilecek gerçek güçlerin varolduğunu söylüyor. Elbette böyle güçler olmasaydı, durum çok, ama çok üzücü olacaktı. Bunun içindir ki çocuğun ölümü bu derece inanılmaz, dayanılmaz bir hal alıyor. Bazı okuyucular, yazar çocuğun geleceğini daha tatlı bir sona bağlayamaz mıydı? diye soruyorlar. Hayır, ben burada serbest davranmış değilim. Sanat düşüncesinin mantığı budur. Su mantığın yönetimi ne yazık ki yazarın elinde olmayan prensiplerdir. Bir okuyucum bana yazdığı mektupta dediği gibi, Orozkul'u tutuklatamazdım; Mümin Dede'ye emekli maaşı bağlatarak bir huzur evine gönderemezdim; çocuğu şehirde bir yatılı okula yerleştiremezdim. Bu davranış çok iyi olurdu elbette, ama, kötülüğün de bir genel affa uğratılması demek olacaktı. İki yoldan birini seçmem gerekiyordu: bu hikayeyi yazmak ya da yazmamak. Yazmak ancak böyle olurdu. Bir başka yazar belki başka türlü yazardı.

Beyaz Gemi'nin bu feci sonundan kaçınılamazdı. Çiçek bozuğu Topal Kacakarı'nın kehaneti böyle olduğundan değil. Çünkü çocuğun kişiliğinde gösterilen iyilik, Orozkul'un temsil ettiği kötülükle bağdaşamazdı. Çocuksa çocuktu ve Orozkul'un kaba gücüne ancak kötülüğe dayanmakla karşılık verebilirdi. Mümin'in pasif iyiliği iflas elti. Oysa çocuğun kötülüğü kabul edemeyişi, onu anıtlştırıyor. Çocuk okuyucunun yüreğinde kendine bir sığınak bulursa, bu çocuğun gücü olacaktır. Burada hiçbir işin içinden çıkılmazlık yoktur. İtiraf edeyim, çocuğumla övünüyorum.

Gelelim Çiçekbozuğu Topal Kacakarı'ya. Kehanetleri bizi korkutmamalıdır. Çünkü bunlar ne lanetlemedir, ne büyüdür. Bunlar sadece okuyucum S. Mihaylova'nın, fikirlerimi anlayarak yazdığı gibi, birer ihtardır. İnsanlığın birçok isteği gerçek olmuş ve olmaktadır. Tarih, iyiye doğru ilerliyor. Ama bu demek değil ki, kötülük kökünden kazınmıştır.

Kocakarı'nın efsaneden bize, insanın insana birer kurt, birer düşman olduğunu söylemesi tarih açısından doğrudur. İnsanlık borcu, efsanede bir ahlak kuralı olarak gösteriliyor.

A. Alimcanov'un yazısında, asla kabul edemeyeceğim bir tez vardır: Alimcanov'a göre, Mümin Dede, Geyik Anayı vuramazdı. Sözde bu yazarın keyfi görüşü idi... Elbette ki insanlar türlü nedenlerin yükü altında kendi vicdanlarına karşı bir uzlaşma yolunu aramasaydı çok iyi olurdu. Ama ne yazık ki, insanların bu zayıflıktan kurtulmaları için çok büyük çaba gösterilmesi gerekir.

Son bir şey daha ekleyeyim: Beyaz Gemi deki çocuğa karşı tutumunu Starikov, katı yüreklilikle, acımazlıkla suçluyor. Ne diyeyim buna karşılık? Çok içten duygularla bazen insanın elinde olmadan, insanda istemeden sebep olmak unsuru mevcut olabilir. Bu duyguların ifadesi, insanın iç yapısına bağlıdır. Ayrıca, çocuğa acımak o derece önemli midir? Ona acıdıktan sonra, onu her şeyden önce anlamak gerek. Sonra, insanın içi, buna yatıyorsa, ne yapalım, derin bir acıma da duyulabilir.

.....

CENGİZ AYTMATOV

ÇEVİREN: REFİK ÖZDEK

Bölüm 1

Babam Törekul Aytmatov,

Bilmiyorum mezarın nerededir,

Bunu sana sunuyorum.

Anam Nahima Aytmatova,

Biz dört kardeşi sen yetiştirdin,

Bunu sana sunuyorum.

Üzerinde yeni yıkanmış beyaz entarisi ve koyu renkli beşmenti, başında beyaz yazmasıyla, bir ana, biçilmiş tarlaların arasından geçen yolda ağır ağır ilerliyor. Yanında-yakınında kimsecikler yok. Yaz bitmiş, tarlalarda çalışanlar gitmiş. Kırılarda yankı yankı yayılan insan sesleri yok artık. Yollarda bulut bulut toz kaldıran kamyonlar ve biçerdöverler de yok. Sürüler henüz anızlara salınmamış.

Uzakta, boz renkli büyük yolun ötesinde, sonbahar bozkırı gözüldüğüne uzanıyor. Gökyüzünü, bir yerlerden akıp gelen mavimsi bulutlar kaplamakta. Sessizce tarlalara yayılan rüzgar, hasır sazlarına, sayar gibi tek tek dokunup geçiyor, ölü yaprakları dereye doğru sürüklüyor. Sabahleyin her yeri çiy kaplayınca, dereden otların kokusu yayılır çevreye. Hasattan sonra toprak dinlenmektedir. Çok geçmeden kötü havalar başlayacak, yağmurlar dinmeden yağacak, sonra ilk kar yere düşecektir. Daha sonra da fırtınalar, boralar...

Ama şimdilik böyle bir şey yok. Her şey sessiz, sakın görünüyor. Yaşlı anayı hiçbir şey rahatsız etmemeli. Bakın, işte, durdu. Yaşlılıktan kenarları iyice kırışmış gözlerle çevresine uzun uzun baktı:

-Selamünaleyküm sevgili tarlam! dedi yavaş sesle.

-Aleykümselam Tolgonay. Yine geldin demek? Görüyorum, biraz daha yaşlanmışsın, saçların bembeyaz olmuş... Aa, baston da kullanıyorsun artık.

-Evet, güzel toprağım, yaşlandım. Ee, aradan bir yıl daha geçti ve sen bir hasat daha verdin. Biliyorsun, bugün Ölenleri Anma Günü.

-Biliyorum ve seni bekliyordum Tolgonay, ama bu defa da yalnız geldin değil mi?

-Gördüğün gibi yalnızım, hep yalnız...

-Demek ona hiçbir şey söylemedin daha?

-Hayır söylemedim, söylemeye cesaret edemedim.

-Ya başkalarından duyarsa, biri istemeden ağzından kaçırırsa?

-Niye söylesinler. Nasıl olsa, vakti gelince her şeyi öğrenecek. Hem artık büyüdü, başkalarından duyup öğrenebilir. Ama o benim için hala küçük bir çocuktur ve bu yüzden ona gerçeği söylemekten çok, ama çok korkuyorum.

-Yine de insan gerçeği öğrenmelidir Tolgonay.

-Biliyorum, biliyorum ama, nasıl söyleyeyim? Benim bildiğimi, senin bildiğini, başkalarının bildiğini, sevgili toprak anam, yalnız o bilmiyor. Bunu öğrendiği zaman ne olacak? Nasıl karşılayacak? Geçmişi nasıl yargılayacak? Akılla, yüreğiyle gerçeği olduğu gibi kabul etmesini bilecek mi? Ah bunu birkaç kelimeyle masal gibi, hikaye gibi kolayca anlatabilsem! Son zamanlarda bu konu hiç aklımdan çıkmıyor. Zaman akıp gidiyor ve hiçbir saat bir öncekine benzemiyor: Ecel her zaman kapımı çalabilir. Geçtiğimiz kış iyice hastalanıp yatağa düştüm ve o yataktan bir daha kalkamayacağımı, öleceğimi düşündüm. Aslında korktuğum şey ölmek değil. Ölümü, hiç şikayet etmeden, direnmeden karşılayabilirim. Benim korktuğum, onun kim olduğunu söyleyecek vakit bulamamak, büyük sırrı ve gerçeği kendimle mezara götürmektir. İşte bunun için çok üzüldüğümü o anlamıyor bile. Nereden bilecek? Tabii bana acıyordu, benim için üzülüyor, hasta yattığım o günlerde okula gitmiyor, yatağımın etrafında dönüp duruyor, Nineciğim, nineciğim, su getireyim ilacını içer misin? Üşüyor musun, bir şeyler daha örteyim mi üzerine?... diyordu. Ve ben, aklımdan çıkmayan gerçeği ona söyleme cesaretini bulamıyordum. Öyle saf, öyle içten bir çocuk ki!.. İşte, vakit geçiyor ve ben konuya nasıl gireceğimi hala bilemiyorum. Belki yüz yol buldum ama sonunda hiçbirini beğenmedim. Olayları, bütün gerçeği ve hayatın manasını anlaması için ona yalnız kendisinden, kendi öz kaderinden değil, başka insanları, o başka insanların kaderlerini, kendimi ve benim çağımı, sonra seni sevgili toprak anam, bizim bütün hayatımızı anlatmam ve onun da anlaması gerekiyor.

Hatta bisikletinden de söz etmeliyim. Bütün kaygılardan uzak kalarak gezip tozduğu, binip okula gittiği o eski bisikletinden. Hiçbir şeyi unutmamalı, başka hiçbir şeyi katmamalıyım: Ne bir eksik, ne bir fazla. Hayat bizim hepimizi aynı teknede doğurmuş, aynı yumağa sarmıştır. Ama yine de bu olayları anlamak için o olayların içinde

yaşamış olmak ve onları ruhunda duymak gerek... İşte, durmadan düşünmemin sebebi budur. Ben görevimin ne olduğunu biliyorum. Bunu yapabilirsem ölünce gözlerim açık kalmayacak.

-Otur Tolgonay, ayakta durma, ayakların o kadar güçlü değil artık. Şu taşın üzerine otur da beraber düşünelim. Buraya ilk gelişini hatırlıyor musun?

-Hayal meyal. O günden bu yana köprülerin altından çok sular aktı.

-Hatırlamaya çalış, her şeyi ta başından bir bir hatırla Tolgonay.

Bölüm 2

Evet, ilk gelişimi hayal-meyal hatırlıyorum. Küçücük bir çocukken hasat zamanı beni buruya getirirler, biçilmiş buğday saplarından oluşan bir yığının gölgesine oturturlardı. Ağlamayayım diye de elime bir dilim ekmek tutuştururlardı. Daha sonra biraz büyüyünce, yine burada, ekilecek tohumlara bekçilik etmeye başladım. İlbaharda yaylaya çıkan sürüler buradan geçerlerdi. Çocukluğumun kaygısız, pek neşeli günleriydi o zamanlar. Hatırlıyorum: Sarı Vadi'den ilerleyen ve ardi arkası kesilmeyen sürüler, yeni otlaklar bulmak için serin yaylalarda dolaşırlardı hep. Düşünüyorum da, o yaşlarda çok aptalmışım doğrusu. Yılkı sürüleri bozkırdan bir çığ gibi ilerlerdi, önlerine çıkacak olsanız bir anda sizi ezip tozunuzu bile bırakmazlardı. Havalandırdıkları toz bulutu kilometrelerce uzar giderdi. Ben sersem, onlar gelirken buğday demetleri arkasına saklanır, sonra, vahşi, küçücük bir hayvan gibi birden önlerine çıkar, onları ürkütürdüm. Atlar birden yön değiştirir ve çobanlarda başlardı beni kovalamaya:

-Seni çalı saçlı yaramaz seni!

Ama kolay değildi beni yakalamak. Arkaların arasından kaçıp ellerinden kurtulurdum. Sırtlarına kırmızı boya çalınmış koyun sürülerinin buradan geçmeleri günlerce sürerdi. Koyunlar ayaklarıyla toprağı dolu gibi döver, ağır ve yağlı kuyruklarını toz-toprakta sürükler, durmadan akarlardı. Bu sürülerin çobanları pistiler, kalın ve boğuk sesliydi. Sonra zengin ailelerin (köylerin) deve kervanları gelirdi. Bunların eyerlere bağlanmış tulumları kırmızı doluydu. Genç kızlar ve genç kadınlar en güzel elbiselerini giyer, bindikleri devenin yürüyüşüne göre sallana sallana, yemyeşil çayırlar ve dupduru ırmaklar üzerine yakılmış türkülerini söylerlerdi. Onlara bazen hayran hayran bakarken her şeyi unuttur, uzun süre arkalarından koşardım. Sonra onlar gözden kaybolurdu ve ben kendi kendime Ah benim de onlarınki kadar güzel fistanlarım, onlarınki gibi püsküllü başörtülerim olsa! diye iç çekerdim imrenerek. O zamanlar yalınayak başıkabak küçük bir çocuktum daha. Babam tarım işçisiydi. Dedem, borçları yüzünden ırgat olarak çalışmaya başlamış. O zamandan beri bizim sülale toprakta çalışır durur. Hiçbir zaman ipekli fistanım olmadı ama büyüyünce güzel, albenili bir genç kız oldum.

Gölgemi seyretmekten zevk alırdım. Sokakta yürürken arada bir gölgeme göz atar, kendimi aynadaymış gibi görür ve çok beğenirdim. İşte öylesine tuhaf bir kızdım ben. Bir hasat mevsiminde Suvankul'la karşılaştığım zaman onyediydi yaşımdaydım. O yıl Suvankul, Yukarı Talas'tan bizim oraya çalışmak için gelmişti. Gözlerimi kapayınca onun o günkü halini çok iyi hatırlarım: Ondokuz yaşındaydı. Giyecek bir gömleği bile yoktu ve çıplak omuzlarının üzerinde eski bir

beşment vardı sadece. Kızgın güneş tenini marsık gibi karartmıştı ve elmacık kemikleri bakır gibi, tunç gibi parlıyordu. İlk bakışta onu cılız, çelimsiz ve güçsüz sanırdınız. Oysa, güçlü omuzları, tunçtan dökülmüş gibi güçlü kolları vardı. Hiç kimse onun kadar hızlı çalışamaz, onun kadar iş üretemezdi. Çok kolay, çok rahat biçerdi buğday saplarını. Onun yanından geçerken tırpanın başaklara çarparak çıkardığı hisırtıdan, biçilen sapların devrilirken çıkardığı yumuşak sestten başka bir şey duymazdınız. Bu yaradılışta insanlar vardır. Onları çalışırken görmek zevk verir insana. Suvankul işte onlardan biriydi. Ben de hızlı, çabuk biçen bir işçi olarak ün yapmıştım, ama onunla çalışırken hep gerilerde kalırdım. Çok defa Suvankul öne doğru epey uzaklaşırdı. Öyle zamanlarda durur, geriye, benim yanıma gelir, ona yetişmem için bana yardım etmek isterdi. Ben ise buna alınıp, kızardım:

-Kendi işine baksana sen, yardıma ihtiyacım yok benim! derdim.

Hiç darılmazdı. Hafifçe gülümser 'öyle olsun' der gibi başını salları, başka hiçbir şey söylemeden giderdi. Ona kızmam için hiçbir sebep yoktu. Ne aptalmışım! Hergün önce biz ikimiz işbaşı yapardık. Doğmakta olan güneşin kızıl aydınlığı yeni yeni yayılırken ve herkes henüz tatlı uykusundayken biz ikimiz buğday biçmek için yola koyulurduk. Suvankul köyün çıkışında her zaman beni bekler ve görünce de:

-Geldin mi? derdi.

Bensiz asla gitmeyeceğini bildiğim halde ona:

-Senin çoktan gittiğini sanıyordum, diye cevap verirdim.

Sonra yanyana yola koyulurduk. Tan yeri pırıl pırıl parlar, önce dağların dorukları altın yaldızlar içinde kalır, sonra bozkırın hafif rüzgarı koyu mavi bir dalga gibi yüzümüze çarpardı. O yazın şafakları aslında bizim aşkıımızdı. Hergün pırıl pırıl yeniden doğan aşkıımızın şafakları. Birlikte yürürken gözümüzde bütün dünya değişirdi ve biz bir masal aleminde yüzerdik. Ve, her tarafı sürülmüş boz toprak, dünyanın en güzel tarlası olarak görünürdü bize. O sırada, önümüzden kalkan bir boz torgay da havalanırdı aydınlardan gökyüzüne doğru. Çok yüksekler kadar çıkar, gökyüzünde bir nokta gibi görünür ve bir insan yüreği gibi çırpınarak mutlu mutlu ötmeye başlardı.

-Bak, bizim torgayımız ötüyor! derdi Suvankul. Ne güzel değil mi? Bir torgayımız da vardı bizim. Hele o dolunaylı gece! Belki böyle bir gece bir daha hiç olmayacak. O gece biz ikimiz, geç vakitlere kadar çalışmak için tarlada kaldık. Ay bütün görkemiyle doğup, uzakları sınırlayan dağın tepesini aşınca, gökyüzünün bütün yıldızları gözlerini açtılar. Bütün yıldızlar bize bakıyordu sanki. Biz, tarlanın kıyısında bir yerde, Suvankul'un beşmenti üzerine uzanmıştık. Ark kazılırken kenarına yığılmış yumuşak toprak bizim yastığımızı ve yastıkların en yumuşağıydı. O gün orada geçirdiğimiz ilk gece oldu. Ondan sonra da hayatımız boyunca hiç ayrılmadık. Suvankul'un demir gibi ağır ve nasırlı elleri benim yüzümü, alnımı, saçlarımı okşarken yumuşacık gelirdi bana. Avuçlarında, kalbimin ateşli ve neşeli çarpışlarını duyar ve kulağına fısıldardım:

-Suvan, mutlu olacağız değil mi? Cevap verirdi:

-Toprak ve su insanlar arasında eşit olarak paylaştırılınca, kendi

tarlamız olunca, kendi tarlamızı sürüp eker, kendi ürünümüzü kaldırıncı, biz de mutlu olacağız. İnsanın çok büyük bir mutluluğa ihtiyacı yoktur Tolgonay. Bir çiftçi için mutluluk, kendi tarlasını sürüp ekmek ve ürün almaktır.

Neden bilmem, bu sözler çok hoşuma gitti ve rahatladım. Suvankul'a sımsıkı sarıldım, sıktım, sıktım ve rüzgar yanığı sıcak yüzünü uzun uzun öptüm. Sonra, arka girip yıkanarak, neşe içinde gülerek birbirimizin yüzüne su attık. Serin ve berrak suda, dağlardan esip gelen rüzgarın kokusu vardı.

Sonra yine uzandık, elele tutuşarak yıldızları seyre koyulduk. Ne de çok yıldız vardı o gece! O aydınlık mavi gecede, bizim gibi toprak da mutluydu. O da bizim gibi sessizliğin ve serinliğin tadını çıkarıyordu. Tatlı bir huzur yayılıyordu bozkırdan. Arkta su şırıl şırıl akmaya devam ediyor, iyice açılmış yoncaların öz suyundan sarhoş oluyorduk. Bazen bozkırın kuru rüzgarlarına özgü sıcak bir nefes bize kadar ulaşıyor, tarlanın kıyısındaki başaklar hışırtılarla sallanıyordu. Böyle bir gece herhalde bir defa görünürdü. Gecenin tam ortasında gökyüzünü seyre daldım. Ve yukarıda Başak Burcu Yolunu, Samanyolu'nu gördüm. Gümüş parlaklığındaki serpintilerini yıldızların arasına yayarak ufuk boyunca uzanıyordu. Suvankul'un sözlerini hatırladım ve düşündüm ki, başak toplayıcı oradan elinde kocaman bir sepetle o gece geçmiş, o çok büyük kucağındaki sap ve samanı saça saça gitmişti. Sonra birden bire kendi kendime şöyle dedim: Eğer hayallerimiz gerçekleşecekse, benim Suvankul'um, ilk biçtiği buğday saplarını tıpkı böyle kucaklayıp evimize getirecekti. Bu, onun biçtiği ilk buğday, ilk ürün olacaktı. Kucağında bu kokulu buğday saplarını taşıırken, geçtiği yerlere döküp saçacak ve gerisinde parlak bir iz bırakacaktı...

Ben işte böyle hayaller kuruyordum ve yıldızların da benimle birlikte benim gibi hayal kurduklarını düşünüyordum. Her şeyin hayal ettiğim gibi olmasını dilerken, birden, bizi besleyen kara toprakla insanmış gibi, insan sözleriyle konuşmaya başladım:

-Kara toprak, sevgili toprak ana, hepimizi sinesinde barındıran sensin! Bizlere mutluluk vermeyeceksen neye yarar senin toprak ana oluşun? Dünyaya niçin geliyoruz? Biz senin çocuklarınız, bize mutluluk ver, bizi mutlu kıl toprak ana!

Sabahleyin uyandığımda yanımda Suvankul'u göremedim. Ne zaman kalktığını da bilmiyordum. Herhalde çok erken kalkmış olmalı. Çevrem, yeni biçilmiş buğday yığınlarıyla doluydu. Buna darıldım doğrusu. Günün ilk saatlerinde onunla birlikte çalışmayı çok isterdim.

-Suvankul, beni niye uyandırmadın? diye çıkıştım.

Dönüp baktı. O sabahki halini hiç unutmam: Yarı beline kadar çıplaktı. Güçlü, yanık omuzları terden parlıyordu. Bakışlarında bir mutluluk sezmedim değil. Sanki tanıımıyormuş gibi dalgın dalgın bakıyordu bana. Elinin tersiyle yüzünü terini sildi ve gülümseyerek cevap verdi:

-Biraz daha uyumanı istedim.

-Ya sen niye uyumadın biraz daha?

-Ben artık ikimiz için çalışıyorum.

Bu cevap karşısında nerdeyse kızacak, hatta ağlayacaktım, ama içten içe, beni düşünmüş olmasına seviniyordum. Ona şöyle dedim:

-Dün bana ne söylediğini unuttun mu? Artık her zaman, her şeyde, aynı ve tek kişiymiş gibi eşit ve beraber olacağımızı söylemiştin. Suvankul tırpanını bir yana attı, koşup yanıma geldi, kucaklayıp beni havaya kaldırdı. Bir yandan beni öpüyor, bir yandan konuşuyordu:

-Bundan sonra her yerde beraber olacağız, tek vücut olacağız, canım benim, küçük boz torgayım, sevgilim...

Beni kollarında taşıyor, boztorgayım diyor, daha birçok tuhaf isimler veriyordu bana. Ben ise, kollarım onun boynunda, ayaklarımı sallaya sallaya gülüyordum. Gerçekten gülünç buluyordum bunu. Çünkü yalnız çocuklara boztorgay derler. Ama yine de onun ağzından bunları duymak çok güzeldi.

Dağın ardında güneş başını kaldırmış, ilk ışınlarını salmaya başlamıştı. Suvankul beni usulca yere bıraktı, omuzlarımı tuttu ve şöyle seslendi güneşe:

-Ey Güneş, bak, bu benim karımdır! Ne kadar güzel değil mi? Yüzgörlüğü olsun diye ışınlarını gönder, sıcaklığını, aydınlığını ver!..

Böyle konuşurken ciddi olup olmadığını bilmiyorum ama, birden hüngür hüngür ağlamaya başladım. Yüreğimi dolduran mutluluk dalgalarına dayanamamıştım.

O günü hatırlayınca hala ağlarım ve niçin ağladığımı bilmem. Ne kadar da aptalım değil mi? Ama o ilk ağladığım zaman döktüğüm yaşlar başkaydı. İnsan o yaşları hayatında ancak bir defa döker.

Hayatınız hayallerimizdeki gibi oldu mu?

-Evet oldu. Suvankul ve ben bu hayatın çatısını kendi ellerimizle kurduk, kendi temiz ellerimizle yoğurduk bu hayatı. Yaz demedik, kış demedik, elimizden çapa, orak ve yabayı düşürmedik. Kan-ter içinde kalarak çalıştık. Çektiğimiz zahmetin ölçüsü yoktu doğrusu. Artık yeni bir çağ da başlıyordu. Kendimize ev yaptık, sağılacak koyunlarımız oldu... Kısacası biz de insan gibi yaşamaya başladık. Hayatımızın en güzel olayı, ard arda üç çocuğumuzun dünyaya gelmesidir. Sağlıklı idiler, su damlaları gibi birbirlerine benziyorlardı. Bugün ise, onların doğumunu düşündükçe yüreğim sızlıyor. Koyun gibi, her onsekiz ayda bir çocuk dünyaya getirmeye ne gerek vardı? Başkaları gibi çocuklarımı üç dört sene arayla doğursaydım ya! Belki o zaman o işler gelmezdi başıma. Hiç doğurmasam da olurdu. Ah yavrularım ah! Acılarınıza dayanamadığım için böyle konuşuyorum, saçmalıyorum. Bir anayım ben, bir ana...

Buraya ilk defa hep birlikte geldikleri günü sık sık hatırlarım. Suvankul'un traktör sürmeye başladığı ilk gündü. Sonbahar ve kış boyunca çayın öte yakasındaki Zareçye'de traktör ve motor kursuna katılmıştı. O günlerde biz henüz traktörün ne menem şey olduğunu pek bilmiyorduk. Zareçye uzakça olduğu için Suvankul bazen hava iyice karardıktan sonra geç vakitlerde gelirdi. Buna kızar, üzülür ve çıkışırdım:

-Hayatını zehir edecek kadar çok çalışmana ne gerek var? Sen bir ekip başısın, bu yetmez mi?

O her zamanki güleçliğiyle cevap verirdi:

-Endişe etme Tolgonay, biraz sabret, hele bir ilkbahar gelsin, bak nasıl hak vereceksin bana... Biraz sabret...

Aslında onu suçlamıyor, bunları kızgınlıktan söylemiyordum. Ne var ki üç çocuklu bir evin bütün işlerini yapmak, bu arada kolhozdaki işi de aksatmamak hiç de kolay gelmiyordu bana. Ama Suvankul'a bakınca hemen sakinleşirdim: O, uzak yoldan üşümüş, iyice yorulmuş ve acıkmış olarak gelirdi. Onu böyle görünce söylediklerime pişman olur, üzülür, her şeyi bağışlayan insanların edasıyla mırıldanırdım:

-Hadi, hadi, ocağın yanına otur da yemeğini ye, çoktan soğumuştur bile.

Suvankul'un boş şeylerin peşinde olmadığını bilmiyor değildim. Bütün köyde akşam kurslarına katılacak kadar okuması-yazması olan bir tek adam bile yoktu. O yüzden de Suvankul ortaya atılıp bir öneride bulunmuştu: Ben kurslara katılmak istiyorum, okumayı ve yazmayı öğrenmek de istiyorum, ama bunun için benim yerime ekipbaşılığa başka birini atamalısınız.

Söylemesi kolaydı, ama işe başladıktan sonra çekmediği sıkıntı kalmadı. O heyecanlı günleri de sık sık hatırlarım: Okuma yazmayı babalarına çocuklar öğretiyordu. Kasım ve Maysalbek, gündüz okula gidip öğrencilik, akşam eve dönünce babalarına öğretmenlik yapıyorlardı. O yıllarda masa filan yoktu bizim evlerde. Suvankul yere yüzükoyun yatarak bir deftere harfleri yazmaya çalışır, üç çocuk onun başına çöker, hepsi de söyleyecek bir şey bulurdu: Baba, kalemi daha dik tutmalısın; bak, satır ne kadar çarpık oldu... Elin de titriyor, rahat ol... bak, şöyle yazmalısın, defteri de şöyle tutmalısın... Çocuklar bazen kendi aralarında tartışır, herbiri bu işi en iyi bilen kendisi olduğunu iddia ederdi. Başka zaman olsa Suvankul çocukları azarlayıp sustururdu ama, şimdi onları gerçek öğretmenler gibi saygıyla dinliyordu. Bir tek kelime yazmak onu perişan ediyor, yorgun düşürüyordu. Alnından yüzünden ter akıyor, sanki yazı yazmıyor da, koca koca buğday demetlerini sırtlanıp batöze taşıyordu. Onların hepsini başbaşa vermiş, defterin ya da alfabenin üzerine eğilmiş, büyücülük yapar gibi görünce gülmekten kendimi alamıyordum:

-Rahat bırakın babanızı! diye bağıırırdım çocuklara. Yoksa onu bir molla mı yapacaksınız? Suvankul, sen de bir taşla iki kuş vurmaya kalkışma: Ya molla ol, ya traktör sürücüsü.

Suvankul kızardı. Bana bakmadan başını sallar, üzüntüyle iç çeker:

-Yapma Allah aşkına, biz burda okuma-yazma öğrenmek gibi ciddi bir iş yapıyoruz, sen ise alay ediyorsun! derdi.

Kısacası o işler hem karışık, hem pek eğlenceliydi. Ne kadar güç olursa olsun, sonunda Suvankul başardı, amacına ulaştı. İlkbaharın ilk günlerinden biriydi. Karlar henüz erimiş, havalar güzelleşmeye başlamıştı. Birden, köyün giriş yolunda, zincirleme patlamaları andıran ama patlama da denmez büyük bir gürültü işittik. O tarafta bulunan bir at sürüsü ürküdü. Atlar geriye dönüp dört nala kaçışmaya başladılar. Ben de sokağa attım kendimi. Bahçelerin ötesinden köye doğru kocaman, kapkara bir traktör geliyordu dumanlar saça saça. Oldukça da hızlı geliyordu. Köyün her yanından çıkıp gelen kimisi

atlı, kimisi yaya bir kalabalık da traktörün iki yanında ve gerisinde bağrışa çağrışa gelmekteydiler. İtişip kakışıyor, bir panayırdıymış gibi neşe içinde koşuyorlardı. Ben o kalabalıkta, önce, traktörün üzerinde, babalarının yanındaki üç oğlumu gördüm. Birbirlerine sıkıca tutunmuş, dimdik duruyorlardı. Traktörün yanında koşuşan öbür çocuklar da sevinç çılgınlıkları atıyor, şapkalarını havaya fırlatıyor, ıslık çalıyorlardı. O ne büyük mutluluk, o ne büyük gururdu çocuklarım için!. Ciddiydiler. Gözlerinde; yüzlerinde zafer ışıltısıyla dönen kahramanlar gibiydiler. Nasıl da bir anda değişmişti afacanlar! O gün traktörle geleceğini bildikleri babalarını karşılamak için erkenden kalkmışlar, ama nereye gittiklerini bana belli bile etmemişlerdi. Belki gitmelerine izin vermem diye söylememişler bana... Onları traktörün üzerinde öyle ayakta durur görünce, düşerler, başlarına bir kaza gelir diye korktum ve bağırmaya başladım:

-Kasım, Maysalbek, Caynak! Düşeceksiniz, inin oradan!

Motorun sesi benim sesimi bastırıyor, kimse ne dediğimi anlamıyordu. Ama Suvankul anladı ne demek istediğimi ve bana bakıp gülümsedi, korkma, bir şey olmaz der gibi bir de baş işareti yaptı. Traktörü gururla sürüyor ve pek mutlu görünüyordu. Birden bire gençleşivermişti sanki. Aslında o zamanlar hala genç, kara bıyıklı bir yiğit idi. O anda birden farkettim ki oğullarımın üçü de babalarına çok benziyorlar. Sanki dört kardeş idiler. Hele büyükleri, yani Kasım ve Maysalbek'i babalarından ayırmak gücü doğrusu: Babaları gibi boylu ve çeviktler. Koyu kızıl bakıra çalan elmacık kemikleri de pek belirgindi. Küçük oğlum Caynak'a gelince, o daha çok bana benziyordu: Daha açık tenli, kara gözlü, yumuşak bakışlı.

Traktör, köyün içinden durmadan geçti, öbür baştan çıkıp tarlalara girdi. Hepimiz traktörün tarlayı nasıl süreceğini, toprağı nasıl yaracağını merak ediyorduk. Traktörün gerisindeki üç soklu büyük saban yere yapıştı, üç keskin demir toprağı kolayca saplandı, dişlediği toprağı kesek kesek ve bir tay yelesi gibi yana düşürerek, derince bir iz bırakıp ilerledi. Herkes hayran olmuş, coşkular içinde o ize baka baka yürüyor, birisini itip geçiyordu. Atlı olanlar atlarını kırbaçladı, yaya olanlar nefes nefese koşmaya devam etti. Neden bilmem, ben herkesten ayrı kalmış, herkesin beni geçip gitmesine aldırmamış, olduğum yerde yapayalnız bulmuştum kendimi. Kimıldamadan duruyor, ileriye doğru bir adım atamıyordum. Traktör gittikçe uzaklaşıyor, ben gücümü yitirmiş halde, onu gözlerimle takip ediyordum. Yine de o anda dünyanın en mutlu insanı ben olduğumu söyleyebilirim. Ama beni en çok sevindiren, mutlu eden şeyin ne olduğunu bilmiyordum:

Suvankul'un köye ilk traktörü getirmiş olması mı, o gün çocuklarımızın nasıl büyümüş olduklarını, babalarına nasıl da çok benzediklerini görmek mi? Yaşlı gözlerle onları uzaktan izliyor ve mırıldanıyordum: Hep böyle bir arada, babanızın yanında olun sevgili evlatlarım! Onun gibi sağlıklı, becerikli olun, başka bir şey dilemiyorum...

Benim analık yıllarımın en güzel yılıdır o yıl. Ellerim hala güçlüydü ve çalışmayı seviyordum. İnsanın eli-ayağı tutuyorsa, sağlığı yerindeyse, çalışmaktan daha iyi ne vardır onun için?

Zaman su gibi aktı, oğullarım, aynı yıl dikilmiş kavak fidanları gibi büyüüp geliştiler. Sonra, herbiri kendi yolunu seçti: Kasım, babasının izinden giderek onun gibi traktör sürücüsü oldu ve daha sonra biçer-döver kullanmasını öğrendi. Bir yaz boyu, dağın eteğinde bulunan

Kayındı kolhozuna gidip geldi. Bunun için çayı aştı, düzde yürüdü, yokuşu tırmandı. İşte orada öğrendi biçer-döver kullanmasını. Bir yıl sonra da biçer-döver ustası diplomasını aldı.

Bir ana için bütün çocukları birdir, hepsini aynı duygu ve şefkatle karnında ve kucağında büyütmüş, beslemiştir. Ama yine de, bana öyle geliyor ki, Maysalbek için bir zaafım vardı galiba. Onunla pek gururlanırdım. Belki bu, bizden sık sık ayrı kalmasından, onu özlememden dolayıdır. Çabuk palazlanıp yuvayı ilk terkeden bir yavru kuş idi o. Aile ocağından erken ayrıldı. Okulun daha ilk sıralarından itibaren iyi bir öğrenci oldu. Okumayı çok sever, her zaman kitaplara dalıp giderdi. Onun en çok sevdiği şey, ona en değerli ödül kitaptı. Köy okulunu bitirdikten sonra öğrenimini sürdürmek için kente gitti. Çünkü Maysalbek öğretmen olmak istiyordu.

En küçük oğlum Caynak'a gelince, o, her bakımdan hem çok güzel, hem çok iyi bir çocuktu. Yalnız, keyif kaçıran bir durumu vardı: Evde pek durmazdı. Kolhozda, Komsomol (Gençlik Kolu) başkanı seçilmişti. Bu yüzden toplantıdan toplantıya, klüpten klübe koşar, duvar gazetesinin yazılarıyla meşgul olur, bütün işleri izler, bir dakikası boş kalmazdı. Bazen onun gece gündüz eve uğramayışına kızar, çikışırırdım:

-Bana bak zıp zıp çekirge! derdim, madem ki aile sevgin bu kadar az, akordiyonunu, yastığını al, tasını tarağını topla, kolhozdaki bürona git, nasıl olsa her yer bir senin için, ne anaya ihtiyacın var ne babaya!

Suvankul oğlunun savunmasını hemen üstlenirdi. Ama konuşmak için benim susmamı, biraz yatışmamı bekler, sonra hiçbir şey olmamış gibi konuşurdu:

-Ana, ana, kendini üzmene, sinirlerini bozmana hiç gerek yok. Bırak toplum hayatını, insanlarla beraber yaşamayı öğrensın. Eğer gerçekten bir serseri gibi amaçsız, sorunsuz yaşarsa, herkesten önce ben yapışırım yakasına...

Bu arada Suvankul eski işine dönmüş yine ekip başı olmuştu. Traktör sürücülüğü gençlere kalmıştı artık. Bundan kısa bir süre sonra aile için çok önemli bir olay yaşadık. Bu, Kasım'ın evlenmesiydi. Onun evlenmesiyle ilk gelin, evimizin eşiğinden içeri adım atmış oluyordu. Nasıl tanıştıklarını, bu evliliğe nasıl karar verdiklerini hiç sormadım. Herhalde Kasım'ın yaz boyu Zareçye köyünde biçer-döver sürücüsü olarak çalıştığı günlerde karşılaşmış, birbirlerini sevmişlerdi. Adı Aliman olan gelinimiz dağ köyü Kayındı'dan gelmişti. Yanık tenli, körpecik bir dağlıydı Aliman. Bu kadar güzel, saygılı ve hamarat bir gelinim olduğu için başlangıçta onu beğenmekle yetindim. Sonra iyice sevdim ve bağlandım. Herhalde gizliden gizli bir kız çocuğumun olması için dua ettiğim ve Aliman'ın gelişini de bu arzumun karşılanması gibi gördüğüm için onu öz kızım yerine koydum. Üstelik gelinim çok zeki, çalışkan ve billur gibi duru-temiz idi. Evet, dedim ya, öz kızım gibi sevdim onu.

Genellikle aynı evde oturan gelin kaynana pek geçinemezler, ama bu konuda ben şanslıyım doğrusu. Evde onun gibi bir gelin olması gerçek bir mutluluk idi. Yeri gelmişken, benim anladığım gerçek mutluluğun da bir raslantı sonucu olmadığını, yaz yağmuru gibi birden bire başımıza düşmediğini söylemeliyim. Gerçek mutluluk, yavaş yavaş, azar azar gelir ve bu bizim hayata bakış açımızla, çevremizle, çevremizdekilere karşı davranışımızla doğrudan doğruya ilgili ve orantılıdır. Mutluluk, birbirini tamamlayan ufak tefek şeylerin birikmesinden doğuyor.

Aliman'ın bize gelin geldiği yılı unutamam. O yaz başaklar erken olgunlaştı, yakınımızdaki çay vaktinden önce taştı. Hasadı kaldırmamızdan birkaç gün sonra dağlara sellerce yağmur yağdı...

Doruklardaki karların o sağnaklarda şeker gibi eriyip aktığını uzaktan bile farkediyorduk. Sel suları yataklarından taşıp çağıl çağıl çağladı, sarı dalgalar ve beyaz köpüklerle uğul uğul aktı, tepelerden söküp sürüklediği toprakları, omçaları yükseklerden aşağılara savurup parça parça etti. Hele ilk gece, sel sularının yarın dibine çarparak çıkardığı çatırdılar, uğultular, şafak söküne kadar devam etti. Sabahleyin bir de baktık ki, dere yatağındaki adacıkları sihirli bir el gece boyu silip süpürmüş, yok etmiş. Her yer su... su... yine su.

Ama, o sellerce yağmurdan sonra hava iyice açtı, ısındı ve işte o zaman başladı buğdaylar gelişip olgunlaşmaya. Sapların altı yeşil, tepelerindeki başaklar dolgundu ve altın rengini alıyorlardı... O yaz, altın başaklı tarlaların ucu bucağı görünmüyordu. Henüz hasat başlamamıştı ama, biçerdöverlere yol açmak için tarlaların kıyılarında bazı yerleri orakla, tırpanla biçmiştik. Bu biçme işinde Aliman'la ben yanyana idik, aynı hızla ilerliyorduk. Bazı kadınlar bana takılıyor, hatta beni ayıplıyorlardı:

-Gelininle yarışacağına evinde oturup keyfine baksana! İnsan bu yaşta daha ağır başlı ve kendisine saygılı olmalı!..

Ben hiç de onlar gibi düşünmüyordum. Evde tembel tembel oturmanın özsaygı ile ne ilgisi vardı? Ben çalışmadan durabilecek bir insan değildim ve ekin biçmeyi de çok seviyordum...

Söylenenlere aldırmandan gelinimle birlikte çalışmaya devam ettik. İşte o günlerde ben, asla unutamayacağım bir şeye tanık oldum. Tarlaların kenarında, buğday sapları arasında, özellikle o yaz pek güzel açmış beyaz, pembe renkli; iri yapraklı gülhatmi çiçekleri vardı. Ekinleri biçerken onlar da devriliyordu önümüzde. Aliman işte bu çiçeklerden koca bir demet toplamıştı. Bunları, bana göstermemeye çalışarak bir yere götürüyordu. Onu gizli bakışlarla izledim ve gördüm ki koşup gittiği yer biçerdöverin durduğu yerd. Biçerdöverin yanına geldi, çiçek demetini usulca sürücü basamağına bıraktı ve yine koşa koşa döndü. Biçerdöver çalışmaya hazırды, bugün yarın tarlalara dalacaktı. Ama o sırada hiç kimse yoktu orada. Kasım bir yerlere gitmiş olmalıydı.

Hiçbir şeyi görmemiş, anlamamış gibi davrandım. Utanıp sıkılmasını istemiyordum. Hala pek utangaç idi. Hiçbir şeyi belli etmedim ama içten içe pek sevindim, gururlandım: Gelinim oğlumu gerçekten seviyordu.

Çok iyi, çok iyi, sağ olasın sevgili gelinim, sağ olasın diyordum içimden. Onun o günkü hali bugün bile gözümün önünde: Başında bir al yazma, üzerinde beyaz bir entari, kucağında koca bir demet gülhatmi, yanakları al al, gözleri sevinçten ısıll ısıll... Ah gençlik ne güzel şey! Ah benim unutulmaz küçük gelinim! Küçük kız çocukları gibi çiçekleri çok severdi, bayılırdı onlara. İlkbaharda, karlar henüz tamamen erimeden, kardelenler çıkardı. Ve Aliman, sevgili güzel gelinim, bunları toplar getirirdi. Ah Aliman! Ah canım gelinim!..

Ertesi gün iş başladı. Hasadın ilk günü her yıl bir bayram gibi geçer. Hasadın ilk gününde ben kederli bir insan hiç görmedim. Kimse bayram olduğunu, bayram sevinci yaşadığını söylemez ama herkes

bunu gönül dolusu duyar, hareketleriyle, sesiyle, bakışlarıyla belli eder. Arabaların tangirtisından, dingillerin şangirtisından, besli atların oynasarak ama biraz hırçın koşmalarından da anlarsınız bunu. İşin doğrusu ilk gün hiç kimse kendini işe tam olarak vermez. Herkes birbirine takılır, türlü şakalar yapar. O sabah da öyle bir gündü. Uğul uğul bir kalabalık doldurmuştu tarlaları. Neşeli, alaylı, çın çın sesler bir uçtan bir uca yayılıyor, yankılanıyordu. Biçme işini orakla yapan biz kadınların bulunduğu yer, şamatası, neşesi en çok olan yerdı. Çünkü hemen hemen bütün genç kadınlar, genç kızlar buradaydı.

Kısacası bizim ekip tatlı belalardan oluşuyordu. Bu çılgınlar ekibinin şamatası kabarıp taşıdığı bir sırada, Kasım, kendisine M.T.S. (Kolhoz Makine Tamir atölyesi.) tarafından ödöl olarak verilen bisikletiyle oradan geçmez mi! Bizim delifişekler hemen yolunu kestiler:

-Sürücü efendi, in bakalım o bisikletten, biz orakçılar selamlamadan nasıl geçermişsin buradan!

Biçerdöver sürüyorsun diye mi böbürleniyorsun? Haydi bakalım, orakçılar selamla, karını da tabii!..

Kasım'ın çevresini sardılar, çemberi iyice daralttılar ve yerlere kadar eğilerek Aliman'ı selamlamasını, af dilemesini istediler. Kasım, bu durumdan kurtulmak için elinden geleni yapmaya hazırıldı:

-Sizden özür dilerim güzel orakçılar, dedi, bir hata ettim, bağışlayın. Bundan sonra sizi ta bir kilometre uzaktan geçsem bile selamlayacağım...

Ama bu kadarla kurtulamadı delişmenlerin elinden.

-Pekala, dediler, şimdi de bizi birer birer bisikletine bindireceksin, şehir kızları gibi saçımız havada dalgalansın, rüzgarın uğultusu kulaklarımızı doldursun!

Böyle dediler ve itişip kakışarak, birbirlerini geçmeye çalışarak bisiklete doğru koştular. Bu kadarla kalsa iyi, ama bir yandan yaygarayı basarken bir yandan da orasını burasını tutarak çekiştiriyor, çimdikliyor, bisikletin arkasına biniyorlardı.

Kasım da gülmekten katılıyor ve selenin üzerinde zor duruyordu:

-Tamam, haydi yeter artık, bırakın beni küçük şeytanlar! dedi.

Yine de kurtulamıyordu... Biri inince öteki atlıyordu bisiklete. Sonunda Kasım gerçekten kızdı:

-Vallahi delirmişsiniz, kudurmuşsunuz siz! Sapların üzerinden çiyler çoktan uçup gitti, hemen biçer-döveri sürmeliyim. Bakın şu yaptığınız! Siz buraya çalışmaya mı geldiniz, eğlenmeye mi? Hadi, bırakın yakamı artık!

Yaa, ne kadar gülmüş, ne kadar eğlenmiştik o gün! Gökyüzü masmavi, güneş pırıl pırıldı.

Sonunda işe koyulduk. Oraklar çakmak çakmak parlamaya, güneş yakmaya başladı. Bozkırı ağustosböceklerinin cırlak sesleri doldurdu. Bu durum başlangıçta biraz sıkıcıdır, ama bir defa çevrenizin ve seslerin temposuna girdiniz mi her şey çok iyi olur. Ben bütün gün neşeliydim. Sabahleyin olduğu gibi akşam üzeri de mutlu ve iyimserdim. İçim huzur doluydu. Gözümün gördüğü, kulaklarımın

duyduğu ve bütün varlığımla hissettiğim her Şey benim için, benim mutluluğum iinmiŐ gibiydi. Tanrım! O ne tatlı huzur, o ne büyük mutluluktur! Böyle zamanda, dalga dalga altın başaklar arasında bir atlın geçişini seyretmek de çok zevkli olurdu. İŞte, başaklar arasında bir atlı ilerliyordu. Suvankul mu acaba? Ah, ah! Sallanan orakların ıŐılamasını görmek, biçilen ve devrilen sapların hıŐırtısını, çalışanların konuşmalarını ve Şen kahkahalarını duymak ne büyük huzur ve mutluluk veriyordu insana! Hele Kasım'ın biçerdöverle yakınıımızdan geçmesi motor sesinin bütün öteki sesleri boğması da ayrı bir sevinçti benim için. Kasım, biçerdöver regülatörünün yanında duruyor, avucunun iini biilip ayıklanan ve depoya dolan buğdaya götürüyor, bir avuç buğday alıp yüzüne yaklaŐtırıyor ve kokluyordu. Bunu yaparken, bana öyle gelirdi ki, sütlü, olgun buğdayın sarhoş edici sıcak kokusunu da çekiyordu içine. Biçerdöver bizim karşımıza gelince bir an durdu, motorlar sustu ve Kasım, sanki bir dağın tepesindeymiş gibi yüksek sesle bağırdı:

-Hey atlı! abuk ol, nm kapatıp beni geciktirme!

O sırada Aliman ayran testisinin bulunduğu yere koşuyordu:

-Ona soğuk ayran vereceğim, dedi.

Ayran testisini kapmış, Şimdi biçerdövere doğru koşuyordu. Gençti, tığ gibi ve çevikti. zerinde beyaz entarisi, başında al yazması vardı yine. Biçerdöverin geride bıraktığı samanları atlaya atlaya koşuyordu. Sanki ellerinde taşıdığı testide ayran değil aşk iksiri vardı. Gencecik bir gelinin kocasına duyduğu sevgiyle dolu mutluluk testisiydi. O gidiş, o koşuş da, bir aşk temposundan başka bir Şey değildi. Bütün varlığı, bütün davranıŐlarıyla o, aŐkı terennüm ediyordu. Ee, o durumda ben de pek tabii Suvankul'u hatırladım. Ah Suvankul'a da soğuk ayran verebilseydik! diye geçirdim aklımdan. Aynı anda, belki görürüm diye sağa sola baktım. Göremedim elbet. Hasat başladıktan sonra ekip başını yakalamak, onunla bir yerde durup bir dakika konuşmak mümkün değildir. Atına atlar ve tarlaların bir ucundan öbür ucuna koşturur durur, işten başını kaŐıyacak vakit bulamaz.

Akşam yemeğinde bize yılın ilk ürününden yapılan ekmeği getirmişlerdi. Ama o gün biçtiğimiz buğdaydan yapılmamıŐtı o ekmek. Bir hafta kadar önce, tarlanın kenarından, topluca hasada baŐladıđımız güne yetiştirmek için bir miktar buğday biçmiŐ, đtmŐtk. İŞte o unun ekmeğiydi. Hayatımda pek çok yıl, hasadın ilk gününde ilk üründen yapılan ekmeği yedim. Her defasında ilk lokmayı ağzıma götürürken bir ibadeti, kutsal bir görevi yerine getirme gibi duygulanmıŐımdır. Bu ekmek, iyi kabarmamıŐ bir hamurdan yapıldığı için kaskatı olsa da, bize eŐŐiz gibi gelirdi.

Bu kara ekmeğin hafif Őekerli bir tadı, çok güzel bir kokusu vardı: Güneş kokusu, taze saman kokusu ve duman kokusu karıŐmıŐtır hamuruna. Karınları iyice acıkmış orakçılar kamp yerine gelip arkın yanındaki otların üzerine uzandıkları zaman güneş bir ucundan batmaya başlamıştı, ama uzaklarda kızıl ışıkları buğdayları parlatıyordu. Uzun ve oldukça aydınlık bir gece geçireceğimiz de belliydi. adırımızın yanındaki otların üzerine oturduk ve toplantıyı orada yaptık.

Suvankul henüz gelmemişti ama nerdeyse gelir, daha fazla gecikmezdi. Caynak ise, her zaman olduğu gibi yine yoktu. Ağabeyinin bisikletine binmiş, ilan tahtasına bazı ilanlar, bildiriler yapıŐtırıyor olmalıydı. Aliman büyük yaygyıyı yere serdi, üzerine alasulu elmaları, çörekleri yerleştirdi, kaselere kuvası(Malt, cavdar unu ve Őekerden yapılan

ekşi bir içecek.) doldurdu. Kasım, arkta ellerini yıkadıktan sonra yaygının kenarına çöktü ve ağır ağır çörekleri dilimlemeye başladı.

-Aa, ekmek daha sıcacık, anne, buyur, yeni ürünün ilk ekmeğini önce sen tat.

Ekmeği aldım, duamı okudum ve ilk lokmamı ısırđım. Bambaşka, bilinmeyen bir tadı ve kokusu vardı vardı bu ekmeğin. Sürücülerin ellerinden, taze buğdaylardan, kızgın demirden, mazottan gelen ya da bunların karışımı olan bir kokuydu bu... Sonra ikinci, üçüncü lokmaları da aldım, onlarda da mazot kokusu vardı. Ama yine de, o güne kadar öyle lezzetli ekmek yemediğimi söyleyebilirim. Bu, emekçi oğlumun nasırlı ellerinden çıkan ekmektir. Tarlayı süren, buğdayı yetiştiren, hasadı kaldıran, tarlada çalışan insanlarımızın, halkımızın ekmeğiydi. Kutsal ekmek! Oğlumla övünüyor, çok büyük bir gurur duyuyordum. Ama bunu kimse bilmiyordu. İşte o anda anladım ki, bir ananın mutluluğu, milletin mutluluğundan doğuyor, aynı kökten olan ağacın dalları gibi bir kökten geliyor. Kaderi de onun kaderiyle bir oluyor. Çektiğim bütün acılara, hayatın bana indirdiği korkunç darbelere rağmen bugün de bu düşüncedeyim. Ne olursa olsun, milletim yaşıyor, ben de yaşıyorum...

O akşam Suvankul pek geç geldi. İşleri başından aşkın idi... Sonra hava iyice karardı. Gençler, dereye inen bayırda ateş yaktılar, yır söyleyip eğlenmeye başladılar. O kadar sesin arasında oğlum Caynak'ın sesini hemen tanıdım. Akordeon çalıyor, yanındakileri coşturuyor, yır da söylüyordu. Onun güzel sesini dinlerken, içimden Çal oğlum çal, gençliğinde gönlünce eğlen... diyordum, yır insanların içini temizler ve onları birbirlerine yaklaştırır. İleride bir gün, bir yırı duyduğun zaman bu yaz gecesini ve bu gece seninle yır söyleyenleri hatırlayacaksın...

O gece bir defa daha çocuklarımı düşünmeye daldım. Herhalde çocuklarını düşünmek bir anaya özgü vazgeçilmez bir şeydir. Kasım artık yetişmiş, ayrı bir aile, bağımsız bir aile kuracak hale gelmişti ve ben bunun için Tanrı'ya şükrediyordum. Gelecek baharda Aliman'la ikisi bizden ayrılacak, inşaatına başladıkları kendi evlerine taşınmış olacaktı. Sonra çocukları olacaktı, torunlarım... Kasım'dan yana hiçbir endişem yoktu. O da tıpkı babası gibi çalışmayı severdi ve durup dinlenmeden çalışırdı. Bu karanlık gecede bile, bitmeden kalan yeri biçmek için biçerdöverinin başına dönmüştü. Traktör ve biçerdöver kendi farlarının ışığında gündüzmüş gibi kolayca hareket ederlerdi. Aliman da o saatlerde onu yalnız bırakmazdı. Hasat zamanında bir dakikalık beraberliğin bile değeri eşsizdi.

Maysalbek'i düşünürken içim yandı. Geçen hafta ondan bir mektup almıştık. Bu yaz tatilinde bizimle beraber olamayacağını, köye gelemeyeceğini yazıyordu. Onu, kendi yaşındaki bir grup çocukla Isık-Göl tarafında bir yerde izci kampına göndereceklermiş. Orada staj da yapacakmış. Elden ne gelir? Madem ki mesleğini seçmişti ve seviyordu, biz de onun yokluğuna katlanacaktık. Nerede olduğu değil, sağlıklı olması önemli diye, düşünüyordum.

Önce de söylediğim gibi Suvankul geç gelmişti. Yemeğini alelacele yedi ve sonra birlikte evimizin yolunu tuttuk. Ev işlerinin çoğunu sabaha bırakmıştım. Komşumuz Ayşe'ye de akşam bizim hayvanlara bir göz atmasını rica etmiştim. Komşumuz Ayşe sık sık hastalanırdı. Bir günü kolhozda geçse iki günü evde geçirdi. Bir kadın hastalığıydı onunkisi, böbrekleri pek ağrıyordu. İşte bu yüzden oğlu küçük Bektaş'la evinde yalnız kalırdı...

Biz eve yaklaştığımızda gece karanlığı iyice çökmüş, hafif ve serin bir yel esmeye başlamıştı. Ama ay da doğmuş, şavkını başaklara indirmişti. Atla geliyorduk. Üzengiler kenger yapraklarına çarptıkça ılık ve acı bir koku yayılıyordu havaya. Yine kokusundan anlıyorduk ki beyaz ballı baharlar da çiçeklenmişti. Bu geceye ben pek aşına, pek alışık idim. İçten bir yakınlığımız vardı onunla. Yine de yüreğime bir sıkıntı geliyordu ara sıra. Ben atın terkisine koyduğum bir yastığın üzerinde Suvankul'un belinden tutarak oturuyordum. Suvankul öne oturmamı söylerdi ama böylesi daha hoşuma giderdi. Suvan pek yorgundu. O zorlu günden sonra konuşacak hali bile kalmamıştı. Ara sıra yorgunluktan başı düşüyor, sonra silkinip kendine geliyor, topuklarıyla hayvanın karnına dokunarak onu hızlandırıyor. Bütün bunlar hoşuma giden şeylerdi. Onun at üstünde otururken kamburlaşan sırtına bakıyor, sevgi ve acımayla başımı dayıyor ve içimden konuşuyordum onunla: Evet, evet her gün biraz daha ihtiyarlıyoruz Suvan, her gün biraz daha çöküyoruz. Vakit durmaz ki! Ama boş yere geçirmiyoruz vaktimizi. Önemli olan da budur... Daha dün denecek kadar yakın bir geçmişte biz de birer delikanlıydık... Ne de çabuk geçiyor zaman. Hayat dediğimiz şey çok ilginç ve bizim şimdilerde ondan vazgeçmeye hiç niyetimiz yok.

Yapılacak çok işimiz var daha ve ben seninle uzun bir ömür geçirmek istiyorum...

Yanağımı Suvankul'un sırtından çekip doğrudum. Başımı kaldırıp gökyüzüne bir an baktım ve o anda yüreğimde bir sıkıntı duyar gibi oldum: Yukarıda, ta yükseklerde, ışıl ışıl yıldızların arasında, ufuklara kadar uzanan Samanyolu'nu gördüm. Samanyolu saman gibi, gümüş gibi parlıyordu. O yolu daha önce gördüğüm zamanki düşünceler geçti yine aklımdan: Bir çiftçi, son hasatta koca bir kucak saman almış, döke saça geçmişti oralaradan. Altın renkli saplar, samanlar, hafif yelde titreşir gibiydiler. O sap-samanın arasında döküntü başak ve taneler de farkediliyordu. Allahım! diye hayranlığımı, şaşkınlığımı belirttim. Birden bire hatırlamıştım: Beraber olduğumuz ilk geceyi, aşkımızı, gençliğimizi ve hayal ettiğim o dev orakçıyı. Haa, o günkü isteğimiz olmuş, hayal gerçekleştmişti. Bu toprak, bu su, bizimdi artık. Tarlayı sürmüş, ekmiş, tınazı savurup buğdayı kaldırmıştık. Evet, evet isteğimiz gerçekleşmişti. Gelecek günlerin daha ne yenilikler getireceğini, yeni bir çağın başlayacağını o zamanlar bilemezdik elbet. Ama işte, bir insanın dünyadaki hayali çağın bütün umutlarıyla özdeşleşmiş, o umutlar gerçekleşmiş ve adalet gelmişti. Kafamdan bu düşünceler geçerken, hareketsiz ve sessiz duruyordum eyerin terkisinde. Suvankul başını arkaya çevirip:

-Uyuyor musun Tolgonay, dedi, çok yoruldun değil mi? Ama geldik artık. Ben de çok yorgunum. Kısa bir süre sustuktan sonra devam etti:

-Şu yeni açılan yoldan gidelim mi?

-Olur.

Aslında yeni yol henüz açılmış değildi. Köyün kıyısında yeni bir mahalle kurulacaktı. Bu mahallenin arsaları belirlenmiş, yeni evlenen gençlere dağıtılmıştı.

Bazı arsalara temel atılmış ama inşaat yarım kalmıştı. Kasım ve Aliman için de bir arsa ayrılmıştı bu yeni mahallede. Bizim o mahalleyi görmek, oraların ne durumda olduğunu anlamak isteğimiz de bundandı. Hasat zamanında insanın kendisi için ayıracağı zaman

hiç olmaz. Onun için Kasım, Aliman ve Caynak, ilkbahar gelir gelmez kerpiç dökmüş ve kurumaya bırakmışlardı. Temelleri de kazmış ve geçen hafta dereden, kum, çakıl getirmişlerdi. İyi ki sel baskınından önce yapabilmışlerdi o işleri. Avlunun ortasına büyükçe bir tepe gibi yığılmıştı taşlar. Suvankul çocukların yaptığı işten memnun kaldı:

-Görünüşe göre işler fena değil, yeteri kadar taş var. Hasattan sonra duvarları çıkar, üstüne çatıyı kondururuz, gerisini ilkbahara bırakır ve yavaş yavaş tamamlarız. Çünkü kışa kadar bitiremeyiz nasıl olsa... Haklı mıyım Tolgonay? Sen ne dersin?

-Haklısın, önemli olan önce duvarları çıkmaktır, gerisi için vaktimiz olacak.

O sırada Caynak'ı hatırladım ve güldüm. Sebebini de anlattım Suvankul'a:

-Sabırsızın tekidir bizim Caynak. Toplantılardan birinde, yeni mahalledeki yeni yola Komsomol Yolu adını vermişler. Aliman da ona takılıyor. Nasreddin Hoca gibi sen de daha çocuk doğmadan adını koyuyorsun diyor. Önce evleneceksin, sonra bir ev kuracaksın, yolunu belirleyecek ve ondan sonra bir ad vereceksin... Caynak da Senin bu işlere aklın ermez diye tersliyor onu.

Suvankul başını salladı, gülümsedi:

-Sabırsızın biri olduğu doğru. Ama yeni yola Komsomol adını vermeleri çok anlamlı. Çünkü orada ne varsa gençler için ve gençler tarafından yapıldı. Nüfusumuz yıldan yıla artıyor. Artık köye sığmaz olduk. Yeni yol bir yapılsın, oğlumuzun haklı olduğunu sen de kabul edeceksin.

Biz böyle konuşurken, o gecenin bütün gecelerin en kötüsü, en uğursuzu olacağını nereden bilebilirdik!

Bölüm 3

-Kaldır başını Tolgonay, topla kendini.

-Zaten başka ne yapabilirim ki sevgili toprağım, kendimi toplamaya çalışacağım elbet... Sen o günü hatırlıyor musun?

-Hatırlıyorum... Ben hiçbir şeyi unutmam Tolgonay. Bu dünya var olalıdan beri, bütün çağların, bütün yüzyılların izlerini taşıyorum ben. Tarih kitaplara sığmaz. Ve senin hayatın Tolgonay, o da benimledir. Yüreğimin içindedir. Anlat Tolgonay, seni dinliyorum, bugün senin günün.

Bölüm 4

Ertesi sabah güneş doğmadan işe koyulduk. O gün, çaya inen yamaçlardaki buğdayları biçecektik. Bizim biçeceğimiz bu yere biçerdöver giremiyordu, oysa başaklar iyice kurumuştu. Kıyıdaki başaklar her zaman erken olgunlaşır. Biçme işine girişmek için ikişer ikişer sıra tutmuştuk ki, çayın ta ötesinde dört nala gelen bir atlı görüldü. Köyden hızla çıkmış, çalılara sazlara aldırmadan, gerisinde bir toz bulutu bırakarak bize doğru uçuyordu. Ardından bir kovalayan vardı sanki. Çayın kenarına gelince, bir geçit, bir köprü aramak için sağa sola bakmadı, hiç duraklamadan dosdoğru suya sürdü atını. Biz, başımızı ona çevirmiş, şaşkın şaşkın bakıyorduk: Acelesi neydi? Niçin

iki kilometre kadar aşağı inip köprüden geçmemişti? Bir Rus delikanlıydı o atlı. Hiç yavaşlatmadan doru atını suya sürerken nefesimizi tutarak seyrettik. İntihar mı etmek istiyordu bu adam? Sellerin çağıl çağıl aktığı, derelerin ırmakların taşıdığı o günlerde böyle gür akan bir çayın şakası mı olurdu? Böyle zamanlarda o çay değil bir atı, bir deveyi bile aparırdı da, geriye bir parçacık eti kemiği kalmazdı. Bir ağızdan adama bağarmaya başladık:

-Heyy! Nereye gidiyorsun? Dur... Bekle!.. Sesimizi duydu, kolunu kaldırıp bir şeyler anlatmaya çalıştı ama, çayın uğultusundan başka bir ses duymuyorduk.

Hiçbir şey anlamamıştık. Genç adam, atını kırbaçlayıp taşkın akan suyun içine sürdü. Hemen sonra atla beraber sulara gömüldü. Akıntı arasında atla binicisinin başları bir görünüp bir kayboluyordu. Hayvan kulaklarını kırmış, burun deliklerini yukarı kıvrımış, başını kaldırmıştı. Binicisi de onun boynuna abanmış, sımsıkı yapıştığı yelesini bırakmıyordu. Bir ara başındaki kasketi sulara karıştı ve döne döne ondan uzaklaştı. Biz, bayır aşağı deli gibi koşmaya başladık. Akıntı atlıyı aşağılara doğru sürüklüyor, bizim taraftan kıyıya çıkmasına engel oluyordu. Ama o genç adam, atın başını akıntıya çevirmiş, iyi idare etmiş, epece aşağıda, ta değirmenin yanında, çayın bizim tarafımızda olan yakasından karaya çıkabilmişti. Hepimiz rahat bir nefes aldık. Bazılar genç adamı övüyor, cesur çocuk doğrusu diyorlardı. İçimizden biri, delikanlının bu davranışı asla sebepsiz olamaz, yanına gidip niçin böyle yaptığını öğrenelim dedi. Bir başkası suratını asarak yüksek sesle bağırdı:

-Sarhoşun, sersemin biri işte! Böyle saçmalıklar yapıyor, siz de peşinden, koşup alkışlıyorsunuz!

Bu sözlerden sonra herkes sustu, sakinleşti. Şimdi yine işe girişmek gerekiyordu. Öyle ya, dedim, akli başında bir insanın yapacağı şey mi onun yaptığı, sarhoş olmayan biri hayatını böle tehlikeye atar mı hiç!

Kasım'ın biçerdöveri de değirmen yakınında çalışıyordu. Biçerdöverin motoru birden sustu ve kendisi de olduğu yerde doğruldu. Herhalde bir kayış yerinden çıkmış ya da bir zincir kopmuştur diye düşündüm. Uzun süre çalışan bir makinede nasıl bir arıza olacağı bilinmezdi ki. Aliman bana yakın bir yerde ekin biçiyordu. Birden korkunç bir çığlık attı ve bağırdı:

-Ana! Ana!

Yerimden sıçradım. Aliman az ötemde duruyordu şimdi: Yüzü sapsarı, gözleri korkulu, orak elinden düşmüş...

-Ne var Aliman? Bir yılan mı gördün yoksa? dedim. Yanına koştum. Konuşamıyordu. Korkudan faltaşı gibi açılan gözlerle baktığı yöne ben de baktım ve nefesim tutuldu. Buğday tarlasının her tarafından koşup gelen adamlar biçerdöverin yanında bağışıyorlardı. Daha gelenler de çoktu. Atlı yaya herkes, buğdayları da çiğneyerek oraya doğru koşuyordu. Arabayı sürenler, ayakta durarak dehliyorlardı atlarını.

-Ana, bir şey oldu, çok önemli bir şey! dedi Aliman ve o da koşmaya başladı.

Bu arada hiç de iyi olmayan kelimeler geldi kulağıma:

-Herhalde biri biçerdöverin önüne düşmüş, kendini bıçaklara kaptırmış olmalı!..

Orakçılar da koşmaya başladı Aliman'ın peşinden.

Allahım, sen koru bizi, sen koru! diye dua ediyor, ellerimi havaya kaldırarak koşuyordum. Bir arktan atlayıp geçerken boylu boyumca arkın içine düştüm, tekrar kalktım ve koştum. Ben de buğdayları çiğneye çiğneye koşuyordum. Bağırıp beni beklemelerini söylemek istiyordum ama sesim çıkmıyordu.

Sonunda biçerdöverin çevresinde kaynaşan kalabalığa ben de karıştım. Hala hiçbir şey anlamıyordum. Kalabalığı yara yara ilerlemeye devam ettim. Açılın, bırakın geçeyim diyordum önüme gelenleri iterek. Açılıp bana yol verdiler. İşte o sırada Aliman'la Kasım'ı gördüm biçerdöverin başında. Titreyen kollarımı, el yordamıyla yürüyen bir kör gibi oğluma uzattım. Kasım da öne atılıp beni tuttu:

-Savaş çıktı ana, savaş! dedi.

Sesi uzaklardan, derinlerden geliyordu sanki.

-Savaş mı? Savaş ha?

-Evet ana, savaş başladı.

Ben bu savaş sözüne hala gerçek anlamını veremiyordum.

-Ne demek savaş çıktı? Niye savaş olsun ki? Savaş ha?

Sonra bu korkunç kelimenin anlamı daha belirgin, daha anlaşılır olmaya başladı kafamda. Bu sarsıcı haber, bu beklenmedik olay karşısında çaresizdim. Sessizce ağlamaya başladım. Gözyaşlarım ipince bir dere gibi akıyordu yüzümde. Bu halimi gören öteki kadınlar da bağırışıp çağırışmaya, ağlayıp yakınmaya başladılar.

Kalabalıktan gür bir erkek sesi duyuldu:

-Susun! Herkes sussun!

Herkes sustu. Belki bu adam 'savaş çıktı' haberinin doğru olmadığını söyleyecekti. Ama bu umut boşa çıktı. Adam başka bir şey söylemedi, kimse bir şey söylemedi. Şimdi o büyük bozkırda öylesine bir sessizlik vardı ki çayın şarılıtsı bile çok net duyuluyordu. Kalabalıktan biri derin bir iç çekti ve bir şeyler söyleyecekmiş gibi kımıldadı. Herkes nefesini tutup ona kulak verdi ama o da bir şey söyleyemedi. O büyük sessizlik koca bozkırı bir kere daha yutmuştu. Sessiz bozkır ve kavurucu sıcak bir sivrisinek vızıltısı olarak kalmıştı kulaklarımızda...

Kasım, çevresini saran köylülere baktı ve kendi kendine konuşur gibi mırıldandı;

-Şimdi, her şeyden önce hasat işini bitirmeliyiz, acele etmezsek kış geliverir ve başaklar kar altında kalır.

Bir süre sustu sonra sert bir hareketle başını çevirdi, biçerdöverdeki yardımcısına emretti:

-Ne dikilip duruyorsun orada, çalıştır motorları! Hey siz, niye öyle bakıyorsunuz? Hasadı kaldırmazsak karnınızı doyurmak için otlamak zorunda kalırsınız. Hadi bakalım, iş başına!

Kalabalık kımıldadı, açılıp dağılmaya başladı. İşte tam o sırada gördüm o Rus delikanlısını. Atını yularından tutmuş, ayakta duruyordu. Kendisi tepeden tırnağa ıpslak, atı ise çamurdan kapkara olmuştu. Orakçılar açılıp dağılınca ulak da kendine gelmiş gibiydi. Kızıl saçlı başını hafifçe kaldırdı, atının kolanını sıkmaya başladı. Onun gencecik; ancak benim Caynak'ın yaşında olduğunu da anladım. Yalnız omuzları biraz daha geniş ve boyu uzundu. Lüle saçları alnına yapışmıştı. Dudaklarında ve yüzünde hala kanlı çizikler vardı. Çocuksu gözlerinde ise öyle bir acı vardı ki bu acıların hemen o sabah onu erkekleştirdiğini, çocukluktan çıkarıp olgunlaştırdığını da anladım. Delikanlı derin bir iç çekti ve atına atladı. Sonra, köyümüz çocuklarından birine:

-Arkadaş, dedi, hemen at koşturup başkarmanın yanına git, ekip başlarını da gör, bölge merkezindeki toplantıya katılmalarını söyle onlara. Benim hemen gitmem gerekiyor, iki kolhoza daha ulaştıracağım haberi.

Bundan sonra genç ulak, atını sürmek için dizgini gevşetti. Ama, başkarma ve ekip başlarına haber ulaştırmasını istediği genç ona seslendi:

-Dur biraz, senin kasketin sulara karışıp gitti, benimkini al, bugün hava çok sıcak, başına güneş vurabilir.

Genç ulakın ardından uzunca bir süre bakakaldık. Onu bir kuş gibi uçuran doru atının toynakları, kuru toprağı çekiç gibi dövüyordu. Az sonra genç ulak, kendi atının çıkardığı toz bulutunun ilerisinde görünmez oldu. Biz hala yol kenarında bekleyiyorduk derin düşüncelere dalmış olarak. Biçerdöver ve traktör sesleri birden havayı doldurunca silkinip kendimize geldik ve birbirlerimizin gözlerine baktık.

İşte o anda bizim için bir başka hayat, savaş yılları başlamıştı... Henüz top-tüfek sesleri duymuyorduk ama kendi yüreklerimizin çarpıntısı ve adamlarımızın bağrıışmaları çıkmıyordu kulaklarımızdan. Ben, hayatım boyunca öyle sıcak, öyle kavurucu bir yaz görmedim. Bir taşla tükürecek olsanız, tükürüğünüz anında buharlaşıp yok oluyordu. Üç-dört gün içinde bütün başaklar olgunlaşıp çatır çatır kurudu.

Altın başaklar ufuklara kadar uzanıyor, biçilmelerini bekliyorlardı. O ne bereketti Allahım! Hasadı bir an önce kaldıralım diye acele ederken ne kadar da zarar verdik tarlalara! Başakları çiğniyor, yol boyunca sapları döke saça taşıyorduk. Öyle acele ediyorduk ki, biçtiğimiz ekinleri demet demet bağlamaya vakit kalınıyor, bunları dirgenle toplayıp yüklüyorduk arabalara. Sonra da arabaları hızla sürerek ve yine döküp saçarak batözlerin bulunduğu yere götürüyorduk. O ziyankarlığı görmek yüreğimi kabartıyordu. Ama her gün bundan da beter olaylara tanık oluyorduk: Köyümüzden her gün birkaç erkek bayraklarla cepheye uğurlanıyor, bu yüzden kalanların işi artıyor ve durup dinlenmeden çalışıyorlardı. Öğlenleyin kızgın güneş altında da durmuyorduk. Tarlada çalışanlar olsun, harmanlarda, batözlerde çalışanlar olsun, bir dakika durup dinlenmeyi bile haram etmişlerdi kendilerine. Cepheye gidenlerden dolayı adamlar ne kadar azalırsa,

kalanların yapacağı işler de o kadar çoğalıyordu.

Kasım, zavallı oğlum, insanüstü bir çaba ile bütün bu işleri tek başına bitirecekti sanki. Oysa günler çabuk çabuk geçiyor ve işler bitmiyordu. Ama o, çılgınlar gibiydi, kendinden geçmişti.

Biçerdöverini durup dinlenmeden çalıştırıyor, çalıştırıyordu. Gece demeden, gündüz demeden bir tarlayı bitirip öbürüne geçerek, iz yanında iz bırakıp biçerek, boğucu sıcak ve toz altında, bir uçtan bir uca gidiyor, geliyor... gidiyor, geliyordu... O günlerde biçerdöverin kumanda kollarını hiç bırakmadı. Günboyu biçerdöverin platformunda, boğucu, kavurucu rüzgar altında ayakta duruyor, atmaca bakışını ufukta kızıl şafaktan ayırmıyordu. O kızılığın ardında da biçilmeyi bekleyen buğday tarlaları vardı. Oğlumun saçı sakalına karışmış, avutları çökmüş, güneşten iyice yanmış yüzüne bakarken yüreğin kan ağlıyordu. Kafesinden çıkacaktı sanki yüreğim.

Çalışmaktan ölecek yavrum, kızgın güneşin altında yıkılıp kalacak! diyordum kendi kendime. Yine de ona biraz dinlenmesini söyleyemiyordum. Bakışlarındaki öfkeden çok iyi anlıyordum ki sonuna kadar dayanacak, işinin başından son dakikaya kadar hiç ayrılmayacaktı.

Ee, o son dakika da geldi bir gün.

O gün Aliman koşa koşa biçerdöverin yanına gitmişti. Döndüğü zaman beti benzi atmış, başı öne düşmüştü:

-Onu da çağırdılar, yol kağıdını aldı!

-Ne zaman?

-Az önce köyden bir haberci getirdi.

Bunun er-geç olacağını biliyordum. Yine de dizlerimin bağı çözüldü de olduğum yere çöktüverdim. Orağı bir yana bırakıvermişim. Kollarım ellerim titriyor, bir sızı dalgası kaplıyordu vücudumu. Titreyen dudaklarımı güçlkle kontrole çalışarak:

-Daha ne duruyor öyleyse, gelsin hazırlık yapalım! dedim.

-Şey, dedi, akşam gelirim dedi. Ben eve döneceğim, siz de babama haber verirsiniz. Bugün Caynak da hiç görünmedi, nerede acaba?

-Git kızım, git, biraz hamur yoğur, ben de gecikmem gelirim...

Böyle dedim ama çöktüğüm yerden kalkamıyordum bir türlü. Uzunca bir süre oturdum orada. Başımdan kayıp düşen başörtümü alacak gücü bile bulamıyordum kendimde. Yere bakınırken, uzun bir sıra yapmış karıncaları gördüm. Buldukları taneleri sapların, çöplerin arasından kaldırıp götürmek için çok zorlanıyor, yine de hiç durmadan çalışıyorlardı. Hemen yanlarında oturan insanın kendilerinininkinden daha büyük dertlere gömülmüş olduğunu bilemezlerdi elbet. Bu insan da en az onlar kadar telaşlıydı ve o anda bu küçük işçilere imreniyordu... Telaşlanacak ne vardı bu karıncalar için, rahat rahat çalışsaydılar ya! Ama, savaş olmasaydı ben onlara imrenecek miydim? Böyle düşününce biraz utandım.

O sırada bir at arabasıyla Caynak da çıkageldi. Komsomolun öbür üyeleriyle bir konvoy oluşturmuş, arabayla buğday taşıyorlardı

istasyona. Herhalde haberi duymuş, benim yanıma onun için gelmişti. Arabadan atladı, yerden başörtümü alıp başımı örttü:

-Eve gidelim ana, dedi ve kalkmama yardım etti.

Yola koyulduk ve yolda hiç konuşmadık. Şu son günlerde Caynak tanınmayacak kadar değişmiş, ağır başlı, ciddi bir adam olmuştu. Onda gördüğüm bu değişim, savaş haberini getiren Rus gencini hatırlattı bana. Caynak'ın çocuk gözlerinde de öfkeli bir ışıltı vardı şimdi. Tıpkı onun gibi o da çocukluk çağına veda ediyor, bir yetişkin oluyordu. Aslında o günlerde çocukluğa veda eden gençler çoktu. Caynak'ı düşünürken Maysalbek'ten de uzun zamandan beri haber alamadığımız hatırladım: Ne olmuştu Maysalbek'e? Yoksa onu da mı çağırmışlardı askere? Niçin mektup yazmıyordu? İki satırlık bir mektup yazamaz mıydı? Aile ocağından ayrılmış, ana babayı unutmuş ve galiba şehir hayatı aklını başından almış, yüreğini katılaştırmış olmalı. Hem şimdi okumanın zamanı mı? En iyisi eve dönmesi. Uzaklarda ne işi var?

Arabada otururken bu üzücü düşüncelere dalmıştım. Sonra Caynak'a sordum:

-Sen sık sık tren istasyonuna gidiyorsun Caynak, söylenenleri duymuşsundur... Ne diyorlar, savaş yakında bitecek miymiş?

-Hayır ana, yakında bitmeyecek, işimiz de hiç kolay olmayacak. Düşman bizi epey hırpalıyor ve topraklarımızda ilerliyor. Onları bir durdursak ve orada bir darbe indirsek, bundan sonra ilerleyen biz oluruz...

Sustu. Atları dehledi, sonra tekrar bana dönerek:

-Korkuyor musun ana? dedi. Çok korkuyorsun değil mi? O kadar korkmana gerek yok anacığım. Üzülme sen, düşünme bunları. Göreceksin yakında her şey yoluna girecek.

İşte, benim aptal oğlum bu sözlerle beni avutabileceğini sanıyordu. Bana acıyordu elbet. Düşünmeden edebilir miydim? Gözlerimi kapayabilir, kulaklarımı tıkayabilir, ama düşünmeden edemezdim. Eve gelince Aliman'ı iki gözü iki çeşme ağlar bulduk. Hamur yoğurmayı da unutmuştu. Biraz kızdım ona: Ne yani! Herkes askere gidecek, senin kocan kalacak mı sanıyordun? Öyle kendini koyvermek olmaz. Şimdiden böylesine yıkılırsan, bundan sonraki güçlüklerle nasıl karşı koyarsın diye çıkışmak istedim. Ama kendimi tuttum ve onu azarlamadım. Gençliğine acıyordum. Doğru mu yaptım, yanlış mı, bilemiyorum. Daha ilk günden katı gerçeklerle yüzleşmesi, kendini koyvermek yerine direncini arttırması, sonraki günlerde karşılaşacağı acılara karşı koymasını kolaylaştırırdı. Ama bir şey söyleyemedim işte.

Kasım akşam üzeri geldi. Aliman onu avlu kapısında görür görmez, tutuşturmaya çalıştığı odunları bırakıp, gözyaşları içinde kocasının boynuna sarıldı:

-Sensiz kalamam, senden ayrılamam, sensiz yaşayamam ben!. diyordu.

Kasım işten döndüğü için üstü başı toz, toprak, mazot ve yağ içindeydi. Karısının kollarını usulca omuzlarından ayırdı:

-Bir dakika Aliman, bir dakika. Gördüğün gibi yağ ve kir içindeyim. Bana bir sabun ve havlu verirsen gidip arkta yıkanacağım. Aliman dönüp geldi, bana bir göz attı, ne demek istediğini anladım ve bir boş kova verdim ona:

-Sen de git, bir kova su getir, dedim.

Gittiler ve epeyce geç döndüler. Ay iyice yükselmişti. Ben evde biraz Caynak'ın da yardımıyla işleri bitirmeye çalışıyordum. Suvankul gece yarısına doğru gelebildi. Geldiği ana kadar Nerde kaldı, nerelere gitti? diye sorup durmuştum kendi kendime. Meğer hava kararmadan, dağın arkaçlarında yilkıda bulunan doru atımızı almaya gitmiş. Onu henüz küçük bir tay iken büyük oğlumuz Kasım'a traktör sürücüsü olduğu için ödül olarak almıştık. Çok alımlı, çok hızlı, tırnakları büyük, toynakları güçlü, ayakları sekili... Yürüdüğü zaman bastığı yeri sarsıyor gibi, pek muntazam dövüyordu toprağı. O alımlı çalımlı gidişiyse bu atımız köye ün salmıştı. Hatta kızlar onun için türkü bile yakmışlardı:

Rahvan atın geçtiğini duyunca

Görmek için koşar yola çıkarım.

Babamız, oğlumuzun bize veda edip gitmesinden önce, bu rahvan doruya binip bir iki gün gezmesini istiyordu...

Sabahleyin şafak sökerken sevk yerine ulaşmak için köyden ayrıldık. Kasım ve babası kendi atlarına, Aliman ve ben de Caynak'ın briskasına (arabasına) binmiştik. Büyük seferberlik başlamış olsa da köylerinde hala pek çok erkek vardı. Ana yola bir göz attığım zaman ucu bucağı olmayan kafileler gördüm. O upuzun, kapkara kalabalığın bir ucu hiç görünmüyor, öbür ucu da Büyük Boğaz'ın oralarda gözden kayboluyordu. Her köyden, her mezradan akın akın geliyordu insanlar: Atla, öküzle, arabayla, yaya olarak...

Sevkiyatın yapılacağı ilçe merkezinde ise bir ana-baba günü yaşanıyor. İnsanlardan ve onları getiren bineklerden oluşan kalabalıktan, adım atacak yer bulunamıyordu. Küçük çocuklar, kadınlar, yaşlılar askere gidecek yiğidin çevresinden ayrılmıyor, ondan bir karış uzakta kalmak istemiyorlardı. Bazıları ağlıyordu, bazıları da zilzurna sarhoştı. Boşuna dememişler: Halk bir denizdir, derin yeri de vardır, sığ yeri de... diye. Burada, cepheye uğurlayan ya da uğurlananlar arasında, gerçekten cesur, açık yürekli yiğitler de vardı. Bunlar kaygılarını hiç belli etmiyor, herkesle şakalaşıyor, dans edip şarkı söyleyerek başkalarının üzüntülerini gidermeye çalışıyorlardı. Kırgız türküleri, sonra Rus şarkıları, daha sonra da hepsi birden Katyaşayı söylediler. Bu şarkıyı ben o gün, işte orada duyup öğrenmişim.

Askerlik şubesinin avlusu büyüktü ama çağrılanların hepsini buraya sığdırmak imkansızdı. Bu yüzden onları ilçenin ana yoluna büyük sıralar halinde dizdiler ve yüksek sesle yoklama yaptılar. Yoklama başlayınca büyük kalabalık sustu, nefesini tutup can kulağıyla dinledi. Ben gözlerimi cephe yolcularına çevirdim ve o anda yakıcı bir yumru boğazımı tıkadı. Bunların hepsi de gencecik, sağlıklı yiğitlerdi. Dolu dolu yaşama ve çalışma çağındaydı hepsi... Adları okunanlar burada! diye bağıırıyordu yüksek sesle ve aynı anda başlarını bize doğru çevirip bir göz atıyorlardı...

Suvankulov Kasım! adını duyunca ürperdim, gözlerimi sanki

yakıcı bir yel yaladı geçti. Elimi şimdi daha sıkı tutan Aliman da Ana! diye fısıldamaktan kendini alamadı. Elden ne gelirdi ki. Bu ayrılığın onun için korkunç bir şey olduğunu biliyordum ama, savaş yüzünden ve bütün milletin isteğiyle oluyordu bu, kimse karşı gelemezdi. Ah Aliman, benim küçük gelinim, bunun savaştan dolayı, vatan savunması için kaçınılmaz olduğunu anlıyordu elbet, ama kocasını çok seviyordu. Kocasını onun kadar seven bir başka kadın tanımadım ben.

Gençlerin ancak yirmi dört saat sonra gideceklerini öğrendik. Kasım bizi köye dönmeye razı etti. Orada kalıp üşümek, yorgun düşmek, perişan olmaktansa, eve gitmemizi, hareket etmeden önce at koşturup kendisinin bize mutlaka uğrayacağını söyledi. Köyümüzün ana yol üzerinde olması da bir şans sayılırdı. Suvankul'un atını Aliman'a verdik ve biz de bir arabaya doluştuk. Caynak ilçede kalmıştı.

Cepheye gidecek gençleri briska ile istasyona taşıyacaktı. Gece, bomboş evimize döndükten sonra, o ana kadar güçlkle tutabildiğim göz pınarlarımın kapaklarını sonuna kadar açıverdim. Suvankul semavere su koydu, çok demli bir çay yaptı, yanıma oturup bunu içmemi isterken şunları söyledi:

-Bak Tolgonay, sen ve ben kim idik? Halkımız sayesinde büyüyüp adam olmadık mı? Öyleyse iyi ve kara günlerde beraber olacağız, mutluluğu da, felaketi de paylaşmasını bileceğiz. Her şey yolundayken biz de halimizden memnunduk, şimdi bir felaketle karşı karşıya isek, herkes kendi başının çaresine baksın diyemeyiz ya. Bu, hiç de dürüst bir şey olmaz. Ama, asıl yarın kendini tutmalısın. Aliman'ın umutsuzluğa düşmesi başka bir şey. O, bizim hayatta gördüklerimizi görmedi, edindiklerimizi edinemedi daha. Sen bir anasın, o ise körpeçik bir gelin. Şunu da unutma: Eğer savaş uzarsa, belki beni bile çağırırlar cepheye. Maysalbek'in askerlik çağı da pek uzak değil. Gerekirse hepimiz birden gideceğiz. Bunlara da hazırlıklı olmalısın...

Ertesi gün öğleden sonra askerler büyük bir kfile halinde harekete geçmişler. Kasım ve Aliman atlarını dört nala kaldırıp en öne çıkmışlar. Kasım, yakınlarıyla vedalaşmak için eve uğrama izni almış. Onun için koşturup geldiler. Aliman'ın gözleri ağlamaktan şişmiş, mosmor olmuştu. Yol boyunca ağlamıştı besbelli. Kasım, her ne kadar kendini tutmuş olsa da bu zorlu sınav onu da perişan etmişti. Ne maksatla bilmiyorum ama Kasım bize, biçerdöver ve traktör sürücülerinin hasat sonuna kadar askere sevklerinin durdurulacağını da söyledi. Bunu belki perperişan olan Aliman'ı yatıştırmak, umutlandırmak için, belki de bu söylentiye gerçekten inandığı için söylemiş olmalı. Uğurlamak için tren istasyonuna kadar gelmememizi de rica etti bizden. Aliman'a ve bize çok acıdığı belliydi. Yine bunun için olacak 'sürücüler dönsün' emri vaktinde yetişirse, hemen o gün dönüp gelebilirmiş köye...

Şimdi çok iyi anlıyorum ki bunu, Aliman'ı ve bizi düşündüğü için söylüyormuş. Çünkü tren istasyonuna gitmek için bütün gün yol yürümek zorundaydık. Bunu elbette yapardık, ama dönüşte nasıl dayanırdık? Eve gelinceye kadar göz pınarlarımız kururdu ağlamaktan. Ama o anda ona inanmıştım. Hani, ne derler: İnsanın canı çıkmadıkça umudu da yok olmazmış. Onu ana yola kadar uğurlamak için çıktığımız zaman ben de bu umuda kaptırmıştım kendimi.

Yolda giderken Kasım, birlikte çalıştığı bütün arkadaşlarıyla

vedalaştı. Biçerdöverde ve buğday taşıma işinde çalışanlar koşup gelmişlerdi. Biçerdöver yakınlardaydı. Motoru rolantide çalıştırılıp bırakılmıştı.

Savaşa giden demircinin önce örsü ve çekiciyle vedalaştığını söylerler. Benim Kasım da kendine göre bir zanaatçı sayılırdı. Yardımcılarıyla, köydeşleriyle konuştuktan sonra yola bir göz attı. Atlı, arabalı asker adayı kafilesi, önlerinde kızıl bayrak dönemece giriyorlardı. Atının dizginini uzatarak:

-Baba, şunu tutar mısın biraz? dedi.

Atı babasının yanına bırakarak biçerdöverin yanına giden Kasım, o koca makinenin çevresinde her tarafına baka baka dolaştı. Sonra birden platforma çıktı ve sürücüye:

-Haydi Aşıkul, tam gaz sür! dedi. Tıpkı geçen gün yaptığımız gibi. Motorlar birden patladı, biçerdöver güreledi, demir tırmık döndü ve kesilen sapları kaldırıp ayıklama haznesine attı. Buğdaylar depoya dolarken saplar saman olup savruldu... Kasım yüzünü yakıcı rüzgara çevirmişti. Omuzlarını dik tutuyor, gülümsüyordu. Her şeyi unutmuş gibiydi o anda. Bağıra bağıra traktör sürücüsüne bir şeyler söylüyor, o da ona aynı şekilde cevap veriyordu. Sonra başlarını sallıyorlardı. Tarlanın ucuna varınca döndüler ve devam ettiler biçmeye...

Biçerdöver, o koca tarlanın içinde bir tarla kuşu gibi uçuyordu. Biz de bir an için cepheyi, savaşı unuttuk. Herkesin yüzü gülüyordu şimdi. Ama en neşeli ve gururlu olanımız Aliman idi. Gülümsüyor ve gelmekte olan biçerdövere doğru yavaş yavaş ilerliyordu. Karşı karşıya geldikleri zaman biçerdöver durdu. İşte o zaman gülen yüzler yine karardı, dondu. Çünkü, komşumuz Ayşe'nin onüç yaşındaki oğlu, saman toplayıcı olarak durduğu yerden fırladı, Kasım'ın boynuna sarıldı ve gözyaşları içinde öpmeye başladı. Ben, dudaklarımı kanatırcasına ısırdım. Olanca sesimle bağırarak istiyordum ama Suvankul'un sözlerini hatırlayarak kendimi tutabildim. Kasım, küçük Baktaş'ı kucaklayıp havaya kaldırdı, onu yanaklarından öptü sonra usulca sürücü yerine çıkarıp oturttu ve aşağı indi. Biz Kasım'ı yine ortamıza aldık. Orada sürücüler ve yardımcılarıyla bir kere daha vedalaştı. Sonra yola baktı. Büyük kfile bizim durduğumuz yerin hizasına geliyordu. Artık daha fazla gecikemezdi.

Kasım'dan burada ayrılacaktık, ama o ayağını üzengiye atıp atına biniyordu ki zavallı gelinim Aliman, kadın erkek yaşlıların bulunmasına aldırmadan, bir çığlık atarak kocasının omuzlarına asıldı. Sarsılıyordu, beti benzi sapsarıydı, yalnız gözleri parlıyordu. Onu zorla Kasım'dan ayırdık. Bir kere daha kurtuldu elimizden. Biz çekiyorduk, o kaçıp kurtuluyor, Kasım'ın koluna yapışıyor, bir çocuk gibi üzengiye basmasına engel oluyor ve yalvarıyordu:

-Dur, bir dakika, sadece bir dakika daha kal!. Kasım onu öperek yatıştırmaya çalışıyordu:

-Ağlama Aliman, ağlama, göreceksin, hemen yarın dönüp geleceğim istasyondan, inan bana... Suvankul gelinine yaklaştı:

-Hadi Aliman, yola kadar uğurla kocanı. Biz burada vedalaşacağız, burada ayrılacağız. Onu geciktirmek istemiyoruz.

Suvankul bu defa oğlunun elini tuttu:

-Gözlerimin içine bak oğlum.

Birbirlerinin gözlerinin içine baktılar.

-Anladın mı? dedi Suvankul.

-Anladım baba, dedi Kasım.

-Hadi şimdi git, Allah'a emanet ol.

Suvankul atına bindi, tırısı kaldırarak ardına bakmadan gitti. Kasım benimle vedalaşırken:

-Maysalbek'ten mektup alırsanız bana adresini bildirin, dedi.

Kasım'la Aliman atın gemini tutarak anayola doğru yürüdüler. Gözlerimi onlardan ayıramıyordum. Katile uzaklaşıyordu. Aliman, Kasım atına bindikten sonra, üzeniği tutarak bir süre daha yürüdü. Sonra Kasım eğilip onu öptü ve atını dörtlale sürerek uzaklaştı oradan. Zavallı gelinim, atın kaldırdığı tozun içinde kaybolarak koşuyor, ona yetişmeye çalışıyordu. Yanına gittim ve onu eve getirdim.

Ertesi gün akşam üzeri Caynak tren istasyonundan döndü. Rahvan doru, eysiz olarak briskanın arkasına bağlanmıştı.

Bölüm 5

Uzaklarda savaş bütün şiddetiyle sürüyor, kan gövdeyi götürüyordu. Biz ise burada işimizle savaşıyorduk? Kasım'ın tahmini de doğru çıkmıştı. Bütün çabalarımıza rağmen biçmeyi bitiremediğimiz ekinler, biçip de batözde tanelerini ayıklayamadığımız başaklar kar altında kaldı. Bazı yerlerde kar patatesleri de örtmüştü. Ekin işinden göz açamadığımız için patatesleri sökecek zamanımız olmamıştı. Kalan erkekler de hergün birer ikişer cepheye gönderiliyordu. Sabahtan akşama kadar kolhozda geçiyordu günümüz. Konuştuğumuz tek konu da savaş idi. Ne oluyordu, ne olacaktı? Şimdi her evde herkesin dört gözle beklediği kişi postacıydı.

Kasım'ın gidişinden bir hafta sonra Maysalbek'ten bir mektup aldık. Bu onun bize yazdığı ilk mektuptu. Askerlik şubesinden kendisini ve sınıf arkadaşlarının çağrıldığını, ama şimdilik cepheye değil, şehre gideceklerini yazıyor, bizimle tek tek vedalaşmadığı için üzülmememizi istiyordu.

Geleceğini ne getireceğini kimse bilemezdi ve şimdi olanları düşünüp üzülmünün de hiçbir yararı yoktu. Önemli olan sonunda zaferi kazanmaktı. İkinci mektubunu Novosibirsk'ten atmıştı. Burada, Yedek Subay Okulunda kurs görüyorlarmış. Bize bir de fotoğrafını göndermişti. Bu resmi çerçeveletip duvara astık. Biraz sararmış olsa da, hala duruyor yerinde. Güzel bir resim doğrusu. Asker üniforması ona çok yakışmış. Gür saçları arkaya doğru taralı, gözlerinde belli belirsiz bir huzur, bir dalgınlık var. Onu rüyalarımda hep bu resimdeki gibi görüyorum. Aliman Maysalbek'i sadece bir defa; nikah kıyıldığı gün görmüştü. Ona ağabeyinin evlenmesi dolayısıyla bir günlük izin vermişlerdi.

Aliman bu resme dikkatle bakarak:

-Ana, bu bizim Maysalbek çok yakışıklı bir çocuk. Buraya

geldiğimde taptaze bir gelin olduğum için ona dikkatle bakamadım, bu yüzden de iyi göremedim. Ama bu resim her şeyi anlatıyor. Buraya gelse, kendisine layık okumuş, güzel bir kızla onu eversek? Ne iyi olurdu değil mi ana?

Onu başımla onaylıyor, o güzel günlerin gelmesi için dua ediyor, dalıp gidiyordum.

Kışın ortalarına kadar biraz sakindim. Oğullarımdan mektup alıyor, sağ olduklarını öğrenip şükrediyordum. O günler de Kasım'dan bir mektup gelmişti. Bu mektubunda cepheye hareket ettiklerini bildiriyordu. Bunu okuyunca bütün bedenimi bir korku sardı, kalbim ise duracaktı gibi oldu. Bu yetmiyormuş gibi, aynı günlerde Suvankul'u da sık sık çağırmaya başladılar askerlik şubesine. Adam azlığı yüzünden, yazı-çizi işlerinde olsun, komisyonlarda ya da türlü denetim işlerinde olsun, çok görev veriyorlardı ona. Oraya gidip gelmeler sırasında kolhozdaki işler birikiyor, o da onların üstesinden gelebilmek için durup dinlenmeden çalışıyordu. Kolhozdaki işi önemliydi ve bundan dolayı onu askere çağırmayacaklarına inanıyordum. Başkarması, ekip başı olmayan bir kolhoz, eli ayağı olmayan insana benzerdi. Ama, çok yanılmışım. Onu da çağırdılar! Harmanda, karlar altında kalan başakları kurtarmaya, taneleri çıkarmaya çalışırken aldım kara haberi. Haberi duyar duymaz dirgenimi samana sapladım, buz gibi olmuş sapını tutarak başımı yasladım ve hiçbir şey düşünmeden öylece donakaldım bir süre. Bundan sonra ne yapardık, nasıl yaşardık biz? İki oğlum cephegedeydi, işte şimdi kocam da gidecekti...

Suvankul geldi. Hiçbir şey söylemeden atından indi, sonra bana iyice sokularak:

-Hadi Tolgonay eve gidelim, benim için öte-beri hazırlayacağız, dedi.

Yolda rahat rahat konuşalım diye beni atına bindirdi, kendisi ise yanında yürümeye başladı. Ama konuşamıyorduk, aramıza yerleşen dev bir sessizlik konuşmamıza engel oluyordu sanki. Oysa birbirinize söyleyeceğimiz şeyler öyle çoktu ki... Ağzımızı açamıyorduk, bir tek kelime söylemek için sonsuz bir çaba göstermemiz gerekiyordu. Ben atın üzerinde, o yaya, öylece ilerliyorduk. Kara bulutlar gökyüzünü kaplamıştı. Sarı Vadi'den soğuk kuzey rüzgarı kopmuş geliyordu.

Yağışı haber veren bu rüzgarla devedikenleri bükülüp hışırdıyor, bir kar fırtınasının kopması yakın görünüyordu. Çevreme bir göz attım: Ufuklarca uzanan tarlalar ıpıssızdı ve insana kasvet veriyordu. Ne bir insan karaltısı, ne kımltı ne de ses vardı. Hava soğuk ve bulanıktı.

Yanımda yürüyen Suvankul sigara üstüne sigara yakıyordu. Bir ara elimi tuttu ve konuşabildi:

-Üşüdün mü Tolgonay, elin buz gibi?

Cevap vermedim. O bir şeyler söylemeye çalıştı, ama yine sustu. Belki kafasından geçenleri söyleyecekti bana, düşüncelerini paylaşacaktı. Belki şöyle diyecekti: Görüyorsun ya Tolgonay, çocuklarımdan ardından ben de gidiyorum. Kaderim ne olacak? Döner miyim, dönmez miyim bilemem. Eğer dönmemesiye gideceksem, bu seninle son görüşmemiz olacak. Ne yapalım, kader böyleymiş... Ama seninle çok yıllar geçirdik. Karşılıklı sevgi ve anlayış içinde geçti evliliğimiz. Eğer birbirimizi kırarak davranışlarımız olmuşsa;

unutalım bunları. Birbirimizi can ve gönülden bağışlayalım. Hiç kimse kendi yazgısını bilemez...

Aslında bunlar benim düşüncemdi, onun neler söylemek istediğini bilemiyordum. Dönüp dönüp yüzüme bakıyor, dudaklarını ısıyor ve sonra yine sessizliğe gömülüyordu. Birden, onun kara bıyıklarında, ilk defa, isyan etmiş gibi ağaran, gümüş rengini alan bir kıl gördüm. Bu tarlada Suvankul'a ilk karşılaştığımız günleri de hatırlıyordum. Sonra tam yirmi iki yıl onu terimizle suladığımızı, bir yandan çocuklarımızı büyütürken, öte yandan kan ter içinde kalarak tohum ektiğimizi...

Bütün hayatım gözlerimin önünde canlanıverdi. Böyle bir beraberlikten sonra bizi ayıracaklarını, hele bir daha hiç görüşmemesiye ayıracaklarını, hiç bilemez, hiç düşünemezdim. Yine hatırlıyorum: Hasadın ilk gününde, yine atla ve yine bu yoldan dönmüştük köyümüze.

Köyün kenarından yapımı yarım kalan mahalleyi ve yeni yolu da görmüştüm. Aliman ve Kasım'ın evlerini yapacağımız arsadaki taş ve kerpiçleri de. İşte şimdi de görüyorum onları. İçim hüznle doldu. Hıçkırıklar içinde atın boynuna abandım. Öylece giderken, ağladım... ağladım...

Yanımda sessizce ve sabırla ilerleyen Suvankul:

-Ağla Tolgonay, ağla, dedi. Dök içini. Burada kimsecikler yok. Ama bundan sonra başkalarının önünde gözyaşlarını gösterme. Çünkü sen baybişesin, evin reisi. Aliman ve Caynak'ın anasısin. Bu kadar da değil, artık kolhozda benim yerime sen ekipbaşı olacaksın. Bu görevi verebilecekleri senden başka kimse yok.

Bu sözlerden sonra ağlamam daha da arttı, gözyaşlarım çeşme gibi aktı.

-Yerin dibine batsın ekipbaşılık! Bunun sırası mı şimdi! Hiçbir şey istemiyorum ben. Bu sözleri duymak da istemiyorum. Ama daha o akşam çağırdılar beni kolhoz idare merkezine. Yeni başkarmamız Usanbay, cepheden geri gönderilen bir yaralı, Suvankul ve birkaç ihtiyar oradaydılar. Usanbay hemen konuya girdi:

-Bak Tolgonay teyze, istesen de istemesen de yapacaksın bu işi. Hemen yarın bir erkek gibi kemerini sıkacak, ekipbaşının atına atlayacaksın. Bu arada bizim topraklarımızı, sularımızı, köylülerimizi senden iyi bilen, senden iyi tanıyan hiç kimse yok. Sana güveniyoruz, çünkü en iyi ekipbaşımız da sana güveniyor. Ne yazık ki onu, yüreğimiz kan ağlayarak bugün cepheye uğurlayacağız. Elimizden hiçbir şey gelmiyor. Hemen yarından itibaren işe dört elle sarılmalısın Tolgonay teyze.

Köyün yaşlıları da bazı öğütlerde bulundular. Kısacası sonunda beni razı ettiler. Hem onları nasıl reddedebilirdim ki? Ne günlerde, hangi şartlarda yaşadığımızı çok iyi biliyordum. Hem bunu benden, sevgili kocam da istiyordu, belki son isteği olacaktı bu.

O gece Suvankul yatıp uyuyamadı. İş konusunda birçok öğütlerde, uyarılarda bulundu: İşe, tohumlukları hazırlamakla başla, dedi. Yük ve çekim hayvanlarını dinlendir. Pullukları, pulluk soklarını, tapanlama, tırmıklama araçlarını tamir ettirmelisin. Çok çocuklu aileleri, özellikle de yaşlıları gözetmelisin... Şunları şöyle şöyle...

bunları böyle böyle yapmalısın...

Ah benim iyi yürekli, her şeyi düşünen sevgili eşim, can yoldaşım...
O gece fırtına sabaha kadar dinmedi. Rüzgar bacada durmadan uğuldadı.

Nihayet, anayola kadar uğurlanmak sırası Suvankul'a da gelmişti. O, kendi yaşındakilerle birlikte Caynak'ın briskasına bindi. O fırtınalı günde hareket ettiler ve az sonra da tipiden görünmez oldular. Tanrım, O ne müthiş bir soğuktu! Ustura gibi kesiyordu insanın suratını. Yavaş yavaş eve doğru yürüyordum. Hiçkırıklar içinde, her dakika dönüp arkama baka baka, eve geldim.

O günden itibaren, başkarmanın dediği gibi, kuşağımı sımsıkı bağladım, atıma atladım ve ekipbaşı görevime başladım. Ekipbaşılık bugün de çok güç bir iş ama işe yeni başladığım zamanlar bin beterdi. Köyde hiç sağlam adam kalmamıştı. Kalanların hepsi ya sakat, ya hasta idiler. Kadınlara, genç kızlara, çocuklara, çok yaşlılara düşüyordu bütün işler: Ürün olarak tarladan ne kaldırırsak hepsini orduya gönderiyorduk. Araç, gereç bakımından da acınacak haldeydik: Tekerleksiz arabalar, kopuk hamutlar, çürük iplerle dikilmiş ya da yapılmış koşumlar... Demir dövmek için kömür de bulamıyorduk artık. Demirci atölyesinin ocağını yakmak için yaz sıcaklığında kuruyup kalmış dikenleri, çalıları toplamaya başladık.

Hayat çok zordu, eskisine hiç benzemiyordu. Açlık, her kapıya gelip dayanmıştı. Bütün bunlara rağmen son gücümüzle tarlayı işlemekten, olabildiğince ürün devşirmekten geri kalmadık. Kimilerini tatlı sözle, kimilerini sert çıkışlarla yola getirdik. Bu yüzden kaç defa kaç kişiyle saç saça baş başa kapışacak hale geldim!. Öyle günlerde belli oluyordu insanın iyisi ve kötüsü. Ben yine de her zaman köyümüz insanların yerlere kadar eğilerek selamlamaya hazırım. Çünkü, dağılmadılar, her şeye rağmen dayanışmayı bırakmadılar ve gerçek birliği gösterdiler. O günün kadınları bugünün nineleri, çocukları ise anne-baba oldular.

Herhalde bu çocuklar o günleri unutmuşlardır, ama ben onları ne zaman görsem, o günlerdeki durumları canlanıyor gözümde: Aç, çıplak, perişan... Kolhozda canla başla çalışmaları, tarifsiz acılar ve gözyaşları içinde zaferi bekleyişleri... Ama o halleriyle ne işler başardıklarını kendileri bilmezler. Nice güçlüklerle boğuşmak durumunda kalmış, nice ağırlıkların altında belim bükülmüş olsa da, o günlerde onlara ekipbaşı olmaktan hiç şikayet etmiyor, bundan gurur duyuyorum.

Her zaman şafakla beraber ayakta, kolhozun avlusunda olurdum. Sonra bütün gün at üstünde dolaşırdım: Bozkırdan vadilere, vadilerden dağlara, her yere giderdim. Akşamları geç saatlere kadar kolhozun idare odasında kalırdım. Böylece, günün nasıl akıp geçtiğini anlayamazdım bile. Belki kendimi böylesine işe vermek kurtarmıştır beni. Gün geldi, her şey canlarına tak ettiği için, bana küfür mü etmediler, imiğime mi yapışmadılar, işi mi terketmediler... İşte bütün bunlar için de kimseye dargın değilim. Böyle güç durumlarda Caynak'ın ve Aliman'ın üzerine biraz daha fazla yük biniyor, yapılamayan işleri de onlara veriyordum. Evlatlarım, gece gündüz durup dinlenmeden çalıştılar. Yakınlarımı, canlarımı böylesine zora soktuğuma, dayanılmaz işlere sürdüğüm için de pişman değilim. Böyle yapmasam, acılara, korkulara dayanamaz, ezilirdik: Evin üç erkeği cephedeydi. Bunları düşünmeden edemiyorduk. İki aydan beri Kasım'dan mektup gelmiyordu. Bu yüzden Aliman'la göz göze

gelmekten kaçınıyor, bu konunun açılmasından, Kasım'a ne oldu? diye ağzımdan bir laf kaçırmaktan korkuyordum. Havadan sudan, günlük işlerden söz ediyorduk hep. Sözde Kasım'ı andıracak hiçbir imada bulunmamaya çalışıyorduk.

Bir kış sabahı, demirhaneye gitmek, nallanacak kolhoz atları için yardım etmek üzere evden çıktım. Ne göreyim? Başkarma Usanbay, atını bana doğru dörtlüye koşturmuyor mu! Elinde avuç içi kadar bir kağıt olduğunu da görüyordum. Yanıma gelip durdu, bu kağıdı bana uzattı, Acele telgrafın var dedi. Telgraf!

Nefesim kesilecekti nerdeyse. Demirhaneden çekiş sesleri geliyordu kulağıma, ama çekişler örse değil de benim göğsüme göğsüme iniyordu sanki. Herhalde limon gibi sararmış olmalıyım.

-Neyin var Tolgonay teyze? dedi başkarma. Korkma, telgraf Maysalbek'ten geliyor. Novosibirsk'ten çekilmiş. Gel hadi, korkma, al telgrafını, dedi ve eyerden eğilip kağıdı bana verdi:

-Hemen tren istasyonuna git, oğlun oradan geçecek ve geçerken seni görmek istiyor. Senin için bir araba koşturmasını, atlar için arabaya ot ve yulaf koymalarını emrettim. Daha ne duruyorsun Tolgonay teyze, eve gidip biraz hazırlık yapmayacak mısın?

Tepeden tırnağa mutluluğa gömülmüş gibiydim. Sevinç ve heyecandan uçacaktım nerdeyse. Ne yapacağımı bilemeden demirci dükkanına girdim. Demirci ve nalbantlar:

-Hadi şef, hadi! dediler. Bu işleri sensiz de yaparız biz. Geç kalma, istasyona git sen...

Eve doğru koştum. Kafam karmakarışık. Ama bir şeyi iyi anlamıştım: Maysalbek tren istasyonuna gelmemi istiyordu... Beni görmek istiyordu! Koştum, ter içinde kaldım. Bir yandan da sayıklar gibi konuşuyordum:

-Ne istiyor canım evladım? Beni görmek istiyor. Seni görmek için bin kilometre koşarım ben! Kanatlarımda da gelirim!.. Ah analar... analar... Oğlumun istasyondan nereye gideceğini sormamıştım kendime.

Eve geldim ve ona yol yemeği hazırlamaya başladım. Hamur aşısı yaptım, et kızarttım. Herhalde yanında arkadaşları da vardı, onlara da verecekti bu yiyeceklerden. Onun için bol bol pişirdim her şeyi. Sonra hepsini heybeye doldurdum.

Aynı gün Aliman'la birlikte istasyon yolunu tuttuk. Önce istasyona Caynak'la gitmek istemişim, ama Caynak kabul etmedi:

-Olmaz ana, dedi, sen Aliman'la git, ben işlerin başında kalayım, böylesi hem daha iyi, hem daha doğru olur.

Daha sonra küçük oğluma hak verdim. O henüz çocuktaydı ama, hiç de aptal değildi. O son günlerde Aliman'ın ne bunalımlar geçirdiğini, ne acılar ve korkular yaşadığını görüp anlıyordu... O sırada Aliman ot anbarındaydı. Oraya koşup sevindirici haberi ona kendisi verdi. Ah, ah... Gelinimin heyecanını görmeliydiniz. Son zamanlarda onu hiç bu kadar sevindiren bir şey olmadı. Mutluluktan uçacaktı nerdeyse. Gözleri ışıltılı, yanakları al al olmuştu. Benden daha çok

sabırsızlanıyor ve beni sıkıştırıyordu:

-Hadi anacığım, işte kürkün, işte yün şalın, çabuk giyin, gidelim hemen...

Giderken yerinde duramıyordu:

-Daha hızlı! Daha hızlı! diye bağıırıyordu sürücüye. Bununla da yetinmiyor, arabacının elinden dizginleri kaparak atları dehliyor, kamçıyı şaklatıyordu.

Araba kalınlaşan ve katılaşan kar üzerinde hızlı gidiyor, atlar keyifle tırıs kalkıyor, tekerleklerin sağır edici takırtıları yeni yağlanmış dingillerde boğuluyordu. Yol boyunca kar yağışı devam etti. Düzenli, güzel yağıyordu. Ama hava soğudu, hafif don yapmaya başladı. Aliman'ın üstü başı kar taneleriyle süslenmiş, öyle güzel görünüyordu ki... Başının üzerinde kalınca bir kar örtüsü oluştu. Şalını, savruk saç örgülerini, yakasını örtüyordu bu kar. Teni buğday rengindeydi, yanakları gül gibi al al olmuştu. Kömür gözleri ısı ısı parlıyor, beyaz dişleri daha parlak görünüyordu. Her şeyiyle cıvıl cıvıldı. Gencecik bir kadına her şey, kar bile çok yakışıyor, yaraşıyor. Yol boyunca hep konuştu. Neler söylüyordu neler... Ana, diyordu. Maysalbek trenden inince benim kim olduğumu sakın söyleme, bakalım tanıyabilecek mi?

Az sonra bu fikrinden vazgeçiyor, Maysalbek'e arkadan yavaşça sokulacağını, elleriyle gözlerini kapatacağını, kim olduğunu soracağını söylüyordu. Ne derdi Maysalbek? Herhalde biraz korkardı ve bu aptalca şakayı yapanın kim olduğunu sorardı... Aklından geçenleri yüksek sesle söylüyor, sonra da bu düşüncelerine katıla katıla gülüyordu. Ah Aliman! Güzel gelinim, sevgili küçük gelinim! Onun böyle davranmasının, böyle düşünmesinin sebebini bilmediğimi mi sanıyordu? Zaten kendini ele vermekte de gecikmedi. Birden gülmeyi bıraktı ve hafif sesle mırıldandı:

-Maysalbek Kasım'a çok benziyor... İkiz gibi benziyorlar birbirlerine değil mi?

Ben iştizmezlikten geldim. Şimdi yine susuyordu. Besbelli gizli düşüncelerine dalıp gitmişti. Az sonra genç sürücünün elinden dizginleri yine kaptı. Aydaa! Aydaaa! diye atları dörtnala kaldırdı. İstasyona geldiğimiz zaman akşam olmuştu. Araba durur durmaz ikimiz birden atlادık, demiryoluna doğru koşmaya başladık. Sanki Maysalbek'de tam o sırada gelecekmiş gibi... Ama, ortalıkta kimsecikler yoktu. Sağa, sola, her tarafa baktık. Sonra, üzüntüler içinde, iki öksüz gibi kalakaldık. Ne yapacağımızı, nereye gideceğimizi bilemiyorduk. Rayların, traverslerin arasından dondurucu bir karayel koşuyordu. Büyük gıcirtılar ve takırtılar çıkarak manevra yapan bir lokomotif, üzerleri kırağı kaplı, tekerlekleri donup raylara yapışmış vagonları yerlerinden söküp ileri geri götürüyordu. Rüzgar elektrik tellerinde uğul uğuldu.

Biz o güne kadar istasyona tren beklemeye, tren karşılamaya hiç gitmemiştik. İlgili memurlara sorup bilgi almak da gelmiyordu aklımıza... Bu sırada bir siren sesi işittik, hemen ardından bir trenin istasyona girmekte olduğunu gördük:

-Ana, geliyor! İşte geliyor! diye bağırdı Aliman. Bütün vücudum tiril tiril titredi. Bir korku, bir kuşku düştü yüreğime... Tren hızla yaklaştı, lokomotif bizim önümüzden ve karları savura savura geçti, az sonra durdu. Biz katar boyunca koşmaya başladık. Vagonlar

tıklım tıklım doluydu. Kadınlar, çocuklar ve pek çok da asker vardı. Kimdi bu askerler? Nereden gelip nereye gidiyorlardı? Hemen her vagonun önünde durup soruyorduk:

-Suvankul ov Maysalbek var mı? Allah aşkına söyleyin, Suvankul ov Maysalbek bu trende mi? Bazıları bilmediklerini söylediler, bazıları cevap bile vermedi. Bazıları da alaylı alaylı güldüler yüzümüze.

Biz vagondan vagona koşarken tren hareket etti. Bu istasyonda sadece üç dakika durmuştu. Sanki elimizdeki kuşu kaçırmış gibi olduğumuz yerde kalakaldık. İşte o sırada, sırtında siyah bir gocuk, ayaklarında keçe çizme bulunan yaşlı bir Rus demiryolcu bize yaklaştı. Aslında trenin gelişi sırasında da farketmiştim onu. Bize kimi beklediğimizi sordu. Ona uzun uzun anlattık, sonra da Maysalbek'ten gelen telgrafi gösterdik. Gözlüğünü takıp, dudaklarını kımıldata kımıldata, ama sessiz, telgrafi okudu ve şöyle dedi:

-Oğlunuz askeri katarlardan biriyle gelecek, ama hangi katarla geleceğini ve buradan hangi saatte geçeceğini bilemem. Eğer bir gecikme olmazsa, bu gece veya yarın erken saatlerde bir askeri tren geçecek. Belki geçmiştir de, bilemem. Hergün geçiyor bu trenler. O yandan bu yana, bu yandan o yana durmadan geçip gidiyorlar. Ekspres trenler bunlar...

Tam bir hayal kırıklığına uğramıştık. Tarifsiz üzüntüler içindeydik.

-Ah bu savaş! Bu savaş! diye iç çekti demiryolcu. Bu savaş her şeyi alt üst etti. Neyse, rüzgarın altında dikilip durmayın, bekleme salonuna gidin. Orada oturur, beklersiniz, tren geçerken de çıkıp bakarsınız. Başka yapabileceğiniz bir şey yok. Bekleme salonunda bankların üzerine uzanmış on kadar insan vardı. Hayat onları yoldan yola, istasyondan istasyona atmış ve sanki çile dolduruyorlardı. Galiba alışkindılar bu hayata. Orada kendi evlerindeymiş gibi rahat hareket ediyorlardı. Birkaçı mışıl mışıl uyuyor, ötekiler sigara içip sohbet ediyorlardı. Bir köşede iki kişi madeni bardaklarla çok sıcak bir şey içiyorlardı. Üfleye üfleye içmelerinden belliydi içtikleri suyun çok sıcak olduğu. Bir adam da gitarının tellerine hafif hafif dokunuyor, kısık bir sesle şarkı mırıldanıyordu.

Şişesi kırık ve kirli bir gaz lambası tüte tüte yanıyor ve cılız bir ışık veriyordu. Gölge tarafına bir göz attık ve orada bir bankın uç tarafına henüz oturmuştuk ki bir trenin gelmekte olduğunu duyup fırladık dışarıya. Rüzgar kürkümüzün eteklerini, kol ve yakalarını savuruyordu. Bir yük treniydi gelen. Vagonlarda ne asker görünüyordu ne sivil. Biz yine de vagondan vagona koşarak bağarmaya başladık:

-Suvankulov Maysalbek var mı?

-Suvankulov Maysalbek trende mi?

Bize hiç karşılık veren olmadı. Çaresiz, yine bekleme salonuna döndük. Orada bulunanların hepsi şimdi horul horul uyuyorlardı. Aliman:

-Ana, sen biraz uzan, dinlen, dedi... ben gelen trenleri gözlerim. Başımı geliminin omuzuna yasladım, sözde biraz kestirmek istedim, ama ne gezer! Uyumam mümkün değildi... Trenin yaklaştığını yalnız kulağımızla değil, yüreğimizle, zihnimizle algılıyor, kilometrelerce

uzakta olsa da yer sarsıntısını ayaklarımızın altında hissediyor, döşeme belli belirsiz sarsıldığı bir sırada fırlayıp çıkıyorduk dışarı. Trenin hangi yönden geldiğine bakmıyorduk bile.

Heybeyi kaptığımız gibi yol kenarında buluyorduk kendimizi. Trenler geldi geçti, Maysalbek hiç birinde yoktu... Tam gece yarısında yer bir kere daha sarsıldı, biz bir kere daha dışarı fırladık. Karşılıklı olarak iki tren birden giriyordu istasyona. İki yönden gelen keskin düdük sesleri doldurdu kulaklarımızı. İki yol arasında şaşıp kalmıştık. Her iki tren kulakları sağır eden gıcırıtlarla ve sirenlerle, yavaşlamak şöyle dursun, hızlarını daha da arttırarak geçip gittiler. Vagon tekerlekleri gurul guruldu. Rüzgar uğulduyor, bizi kar çevrintisiyle kuşatıyor ve sanki vagonların altına çekmek istiyordu.

-Ana, ana! diye bağırdı Aliman. Beni fener direğine doğru çekerek sımsıkı kucakladı ve hiç bırakmadı.

Ben, yıldırım hızıyla geçen pencerelerden gözümü ayıramıyordum. Eğer Maysalbek oradaysa ve ben görmeden geçip giderse, diye, yüreğim hop inip hop kalkıyordu. Raylar, kaçan tekerleklerin altında inim inim iniyor, oğlum için kaygılar altında ezilen yüreğimi de inim inim inletiyordu. Ve trenler, arkalarında oluşan kar çevrintilerini de çekip götürerek geçtiler. Biz uzunca bir süre fener direğine tutunarak öylece kaldık.

Şafak vaktine kadar bir dakika oturamadık. Gelip geçen trenler boyunca bir sağa, bir sola koştuk durduk. Tam güneş doğarken ve fırtınanın ansızın dindiği bir sırada, çok tuhaf bir tren geldi istasyona: Vagonların yanları yanmış, çatıları delik deşik olmuş, kapıları uçmuş!... Katar boyunca tek canlı görünmüyor. Bütün vagonlarda bir ölü sessizliği, bir yanık kokusu var. Kömür haline gelmiş döşemelerin, erimiş boruların, kavrulmuş boyaların kokusu... Dün bizimle konuşan demiryolcu, elinde bir fenerle bu trene yaklaşırken Aliman sordu:

-Ne biçim tren bu? Ne olmuş bu trene?

-Bombalanmış, düşman bombalamış, diye fısıldadı demiryolcu.

-Peki nereye götürüyorlar bu vagonları?

-Tamir atölyesine, tamir edecekler.

Onların konuşmasını dinlerken, o bombardıman sırasında bu vagonlarda bulunanların canhıraş seslerini duyar gibi oluyordum: Duman ve alevler arasında bağrıışanları, ayaklarını kollarını yitirenleri, kulakları sağır, gözleri kör kalanları, acılar içinde kıvrananları ve nihayet canlarını yitirenleri... Ama bu bombalar, uzaktaki savaşın buralara kadar uzanmış bir yankısıydı sadece... Ya cephe, asıl savaşın olduğu yerlerde neler oluyordu, neler?

Yanık vagonlardan oluşan o katar istasyonda uzun bir süre kaldı. Sonra, melankolik bir gıcırıyla yerinden kımıldadı ve bilemeyeceğim bir yöne doğru hareket etti.

Yüreğim kaygılarla dolu olarak, giden trenin ardından bakakaldım: Maysalbek de oraya, bu trenin bombalandığı yere gidecekti. Ya Kasım? Ya Suvankul? Mektubunda Riazan yakınında olduğunu yazıyordu. Bu şehir cepheye pek uzak değildi galiba... Ortalık aydınlandı. Artık bizim de dönmemiz gerekiyordu. Atların yiyeceği bitmiş, bir tutam ot kalmamıştı. Ama ya Maysalbek geçmemişse,

bundan sonra geçecek trenlerden birindeyse? Onu, yüreğimiz ağzımıza gelerek bunca saat bekledikten sonra görmeden nasıl gidebilirdik? Bu soru ikimizin de aklından çıkmıyor, dönmeyi hiç istemiyorduk.

Dün olduğu gibi hava yine rüzgarlı ve soğuktu. Buraya boşuna Rüzgarların Kervansarayı dememişler! Birden bire gökyüzünü kaplayan bulutlar dağılıverdi, güneş bütün parlaklığıyla çıktı ortaya. Ah, ah! Bulutların ardından çıkıveren şu güneş gibi oğlum da gözümün önünde parlayıverse, bir kerecik, sadece bir kerecik görünürse!.. diyordum içimden.

Tam bu sırada uzaklardan bir tren sesi duyduk. Doğudan geliyordu. İki uzun ve keskin düdük sesiyle iyice yaklaştığını belli etti. Ayaklarımızın altındaki toprak bir kere daha sarsıldı, raylar bir kere daha homurdandı. Ard arda koşulmuş iki lokomotif, buhar ve duman püskürterek büyük bir uğultu ile geçtiler. Tekerleklerden kıvılcım saçılıyor, ocaktan kor olmuş kömürler dökülüyordu. Bu iki lokomotifin ardından üstü açık vagonlar görüldü.

Bu vagonlara yüklenmiş tank ve topların üzerleri branda beziyle örtülüydü, aralarında da ağır kürklerine bürünmüş tüfekli askerler nöbet tutuyordu. Sonra, kapalı vagonların aralık kapılarından askerleri gördük. Vagonlar hızlı hızlı geçiyor ve her vagonla birlikte yine hızlı hızlı kaputlar, yüzler görünüp kayboluyor, eksik heceli bir şarkı kelimesi, bir balalayka ve akordeon sesi duyuluyordu. Onlara bakmaktan bulunduğumuz yeri unutmuştuk. Bu sırada, elinde sarıkırmızı bayraklar tutan bir adam koşup yanımıza geldi ve ağzını kulağıma dayayarak bağırdı:

-Tren durmayacak! Durmayacak! Çekilin rayların üzerinden, başka tren geçecek bu yoldan, çekilin! Böyle dedi ve bizi kenara doğru itti. İşte tam bu anda, hemen yakınımda bir ses, bütün sesleri bastırarak kulağıma çarptı:

-Anaaa!... Alimaaaaan!...

Allahım! Allahım! Maysalbek idi bu! Tam yanımızdan hızla geçiyordu. Kapı penceresinden beline kadar dışarı sarkmış, bir eliyle kapıya tutunuyor, öbür eliyle asker şapkasını sallıyordu. Bağıra bağıra bir şeyler söylüyor, bize veda ediyordu. Ben sadece Maysalbeek! Maysalbeek! diye olanca sesimle bağırdığımı hatırlıyorum. Ama, o çok kısa zamanda, oğlumu şaşılacak kadar net bir şekilde görebilmiştim. Rüzgar saçlarını karıştırmış, kaputunun yakasını kanat gibi sallıyordu. Yüzünde ve gözlerinde hem sevinç vardı hem keder, hem acıma vardı hem de veda bakışları! Onu gözümünden hiç ayırmadan koşmaya başladım. Trenin son vagonu büyük bir uğultu ve takırtıyla beni geçip gittikten sonra da traverslerin üzerinde koşmaya devam ettim. Sonra... sonra düşüp kaldım. Yolun üzerinde inim inim inliyor, ağlıyordum. Oğlum savaş meydanına gidiyordu ve ben onu, donmuş rayları kucaklayarak, sıkarak uğurluyor, veda ediyordum!

Tekerleklerin rayları döverken çıkardıkları takırtılar gittikçe uzaklaştı ve sonra duyulmaz oldu. Ben, bunca yıl sonra hala, zaman zaman o trenin o gürültü ile geçişini duyar gibi olurum, vagon tekerleklerinin çıkardığı o takırtılar kulaklarımda yankılanır durur.

Aliman, düşüp kaldığım yere geldiği zaman kendi gözyaşlarında boğulmuş gibiydi. Eğilip beni kaldırmak istedi ama kaldıramadı.

Hıçkırma hıçkırma ağlıyor, elleri kolları tiril tiril titiyor ve beni kaldıracak gücü bulamıyordu kendinde. O sırada, o istasyonun kadın makasçısı da geldi. Bir Rus idi. O da bana, tıpkı Aliman gibi ana! ana! diyor, beni kucaklıyor ve benimle birlikte ağlıyordu. Sonunda ikisi güçlerini birleştirip beni kaldırabildiler, raylardan uzaklaştırdılar. İstasyona doğru yürürken Aliman bana bir asker şapkası uzattı:

-Al ana, al bunu. Maysalbek sana bıraktı.

Ben onun bulunduğu vagonun peşinden koşarken elinde salladığı şapkasını bana attığını böylece öğrenmiş oldum.

Dönüş yolunda arabada otururken, o şapkayı kalbimin üstüne sımsıkı bastırdım ve hiç unutmadım. O şapka hala bende, evimizin duvarında asılı duruyor.

Haki renkli, kulaklıklılı; bildiğimiz asker şapkalarından biri: Alın biraz yukarısına rastlayan yerinde bir yıldız var. Bazen o şapkayı ellerime alır, yüzüme sürerim ve oğlumun kokusunu bulurum onda.

Bölüm 6

-Söyle bana toprak ana, oğlunu bir kerecik, bir anlık görebilmek için böyle tarifsiz acılara gömülen bir ana nerede, ne zaman görülmüştür?

-Ben görmedim, duymadım Tolgonay. Zaten dünya dünya olalı böyle bir savaş da görmedi.

-Bari ben, oğlunun yolunu böyle gözleyen anaların sonuncusu olsam... Allah hiç kimseye demir rayları kucaklatmasın, hiç kimsenin başını travaslere vurdurtmasın.

-Köyüne döndüğün zaman ta uzaklardan oğlunla görüşemediğini herkes anlamıştır. Betin benzin sapsarıydı. Gözlerin uzun bir hastalıktan kalkmış gibi göz çukurlarına iyice gömülmüştü.

-Keşki bir ay yataktan kalkmamış bir hasta olsaydım da, o hale bu yüzden düşseydim!

-Zavallı Tolgonay, iyi hatırlıyorum, o yıl saçların bembeyaz olmuştu. Oysa eskiden ne güzel kara saçların vardı! Saç örgülerin ne kadar sık, ne kadar ağırdı! O yıl pek sessiz, pek ağır başlı idin. Buraya gelir, dudaklarını sıkar ve hiçbir şey söylemeden giderdin. Ama ben seni anlıyor, gün geçtikçe her şeyin daha zor, dayanılmaz hale geldiğini gözlerine bakıp görüyordum.

-Evet toprak ana, insan istemeden düşüyor o hallere. Bari o dayanılmaz acıları çeken yalnız ben olsaydım, başkaları çekmeseydi! diyorum. Ama, savaşın kanlı pençesini boğazına geçirmediği bir tek aile, bir tek insan yok! Hele o kara haberi, ölüm haberini bildiren o kağıtlar yok mu, insanı caneviden vuruyor, öfke ve kin bakışlarını donuklaştırırken, yüreğini parça parça ediyordu. Bir günde iki-üç kara haber birden geliyordu köye. İki-üç haneden birden hıçkırıklar, kargışlar, yürek paralayan ağıtlar yükseliyordu. İşte öyle zamanlarda, o kara günlerde, ekipbaşı olduğum için bugün gurur duyuyorum.

Kendi felaketimi, kendi acılarımı, halkın acılarıyla bir tutup, acıyı, açlığı, dondurucu soğukları paylaşıyordum köydeşlerimle. Ben bunun için dayanabildim, bunun için ayakta kalabildim. Başkaları için de

dayanmam gerekiyordu. Öyle olmasa, çoktan eriyip gider, çiğnenip gider, toza toprağa karışmış olurdu. Bir savaşın haklısı, galibi olabilmek için, sonuna kadar savaşmak ve yenmekten başka çare olmadığını ben işte o zamanlar anladım. Ya savaşacak, yenecektik, ya da ölecektik! İşte, sevgili toprağım, seni rahatsız etmemek için buraya binek atımla gelir, acılarımı acılandırmamak için seni sessizce selamlar ve yine sessizce dönüp giderdim...

Bölüm 7

Haftalar, aylar sonra bir gün Kasım'dan mektup geldi. Bu mektubu kaptığım gibi atıma atladım, yola bakmadan, dere tepe demeden dört nala sürdüm. Aliman ve Caynak tarlaya gübre atıyorlardı. Ta uzaktan bağırdım onlara:

-Süyüncü!(Sevinçli haber, sevince, müjde.) Süyüncü!' iyi haber!

O büyük sevinci onlara bir an önce duyurmamak, onlarla paylaşmamak olacak şey mi! Kasım'dan bir satır mektup; bir satırlık haber almalı iki ay olmuştu.

Mektubunda iki defa Moskova savaşına katıldığını ve her iki çarpışmadan yara almadan çıktığını yazıyordu. Almanları püskürttüklerini, onlara iyi bir sille vurduklarını, bundan sonra da alaylarının geriye gönderildiğini bildiriyordu.

Aliman'ın nasıl sevindiğini görmeliydiniz. Arabadan atlamış, koşarak Caynak'ı geçmişti:

-Ah anam, dudağına acı değmesin, ağzın bal olsun! diyordu. Titreyen eliyle mektubu aldı, mutluluktan uçuyor, kendinden geçiyor ve okuyamıyordu. Durmadan:

-Yaşıyor! Yaşıyor! diyordu sadece.

Tarlada çalışan öbür kadınlar da gelmiş, onu ortalarına almışlardı.

-Hadi Aliman, oku şu mektubu, kocan ne yazıyor öğrenelim, belki bizim çocuklardan da bir haber vardır...

-Okuyacağım canlarım, şimdi okuyacağım, diyor, ama bir satır bile okuyamıyordu.

Sonunda Caynak dayanamadı:

-Ver şunu, dedi, yüksek sesle okuyalım ki herkes duysun. Ve mektubu yüksek sesle okudu.

Aliman yere çömelmiş, avuç avuç karları alını; yüzüne sürüyordu. Caynak mektubu okuduktan sonra o da ayağa kalktı. Yüzünde eriyen karları silmeyi unutmuştu. Çıtır, çıtır, parıl parıl bir mutluluk vardı yüzünde.

-Şimdi... şimdi iş başına! dedi yavaş sesle ve karların üzerinde ağır ağır yürümeye başladı. Yürürken yavaş yavaş çevresine de bakıyordu. Dalgındı. Ne düşünüyordu o dakikalarda? Belki, elinde testi, anızlı tarlada kocasına doğru koştuğu anları... Belki, Kasım'ın biçerdöver başında veda edişini. Herhalde Aliman o dakikalarda, kendisi için pek değerli ve unutulmaz olayları tekrar anıyor, tekrar yaşıyordu. Bir bakıyorsunuz gözlerinde mutluluk parıltısı, bir de bakıyorsunuz hüzün

var...

Anayola doğru uzun uzun baktı. Herhalde Kasım'ı götüren atın gidişini, toynaklarının yeri dövüşünü ve kendisinin Kasım'ın peşinden koşmasını hatırlıyor, tekrar yaşıyordu o anları. Caynak da geliyordu onunla ve ona takılmaktan geri kalmıyordu:

-Hey, havalarda uçuyorsun, hele in bakalım biraz, aklını başına topla! Anladın değil mi? Artık bütün köy seninle alay edecek. Ha ha ha! Bir mektubu okuyamamak ne demek? Bak görürsün sen, Kasım'a bir mektup yazacağım, karını okula gönderdim, okumayı öğrenecek diyeceğim...

Aliman da güya ona çok kızarak orasına burasına vurmaya başladı. Sonra, şen şakrak, birbirlerini kovalayarak arabaya doğru koşular. Ben de ağır ağır yürürken düşünüyordum: Ancak benim oğullarım gibi yiğitler halkı düşmandan koruyabilirdi. Tek sağ olsunlar... Sağ olsunlar ve zaferle dönsünler. Ondan sonrası kolaydı, bir deri bir kemik kalsak bile her engeli aşar, her güçlüğün üstesinden gelirdik. Önemli olan sağ kalmak. Ama, zafer de gecikmesin artık, çabuk gelsin! Çabuk gelsin! Elbette yalnız benim dileğim değildi bu.

Bütün halkın amacı, umudu, hayali bu idi. Bu yüzden de ben, her fedakarlığa, her güçlüğe katlanmaya hazırdım. En küçük oğlum Caynak daha onsekizini bile doldurmadan cepheye gönderildiği zaman bile dişimi sıktım, dilimi tuttum ve acılarımı içime attım. Kış sonuna doğru askerlik şubesine sık sık çağırılmış, kendi yaşındaki gençlerle birlikte yat-kalk ve silah kullanma talimleri yapmıştı. Zaten bu talimler adet olmuş ve buna hepimiz alışmıştık. Bir endişe duymuyordum.

Eğitim görüyor, manevra yapıyorlardı: Yat! Kalk!.. Sağa bak, sola bak! gibi onbeş günlük bir talimden sonra dönüp geliyorlardı. Bir defasında, gidişinin ikinci gününde döndü. Buna çok şaşıtm:

-Niye bu kadar çabuk bıraktılar, umarım bir daha hiç çağdırmazlar, dedim.

-Bırakmadılar ana, yarın yine gideceğim, dedi Caynak. Bu defa biraz daha fazla talim göreceksin, daha fazla kalacağız orada. Bu yüzden de evde bir gün kalmamıza izin verdiler, merak edilecek bir şey yok.

Ona inandım. Şüphelenmek aklıma bile gelmedi. Caynak o gün bir tuhaf davranıyordu. Çıkacağı uzun bir yolculuğa hazırlanıyordu sanki. Öğleden evvel, elinde çekiç ve çivilerle avluda, ahırda, ambarda dolaştı durdu. Gevşeyen çivilere bir çekiç vuruyor, düşen çivilerin yerine yenisini çakıyor, tamir edilecek kapı pencere arıyordu. Daha sonra, koca bir yığın yakacak odun hazırladığını, arka avludaki gübreligi temizlediğini, ambarın damına attığımız otları kurutmak için aktardığını farkettim... Akşam üzeri eve geldiğimde, avluyu iyice temizlediğini, at yemliğini onardığını gördüm.

O yemliğe de ihtiyacımız vardı. Babamız evdeyken bir atın her zaman el altında, emrinde bulunmasını isterdi...

-A evladım, bütün bu işlerin hepsini birden yapmana ne gerek var, o onarımları yapman için yazın bol bol vaktin olacak, demiştim.

Bana, eli değmişken, vakti de varken yapmak istediğini, sonra belki vakit bulamayacağını söylemişti. O bu cevabı verdiği zaman da

uyanmamış, bir şey anlayamamıştım.

Sadece Komsolomdaki işlerinin çokluğu gelmişti aklıma. Gerçek sebebi ancak gitmesinden sonra öğrendik. Bize bir mektup yazmış ve bunu istasyondan bir arkadaşı ile göndermişti! Tanrım! Bu ne çocukluk, bu ne maskaralık! Ah yavrum ah! mektup yazmak iyi de, veda etmeden gitmek olur mu hiç? O haberi duyduğum zaman aklımı yitirecek olsam bile, gideceğini bana söylemeliydin. Konuşmadan, veda edemedim gittiği için bizden çok çok özür diliyordu. Böylesinin daha kolay, acıları uzatmaktansa her şeyin bir çırpıda bitivermesinin daha iyi olacağını düşünüyormuş.

Daha az acı çekesiniz, olayı bir anda öğrenip kararımdan dolayı bana hak veresiniz istedim diyordu. Ne bileyim, belki o haklıdır. Elbette acı haberi yüzüme söylemek onun için pek güç bir şeydi. Belki seller gibi gözyaşı dökerek ağlayacaktım. Belki yalvararak onu caydırmaya çalışacağımdan korkuyordu...

Yıllar sonra bugün, onu çoktan yitirmiş olsam da, tıpkı bizi besleyen Toprak Ana ile olduğu gibi, onunla da konuşmaya devam ediyorum:

Caynak, sevgili yavrum, dinle beni! Sakın pişmanlık duyup üzülme, sana kırılmış değilim. Seni daha o anda affetmiştim Caynak, sevgili oğlum, küçük kulunum, cabağım benim. Niçin bize veda etmeden gittiğini, beni yalnız bıraktığını, gençliğini ve geleceğini feda ettiğini anlamadım mı sanıyorsun? Sen cesur, atılgan bir yiğit idin. İnsanları çok sevdiğini birçokları bilmezdi. Sen, bizim çektiklerimiz, sıkıntılarımız karşısında soğukkanlılığını koruyamadın ve gittin. İnsanların insan olarak kalmalarıydı senin en büyük dileğin. Savaşın onları insanlıktan çıkarmamalarını, ruhlarından iyilik ve acıma duygusunu çıkarıp atmamasını istiyordun. Sen hep böyle olmaya çalıştın. Bu dünyadan insanlar göçüp gider ama yaptıkları iyi şeyler kalır. Senin güzel davranışın da unutulmayacaktır. Seni yıllar önce yitirdik. Kayıplar arasında saydılar seni. Bize paraşütçü olduğunu, üç defa düşman hatlarının gerisine indiğini yazmıştın. Ve bir gün, bindokuz yüz kırk dört yılının karanlık bir gecesinde, arkadaşlarıyla birlikte, partizanlara yardım için düşman hatlarının gerisine bir defa daha inmişsin. İşte o günden beri senden hiç haber alınamadı... Bir serseri kurşuna mı hedef oldun, düşmana esir mi düştün, bir bataklıkta mı boğuldun?... Kimse bir şey bilmiyor. Eğer hayatta olsaydın, çok dolaylı da olsa, söylentisi ya da gölgesi bile olsa, şu son yıllarda bir haber alırdık, diyorum.

Evet, Caynak, seni işte böyle ansızın yitirdik. Onsekiz yaşında bir yiğit idin cepheye gittiğinde ve senin hatıran insanların belleğinde şimdi belli belirsiz. Ama ben seni olduğun gibi her şeyinle, her davranışınla hatırlıyorum. Cepheye gittiğin günü, beni çok sevdiğin ve acıdığın için haber vermeden gidişini ve o günkü görünümünü en ince ayrıntısına kadar hatırlıyorum. Bir gün tren istasyonunda sırtındaki gocuğu çıkarıp küçük bir çocuğa verişin de gitmiyor gözlerimin önünden. İstasyonda, bir ana ve dört çocuktan oluşan bir sığınmacı aile görmüştün. O çocukların büyüğü çıplak denecek kadar ince giyimliydi ve çok üşüyordu. Hiç düşünmeden sırtındaki gocuğu çıkarıp verdin o çocuğa. Sonra kendin, incecik ceketinle, soğuktan dişlerin takır takır vurarak dönmüştün eve. O soğukta, gocuğunu verdiğin o çocuk, belki bugün bir yetişkindir ve zaman zaman seni o günkü halinde hatırlıyordur. Onun bugünkü yaşı, senin o zamanki yaşından çok daha ilerde. Ama sen ona örnek oldun, öğreten oldun. İyilik, yola geçen, yoldan toplanan bir şey değildir. Tesadüfen ele geçen bir şey değildir. İnsan iyiliği ancak

başka bir insandan öğrenir.

Ama konuşmak neye yarar. Kelimeler, dövünmeler, yitirileni geri getirmiyor. Bu savaşta ne kadar çok insan öldü! Eğer savaş olmasaydı benim sevgili Caynak'ım da bugün hayatta olacaktı. Yakışıklı, iyi yürekli bir insan olarak...

Ah yavrum, hayatın oniki çiçeğinden bir tekini bile koparmamış, koklamamış olman ne kadar acı! Sen, yaşamaya henüz başlamıştın, hangi kızı sevdiğini bile bilmiyorum... Bugün yüreğinde parlayan, son umut ışığıdır. Yakında o da sönecek ama, yine de ben her şeyi... her şeyi hatırlıyorum, bu arada o ihtiyarın beni görmek için tarlaya geldiği o uğursuz günü de çok iyi hatırlıyorum. İlkbaharın ilk günlerindeydik. Kardelenler henüz solmamışlardı. Tarlaları yeni yeni tapanlamaya başlamıştık. Sarı Vadi'den ılık bir yel esiyordu. Sonbaharda sürdüğümüz toprak kurumaya, otlar ise güneşin can veren ışınlarıyla yeşermeye başlamıştı.

O gün de tarla sürüyorduk. Ben at üstündeydim ve traktörün ardından giderek toprak kokusunu çekiyordum içime. Bir yandan da uzun zamandan beri Suvankul'dan ve Kasım'dan mektup gelmediğini düşünüyorum ve üzüliyordum.

O sırada aksakallardan birinin bana doğru yaklaştığını gördüm. Atını pek yavaş sürdüğüne göre, acil olmayan bir iş için geliyor olmalıydı.

Ona:

-Hoşgeldin ve tam zamanında geldin aksakal, dedim, dua et de işimiz uz gitsin, düz gitsin.

Aksakal atın üzerinde ellerini havaya açtı, duasını okudu ve sakalını sıvazladı:

-Çiftçilerin koruyucusu Diykan Ana yardımcımız olsun, bereketli hasat olsun, taşan sular gibi bol bir ürün alalım...

Sonra bana geliş sebebini söyledi:

-Tolgonay, ilçe merkezinden bir görevli senin büroya kadar gelmeni rica ediyor, bunu haber vermeye geldim.

-Pekala aksakal, gidelim öyleyse.

Öbür çalışanların yanına sokuldum ve akşama doğru gelip yapılan işleri göreceğimi söyledim onlara. Sonra da aksakalla birlikte köyün yolunu tuttuk. Şeflerden birinin beni çağırması pek olağandı. Hele ekim başlarında bu tür çağırımlar ve görüşmeler çok olurdu. Bu yüzden hiç merak etmemiş, şaşımamıştım. Havadan sudan söz ederek ağır ağır ilerliyorduk. Bu konuşma sırasında bizim aksakal lafı evirip çevirip bana getirdi ve şöyle dedi:

-Bu korkunç yıllarda halkımıza hizmet için at sırtından inmeden canla başla çalıştığın için sana minnettarız. Bir kadın olsan da sen bizim hepimizin başısın. Bu eyeri bırakma, eyerine de işine de sımsıkı sarıl. Başına bir şey gelseydi hep birden desteklerdik seni. Çünkü sen bizdensin ve bizimsin. Elbette hayat senin için hiç de kolay geçmiyor, bunu hepimiz biliyoruz. Bir insanın kaderi, dağdaki patika gibidir: Bazen çıkar, bazen iner, bazen de dibi görünmeyen bir uçurumun başına gelip durur. İnsan tek başına böyle bir yolda ilerleyemez, ama

birleşenler, birbirine omuz verenler her engeli aşarlar...
Bizim alt-üst olan hayatımız için de aynı şeyi söyleyebiliriz...
Köye iyice yaklaşmıştık ki bizim avlunun yakınında bir kalabalık gördüm. Sanki bir toplantı vardı orada. Değirmenin arkasında da sadece başlarını görebildiğim insanlar vardı. Nedendir bilmem, insanların orada toplanmalarına da bir önem ve anlam veremedim. O sırada aksakal birden atımın gemini tuttu ve hiç yüzüme bakmadan:

-İn attan Tolgonay, attan inmen ve yayan gitmen gerekiyor, dedi.

İşte o zaman şaşkın şaşkın aksakalın yüzüne baktım. Aksakal atından indi ve aynı sözleri tekrarladı bana:

-Attan inmen, yürümen gerekiyor Tolgonay. Hala neler olup bittiğini anlamasam da, birden yüreğime kor düştü. Attan yavaşça indim ve o sırada Aliman'ı farkettim. Üç kadın ve o, bizim eve gidiyorlardı.

O gün kadınlar arkları temizleme işine gittikleri için Aliman'ın çapası hala omuzundaydı. O üç kadından biri onun omuzundan çapayı alınca bir anda her şeyi anladım.

Yol boyunca kükredim, uludum, hıçkırdım...

-Ne oluyor? Söyle Allah aşkına, ne var?

Komşumuz Ayşe'nin evinde toplanmış olan kadınlar sesimi duyunca koşup çıktılar. Hiçbir şey söylemeden yanıma geldiler ve koluma girip:

-Metin ol Tolgonay, tut kendini, aslanlarımızı yitirdik...
Şahinlerimizi yitirdik... Suvankul ve Kasım er meydanında, şeref meydanında öldüler.

Aynı anda Aliman'ın çığlıkları ve bütün kadınların ağıtları doldurdu havayı:

-Bağrım oyyy! Ciğerim oyyy! Ah kardeşlerim, yüreğim oyyy!
Sonra birden sağır oldum. Sesim de kısıldı. Herhalde çok bağırdığım içindi bu. Önümdeki yol dalgalanıyor, ağaçlar devriliyor, evler yıkılıyordu. O korkunç sessizlik içinde, bazen gökyüzünde bulutların hortum hortum birbirine girdiklerini, bazen de herkesin ağzı yüzü oynadığı halde seslerinin hiç çıkmadığını görüyordum. O arada çırpınıyor, ellerimi tutan başka ellerden kurtulmaya çalışıyordum. Ama ne ellerimi tutanların kimler olduğunu biliyordum ne de avlu kapısında toplanmış o kalabalığı görebiliyordum. Yalnız Aliman görünüyordu gözüme. Acımasız bir netlik içinde bütün çaresizliğini, korkunç yüzünü görüyordum onun. Yüzü çok korkunçtu, tırnaklanmıştı ve sızım sızım kan akıyordu.

Saçları karmakarışık, entarisi parça parça idi. Kadınlar onu ancak ellerini arkadan kavuşturarak zaptedebiliyorlardı. Bütün gücüyle onlardan kurtulmak, bana doğru atılmak için çırpınıyordu zavallı. Ağzından, yürek parçalayan, kulak delen bir sesle bağırdığını anlıyordum ama, hiçbir şey işitmiyordum.

Sağırdım! Ben de beni tutanlardan kurtulmak için çırpınıyordum ve o anda bir tek isteğim vardı: Koşmak, son hızımla, son gücümle onun yardımına koşmak. Ama, birbirimize ulaşınca kadar sanki

ebediyet kadar uzun bir zaman geçti. Aliman nihayet kollarını boynuma doladığında onun boğuk ve yürek parçalayan sesini işittim.

-Anam! Anam! İkimiz de dul kaldık! Zavallı dullarız biz...
Güneşimiz söndü, artık hep karanlık olacak, hep karanlık!...
Evet, dul kalmıştık. Kaynana ve gelin ikimiz de dul idik şimdi.
Hıçkırma hıçkırma yeri göğü inletiyor, birbirimizin yanaklarını ateş gibi gözyaşlarımızla ıslatıyorduk... Ama bizim doya doya ağlamaya bile vaktimiz yoktu. Ölüm haberini alışımızın yedinci gününde, kolhozda çalışanlar bir kere daha toplandılar bizim evde.

Yitirdiklerimizi bir kere daha rahmetle andılar ve sonunda bize şöyle dediler:

-Yitirdiklerimiz için bütün bir yıl yas tutsak yine azdır. Onları hep hatırlayalım, asla unutmayalım, ama geride kalanların yaşamak için yiyeceğe ihtiyaçları olduğunu da unutmayalım. Dua edelim ki Maysalbek ve Çaynak muratlarına ersinler (O günlerde Çaynak'tan hemen hemen her hafta mektup alıyorduk) ve savaştan zaferle dönsünler.

Size gelince, artık işbaşı yapmanıza izin veriyoruz. Şimdi ekme ekme zamanıdır ve toprak beklemez. Bütün gücünüzü toplayın, bütün acınızı, hıncınızı yumruğunuza verin ve orada tutun. Hep bizim yanımızda olun, biz de öcümüzü böyle alalım.

Aliman'la başbaşa kısa bir konuşma yaptıktan sonra onlara aynı fikirde olduğumuzu söyledik. Sabahleyin işe gitmek için hazırlığımızı yaparken başkarma Usanbay bize iki kağıt getirdi. Bunlar, iyi saklamamız gereken ölüm belgeleriydi. Kasım'ın kağıdı onbeş gün önce gelmiş kolhoza. Onun, Moskova savunmasında Orekhovko köyünde vurulup öldüğü yazılıydı. Bu haberi tam bize duyuracakları sırada Suvankul'un ölüm haberi de gelmiş. O, büyük Eletz saldırısı sırasında ölmüş. İki ölüm haberini aynı gün bildirmeyi daha uygun bulmuşlar.

Ben yeniden kuşağımı sıkıca bağladım, atıma atladım ve görevime devam etmek için yola koyuldum. Eğer ben ağlayıp sızlamaya, kara talihiime kargışlar yağdırmaya başlasaydım, kolumu kımıldatmak istemeseydim, Aliman'ın hali nice olurdu? O neler yapmazdı? Zaten umutsuzluğun eşiğinde çırpınıp duruyordu ve ben de onun için endişe ediyordum. Benim acım onunkinden elbette daha az değildi. Ben aynı anda hem eşimi, hem oğlumu kaybetmişim. Ama benim durumum onunkinden farklıydı.

İyi yıllar, kötü yıllar görmüştük ama, Suvankul'la birlikte geçirdiğimiz uzunca bir hayatımız da olmuştu. Çektiğimiz sıkıntıların karşılığı olan mutluluğu da yaşamıştık. Çocuklarımız, üzüntüyü de sevinci de paylaştığımız bir ailemiz olmuştu. Savaş olmasaydı, ömrümüzün sonuna kadar beraber olacaktık. Ya Aliman ve Kasım'ın neleri olmuştu ki? Neleri olacaksa gelecekte olacaktı. Onların hayatı gelecekte, tamamen hayallerinde idi. Savaşın keskin baltası kendilerini de yıkmıştı, umutlarını da.

Elbette zamanla Aliman'ın yarası da kabuk bağlayacaktı. Dünya erkeksiz kalacak değildi ya, belki başka birini sevebilir, yeni umut kapıları açılabilirdi. Kocaları savaşta ölen genç dulların bazıları da savaştan sonra evlenmişlerdi. Şimdi onlar yalnız değiller. Birer eş ve anne oldular. Çoğu mutlu. Ama herkesin kanı, herkesin canı bir değil ki. Bazıları uğradıkları felaketi pek çabuk unutarak

yeni bir yola girmekte hiç tereddüt etmediler. Bazıları ise geçmişten kopamadı, kopma gücünü kendinde bulamadı ve umutsuzca çırpınıp durdu olduğu yerde. Aliman işte bu sonunculardan idi. Olanları unutamıyor, yazgısını kabul edemiyordu. Bana gelince, başışlanmaz bir hata işlediğimi söyleyebilirim: Zayıf olduğum için acıma hissini yenemedim. Mevsim ilkbahardı. Bizim ekip arkları açıyordu. Bir gün işimizi güneş batmadan oldukça erken bir saatte bitirdik ve herkes evine döndü. Ben öbür işlerin ne durumda olduğunu gidip görmeliydim ve onun için Aliman'a eve dönmesini, beni beklememesini söyledim.

İşçi kulübeleri pek uzak değildi. Ben yanlarına vardığımda onlar akşam yemeklerini yemeğe başlamışlardı. Onlarla biraz işten-güçten söz ettik. Yanlarından ayrılıp atıma bineceğim sırada Aliman'ı gördüm. Demek ki eve gitmemiş. Tek başına nadasın içinde dolanıyor ve lale topluyordu. Ah, ah! Çiçekleri ne de çok severdi Aliman! Ah benim talihsiz gelinim! On kadar iri saplı lale vardı elinde. Herhalde bunları eve götürmek için toplamıştı. Ellerinde bu çiçeklerle görünce alnımdan boncuk boncuk ter aktı: Onu, ellerinde gülhatmileriyle sabah izinden ve aynı yürüyüşle gittiği o günde olduğu gibi görüyordum yine. Yalnız o zaman başörtüsü kırmızı, ellerindeki çiçekler beyazdı. Şimdi ise başörtüsü kara, ellerindeki çiçekler kırmızı... O zamanki haliyle şimdiki hali arasında görünüşte tek fark bu idi.

Ama kimbilir yüreğinde ne acılar vardı. Giderken bir ara başını kaldırıp etrafına göz attı, sonra yine hüznün dolu bir bakışla elindeki çiçekleri seyre daldı. Kime vereceğim bu çiçekleri? diyormuş gibi geldi bana. Derken, bütün vücuduyla titremeye başladı, başını yere iyice eğdi, çiçeklerin yapraklarını kopardı, saplarıyla yeri kazar gibi dövdü. Neden sonra sakinleşip başını elleri arasına aldığı zaman omuz başları hala inip inip kalkıyordu. Onu rahatsız etmemek için bir kulübenin kuytusundan seyrediyor, 'varsın ağlasın, biraz açılır' diye düşünüyordum. Ama o birden fırlayıp kalktı, tarlaların içinden anayola doğru koşmaya başladı. İşte o zaman korkuya kapıldım, hemen atıma atlayıp düştüm peşine. Kara entarisiyle kırmızı çiçekli nadasın içinde onu öyle koşup uzaklaşırken görmek beni çok korkutmuştu doğrusu. Ardından bağırdım:

-Aliman! Dur! Nereye gidiyorsun, neyin var senin?

Dur, Aliman dur!

Ama beni dinlemiyordu.

Rahvan atın kocasını ondan ayırıp götürdüğü yolun başına gelince durdu ve ona yetiştim.

-Ana! Sakın bana bir şey söyleme! Bir şey söyleme! diyordu bana.

Atın gemini çektim, o zaman Aliman koşup geldi, atın yelesini tuttu, başını bacağımın üzerine dayayıp hüngür hüngür ağladı... Susuyordum, ona ne diyebilirdim ki? Neden sonra başını kaldırdı. Gözyaşları tozla karışıp çamurlaşmış, yüzüne bulanmıştı. Hıçkırıklar arasında konuştu benimle:

-Bak ana, güneş nasıl pırıl pırıl... Gökyüzü masmavi, bozkır çiçek kaplı... Kasım artık gelmeyecek değil mi? Hiç gelmeyecek?..

-Evet kızım, hiç gelmeyecek, dedim. Aliman derin bir iç çekti.

-Beni bağışla ana, dedi yavaş bir sesle, uzaklara, ta uzaklara koşmak, onun gibi ölmek istedim. Kendimi tutamadım. Ona hiçbir şey söylemeden ağlamaya başladım. Ama, bilge bir insan, anlayışlı bir insan olabilseydim ona apaçık şöyle demem gerekirdi: Küçük bir çocuk musun sen? Kocasını yitiren yalnız sen misin? Nice nice gelinler dul kaldı. Her şeye göğüs germesini, dayanmasını bilmelisin artık. Şu sözlerimi ne kadar saçma bulursan bul, yine de söyleyeceğim:

Kasım'ı unutmak zorundasın kızım, unut onu. Geçmiş bir daha hiç geri gelmez. Bir gün sevebileceğin başka bir adam bulursun. Eğer kendini böyle bırakırsen senin için çok daha kötü olur. Kendini umutsuzluk ve üzüntü içinde bırakmaya hakkın yok, daha gençsin ve hayatını yaşamak zorundasın...

Ona bu tek ve katı gerçeği söylememiş olmama bugün nasıl üzümlüyor, nasıl pişman oluyorum bilemezsiniz. Daha sonraki zamanlarda bu sözler kaç defa dilimin ucuna kadar geldi ama yine söyleyemedim. Hangi görünmez güç bunları söylememe engel oluyordu bilemiyorum. Aliman da bu sözleri dinlemek istemezdi zaten. Demiri nasıl tavında dövmek gerekiyorsa, çekiç darbelerini nasıl soğutmadan indirmek gerekiyorsa, her kelimeyi de öyle tam zamanında söylemek gerekiyordu. O anı geçirince söz soğuyor, katılaşıyor, insanın yüreğine taş gibi oturuyor ve bu ağırlığı kaldırıp atmak hiç de kolay olmuyordu. Yıllar sonra bugün böyle konuşmak kolay, ama o zamanlar günün çalkantıları ve tasaları içinde, ülkemizi kasıp kavuran ve herkesi büyük sıkıntılar içinde bırakan o kıtlık zamanlarında, her şeyi apaçık görebilmek için düşünmeye vaktim yoktu. Bütün umutlar, bütün düşünceler bir tek amaçta birleşiyordu: Bir an önce zafer kazanılsın, hele savaş bitsin, sonrası kolay... Şu savaş bir bitsin... diyordum kendi kendime, her şey normale döner, her iş düzelir. Ama yazık ki öyle olmadı...

Bölüm 8

-Toprak Ana! Toprak Ana! Söyle bana, Suvankul gibi, Kasım gibi evlatlarına kıyarlar da dağlar niçin göçüp yerin dibine batmaz? O iki can, baba-oğul, bu toprağın öz çocukları, soylu çocuklarıydı. Bilinmeyen eski çağlardan beri bu toprakları yoğuran, işleyen insanlardı. Dünyayı besleyen, sulayan onlardır. Savaş çıkınca bu toprakları savunmak için asker olup ön safta çarpışan onlardır. Savaş olmasaydı. Suvankul ve Kasım neler neler yapacaktı bir düşün. Onların emeklerinin ürünü olan nimetlerden nice nice insan yararlanacaktı.

Nice tarlalar ekilecek, nice nice buğday üretilecekti. Onlar da başkalarının çalışmasından, üretmesinden ödülleri bin kat olarak alacaklar, yaşamanın sevincini, mutluluğunu tadacaklardı. Söyle bana Toprak Ana, gerçeği söyle: İnsanlar savaşmadan yaşayamazlar mı?

-Çok güç bir soru sordun Tolgonay. Nice nice milletler savaş sonunda yok olup gittiler, nice nice şehirler yanıp kül oldu ve toprak olarak üzerimde insan ayağının izini görmek için yüzyıllarca beklediğim çağlar oldu. İnsanlar ne zaman bir savaş başlatacak olsa, onlara şöyle diyordum: Durun! Kan dökmeyin!. Şimdi de tekrar ediyorum: Ey dağların, denizlerin öbür tarafındaki insanlar, siz ki mavi göğün altında yaşıyorsunuz, savaş neyinize gerek?

Ben toprağım, bana bakın! Ben herbiriniz için aynıyım ve siz de benim gözümde eşitsiniz. Benim için önemli olan sizin sözleriniz değildir. Ben sizin dostluğunuza muhtacım, çalışmanıza, beni işlemenize! Saban izine bir çekirdek, bir tohum tanesi atın, size yüz katını vereyim, küçük bir fidan diki kocaman bir çınar vereyim! Evler kurun, temel olayım!

Üreyin, çoğalın, hepinize güzel bir barınak olayım! Derinim, yükseğim, büyüğüm, ucum bucağım da yok... Hepinize yeterim ben... .. Sen de bana insanlar savaştan yaşayamaz mı diyorsun Tolgonay. Bu bana bağlı değil ki. Siz insanlara, niyetinize, irade ve bilgeliğine bağlı.

-Sevgili Toprak Ana, savaş, en çalışkan evlatları, en usta sanatçıları öldürüyor. İşte bunun için ben hayatım boyunca bu cinayetlerden, bu katliamdan nefret ettim, savaşa karşı geldim. İnsanlar savaş yolunu kapatabilirler ve bunu yapmak zorundadırlar diyorum.

-Savaş olunca benim acı çekmediğimi mi sanıyorsun Tolgonay? Çok, çok acı çekiyorum savaşlarda. Ölen köylülerin güçlü kollarını özleyorum hep. Tohum eken evlatlarımı yitirmiş olduğum için hep ağlıyorum.

Onlar hiç gelmeyecek: Suvankul, Kasım, Caynak ve ölen bütün öteki askerler hiç gelmeyecek. Ben, işlenmeden, ekilmeden bekledikçe, ya da yetiştirdiğim buğdaylar toplanmadan oldukları yerde kaldıkları zamanlar, o gelmeyenleri çağırıyorum: Neredesiniz çiftçilerim? Nerelerdesiniz? Haydi, kalkın gelin, yardım edin bana! Boğuluyorum, ölüyorum evlatlarım... Yetişin, kurtarın beni! derim. Ah, ah Suvankul çapasını kavrayıp gelebilse, Kasım biçerdöveriyle, Caynak arabasıyla çıkagelselerdi!... Ama sesime ses vermiyorlar...

-Bu güzel sözlerin için sana teşekkür ederim Toprak Ana. Biliyorum, sen de onlar için üzülüyor, onları hasretle anıyorsun. Tıpkı benim gibi onlar için gözyaşı döküyorsun. Sağol toprak ana, sağ ol!

Bölüm 9

Savaşın üçüncü ve dördüncü yılları bize hem büyük sevinçler, hem büyük acılar getirdi. Ordumuz düşmanı adım adım geriletmişti, topraklarımızdan sürüp çıkardığı için yüreğimize bir bayram sevinci, zafer sevinci doluyordu. Öte yandan, günlük hayatımızda karşılaştığımız güçlükler dayanılmaz boyutlara ulaştı. Sonbahardan itibaren her şey kötüye gidiyordu. Tarlalardan biçerdöver döküntüsü, orak artığı başakları topladık, bahçelerden var yok bütün patatesleri söküp çıkardık ama kışın ortasında açlık başladı, ilkbaharda ve sıcak yaz günlerinde korkunç bir hal aldı. Bazıları bitki köklerini çiğneyerek, birkaç damla sütle rengini değiştirdikleri suyu içerek açlıklarını gidermeye ve ayakta kalmaya çalıştılar. Aliman ve ben, eteğimize yapışan çocuklarımız olmadığı için bütün gün çalışıyorduk. Çocuklarımız olsaydı daha iyi olur muydu? Nüfusu kalabalık ailelere gittiğimiz zaman; karınları balon gibi şişmiş, benizleri sapsarı, kolları ipince ve bir lokma ekmek umarak sessizce bakan çocukları görünce yüreğimiz parçalanıyordu. Eğer bana o zamanlar Haydi, sen de cepheye git ve öl, o zaman savaş bitecek ve çocuklar da aç kalmayacak deselerdi, hiç tereddüt etmeden giderdim cepheye ölmeye. Böylesine acıkmış çocukların o bakışlarını bir daha görmezdim. Bir gün bu düşüncemi Aliman'a söyledim. Yüzüme baktı ve şöyle dedi:

-Ben de aynı şeyi yapardım ana? İşin en korkunç yanı çocukların niçin aç kaldıklarını, niçin yiyecek bulamadıklarını anlayamaması... Yetişkinler hiç olmazsa açlığın sebebini biliyor ve bunun bir gün son bulacağını düşünerek avunuyorlar, ama çocuklar bilmiyor ve anlamıyor. Babaları dönünceye kadar biz çocuklara yiyecek bulup vermek zorundayız. Sana ve bana düşen görev bu anacığım. Yoksa bizim yaşamamıza da gerek kalmaz...

Savaş her şeyi, kimsenin gözünün yaşına bakmadan yutup yok ediyordu: Hayatı, işi, hürriyeti, hatta çocukların bir kaşık çorbasını yalayıp yutuyor, en küçük bir buğday tanesini bile doymak bilmeyen midesine indiriyordu. Ama, saklamaya ne gerek var, savaşla hiçbir şeyi paylaşmak istemeyen, yalnız kendilerini düşünen insanlar da az değildi. Bunların yaptıkları kötülüklerden biz de payımızı aldık.

İyice yorgun, dalgın olduğum bir gündü. Sanırım kışın ortasıydık, yo hayır, hatırladım, kışın son günleriydi, ama geceleri pencere camları hala buz tutuyordu. Kaç saat geçti bilmiyorum, evin camına vurulduğu zaman herkes derin uykudaydı. Camı kıracak kadar hızlı vuruyorlardı.

-Tolgonay, uyan! Kalk Tolgonay! diyordu bir ses.

Aliman ve ben korkuyla fırladık yataklarımızdan.

-Ana! diye fısıldadı Aliman karanlık odada. Sesinde bir korku vardı ama, bir mucize bekleyen insanın heyecanı da vardı. Ah o umut! O hiç sönmeyen ama gerçekleşmeyen korkunç umut! Benim yüreğim de kaygı ve umut karışımı bir heyecanla doldu. Bizimkilerden biri mi dönmüştü yoksa?

Gidip yüzümü pencereye yapıştırdım:

-Kim o? Ne istiyorsun?

-Tolgonay, çabuk gel, önemli! Atları çaldılar! Atları çaldılar! Aliman gaz lambasını yakarken ben çizmelerimi ayaklarıma çektim, gocuğumu giydim ve dışarıya çıktım.

Kolhozun ahırına doğru koştuk. Epeyce kalabalık toplanmıştı, başkarma da oradaydı. Hırsızlar üç at çalmışlardı ve bunların arasında bizim benekli rahvan atımız da vardı. Ben onu kolhoza vermiştim. Çalınan atlar bizim ekibin en iyi atlarıydı. Onları sabana koşacaktık ve buna hazırlıyorduk. At bakıcısı ot almak için anbara gitmiş. Otu alıp ahıra gelince içerisini zifiri karanlıkta bulmuş. Feneri rüzgarın söndürdüğünü sanmış. Hiç bir şeyden şüphelenmeden feneri yakmış ve işte o zaman görmüş ki ahırın üç bölmesi bomboş, atlar yok!

O günlerde bir kolhozun saban çekecek üç at kaybetmesi demek, bugünkü değerlendirme ile on traktör kaybetmesi demektir. Biraz daha düşünersek, cephedeki her askerden bir dilim ekmek almak gibi bir şeydi.

Atlarımızı hemen eyerledik, bazıları tüfeklerini aldılar ve hırsızları aramaya çıktık. Eğer onları yakalasaydık, yemin ederim ki hiç acımayacak, hakkettikleri cezayı verecektik!

Köyden çıktuktan sonra küçük gruplar halinde değişik yönler e saptık. Ben, cins bir taya binmiş tim. Çevikti, hızlıydı ve dehl! deyince uçuyordu. Gemini gevşetince kısa bir zamanda anayolu geçti ve dağlara doğru ilerledik. Bizim gruptan iki atlı daha geliyordu peşimden. Bir ara dönüp baktım ki yok olmuşlar. Başka yöne mi dönmüşlerdi yoksa ben mi yolumu şaşırmış tım. Ay ışığı pek zayıftı ve yirmi adım ileride her şey karanlığa gömülüyordu. Fazla üzerinde durmadım, zaten o sırada hırsızları yakalamaktan başka bir şey düşünmüyordum. Öyle öfke ve sıkıntı verici bir olaydı ki, bindiğim atın beni nereye götürdüğünü bile düşünemiyor, anlayamıyordum. At derin bir yarin başına gelip birden durdu. Orası dağların eteğiydi. Ay, dorukların üzerinde yavaş yavaş ilerliyor, yıldızlar pek cılız görünüyordlardı. En ufak bir ışık, bir parıltı yoktu çevrede.

Alçalarda hafif bir rüzgar çalıların kuru yapraklarını hışırdatarak ve yeri yalayarak esiyordu. Oralarda bulunan eski ve yarı kerpiç bir mezarın üzerine baykuşlar tünemişti. Biraz dolaşıp pek dik olmayan bir yerden dere yatağına kadar indim. Oralarda da bir ses duyulmuyor, bir şey görünmüyordu. Yalnız, ürken bir tilki sazlıkların arasından fırlayıp çıktı. Ay ışığında gümüş gibi parlıyordu. Başka hiçbir şey yoktu çevrede.

Atın başını köye doğru çevirdim ve dere boyunca ilerledim. Giderken bazı olayları, bazı söylentileri hatırladım: Bizim köyden Cenşenkul adında biri askerden kaçmış, kendisi gibi kaçak iki arkadaşıyla birlikte Sarı Vadi'ye gelmişler. Orada orman içinde saklanıyorlarmış. Herkesin başı der tte, herkes can derdinde iken bir insan kendi canını nasıl kurtarabilirdi? Birileri savaşta çarpışıp canlarını feda ederken, başka birilerinin de yan gelip yatmaları mı gerekirdi?

Bir insanın bu kadar alçalabileceğini aklım almıyordu... Böyle düşünüyordum ama, birden irkildim. Herkesin birbirini bir elin parmakları kadar yakından tanıdığı bir köyde at hırsızlığına kim cesaret edebilirdi? Hem bir at, hele üç at, yakanın arkasına ilıştiren eğin bir iğne değildi ki! Demek ki hırsızlar dışarıdan gelmişlerdi. Herhalde şu sıralarda, kurtlar gibi, bozkıra ya da dağlara doğru kaçıyorlardı. Eğer Cenşenkul gerçekten bir asker kaçağı ise idamını kendi eliyle imzalamış demekt i. Hem sonra, onun kaçak olduğuna dair kesin kanıt da yoktu, bugüne kadar onu bir gören olmamış tı. Kesin kanıt olmadan hırsızlıkla suçlayamazdık. Bu üç at, iki soklu, iki bıçaklı bir sabana koş ulacaktı. Daha genç atların hepsini gözden geçirdikten sonra, bu üç atı istemeyerek bir takım yapmış tık. Öbür sabanların herbiri için dör der tay ayırmış tık. Taylara yazık olacaktı ama başka çaremiz yoktu.

Ekim zamanı geldi ve başka her şeyi unuttuk! Hırsızları da, cenneti de, cehennemi de, kaderimizi de... Sanırım o bahar, hayatımın en güç, en sıkıntılı geçen baharı oldu. Bunda kolhoz çalışanlarının hiçbir suçu, kusuru yok.

Herkes istekle çalış tı, elinden geleni yaptı. Ama karınları aç olunca iş yapacak güçleri kalmıyordu ki. Artık, bir günde yapılacak bir iş ancak bir haftada bitirebiliyorduk. Bu yüzden ekim işini zamanında yapmak mümkün olmuyordu. İşin çok kötü bir yanı daha vardı: Kolhozda ekilecek tohum kalmamış tı. Bir dene bile bırakmadan tohumlukları toplamış tık, tohum anbarlarını tamtakır etmiş tık, bir gram yemeklik bırakmamak pahasına bizim ekibin ekim planını

gerçekleştirebilmiştik. Ama nasıl?

O ekim günlerinde neler yaptığımız, nasıl yaşadığımız anlatılır gibi değil. Aklımı fikrimi başımdan alan bir çalışma, bir yaşama oldu o. Günlük çalışmalarımızın bedeli olan yiyeceği alamıyorduk. O güne kadar bizi kıt kanaat besleyecek buğday ve erzak sandığında bir avuç yiyecek bile kalmamıştı. Ne yapacaktık? Başımızı alıp yollara düşemez, hiçbir yere gidemezdik. Belki sonbahara kadar dayanır, kışın ayakta kalmaya çalışırdık, ya sonra? İlkbahar gelecekti. Bu aç, güçsüz insanlardan bir kat fazla iş, bir kat fazla gayret isteyecektik! Çalışmamak ise olacak şey değildi.

Gece gündüz kafamda planlar geliştiriyordum. Sonunda bir karara vardım: Anıza bırakılan küçük bir tarlayı da sürüp ekmek ve ürünü aileler arasında paylaşmak.

Bu konuda başkarmanın fikrini aldım, sonra ilçe merkezine kadar giderek, kolhoz planını uyguladığımızı, şimdi de kendi imkanlarımızla, kendimiz için karnımızı doyuracak ürünü almak, açlıktan kırılan ailelere yiyecek bulmak için, bir anızı ekmek istediğimi anlattım.

Dinleyenlerden biri masadan başını kaldırıp bağırdı:

-Stalin'in kolhozlar için koyduğu kurala ihanet ediyorsun! Ben de patladım:

-Canı cehenneme o kuralın! Biz açlıktan kırılırsak sizi kim besleyecek?

-Peki, söylediğini yaparsan seni nereye sürerler biliyor musun?

-Biliyorum, düşündüğün bu ise hiç canını sıkma sen. Ama şunu da unutma, cephedeki asker için buğdayı kim ekecek?

Mırıldanmalar, tartışmalar oldu. Konuyu bölge merkezine danışmaya karar verdiler. Kısacası sonunda benim önerimi kabul ettiler ama, altını çizerek sorumluluk tamamen sana ait demeyi de unutmadılar. Benim içim mesele sorumlulukta değil, tohum bulmakta idi. Tohum olarak ne varsa ekilmiş, bütün kolhozda bir avuç tohumluk kalmamıştı. Nerden tohum bulurum diye gün boyu, geceler boyu kafa yordum. Sonra ekibimin genç yaşlı bütün çalışanları ile aile toplantısı diyebileceğim bir toplantı yaptım.

-Bu işin üstesinden nasıl geleceğimizi iyi düşünelim, dedim onlara. Bugüne kadar ektiğimiz tarlalardan kaldıracağımız ürünlerden elimize bir şey geçmeyecek, bunu böylece bilin. Ürünün hepsi cepheye ayrılacak, az bir şey kalırsa o da tohumluk olacak. Ama şimdi biraz tohum bulursak onu kendimiz için ekebileceğiz, sonunda kalabalık ailelere, ihtiyarlara, yetimlere yiyecek yardımı yapabileceğiz. Eğer bana güveniyorsanız ben de bütün sorumluluğu üzerime alırım. Şimdi öyle bir durumdayız ki söylediğim tarlayı ekmek için herkes en kıymetli hazinesini vermek zorundadır: Heybelerin, çuvaların dibinde kalan birkaç avuç buğdayını herkes verecektir. Bana kızmayın, küçücük ve hiç doyurmayan lokmalarımızı daha da küçülteceğiz, belki açlıktan karnımız kazanacak ama hasat zamanına kadar süt içerek ayakta kalabiliriz. O zaman, bir vermişsek yüz alacağız. Hadi, son bir gayret daha dostlarım, sıkın dişinizi! Kendiniz için, çocuklarınız için bu fedakarlığı, bu kahramanlığı gösterin. Bir ana olarak söylüyorum ki

hiç pişman olmayacaksınız. Ekim mevsimi geçmeden bana yardım edin...

Toplantıda herkes bana hak vermiş, destek vermişti, ya da ben öyle anladım. Ama bu kararı uygulamaya geçince kolaylık görmek şöyle dursun korkunç bir mücadele başladı. Benim için en güç olanı, çok çocuklu aile analarının sokakta bas bas bağıarak her şeye lanet okumaları idi: Savaşa da, yaşadıkları hayata da, çocuklara da, kolhoza da, bana da lanet okuyorlardı. Her şeye rağmen, yürekleri parça parça olsa da, hemen hemen hepsi varını yoğunu verdi: Kimisi on kilo, kimisi bir avuç.

Biliyordum, görüyordum ki son yiyeceklerini veriyorlardı ve ben de tereddüt etmeden alıyordum. Hepsini alıyor, avuç avuç çuvallara dolduruyordum. Arabayla ev ev bütün köyü dolaştım... Yalvardım, yakardım, bağırap çağırdım ve ellerinde ne varsa aldım. Bu çok zor işi yaparken bir tek düşünce bana teselli veriyordu: Sonbaharda hasadı kaldırdığımız zaman, bir avuç buğday verenlerin en az yirmi kilo buğday alacak olmaları.

O günlerde sevgili komşum Ayşe'ye nasıl davrandığım da hiç aklımdan çıkmıyor. Ayşe hastalıklı bir kadındı. Kocasını Camanbay savaştan önce ölmüş ve o da genç yaşta dul kalmıştı. Akrabası yoktu, hastaydı ve biricik oğlu Bektaş'la oturuyordu. Ağrılardan kıvranmadığı zamanlarda kolhoza ya da sebze bahçesine gider, çalışırdı. Bir ineği de vardı. Oğlunu büyütüyor, kıt kanaat geçinip gidiyordu. Bektaş, henüz çocuk olmasına rağmen çalışmaya başlamıştı ve çalışkan, iyi bir insan olacağı anlaşılıyordu... O gün tohumluk buğdayı Bektaş'ın kullandığı araba ile topluyordum. Onların evi önüne gelince Bektaş'a sordum:

-Bektaş, sizde de biraz buğday var mı?

-Çok az, pek az bir şey...dedi çocuk.

-Hadi, git getir onu.

-Yoo Tolgonay teyze, lütfen siz kendiniz gidip alın.

Ayşe o günlerde pek iyi değildi. Bir keçe üzerine oturmuş, beline kalın bir şal dolamıştı.

-Ayşe, buraya, herkesin yaptığı fedakarlığı senden de istemeye, vereceğin buğdayı almaya geldim, dedim.

-Elimizde avucumuzda ne varsa işte orada, diye bana sobanın arkasında duran bir çuvalı gösterdi.

-Neyi varsa ver Ayşe, yemek-yutmak için istemiyorum bunu, tarlaya ekmek için istiyorum. Tarla hazır, ekilmeyi bekliyor. Hadi Ayşe, ne olur beni geciktirme.

Dudaklarını sıktı, başını eğdi ve hiçbir şey söylemeden öylece durdu. Lanet olası o kıtlık ne hallere düşürüyordu insanları!

-İyi düşün Ayşe, orada bulunan buğday sana kaç gün yeter? On gün, bilemedin on beş gün. Sonra kış gelecek, bahar gelecek... Düşün. Ben bu buğdayı oğlun için istiyorum, kendisi de dışarıda arabayla bekliyor.

Gözlerini bana çevirdi ve yüzüme yalvarırcasına baktı:

-Eğer verecek bir şeyim olsaydı vermez miydım? Beni bilirsin Tolgonay, senin komşunum...

Az daha yalvarmasına, o acıklı haline dayanamayacaktım. Ama kendimi çabuk topladım:

-Seninle komşun olarak değil, ekipbaşı olarak konuşuyorum Ayşe. O çuvaldaki buğdayı halk adına istiyorum, halk için alacağım. Kalktım ve çuvalı aldım.

Ayşe bakışını başka tarafa çevirdi.

Çuvalda yedi kilo has buğday vardı. Hepsini almak istedim ama gönlüm elvermedi. Yarısını elimdeki kovaya boşalttım ve sonra ona:

-Görüyorsun ya Ayşe, yalnız yarısını aldım, bana darılma, dedim. Bana döndü. Gözlerinden akan yaşlar çenesine kadar süzülüyordu. Ah, ah! Keşki o çuvalı hiç açmadan yerinde bıraksaydım. Ne bilirdim sonunun ne olacağını?

İki büyük çuval buğday toplamıştık. Bunları kalburdan geçirmiş, tozdan topraktan arındırmıştık. Tohumları tarlaya kadar kendim götürdüm. Aslında o gün götürmesem de olurdu, ama tarlanın sürülmemiş az bir yeri kalmıştı, orasının da sürülmesini, ekme işini bir an önce bitirmemizi istiyordum.

Buğdayı elle ekecektik. O yüzden de yarın daha gün doğarken tarlada olmalıydım. Her şey hazırды ve planladığım gibi oluyordu. Akşam eve döndüm, ama evde, neden bilmem, içim sıkılmaya başladı. Yerimde oturamıyor, huzursuz bir şekilde dolanıp duruyordum evin içinde... Gündüz Bektaş'a ve başka bir çocuğa arabadan tapanları alıp tarlaya götürmelerini söylemiştim, ne de olsa çocuktular, verdiğim işi yapıp yapmadıklarından emin değildim. Onun için Aliman'a:

-Bakalım çocuklar ne yapmış, bir göreyim, dedim ve atıma atlayıp gittim.

Köyden çıkar çıkmaz dörtnala sürmeye başladım. Az sonra hava kararacaktı çünkü. Tarlaya varınca ne göreyim? Öküzler sabana koşulu olarak tarlanın ortasında duruyor ama yanlarında hiç kimse yok. O azıcık yeri sürüp bitirmesi için orada olması gereken çocuğa çok kızdım. Tarlayı sürmekten yorulan hayvanlar ağır boyunduruk altında öylece bırakılır mıydı hiç! Bak sana ne yapacağım ben! diyordum içimden. Onu aramak için tarlaya sürdüm atımı. Bu defa, arabayı devrilmiş, tapanları gelişigüzel atılmış gördüm. Orada da kimsecikler yoktu.

-Hey çocuklar nerdesiniz? Cevap verin bana! diye bağırdım. Sesime ses veren olmadı. Başka bir ses, bir kımıldı da yoktu. Ne olmuştu bu çocuklara? Nereye gitmişlerdi? Korkuya kapıldım ve kulübeye doğru koşturdum atımı.

Orada attan indim. Bir kibrit çakıp içeri baktım. Ne göreyim: Çocuklar yere yatmış, çırpınıp duruyorlar... Dövmüşler, yüzleri gözleri kan içinde, elbiseleri yırtılmış, elleri ayakları bağlı, ağızlarına paçavra doldurulmuş... Önce Bektaş'ın ağzındakileri çıkardım ve sordum:

-Tohumlar? Nerde tohumlar'? diye gürledim kendimin bile

tanıyamadığı bir sesle.

-Çaldılar! Bizi dövdüler! diyebildi hırıltılı bir sesle. Aynı anda başıyla hırsızların gittiği yönü gösterdi.

Bundan sonrasını pek iyi hatırlamıyorum, yalnız şurasını iyi biliyorum ki ben hayatım boyunca o geceki gibi at koşturmadım, o geceki gibi bir atı çatlatırcasına sürmedim. Mezar kadar karanlık olsa da gecenin bir önemi yoktu artık. Evimi yaksaydılar, her şeyimi alsaydılar da tohumlara dokunmasaydılar. Sonbaharda, hasattan sonra anbardan on çuval buğday çalsalar ona da razıydım. Fareler de taneleri kemiriyor, çoğunu da alıp götürüyordu zaten. Ama bu tohumları, bütün umudumuzu bağladığımız ve sonbaharda anbarımızı dolduracak bu buğdayı çalan adamı yakalasam kendi elimle boğardım.

Hırsızların kaçtığı yöne doğru sürüyordum atımı. Az sonra onları farkettim. Atlarının taşlara çarpan nallarından kıvılcımlar çıkıyordu. Hırsızlar çuvaları bindikleri ata, önlerine yüklemişlerdi ve dağlara doğru gidiyorlardı.

Onları görür görmez bağırmaya, yalvarmaya başladım:

-Bırakın çuvaları onlar tohumluk! Tohumları bırakın! Bırakın! Dönüp bakmıyorlardı bile, ama aramızdaki mesafe hızla kapanıyordu. İçlerinden biri, en kenardan olanı rahvan giden bir ata biniyordu. Onu hemen tanıdım. Bizim rahvan atımız idi o. Adımlarından, ön ayaklarının sekilerinden de tanıyordum onu:

-Dur! Dur, tanıdım seni! Cenşenkul'sun sen! Cenşenkul! Artık elimden kurtulamazsın, dur! Gerçekten Cenşenkul idi o. Ötekilerden ayrılıp atın başını çevirdi ve üzerime doğru gelmeye başladı. Sonra birden bir ışık parladı, hemen ardından bir patlama duyuldu. Atımdan düşerken tüfekte ateş edildiğini anladım ama yine de atın ayağı sürçtüğü için düştüğümü sandım.

Kendime geldiğim zaman her tarafım ağırlar içindeydi, bütün sırtım ateş gibi yanıyordu. Başımdan sızan kan ensemdede pıhtılaşmıştı. Hemen yanibaşımda yatan at ise can çekişmekteydi. Ayaklarını kımılatıyor, son bir gayretle kalkmaya çalışıyor, ama yavaş yavaş bütün gücü tükeniyordu. Son bir defa göğsünü parçalar gibi iç çekti, sonra başı kaskatı arkaya düştü ve bir daha ne kımıltı ne de bir ses... Şimdi her şey sessizdi, ölen de, yaşayan da. Bir süre daha kımıldamadan yattım, kalkmaya, doğrulmaya çalışmadım. Hiçbir şey gözümde değildi artık, hiçbir şeyin önemi yoktu. Hayatın da anlamı yoktu. Nasıl ölsem? Kendimi nasıl öldürsem? diye düşünmeye başladım.

Eğer yakınımda bir uçurum olsaydı, kenarına kadar sürünür sonra başaşağı atardım kendimi. İnsanların yüzüne nasıl bakacaktım ben artık?... Gökyüzünde Samanyolu'nu gördüm. Samanyolu bana Ayşe'nin gözyaşlarını hatırlattı. Gözlerinden çenesine kadar süzülen gözyaşlarını... Neden sonra kımıldadım, önce dizlerimin üzerinde, sonra ayaklarımın üzerinde durdum. Titriyor, sallanıyor, utançtan, aşağılanmış olmaktan ve umutsuzluktan hıçkırıklar içinde yine çöküyor, kargışlar okuyarak bağırıyordum:

-Bin kere lanet sana Cenşenkul, savaş kanında boğulursun inşallah! Seni ölenler kargısın, çocuklar kargısın Cenşenkul! Bütün lanetler üzerine yağsın!

Ağlamaktan, bağırmaktan yığılıp kaldım olduğu yerde. Sonra ayak sesleri duydum ve çağrıldığımı işittim:

-Tolgonay teyze! Tolgonay teyze, neredesiniz? Bektaş'ın sesini tanı mıştım. Buradayım! deyince soluk soluğa geldi. Diz çöküp başımı kaldırdı.

-Neyiniz var Tolgonay teyze? Yaralı mısınız?

-Hayır Bektaş, fena düştüm, ama atım bir kurşunla öldürüldü.

-Bu o kadar önemli değil, dedi, şimdi size yardım ederiz.

Sonra sevincini belli eden bir sesle ekledi:

-Atın eti boşa gitmez, her aileye bir parça düşer. Çocuklar beni arabaya bindirip eve getirdiler. Tam üç gün yattım. Ağrılardan bir o yana bir bu yana dönüp durdum yatağın içinde. Sırtımdaki ağrılar hiç dinmiyordu. Bugün bile kötü havalarda o ağrıları duyarım. Hasta yattığım günlerde pek çok kişi ziyaretime geldi, geçmiş olsun dediler. Onların hepsine teşekkür ediyorum. Özellikle de tohumluğu yitirmiş olmamla ilgili en küçük bir imada bulunmadıkları için teşekkür ediyorum onlara. Sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandılar. Şüphesiz bütün bu olanların beni ne kadar üzdüğünü çok iyi anlıyorlardı. Boşa çıkan çabalarımızı, sürölüp de tohumusuzluk yüzünden ekilemeyen tarlayı, gözü yaşlı çocukların elinden aldığım ve o rezillere ganimet olan buğdayları düşündükçe yüreğim tarifsiz acılarla doluyor, gözlerim kararıyor, başım dönüyor...

Bölüm 10

-Evet Tolgonay, ama yalnız sen değildin o acıyı çeken, ben de çok acı çektim. Yaz boyunca o çıplak tarla beni deşilmiş bir yara gibi yaktı, uzun zaman acılarım dinmedi. Tarlaları ekinsiz bırakmak, benim kanımı boşaltmak demektir Tolgonay. Savaş süresince nice nice tarlalar ekinsiz kaldı! Benim en büyük düşmanım savaş başlatandır.

-Haklısın Toprak Ana, oğlum Maysalbek ne diyordu mektubunda?

-Evet Tolgonay, hatırlıyorum.

-Evet Toprak Ana, ikimiz de unutmuyoruz. Bugün Ölüleri Anma Günü, bugün yine her şeyi hatırlıyoruz.

-Hatırlayalım Tolgonay, Maysalbek yalnız senin değil benim de çocuğum idi, toprağın çocuğuydu. O mektubu tekrar oku bana Tolgonay.

Bölüm 11

Köydeşlerim beni ziyarete geldikleri zaman, başıma gelen o olaydan söz etmemeye büyük dikkat gösteriyor, sadece günlük işlerden, havadan, sudan söz ediyorlardı. Bana acıdıkları için böyle davrandıklarını sanıyordum. Acıdıkları içindi ama bunun bir başka sebebi daha varmış. Bunu daha sonra anladım. Onlar başıma geleceği, beni neyin beklediğini biliyorlarmış.

Bir gün komşum Ayşe de kısa bir ziyaret için eve geldi ve bir kase taze tereyağ getirdi. Onu kapının eşiğinde görünce utancımdan yerin

dibine batacaktım nerdeyse. Yatağımda doğrulmuş, ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilemiyor, sessizce duruyordum. Söze o başladı:

-Tolgonay, başına gelenleri düşünüp hiç canını sıkma, beni de davranışından dolayı başışla. Sana zerre kadar kırgın değilim. Eğer gerekirse bilesin ki senin için hiç tereddüt etmeden canımı bile veririm. Bektaş artık iki eve de destek verecek bir delikanlı oluyor. O seni çok seviyor Tolgonay, benden çok seni seviyor... Artık inanıyorum ki adam olacak hayatı anlayacak...

-Sağol Ayşe, dedim, bu güzel sözlerin için sana çok teşekkür ederim.

Ertesi sabah kendimi daha iyi hissettim ve kalkıp avluya çıktım, ev işlerinin ne durumda olduğunu anlamak istedim. Ama çok çabuk yoruldum ve pencerenin dibine oturdum. Böylece biraz güneşleneyim, temiz hava alayım istedim. Aliman da evdeydi ve avluda çamaşır yıkıyordu. Ona kolhoz işine gitmesini söyledim ama başkarmanın izin verdiğini ve beni yalnız bırakmamasını tenbih ettiğini söyledi. O bahar, Suvankul'un kendi eliyle dikip yetiştirdiği elma ağacı öyle güzel, öyle çok çiçek açtı ki, sanırsızın yeni güç kaynaklarına başvurmuş, gençleşmiş, yeniden güçlenmiş o büyük elma ağacı. Bahçelerin çiçeklenme döneminde hava çok temiz olur. Gökyüzü açık, ufuk geniştir. Her şey güzeldir. Oturduğum yerden işte o güzellikleri seyreliyordum. İşte bu sırada emekdar postacımız Temirşal geldi yanıma. Selamünaleyküm Tolgonay, nasılsın? dedi. Biraz telaşlı, biraz huzursuz görünüyordu. Sık sık öksürüyor, geçen hafta soğuk aldığından söz ediyordu. Böyle konuşurken çantasını karıştırdı.

-Sana da bir mektup var galiba, dedi. Çantadan mektubu çıkarırken pek soğukkanlı davranması, önem vermiyor görünmesi biraz canımı sıktı doğrusu...

-Deminden beri niçin söylemiyorsun? Kimden geliyor? dedim.

-Maysalbek'ten galiba, diye kekeledi. Sevincimden olacak, mektubun her zamanki gibi üçgen katlanmamış olduğunu birden farkedemedim. Kalınca beyaz bir zarfın içinde, daktilo ile yazılmış bir mektup idi bu. Yine o sırada, komşumuz eski asker Bektursun geldi koltuk değneklerine dayanarak. Bacağından yaralanmıştı ve yarası günden güne daha çok acı veriyordu. Bazen bize uğrar, birkaç dakika sohbet ederdik.

Bektursun selam verip yanıma sokuldu, zarfı elimden aldı ve Maysalbek'ten geliyor dedi.

-Hadi okusana, ellerin niye titriyor! diye bağırdım. Hadi, ayakta durma, otur da oku şu mektubu... Ayağını güçlkle uzatıp kecenin üzerine oturdu.

Yaralı bacağını bükemiyordu. Parmakları titreye titreye zarfı açıp mektubu çıkardı ve okumaya başladı. Ah yavrum, sevgili oğlum! Daha ilk satırda anladım seni.

Görüyorsun ya anacığım, zaman geçince benim doğru hareket ettiğimi daha kolay anlıyorsun. Evet anam, emin olmalısın ki oğlun, şerefli davrandı. Her şeye rağmen, yüreğimin ta içinin içinde, pek açığa vuramadığım şu düşünceler hep kalacaktır. Ah küçüğüm, sevgili oğlum, bu dünyayı kendi isteğinle nasıl bırakıp gidersin? Ben seni bunun için mi doğurdum? diyeceksin.

Evet anam, bir ana olarak bana hesap sormaya her zaman hakkın var. Ama sana bu sorunun cevabını çok sonra tarih verecektir. Benim, şimdi söyleyebileceğim bundan ibaret: Savaşı biz istemedik ve biz başlatmadık. Bu savaş, herkesi canevinden vuran çok büyük bir felakettir. Bu canavarı devirip etkisiz hale getirmek için kanımızı dökmemiz, canımızı feda etmemiz gerekiyor: Aksi halde insanlığa layık olmayız. Benim idealim savaş kahramanı olmak değildi, ben daha mütevazı bir amaç seçmiştim: Bir öğretmen olmak istiyordum. Candan istediğim, şey öğretmen olmaktı. Ama, beyaz tebeşir ve cetvel yerine, elime asker tüfeği almak zorunda kaldım. Bunun sorumlusu da ben değilim.

Yaşadığımız devir böyle istedi. Çocuklara bir defa bile ders vermek nasip olmadı bana. Bir saat kadar sonra, vatan için görevimi yapmak üzere buradan gideceğim. Bu gidişin dönüşü olmayacak. Sağ olarak dönmeyeceğim. Hücum başladığı zaman birçok arkadaşımızın hayatını kurtarmak için gidiyorum.

Halk adına, zafer adına, insan için güzel olan her şey adına gidiyorum. Bu benim son mektubum, son sözlerimdir. Anacığım! Bin defa, binlerce defa hep sana, senin ana yüreğine sığınacağım, sana sonsuza kadar borçlu kalacağım. Seni umutsuzluklara düşürdüğüm için başıyla beni anacığım. Beni anlamanı da istiyorum. Benim fedakarlık duygum, hayat okulunda yoğrularak pekişti. Bu benim, öğretmenleri olmak istediğim çocuklara da ilk ve son dersimdir. Ben gönüllü olarak gidiyorum, insanlara böyle büyük bir armağan sunabildiğim için de gururluyum.

Ağlama anacığım ağlama. Hiç kimse ağlamasın. Gözyaşı dökmenin zamanı değil artık. Beni başıyla anacığım. Elveda.

Elveda dağlarım, elveda Alatav... Ah bilseniz sizi ne kadar çok seviyorum!

Öğretmen oğlun Teğmen Maysalbek Suvankulov Cephe, 9 Mart 1943, Gece yarısı

Bir rüyadan uyanır gibi, ağır başımı yavaşça kaldırdım. Avluda sessiz bir kalabalık toplanmıştı. Hiç kimse ağlamıyordu. Maysalbek öyle istemişti çünkü. Kadınlar koluma girip kalkmama yardım ettiler. Ayağa kalktığı zaman bir rüzgar çıktı, elma ağacının çiçeklerini başımıza döktü.

Ötelerde, dorukların yükseldiği yerde, sonsuz bir mavilik uzanıyordu gökyüzüne. Ta içimde bir sitem, bir sızı da vardı. Büyük acımı, üzüntümü bağıra bağıra bütün dünyaya duyurmak istiyordum. Ama oğlumun son dileğini yerine getirmek için bağrıma taş basıp susuyordum. O ana kadar Aliman ne yapıyordu bilmiyorum. O sırada kollarını açıp yavaş yavaş bana sokulduğunu gördüm. İyice yaklaşıncı gözlerimin içine baktı, sonra döndü, yüzünü elleriyle örterek yanımdan ayrıldı.

İkinci oğlumu işte böyle kaybettim. Ondan bana yalnız bir asker şapkası kaldı.

Bölüm 12

-Bana da adı kaldı. Hen onun toprağıym, vataniyim. İnsanlar onun sözlerini unutmuyorlar Tolgonay. Bu insanlar onun ülkesinin

insanları.

-Çok doğru Toprak Ana. Bizim kolhoz da onun adını taşıyor artık. Maysalbek'in asker arkadaşları onun mektubunu köy bürosuna göndermişler. Yazdıkları mektupta arkadaşlarının kahramanlığıyla gurur duyduklarını, onu asla unutmayacaklarını, vatanın da onun anısını yaşatacağını söylemişler. Yine onların yazdıklarına göre, büyük saldırının başlamasından önce Maysalbek bir düşman cephanesini havaya uçurmuş, o büyük patlamada, o civarda tek canlı kalmamış. Oğlum Maysalbek'i ve bütün kahramanları selamlıyorum elbet. Onun kahramanlığından da gurur duyuyorum. Ama hiçbir şan, hiçbir şeref onu bana geri getiremez ki! Şan ve şerefın böylesini hiçbir ana hayal etmez. Analar çocuklarını yaşasınlar diye doğururlar, dünyada mutlu olsunlar diye doğururlar...

-Haklısın Tolgonay. Ben de zafer getiren o baharı hiç unutmuyacağım. Hepinizin cepheden dönen askerleri karşılamaya gidişinizi de unutmuyorum. Ama o gün sevinciniz mi daha çoktu, üzüntünüz mü, bunu söyleyemem.

Bölüm 13

O gün kolhozun sabanı ve bahçe sürmek sırası bizimdi. Sokakta konuşma ve koşuşma sesleri duyduğumuz zaman bahçedeki işimiz bitmek üzereydi. Aiman ne olduğunu anlamak için yola çıktı ve hemen döndü:

-Ana, çabuk ol, dedi, herkes askerleri karşılamaya gidiyor!

Saban, boyunduruklu öküzler, her şey bahçenin ortasında olduğu gibi kaldı. Genç yaşlı, kadın erkek, koltuk değneğiyle yürüyen sakatlar, atlılar, yayalar bütün köy bir yöne doğru koşuyordu. Ağızdan ağıza dolaşan bir habere göre, köy yakınında ama karşı kıyıda oturan bir adam askerlerin yuvaya döndüklerini, istasyonda cepheden asker getiren iki tren bulunduğunu söylemiş. Bütün komşu köylerden olanlar köylerine doğru yola düşmüşler, her dakika çıkıp gelebilirlermiş... Bunun doğru olup olmadığını kimse kimseye sormuyordu. İnsanlar uzun zamandan beri bugünü hayal ediyor, bugünü bekliyorlardı. Bu mutlaka doğru olmalıydı, kimse aksini düşünemezdi. Köyün çıkışında, savaştan önce yapılan yeni yolun başına gelince durduk. Atlılar atlarından inmediler. Yayalar ark boyunca uzanan tümseğe, çocuklar ise yıkık duvarlara ve ağaçlara çıktılar.

Sessiz bekleyiş başladı. Herkes yola bakıyordu. Herkes birbirine akşam rüya gördüğünü söylüyor ve rüyasını iyiye yorumluyordu. Bazıları da tümsekten küçük taşlar topluyor, bunların yüzeyine bakarak birtakım işaretler görmeye çalışıyor ve hep iyi işaretler gördüklerini söylüyorlardı. Çünkü özlemleri o idi, istekleri o idi... Bugün kendi kendime diyorum ki, eğer dünyadaki bütün insanlar, o gün bizim köyde olduğu gibi hep iyi şeyler düşünseydiler, çocuklarını, kardeşlerini, babalarını, eşlerini bizim kadar çok sevseydiler, belki savaş hiç başlamazdı. Bağışmalar, meraklı konuşmalar biraz yatışınca, herkes başını öne eğip düşünmeye daldı. Kader ne hazırlıyordu? Kim gelecek, kim gelmeyecekti? Bu bekleyiş kimleri sevindirecek, kimleri üzecekti? Bir ağacın yüksek dallarından birine çıkmış olan bir çocuk birden bağırdı:

Geliyorlar! Herkes nefesini tutup baktı. Bir kopuzun telleri gibi gerilmişlerdi sanki. Herkes aynı sözü tekrar etmeye başladı: Geliyorlar! Geliyorlar! Böyle bağrııştılar ve tekrar sessizliğe gömüldüler. Sonra, kendilerine gelir gibi kımıldanıp sormaya başladılar birbirlerine: Peki ama, neredeler? Ve herkes yine sustu... Bizim ilerimizde, anayolda bir at arabası göründü. Oldukça hızlı geliyordu. Yol ayrımına gelince durdu. Arabadakilerden biri aşağı atladı, kaputunu, çantasını aldı, omuzuna attı. Arabadakileri selamladı ve bizim bulunduğumuz yöne doğru yürüdü.

Kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Herkes şaşkın, tek askerin gelmekte olduğu yola bakıyordu. Asker yaklaştı. Kalabalık hala kımıldamıyordu. Yüzlerdeki şaşkınlık donup kalmıştı sanki. Hepimiz bir mucize bekler gibiydik. Pek çok evladımızın dönmesini umarken yalnız bir tanesi dönüyordu ve bu yüzden gözlerimize de inanamıyorduk.

Asker yaklaşıyordu. Sonra birden durdu. Köy girişindeki sessiz kalabalığı görünce o da şaşırmıştı: Kim bunlar? Niçin susuyorlar? Niçin yıldırım çarpmış gibi duruyorlar orada? Birini mi bekliyorlar?... diye düşünüyordu herhalde. İki defa başını arkaya çevirip anayola baktı, kendisinden başka gelen yoktu. Bize doğru yürümeye devam etti. Sonra bir kere daha arkasına bakıp durakladı. İşte o sırada, bizim önümüzde duran çıplak ayaklı bir kız çocuğu birden bağırıldı:

-Bu benim ağabeyim Aşırılı! Aşırılı! Başörtüsünü çıkardı, bütün gücünü ayaklarına vererek askere doğru koşmaya başladı. Onca zaman sonra ve o kadar uzaktan ağabeyini nasıl tanımıştı Allah bilir. Onun tüfek patlar gibi bağırması bizi de dalgınlıktan uyandırdı. Kız ve erkek çocuklar da onun peşinden koşmaya başladılar.

-Evet, Aşırılı o, ta kendisi! diyordu bazıları. Bunu duyan genç yaşlı herkes askere doğru koşmaya başladı. Sanırdınız ki büyük bir güç bize kanat vermişti. Kollarımızı açıp ona doğru koşarken, kucağımızda bütün hayatımızı, çektiğimiz bütün acıları, sıkıntılı bekleyişimizi, uykusuz gecelerimizi, ağaran saçlarımızı, dullarımızı, yetimlerimizi, gözyaşlarımızı, iniltilerimizi, cesaretimizi, her şeyimizi taşıyor, zaferle dönen o askere götürüyorduk.

Asker, orada kendisini karşılamak için toplandığımızı anlayınca, bize doğru koşmaya başladı. Bütün kalabalık böyle koşarken, bir trenin galdur-guldur geçtiğini, rüzgarının yüzüne vurduğunu hissediyor ve Anaa!.. Alimaan! diye bağırarak oğlumun sesini duyar gibi oluyordum. Vagon tekerleklerinin gürültüsü kulaklarımda uğulduyor, uğulduyordu...

Atlılar askerin yanına daha çabuk ulaştılar, kaputunu, çantasını kaptılar, iki yandan ellerini tuttular. Ah! Zafer! Zafer! Ne kadar çok bekledik seni! Selam sana büyük zafer, selam sana! Döktüğümüz gözyaşları için bizi bağışla! Başını Aşırılı'nın göğsüne yaslayarak ve omuzlarını sarsarak Benim Kasım'ım nerde? Benimki nerde? Ötekiler nerde? Onlar ne zaman dönecek? diyen gelinim Aliman'ı bağışla! Bize Hepsi gelecek, yakında hepsi gelecek, yarın gelecekle... diyen Aşırılı'yi de bağışla... Aşırılı'yi kucaklarken Caynak'ı, Maysalbek'i, Kasım'ı, Suvankul'u düşünüyordum. Onların hiçbiri geri gelmedi. Beni de bağışla Büyük Zafer, bağışla!.. Sessizce yürüyorduk. Ara sıra Aliman hıçkırıkla hıçkırıkla ağlıyor, sonra havasız kalmış gibi derin bir iç çekiyordu. Yüzü umutsuz, başı eğik, gözleri dalgın... Çektiği acıları yüzünden, mahzun bakışlarından,

büzülmüş dudaklarından anlıyordum.

Ben Aliman'ın ne düşündüğünü biliyor ve ona içimden şunları söylüyordum: Ah benim biricik gelinim, artık ayrılmamız gerekiyor. Kasım'ı tamamen yitirdin. Ne yapalım? Ölenin ardından ölünmez ki! Hayatın boyunca o dul peçesini taşıyamazsın. Artık her şey bitti ve sen de gitmelisin.

Evet, gitmekten başka yapacağın bir şey yok... Hayır, sana asla darılmam. Sen isteyerek ya da bir kapris uğruna gitmeyeceksin ki! Kader böyle istedi. Ah bu kader! Bu kader! Biliyor musun senden ayrılmak benim için ne kadar güç olacak? Biz seninle ana-kız gibiyiz. Gittiğin zaman öz kızımı gelin eder gibi göndereceğim seni. Mutluluğun için dua edeceğim. Yaşamak, mutlu yaşamak senin hakkındır. Gençsin, güzelsin. Kendine mutlaka bir eş bulursun. Yeter ki iyi bir insan olsun. Kasım'ın yerini doldurabilir mi? Bunu nasıl bilebiliriz? Ben evde yapayalnız kalırım, dünyada yapayalnız... Bunu düşünmek bile beni ürpertiyor. Bu yaşlı dönemimde beni avutacak bir şey de yok. Bana bir torun vermeye vaktin olmadı. Böylesi senin için belki daha da iyidir. Sen beni düşünme. Benim gibi bir ihtiyar yüzünden gençliğini niçin mahvedeceksin'?

Ben yaşamı yaşadım artık. Gitmeye karar verdiğin zaman bana söyle, yeter. Serbestsin, canın ne zaman isterse o zaman gönül rahatlığı ile gidebilirsin. Seni hiç unutmayacağım, çünkü seni seviyorum ve sana teşekkür borçluyum...

Yürürken aklımdan işte bunlar geçiyordu ve bunları Aliman'a gerçekten söylemek istiyordum. Aliman da benim düşüncelerimi tahmin ediyordu sanırım. İki insan birbiriyle tam bir uyum içinde yaşarsa, konuşmadan ya da yarım sözcüklerle bile anlarlar birbirlerini. Yine de bana bir şey söylemiyordu. Yarım kalan ve öylece bırakılan yoldan geçiyorduk. Alimana ve Kasım'ın ev yapmak için hazırladıkları arsaya bir göz attım. Avluda, beş yıl önce taşınmış taş yığınlar hala öylece duruyordu. Tuğlalar, kerpiçler çatlamış, kırılmış, moloz haline gelmişti. Savaş başladığı günden beri yarım kalan yolda kimsecikler yoktu. Her yaz yarım kalmış evleri dul avrat otları ve pazılar kaplıyordu. Duvarlar yıkılmış, dağılmış, içerde böğürtlenler çıkmış ve dalları pencerelerde koca koca delikler açılmasına sebep olmuş... Sonbahar başlarına kadar o evlerin bahçesine bir kazık çakar ve danaları bağlardı. Danalar dolaşıp durur, tavuklar, horozlar eşelenir, her yeri kazar, tozu toprağı kaldırırlardı. Zaten bu kanatlılar terkedilmiş yapıları, mezarları pek severler. O saatte de orada duvarlara, mezar taşlarına konar gibi tünemiş, sereserpe güneşleniyor, alçak seslerle gurgluyor, sanki bir şeyler konuşuyorlardı.

O yeni mahalleyi ıpsız görünce şaşırdım Allahım, burada yuva kurup yerleşmek isteyenler şimdi neredeler? Kader zavallı Kasım'a burada ilk yuvasını kurmasına izin vermedi! İçimde büyük bir boşluk hissettim, yüreğim yine acılarla doldu. Aliman koluma girmiş, bana destek oluyordu. Anamlı bir gülümseme ile şöyle dedi:

-Ana, yine mi umudunu yitirdin? Hayata hiç mi güvenin kalmadı? Kendini koyverme ana. Anlıyorum, çok zor, ama sen benim cesur anamsın, sen benim...

Sözünü kesti, söylemek istediği şeyi söylemekten vazgeçti. Sadece acı bir gülümseme belirdi dudaklarında. Sonra Sen benim çok, çok iyi anamsın dedi. Gel şu tümseğe oturup biraz gevezelik edelim.

İşte şimdi bana kararını bildirecek, artık benden ayrılacağını söyleyecek diye geçirdim aklımdan. Yakıcı bir dalga kapladı vücudumu, ona ve kendime duyduğum bir acıma duygusuydu bu. Titrek sesime hakim olmaya çalışarak:

-Peki Aliman, dedim, oturalım ve biraz gevezelik edelim.

Yolun kenarındaki tümseğe oturduk. Gelin kaynana geleceğimiz hakkında bir karara varmak için baş-başa vermiş gibiydik. Aliman gözlerini yere indirdi, içini çekti ve konuşmaya başladı:

-Ee, işte o lanet savaş da nihayet bitti. Şimdi sen kendi kendine herhalde bizim hayatımızın, geleceğimizin ne olacağını soruyorsundur...

Sustu. Ben hiçbir şey söylemedim. Aliman başını kaldırıp yüzüme baktı. Çok ciddiye.

-Hiç üzülme ana, dedi ve mahzun bir gülüşle konuşmaya devam etti: Artık bizim için bir tutamlık, bir kırıntı kadar bile mutluluk olamayacağını sanıyorsun.

Evet, bir evden dört erkeğin gitmesi, hiç birinin dönmemesi olur şey değil. Ama bekle anacığım, bırak konuşayım. İçtenlikle söylüyorum ki maksadım seni avutmak, teselli etmek değil. Kendimi de aldatmam. İnan bana, kalbimden geliyor da söylüyorum: Caynak dönecektir! Onun öldüğünü söylemiyorlar ki, kayıp olduğunu söylüyorlar. Demek ki ölmemiş, öldüğünü gören yok. Belki esir düşmüştür, ya da partizanlarla ormanda gizlenmiştir.

Ama artık beklemediğimiz bir anda geliverecek... Belki bir yerde ağır yaralı olarak bulunuyor, haber veremiyordur. Her şey olabilir. Göreceksin, güzel bir günde karşımıza çıkıverecek. Bekleyelim ana, onu ölmeden mezara gömmüş duruma düşmeyelim. Benzer olaylar olmadı mı? Sen kendin de duymuşsun, esir olduğu, kayıp olduğu söylenenler değil, resmi yazıyla öldüğü bildirilenler arasında bile sağ salım dönenler olmuş. Baksana, Sarı Vadi'de bulunan komşu Kazak köyünde ne oldu? Yas tuttular, ölü aşı verdiler ve sonra öldü sandıkları gençler sağ salım döndüler! Ben kuvvetle inanıyorum ki bizim Caynak da yaşıyor ve yakında gelecek. Dört erkekten hiçbirinin geri gelmemesi olur şey değil çünkü. Bekleyeceğiz... Bu kadar çok bekledik, biraz daha bekleyebiliriz. Benim için de hiç endişe etmene gerek yok. Senin gelinin idim, şimdi ise bütün çocuklarının yerine oğlun oldum...

Aliman sustu. Uzunca bir süre hiç konuşmadan oturduk. Mayısın ortasında idik. Uzakta, çok uzakta bulutlar toplanıyor ve hava iyice koyulaşıyordu. Sanki kara bir dumanla şişiver gibiydi bulutlar. Çok uzak görünen o bulutların toplandığı yerde şimşekler çakıyor, gök kesik kesik gürliyordu. Ufukta gökyüzü sağnak sağnak boşanırken beride güneş pırıl pırıldı. Serin yağmur kokusu bize kadar geliyor, sağnak, uzaktan vuran güneş ışınlarıyla parlayarak bir yerlere koşuyordu. Dağlara doğru ilerliyor, dağlardan tekrar yamaçlara iniyor, oradan bozkıra uzanıyordu. Gözlerimi oralardan ayıramıyordum. Yağmurun serin rüzgarı çarpıyordu ateş gibi yanan yüzüme. Aliman'a hiç bir şey söylemiyor, konuşmuyordum. Benim ona söyleyebileceğim kelimeler de ufukta, sağnak sağnak boşanan bulutlarda idi: Parlak, gür ve apaçık olarak. Yağmur bolluk getirirdi. İnsanların karnı doyacak, yaşayacaklardı. Ben de yaşayacaktım onlarla birlikte. Bu

iyimserliğimin sebebi yalnız Aliman'ın beni bırakıp gitmek istemeyişi, bana acıması değildi. Bunun kadar, belki daha önemli bir sebep de, savaşın bütün insanları katı, bayağı, acımasız, bencil, ruhsuz bir hale getirememiş olduğunu görmemdi. Savaş kanlı çizmeleriyle insanları kırk yıl çiğneyip ezebilir, onları öldürebilir, her şeyi yakıp yıkabilirdi ama, insan denen varlığa baş eğdiremez, değerini düşürüp onu gerçek anlamda mağlup edemezdi.

Benim Aliman da bir insandı. Umudunu inancını yitirmemişti. Karanlık bir gecede düşman hatlarının gerisine paraşütle atlayan sonra hiçbir iz bırakmadan kayıplara karışan Caynak'ın, bir gün çıkıp geleceğine inanıyordu. İnsanlığa inanıyor, dünyanın bu derece adaletsiz olamayacağına inanıyordu. Onun inancını sarsmak, umudunu kırmak istemiyordum. Hatta, bir çocuk gibi ben de inandım söylediklerine. Ya gerçekten yaşıyorsa? Güzel bir günde çıkıp gelirse?... Böyle inandığımıza göre bir gün çıkagelmesi hiç de mucize olmayacaktı. Ah ne kadar büyük bir mutluluk olurdu bu!.. O günü hayal ederek dalıp gitmiştim. Sessizliği Aliman bozdu. Bahçedeki işi bitirmeden geldiğimizi önce o hatırladı:

-Ana, bahçede saban bizi bekliyor, hadi toprak kurumadan gidelim hemen; dedi.

Koşarak geldik sebze bahçesine. Öküzler sabanı sürükleye sürükleye çit kenarına gelmiş, otluyorlardı. Aliman onları geri getirdi. Sabanın bıçağını tekrar toprağa sapladık. İnsanın kendine gelmesi, işe sarılması için çok az şeye ihtiyaç duyması şaşırtıcı değil mi? Bazen iyi bir söz işitmesi yetiyor. Aliman'a da öyle olmuştu. Savaştan önceki haline dönüvermişti sanki.

Cıvı cıvıldı şimdi. Her sözü, her hareketi ve gülümsemesiyle tıpkı eski Aliman'dı. Küçük beşmentini çıkarıp bir kenara atmıştı. Eteklerini kaldırıp beline sıkıştırmış, kollarını sıvamış, ensesindeki yağı sıyırmıştı. Uzun kamçıyı sallıyor ve öküzlere bağırıyordu:

-Aydaaa Akbaş! Aydaaa Kısakuyruk!

Aslında Aliman, benim kendimi toparlamama, işe, hayata sarılmama yardım etmek için böyle davranıyordu. O unutulmaz gündeki davranışının asıl sebebi bu idi. Arada bir geriye dönüp bana bakıyor, gülümseyerek takılıyordu:

-Ana, sabana o kadar çok abanma, toprak altındaki taşları da söküp çıkartacaksın! Gücünü idareli kullan! İki üç dönüş daha yapsak bahçenin sürülmesi bitecekti, ama buna vakit bırakmadan yağmur geldi, pıtır pıtır ses çıkararak neşe ile yağmaya başladı. Önce öküzlerin sırtına seyrek ama iri damlalar inmiş, biraz duralar gibi olmuş, sonra sağnak şarıl şarıl, gürül gürül akmaya başlamıştı. Bir anda bütün köyü kapladı ve karıştırdı.

Tavuklar kanatlarını açıp gıdaklıyor, yavrularıyla bir kuytuya kaçıyor, kadınlar avluda iplere asılmış çamaşırları toplayıp evlere koşuyorlardı. Çocuklar ve köpekler, aksine, evlerden fırlayıp sokağa çıkıyor, yağmur altında yarışıyor, bağrışıyor, yağmur şarkısını söylüyorlardı:

Yağ yağ yağmur tarlada çamur

Ambarlar doo-la-cak Diykanlar (1-Çiftçi, 2-Kırgız mitolojisinde çiftçilerin, koruyucusu ilahe.)güü-le-cek...

-Sırlı sıklam ıslanacağız, bir kuytuya gidip dinmesini bekleyelim, dedim Aliman'a.

O başıyla hayır işareti vererek:

-Bir şey olmaz ana, dedi, eriyecek değiliz ya! Küçük bir kız çocuğu gibi sağnak şarılması altında gülüyor, bir yandan da üvendireyi batırıyordu öküzlere.

Onun neşesi bana da geçti: Ah yavrum ah, ılık gibi parlak, yağmur gibi tazesin! Mutluluk tam senin içindi, senin hakkındı! Ah kader ah! O gün Aliman'ın bütün bunları benim için yaptığını bugün çok daha iyi anlıyorum. Savaşı, üzüntülerimi biraz unutmamı, hayata daha iyimser bakmamı istiyordu.

Yüzünü göğe çevirip ellerini de yukarı kaldırarak:

-Bak ana, bak, yağmur ne güzel, diyordu. Bu yıl bolluk olacak, ambarlar dolacak... Hoop! Hop! Yağ yağmur yağ! Doyur susamış toprağı! Hoop! Hop!

Kamçısını hem havadaki yağmura, hem de öküzlerin tüten sağrılarına indiriyor, gülüyordu. Yağmur altında ne kadar güzel görüldüğünün farkında değildi. İnce entarisi vücuduna yapışmış, göğüsleri diri diri meydana çıkmış, kalçası, vücudunun bütün hatları belirlenmişti. Gözleri mutluluktan parlıyordu ve yanakları al al olmuştu. Savaş! Savaş! Lanetler olsun sana!

Bulutlar yön değiştirdiği için yağmur seyrelmeye başladı ve Aliman da sustu. Sağnağın koşup gittiği yöne üzülerek bakıyor, gittikçe azalan yağış sesini dinliyordu.

Sağnak çayın ötesine geçince şarılması duyulmaz olmuş ve hızla uzaklaşmıştı. Aliman derin bir iç çekti. Kasım'ı mı hatırlamıştı o an? Başka bir şey mi iç çekiyordu? Sonra bana dönüp yine gülümsedi:

-Ana, böyle bir yağmurdan sonra mısırları ekmenin tam zamanı, dedi ve eve koştu.

Az sonra, ıslatılmış mısır dolu küçük bir kova ile geri geldi. Şişip irileşmiş mısır taneleriyle avucunu iyice doldurdu:

-Ana, dedi, bu mısırlar büyüüp sütlenince ve kuruyup sertleşmeden gelmeli Caynak...

O günü hiç unutamam. Güneş bulutların ardından yeni doğmuş bir çocuk gibi göründü. Yağmurdan yıkanmış, pırıl pırıl olmuştu. Aliman, sabanın açtığı ve çamurlaşan çizgiden çıplak ayakla yürüyor, her iki adımında bir durup mısır tanelerini serpiyordu.

Mısır taneleriyle birlikte umut, iyilik, hasret tohumlarını da ekiyordu. Göreceksin ana, diyordu, benim kehanetim doğrulanacak. En sütlü koçanı Caynak için kendi ellerimle kızartacağım. Bu sütlü koçanlar için benimle her zaman kavga ederdi. Hatırlıyor musun? Bir gün, bana vermemek için bir koçanı ateşten kapmış, ceketinin altına, koynuna sokup kaçmıştı. Mısır karnını öyle yakmıştı ki arı sokmuş gibi kıvranıyordu. Bir kova suyu karnına dökmek zorunda kaldı daha fazla yanmamak için. Ben de ona yardım edeceğim yerde katıla katıla gülüyor, oh olsun! oh olsun! diyordum. Hatırlıyor musun ana?

O olayı hatırlayıp gülüyordu. Bana da hatırlattığı için sağ olsun...

Bölüm 14

-Evet Tolgonay, Caynak'ı çok beklemiştiniz.

-Çok bekledik Toprak Ana. Mısırlar da bekledi. Bir kere, iki kere, üç kere sütlenip üç kere kurudular ve Caynak gelmedi. Hiçbir haber de alamadık. O üzüntümü paylaşmak için gözyaşları içinde sana geldiğim günleri hatırlıyor musun?

-Çok geldin Tolgonay, çok geldin. Gelininin gençliği heba oluyor diye de ağlıyordun, benden bir öğüt, bir fikir istedin. Ama ben sana yardım edemedim ki Tolgonay. Bugün bile sana söyleyecek bir şey bulamıyorum.

Bölüm 15

Zaman kendi akışında sürüp gidiyordu. Kolhozda işler bir düzene girmiş, hayat şartları kolaylaşmıştı. Artık savaşı daha az anıyorduk. Onun yüreğimize açtığı derin yaralar da kapanmaya başlamıştı. Aliman ve ben kolhozda çalışmaya devam ediyorduk.

Ben sorumluluklarımı cepheden dönen erkeklere devretmiştim.

-Üç yıl siz olmadan çalıştım, sıkıntılardan, üzüntülerden bol bol payımı aldım. Ama işte artık geldiniz, görevi teslim alın, dedim gençlere. Bana da artık izin verin de emekli olayım. Şu son yıllarda iyice çöktüm, ihtiyarladım, ama yine de size elimden gelen yardımı yapmaya devam ederim elbet...

O günün gençleri bana Şef Ana Başımız Ana dediler. Bu, bana duydukları saygının ifadesiydi. Hayat normale dönmüş görünse de, Aliman ve ben henüz huzura kavuşmuş değildik. Belki kimse farketmiyordu ama yüreğimiz yine parça parça idi ve hep aynı şeyi düşünüyorduk. İlk bakışta gerçeği kabul etmek, hayatımızı istediğimiz gibi bir düzene sokmak için kararlar almak çok kolay görünüyordu. Aslında kolaydı da. Eğer, Aliman kadar iyi olmayan başka bir gelinim olsaydı, onunla daha fazla bir arada yaşamamızın hiçbir yararı ve gereği olmadığını apaçık söylemekte hiç tereddüt etmezdim. Vakit geçmeden bir koca bulmasını ve evden ayrılmasını söyledim ona. Ama böyle bir şeyi Aliman'a söylemek hiç de kolay değildi. Kelimeleri ne kadar seçerek ve yumuşatarak kullanırsak kullanalım, meselenin özü değişmezdi: Katı ve kaba! Kendisi istemedikçe ona git diyemez, evden çıkaramazdım.

Bir gün, Aliman'ın anne ve babası Kayındı'dan dönerken bize uğramışlardı. Bunu fırsat bilip, vicdanımın sesine de uyarak, onlara Aliman'ın serbest olduğunu, gitmek isterse bunu hayır dualarımla kabul edeceğimi söylemeyi düşündüm.

Ama bu konu açılınca daha başında Aliman kestirip attı:

Ne yapacağımı ben bilirim, dedi, anne ve babasına. Gidip gitmemeye ben karar veririm, bu benim meselem, sizden rica ediyorum bizim hayatımıza karışmayın!..

Onun bu çıkışından sonra, söylediklerimden ve söyleyeceklerimden utandım ve yüzüne bakamadım. Ama benim küçük gelinim pek anlayışlı idi. Hiçbir şey olmamış gibi davrandı ve konu ile ilgili hiçbir

şey söylemedi.

İşte böyle birbirimize acıyarak, Caynak dönecek umuduyla kendimizi aldatarak geçiyordu günlerimiz. Bu umut zamanla azaldı, ama çok geç idi artık.

O olay nasıl oldu bilemiyorum. Bizim köyümüz sürülerin geçtiği yolun kenarındadır. Her bahar koyunlar yaylaya, dağlara çıkarken buradan geçerler. Sonbaharda ise dağlardan inip bozkıra giderler. Bazen çobanlar hayvanlarını dinlendirmek için bizim köyde birkaç gün kalırlar.

1946 yılının sonbaharında, komşu köyden genç bir çoban gelip geçti. Kurak topraklardan geliyor, bol ot bulabileceği otlaklara gidiyordu. Sırtında eskice, gri bir kaput olduğu için askerliğini yaptığı da belliydi. Güzel bir atı vardı. Tüfeği omuzunda, kürkü eyerin terkinde asılı dururdu. Köyden atını koşturarak geçirdi. Sadece geçer, durup eğlenmezdi. Zaten pek çok atlı gelip geçtiği için ona da pek dikkat etmiyorduk. Ben onu hiç tanıımıyordum.

O yılın sonbaharlarında köyde düğünler oluyordu. Ailelerden biri, evlenen oğullarından birinin şerefine bir kökpar oyunu düzenlemişti. Yukarıda sözünü ettiğim çoban usta bir binici ve oyuncu olduğunu göstermiş, Aliman ve ben evde, düğüne gitmek için hazırlanıyorduk. Aliman içeride giyinirken sokaktan dörtnala koşuş sesleri geldi. Sonra avlu kapısının önüne küt! diye bir şeyin düştüğünü duydum. Koşup çıktım dışarı: O çobanı gördüm. Atı soluk soluğa idi ve hırsından yerinde duramıyor, şaha kalkmak, fırlayıp koşmak istiyordu. Çobana gelince, pek mağrur duruyordu eyerin üzerinde. Kırbacını dişleri arasına almış, kazağının kollarını sıyırmış... Kökpar (vurulmuş teke) avlu kapısının tam önündeydi. Bu oyunda, kökpari kapan yiğidin onu sevdiğinin bahçesine ya da kapısı önüne bırakmak hakkıdır. Ben, bilmem neden, ne diyeceği mi, ne yapacağını şaşırdım, sadece dilime geleni söyledim.

-Bu niçin evlat?

-Burda kim oturuyor?

-Sen kimi arıyorsun?

Bir şeyler mırıldandı, kökparı elinden düşürdüğünü de söyledi kekeleyerek. Sonra yere eğilip kökparı kaptı, atın başını çevirdi, yolun yukarısına doğru sürüp gözden kayboldu. Az sonra onu kovalayan rakipleri de geldi.

Çobanın gittiğini görünce onun izinden dörtnala sürdüler atlarını. İşte, hepsi bu kadar... O güden sonra çobanı hiç görmedim. Ama biraz incindiğimi söyleyebilirim. Madem ki kökparı getirmişti, geleneklere göre onu ev sahiplerine bırakması gerekirdi. Belki kökparı bırakmadı da elinden düşürdü diye de düşündüm, ama niçin yolun ortasına düşmemiş de tam bizim kapının girişine düşmüş? Ne demek oluyordu bu?

Aliman giyinip çıktığı zaman her şeyi bir anda kavradım. Çiçekli bir çevre sarmıştı boynuna, ipek entarisini giymişti. Bana kaçamak bir bakıştan sonra başını eğdi. Biraz mahcup olmuştu.

-Gel ana, gidelim, dedi.

Çobanın geliş sebebi artık pek açıktı. O anda, birkaç günden beri Aliman'ın su almak için ta çaya kadar gittiğini hatırladım. Oysa arka avlunun hemen yakınından geçen arkin suyu boldu. Aliman dereden oldukça geç dönüyordu.

Yüreğim acı verecek şekilde sıkıldı. Kıskançlıktan mı? Hayır. Gelinimin gençliğini yitirmeden bir koca bulması için Allah'a dua ediyordum hep. Ama yine de, kendi öz kızını evlendirecekmiş gibi bir kaygıya kapıldım. Onun yanılmasından, aldatılmasından korkuyordum. Kendini yeni yuvasında nasıl hissedecekti? Kimlerle beraber olacaktı. Düşünde, düşünden dönerken ve sonra evde, bunları düşündüm hep.

Aliman, bu adamı iyi tanıyor musun? Kimdir? Bak küçük kızım, çok acele karar verme. Önce onu iyice tanımaya çalış... Aliman'a söylemek için aklımdan bu sözleri geçiriyordum. Onun mutluluğuna engel olmamak için ne yapmalı, nasıl davranmalıydım? Konuyu yüz yüze konuştuğumuz zaman Aliman'ın sıkılmaması için, kendisini serbest, rahat hissetmesi için ne yapmalıydım?

Onunla her zamanki gibi konuşmaya gayret ediyor, rahat etsin diye şakalaşiyor, onu kınamadığımı anlatmaya çalışıyordum. Ama bütün çabalarım rağmen benim çektiğim sıkıntıyı anlıyordu. Akşam Aliman kovayı aldı ve su getirmek için çaya gitti, ben de o zaman rahat bir nefes aldım.

Gitsindi. Buluşsun, konuşsunlardı. Ama pek çabuk döndü. Çaya gitmemiş, kovayı arkadan doldurmuştu.

-Ana, dedi kovayı yerine koyarken, ben su ısıtacağım, sen de başını yıkayacaksın...

-Acelesi yok kızım, dedim, yarın bütün gün vaktim olacak başımı yıkamak için, ama sen dışarı çıkmak istiyorsan...

Sözümü kesti:

-Yarın iş günü, vaktimiz olmayacak. Saçlarını yıka anne, ben örgülerini tarakla açar, sana yardım ederim. Büyük bir lenger su ısıttıktan sonra Aliman, kendi kendine yıkanmasını bilmeyen küçük bir kızmışım gibi bana yardım etti. Saçlarıma önce yoğurt sürüp yumuşattı. Sonra kokulu sabunla yıkadı. Durulayıp durulayıp tekrar tekrar yıkadı. Yanımdan hiç ayrılmıyordu. Suyu değiştiriyor, sıcak suyu soğuk suyla karıştırıp ılıştırıyor, ibrikle başıma döküyordu. Başka zaman olsa bu kadarına sabredemezdim. Ama o akşam randevusunu kaçırmış olmasından kendimi sorumlu tutuyordum ve bunun için üzgündüm. Aliman ise halinden pek memnun görünüyordu. Saçımı tararken bana şöyle dedi:

-Eskiden, yani gençliğinde, saçların pek gür, örgülerin de ağırdı değil mi?

Başımı usulca okşuyor, avucunun içini yüzümde tatlı tatlı gezdiriyordu. Gözlerim yaşla doluğu için başımı kaldırmıyordum.

Bu davranışı ile herhalde bana veda ediyor. diye geçiriyordum aklımdan. Sonra saçlarımı örmeye başladı. Gidip sandıktan Kasım'ın vaktiyle kendisi için aldığı kokuyu getirdi. Onu saçlarıma süreceği zaman itiraz ettim:

-Yapma Aliman, sakın yapma! Benim yaşımda bir kadın için çok ayıp olur, benimle alay ederler!

Beni dinlemedi bile. Büyük bir neşe içinde, başıma, boynuma, yüzüme döküyordu kokuyu. Küçük şişede bir damla parfüm kalmadı. Sonra beni kucaklayıp öptü, karşıma geçip bir güzel süzdü:

-Şu gençliğe, şu güzelliğe bakın! diye bağırdı yaptıklarından büyük bir mutluluk duyarak.

Doğrusu, ben de kendimi pek keyifli ve mutlu hissettim. Çayımızı içtikten sonra Aliman:

-Artık yatmalı, iyice dinlenmeliyiz, gidip senin yatağını hazırlayayım, dedi.

O gece ne ben uyuyabildim ne de o. Aliman düşüncelerine dalmıştı. Ara sıra iç çekiyor, bir o yana bir bu yana dönüp duruyordu yatağında. Ben ise hep onu düşünüyor, her yerde onu görüyordum. Bazen elinde bir kucak gülhatmi ile, buğday tarlasının ortasında biçerdövere doğru koşarken, biçerdöverin basamağına o çiçekleri koyarken, sonra, yaramazlık yapmış bir afacan gibi yine koşa koşa dönerken canlanıyordu gözümde. Bazen de onu, Kasım'ın ata binmesine engel olmaya çalışırken, küçük bir çocuk gibi ağlaya ağlaya onun kollarına asılırken görüyordum. Onunla tren istasyonuna gidişimizi de hatırlıyordum. Arabayı çok hızlı sürüyorduk. Yanımda oturan Aliman'ın başı karla benek benek, yanakları soğuktan al al olmuştu. Kar, atkısına, saçlarına, yakasına düşüyor ve onu daha da güzelleştiriyordu. Sonra, kollarını açıp bana doğru koşması geliyordu gözlerimin önüne: Ana, ana! İkimiz de duluz artık, zavallı dullar!.. diye bağırması... Onu kıpkırmızı lalelerle dolu tarlanın ortasında kara başörtüsüyle benden kaçarken de görüyordum. Birlikte geçen günlerimizi, bizi birbirimize bağlayan her şeyi hatırlıyordum. Birden onu, o çobanla giderken de gördüm. Çoban sürüsünü vadiden, kurumuş dereden geçiriyordu. Sanki Aliman'ın sesi geldi kulağıma: Gidiyorum ana, başışla beni, bana darılma, beni kınama, elveda anacığım, elveda! Ben de, kolumu sallaya sallaya yamacı inip peşinden koşuyordum: Küçük yıldızım benim, elveda! Gidiyorsun demek... Elveda Aliman, sana mutluluk diliyorum... Çobana da bağıryordum: Ey, sen, genç adam, ona iyi bak! Gelinimi incitme, yoksa sana lanetler okurum!

Gözlerimden akan yaşlar yastığımı ıpslak yapmıştı. Çarşafı başıma dolamış, Aliman duymasını diye sessizce ağlıyordum...

Ertesi gün işten döndükten sonra Aliman dışarı çıkmadı, akşam vaktini evde geçirdi. Sürüsünü sürüp götüren çoban da bir daha görünmedi. Aliman bu yüzden acı çekiyor olmalıydı. Yüzü hiç gülmüyordu çünkü.

Beni bir yerlere gezmeye gönderir, sen de hoşlandığın o adamla giderdin diye geçirdim aklımdan. İçimden kızdım da. Zavallı küçük gelinim, bu ne talihsizlik, bu ne mutsuzluktur! Böylesine büyük acıları çekmek için mi dünyaya geldin sen?

Her şeye rağmen günler geçiyordu ve yine her şey unutuldu. İlkbahar başında çoban yine geldi. Otlakta koyunlarını otlatırken gördüm onu. Aliman akşamları yine kaybolmaya, eve çok geç dönmeye başladı.

Ona hiçbir şey söylemiyordum. Kendi geleceğine kendisi karar

vermeliydi. Bir akşam Aliman çok gecikti. Bütün köy uykuya dalmıştı. Ben de yatmaya karar verdim ve lambayı kısıp yattım. Ama gözümde uyku girmedi. Huzurum iyice kaçmıştı. Pencere arkasından, dışarıdan gelen en ufak sese kulak kabartıyordum. O gece dolunay vardı ve gökyüzü ışıltılıydı. Ara sıra ince bulutlar dolunayı gölgeliyor, okşayıp geçiyordu. Durgun bir bahar havası vardı dışarıda. Ama ben üşüyor, titriyordum. Soğuktan ziyade yalnızlıktan idi bu. Sonunda kürkümüne sarılıp yattım ve daldım. Neden sonra korkular içinde uyandım. Ne göreyim? Aliman eşikteydi: Entarisinin düğmeleri kopmuş, göğüsleri çıplak, saçları karmakarışık ve gözleri bulanık... Sarhoştur! Onu ilk kez sarhoş görüyordum. Sallana sallana içeri girdi, düşmemek için güçlükle sobaya tutundu. Onu bu halde görünce tüylerimin diken diken olduğunu hissettim. Aliman başını kaldırdı:

-Ne bakıyorsun bana öyle? dedi, Sarhoşum işte! Votka içtim işte! Yapacak başka şey mi var! Ben içmiyeyim de kim içsin? Ne susuyorsun, hadi söyle söyleyeceklerini!

Ağzımı açıp tek kelime söyleyemedim. Dilim tutulmuştu. Gelinimi o durumda görmek büyük bir acı, büyük bir üzüntü veriyordu bana. O, sobaya tutunmuş öylece duruyordu. Sonra başını öne eğdi ve fısıldar gibi konuşmaya başladı:

-Bilmiyorsun ana, hiçbir şey bilmiyorsun... Ben... Ben bugün... Hani Kasım'ı geçirdiğimiz yer var ya... Hani çaya gitmiştik. İşte orada... Sözlerini bitiremedi, bir çığlık attı. Başını iki eli arasına aldı ve olduğu yere yığıldı. Hüngür hüngür ağlıyor, çırpınıyordu.

İşte o zaman ben de kendimi topladım, yanına koşup onu kucakladım ve bağırma bastım:

-Aliman kızım, ne oldu? Niçin ağlıyorsun? Derdini söyle bana. Sana biri kötü bir şey mi yaptı? Söyle. Yoksa bana mı darıldın? Eğer bana darılmış, gücenmişsen onu da söyle yavrum, içindekileri olduğu gibi söyle kızım...

Aliman hıçkırıklar arasında konuştu:

-Ah anam ah! Zavallı, talihsiz ve kimsesiz anacığım. Bilmiyorsun... Hem bilsen elinden ne gelir ki? Ah anam oy, anam oy! Gözyaşlarıyla ıpsıslak olan yüzünü göğsüme yaslayarak uzun bir süre inledi. Sonra yavaş yavaş sakinleşti ve uyudu.

Ama uyku arasında da hıçkırmaya, inlemeye devam etti. Ben gün ağarınca kadar başucundan ayrılmadım ve düşündüm: Nasıl yaşayacağız? Ne yapacağız? Sonunda onunla her şeyi apaçık konuşmaya karar verdim. Ama sabahleyin Aliman benimle konuşmak, bana açılmak istemedi. Geceki olay ya da olaylar onu perişan etmişti, nefret içindeydi. İşe giderken avlu kapısından yavaş sesle:

-Beni bağışla anacığım, dedi.

Onu daha fazla üzmemek için ben de bu konuda hiç bir şey söylemedim.

O olayın üzerinden yaklaşık üç ay geçti. Yazın, kaçak Cenşenkul hakkında bir soruşturma açılmıştı. Savaştan sonra köye yerleşmeye cesaret edememişti ama, bazı geceler evine geldiği biliniyordu. Kazakistan'da bir yerde saklanıyor, çaldığı hayvanları oradan oraya

götürüp satıyormuş. Bir gün yakalanmış ve geçmişini araştırmaya başlamışlar. Bizim köye tanıklarla yüzleştirilmek için getirilmiş. Köy komitesinden bir haberci gelmiş:

-Seni tanıklık yapman için çağırıyorlar, demişti bana.

Çağrıldığı yere gitmek için evden çıktım ve yolda Aliman'a rastladım. İşten dönüyordu. Yorgun, bıkkın, üzgündü. Kimseye sokulmuyordu. Onu öyle görünce acıdım, çok üzüldüm. Evde yalnız kalmasını da istemediğim için:

-Hadi sen de benimle gel, eve beraber döneriz, dedim.

-Hayır ana, dedi, orada ne işim var benim, eve gideceğim, başım ağrıyor.

-Peki kızım, git, biraz uzan ve dinlen. İneği ben sağarım. Köy kurulu idarehanesinin önünde kapalı bir araç vardı. Tanıklık için çağrılanlar acele acele basamaklardan çıkıyor, işten çıkıp gelen meraklılarla kalabalık büyüyordu. Uzun zamandan beri, galiba yedi yıldan beri Cenşenku'lu görmüş değildim. Haydutluk ona yaramış olmalıydı: Sağlıklı, pek dinç görünüyor, tombul yanaklarından kan fışkırıyordu. Pencere kenarında bir sıranın üzerinde oturuyor, kuşkulu gözlerle etrafına bakıyordu. Oradakilerden birini kendisine sorduğu bir soruya sinirlenerek cevap verdi:

-Benim hırsız olduğumu iddia ediyorsun ha? Kim görmüş hırsızlık yaptığımı? Suç üstünde mi yakaladınız beni? Hayır. Öyleyse sebepsiz yere suçlama. Sen ne söylersen söyle, hepsi hava! Kanıt gerek beni suçlamak için, kanıt!

Bunu duyunca aralık pencereyi hışımla iterek bağırdım:

-Yalan söylüyorsun rezil herif! Kanıt istiyorsun, tanık istiyorsun ha? Pekala öyleyse, işte, kanıt da benim, tanık da!

Sorgu hakimi yerinden kalktı ve:

-Ana, içeri girin lütfen, dedi.

İçeri girdim ve hemen konuşmaya başladım:

-Seni suç üstünde yakalayamadık, bu doğru, yakalamak için peşinden gidecek vaktimiz bile yoktu. O günlerde biz toprağı tırnaklarımızla kazıyor, cephedeki askere buğday yetiştirmeye çalışıyorduk. Çocuklarımıza yiyecek olarak başakların kabuğunu, tozunu yedirebiliyorduk ancak. Sen ise bizim atlarımızı çaldın! Toprağı işleyeceğimiz son gücü, son imkanı aldın elimizden. Aç yavruların yiyeceğini daha da kısarak, tane tane topladığımız, tohum olarak ekeceğimiz buğdayı çaldın! Sen bir düşman idin. Bu buğdayı çalıp kaçarken gördüm seni. Ve arkandan bağırdım: Dur, seni tanıdım Cenşenku, dur! dedim. Sen ne yaptın? Geri dönüp üzerime ateş ettin! İşte sana kanıt!

Sustum. Sorgu hakimi bana:

-Teşekkür ederim ana, dedi, sizi daha fazla tutmayacağım. Buyrun, gidebilirsiniz.

Kapıdan çıkarken Cenşenku'nun karısı çıldırmış gibi üzerime atıldı ve

bağırmağa başladı:

-Seni iğrenç cadı seni! Gerçeği söylüyorsun ha! Gerçeği öğren de gör cezani! Gelininin karnını kim şişirdi ha? Burnunun dibinde gebe bıraktılar orospu gelinini! Al sana gerçek! Demek çektiklerin yetmedi? Bu gerçek karşısında ne yapacaksın bakalım! Utanmaz sefiller sizi!

Onu çekip bir kenara aldılar, konuşturmamak için elleriyle yüzünü kapadılar. Ama onu tutanlara:

-Bırakın, dokunmayın ona, dedim.

Başka hiçbir şey söylemeden ayrıldım oradan. Yolun tozu toprağı mı çok sıcaktı, yoksa utangaçtan ayaklarım mı yanıyordu, bilmiyorum, koşar adımla uzaklaştım oradan. Sonra yavaşladım. Kafamdaki kargaşayı giderip düşüncelerime bir sıra, bir açıklık vermeye çalıştım. Gelinimin hamile kalabileceğini aklıma bile getirmemiştım ama, doğruydu işte. Son zamanlarda Aliman şaşılacak kadar değişmişti. Az konuşuyor, kalabalıktan kaçıyor, arkadaşlarının yanına bile sokulmuyordu. Ben bunu, o çobanla aralarının açılmasına yoruyordum. Bahar gelir gelmez çoban dağlara çıkmış, bir daha da görünmemişti. Araları bozulmuş, üzüntüsü bundan olsa gerek diye düşündüm. Demek ki o acıklı halinin sebebi başkaymış. Ne büyük bir felaketti bu! Böyle bir şey kimin aklına gelirdi? Düşünüyor, bu işi nasıl halledeceğim diye kafa çatlatıyor, ama hiçbir çıkış yolu bulamıyordum. Aklımı oynatacaktım nerdeyse...

Ertesi gün komşum Ayşe bize geldi. Çayımızı içip konuşurken bana şunları söyledi:

-Bu gece Cenşenkul'un karısı köyden ayrıldı, nereye gittiği bilinmiyor.

Hiçbir şey söylemedim. Bana ne idi onun gidip gitmemesinden. Serbest olduğuna göre nereye isterse gidebilirdi. Nasıl gittiğini çok sonra, ta iki yıl sonra öğrendim: O gece köyümüzün erkekleri toplanıp Cenşenkul'un karısının evine gitmişler, bütün eşyalarını bir at arabasına yüklemişler ve ona Hadi bakalım, demişler, seni köyümüzde istemiyoruz, def olup git, nereye gidersen git!

Ta o zamandan beri, köyümüzden hiç kimse başımıza gelen o felaketten söz etmedi. Aliman insanların kendisi için ne dediklerini belki işitiyordu. Herkesin düşüncesi, yargısı ayrı olabilirdi. Aliman'a acıyanlar da, onu kınayanlar da bulunabilirdi. Ama bana hiç kimse bu konuda tek kelime söylemedi. Bundan dolayı da şükran borçluyum onlara. Aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen bana saygıda kusur etmediler.

Aliman'ın hamile olduğunu öğrendiğim günden sonra, aramızda hiçbir şey değişmedi, ilişkilerimiz eskisi gibi devam etti. Hayatımızı yaşıyor, işimizi her zamanki gibi yapıyor, en önemlisi de her konuda birbirimizin fikrini soruyorduk. Aliman hamileliği hakkında, yapacağı doğum hakkında hiçbir şey söylemiyor, belki buna cesaret edemiyordu. Konuşmak istese bile konuyu durmadan erteliyordu herhalde.

Ben de konuşmuyordum. Çünkü gururu bir kere daha kırılmasın, asla onu kınadığımı sanmasın istiyordum. Zaten buna hakkım da yoktu. Çünkü onun bütün hayatı benim gözlerimin önünde geçiyordu. Her

şeyi görüyor, her şeyi anlıyordum, öyleyse onun düştüğü durumdan ben de sorumluydum. Eğer Aliman bir suç işlediye bu aynı zamanda benim de suçumdur. Eğer o, dünyaya bir çocuk getirecekse bu, benim de çocuğum olacaktır. Utancı da, bütün güçlükleri ve acıları da üstleneceğim. İkimiz de bu konuyu ergeç enine boyuna konuşmak zorunda olacağımızdan emindik. Konuşunca da, suskun geçen günlerimizden dolayı birbirimizi bağışladık. Ama o gün bir türlü gelmiyor, hep erteleniyordu. Bir gün, artık bu konuşmayı daha fazla ertelememek, bu konuda daha fazla susmamak için kendi kendime karar verdim.

Yaz sonuna doğru -hamileliğinin beşinci ya da altıncı ayıydı-bir sabah erken, ineği sürüye katmak için çıkarmıştım. Sığırtmaç çocuk o gün küçük bir horoz gibi ötüyordu evlerin önünde. Sürü bizim evin önünden geçerken, sığırtmaç yuvarlak yüzüne bütün güleçliğini vererek bir yandan hayvanları çeviriyor, bir yandan da bana sesleniyordu:

-Süyüncel! Tolgonay teyze, süyünce! Güzel bir haberim var, süyüncemi isterim. Çorabek dedenin gelini doğum yaptı!

-Yaa, ne zaman?

-Bugün, şafakta.

-Kız mı, oğlan mı?

-Bir kız, Tolgonay teyze. Adını Torgay koyacaklarmış, çünkü Torgay kuşu gibi tam şafak sökerken doğmuş.

-Çok iyi, Allah uzun ömür versin, bu sevindirici haber için sana da teşekkür ederim.

Bu öksüz çocuğun bir doğum olayına bu kadar çok sevinmesi beni duygulandırmıştı. Habere sevindim, içeri girdim. O anda, hiç aklımdan çıkmayan meseleyi nasıl unuttum bilemiyorum. Avlu kapısından bağırdım:

-Aliman, haberi duydun mu? Çorabek'in gelini doğurmuş. Bir kız... Birden, çiğnediğim lokmadaki bir taşı ağrıyan dişimle ezmişim gibi durdum.

Aliman ayakta sessizce duruyordu. Gözlerini yere indirmiş, ısırdığı dudakları bembeyaz olmuştu. Ne düşünüyordu o anda? Herhalde yakında kendisinin de yapacağı ama kimsenin sevinçle konu komşuya duyurmak istemeyeceği doğumu. Yaptığım patavatsızlık içimi yakmıştı ama olan olmuştu bir kere. Yüzüne bakamadığım için gidip ocağın başına çöktüm ve hiç gereği yokken onu oraya, bunu buraya koyarak sözde çeki düzen vermeye çalıştım. Dönüp baktığım zaman Aliman hala duvarın dibinde, gözlerini yerde bir noktaya saplamış duruyordu. Onun haline yüreğim parçalandı. Kalktım ve yanına sokuldum:

-Neyin var? dedim, kendini iyi hissetmiyor musun? Hasta mısın?

-Hayır ana.

-Belki yaptığın iş ağır geliyor, evde kal, dinlen biraz.

-Hayır ana, bütün yapraklarını dizmek ağır bir iş değil. Ve Aliman

işine gitti.

Bir kere daha artık susmamaya, ona utanacak hiçbir şeyi olmadığını, yeni doğan bütün çocukların birbirine benzediğini, kendi doğuracağı çocuğun benim de çocuğum olacağını söylemeye karar verdim. Ona, kendi çocuklarıma baktığım gibi özenle, şefkatle bakacağımdan emin olmasını da söyleyecektim. Bunu bilmeliydi. Başı eğik dolaşmamalıydı. Analık hakkının neler olduğunu bilmeli, insanların yüzüne bakmaktan çekinmemeli, gururla yaşamalıydı. Bunları söylemek düşüncesiyle Aliman'ın peşinden koşarak bağırdım:

-Aliman, bekle biraz, sana söyleyeceklerim var. bekle!

Duymazlıktan geldi ve ardına bakmadan uzaklaştı. Bütün gün içim içimi yedi ve söylendim durdum: Hayır, bu böyle devam edemez! Bu akşam onunla her şeyi konuşacağım. Ama kararımı uygulayamadım. Akşam eve döndüğüm zaman Aliman henüz gelmemişti. Onu merakla beklemeye koyuldum. Nesi var? Niye bu kadar gecikti? diyordum durmadan. Sonunda çalıştığı yere gitmeye karar verdim. Evden çıkarken Bektaş'la karşılaştım. Hiçbir şey söylemeden, bir kucak taze otlar bizim avluya girdi. Yine hiçbir şey söylemeden yeşil otu ineğin otluğuna bıraktı ve bundan sonra alçak sesle konuştu:

-Tolgonay teyze, Aliman size haber gönderdi, kendisini aramamanızı söyledi. O, Kayındı'daki kendi köylerine gitti.

Bacaklarım titredi ve eşiğin üzerine çöktüm.

-Ne zaman gitti?

-Öğleden sonra, bundan iki saat kadar önce. Yoldan geçen bir kamyonla bindi. Sürücü onu şoför mahalline aldı. Şoför mahalli iyidir, hiç sarsmaz.

Ah Bektaş, mesele yalnız o olsaydı! dedim kendi kendime. Yine de onun, saf, iyi niyetli teselli çabasına minnet duydum. Bektaş artık tam bir delikanlı olmuştu. Kolhozun at arabasını kullanıyordu. Ona hayretle, aynı zamanda hayranlıkla baktım. Ne kadar çabuk büyümüştü! Omuzları nasıl da gelişmişti! Sesi gibi hareketleri de erkekçe idi. Ta çocukluğundan, bebekliğinden beri severim onu. Bu en güç anımda beni görmeye gelmekle çok iyi etmişti.

Bektaş arka gidip su getirdi. Semaveri ocağa koydu. Avluyu suladı ve sonra süpürmeye başladı.

-Siz dinlenin Tolgonay teyze, dedi bana, ben elma ağacının altına keçe yaygıyı sereceğim. Annem de gelecek az sonra. Sizin çayımızı çok seviyormuş, nerdeyse gelir.

Aliman'ın gidişinden sonra günler geçmez oldu. Daha önceki yalnızlığım yalnızlık değilmiş, gerçek yalnızlığı bilmiyormuşum meğer. Ancak üç gün dayanabildim. Sonra dünyam karardı. Evimin, hatta hayatımın da bir değeri yoktu artık. En dayanılmaz olanı da Aliman'ın akıbetini düşünmekti. Ailesi onu iyi karşılamamışsa, hele önceki davranışını yüzüne vurup onu aşağılamış iseler, bizi dinlemek bile istemedin, özel hayatına kimseyi karıştırmayacağını, bizi de ilgilendirmeyeceğini söyledin, ama işte utanılacak bir durumdasın ve bize sığındın, bize muhtaç oldun!... demişlerse! Ona böyle diyebilirlerdi. Ne olurdu o zaman gelininin hali? Çok gururluydu, bu hakarete nasıl dayanırdı? Allah korusun, canına da kıyabilirdi. Ah

Aliman, ah! Eğer benim yanımda kalsaydın, ben her şeyi üstlenir, sana laf söyletmezdim.

Aklıma her olasılığı getiriyor ve kahroluyordum. Sonunda kendi kendime: Bu böyle olmaz, dedim, oraya gitmeli, görüp anlamalıyım. Beni dinlemesi için yalvar yakar olurum, belki dönüp gelir. Ah ne iyi olurdu gelirse! Gelmezse gelmez. Yapılacak bir şey yok o zaman. Onun iyiliği için dua ederim, ağlaya ağlaya dönüp gelirim. Böyle dedim ve kararımı verdim. Ertesi gün yolculuğa hazırlandım. Evi ve ineği Ayşe'ye emanet ettim.

Bektaş, yoldan geçen kamyonlardan birini durdurdu, beni bindirdi ve Kayındı'ya hareket ettim. Kamyon köyden çıkıp anayola girdikten sonra, genç bir kadının anızlar içinde bir patikadan yürüdüğünü farkettim. Hemen tanıdım onu: Aliman idi bu! Sevgili Aliman bana, bizim eve doğru geliyordu.

-Dur! Hemen dur! diye bağırdım sürücüye. Kamyon hızını alamayıp biraz gittikten sonra durdu. Çantamı kaptım ve kayar gibi tozun toprağın içine düştüm. Bir sis gibi koyu o tozun içinde bir anda her şey kayboldu, görünmez oldu. Bir an, rüya mı görüyorum yoksa? diye geçti aklımdan. Toz bulutu kamyonla birlikte uzaklaşınca Aliman'ı bir daha gördüm.

-Alimaan! Alimaan! diye bağırdım olanca sesimle. Ona doğru nasıl koştum? Bunu değil de, konuştuğumuz, birbirimize sınıksız sarılarak ağladığımız zamanı hatırlıyorum. Ayrı olduğumuz günlerde ayrılık acısı ikimizi de perişan etmişti ve bu yüzden o günlerde çektiğimiz acıları anlatacak söz bulamıyorduk. Aliman'ın yüzünü okşuyor ve durmadan aynı şeyleri söylüyordum:

-Geldin değil mi küçük kızım? Bana döndün, anana döndün, işte burdasın.

-Aliman da cevap veriyordu:

-Evet döndüm, sana döndüm anacığım, işte burdayım.

Birbirimize sarılmışız öyle dururken karnındaki bebek kımıldadı, hem de iki defa. Anasının karnını tekmeliyordu. Bunu çok iyi hissettim. Aliman elini karnına koydu, sevgiyle, yavaş yavaş okşadı yavrusunu. Gözlerindeki o sevgiyi, o ana şefkatini görmek bütün benliğimle sarstı beni. Nasıl olmuş da kötü şeyler düşünmüştüm onun için? Analık! Kutsal analık! Böyle bir mutluluğun bir damlası, acılardan oluşan okyanusa değer! Yanağımı yanağına yapıştırdım ve kendimi tutamayıp hüngür hüngür ağladım.

-Aliman, sevgili güzel kızım! Senin için öyle korktum ki!

Beni yatıştırmaya çalıştı:

-Ağlama ana, ağlama. Beni başışla, aptalın biriyim ben. Seni hiç terketmemeliydim. Ayrılmak istediğim doğru, bunu denedim, ama gördüğün gibi başaramadım, ayrılığa dayanamadım, hep seni düşünüyordum.

Kendi kendime, 'her şeyi konuşmanın tam zamanı' diye düşündüm ve sordum:

-Niçin gittin kızım? Bana mı gücendin? Susuyor, belki ne cevap

vereceğini düşünüyordu.

Sonra içini çekerek şöyle dedi:

-Bunu sorma anacığım. Ne yararı olacak ki? Bu konuda birbirimize hiç bir şey sormayalım, söylemeyelim. Yoksa üzüntülerim daha da artar.

Her defasında böyle oluyordu. Yine kaçıyordu konuşmaktan. Böyle davranmakla kendisini daha da güç durumda, sıkıntılı durumda bıraktığını neden anlamıyordu? O yıl sonbahar çok yağmurlu geçti, uzun sürdü. Yağışsız bir tek gün geçirmedi diyebilirim. Aliman da, tıpkı sonbahar gibi, günden güne daha asık suratlı oluyordu. Konuşmuyor, gülmüyor, her zaman ki düşüncelerine dalıp gidiyordu. Doğumun yaklaştığını anlıyordum. Bazı şakalarla, okşamalarla onu rahatlatmak, düşüncelerini başka bir yöne çekerek eğlendirmek istiyordum ama boşuna. O artık boş sözlerle avunacak ve o büyük hüznünü unutuverecek küçük bir kız değildi.

Aslında ona yardımcı olmak isteyen yalnız ben değildim, ama kimse bir şey yapamıyordu. Bir gün Bektaş bize saman getirdi. Annesinin tekrar hastalanıp yatağa düştüğünü de söyledi. Ateşi çıkmış ve öksürüyormuş. Ayşe'yi görmek için onlara gittim ve biraz çıkıştım:

Sağlığına dikkat etmen gerektiğini çok iyi biliyorsun ama etmiyorsun. Böyle bir havada uzak yerlere misafirlğe gidilir mi hiç? Belli belirsiz gülümsedi, biraz mahcup olmuştu galiba. Çünkü bir mazeret ileri süremiyordu. Üç kadın arkadaşıyla birlikte, Bektaş'ın arabasına atlayıp komşu köyde bir düğüne gitmişlerdi: Artık dönmek için yerimden kalkarken Ayşe eteğimden tuttu:

-Dur biraz Tolgonay, eğer darılmazsan sana bir şey söylemek istiyorum, dedi.

-Söyle, söyle, dedim ve oturdum.

-Biz gerçekten vadideki o köye gittik ama, düğün için değil Tolgonay. Orada bir akrabamın olmadığını biliyorsun. Senden izin almadan seni de ilgilendiren bir konuda bir karara vardık. Bunun için özür dilerim. Biz o köyde o çobanla görüştük, onu bir duvar dibine sıkıştırarak şöyle dedik: Olanları bilesin, Aliman doğurmak üzere, çok az kaldı doğuma, sen ise hiç bir suçun yokmuş gibi umursamıyorsun! Ne demek oluyor bu? Namus, şeref yok mu sende? Böyle dedik ama hiçbir sonuç alamadık. Bir kere, adam zaten evliymiş. Sonra, ne vicdanı var ne imanı. Kanun manun da tanımıyor, her şeyi inkar ediyor. Sözün özü Tolgonay, ondan umut yok. Bu yetmiyormuş gibi karısı da bizim oraya geliş sırrımızı öğrendi. Cadalozun biri o kadın. Açtı ağzını, yumdu gözünü ve bize olmadık küfürler etti, sonra da kovdu bizi. Dönüş yolunda yağmura tutulduk. Hava soğudu, iliklerimize kadar ıslandık ve gördüğün gibi yatağa düştüm. Ama bana bakma sen, bir şey değil bu. Biz şimdi Aliman için ne yapacağız? Onu söyle.

Ayşe dudaklarını ısırıp ağlamaya başladı. Ona:

-Ağlama Ayşe, dedim, ben hayatta oldukça Aliman'a kimse bir kötülük yapamaz.

Ayşe'lerden ayrıldım. Ona başka ne diyebilirdim ki? Bundan sonra zorlu günler başladı. Doğum pek yakındı ve Aliman'ı gözden

kaçırmıyor, nereye gitse peşinden ben de geliyordum. Doğum sancıları başlar başlamaz yanında olmalıydım. Böyle bir sebep olmasa, onu gölge gibi takip ederek niçin canını sıkayım? Bir gün kalın giyimlerini giydiğini, ayrıca bir yün şala sarındığını gördüm ve sordum:

-Nereye gidiyorsun sevgili kızım?

-Çaya.

-Böyle rutubetli bir havada çaya gidilir mi? Otur evde, rahatına bak.

-Hayır, gideceğim.

-Öyleyse ben de gelirim, seni yalnız bırakmam. Öyle bir bakış baktı ki görmeliydiniz. Şu son günlerde çektiği bütün acılar öfke olup birikmiş ve bana yönelmişti:

-Niye bana yapıştın? Ne istiyorsun benden? Her dakika bir gölge gibi peşimden ayrılmıyorsun. Rahat bırak beni! Geberip gideceğimi mi sanıyorsun? Korkma, gebermem.

Kapıyı hızla çekti ve gitti. Kapı yüzüme bir kamçı gibi çarpmıştı sanki. Gönlüm kırılmış, içim parçalanmıştı. Yine de nereye gittiğini merak etmekten kendimi alamadım, az sonra arkasından çıktım. Kapı eşiğinde durup bakınca onu göremedim. Çay kenarına gitmiş olmalıydı.

İnce, ahmak ıslatandan bile daha ince, bir yağmur yağıyor ve insanın vücudunu hafif ama soğuk bir buhar gibi kaplıyordu. Rüzgar bulutları önüne katmıştı. Bahçe girilecek gibi değildi. Ağaç gövdeleri çıplak, donmuş, dallar kararmış ve ıslaktı. Herkes evine kapanmış ve dışarıda kimsecikler yok.

Yüce dağlar, kararmaya başlayan havada ve sisler içinde belli belirsiz idiler.

Biraz bekledikten sonra yola koyuldum. Ne istediğini bana söylememesi hiç de iyi olmamıştı, ama daha da kötüsü, ilk sancılar başlayınca ıslak bir yere yığılıp kalması olurdu. Bahçenin arkasındaki patıkaya gelince Aliman'ı gördüm. Yavaş adımlarla güçlkle yürüyerek ve yere bakarak geri dönüyordu. Ben de hemen eve döndüm. Çay ısıttım, börek kızarttım, yumurta pişirdim. Sonra temiz bir örtü serdim, kış elmalarının en güzellerini, en kırmızı olanlarını seçip sofraya getirdim. Sofra örtüsünü görünce acı bir gülümseme belirdi dudaklarında.

-Gel kızım, dedim, donmuşsun, sıcak çay iç, şu böreklerden de ye biraz.

-Canım hiç yemek istemiyor ana, dedi, belki bir elma yiyebilirim.

-Bir yerlerinde ağrı, bazı sancılar duyuyor musun?

Söyle bana kızım.

Yine olumsuzdu:

-Bana bir şey sorma ana, dedi, ben kendi varlığımı bile hissetmiyorum. Kendi halime bırak beni. Böyle derken eliyle bir

şeyleri savar ya da uzaklaştırır gibi bir hareket yaptı. Gece oldu. Yatakta, bundan sonra ona ne söylesem boş, hiçbir sözüm hoşuna gitmeyecek diye düşündüm ve üzüldüm. Bu düşünce ile dalıp gitmişim. Normal olarak geceleri uyanır, Aliman'ın durumuna bakardım. Ama o gece taş gibi uyumuşum. Olacağı bilseydim, gözümü kırpmadan on gece beklerdim, başımı duvara bile dayamazdım.

Birdenbire niçin ve nasıl uyandığımı pek hatırlamıyorum. Şöyle bir göz atınca Aliman'ın yatağında olmadığını gördüm. İnsan yarı uykuda kalkınca olup biteni bir anda kavrayamıyor. Önce onun dışarıya çıkmış olabileceğini ve döneceğini düşündüm, biraz bekledim. Gelen giden olmadı. Hayattan ve avludan da bir ses gelmiyordu. Sonra elimi uzatıp yatağını yokladım. Buz gibiydi! İşte o zaman yüreğim hop! etti: Demek ki kalkıp gideli epey olmuştu. Alelacele giyinerek dışarı fırladım. Avluda köşe bucak her tarafa baktım. Yoktu! Sokağa fırlayıp sebze bahçesine doğru koştum. Aliman! Alimaan! diye bağıırıyordum bir yandan. Sesime ses veren olmadı. Yalnız köpekler uyandılar ve havlamaya başladılar. Havlamalar bütün köye yayıldı. Büyük bir korku ve keder kapladı içimi: Aliman gitmişti! Ama böyle bir havada ve gece karanlığında nereye giderdi?

Şimdi ben ne yapabilirdim? Onu nasıl bulacaktım? Yine, eve doğru koştum, feneri bulup yaktım, sonra da elimde fener, Aliman'ı aramak için avlu, kapısına yürüdüm. Kapıdan çıkarken anbardan birtakım inilti ler duydum. Bütün gücümü ayaklarıma vererek oraya koştum. Kapıyı o kadar hızlı açtım ki az daha elimdeki fener düşecekti. Aman Tanrım! Gözlerime inanmadım:

Aliman samanların üzerine yüzükoyun yatmış, doğum sancıları ile kıvranıyordu. Üzerine atılıp bağırdım:

-Ne yaptın a kızım, bana niye söylemedin? Yardım edip arkası üstü çevirmek istedim, elim kanlar içinde kalan eteğine dokununca büyük bir korkuya kapıldım, irkildim. Yüreğim kafesinden çıkacaktı nerdeyse. Vücudu ateş gibi yanan Aliman boğuk sesle mırıldanıyordu:

-Ölüyorum! Ölüyorum!

Çoktandır acı çektiği, gücünü, direncini yitirdiği belliydi. Allahım sen koru bizi! Allahım sen koru! diye dua ettim. O anda, bir doktorun yardımı olmadan bu doğumu yapamayacağını da anlamıştım. Aliman'ı orda bırakıp Ayşe'lere koştum, pencereye hızlı hızlı vurdum ve bağırdım:

-Kalkın, çabuk kalkın! Bektaş, çabuk arabayı hazırla, Aliman çok hasta. Çabuk ol evladım, çok, çok hasta!

Onları uyandırdıktan sonra Aliman'ın yanına döndüm. Ona su verdim. Titriyor, dişleri takır takır su bardağının kenarına vuruyor, ama vücudu ateşler içinde yanıyordu. İki yudum su ancak içebildi ve sonra kıvranmaya, inlemeye devam etti. O sırada Ayşe de geldi soluk soluğa. Ayşe ayakta zor duruyordu, o günlerde hastaydı çünkü. Aliman'ı görür görmez beti benzi iyice sarardı ve telaşla sordu:

-Aliman, güzelim, ne oluyor? Korkma kızım, korkma, seni hastahaneye götüreceğiz!

İyi bir raslantı olarak Bektaş o gün eve geç dönmüş, atları kolhoza

götürmemiş, avluda, evin önüne bağlamıştı. Hemen bizim avluya getirdiği arabaya bir kat ot serdik, üzerine minderler, yastıklar koyduk. Sonra üçümüz birden tutarak Aliman'ı yavaşça arabaya bindirdik ve hastahaneye yollandık.

Ah o yol! Sonbahar yağmurlarıyla yarılmış, çukur çukur olmuştu. Ve o gece zifiri karanlıktı. Yörede zaten bir tek hastahane vardı ve o da karşı yakadaydı.

Çayı geçeceğimiz köprü de aşağıda, epeyce uzakta kalıyordu. Araba köyden çıktığı zaman Aliman'ın sancıları iyice arttı. Kıvranıyor, bağılıyor, üzerindikileri atıyordu.

Başını dizlerimin üzerine koymuştum, attığı battaniyeleri hemen yine örtüyordum. Elimdeki feneri yüzüne tutup gözlerine bakıyor, onu sakinleştirmeye çalışıyordum. Bektaş da bir şeyler söylüyordu Aliman'ı yatıştırmak için:

-Dayan Aliman, az sonra köprüye varacağız, birkaç adım daha... Şimdi, şimdi varırız oraya...

Allah bilirdi köprüye ne zaman varacağımızı. Gidiyor, gidiyor, varamıyorduk. Bu yüzden atları tırısı kaldırmak zorunda idik. Ama bu defa da o kötü yolda araba çok sarsılacak, bu ise Aliman için hiç iyi olmayacaktı.

Aksi gibi yağmur da hızlanmaya başladı. Bütün olumsuzluklar üst üste idi: Zifiri karanlık bir gece, buz gibi soğuk yağmur, çamur, tekerlek sarsıntısı... Aliman çırpınıyor, inliyor, bağıırıyordu. Sonra birden sakinleşir gibi oldu. Ama bu defa da hırıltılı sesler çıkarıyordu. Korkular içinde sordum:

-Aliman! Aliman ne oldu?

Onu sıkıyor, feneri yaklaştırıp yüzüne bakıyordum. O da ateşli gözlerle bana bakıyordu:

-Durun! Durun, ben ölüyorum! diye mırıldandı. Dudakları incelmış, kurumuştu. Güçlkle nefes alıyordu.

Arabayı durdurduk.

-Ana, başımı kaldır, dedi, nefes alamıyorum. Ağlıyordu. Sonra hıçkırıkları bastırarak çabuk çabuk konuşmaya başladı: Ana, sevgili anacığım, içim yanıyor, artık dayanamıyorum. Öleceğim... öleceğim... Her şey için sana teşekkür ederim, çok teşekkür... Beni bağışla anacığım... Ah Kasım hayatta olsaydı!. Ah Kasım, ben ölüyorum. Beni bağışla...

Ona yalvardım:

-Hayır, hayır sevgili kızım, ölmeyeceksin. Biraz daha dayan canım kızım, biraz daha! Köprü hemen şuracıkta. Anlıyorsun değil mi kızım, ölmeyeceksin, ölmeyeceksin.

Dayanılmaz sancılarla yine kıvranmaya başladı. Dişlerini sıkmış, bilincini yitirmişti. Son gücünü tüketiyordu çırpınarak. Bektaş'a emir verdim:

-Bektaş, Aliman'ı kucağına al ve şöyle kaldır. Çabuk ol! Utanacak

bir şey yok bunda... Çabuk! Allah aşkına çabuk! Bektaş Aliman'ı kaldırdı ve ben de çocuğu dünyaya getirmek için kollarımı sıvadım... Sonra Bektaş bir çığlık atarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Birden, benim gözümde ve kulağımda o trenin uğultulu geçişi canlandı. Çelik tekerlekler rayları takır takır dövüyor, rüzgar ise çığlığını çarpıyordu kulaklarıma: Anaaa! Alimaaan! Aynı anda cıyak cıyak bir bebek sesi duyuldu...

Hayat niçin bu kadar acımasız, bu kadar kör? Çocuk dünyaya geliyor, Aliman dünyayı terk ediyordu. Biri doğuyor, biri ölüyordu. Bebeğin çıplak ve ıslak vücudunu entarimin eteğine ancak sarabilmişim ki, anası Aliman, Bektaş'ın kollarında can vermiş, suskunluğa gömülmüştü. Başı yana düşmüş, hareketsiz kolları aşağı sarkmıştı.

-Alimaaan! diye bağırdım korku dolu bir sesle. Sonra bileğini tuttum. Nabızı çarpıyordu. Gözlerimin önünde, bir an için, hayatla ölüm karşı karşıya idiler.

Arabayı çevirip dönüş yoluna girdiğimiz zaman tan yeri ağarmış, güneş doğmak üzereydi. Donuk gecede, iri kar taneleri uçuşuyordu şimdi. Yola usulca konan kar taneleri izleri örtüyordu. Her şey susmuştu. Her yerde beyaz bir sessizlik hüküm sürüyordu. Yeleleri ve kuyrukları kardan bembeyaz olmuş atlar da pek sessiz ilerliyordu. Arabanın önünde oturan Bektaş sessiz sessiz ağlıyordu. Atları unutmuştu. Kendiliklerinden gidiyordu atlar. Yol boyunca ağladı. Ben, yerde yolun kenarında yürüyordum. Bebeği gocuğuma sarmış, göğsüme bastırılmışım. Beyaz karlar kapkara görünüyordu gözüme.

Bölüm 16

Savaş kendisini bana son defa işte böyle hatırlattı. Yürüdüğüm yol, hayatım boyunca gördüğüm en kötü yoldu. Böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi diye düşünüyordum. Kucağımda ısınan bebek, sıcacık, yumuşacık bir top gibi kımıldıyor ve durmadan ağlıyordu. Onu öyle götürürken söyleniyordum: Zavallı küçük yavrum, bu ne büyük talihsizlik, bu ne büyük acıdır ki ilk çığlığın annene bir veda oldu! Sonra, uzaktan uzağa yankılanır gibi bir fikir daha geçti aklımdan: Hayat büsbütün yitirilmedi, küçük bir tomurcuk kaldı. Hemen ardından şöyle dedim kendime: Nasıl yaşayacak bu çocuk? Ana sütünü hiç tatmadı bile. Ama onun yaşamasını çok istiyordum ve dua ettim: Allahım, hiç olmazsa bu yavruyu bırak bana, o ölmesin Allahım! Ona dayanma gücü ver, ayakta kalabilme, güçlüklerin üstesinden gelebilme gücü ver...

Yürürken işte bunlar geliyordu aklıma. Bazen tam bir umutsuzluk, bazen de bir güven içinde oluyordum. Biz köye vardığımız zaman ortalık iyice aydınlanmıştı. Lapa lapa kar yağışı ve çevremizde sessiz beyazlık devam ediyordu. Bu sessizliğin ortasında, bitmemiş yolun kenarındaki yıkıntılar daha korkunç görünüyordu gözüme. Yapımına yedi yıl önce başlanmış yolda, şimdi pek acıklı görünen birkaç izden başka bir şey kalmamıştı. Aliman ve Kasım'ın kuracakları evin avlusunda taş ve tuğla yığınları, onların amaçları, hayalleri, özlemleri için dikilmiş anıtlar gibi duruyordu.

Artık sonsuza kadar susmuş olan Aliman, gözleri kapalı, yüzü sapsarı yatıyordu arabada. Başı bir o yana bir bu yana dönüyor, yüzüne düşen kar taneleri erimiyordu.

Köyün ilk evlerine yaklaşıncı Bektaş arabadan atladı ve hayatında

ilk defa gür bir erkek sesiyle ağıtlar, ilahiler okuyarak ölüm olayını duyurmaya başladı. Bütün evlerden koşup geldiler, gözyaşları içinde bizi ortalarına aldılar. Ayşe de geldi ve ağıdı ile yeri göğü inletti. Sonra benim elimden bebeği alıp kendi evine götürdü...

İki gün sonra Aliman'ı gömdük. Geleneklerimize göre bir kadın ölüyü gömmek için mezarlığa gidemez, bu işi erkekler yapar. Ama ben gittim ve kimse bir şey diyemedi. Çünkü bizim evde erkek yoktu. Aliman'ı mezarına, mezar çukurunun dibindeki kazanaka kendim yerleştirdim, üzerine ilk toprağı ben attım. O gün de kar yine lapa lapa yağıyordu. Bir tümsek haline gelen mezar kısa zamanda karla örtüldü. O yılın ilkbaharında Aliman'ın mezarına çiçekler diktim. Her bahar dikiyorum. Çiçekleri çok severdi. Hayat devam ediyor. İlk günler Canbolat'ı yaşlı Çorabek'in gelini emzirdi. Daha sonra onu keçi sütü ile besledim. Kaygılarla, sıkıntılarla dolu günlerim çok oldu. Bunları birer birer anlatmamın hiç gereğı yok. Kısacası, hayatta kalacağı, yaşayacağı alnına yazılmış ve yaşadı. Bunun için Allaha şükrediyorum. Şimdi tam oniki yaşında. Onu küçüklüğünde tedavi eden ve şimdi bizim bölgede pek meşhur olan doktor her karşılaşmamızda sorar:

-Merhaba büyükanne, torun büyüyor mu?

-Tanrı'ya şükür, bir yiğit oldu bile.

-Bu iyi haber, hadi, iyi bir adam olsun.

Bu doktor Canbolat'ı ve beni uzun zamandan beri tanır. Canbolat'ın küçüklüğü hastalıklarla mücadele ederek geçti. Sanırım onsekiz aylık iken soğuk aldı, şiddetli bir hastalığa yakalandı. Dudakları mosmor olmuştu, gözlerini açamıyor ve güçlkle nefes alıyordu.

Onu kucakladığım gibi hastahaneye gittim. Yine kış mevsimi ve yine gece vaktine rastladı hastahaneye gidişim. Çayı köprüden değil de sığ yerinden yürüyerek geçtim. Hastahanede karşıma çıkan doktor gencecikti, yeni mezun olmuştu. Beni ıslak elbisemin içinde tiril tiril titrer görünce korkuya kapıldı ve ellerini havaya kaldırarak bağırdı:

-Delisiniz siz! Suda yürümek de ne oluyor! Nerde bu çocuğun anası, babası?

-Ben onun hem anası, hem babasıyım evladım. Kurtar onu, o ölürse ben de ölürüm! dedim.

O genç doktor bütün gece çocukla meşgul oldu. Her iki saatte bir iğne yapıyordu. Bana da kuru ve kalın giyecekler ve bazı ilaçlar verdi. Yine de sabah olunca hastalanıp yatağa düştüm. Ateşim yüksekti ve öksürdükçe kan geliyordu ağzımdan. Yakan, kavuran bir sise gömülmüş gibiydim, kendimden geçmişim. Yalnız, doktorun başucuma yaklaştığını, elini alnıma koyup bana söylediklerini hatırlıyorum:

-Bırakma kendini ana, sakın bırakma. Senin torun iyileşti, gülmeye başladı.

-Öyleyse, dedim, ben de üstesinden gelirim bu hastalığın. Dayanmama ve hastalığı yenmeme belki torunumun kurtulduğunu öğrenmek sebep oldu.

Geçtiğimiz yaz, küçük ama ilgi çekici bir olaya tanık oldum. Okullar

tatildi. Çocuk sokakta koşup oynuyordu. Bir gün onun anbarda, çatı arasında yirmi yıldan beri duran Kasım'ın bisikletini indirdiğini, avluya çıkardığını gördüm.

Bisikleti onarmaya, binilecek hale getirmeye çalışıyordu. Hiçbir şey söylemedim. Ne de olsa erkek çocuktı ve bu bisiklet onu bir süre oyalardı. Ama onarılacak hali kalmamıştı o bisikletin:

Demir aksam paslanıp çürümüş, lastikler nerdeyse erimişti. Arkadaşları da gelip baktılar ve alay edip gülüştüler: Amma da antika şey ha! Nuh Nebi'den kalma! diyorlardı. Ama Canbolat inatçıydı, kafasına koyduğunu yapmakta direniyordu. Eğer Bektaş'ın yardımı olmasa bir sonuca ulaşır mıydı bilmem. Bektaş işe ciddi olarak sarıldı. Kendisi de bir aile babası olduğu halde, bir çocuk gibi heyecanla, sabırla uğraştı tamir için. Onun Canbolat'a bir zaafı vardı. Çocuğun başına ufak bir şey gelecek olsa, hemen okula gider öğretmenleriyle konuşurdu. Bektaş evlendiği zaman annesi Ayşe henüz sağdı. Sevgili arkadaşım Ayşe, Aliman'dan üç yıl sonra öldü. Nice sıkıntılara ortak olmuştuk onunla. Bektaş, saygın, ciddi, çalışkan bir adam oldu. Uzun zamandan beri biçerdöver sürücüsü olarak çalışıyor. Karısı Gülsüm de sevimli, iyi bir komşu oldu bize. Üç çocukları vardı.

Bir gün Canbolat, yağlanmış, temizlenmiş, onarılmış bisikletiyle yanıma geldi. Kendi üstü başı da yağ içindeydi:

-Büyükanne bak, babamın bisikleti ne hale geldi! dedi.

Birden ellerimin titrediğini hissettim. Sözleri beni hem sevindirmiş, hem üzmüştü. O ise pek gururluydu:

-Binmesini öğrendim bile, bak!

Seleye oturursa ayakları pedala erişmediği için ileri kaymış, bir sağa bir sola sallana sallana gidiyordu. Her an düşebilirdi. Korkuyla bağırdım:

-İn o bisikletten, düşeceksin!

O ise daha hızlı sürmeye başladı. Avlu kapısına yöneldi, sokağa çıktı. Ben de koştum peşinden. Ama o sokağa çıkar çıkmaz hızını iyice arttırdı. Bisikletiyle uçuyordu sanki ve az sonra gerçekten uçtu: Bisiklet bir yana, o bir yana düştü. Koştum, tutup kaldırdım ve azarlamaya başladım:

-Kendini öldürmek mi istiyorsun sen! Nedir bu yaptığın? Artık bisiklete binmek yok sana!

-Artık hiç düşmem büyükanne, diye cevap verdi bana. Düşmek nasıl oluyormuş anlamak istedim, şimdiye kadar hiç düşmedim de...

Gülmeye başladım. Bektaş da avlu kapısının önünde hiçbir şey olmamış gibi duruyordu. Sadece bakıyor, yüzünden hiçbir şey belli etmiyordu. O da, ben de başka bir şey söylemedik, ama birbirimizi anlamıştık.

Bu olaydan kısa bir süre sonra hasat mevsimi başladı ve güzel bir akşam üzeri Bektaş bize geldi:

-Sizin Canbolat'ı biçerdöverde kendime yardımcı olarak almak

istiyorum, dedi.

Razı oldum:

-Bir işe yarayacaksa al, dedim.

Dedim ama, iki gün sonra çalıştığı tarlaya gidip bakmaktan kendimi alamadım. Ne de olsa bir çocuktuk o daha, o iş pek ağır gelebilirdi. Benim Canbolat biçerdöverin yanında, yukarıda, sap ayırma işinde çalışıyordu. Beni görünce yüksek bir dağın tepesindeymiş gibi bağırdı:

-Büyükanne, bak ben buradayım!

Sürücü yerinde oturan Bektaş da eliyle beni selamladı. Arkın yanında, bir ağacın gölgesinde oturdum ve akşama kadar orada kalıp çalışanlara baktım. Batözün yanına buğday taşıyan kamyonlar, arabalar durmadan gelip gidiyor ve çok toz kaldırıyorlardı. Akşam karanlığı çökerken çalışanlar işi bıraktılar ve bir araya geldiler. Canbolat yorgun ama gururlu, Bektaş'ın yanısıra yürüyor ve onu taklit ediyordu. Tıpkı Bektaş gibi hiç konuşmadan, yarı beline kadar soyunarak, arkta, suyu çırpıştırarak yıkanmaya başladı. Sonra, benim elimdeki çıkını görünce pek sevindi:

-Elma mı getirdin büyükanne? diye bağırdı.

-Evet.

Koşup yanıma geldi, beni kucakladı, yanağımdan öptü. Bektaş gülüyordu:

-Hımm, deminden beri övüngeç övüngeç bakınıyordun, o zaman niye sarılmadın büyünnene... Hadi, şimdi yıkan, iyi yıkan, yoksa vaktin kalmayacak, dedi ona. Akşam yemeği için büyük arabanın yanında otların üzerinde oturduk. Ekmek sıcaktı. Yeni çıkmıştı fırından. Canbolat ilk dilimi bana verdi:

-Buyur büyükanne.

Ekmek aldım, bereketli olması için duamı yaptım ve ilk lokmayı ağzıma götürdüm. İşte o zaman pek bildiğim bir koku geldi burnuma. Çiftçilerin, tarım araçlarını kullananların ellerinin kokusuydu bu. Bu ekmek petrol kokuyor, demir kokuyor, saman kokuyor, olgun başak kokuyordu. Evet, eskiden olduğu gibiydi her şey. Lokmamı yutarken gözyaşlarımı tutamadım: Ekmek ölümsüzdür, iş de ölümsüzdür! dedim içimden.

Çiftçiler o gün beni bırakmadılar. Misafirleri olmamı, geceyi tarlada geçirmemi istediler. Samandan güzel bir yatak yaptılar bana. O gece bu yatakta yatarken gökyüzüne bakıyor ve Samanyolu'nu görüyordum. Samanyoluna taze ve yaldız gibi parlayan samanlar dökülmüş, başaklar, taneler, kepekler dökülmüştü sanki. Ben öyle görüyordum. O yıldızlı, o yüksek gökyüzünde, o ekincinin samanları döktüğü yolda, çok uzaklardan duyulan bir şarkı gibi, bir tren katarının gittiğini, tekerleklerin rayları dövdüğünü de duyuyordum.

Gece, o görüntüler arasında, o seslerle uyandım. Bugün düşünüyorum ki, dünyaya yeni bir ekinci, yeni bir çiftçi gelmişti. O çiftçi çok uzun ömürlü olsun, gökteki yıldızlar kadar bol ürün alsın.

Şafakta usulca kalktım, hasatçıları rahatsız etmemek için sessizce köyümün yolunu tuttum.

Uzun zamandan beri şafağı, dağların üzerinde bu tarifsiz ihtişamı ile görmemiştım. Uzun zamandan beri Torgayın böyle öttüğünü duymamıştım? Torgay, bu tarla kuşu, gittikçe aydınlanan gökyüzünde yükseldi, yükseldi ve ta yükseklerde küçük, gri bir top gibi asılı kaldı. Tıpkı bir insan yüreğı gibi, bulunduğu yerde durmadan kımıldıyor, çırpınıyor, bozkırdan sonsuza titreşimler gönderiyordu. Bir gün Suvankul bana: Bak, bizim tarla kuşumuz, torgayımız ötüyor! demişti.

Ne güzel değil mi? Torgayımız bile vardı bizim! Sen de, sen de küçük torgayım, sen de ölümsüzsün!

Bölüm 17

-Ey benim sevgili tarlam, hasat bitti ve şimdi sen dinleniyorsun. Burada artık insan sesleri duyulmuyor, arabalar yolların tozunu kaldırmıyor, biçerdöverler de görünmüyor artık. Sürüler daha anıza salınmadı. Sen insanlara meyvalarını verdin. Şimdi, doğum yapmış kadınlar gibi uzanmış, yatıyorsun. Sonbahara kadar dinleneceksin. Şu anda burada yalnızız. Senden ve benden başka kimse yok. Sen benim bütün hayatımı biliyorsun. Bugün 'Ölüleri Anma Günü! Suvankul'u, Kasım'ı, Maysalbek'i, Caynak'ı ve Aliman'ı rahmetle anıyor, dua ediyorum. Yaşadığım sürece hiç unutmayacağım. Bir gün gelecek, Canbolat'a da her şeyi anlatacağım. Eğer yaradılıştan zeki ve iyi niyetli ise, anlayacaktır. Ama öbürlerine, dünyada yaşayan herkese nasıl anlatmalı? Onlara bir diyeceğim var ama herbirinin kalbine nasıl gireyim de anlatayım?

Ey gökyüzünde parlayan güneş, sen bütün küreyi dolaşıyorsun, onlara sen anlat!

Ey yağmur bulutu, dünyanın üzerine sağnak sağnak boşal, her damlan bir konuşmacı olsun da, onlara sen anlat!

Ey besleyici Toprak Ana, hepimizi bağrına basan sensin. Onlarla sen konuş Toprak Ana, insanlara sen anlat!

-Hayır Tolgonay, onlarla sen konuşmalısın. Sen kadınsın. Sen her şeyin üstündesin, daha bilgesin. Bir insansın sen! Onlara sen anlat!

Bölüm 18

-Gidiyor musun Tolgonay?

-Evet, gidiyorum, eğer yaşarsam yine geleceğim. Haydi şimdi kal sağlıklı güzel toprağım. Yine görüşürüz.

SON